

GENERAL PLATON CHIRNOAGA

**ISTORIA POLITICA ȘI MILITARA
A RASBOIULUI ROMANIEI
CONTRA RUSIEI SOVIETICE**

22 IUNIE 1941 - 23 AUGUST 1944

**EDITIA II
REVIZUITA ȘI ADAUGITA DE AUTOR**

**EDITURA CARPATII
TRAIAN POPESCU
Calle Conde de Peñalver, 82-4.º D
28006 MADRID - ESPAÑA**

GENERAL PLATON CHIRNOAGA

**ISTORIA POLITICA ȘI MILITARA
A RASBOIULUI ROMANIEI
CONTRA RUSIEI SOVIETICE**

22 IUNIE 1941 - 23 AUGUST 1944

**EDIȚIA II
REVIZUITA ȘI ADAUGITA DE AUTOR**

**EDITURA CARPATII
TRAIAN POPESCU
Calle Conde de Peñalver, 82-4.º D
28006 MADRID - ESPAÑA**

Es separata.— Depósito Legal: M-8.137-1958.

· Această lucrare este închinată luptătorilor români cari au apărat independența și hotarele României luptând în contra Rusiei sovietice în cel de-al doilea război mondial

«Am înarmat a noastră mână
Ca să păzim un scump pământ»

(Din cântecul național românesc:
«Pe-al nostru steag».)

LAMURIRE

După 25 de ani de la terminarea războiului româno-rus care a avut loc între anii 1941-1944 constatăm că Marele Stat Major Român n'a tipărit și n'a publicat nici o lucrare istorică militară asupra acestui războiu. Datorită editurii «Carpații» de la Madrid, am putut aduce la cunoștința publicului cititor român din exil, prin lucrarea «Istoria politică și militară a războiului României contra Rusiei sovietice» apărută în anul 1965 cauzele acestui războiu și desfășurarea lui de-alungul celor trei ani de eforturi și sacrificii pentru apărarea frontierei de est a țării și a independenței poporului român.

Dacă evenimentele politice la cari a participat România, precum și acelea cari au obligat-o să facă războiu Rusiei sovietice sunt suficient de explicite în acea lucrare pentru a se înțelege motivele mai mult de cât întemeiate pentru cari am făcut acel războiu, nu același lucru se poate spune despre *descrierea însăși a războiului*. Așa după cum am arătat în «Introducerea» acelei lucrări n'am putut avea atunci o documentare completă asupra tuturor marilor operațiuni la cari au participat trupele române. În special mi-au lipsit date asupra bătăliei de la Odesa și asupra operațiilor armatei a 6-a germane din Basarabia după 23.8.44.

Ulterior, găsind documentări și lucrări referitoare la aceste operații, le-am completat, sau chiar am adăugat un capitol nou, cum a fost cazul descrierii bătăliei din Basarabia după 23 August și care s'a terminat cu distrugerea armatei a 6-a germane. Deși după 23 August n'a mai participat la această bătălie nici o unitate românească, totuși am socotit că ea intră în studiul războiului nostru, pentru că pe de o parte armata a 6-a germană a făcut parte în acea bătălie din grupul de armate general Petre Dumitrescu împreună cu armata a treia română, iar pe de altă parte această armată germană a căzut luptând eroic tocmai pe teritoriul Basarabiei, care ne fusese răpită de Rusia și pentru care noi am făcut acesteia războiul nostru.

De asemenea am mai adus completări referitoare la desfășurarea bătăliei din Moldova și Basarabia din August 1944, precum și la luptele de lângă București între 24 și 27 August 1944.

Această revizuire și completare a necesitat o nouă publicare a războiului propriu zis.

În această lucrare m'am folosit mult de scrierile autorilor germani, în cari am găsit dezvoltate aceste operații cu multă exactitate și anume mareșalul Erich von Manstein, generalul de armată Hans Friessner, generalul Hans Doerr, generalul Wolfgang Pickert, Friedrich Forstmeier, Andreas Hillgruber, Hans Kissel și maiorul Walter Rehm. Aduc aici mulțumirile mele profunde acestor scriitori militari pentru prețioasa lor contribuție la studiul acestui război, în care trupele române au luptat alături de neîntrecutele în conducere și bravură armate germane, pe teatrele de operații din România și din sudul Rusiei, și ale căror cărți și studii sunt menționate în această lucrare.

De asemenea mulțumirile mele cele mai bune tuturor prietenilor și camarazilor români cari mi-au pus la dispoziție amintirile lor de război, ca să le folosesc pentru această lucrare, destinată să arate și să păstreze pentru viitor actele și faptele de război ale luptătorilor români.

În fine adresez mulțumirile mele cele mai călduroase Domnului Traian Popescu, care prin editura «Carpații» a tipărit atât această lucrare cât și cealaltă publicată în anul 1965, și Familiei Klara și Eugen von Baila, camarazi nedespărțiți de sbucium și efort în traducerile textelor germane și pentru frățearca îngrijire ce mi-au dat după 23 August 1944.

General Platon Chirnoagă

DREPTURILE ROMÂNILOR

asupra

BASARABIEI, BUCOVINEI, HERȚEI ȘI TRANSILVANIEI

În urma primului război mondial, regatul României și-a realipit toate provinciile românești care se găseau sub stăpânire străină. Basarabia ne fusese răpită de ruși în 1812, Bucovina ne-o luaseră austriacii la 1775, Transilvania și Banatul se găseau sub unguri de circa 150 de ani. Cu toate aspirările la care au fost supuși în timpul acestor stăpâniri străine, Românii și-au păstrat limba, naționalitatea, credința, obiceiurile și supremația numerică în toate aceste provincii. Statele-Unite, Anglia și Franța, recunoscând prin tratatul de la Versailles din 1919 drepturile României în aceste ținuturi, atât pe baza principiului etnic cât și a dreptului istoric, au fost de acord cu integrarea lor în interiorul frontierelor regatului român.

În 1940, ca urmare a situației create prin pactul de neagresiune germano-rus de la 23 August 1939 și prin înfrângerea puterilor occidentale europene de către Germania, România a fost jefuită din nou de către Rusia care i-a luat Basarabia, Bucovina de nord și regiunea Herța din colțul de nord-vest al Moldovei; iar pe baza dictatului de la Viena de la 30 August 1940, impus de Germania și Italia, jumătatea de nord-vest a Transilvaniei a trecut sub stăpânirea Ungariei, și partea de sud a Dobrogei am fost obligați s'o cedăm Bulgariei.

Pentru a-și reface frontierele pierdute la răsărit și la apus, România a intrat în al doilea război mondial alături de Germania în contra Rusiei. Pierzând războiul, am pierdut atât provinciile luate de ruși, cât și independența statului și libertățile poporului.

Situația tragică a României fiind consecința acestui război, este de cea mai mare importanță să arătăm aici drepturile istorice și etnice asupra teritoriului românesc, în hotarele pe cari le-a avut după primul război mondial. *Aceasta cu atât mai mult cu cât marii conducători de popoare din amândouă părțile, adică Stalin, Roosevelt, Hitler, Churchill și Mussolini, au tratat cu o desconsiderare totală problema acestor drepturi, dispunând de hotarele noastre și de țara noastră ca de un teritoriu fără populații și fără tre-*

cut istoric. În plus rușii au revenit la o teorie a lor mai veche, după care românii ar fi slavi, iar ungurii n'au renunțat la visul lor de a stăpâni Transilvania.

România nu este o mare putere mondială care poate să impună cu forța, ceea ce socotește că este dreptul ei. O țară mică și un popor mic nu-și poate permite să susțină drepturi imaginare asupra unor teritorii, pentru că stăpânirea lor depinde de recunoașterea marilor puteri, cari în epoca noastră fac acte de justiție. Pentru ca aceste mari puteri să recunoască drepturile unui popor asupra unui teritoriu în litigu, trebuie ca aceste drepturi să fie sprijinite pe trecutul istoric și pe statisticile populației la diferite epoci. De aceea, pentru înțelegerea acestui război, este necesară o expunere cât de sumară asupra începuturilor poporului român, fiind o strânsă legătură între așezarea de veacuri a acestui popor la nord de Dunăre și la vest de Nistru, și războiul României contra Rusiei.

Pământul românesc a fost locuit în timpurile cele mai vechi cunoscute de istorie, de poporul trac, împărțit în mai multe ramuri, între cari găsim la nord de Dunăre pe daci și geți, amintiți de istoricii din secolele 5-2 a. Ch. Cercetările arheologice au dovedit cu prisosință că această populație avea o civilizație înaintată pentru acele timpuri, având legături comerciale cu grecii și cu popoarele italo-ilyrice, și mai târziu cu romanii.

Dacii —cari sunt strămoșii românilor— sunt menționați pentru prima oară de geograful Strabon care îi situează în Transilvania și Banat. În viața acestui popor, religia a jucat un rol foarte important. El credea numai în profetul Zamolxis, care îi învățase că sufletul este nemuritor. De aceea, dacii —ca și geții— se credeau nemuritori și în lupte primeau moartea fără frică. Credința în nemurirea sufletului era foarte veche, dar era însoțită de anumite orgii în onoarea zeului Sabazius, zeul vinului, așa cum la romani era Bachus și la greci Dionisios.

Primul contact politico-militar al dacilor cu romanii a fost în timpul lui Iuliu Cezar. Regele dac Boerebista a adunat sub conducerea lui pe toți daco-geții formând un regat foarte puternic între Tisa, Dunăre, Nistru și Carpații nordici— adică pe teritoriul care este astăzi populat de români. Acest rege a atacat în mai multe rânduri provinciile romane Ilyria, Tracia de sud și Macedonia. Iuliu Cezar, îngrijorat de marea autoritate de care se bucura regele Boerebista printre vecinii imperiului roman, s'a hotărât să facă o campanie în contra dacilor, când în anul 44 a. Ch. a fost asasinat chiar în senat.

Acest prim contact politico-militar a fost însă precedat cu mulți ani înainte de negustorii romani, cari aduceau cu ei nu numai produsele industriei romane, arme, îmbrăcăminte, bijuterii și unelte de tot felul, dar și limba romană, obiceiuri și credințe. Ei nu erau numai în trecere, ci aveau desigur așezări statornice pe teritoriul dacogetic, la întâlniri de

drumuri și confluențe de ape, unde marfa lor era predată negustorilor locali, cari o duceau mai departe. Din aceste contacte, limba romană a început să fie cunoscută și de indigeni. S'a întâmplat și aici acelaș fenomen ca și în Galia. Când Cezar a început expediția de cucerire a Galiei, această țară era plină de negustori și oameni de afaceri romani, așa cum spune Cicero în discursul lui «Pro Fonteio».

După Cezar, a murit și Boerebista tot asasinat, iar marele lui regat a fost împărțit în două regate, cari cu timpul s'au fărâmițat în mai multe alte regate. Romanii profitând de această slăbire a puterii dacice au făcut mai multe expediții la nord de Dunăre și ridicând multă populație daco-getă au transplantat-o în Moesia (la sud de Dunăre).

Această stare de neputință a daco-geților se termină odată cu venirea regelui Decebal pe tronul unuia din regatele dacice.

Acest rege a întrunit sub autoritatea lui mai multe regate, reușind să refacă în mare parte regatul lui Boerebista; apoi a atacat Moesia.

Împăratul Domițian al Romei, trimite două expediții succesive în contra lui Decebal, dar acesta bate legiunile romane, prinde pe comandanții acestora și-i execută. A treia expediție comandată de Tettius Iulianus, este mai fericită pentru romani. Dacii sunt bătuți la Tapae în Banat—dar din cauza unor revolte a marcomanilor în imperiul roman, Domițian este obligat să încheie pace cu Decebal, și—ca să aibă liniște din partea acestuia—se obligă să-i plătească un tribut anual și să-i trimită instructori militari, constructori de cetăți și oameni de știință. Decebal ajunge astfel la cea mai mare putere pe care a avut-o vre-odată vre-un rege vecin cu imperiul roman. În anul 98 p. Ch. însă, conducerea imperiului roman este luată de împăratul Traian—unul din cei mai mari împărați ai Romei—și acesta hotărăște să nu mai plătească nici un tribut lui Decebal și să facă o expediție în contra lui. Pentru a-și asigura aprovizionarea cu vasele pe Dunăre, pune să se construiască un drum de-alungul malului sudic al acestui fluviu, prin masivul muntos al Carpaților, pe o distanță de circa 100 de Km. până la Porțile de fier, pe unde trebuia să se deplaseze armata romană. Acest drum a fost o adevărată operă de artă, fiind, construit în bună parte prin dărâmare de stânci cari înaintau până în apele Dunării. Traian începe prima lui expediție în primăvara anului 101 p. Ch. Intră în Dacia prin Banat și urcând spre nord întâlnește armata dacă tot la Tapae, în apropiere de Lugoj. Lupta a fost crâncenă și pierderile grele de ambele părți, fără ca vreunul din adversari să cedeze. Spre seară încă în plină bătălie, a venit o ploaie cu furtună. Dacii, cari —în superstițiile lor— socoteau că furtuna este prevestitoare de nenorociri pentru ei, s'au descurajat și în timpul nopții au părăsit câmpul de bătălie și s'au retras spre Sarmisegetuza, capitala Daciei. Traian a continuat înaintarea, dar apropiindu-se iarnă, s'a retras în spre câmpie, lăsând în urmă centre fortificate în puncte importante, apărate de garnizoane

puternice. În primăvara anului 102 a revenit pe acelaș drum, a găsit garizoanele intacte și a continuat înaintarea spre capitala Daciei. După ce armata dacă a apărat pas cu pas trecerea prin munți, a așteptat pe romani în fața cetății Sarmisegetuza, unde au luptat cu o vitejie nemai întâlnită de romani la alte popoare; totuși au fost învinși. Atunci Decebal s'a hotărât să primească condițiile de pace impuse de Traian. Acesta a obligat pe Decebal să distrugă toate cetățile, să înapoize armele și mașinile de războiu primite de la romani, să dea înapoi instructorii militari, constructorii de cetăți, lucrătorii, să predea dezertorii romani și să renunțe la cuceririle făcute pe seama vecinilor. Decebal a primit toate condițiile, iar Traian s'a întors la Roma, luând cu el o delegație de nobili daci, cari să confirme în senatul roman condițiile păcii.

Supunerea lui Decebal a fost însă de scurtă durată. Nu mult după ce Traian a ajuns la Roma, a fost informat că Decebal încearcă să organizeze o alianță cu toate popoarele vecine în contra Romei și pedepsește pe acei cari nu i se supun. Aceste știri l-au obligat să facă o nouă campanie în contra dacilor și să transforme Dacia în provincie romană. El a cerut senatului să decreteze pe Decebal inamic al poporului roman și în anul 104 a început a doua expediție. De data aceasta a pus să se construiască un pod peste Dunăre la Dubreta (Turnul-Severin de astăzi) pe unde a trecut Dunărea în Oltenia; apoi a urcat pe valea Oltului și a pătruns în Transilvania prin pasul Turnu Roșu. După foarte mari greutăți ajunge din nou în fața cetății Sarmisegetuza. Decebal cere pace, dar Traian pune condiția să se predea cu toată armata la discreția învingătorului. Această condiție era cea ce se numește astăzi, «capitulare fără condiții». Efectul a fost acelaș ca și în al 2-lea războiu mondial. Dacii au preferat să ducă lupta până la ultima extremitate. Primul atac dat de romani a fost respins. Dacii au folosit blocuri mari de piatră pe cari le-au aruncat fără oprire peste asediatori. Ca să poată ataca mai ușor, romanii au construit o contrafortificație, care le-a oferit un oare care adăpost în timpul celui de-al doilea atac. Reușind să se apropie cu mașinile lor de asalt, au făcut spărturi în zid și darâmând porțile, au invadat în cetate. Ca să nu rămână nimic de folos în mâna romanilor, dacii au dat foc cetății și orașului, iar comandantii daci rămași până la urmă în apărarea cetății, au băut otravă ca să nu cadă sclavi în mâna romanilor. Decebal cu o parte din armată s'a retras spre nord, dar Traian l-a urmărit și a atacat tabăra fortificată în care se găsea Decebal, cucerind-o printr'o luptă pe viață și pe moarte. Decebal s'a sinucis cu o mare parte din comandantii daci aflați cu el. Astfel în anul 106 p. Ch. Dacia a încetat de a mai exista ca stat independent și a fost transformată în provincie romană.

Luptele duse de romani în contra dacilor au fost cele mai grele pe care le-au purtat romanii în contra unui popor pe care ei îl numeau «barbar». Scriitorii din antichitate, în unanimitate laudă curajul daco-geților,

dorința lor de a muri pe câmpul de luptă și mândria lor neimblânzită. Împăratul Iulian Apostatul, afirmă că Traian —vorbind despre răsboaiele lui cu dacii— a spus: «Eu am subjugat chiar și pe daci, cea mai războinică națiune din câte există, nu numai din cauza forței corpului lor, ci și din aceia a învățăturilor lui Zamolxiis, care este atât de venerat printre ei. Acesta a împlântat în suflete lor ideia că ei nu sunt destinați morții și că nu fac altceva de cât să schimbe de locuință; iată pentru ce ei merg la moarte mai veseli de cât în nu importă ce altă călătorie».

Indată după cucerirea Daciei, Traian a procedat la colonizarea ei. În afară de două legiuni —a 5-a macedoneană și a 13-a gemina— cari au fost lăsate pentru apărarea provinciei și câteva corpuri auxiliare venite ulterior, Traian a mai trimis populație romanizată, din alte provincii mai vechi și chiar italici. Spre deosebire de alte provincii în cari Roma se mulțumise să trimită și să organizeze câteva colonii, lăsând apoi timpul și influența civilizației romane de a romaniza populația locală, aici în Dacia, de la început numărul coloniștilor a fost mare. Trei motive întemeiate au hotărât pe Traian să trateze Dacia altfel și anume:

— Pământul Daciei era excepțional de bogat și fertil. Aici se putea face o intensă cultură a grâului, meiului și a altor produse agricole, de cari Roma avea nevoie atât pentru populația ei, cât și pentru ca să-și organizeze rezerve pentru legiuni, în neconținute răsboaie cu vecinii. La acestea, se mai adăogau alte bogății naturale, ca mierea de albine și nenumăratele turme de oi și cirezi de bovine. În fine subsolul Daciei purta aur, fier, aramă și sare. Atâtea bogății, despre cari romanii aveau perfectă cunoștință atrăgeau negustori, oameni de afaceri, patricieni și plebei pentru o viață mai bună și trebuiau pe de o parte să fie exploatate, iar pe de alta să fie apărate. Dacia urma să fie transformată într'o provincie de intensă activitate, ceia ce impunea o populație numeroasă și o puternică organizație, atât militară cât și administrativă.

— Rezistența înverșunată a dacilor în timpul răsboaielor, au dat romanilor o dovadă de opoziția acestui popor și pe timpul colonizării, dacă nu se vor lua măsuri excepționale; trebuia deci de la început o puternică colonizare, pentru ca populația dacă să nu se mai gândească la eventuale revolte, cu speranța că-și va recăpăta independența.

— În al treilea rând, dar tot atât de important ca și celelalte două motive, se impunea să se ia în considerare distanța mare a Daciei față de Roma. Pentru imperiul roman, frontiera naturală spre nord-est era Dunărea și Marea Neagră. În primul lui războiu dacic, Traian nu intenționase să cucerească Dacia, ci numai să reducă din puterea lui Decebal și să-l oblige să respecte frontierele imperiului. De aceia, când Decebal a cerut pace, Traian i-a acordat-o în condițiuni destul de grele, dar nu imposibile de acceptat. De abia când a constatat că Decebal nu se liniș-

tește și constituie un pericol real pentru Roma, s'a hotărât să facă din Dacia o provincie romană de frontieră. Pentru a înlătura neajunsul depărtării de Roma a socotit că Dacia trebuie să fie romanizată mai repede și cu mijloace mai puternice. Apreciind că pentru apărarea întregii Dacii —adică teritoriul dintre Dunăre, Tisa, Nistru și Carpații nordici— îi trebuiau prea multe forțe deplasate atât de departe, a înglobat în provincia romană numai regiunea care astăzi cuprinde Banatul, Oltenia, Transilvania și Maramures, adică și-a ales frontieră spre răsărit, Carpații și valea Oltului, care era mai ușor de apărat.

Astfel Moldova și Muntenia au rămas în afara frontierelor imperiului. Dacii cari locuiau aceste provincii erau liberi. Totuși —după urmele cari s'au găsit, unele sunt și astăzi vizibile— exista și aici un foarte serios control roman. Astfel în Moldova de sud și Basarabia până pe Nistru la Cetatea Albă se observă traseul unui șanț, care a fost săpat în timpul împăratului Adrian, Urmașul lui Traian. Acest șanț marchează o limită militară. Pentru apărarea lui în contra barbarilor, legiunea a 5-a macedonica a fost mutată la Troesmis, în nordul Dobrogei. După traseul lui se deduce că intenția împăratului Adrian a fost să apere pe această linie toată regiunea de la nord de Dunăre, adică Muntenia și Dobrogea. Chiar Traian a construit un castru la Barboși pe Siret, în apropiere de vărsarea acestui râu în Dunăre. Aici se găseau trupe auxiliare și un detașament din «*Classis Flavia Moesica*» flotă care făcea poliția pe acest râu. Așa dar împărații Romei —chiar dacă n'au colonizat Muntenia și Dobrogea— totuși le-au ocupat cu trupe ca să-și asigure circulația pe Dunăre, stăpânirea porturilor de pe coasta mării Negre și marele grânar al câmpiei Bărăganului, cunoscut în istorie ca producător de grâu încă de pe timpul împăratului Alexandru-cel-Mare. Dacii din Moldova și Muntenia erau supuși clientelari ai Romei, după cum erau clientelari și sarmații cari locuiau în Ucraina de astăzi. Relațiile intense comerciale, așezările de romani, veniți în căutarea unei vieți mai îmbelșugate de cât în Italia săracă, și prezența soldaților romani, cari după terminarea serviciului militar în legiuni sau ca auxiliari deveneau veterani împroprietăriți și căsătoriți cu femei localnice, au adus și aici o romanizare, mai înceată dar tot atât de sigură ca și în alte părți ale imperiului. A fi cetățean roman era o cinste și o siguranță: și cu timpul localnicii căutau să devină cetățeni romani, învățând limba latină și luând obiceiurile și credințele romane. De altfel, după ce stăpânirea romană s'a întărit în Dacia, dacii liberi, cari mulți ani au tulburat frontierele Daciei romanizate, s'au liniștit. Pe de o parte îi atrăgea viața prosperă a dacilor din «*Dacia Felix*», iar pe de altă parte incursiunile tot mai numeroase ale barbarilor din, nord și răsărit îi obliga să se apere în contra acestora. «Nu numai Transilvania, Banatul și Oltenia, dar și Muntenia și Moldova au primit încetul cu încetul, prin legăturile de rasă și de interese cu Dacia romană de o parte, cu

Moesia getică de altă parte, forma romană a vieții, cu atât mai mult cu cât aceasta era o viață, rurală și cu cât prin mijloacele și metodele ei era cu mult superioară vieții agricole a dacilor liberi».

După moartea lui Traian, barbarii vecini — sarmații și roxolanii — au început să facă incursiuni în Dacia romană. Timp de 120 de ani invaziile lor au fost respinse. Incepând însă cu anul 238 p. Ch. au apărut goții, popor germanic, cari au coborât de la Marea Baltică la Marea Neagră, așezându-se la vest de Nipru pe coasta acestei mări. Ei făceau mai ales expediții maritime lovind toate porturile și orașele de pe coasta Marii Negre și în Mediterana de Est, după care pătrundeau fie în Grecia, fie în Balcani. Devenind din ce în ce mai greu de apărat frontierele atât de îndepărtate ale Daciei, împăratul Gallien (260-268) a retras o parte din trupele aflate în această provincie, ca să aibă mai multe trupe la sud de Dunăre.

În sfârșit împăratul Aurelian a părăsit oficial Dacia în anul 270, retrăgând armata și funcționarii; cu aceștia s'au retras și oamenii de afaceri și acea populație bogată, care s'a așezat în alte părți ale imperiului, la mai multă siguranță. Prin această plecare, orașele și-au micșorat populația și activitatea, dar țărănimea a rămas. «Țăranii, după 150 de ani de la cucerire erau foarte numeroși. În timpul războaielor imperiului cu dacii liberi din nord, mulți din aceștia fuseseră colonizați alături de veteranii romani, ca pe vremea lui Aelius și Silvanus Aelianus în Moesia. Alți daci din văile singuratiche ale munților provinciei se împăcaseră de asemenea cu dominația romană; dar baza populației rurale a Daciei la 270 rămâne tot aceia dată de către cele 150 de serii de veterani romani, cari se așezaseră pe pământul dac». Tot referitor la situația populației din Dacia după retragerea armatei și autorităților romane, prof. Xenopol scrie: «Rezultatul stăpânirii romanilor în Dacia a fost dintre cele mai importante. Cu toate că această stăpânire a durat mai puțin, de cât în alte provincii ale imperiului, efectele sale au fost mai profund simțite de cât ori unde aiurea, având în vedere că nici într'o altă parte elementul roman nu se precipitase într'o masă așa de compactă pe o bucată de țară și că pentru nici una din celelalte provincii nu se luaseră măsuri de colonizare așa de puternice. Iată pentru ce, cei 164 de ani de stăpânire romană au fost suficienți pentru a șterge complet din spiritul populației indigene limba națională în așa fel, că astăzi de-abia se mai pot găsi câteva urme».

Mai citez pe istoricul francez Alfred Rambeau, cari în prefața la «Istoria românilor» a lui Xenopol scrie: «Românii sunt latini, cel puțin în aceiași măsură ca noi înșine. Origina lor este dublă ca și a noastră. După cum noi suntem celți și romani, așa ei sunt daci și romani... Pentru poporul român, ca și pentru poporul francez, este o viguroasă rădăcină barbară pe care s'a altoit colonizarea și civilizația latină, dar după cum noi

nu putem reconstitui limba pe care a vorbit-o Vercingetorix, nu s'a rușit a se reconstitui nici aceia pe care a vorbit-o Decebal».

După plecarea armatei romane din Dacia, această provincie a fost prădată de sarmați și goți. Aceștia din urmă și-au întins stăpânirea în Moldova, Transilvania, și partea de vest a Munteniei, unde fiind în contact cu populația daco-romană a suferit influența acesteia. Așa se explică că goții care au ajuns în Spania au adus cu ei mitul lui Zamolxis și nume dacice ca Decebal, Deceneu și Boerebista. Pe la anul 375, goții au fost isgoniți de huni, cari au intrat în Panonia prin Carpații Moldovei și prin Transilvania obligând populația locală să-și caute adăpost în munți. Când hunii au părăsit Panonia pe la anul 450 ducându-se spre vest, au venit gepizii, o ramură a goților, cari la început s'au așezat la nord de Dunăre către delta Dunării, iar mai pe urmă s'au deplasat în Banat și Serbia.

În aceiași vreme, popoare de origină slavă, au invadat tot sudetul european, din Ceho-Slovacia până în Balcani. Curentul cel mai puternic al acestor triburi slave a fost la sud de Dunăre, unde au reușit să slavizeze populația romanizată din acele părți. Numai acei cari locuiau în munți și-au păstrat limba și obiceiurile. Urmașii lor sunt românii din Macedonia, numiți aromâni. La nord de Dunăre, populația daco-romană a fost obligată să accepte alături de ea pe slavii noi sosiți. Acești slavi —cari după unele cuvinte primite în limba română— aveau cunoștințe agricole, găsind aici un pământ foarte bun de lucrat, au rămas definitiv și au devenit agricultori. Dintre barbarii năvălitori, fiind cei mai liniștiți daco-romanii deveniți în parte păstori în munți, au început să coboare în văi și să reia lucrul pământului alături de slavi. Așa se explică că în limba română aproape toate cuvintele referitoare la păstori și la animale sunt de origină latină, iar acele referitoare la agricultură sunt amestecate cu cuvinte slave. Ei au început să se organizeze câte puțin și au făcut împreună sate și orașe care purtau când nume slave când romane. Fenomenul acesta s'a întâmplat, nu numai în Transilvania, dar și în Moldova și Muntenia. Din acest amestec, slavii mai înapoiți în civilizație și mai puțini la număr, au fost asimilați dispărând în masa dacoromană, căreia i-a împrumutat un număr destul de mare de cuvinte, fără ca să aibă însă vre-o influență în sintaxa și morfologia limbii vorbită de populația daco-romană de atunci.

Pe la anul 580, o nouă invazie barbară —avarii— popor mongolic, asemănător hunilor, trece peste Dacia și se oprește în câmpia Tisei. Aceștia au obligat pe daco-romani și pe slavi să se retragă din nou în munți. Când furia invaziei a trecut și populația a putut să coboare din nou în văi, amestecul daco-romanilor cu slavii era mai complet.

În jumătatea a doua a secolului al 7-lea, un alt popor de rasă mongolică, aparținând ramurei finice —bulgarii— după ce au stat cam 100 de ani

ANEXA I

La chronique russe de Nestor. — Nestor's Russian chronicle.

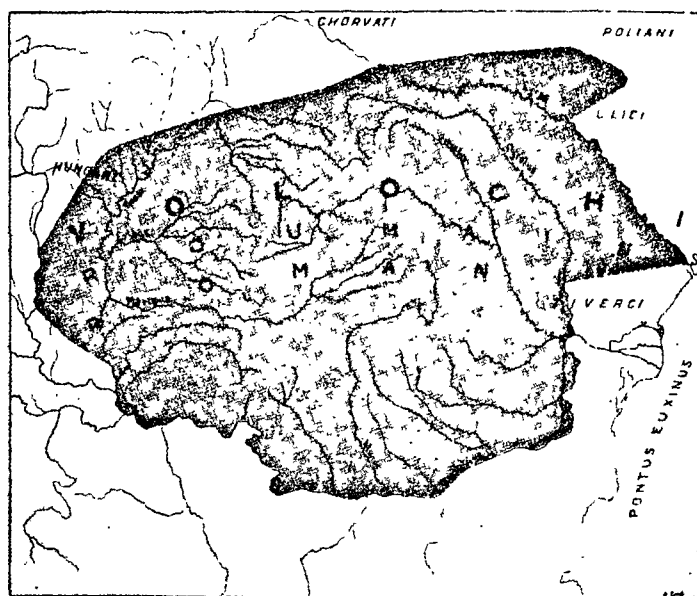
(X-e siècle)

(X-th century)

Cronica rusăscă a lui Nestor.

(al XI-lea secol)

(Cea mai veche cronică istorică, din a lui Nestor «POVEST' VRIMENNYH LET»)

Les Roumains (Vouloques) d'entre la Tisza et le Danube, à Xe siècle, d'après un croquis de Nestor.

The Roumanians (Voloche) between the Tisza and the Danube in the Xth century, after Nestor's chronicle.

Români (Voloche) între Tisza și Dunăre, în secolul al X-lea, după cronica lui Nestor (rusească).

în sudul Basarabiei și în Dobrogea, au coborât la sud de Dunăre ocupând regiunea balcanică locuită de slavii amestecați cu traco-romani. Bulgarii, rășboinici întreprinzători dar mai înapoiți ca civilizație, au fost asimilați de slavii din sudul Dunării, dar și-au păstrat numele, pe care l-au dat întregii populații. În incursiunile făcute la nord de Dunăre neîntâlnind nici o rezistență mai serioasă, au cucerit și au ocupat militărește toată Dacia până în câmpia Panoniei. Istorici din sec. al 8-lea și al 9-lea vorbesc despre o stăpânire bulgară în aceste locuri și despre niște ducate sau principate în Transilvania, dar nu spun dacă aceste organizații statale au fost înjghebate de bulgari, sau existau deja la venirea acestora. Este probabil ca această împărțire și organizare a fost făcută chiar de localnici, cari revenind la o viață mai stabilă, au simțit nevoia să se organizeze. Dacă bulgarii n'ar fi găsit nici o organizație de stat, n'ar fi avut nici un motiv să facă ei o împărțire în principate mai mici, independente unele de altele, ci ar fi stăpânit întreg teritoriul Transilvaniei așa cum l-au cucerit. Dacă admitem însă că au găsit o organizare statală, principate a căror putere militară era în formare, de-abia infiripate la o viață nouă după atâtea invazii, apare normal să le fi păstrat forma și existența și după ce le-au cucerit. Ori cum ar fi fost, când ungurii au venit în Panonia în anul 898, au găsit patru principate, așa cum arată istoricul ungar, cunoscut sub numele de «Anonymus Belae regis notarius». Din aceste principate, trei erau spre frontiera de vest a Transilvaniei și anume:

— În Banatul Timișoarei era principatul lui Glad.

— Mai la nord, până pe cele trei Crișuri, era principatul lui Menumorut.

Acești doi principii erau bulgari de origine, ceea ce dovedește stăpânirea bulgară militară. Armatele lor însă erau compuse din bulgari și veniți din sudul Dunării ca trupe de ocupație, precum și din valahi. Aceștia erau localnicii, populația provenită din amestecul daco-romanilor cu slavii a căror asimilare era acum completă.

— Al treilea principat era al lui Gelu, în nord-vestul Transilvaniei. Anonimus spune că acest principat era locuit de valahi.

— În fine al patrulea principat, tot vasal bulgarilor, era acela al lui Kean, așezat în sud-estul Transilvaniei.

Principatul lui Menumorut a fost cucerit de regele ungar Arpad Principatul lui Kean a fost cucerit de regele Stefan cel Sfânt. De sigur că și celelalte două principate au intrat în stăpânirea ungarilor tot prin lupte.

Așa dar la venirea ungarilor în Panonia, toată regiunea de la est de la Tisa, adică —după numirile de astăzi— Banatul, Crișana, Maramureș, și Transilvania, era locuită de valahi, în mijlocul cărora trăiau trupele principilor bulgari, compuse din bulgari și slavi de la sud de Dunăre, și în care au intrat și luptători valahi. Când aceste teritorii au fost cucerite de unguri, trupele bulgaro-slave s'au retras din nou în Bulgaria. Aceasta

rezultă din faptul că în documentele ungurești scrise după ce ungurii și-au întins autoritatea lor militară până în Carpații Moldovei și Munteniei luând locul bulgarilor, nu se mai vorbește de cât de valahi; bulgarii și slavii nu mai existau. Teritoriul dintre Nistru, Tisa și Dunăre era locuit de români (volochi), în sec. 10 (Anexa I texto).

Cucerirea Transilvaniei și a celorlalte regiuni s'a făcut foarte încet, în tot lungul secolului al 10-lea, de la regele Arpad până la Ștefan cel Sfânt. Această cucerire n'a fost definitivă și totală. Încă până în secolul al 14-lea au existat principii români, cari își conduceau principatele lor, fiind autonomi față de regatul ungar. Astfel avem la 1290 pe principele Radu Negru al Făgărașului (principat în sudul Transilvaniei) și Bodgan principe al Maramureșului la 1349. Transilvania cu Maremuseșul și Banatul și-au păstrat autonomia politică față de regatul ungar până în secolul al 19-lea, când au fost încorporate Ungariei, în urma pactului dualist Austro-ungar din 1867, fără ca populația să fi fost întrebată și fără să-și fi dat asentimentul.

Prezența în massă a românilor în provinciile cucerite de unguri la est de Tisa, apare din mai multe documente ungurești, cu începere din secolul al 13-lea, ceea ce înseamnă că până în acest secol stăpânirea ungară era numai nominală, autoritatea fiind exercitată de principii români și controlați de reprezentanții regelui ungar. Principii români erau obligați să ajute pe regii Ungariei cu trupe luptătoare în războaiele lor, adică politica lor externă era aceea a regilor unguri, dar nu exista încă nici o populație ungară în aceste ținuturi. Între românii din Transilvania și cei din Moldova și Muntenia erau raporturi de prietenie și treceau necontenit Carpații dintr'o parte în cealaltă. Regii Ungariei însă nu vedeau cu ochi buni aceste raporturi, pentru că ei vroiau să lege cât mai mult aceste provincii de regatul lor; și atunci, ca să-și asigure o stăpânire mai deplină, neavând populație ungurească suficientă, s'au folosit de populații străine pe cari le-au așezat între români. Aceste colonizări au fost făcute în special în lungul frontierelor Transilvaniei cu Moldova și Muntenia și anume în zonele de trecere a Carpaților. Astfel la Sibiu, Brașov și Bistrița, au colonizat sași în secolele 12 și 13; iar la trecerea de pe valea Trotușului au adus secui, populație de origine ungară, vorbind aceeași limbă ca și ungurii. În fine alți sași au fost instalați pe văile Mureș și Târnave, chiar în inima Transilvaniei.

În secolele următoare, sub influența dominației ungare care devenea din ce în ce mai autoritară, o parte din nobilimea română și-a schimbat naționalitatea trecând de partea ungarilor; alții s'au revoltat și nemaiputând suporta amestecul unguresc în treburile principatelor lor, au trecut la sud și est de Carpați. Cei cari au rămas însă mai departe români pe pământul Transilvaniei —adică marea majoritate— și-au pierdut înce-

tul cu încetul averile, fiind neconținut nedreptățiți și urmăriți de unguri, și au intrat în rândurile țărânilor române.

Cu toate colonizările făcute, marea masă a populației aparținea poporului român. *Această clasă țărănească legată de pământul ei, a prelun- git existența elementului daco-roman de-alungul celor șase secole de invazii barbare —și tot acest țaran, purtând acum numele de valah sau de român— a păstrat caracterul românesc al Transilvaniei în tot lungul stăpânirii ungare.*

Pentru a evita pericolul care rezulta din această superioritate numeri- că, ungurii au exclus pe români din viața politică a Transilvaniei pe la sfârșitul secolului al 14-lea. Această poziție de inferioritate în care era silit să trăiască poporul român, a fost decretată oficial în anul 1438, când s'a încheiat un pact între unguri, sași și secui prin care aceștia se recu- noșteau singuri, «națiuni privilegiate» cu drepturi la conducerea admi- nistrativă, politică și militară a Transilvaniei, cu excluderea națiunii române, care era indiscutabil cea mai numeroasă. Așa dar încă din secolele 14-15, ungurii constatând că nu pot stăpâni Transilvania altfel, au trecut la măsuri draconice în contra românilor. Evident că dacă românii ar fi fost numai o modestă minoritate între celelalte națiuni, ungurii n'ar fi avut nici un interes să se alieze cu sașii și cu secuii, și să se declare «națiuni privilegiate»; dar cum toate aceste trei națiuni erau minoritate numeric, ungurii au luat această decizie —unică în lume— să decreteze națiuni privilegiate națiunile minoritate, pentru ca să poată exploata și stăpâni mai ușor națiunea majoritară, care era repre- zentată prin români. De aici înainte situația acestora s'a înrăutățit tot mai mult, fiind transformați în «iobagi» adică oameni legați de pământ, fără nici un drept. Însă și după această măsură, românii au continuat să rămână din punct de vedere numeric populația majoritară a Transilva- niei. Astfel găsim în anul 1848, în regiunile colonizate cu sași în Transil- vania un număr de 197.048 români, față de 167.147 sași; iar în regiunile unde nu se făcuseră colonizări, după o statistică austriacă din prima jumătate a secolului al 19-lea, existau 518.369 români, 173.261 unguri și 49.549 sași. În fine după un recensământ general făcut de unguri la 1910, în care s'a luat în considerare numai limba vorbită și nu și calitatea etnică, s'a constatat în Transilvania, Banat, Crișana, și Maramureș, adi- că în ținuturile românești:

Români	2.827.923
Unguri	1.662.949
Germani	564.471
Alte naționalități	201.906
Total	5.257.249

De oare ce la întocmirea acestui recensământ limba ebraică n'a fost socotită ca limbă vorbită, cei 181.531 de locuitori cari au declarat ca sunt

de religie mozaică și locuiau în aceste teritorii, au fost împărțiți între germani și unguri, după limba practică pe care o vorbeau.

Din acest recensământ rezultă că toate colonizările făcute de unguri de-alungul celor opt secole de dominație, și cu toate presiunile exercitate asupra românilor, aceștia aveau totuși majoritatea absolută de 53.8% din totalul populației, iar față de unguri se găseau într-o proporție de 62.9%.

Românii din Transilvania au protestat de mai multe ori în contra regimului de apăsare la care erau supuși Astfel:

— La 1730, episcopul român Inochentie Micu, figura cea mai proeminentă românească în acel timp, a cerut împăratului de la Viena —de a cărui autoritate supremă depindea politic Transilvania— recunoașterea poporului român ca a patra națiune în sistemul constituțional transilvan, pentru că românii contribuiau la sarcinile statului ca și celelalte națiuni. Cererea românilor a fost trimisă de împărat dietei Transilvaniei. Aceasta, fiind compusă din reprezentanți unguri, sași și secui s'a opus.

— La 1784, a avut loc revoluția românilor sub conducerea țaranilor Horia, Cloșca și Crișan, terminându-se cu înfrângerea acestora și executarea lor.

— Sub impulsul mișcărilor naționale din Europa, românii din Transilvania adunați pe câmpia Libertății de la Blaj la 15 Mai 1848, revendică din nou libertatea națională și politică, cu reprezentarea lor în dieta țării, în administrație și justiție. Ungurii refuzând să discute asupra cererilor românilor, aceștia s'au revoltat din nou sub conducerea lui Avram Iancu. Împăratul Austro-Ungariei a făcut unele promisiuni în favoarea românilor, dar nu le-a putut pune în aplicare din cauza opunerii ungarilor.

— La 1867, Ungaria decretează unirea Transilvaniei cu ea, fără ca populația din această provincie să fi fost întrebată. Această unire forțată a fost urmată de legi foarte severe pentru desființarea poporului român și ungarizarea lui prin interzicerea limbii române, în școli, administrație, justiție, etc. și prin persecutarea întreprinderilor și instituțiilor financiare și economice românești.

— Românii au reacționat la 1892 prezentând împăratului un memorandum în care se expuneau nedreptățile și persecuțiile ungurești și cereau să li se facă dreptate. Guvernul ungar de la Buda-Pesta s'a opus să se dea vre-o urmare aceluia memorandum, a dat în judecată pe semnatarii lui și i-a condamnat, iar persecuțiile și asupririle au continuat până la începerea războiului din 1914.

În ce privește celelalte două principate române —Moldova și Muntenia— dezvoltarea istoriei lor la începutul formării poporului român, a fost deosebită.

Începând cu secolul al 5-lea, barbari de origină slavă s'au așezat în

regiunea dintre Nistru și Siret și în câmpia Dunării, unde populația daco-romană era mai rară. Din cauza invaziilor barbare precedente — sarmații, goții și gepizii — localnicii se retrăseseră în mare parte în regiunea împădurită și muntoasă a bastionului carpatic. Invazia avarilor de la sfârșitul secolului al 6-lea, i-a împins și pe slavi spre munți peste daco-romani. Când apele s'au liniștit locuitorii munților și ai pădurilor, atât slavi cât și daco-romani, au coborât spre șesuri, de-alungul văilor. Cum peste această populație, n'a mai fost nici o invazie după avari până'n secolul al 10-lea, daco-romanii au avut timp să asimileze pe slavi, urmând acelaș proces de contopire a acestora ca și în Transilvania. Pe la jumătatea secolului al 10-lea, au năvălit pecenegii, popor de rasă mongolică. Aceștia s'au așezat în Ucraina, Moldova, și Muntenia, de unde făceau numeroase incursiuni în imperiul bizantin. Împăratul Isaac de la Constantinopol, i-a distrus într'o bătălie și i-a desființat.

După o jumătate de secol au venit cumanii, de aceeași rasă și aproape aceeași limbă ca și pecenegii și s'au așezat în Moldova și Muntenia formând mai multe regate. Acest popor nu era nici atât de crud și nici atât de sălbatec ca hunii și avarii. Ei au lăsat câteva numiri geografice în Moldova și Muntenia derivate din numele lor. Stăpânirea cumană a luat sfârșit în anul 1241, când năvălind tătarii, le-au desființat regatele. Tătarii erau foarte cruzi, pustiind peste tot pe unde treceau. Ei au rămas numai trei ani, după care s'au retras în Crimeia și pe Volga.

În ultimele secole, alături de pecenegi și cumani —sau poate chiar înainte de venirea acestora— daco-romanii și slavii se contopiseră total și formaseră o singură națiune cu aceleași caracteristice ca și în Transilvania și vorbind aceeași limbă; ei se numeau români moldoveni (în Moldova) și români valahi (în Muntenia). Cu timpul și-au organizat câteva principate în Moldova și Muntenia, din care două sunt menționate într'un document al regelui Bela al Ungariei, din anul 1247, situate în Oltenia și în nord-vestul Munteniei. Alte documente vorbesc despre un principat al Bârladului pe la anul 1134, care se întindea între Siret și Nistru, cuprinzând partea de sud a Moldovei și Basarabiei; iar un principat al boholovenilor (moldovenilor) în nordul Moldovei și al Basarabiei este citat de regele Andrei al 2-lea al Ungariei la anul 1231.

Aceasta înseamnă că o organizație politică autohtonă exista peste tot teritoriul locuit de foștii daco-romani și care acum dăduseră naștere unui singur popor, numit poporul român. Documentele vremii menționează însă numai acele principate, cari au fost făcute cunoscut într'un fel oarecare fie de regii Ungariei, fie de împărații de la Constantinopol.

După invazia tătarilor —care a fost și ultima invazie— și care a zguit adânc aceste începuturi de organizare politică, populația romană, din Moldova și Muntenia a trecut la o organizare mai temeinică a țărilor lor. Împrejurările i-au ajutat prin intervenția unor principii din Transil-

vania, cari revoltați în contra stăpânirii ungare, au trecut Carpații la est și la sud.

Astfel în 1290, Radu Negru care stăpânea în Făgăraș, o provincie în sudul Transilvaniei, între Sibiu și Brașov, pleacă cu toată oastea, și coboară pe versantul de sud al Carpaților la Câmpulung, de unde își întinde stăpânirea spre sud și est până în Dunăre. Prin urmașii lui, această stăpânire a fost consolidată, ajungând sub Mircea cel Mare (1386-1418) până la Marea Neagră între delta Dunării și Balcic.

În Moldova evenimentele s'au petrecut altfel. La sfârșitul sec. al 13-lea, principele român Dragoș a înființat un principat în nordul Moldovei, supus coroanei ungare. După Dragoș au mai domnit tot ca supuși Ungariei, fiul și nepotul lui. În 1349, domnitorul român din Maramureș, principele Bogdan, revoltat în contra stăpânirii ungare, își părăsește țara, intră în Moldova, îl bate și-l alungă pe Balc nepotul lui Dragoș și ocupă tronul acestuia. Bogdan și-a întins stăpânirea pe o mare parte din Moldova spre sud și est, iar urmașii lui au stăpânit-o în întregime. Astfel în anul 1400 când s'a urcat pe tron Alexandru cel Bun, Moldova se întindea în hotarele ei naturale până la Nistru și Marea Neagră, având o populație curat românească. Aceste întinderi de stăpânire a principilor români atât în Moldova cât și în Muntenia, s'au făcut cu ușurință și fără lupte, pentru că peste tot în cele două țări se găsea aceeași populație românească, care vorbea aceeași limbă.

Din expunerea de mai sus rezultă următoarele concluzii:

— Poporul român la originea lui cele mai îndepărtate este trac, de rasă ariana-iranică, având ca strămoși pe daci, cari înainte de marile războaie cu romanii au fost uniți într'un mare regat de cei doi mari regi daci, Boerebista și Decebal. Prin victoria totală a lui Traian asupra acestuia din urmă, s'a altoit în trunchiul dac ramura viguroasă romană, tot atât de puternică ca și aceia a locuitorilor Daciei, dar impunătoare prin spiritul ei de organizare și o civilizație mai înaintată. După circa 400 de ani, poporul daco-roman primește alături de el triburile slave, venite și stabilite în Dacia, cu cari s'au amestecat tot mai mult, până la totala lor asimilare. Din acest amestec s'a născut, poporul român, așezat exact peste vechea Dacie și având o unitate de limbă pe toată întinderea teritoriului românesc, în toate provinciile române, neatinsă de nici unul din popoarele europene occidentale. Caracterul predominant lingvistic al acestei limbi este latin. *Deci nu slavii sunt la rădăcina poporului român, ci Dacii și romanii. Slavii au venit mult mai târziu, și influența lor în formarea poporului român a fost mult inferioară influenței dacice și romane.*

— Acest popor n'a părăsit nici odată pământul Daciei. Când legiunile lui Aurelian s'au retras la anul 270 la sud de Dunăre, marea masă a agricultorilor daco-romani a rămas pe loc și a continuat să lucreze pământul lor, până când barbarii năvălitori i-au obligat să se ascundă în păduri și

munți. Alfred Rambeau aduce două exemple similare din istoria Franței. «Când Galia în secolul al 5-lea a trebuit să fie evacuată de trupele romane, galo-romanii n'au rămas acolo? Când mai târziu Franța a trebuit să evacueze Canada și Luisiana, au urmat coloniștii noștri pe soldații lui Ludovic al 15-lea în retragere?» Documentele istorice din vremea aceea și menționate aici dovedesc cu prisosință că populația daco-romană a fost tot timpul prezentă în Dacia, și a preferat să trăiască în condiții foarte grele în munți, de cât să plece în altă parte. De altfel aceasta este o lege a naturii omenești. Țăranul rămâne pe loc la pământul lui, ori câte primejdii l-ar amenința. *Așa dar teoria acelor cari susțin că la venirea ungarilor în Panonia. Transilvania era golită de populație daco-romană, pentru a justifica pretențiile Ungariei asupra acestei provincii, nu are nici o bază reală, etnică, și nu poate fi susținută de cât în contra evidenței.*

— *Pretenția Rusiei asupra teritoriului cuprins între Prut și Nistru, cunoscut sub numele de Basarabia, asupra Bucovinei de nord și a regiunii Herța, este cudesăvârșie absurdă și total nejustificată.* La anul 1400, când Moldova își avea bine fixat hotarul ei politic și etnic la est, pe Nistru, hotar care corespundea și cu limita etnică a românilor moldoveni, Rusia nu exista decât sub forma unui principat în jurul Moscovei. De abia după 400 de ani de războaie și cuceriri continui, Rusia a ajuns cu frontiera ei pe Nistru în contact direct cu principatul Moldovei. (Anexa n.º II texto) *Această pretenție a rușilor de a stăpâni provincii cari aparțin României, a fost cauza esențială a războiului dintre România și Rusia în anii 1941-1944.*

ANEXA II

CAUZELE RASBOIULUI ROMANO-RUS DIN 1941-1944 CAUZELE INDEPĂRTATE

Principatul Moldovei, locuit de o populație omogenă românească, se întindea în anul 1400 între Carpații răsăriteni (la vest), și râul Nistru (la nord și est); la sud își avea frontiera pe Marea Neagră și Dunărea la est de Galați. Pe vremea aceea exista principatul Moscovia în jurul orașului Moscova; numele de Rusia s'a dat mult mai târziu acestui principat, când după cuceriri în dauna vecinilor a devenit un stat centralizat rusec. După istoricul rus V.O. Kliucevski, Moscovia a purtat 40 de ani de războaie împotriva Lituaniei și Poloniei între anii 1492-1582, adică în decurs de 90 de ani.

Principatul Moldovei a intrat în anul 1513 sub suzeranitatea sultanului de la Constantinopol, plătind acestuia un tribut anual, cu obligația de a-l ajuta în războaie. Sultanul nu avea dreptul să se amestece în treburile interne ale principatului și era dator să-l apere în contra ori cărui inamic din afară.

1) În urma unui război cu Turcia între anii 1789-1792 Rusia ieșind victorioasă, a luat de la Turcia tot teritoriul de la nord de Marea Neagră până'n Nistru, ajungând astfel în frontieră cu principatul Moldovei. De aici înainte obiectivul politic al Rusiei în Europa a fost să-și ducă frontiera pe Dunăre prin cucerirea principatelor române, Moldova și Muntenia. Cum Turcia era socotită slăbită și fără posibilitate de a mai susține un război, Rusia i-a declarat un război în 1806 pe motivul că schimbarea domniei din principatele române fără asentimentul ei, așa cum prevedeau tratatele anterioare. Dar înainte chiar de această declarație de război rușii trec Nistrul prin surprindere și ocupă Moldova și Muntenia. Reacțiunea Turciei este înceată din cauza unor tulburări la Constantinopol, cari au provocat răsturnarea sultanului Selim și înlocuirea lui cu Mustafa al 4-lea.

La 8 Iulie 1807 țarul Alexandru I-u al Rusiei încheie tratatul de pace de la Tilsit cu împăratul Napoleon, prin care acesta recunoaște stăpânirea rusească în cele două principate române. Acest tratat a fost apoi întărit prin convenția de la Erfurt (27 Sept. 1808), precum și prin discursul de deschidere a adunării legislative franceze de la 3 Dec 1809 prin care Napoleon confirma această recunoaștere.

Asigurată astfel din partea Franței, Rusia a început tratative cu Turcia

pentru cedarea Moldovei și Munteniei. Conte Kutusoff, comandantul armatelor ruse din cele două principate române, a fost delegat să ducă tratativele cu delegația turcă. În luna Iulie 1811, contele Rumiantseff, ministrul afacerilor străine rus, a scris contelui Kutusoff în numele împăratului: «Scopul cel mai evident și cel mai important este alipirea celor două principate la Rusia. Nici o altă achiziție nu poate să le înlocuiască». Intenția rușilor era de a ne include în interiorul frontierelor lor, apare așa dar evidentă.

Acest războiu a durat până în 1811, când —sub presiunea iminentei ofensive a lui Napoleon— țarul a fost obligat să încheie pace cu turcii la 28 Mai 1812 la București, mulțumindu-se cu regiunea situată între Prut și Nistru, adică Basarabia.

În timpul când făcea parte din principatul Moldovei, Basarabia era împărțită administrativ în Moldova superioară, Moldova inferioară și Basarabia, care era numai partea de sud în regiunea lacurilor dunărene. Această fâșie de pământ purta numele de Basarabia, pentru că în prima jumătate a secolului al XIV-lea fusese sub stăpânirea dinastiei «Basarab», familie domnitoare în Muntenia, deci tot românească. După 1812 rușii —pentru a evita denumirea de Moldova, care reamintea apartenența ei la principatul Moldovei— au atribuit întregului teritoriu dintre Prut și Nistru numele de «Basarabia».

În timpul celor cinci ani de războiu, armatele rusești din cele două principate române au jefuit populația în chipul cel mai odios. Francezul Mériage scria într'un raport: «Armata rusă a devastat Valachia (Muntenia) în așa fel încât aceasta nu mai prezenta la începutul anului 1809 de cât aspectul unui deșert. Jaful, brigandajul, abuzurile, grelele impozite impuse de generalii ruși au condus aceste țări la extrema limită a mizeriei».

Tot așa P.V. Tchitchagoff scrie la 27 Septembrie 1813 contelui Worontzoff relativ la epoca care precedase încheierea păcii: «Împăratul (țarul) mi-a arătat în acelaș timp un lung memoriu conținând detaliile abuzurilor, vexațiunilor și a plângerilor nenorociților moldoveni. Eu nu pot să sufăr mai mult timp astfel de orori, a spus Majestatea Sa». Aceștia erau rușii cari pretindeau să vină să elibereze pe români de sub dominația turcă.

De altfel Turcia nu avea nici un drept să cedeze Rusiei teritoriul Basarabiei. Acest teritoriu nu făcea parte din imperiul turcesc, ci din principatul Moldovei, care se găsea numai sub suzeranitatea sultanului pe baza unor vechi tratate încheiate între principii Moldovei și sultanii turci. Moldova și Muntenia nu erau în situația Bulgariei și a Serbiei cari fuseseră cucerite de turci în secolul al XIV-lea, și erau înglobate în frontierele imperiului turcesc. Țările române intrau în sfera de influență turcă, dar frontiera Turciei era la Dunăre. Sultanul de la Constantinopol primea tributuri anuale și confirma alegerea principilor

*români făcută de nobilii țării, iar mai târziu îi numea chiar direct; dar turcii nu aveau voie să se așeze, să locuiască și să fie proprietari în principatele române. Deci rușii nu au dreptul să spună că atunci când au luat Basarabia, această provincie făcea parte din imperiul turcesc, pentru că ea aparținea și de drept și de fapt principatului Moldovei. Karl Marx într'un manuscris despre răpirea Basarabiei scrie: «Turcia nu putea ceda aceasta (Basarabia), ea fiind numai suzerană a țărilor române. Ea singură a mărturisit-o când presată de poloneji —la Carlowitz— să le cedeze principatele moldo-valache, a răspuns că nu-și recunoștea dreptul de a face vre-o cedare de teritoriu, capitulațiile nedându-i de cât un drept de suzeranitate». Încă o dovadă se mai găsește în recensămintele făcute de ruși după anul 1912, în cari nu se menționează nici o urmă de populație turcescă în Basarabia. «Turcii cedau —spune cu dreptate profesorul N. Iorga— un teritoriu care nu le aparținea și care făcea parte dintr'o țară față de care ei se angajaseră să-i respecte integralitatea». *Intre 1806 și 1812 Rusia n'a făcut războiul Moldovei ci Turciei; și la sfârșit n'a primit un teritoriu turcesc locuit de turci, ci un teritoriu românesc locuit de o populație strict românească. Nedreptatea este clară.**

2) În 1828 Rusia, profitând de faptul că Turcia fusese bătută la Navarin de flota anglo-franceză, îi declară războiul, ocupă Moldova și Muntenia, trece Dunărea, și ajunge la Adrianopole. Puterile occidentale, temându-se că Rusia ar putea ocupa Constantinopol, au intervenit și s'a încheiat pacea de la Adrianopol la 14 Septembrie 1829, în care pentru țările române se prevede că domnitorii vor fi aleși pe viață și vor continua să plătească tribut turcilor, dar nu li se vor mai cere alte contribuții. Rușii au obținut dreptul de a ocupa țările române, până când turcii vor plăti despăgubirile de război. Această condiție a permis rușilor să rămână cu trupele în aceste țări până în 1834, în care timp au introdus «Regulamentul Organic» pentru administrarea lor. Prin acest regulament, preponderența Rusiei este stabilită în cele două țări române. El a fost întocmit de contele Pavel Kiselef, care era reprezentantul țării Nicolae în conducerea și reorganizarea administrativă a Moldovei și Munteniei. Această perioadă a conducerii lui Kiselef a fost singura în care rușii s'au purtat omeneste cu populația română.

3) Regulamentul organic, deși punea oarecare ordine, totuși creiase mari inegalități sociale, menținând și acordând privilegiile medievale pentru aristocrație, și drepturi absolute pentru Rusia în conducerea internă a principatelor. Consulul rus era atotputernic. Această stare de lucruri nu putea să fie acceptată de tineretul român care studiasse în occident și vroia să aplice principiile liberale în țările române. Acest tineret a început agitații naționaliste și a cerut înlocuirea regulamentului organic. La București, manuscrisul regulamentului a fost ars pe rug în fața consulatului rus. Profitând de un conflict armat între o unitate de artile-

rie turcă și pompierii din București, rușii ocupă Moldova și Muntenia. Turcii trec și ei în acelaș timp în Muntenia. Cele două armate străine au produs dezordini neînchipuite și s'au purtat cu populația în chip atât de barbar, încât au provocat protestele consulilor puterilor neutre. În cele din urmă, rușii și turcii s'au împăcat prin convenția de la Balta Liman la I Mai 1849.

4) Tineretul revoluționar român, care a încercat în 1848 să instaleze în cele două țări române o conducere liberală și românească, a fost obligat să se exileze în occident —și mai ales în Franța— unde au început o viguroasă activitate, făcând cunoscută situația deplorabilă din țările lor și cerând sprijin pentru eliberarea acestor țări de sub stăpânirea Rusiei și a Turciei. În acelaș timp, din cauza unor neînțelegeri cu Turcia asupra predominării de către ortodoxi a Locurilor Sfinte de la Jerusalem, Rusia ocupă din nou principatele române. După cum se vede, fiecare pretext era bun pentru ruși ca să ocupe și să exploateze la sânge aceste două nefericite țări. După o ocupație de un an, începând războiul din Crimeia în 1853, trupele ruse au fost retrase și transportate pe acest teatru de operații. Puterile occidentale, decise să nu mai permită Rusiei nici o înaintare spre sud, au intervenit în ajutorul Turciei și au cucerit Sevastopol, în vara anului 1855. Rusia cere pace și acceptă condițiile alianților, între cari suprimarea protectoratului rus asupra țărilor române și renunțarea Rusiei la pretenția de a proteja pe creștinii din Turcia. Aceste condiții se definitivează prin congresul de la Paris. *Prin tratatul semnat la 30 Martie 1856, se restituie Moldovei de către Rusia, sudul Basarabiei.* Prin această restituire se recunoaște implicit dreptul Moldovei de a stăpâni toată Basarabia, care —cum am văzut mai sus— fusese răpită de ruși în 1812. Puterile occidentale însă, vrând pe de o parte să îndepărteze Rusia de la gurile Dunării, iar pe de altă parte să n'o lovească prea rău, s'au oprit la acest compromis. De altfel aceste puteri nu se interesau atâta de drepturile Moldovei cât de interesele lor la Dunăre.

5) După ce principatele române s'au unit la 24 Ianuarie 1859 sub domnia unică a principelui Alexandru Ioan I Cuza, formând astfel statul român sub numele de România, rușii n'au mai putut invada acest stat sub ori ce pretext al unui conflict cu turcii. De aceea, când a izbucnit războiul din 1877 între turci și ruși, s'a încheiat o convenție la 10 Aprilie 1877 între guvernele român și rus, prin care România permitea armatelor ruse să treacă prin teritoriul ei spre sud peste Dunăre, iar Rusia își lua obligația să respecte drepturile politice ale statului român, precum și integritatea lui teritorială. Deși la început Rusia a refuzat alianța oferită de prințul Carol al României, în cursul operațiilor de pe teritoriul Bulgariei, comandantul armatelor ruse —pus în fața unei înfrângerii inevitabile— a fost silit să ceară telegrafic intervenția armatei române. Această

intervenție a salvat armata rusă de la distrugere; trupele române au cucerit Grivița și Plevna, iar turcii au fost învinși.

În timpul discuțiilor pentru pace între cei doi aliați, rușii au pretins să reia de la români regiunea de sud a Basarabiei. Delegația română s'a opus la această absurdă pretenție și a atras atenția delegației ruse că prin convenția din Aprilie 1877, Rusia își luase angajamentul să respecte inviolabilitatea teritoriului român. Răspunsul rus a fost că: «*Inviolabilitatea era garantă numai de partea inamicului, adică de partea turcilor și nu și de partea aliatului*». Românii necedând nici la acest bizar argument, prințul Gortchakoff delegatul rus «a făcut aluzie la dezarmarea eventuală a armatei române. La aceasta prințul Carol al României a răspuns că armata română putea să fie zdrobită, dar nu se va lăsa nici odată să fie dezarmată».

La 3 Mai 1878 se încheie pacea de la San Stefano, unde:

— România, care până la acea dată fusese sub suzeranitate turcă, devine independentă și.

— Rusia anexează din nou Basarabia de sud, care prin convenția de la Paris (28.2.16.4.1856) fusese retrocedată Moldovei.

Puterile europene n'au recunoscut acest tratat, din cauza condițiilor lui generale prin cari Turcia era mult slăbită, în timp ce Rusia își asigura influența până la marea Egee. De aceea la 13 Iunie 1878 s'a întrunit congresul de la Berlin sub preșidenția cancelarului german prințul Bismark «pentru a regla chestiunea orientului într'o idee de ordine europeană și conform prevederilor tratatului de la Paris». Delegația română (M. Cogălniceanu și I. Brătianu) și-a expus punctul de vedere la 1 Iulie, opunându-se cu toată tăria la atribuirea Basarabiei de sud imperiului rusesc, reamintind că acest teritoriu aparținuse Moldovei până la 1812, când a fost luat de Rusia ca o cucerire de războiu și că la 1856 fusese redat Moldovei prin convenția de la Paris. Până la urmă (13 Iulie 1878) congresul de la Berlin sub preșidenția cancelarului german prințul Bismark leagă de două condiții:

— România să retrocedeze Rusiei, Basarabia meridională (art. 45) și.

— Să-și schimbe constituția în sensul ca-să admită egalitate în fața legilor și drepturi politice tuturor locuitorilor, fără deosebire de religie, precum și străinilor (art. 44).

În plus prin articolul 46, România primește teritoriul Dobrogei cu delta Dunării și insula Șerpilor.

Astfel, cu toate că drepturile României asupra Basarabiei meridionale erau incontestabile, marile puteri europene au dat acest teritoriu Rusiei. Argumentul cel mai important al prințului Gortchakoff delegatul rus a fost că Basarabia de sud a fost dată în 1856 numai Moldovei, iar prin unirea celor două principate s'a creat o situație nouă. Delegatul englez s'a opus pretențiilor ruse, reamintind că acest teritoriu a fost atri-

buit Moldovei în 1856, pentru ca să se asigure în condiții mai bune navigația pe Dunăre. Pe Anglia o interesa libera circulație pe Dunăre. Bismarck însă a susținut teza rusă declarând că: «Opera congresului ar fi incompletă dacă ar exista o dispoziție de care ar fi legată pentru viitor o amintire penibilă pentru națiunea rusă, în timp ce interesele României par să nu fie contrarii schimbului propus». *Iată așa cum încă pe atunci, pentru satisfacerea intereselor, oameni mari politici europeni se gândeau să nu atingă sensibilitatea rusească, chiar cu riscul de a face o flagrantă nedreptate unui popor mai mic.*

Astfel Rusia, călcând orice principiu de justiție internațională, și uitând convenția semnată un an mai înainte prin care asigura că nu se va atinge de teritoriul României, își continuă drumul ei spre Balcani și Mediterană.

6) În primul război mondial, România a intrat la 15 August 1916, ca aliată a Rusiei și a puterilor occidentale. Aceasta, n'a împiedecat guvernul rus să ducă tratative secrete cu Germania și Austro-Ungaria —cu cari era în război— pentru împărțirea României. Negocierile au fost duse de Sasonov din partea Rusiei și de von Yagov din partea puterilor centrale. Rusia ar fi luat Moldova, și imperiul Austro-Ungar, Muntenia și Oltenia. Dobrogea ar fi fost un condominium. Revoluția rusă de la 1917 și prăbușirea puterii germane, au împiedecat realizarea acestui proiect. În schimb România a cunoscut armata rusă în stare de revoltă și în debandadă, dedându-se la jafuri și încercând să răstoarne pe Regele Ferdinand al României. Aceste armate anarhizate au fost isgonite peste frontieră de trupele române. Totuși, dacă Rusia n'a mai putut jefui nimic din teritoriul românesc, a refuzat să înapoieze tezaurul băncii naționale deșus în Rusia la banca de stat rusă, pentru a fi salvat de invazia germană.

Din această foarte scurtă expunere, se constată pe de o parte permanenta tendință a Rusiei de a pune stăpânire pe teritoriul României, iar pe de altă parte, brutalitatea și pofta neobosită de exploatare și jufuire de care au dat dovadă armatele ruse, în împrejurările politico-militare expuse mai sus.

Odată cu introducerea regimului comunist în Rusia, aceste tendințe nu numai că n'au dispărut, dar sub impulsul doctrinei imperialiste comuniste, Rusia țaristă transformată în Rusia sovietică, a devenit o primăjdie imediată și foarte gravă pentru toate popoarele limitrofe și apoi pentru întreaga lume.

Din relațiile României cu Rusia sovietică au rezultat numeroase fricțiuni, terminate cu actul de violență a răpirii Basarabiei prin ultimatumul de la 26 Iunie 1940; ele au constituit «cauzele apropiate» ale războiului României contra Rusiei.

CAUZELE APROPIATE ȘI IMEDIATE

SITUAȚIA ETNOGRAFICĂ A BASARABIEI

Revoluția rusă din Martie 1917 a pus în discuție repararea tuturor nedreptăților din Rusia țaristă. În afară de diferite probleme sociale, se punea pe primul plan problema mare și foarte gravă a tuturor națiunilor, cari în decurs de circa 400 de ani fuseseră supuse de ruși prin războaie continui și prin reprimări de revoluții. Prima reacțiune a acestor popoare (ruși albi, români, polonezi, ucrainieni, georgieni, estonieni, lituanieni, letoni, cazaci, circazieni, armeni, etc.) a fost o mișcare generală pentru obținerea dreptului de eliberare. Acest drept a fost enunțat pentru prima oară de către sovietul delegaților lucrătorilor și soldaților din Petrograd, soviet care ulterior a ajuns la o mare autoritate în conducerea statului rus și care în proclamația de la 14 Martie 1917 către poporul polonez a declarat că: «Democrația rusă este pentru recunoașterea drepturilor popoarelor de a dispune de ele însile și că Polonia are dreptul la independența integrală, din punctul de vedere politic și internațional».

Acest principiu și-a făcut drum, și la conferința de stat de la 14 August 1917, în proclamația redactată în numele democrației revoluționare, s'a prevăzut: «Publicarea declarației guvernului provizoriu relativă la recunoașterea pentru toate națiunile a dreptului de liberă dispunere, realizat pîntr'un acord comun de adunarea constituantă a întregii Rusii».

În fine Kerensky, în proclamația de la 25 Septembrie 1917, enunță astfel principul autodeterminării: «În chestiunea națională, recunoașterea drepturilor tuturor popoarelor la autodeterminare pe bazele cari vor fi elaborate de adunarea constituantă».

În Basarabia, mișcarea de eliberare este începută și condusă de români, aceștia reprezentând majoritatea populației.

În 1812, când Basarabia a fost ruptă din trupul Moldovei, populația ei era aproape 90% românească. În primele luni după anexarea la Rusia, un mare număr de români au trecut din Basarabia în Moldova de la vest de Prut, așa că guvernul rus a fost obligat să ia măsuri speciale de pază pe Prut și să pună bariere la treceri, ca să împiedice exodul românilor, adică fuga de groaza stăpînirii rusești. În plus au mai fost luate măsuri favorabile populației locale:

- Scutire de impozite pe trei ani;
- Scutire de serviciul militar;
- Menținerea autonomiei naționale, a legilor, a administrației și întrebuințarea limbii românești în administrație și în fața justiției. Prin aceste măsuri, exodul românilor la vest de Prut s'a terminat.

În acelaș timp guvernul rus a trimis numeroase elemente în administrație și justitie în primul rând, precum și populație din interiorul Rusiei ca coloniști.

Ca urmare a acestor măsuri, găsim în primul recensământ al populației făcut de ruși în 1817:

— români	419.220 (86,35%)
— ruteni	30.000 (6,50%)
— evrei	19.130 (4,20%)
— lipoveni	6.000 (1,20%)
— greci	3.200 (0,70%)
— armeni	2.650 (0,55%)
— bulgari	1.205 (0,25%)
— găgăuți	1.205 (0,25%)

Din această statistică lipsesc coloniștii germani aduși de țarul Alexandru I-u al Rusiei în sudul Basarabiei. Primii coloniști au venit din ducatul Varșoviei și au înființat primele colonii în anul 1814-1817. (Heimatbuch der Bessarabiendeutschen de pastor Albert Kern 1966).

Deci, după mișcarea de populație care a avut loc în primii ani de la anexarea Basarabiei de către ruși, se constată o majoritate impunătoare de români, ceia ce dovedește caracterul net românesc al acestei provincii, și nici un turc, ceia ce dovedește că Basarabia nu făcea parte din imperiul turcesc și deci Sultanul nu avea nici un drept să dea Basarabia Rusiei.

O statistică militară a lui Oberoutchev făcută în 1861-1871, deci 50 de ani mai târziu, arată că în Basarabia se găsea o populație de 1.026.346 de locuitori, dintre cari:

— moldoveni (români)	692.000 (67,40%)
— ruși (slavi)	162.252 (15,80%)
— evrei	93.590 (9,10%)
— germani	33.501 (3,50%)
— bulgari	25.684 (2,50%)
— alte naționalități	19.319 (1,70%)

Aici se constată că într'o jumătate de secol populația română a crescut cam cu două treimi față de numărul din 1817, ceia ce reprezintă o creștere normală, în timp ce la celelalte națiuni găsim creșteri cu totul anormale; acest surplus de populație străină este evident venit prin politica de colonizare a guvernelor ruse în Basarabia.

În fine statistica generală din 1897 arată că în Basarabia era o populație de 1.935.412 repartizată astfel:

— moldoveni	920.919 (47,58%)
— ruși mici	382.169 (19,75%)
— ruși mari	155.774 (8,05%)
— evrei	228.168 (11,79%)
— bulgari	103.225 (5,35%)
— germani	60.206 (3,11%)
— găgăuți	57.045 (2,93%)
— alte naționalități	27.906 (1,44%)

În această statistică se constată același fenomen. O creștere normală a populației românești și mult anormală la ruși, evrei, bulgari și găgăuți Rușii mari, sunt ruși din Rusia moscovită, iar ruși mici sunt ucrainenii.

Cei dintâi erau mai puțin numeroși și aparțineau administrației, justiției, bisericii, școlilor, adică tot ceia ce reprezenta o autoritate; ceilalți erau în cea mai mare parte colonizați. Așa se explică pentru ce ucrainenii constituiesc în 1897 o grupare majoritară în nordul Basarabiei în județul Hotin și altă grupare în sudul Basarabiei în județele Ismail și Cetatea-Albă, unde —împreună cu bulgarii și găgăuții aduși din Bulgaria— constituiesc majoritatea populației. Rușii mari (ruși moscoviți) să găseau peste tot în Basarabia, împrăstiați ca funcționari în serviciul Rusiei, dar mai ales în orașele capitale de județ, în timp ce ruși mici — ucrainenii— au fost așezați ca agricultori, formând sate printre satele românești, sau chiar amestecați cu românii în aceleși sate. Acești ucrainenii, veniți din alte părți ale Rusiei, au trebuit să se adapteze la viața localnicilor români, ceia ce a avut ca rezultat că în loc ca țăranul român să învețe rusește, a învățat țăranul rus românește. Bulgarii au venit și ei tot în epoca aceea din Bulgaria, pentru că în 1817 îi găsim în număr numai de 1205, iar în 1897 sunt 103.225. În aceeași situație sunt și găgăuții; aceștia au venit tot din Bulgaria și tot în același timp; vorbesc o limbă asemănătoare cu aceea a turcilor și sunt creștini.

De aici se vede efortul mare făcut de guvernele ruse, în special în jumătatea a doua a sec. al 19-lea, în opera de colonizare a Basarabiei, pentru a înăbuși numărul românilor. Totuși n'au reușit să-i transforme într'o minoritate, românii rămânând în permanență populația majoritară.

Influența coloniștilor ruși s'a simțit numai la orașe, unde sa găseau concentrate toate autoritățile ruse din administrație, școli, biserică, armată și unde prin activitatea lor comercială și intelectuală, precum și prin raporturile zilnice cu autoritățile rusești românii au fost obligați să învețe limba rusă și să se adapteze vieții și obiceiurilor ruse. La sate această influență n'a existat. Țăranul român lipsit de școli și legat de pământul lui și de credința întrupată în persoana preotului, n'a simțit nevoia să învețe rusește.

În fine o statistică făcută de români în 1922, prezintă următoarea repartitie:

— români	1.683.000 (64,00%)
— ruși mari	75.000 (2,78%)
— ucrainieni	254.000 (9,69%)
— lipoveni și cazaci	59.000 (2,24%)
— evrei	267.000 (10,16%)
— bulgari și Găgăuți	147.000 (5,57%)
— germani	79.000 (3,01%)
— alte naționalități	1.667.000 (2,55%)

Total 2.631.000 (100,0%)

Admițând că în patru ani trecuți de la alipirea la patria-mamă (1918-1922) au venit să se instaleze în Basarabia 10% din români —adică circa 170.000 (administrare, școli, justiție, comercianți) ceea ce este foarte larg apreciat, înseamnă că în 1917-1918, românii erau în această provincie circa 54% din populație, deci majoritatea absolută.

În ceea ce privește rușii mari, ucrainenii, lipovenii și cazacii, cari fac la un loc numai un procent de 14,71% de slavi din răsărit, aceștia sunt în cea mai mare parte proveniți din colonizările făcute de ruși în cei 116 ani de stăpânire sprijinită pe dreptul cuceritorului. Diferența în minus pe care o găsim dată de statistica rusă de la 1897 care da un număr de 507.943 de ruși, ucrainieni, lipoveni și cazaci, provine în parte din pierderile ruse din timpul războiului și în parte din plecările rușilor cari veniseră în Basarabia ca coloniști și cari odată cu reîntoarcerea acestei provincii la România, au preferat să treacă din nou în Rusia.

În afară de datele statistice citate mai sus și cari toate sunt net favorabile populației românești, există și afirmații scrise de diferiți scriitori ruși cari scot în evidență caracterul strict românesc al Basarabiei.

Scriitorul rus Svinin afirma în 1816 despre populația Basarabiei că: «Locuitorii autohtoni ai acestei provincii sunt moldoveni sau români, cari după cum am spus-o mai sus, sunt descendenți ai coloniștilor români. Ei vorbesc limba moldovenească care este de origină latină și care păstrează ca și italiana numeroase particularități a limbilor neolatine».

Căpitanul de stat major A. Zasciuv care în anul 1858 a făcut și o statistică o populației basarabene și care a consacrat Basarabiei o serie de studii cu caracter istoric, etnografic și economic a scris: «Moldovenii (românii) formează majoritatea populației, aproape trei sferturi din cifra totală. Moldovenii locuiesc de foarte mult timp în regiunile centrale și septentrionale ale Basarabiei. Ei pot să fie considerați ca aborigenii acestor regiuni».

Scriitorul rus I. Tihomirov descriind regiunea de sud a Basarabiei,

cunoscută sub numele de Bugeac, precizează că: «Înaintând spre sud, vedem încă un mic teritoriu vecin cu România și care nu este de loc rusec. Ambiția țarului a creiat în această regiune o zonă de complicații internaționale pentru Rusia»... «El n'are nimic cu Rusia. Cu toate acestea, după ultimul războiu (1877-1878) Alexandru II a crezut necesar să răpească acest teritoriu propiilor lui aliați, românii, cari au protestat cu putere în contra acestei nedreptăți. Rusia îndată ce va fi eliberată, se va grăbi —este aproape sigur— să înapoieze românilor acest teritoriu, precum și o parte din Basarabia».

În fine generalul Kuropatkin, fost ministru de războiu rus, a scris în 1910 în lucrarea «Probleme ale armatei ruse»: «Poporul român din Basarabia anexată acum 100 de ani trăește încă și astăzi separat, ca și cum ar fi în afară de populația rusă»... «În viitor, fie pe cale pacifică, fie în urma unui război, unitatea poporului român este inevitabilă».

Aceste extrase, cari aparțin exclusiv scriitorilor ruși demonstrează că Basarabia a făcut parte din Moldova românească până la 1812, că populația majoritară a acestei provincii a fost și este de naționalitate română și că Rusia va trebui să înapoieze României acest teritoriu.

DECLARAREA INDEPENDENȚEI BASARABIEI

ȘI UNIREA CU ROMÂNIA

Bazați pe drepturile istorice și etnice, românii moldoveni din Basarabia organizează la 17 Martie 1917 partidul național român, care reprezenta mișcarea națională românească. În cursul lunii Aprilie 1917 au loc mai multe adunări — a cooperativelor, a clerului și a militarilor români aflați la Odesa — în cari se cere autonomia Basarabiei, concentrare de unități militare în Basarabia pentru împiedecarea jafurilor la care se dedau trupele ruse revoltate, și convocarea unui organ legislativ (Sfatul Țării). Alte adunări au loc în tot cursul verii în toate județele și toate cer autonomia.

În luna Mai, basarabenii solicită generalului Cerbacev, comandantul tuturor trupelor ruse din România autorizația de a organiza în Basarabia forțe militare naționale pentru menținerea ordinii. Cerbacev a aprobat să se organizeze 16 detașamente (cohorte) a câte 100 de soldați români moldoveni, adică câte două de fiecare județ. Aceste efective fiind prea mici față de mulțimea soldaților ruși jefuitori cari treceau de pe front prin Basarabia spre Rusia, s'au organizat din efective naționale 50 de cohorte și 20 de detașamente de cavalerie.

În zilele de 20-23 Octombrie 1917 congresul militar al Basarabiei, compus din 989 de ofițeri și soldați și reprezentând mai mult de 300.000 de luptători basarabeni, a decis să se procedeze la alegeri, fixându-se un număr de 120 de deputați. În urma unei intervenții a conducerii lucrătorilor, acest număr a fost ridicat la 150. După alegeri au fost în «Sfatul Țării» 105 români, 15 ucrainieni, 14 evrei, 7 ruși, 2 bulgari, 2 germani, 2 găgăuți, 1 polonez, 1 armean și 1 grec.

La 2 Dec. 1917, Sfatul Țării proclamă Basarabia, Republică moldovenească democratică, și alege un organ de conducere numit «consiliu de directori» care continuă lupta contra crimelor și jafurilor tot mai numeroase ale bandelor de soldați ruși în retragere prin Basarabia.

La 5 Ianuarie 1918 forțe comuniste puternice trec Nistru și intră în Chișinău. Sfatul Țării este suspendat și mai mulți deputați sunt condamnați la moarte. Comisia interaliată pentru aprovizionarea frontului român, al cărui sediu era la Chișinău, a fost arestată și fondurile ei — 2

milioane de ruble— au fost luate. Reprezentanții Basarabiei trimit o delegație la Iași, unde se afla Regele Ferdinand și guvernul român și cer asistență imediată.

După o lungă deliberare, guvernul român a decis să răspundă favorabil la apelul românilor basarabeni. La 11 Ianuarie 1918, divizia a 11-a inf. sub comanda generalului Broșteanu trece Prutul pe două coloane între Ungheni și Leova și se îndreaptă spre Chișinău. Delegația basarabeană sub conducerea avocatului Ion Pelivan însoțea pe comandantul diviziei. În seara de 13 Ianuarie primele trupe române au intrat în Chișinău, în timp ce forțele comuniste părăsesc orașul în cea mai mare grabă îndreptându-se spre Nistru. Pentru isgonirea definitivă a rușilor a avut loc la 24-26 Ianuarie o luptă îndârjită la Tighina. După ce divizia a 11-a și-a atins obiectivele, guvernul român a mai trimis încă trei divizii. Divizia a 13-a inf. care a ocupat sectorul de sud al Basarabiei, divizia a 2-a cavalerie care a acoperit spațiul dintre cele două divizii de infanterie, și divizia 1-a cavalerie în sectorul de nord până la vest de Hotin unde se găseau trupele austriace. Cele patru divizii române au isgonit apoi bandele de soldați ruși, au restabilit ordinea, și au interzis altor trupe rusești ale căror direcții de retragere treceau prin Basarabia, să mai atace populația.

La 24 de Ianuarie Sfatul Țării proclamă republica moldovenească independentă și consiliul directorilor devine consiliul de miniștri. În proclamația Sfatului Țării publicată la acea dată se spune: «Grație străduințelor și sacrificiilor voastre, țara noastră, realizând dreptul cucerit prin revoluție de a decide de soarta ei proprie, devine o republică populară liberă»... «Moldoveni și voi popoare frățești ale republicii moldovenești! Tari prin dreptul pe care îl avem de a organiza viața noastră națională după voia noastră și siguri de independența noastră și de toate libertățile cucerite prin revoluție, noi vă chemăm la unire, la lucru pașnic și la liniște pentru binele tuturor popoarelor republicii populare moldovenești, liberă cu începere de astăzi și pentru totdeauna.».

Votat de Sfatul Țării la 24 Ianuarie 1918.

Îndată după declararea independenței se începe în Basarabia o mișcare pentru unirea cu România.

Din diferite părți de la diferite organizații, sunt adresate cereri către Sfatul Țării în acest scop. Sub presiunea curentului popular. Sfatul Țării proclamă la 27 Martie 1918 unirea cu România, păstrându-și autonomia regională, dreptul de a realiza reforma agrară și alte câteva măsuri; dar la 27 Noiembrie acelaș an decretează unirea fără condiții cu regatul român.

În 1919 se fac alegeri pentru adunarea constituantă română, la cari Basarabia participă cu 78,9% din alegători pentru deputații ei și la 20 Dec. 1919 se ratifică unirea. Acest eveniment de o importanță capitală în

viața Basarabiei și a României, a fost comunicat la conferința de pace de la Paris. Delegatul rus Maklalloff, a apărut drepturile Rusiei asupra Basarabiei susținând că:

— Autoritatea Rusiei asupra Basarabiei a fost recunoscută prin tratatele de la București, 1812; Paris, 1856, și Berlin, 1878.

— Populația Basarabiei este un amestec de mai multe națiuni și nu numai de moldoveni.

— Puterile aliate nu sunt autorizate să decidă asupra teritoriului Rusiei și în fine.

— Rusia a luat Basarabia de la turci.

Puterile aliate, sperând că amiralul Kolceag care lupta în sudul Rusiei, va reuși să înlăture regimul comunist și să stabilească un altul mai apropiat democrațiilor din occident, au amânat hotărârea lor. Infrângerea lui Kolceag și a lui Wrangel, a obligat conferința de pace să ia deciziuni în problemele ruse, ținând seama numai de drepturile popoarelor, fără prezența unei reprezentanțe guvernamentale ruse recunoscută de guvernele occidentale. La 14 Aprilie 1920 a adoptat un proiect prin care se recunoștea unirea Basarabiei cu România. Statele Unite s'au abținut, făcând cunoscut că vor să respecte frontierele Rusiei. La 28 Oct. 1920 Anglia, Franța, Italia și Japonia au semnat tratatul referitor la Basarabia care spune: «Considerând că în interesul păcii generale în Europa trebuie să se asigure de pe acum asupra Basarabiei o suveranitate care să răspundă aspirațiilor populației și să garanteze minorităților de rasă, de religie sau de limbă protecția datorită;

Considerând că din punct de vedere geografic, etnografic, istoric și economic, reunirea Basarabiei la România este pe deplin justificată;

Considerând că populația din Basarabia și-a manifestat dorința de a vedea Basarabia reunită cu România;

Considerând în fine că România, din propria ei voință, dorește să dea garanții sigure de libertate și dreptate, fără deosebire de rasă, de religie sau de limbă, conform tratatului semnat la Paris la 9 Decembrie 1919, locuitorilor vechiului regat al României, precum și acelor din teritoriile transferate...;

Inaltele părți contractante declară că recunosc suveranitatea României asupra teritoriului Basarabiei cuprins între frontierele actuale ale României, marea Neagră, cursul Nistrului de la vărsarea lui în mare până la punctul unde este tăiat de vechea limită între Bucovina și Basarabia și această veche limită».

Urmează apoi prescripțiuni pentru punerea în aplicare a acestui tratat și pentru eventuale modificări de detaliu în fața consiliului Societății Națiunilor, fără atingerea frontierelor definite prin tratat și a suveranității României.

Tratatul intră în vigoare după ratificarea lui de puterile semnate și depunerea acestor ratificări la Paris.

Rusia este incitată să adere la acest tratat îndată ce va avea un guvern recunoscut de puterile semnate.

Acest tratat a fost ratificat de Franța, Anglia și Italia. Japonia nu l-a ratificat.

PRETENTII UKRAINIENE ASUPRA BASARABIEI

Înainte de a trece mai departe asupra activității românilor basarabeni pentru a-și relua libertatea, vom menționa încercările ukrainienilor de a îngloba Basarabia în teritoriul Ucrainei.

Centrul de așezare al poporului ucrainian a fost în trecutul mai îndepărtat în regiunea Nipurlui mijlociu, unde avea și capitala Kiev. Invazia tătarilor din iarna anului 1240 a desființat principatul Kievului. După ce tătarii au parcurs toată Europa răsăriteană până în Polonia și Ungaria, s'au retras spre Volga și Crimeia de unde și-au asigurat stăpânirea asupra Rusiei europene și invadează până în Polonia și Moldova. În secolul al XIV-lea, partea de vest a teritoriului ucrainian (Podolia) a fost cucerită de Polonia, în timp ce Lituania pune stăpânire pe o parte din Rusia albă și Ucraina de nord. În secolul al XV-lea puterea tătarilor slăbind, ducatul Moscovei sub conducerea lui Ivan al 3-lea începe să-și întindă, cuceririle asupra vecinilor slăbiți de fosta stăpânire tătară. Statul ucrainian nu s'a mai putut reface, și în timpul țărilor din secolele 16-18, tot teritoriul ucrainian inclusiv părțile stăpânite de poloneji și lituanieni a fost înglobat în imperiul țărilor ruși.

Turcii, cari în epoca lor de glorie din sec. 15-17 își întinseseră stăpânirea pe coasta ucrainiană a Mării Negre, în Crimeia și în Caucaz, au fost și ei isgoniți de ruși în secolul al 18-lea.

Din această desfășurare de evenimente se constată că nici odată vreun principe ucrainian n'a stăpânit asupra Basarabiei și nici odată provincia n'a făcut parte din Ucraina. Podolia, regiunea cea mai de vest a Ucrainei, care fusese stăpânită de poloneji până la sfârșitul sec. al 18-lea, se oprea la Nistru în frontieră cu Moldova. Este drept că o populație ruteano-ukrainiană se găsea în regiunea Hotin; dar ea era venită acolo prin colonizare între anii 1812-1916 și prezența ei nu putea reprezenta un drept al Ucrainei asupra acestui teritoriu. În aceeași situație se găsește și regiunea din sudul Basarabiei cu județele Ismail și Cetatea-Alba.

Un fenomen de emigrare mult mai important a avut loc în decursul veacurilor din partea românilor moldoveni; aceștia au trecut la est de Nistru și au creat acolo numeroase localități, printre cari și orașul Balta, cu nume curat românesc. Aceștia nu erau colonizatori aduși de vre-un principe român, ci erau rezultatul unei transmutații lente de câteva sute de ani, făcută de însăși populația românească în căutare de pământuri nelocuite și bune pentru agricultură și pășunat.

După isvoare rusești, în 1900 se găseau 279.201 români în regiunea imediat la est de Nistru (18). Prezența acestei populații românești pe teritoriul ucrainian, a dat guvernului comunist de la Moscova ideea de a face o republică moldovenească autonomă, cu o suprafață de 8.434 Km². cu capitala la Balta și apoi la Tiraspol, cu intenția de a crea un punct de atracție pentru românii din Basarabia.

Această situație n'a împiedecat pe Ukranieni să se agite pentru înglobarea Basarabiei în frontierele Ucrainei. În Iulie 1917, secretariatul general al radei ucrainiene și-a manifestat intenția de a-și întinde competența asupra Basarabiei, ceea ce a provocat energice proteste din partea basarabenilor (19). Diferite delegații basarabene, politice, profesionale, administrative s'au adunat la Chișinău și au hotărât că anexarea Basarabiei de către Ucraina contra voinței populației, este inadmisibilă. Un comitet militar al soldaților basarabeni, aflat la Odesa, a protestat contra pretențiilor ucrainiene asupra Basarabiei și a cerut guvernului provizoriu de la Petrograd să recunoască printr'un act oficial dreptul Basarabiei la autonomie în limitele frontierelor ei istorice și etnografice.

Când trupele române au intrat în Ianuarie 1918 în Basarabia, rada centrală ucrainiană și-a exprimat bucuria față de generalul român Coandă, pentru această ocupație (20); dar în Martie 1918 revine cu aceleași pretenții asupra Basarabiei. Cicerin și Rakowsky cer în numele sovietului ucrainian ca guvernul român să evacueze în 48 de ore Basarabia și să lase pe lucrători și țărani să-și formeze guvernul lor propriu.

Cum situația în Ucraina era foarte schimbătoare, conducătorii ei de atunci n'au mai revenit cu aceste pretenții și la 26 Iulie 1919 rada din Kiev a făcut cunoscut că recunoaște unirea Basarabiei cu România. Cu această ocazie, reprezentantul ucrainian la București a declarat în numele guvernului lui, că ei consideră Nistru ca frontieră definitivă față de România și doresc cele mai bune raporturi de vecinătate.

RELATIILE DINTRE ROMANIA SI RUSIA DE LA ALIPIREA BASARABIEI PANA LA INCEPEREA RASBOIULUI GERMANO-ROMANO-RUS (22 IUNIE 1941)

La 13 Ianuarie 1918, ziua în care trupele române au intrat în Basarabia, Rusia rupe relațiile diplomatice cu România și sechestrează rezerva de aur a băncii naționale române, care fusese transportată în Rusia, pentru a fi la adăpost de efectele războiului. Misiunea militară franco-engleză de la Odesa, intervenind pentru aplanarea conflictului, colegiul superior autonom rus pune condițiile:

- guvernul român să evacueze progresiv Basarabia;
- produsele basarabene cari nu vor fi necesare populației, rămân la dispoziția armatei române; și
- să se institue o comisie mixtă însărcinată să rezolve litigiile dintre ruși și români.

Generalul Averescu, președintele consiliului de miniștri român, răspunde că: «Toate condițiile sunt acceptate afară de prima. Înainte chiar de începerea tratativelor, cerem punerea în libertate a supușilor români de la Odesa».

La 5 Martie 1918, Rakowsky și ceilalți comisari consideră aplanat conflictul armat cu România pe baza condițiilor propuse de ei și a modificărilor introduse de guvernul român. Deci rușii au renunțat la evacuarea Basarabiei de către trupele române și au acceptat să pună în libertate pe toți românii aflați la Odesa.

La 24 Februarie 1920 Tchitcherine, comisarul poporului rus la afacerile externe, sugerează printr'o telegramă adreastă ministrului af. străine român, începerea unor discuții «pentru a stabili între cele două țări relații pacifice».

După oarecari tratative asupra locului și datei reuniunii, delegații ruși și români s'au întrunit la Varșovia la 22 Septembrie 1920.

Delegatul rus a propus următoarele puncte de discuție pentru viitoarea conferință:

- 1) Chestia Basarabiei;
- 2) Delimitarea frontierelor;
- 3) Navigația pe Dunăre;
- 4) Discuție asupra compturilor de reglat între cele două țări;
- 5) Chestia minorităților.

Delegatul român, conform instrucțiunilor guvernului, a refuzat să discute punctele 1, 3 și 5. Pentru Basarabia, generalul Averescu s'a exprimat

astfel în telegrama de la 28 Septembrie 1920 către delegatul român: «În chestia Basarabiei argumentul nostru cel mai bun este că republica moldovenească s'a constituit liber și că sub această formă a întreținut rapoarturi de la stat la stat cu republicele Moscovei și Ucrainei. De asemenea a proclamat unirea ei cu România în deplină libertate».

La 6 Octombrie 1920, delegatul rus propune: «Pentru a explica masele ruse sovietice renunțarea fără discuție la Basarabia» semnarea unui angajament prin care «în caz de războiu declarat de un alt stat Rusiei sovietelor, România se angajează să rămână neutră și vice-versa». La aceasta, Take Ionescu ministrul afacerilor străine român răspunde ca nu va face nici o declarație care să aibă aparența unei alianțe cu sovietele. La acea epocă puterile occidentale erau ostile regimului comunist și au sfătuit guvernul român să refuze orice negociere cu Rusia. Pentru a nu se interpreta o desolidarizare de politica aliaților ei, România a urmat sfatul acestora și n'a dat nici o urmare propunerilor rusești.

După un schimb de telegrame, discuțiile au fost întrerupte la 27 Octombrie. Printr'o circulară de la 31 Oct. către toate legațiile, Take Ionescu anunță că discuțiile s'au amânat pentru o dată ulterioară. Rusia a vrut să pună în discuție Basarabia și a refuzat să accepte punctul de vedere român în privința tezaurului român depus la Moscova.

La 1 Noembrie 1920, Cicerin și Rakowsky, în numele republicelor sovietelor și al Ucrainei, protestează în contra tratatului de la 28 Octombrie 1920 prin care puterile aliate recunosc încorporarea Basarabiei la România. Acest protest este urmat de numeroase incidente de frontieră.

La 30 Noembrie 1922 —adică doi ani mai târziu— Rusia organizează o conferință a statelor limitrofe, ca să studieze condițiile pentru a se proceda la o reducere a înarmărilor respective. România n'a fost invitată.

Între timp, diferite state au început să recunoască Uniunea Sovietică de jure și de facto. La propunerea ei, a avut loc o conferință cu România la Viena între 27 Martie și 2 Aprilie 1924. Cu această ocazie delegația sovietică a declarat că «guvernul sovietic nu se plasează pe punctul de vedere al drepturilor istorice ale Rusiei asupra Basarabiei, acest punct de vedere prezentând un vestigiu al țarismului», și a propus să se facă un plebiscit în Basarabia».

Guvernul român n'a acceptat această propunere, care însemna un amestec în treburile interne românești și care —dacă plebiscitul ar fi avut loc— ar fi permis Rusiei să facă o foarte activă propagandă comunistă pe teritoriul Basarabiei. De altfel această propunere este o inconsecvență din punct de vedere rusesc. Pe de o parte anunță că renunță să se sprijine pe drepturile istorice ale Rusiei țariste, iar pe de altă parte cere plebiscit, ceea ce implică o pretenție categorică asupra Basarabiei.

Este de remarcat cum, pe măsură ce regimul comunist se întărea în interior, atitudinea guvernului rus în chestiunea Basarabiei devenea tot

mai recalcitrantă. De unde în 1920 era gata să recunoască drepturile României asupra Basarabiei în schimbul neutralității în 1924 nu-i mai recunoștea aceste drepturi și pretindea un plebiscit.

În urma stabilirii pactului Briand-Kellog în cadrul societății națiunilor, unde se prevedea la art. 2 excluderea forței ca instrument de politică internațională, a avut loc la Moscova o conferință a Rusiei sovietice cu statele limitrofe din Europa de est și la 19 Februarie 1929 s'a semnat de către toți reprezentanții țărilor din est un protocol de aderare la acest pact. Așa dar, Rusia sovietică și-a luat obligația de a nu recurge la forță și menține pacea existentă.

La 3 Iulie 1933, Rusia sovietică a aderat la convenția referitoare la definițiile teritoriului unui stat și a agresorului. Prin acea convenție se prevedea că teritoriul unui stat semnatar era acela care în momentul semnării se găsea sub autoritatea lui, și că invazia teritoriului unui stat semnatar constituie un act de agresiune. Prin adeziunea la aceste documente, Rusia sovietică recunoștea implicit că Basarabia aparține României și că frontiera ei cu România este Nistru. Când a semnat această convenție, Litvinov, ministrul afacerilor străine rus, a spus delegatului român: «Eu știu foarte bine că semnând această convenție fac cadou Basarabia».

În 1934 se reiau raporturile diplomatice normale între România și Rusia sovietică și se deschide frontiera Nistrului.

În toamna aceluiaș an, Rusia este primită —la cererea ei— ca membru al societății națiunilor. Cum la art. 10 din pactul acestei societăți se prevedea că membrii ei se obligă să respecte și să mențină contra unei agresiuni din afară integritatea teritorială și independența membrilor societății este evident că Rusia sovietică —întrând în societatea națiunilor— s'a legat să respecte integritatea teritoriului României. Mai mult de cât atât, în 1936 intervenind între România și Rusia sovietică un pact de asistență mutuală, s'a specificat că armatele sovietice nu vor putea pătrunde în teritoriul român și nici trupele române în teritoriul rus la est de Nistru, de cât la cererea formală a părții contractante. Deci o nouă recunoaștere și mai precisă încă, a Nistrului ca frontieră între cele două țări.

Pe de altă parte, România se asigurase pe frontiera de vest, față de Ungaria, prin alianța cu Cehoslovacia și Yugoslavia, numită «Mica Înțelegere», care împiedeca Ungaria să încerce acțiuni de război în contra uneia din aceste țări, pentru satisfacerea revendicărilor ei teritoriale injuste. O altă alianță «Înțelegerea Balcanică» se încheiase între România, Yugoslavia, Grecia și Turcia pentru menținerea situației politico-geografică din Balcani și cu care Bulgaria nu era de acord.

Astfel, sprijinindu-se pe protocoalele Societății Națiunilor și pe alianțele regionale. România credea că se găsește la adăpost de orice act de

violență din afară și privea viitorul cu încredere, fără să se gândească prea mult la pregătirea și organizarea forței ei militare.

După primul război mondial, armata a fost considerată că reprezintă o enormă cheltuială negativă în bugetul statului, și care putea să fie redusă și comprimată la cea mai de jos limită. Evenimentele din Europa după 1937-38, ne-au găsit nepregătiți din punctul de vedere al armamentului. Nu aveam cu ce face față unui război de mașini terestre și aeriene. Șefii Marelui Stat Major și Miniștrii apărării naționale, cari de regulă erau generali, au atras atenția guvernelor în repetate rânduri asupra lipsei grave de armament și repercusiunile inevitabile asupra pregătirii și instrucției armatei. Oamenii noștri politici, răspunzatori de politica externă a țării, s'au sprijinit prea mult pe documentele înregistrate la Societatea Națiunilor și u prea puțin pe puterea militară a neamului.

Când și-au dat seama că aceste documente nu sunt obstacole pentru acei cari, dispunând de forțe armate superioare și bine organizate, se pregătesc să răstoarne echilibrul european rezultat din primul război mondial, era prea târziu pentru a da în mâna ostașului român arma de care avea nevoie pentru apărarea frontierelor. Timpul pierdut nu s'a mai putut recupera și ne-am găsit pe câmpul de bătălie, cu o aramă insuficient înarmată, în fața unui inamic care dispunea, nu numai de o mulțime înspăimântătoare de soldați, pe cari îi împingea în luptă fără nici o grijă de vieți pierdute, dar și de blindate din ce în ce mai puternice și mai numeroase.

Atitudinea Rusiei sovietice a continuat a se menține liniștită până la semnarea pactului Ribbentrop-Molotov la 23 August 1939.

Îndată după ocuparea Poloniei (Septembrie 1939), presa sovietică a început să vorbească tot mai insistent despre Basarabia. Acordul cu totul neașteptat dintre Rusia sovietică și Germania național-socialistă, a provocat îngrijorări țărilor aflate între cele două mari puteri. Atacul în contra Poloniei și reluarea problemei basarabene în discuția presei rusești, a impus României să ia măsuri grabnice pentru evitarea unei surprinderi la Nistru și pentru lămurirea situației. Pe plan militar, a ocupat cu trupe frontiera cu Polonia și Rusia pentru a face față unui eventual atac, iar pe plan diplomatic a profitat de vizita pe care Saracioglu, ministrul afacerilor externe turc trebuia s'o facă la Moscova în Octombrie 1939, pentru ca prin el să sondeze intențiile Kremlinului asupra Basarabiei. În discuțiile pe cari ministrul turc le-a avut cu Molotov, ministrul afacerilor străine rus, vorbind despre România acesta a spus că U.R.S.S. se gândește să-și refacă frontierele din 1914. Era deci clar că Rusia, sprinjinindu-se pe înțelegerea cu Germania, intenționa să reia Basarabia. Tot în toamna anului 1939, Rusia a propus Bulgariei să pretindă Dobrogea de la România, căci ea o va susține. Guvernul bulgar de atunci, a făcut cunoscut României propunerea Rusiei și refuzul ei, neînțelegând să-și mărească

teritoriul în detrimentul României cu care are interes să fie în bune raporturi de vecinătate.

Astfel, după încheierea pactului Ribbentrop-Molotov și prima lui aplicare în Polonia, România s'a simțit amenințată.

În urma crizei cehoslovace, Anglia și Franța au decis să întărească barierele în contra unei eventuale încercări de pătrundere germanică mai departe spre est și în acest scop au declarat la 13 Aprilie 1939, că sunt gata să dea României și Greciei toată asistența posibilă, în cazul unei încercări de schimbare a statului-quo în această regiune a Europei, prin forță sau amenințare cu forța. Această garanție era însă valabilă numai în contra Germaniei și nu și față de Rusia.

În vara aceluiaș an, Puterile occidentale europene au dus tratative cu Rusia sovietică și au ajuns la un acord ca să garanteze țările din Europa în contra unei agresiuni din partea lui Hitler. Acordul politic era redactat și nu mai existau, după cum spunea Molotov, de cât divergențe de detalii. În acelaș timp, acesta ceruse pentru încheierea convenției militare, ca Anglia și Franța să trimită o comisie de ofițeri la Moscova. În timp ce generalii și amiralii franceji și engleji discutau cu delegația militară rusă planul de campanie comun în contra Germaniei, în cazul invaziei armatelor germane în Polonia, Stalin semna cu Ribbentrop un pact de neagresiune între Germania și Rusia sovietică. Tot odată s'a mai semnat și un pact secret, prin care Germania dădea mână liberă Rusiei în țările baltice, Finlanda și Basarabia, precum și acordul pentru împărțirea Poloniei. Stalin a preferat —se pare— acest acord pentru două motive.

1) Asigurând pe Hitler că Rusia nu-l va ataca, acesta va deslănțui războiul în occident. În cazul că acest războiu ar fi fost de lungă durată, uzura forțelor și de o parte și de alta ar fi fost atât de mare, încât Rusia ar fi putut trage maximum de foloase teritoriale și materiale fără să fie obligată să facă război.

2) Armata rusă era încă prea slăbită în 1939, în urma masacrării unui mare număr de ofițeri ruși acuzați de trădare. Au fost executați atunci. (1937-1938) mareșalul Tucacevski, 13 comandanți de armate din 16, și 330 de generali din 600, în afară de multe mii de ofițeri superiori și căpitani. În această situație, deși Rusia făcea un efort colosal pentru reorganizarea unei armate formidabile, totuși Stalin nu vroia să se aventureze într'un război în contra Germaniei, așa cum cereau occidentalii.

În Decembrie 1939 Anglia a făcut cunoscut României că garanțiile ei nu pot fi extinse și pentru frontiera cu Rusia.

Pe de altă parte, Mica înțelegere se desfăcuse după acordul de la München (29 Septembrie 1938) dintre Hitler, Mussolini, Chamberlain și Daladier, acord care a dus la desmembrarea Cehoslovaciei; iar înțelegerea balcanică s'a lichidat singură după ofensiva fulgerătoare germană,

începută la 10 Mai 1940 și care a avut un sfârșit neașteptat de repede, prin totala înfrângere a forțelor occidentale.

Astfel în Iunie 1940 România nu mai avea nici aliați apropiați pe cari să poată conta imediat, și, nici aliați îndepărtați cari să poată împiedeca Rusia să-și pună în aplicare planurile ei agresive la vest de Nistru. De aceea în consiliul de coroană de la 29 Mai 1940 s'a luat hotărârea ca România să iasă din neutralitatea pe care și-o impusese până atunci și să se apropie de Germania cât mai repede posibil. Însă în timp ce România făcea primele încercări diplomatice spre Germania și aceasta era total angajată în războiul din vest, *Rusia somează România printr'un ultimatum la 26 Iunie 1940, cerându-i să-i cedeze Basarabia și Bucovina de nord.*

Regele Carol al II-lea, care conducea de fapt politica externă —ca și cea internă de altfel— a României, a convocat consiliul de coroană. În urma expunerii ministrului apărării naționale și a șefului marelui stat major, din care a rezultat că nu dispunem de muniție de cât pentru circa două săptămâni și că nu avem nici blindate și nici armament anticar corespunzător carelor de luptă din acel timp —situație de altfel foarte bine cunoscută atât de rege cât și de membrii consiliului de coroană—s'a ajuns la concluzia că nu se poate angaja România într'un război pentru care nu eram pregătiți.

Din punctul de vedere al sprijinului din afară, situația era tot atât de rea. Aliații din vest (Anglia și Franța) pierduseră războiul pe continent în contra Germaniei, iar aceasta își luase obligația față de Rusia, prin pactul Ribbentrop-Molotov de a se desinteresa de soarta Basarabiei; în plus avea nevoie de un masiv ajutor material —benzină și grâne în special— din partea Rusiei, pentru purtarea războiului în vest. Pe de altă parte, România se putea aștepta la un atac din spate din partea Ungariei și poate și a Bulgariei, ceiace ar fi însemnat pentru România un adevărat dezastru.

Făcând apel la sprijinul diplomatic german și italian, încă din primele ore ale ultimatumului, amândouă aceste pături au sfătuit guvernul român să cedeze. Această atitudine a fost decisivă în hotărârea pe care România urma să o ia față de ultimatumul rusesc. *Izolarea ei fiind completă, nu i-a rămas altă soluție de cât să accepte condițiile Rusiei.* Conform acestor condiții, armata și autoritățile române trebuiau să se retragă din Basarabia în patru etape zilnice, pe linii fixate de guvernul rus; la sfârșitul fiecărei etape, aceste linii urmau să despartă trupele române de cele ruse. De fapt, retragerea trupelor române s'a făcut sub permanenta presiune a trupelor ruse, cari nu țineau seama de liniile de despărțire și căutau să provoace incidente, în scopul de a crea motive de război. Armata română a evitat orice conflict și a acceptat în disciplină, umilitoarea situație de a se retrage fără luptă și de a nu răspunde la actele de provocare ale armatei ruse.

Indată după evacuarea Basarabiei, a Bucovinei de nord, și a regiunii Herța din nordul Moldovei Rusia a început concentrări de trupe în aceste provincii; trupele cari fuseseră la est de Nistru până la 26 Iunie, au fost trecute la vest de acest râu. *Ajungând pe Prut — noua frontieră — au început să provoace incidente pe cari le-au extins și pe Dunăre.* Aproape în fiecare noapte se trăgeau focuri de armă de către trupele ruse din lungul frontierei și încercau să treacă patrule la vest de Prut ca să facă prizonieri. Aceste incidente însemnau adesea victime printre soldați. De multe ori avioane de recunoaștere ruse zburau de-asupra teritoriului Moldovei. Astfel o permanentă amenințare apăsa asupra României după luarea cu forța a Basarabiei. *Era evident că Rusia era în căutarea unui pretext care să-i permită să tracă în Moldova și să mai jefuiască o parte din teritoriul României.*

În această situație, Germania și Italia ne-au impus la 30 August 1940, dictatul de la Viena, prin care jumătate din Transilvania era trecută sub stăpânire ungară. Încă odată România a trebuit să accepte în tăcere și umilintă, jefuirea altor bucați din teritoriul ei, fără să poată reacționa.

Odată cu acest dictat, Germania s'a oferit să garanteze frontierele României rezultate din aceste jefuiri.

Garanțiile germane însemnau liniște pe frontiera cu Rusia, și România le-a acceptat. Totuși Rusia a continuat încă câțva timp cu provocările pe Prut și Dunăre. La începutul lunii Octombrie, cu ocazia discuțiilor pentru fixarea frontierei dunărene de la Galați la Marea Neagră, a ocupat cu trupe, pe brațul Chilia, câteva insule cari cădeau în partea românească, precum și intrarea în mare a acestui braț. Actul de autoritate rusesc a avut ca urmare încetarea discuțiilor.

De aici înainte România a mers alături de Germania. Sub permanenta presiune a poftelor rusești, complet ruptă de aliații ei din occident — cari, la rândul lor, nici ei nu aveau nici o posibilitate de intervenție — și situată între cele două mari puteri, cari în curând aveau să se înfrunte pe câmpul de bătălie, nu i-a rămas altă soluție de cât să urmeze politica germană față de Rusia.

Relațiile diplomatice cu Rusia sovietică au rămas neschimbate. Guvernul rus întreținea cu legația română «raporturile cele mai curtenitoare, dar n'a dat niciodată, cea mai mică dovadă de spirit de împăcare». După încheierea acordului de prietenie dintre Moscova și Belgrad din Aprilie 1941, și după începerea ofensivei germane contra Yugoslaviei, guvernul rus a încercat o apropiere față de România. În seara de 9 Aprilie, în cursul unui dîneu la ambasada Japoniei, Vișinschi a rugat pe Grig. Gafencu, ministrul României la Moscova, să comunice generalului Antonescu că guvernul rus este dispus să dea raporturilor lui cu România un caracter amical și de încredere. El a propus — de sigur după indicațiile lui Stalin și Molotov — reluarea discuțiilor asupra frontierei dunărene, și a afirmat că Rusia este gata să dovedească intențiile ei pacifice, dar — a ținut să precizeze — nu poate să restituie nimic din ceia ce-a

luat «după bunul ei drept». Gestul «amical» al guvernului rus s'a oprit aici și negocierile n'au fost reluate.

În noaptea de 21/22 Iunie contele Schulenberg, ambasadorul german la Moscova, a primit de la guvernul lui o comunicare, care trebuia imediat să fie adusă la cunoștința guvernului rus. În zorii zilei de 22 Iunie a fost primit de Molotov, vicepreședinte al consiliului comisarilor poporului, căruia i-a citit textul comunicării: «Dat fiind presiunea insuportabilă executată de trupele ruse pe linia de demarcație care le separă de trupele germane, acestea din urmă au primit ordinul de a pătrunde în teritoriul sovietic».

Grig. Gafencu, ministru României la Moscova nu fusese informat de guvernul de la București nici despre iminența războiului, nici despre începerea lui. În dimineața de 22 Iunie, consilierul de ambasadă german i-a comunicat telefonic că trupele germane și române au trecut frontiera rusă. Peste două zile —la 24 Iunie— a fost chemat de Molotov. În discuția care a urmat, Molotov a declarat că după reglementarea chestiunii Basarabiei, Rusia nu mai avea nici o pretenție și că în mai multe rânduri s'a spus din partea guvernului rus că dorește o Românie pacifică și independentă. Prin faptul că România a acceptat garanțiile germane și că a fost ocupată de trupele germane, ea a intrat sub dependența germană. Fiind acum asociată la agresiunea Germaniei, Rusia va trage toate concluziile cari decurg din această agresiune. Ministrul român a răspuns că Rusia «prin politica pe care a urmat-o în ultimul timp, n'a făcut nimic ca să evite pentru cele două țări ale noastre desnodământul dureros pe care îl deplorăm astăzi. Prin ultimatumul așa de brutal din anul trecut, când ea a pretins nu numai Basarabia, dar și Bucovina și un colț din vechea Moldovă; prin violările continui ale teritoriului nostru cari au urmat; prin actele de forță executate asupra Dunării de jos în momentul chiar când erau în curs negocieri pentru a fixa noua linie de demarcație. U.R.S.S. a distrus ori ce sentiment de încredere și de siguranță în România și a deșteptat teama dreaptă că chiar existența statului român era în pericol. România a căutat atunci sprijin de cealaltă parte. Ea n'ar fi avut nevoie de un astfel de sprijin, și de sigur că nu l'ar fi căutat, dacă n'ar fi fost lovită și nu s'ar fi simțit amenințată» (37). La aceste adevăruri dure-roase spuse de ministrul român, Molotov i-a atras atenția că România nu se gândește de cât la frontierele ei, în timp ce acum se află în joc însăși existența și independența statului român. El a declarat că Rusia n'a pus nici odată în discuție independența României; dar *acum situația este alta*. Sub impresia acestor amenințări destul de clare asupra viitorului României, ministrul român a părăsit Kremlinul.

Așa dar situația unei țări mai mici, vecină cu Rusia este următoarea. Profitând de o împrejurare oarecare politică, Rusia o jefuiește de o bună parte din teritoriul ei, fie prin război, fie prin amenințare de război. Dacă mai târziu,

prin jocul evenimentelor politice internaționale, acest stat crede că poate folosi o oarecare situație mondială favorabilă pentru a-și relua teritoriul furat de Rusia, guvernul acesteia îl amenință cu pierderea independenței și chiar cu dispariția lui de pe harta lumii. «Astăzi problema este alta — a spus Molotov— Voi nu vă gândiți de cât la frontierele voastre. Și nu vă dați seama că ceva cu mult mai prețios pentru voi este în joc; independența voastră și chiar existența țării voastre». Aceasta a fost mentalitatea guvernelor ruse din timpul imperiului țarist și aceiași este și astăzi. Au tot jefuit mereu frontiere și au înghițit popoare întregi care —odată cu frontierele— și-au pierdut independența, iar statele au fost lichidate în întinderea tot mai imensă a Rusiei.

De aceia situația geografică cea mai nenorocită pe care poate s'o aibă un popor mic este să fie vecin cu Rusia.

DE CE ROMANIA A FACUT RASBOIUL ALATURI DE GERMANI

Războiul a fost început în dimineața zilei de 22 Iunie 1941 de către trupele germane și române. De oarece acest războiu l-am făcut împreună cu Germania și —din această cauză— s'a afirmat de multe ori că România a urmărit aceleași scopuri de război ca și ea, suntem obligați să lămurim această chestiune.

Când la 23 August 1939 s'a încheiat pactul de neagrasiune Ribbentrop-Molotov, cancelariile europene au fost total surprinse și o mare îngrijorare s'a abătut asupra guvernelor interesate în politica care se desfășura în Europa, sub impulsul actelor de inițiativă politică ale Germaniei. Se știa că între național-socialismul german și comunismul rusesc erau deosebiri fundamentale, cari nu permiteau nici o apropiere. Hitler a avut întotdeauna o atitudine clară în contra Rusiei sovietice. Cum de a fost totuși posibil să se încheie un astfel de pact? Motivele trebuiesc căutate în intențiile lui Hitler de a instaura în Europa o «nouă ordine». Pentru realizarea ei, el prevedea că va trebui să facă război. Din primul război mondial văzuse că un război început în est se întinde imediat și în vest. Ori un război pe două fronturi trebuia evitat cu ori ce preț. El știa că Anglia și Franța își luaseră —prin tratate— obligația față de Polonia de a-i garanta frontiera spre Germania.

Deși nu era sigur că cele două puteri occidentale ar putea să împingă aplicarea garanțiilor până la război, totuși ca să înlăture riscul unui război pe două fronturi, a socotit că este necesar să se asigure spre est printr'un pact de neagresiune cu Rusia. Astfel desosebirile ireconciliabile dintre cele două ideologii au trecut pe planul al doilea, trecând în linia întâia considerentele strategice și economice.

Pedealtă parte, Stalin —aşa cum am arătat mai sus— nu era dispus, din cauza nepregătirii armatei, să facă un război Germaniei în 1939 şi a preferat înţelegerea cu aceasta, faţă de aceia pe care i-o propuneau Franţa şi Anglia. Pactul de neagresiune cu Germania îi satisfăcea în plus şi tendinţele expansioniste, asigurându-i libertatea de acţiune în ţările balactice, Polonia, România şi Finlanda. Franţa şi Anglia, cari apărau situaţia politică şi geografică din Europa, rezultată după primul război mondial, nu puteau face Rusiei concesii teritoriale. Aşa dar, necesitatea pentru Hitler de a avea mână liberă în vest, întâlnindu-se cu intenţiile Rusiei de a se întinde peste ţările din Europa orientală, —aceste două elemente— au stat la baza pactului Ribbentrop-Molotov.

Aceasta a fost cea dintâi greşală fundamentală din acest război. Pentru realizarea unui scop imperialist, Hitler a fost capabil să uite deosebirea de ideologie şi să încheie un pact de o totală imoralitate cu Rusia comunistă. Aplicarea acestui pact a dus la transformări profunde în Europa.

Trebue să menţionăm însă că şi Franţa şi Anglia au căutat o înţelegere cu tirania rusă. Nici ele nu s'au încurcat în considerente morale şi dacă n'au reuşit să ajungă la semnarea unui acord, s'a datorat numai faptului că interesele Rusiei l-au împins pe Stalin să prefere o înţelegere cu Hitler.

Evident că România nu putea să fie de acord cu această înţelegere, care —s'a văzut foarte curând— urma să aibă foarte grave consecinţe asupra vecinilor Rusiei, după cum n'a fost de acord nici cu acţiunile germane în Cehoslovacia.

Cu un an mai înainte, Hitler pusese în discuţie problema sudeţilor germani din Cehoslovacia şi războiul a fost evitat numai datorită faptului că Anglia şi Franţa i-au dat satisfacţie prin acordul de la München în care se prevedea că regiunea acupată de sudeţi să fie predată Germaniei în decurs de şapte zile (1 Octombrie-7 Octombrie). Acordul a fost semnat de Chamberlain (Anglia), Dalladier (Franţa), Mussolini (Italia) şi Hitler (Germania). Cei patru semnatari şi-au luat angajamentul să garanteze frontierele cehe rezultate din acest acord.

Cehoslovacia mai avea însă de rezolvat unele chestiuni de frontieră cu Polonia şi Ungaria. Pretextând că problema minorităţilor ungare şi poloneze nu era încă soluţionată în spiritul acordului de la München, Germania a refuzat să-i garanteze frontierele.

În acelaş timp Cehoslovacia a intrat într'o criză internă gravă. Slovacii nemulţumiţi de felul cum cehii de la Praga înţelegeau să conducă statul cehoslovac —care era un stat federal— au propus la 10 Martie 1939, prin guvernul lor presidat de Mgr. Tiso, reorganizarea federaţiei de state. Guvernul de la Praga a răspuns prin revocarea guvernului slovac şi înlocuirea cu altul. Mgr. Tiso a cerut intervenţia Germaniei ca să obţină independenţa Slovaciei, ceiace i s'a oferit imediat.

Dieta slovacă s'a adunat la 14 Martie și a declarat independența. Sub influența acestei acțiuni, Rusia subcarpatică —a treia provincie din Cehoslovacia— cere și ea independența, dar este invadată și ocupată de trupe ungare. Polonia și-a luat și ea regiunea Tecen din Slovacia.

În această situație internă dezastroasă a Cehoslovaciei, Germania —acuzând guvernul cehoslovac de asasinat contra germanilor— concentrează importante forțe motomecanizate și aviație de bombardament, în jurul Boemiei și Moraviei. Pentru a salva situația —și după inspirația legației germane de la Praga— președintele Hacha și Chvalkovsky, ministrul afacerilor străine, se duc la Berlin, unde sunt obligați să semneze un document gata pregătit, prin care pun destinele Cehiei în mâinile lui Hitler.

În dimineața zilei de 15 Martie 1939 trupele germane intră în Boemia și Moravia, cari sunt transformate în «Protectorat» cu oarecare autonomie administrativă.

Slovacia este recunoscută independentă, dar total supusă Germaniei.

Astfel statul cehoslovac a dispărut de pe harta Europei.

Guvernul german a oferit și României să-și însușească câteva localități locuite în majoritate de români, dar guvernul român a refuzat să participe la acest jaf, prin care se desființa un stat prieten și se distrugea Mica Înțelegere, iar echilibrul internațional din regiunea Europei de est era profund zdruncinat.

Această acțiune de desmembrare și luare în stăpânire a unui teritoriu care nu era locuit de populații germanice, —decă nu înra în «Deutschum»— a reprezentat primul act din care a apărut noul imperialism german.

Franța și Anglia au protestat, dar numai în note scrise prezentate de ambasadorii respectivi guvernului german.

România, care-și vedea distrusă opera ei diplomatică din vest prin dispariția unuia din aliați, nu putea să fie de acord cu o politică care ataca bazele tratatelor încheiate după primul războiu mondial și pe care ea se sprințea în apărarea integrității teritoriului românesc.

După Cehoslovacia a venit rândul Poloniei.

În luna Martie 1939, îndată după lichidarea crizei cehoslovace, Germania a adresat Poloniei o întrebare cu următoarele puncte:

— Orașul și portul Dantzig să reintre ca stat liber în cadrul Reichului;

— Germania să obțină prin coridorul polonez o autostradă și o cale ferată, de care să poată dispune liber și care să aibă acelaș caracter de exterioritate pentru Germania ca și coridorul pentru Polonia. În schimb;

— Germania recunoaște toate drepturile economice ale Poloniei la Dantzig;

— Asigură Poloniei la Dantzig un port liber de dimensiunile cerute de Polonia și acces complet liber;

— Recunoaște și acceptă prin aceasta, frontierele dintre Germania și Polonia ca definitiv fixate:

— Propune încheierea unui pact de neagresiune cu Polonia pe douăzeci și cinci de ani.

Pentru a se înțelege cererile germane, trebuie să reamintim că după primul război mondial, în constituirea noului stat polonez, cum acest stat nu avea nici o ieșire la mare, s'a hotărât, să i se dea o fâșie de teren —un coridor— prin Prusia orientală, care să o lege de orașul și portul Dantzig. Acest oraș —locuit eminent de o populație germană— fiind astfel tăiat de orice alt teritoriu german, a primit un statut de oraș liber, condus de un senat și având un înalt comisar, reprezentant al societății națiunilor, cu misiunea de a aplană ori ce litigiu sau incident germano-polonez. Coridorul polonez separa în același timp și Prusia orientală de corpul Germaniei.

Această soluție hibridă, care călca principiul etnic și dreptul istoric —amândouă în favoarea Germaniei și amândouă aplicate numai țărilor europene invingătoare— era destinată să provoace mai târziu o reacțiune din partea acesteia, pentru a intra în drepturile ei. Greșala provine așa dar din tratatul de la Versailles. Tebuia din 1919 să se fi găsit o altă soluție pentru a deschide Poloniei drum la mare și nu aceia de a rupe Germania și a tăia o cale prin corpul ei. Atâta timp cât această țară a fost sub influența condițiilor impuse prin tratatul de la Versailles, a fost liniștită. Indată însă ce s'a scuturat de această influență —adică după venirea la conducere a regimului național-socialist— și-a reorganizat armata, a reluat Saar-ul, s'a unit cu Austria și a readus sudeții în masa germanică desființând Cehoslovacia, era de așteptat că Hitler —în ideea de restabilire a Reichului în drepturile lui anterioare războiului— să caute o soluție și cu Polonia.

Natural că cererile lui Hitler adresate Poloniei, trebuiau să țină seama de necesitatea acestei țări de a avea o respirație la mare, și este probabil că s'ar fi putut găsi această soluție, dacă Polonia n'ar fi avut tot timpul o atitudine negativă față de cererile germane. Această atitudine a fost întărită prin asigurările formale date de Anglia că, în cazul că Polonia ar fi amenințată în interesul ei vital să reziste cu armele, Marea Britanie va considera că este de datoria ei să sprijine Polonia imediat prin toate mijloacele.

Franța a dat și ea o declarație similară. Guvernul francez s'a declarat fericit de încheierea angajamentelor anglo-poloneze și a afirmat că alianța franco-poloneză le garantează pe amândouă contra oricărei amenințări, care ar aduce o atingere intereselor lor vitale.

Răspunsul Poloniei la cererile germane a însemnat un refuz și nu s'a ajuns la nici un fel de negocieri.

Până în luna Iulie situația a rămas neschimbată. Din această lună și mai ales în August, au intervenit conflicte între orașul Dantzig și Polonia, precum și persecuții față de minoritarii germani.

Pe de altă parte, s'au făcut concentrări masive de trupe de ambele țări și au ajuns aproape zilnic la incidente de frontieră.

Se simțea că Germania era hotărâtă să rezolve chestiunile în litigiu cu Polonia, iar aceasta nu era de loc dispusă să caute o soluție împăciuitoare.

În această situație, la 23 August se comunică semnarea pactului Ribbentrop-Molotov.

Acest pact puna Polonia într'o situație foarte primejdiosă. Chiar în ziua de 24 August, ambasadorul Franței la Berlin a comunicat guvernului francez că, în cercurile oficiale berlineze se considera că prin acest pact se vor revizui diferitele litigii teritoriale din Europa orientală și sud-orientală începând cu împărțirea Poloniei. Reichul și Rusia sovietică vor revedea de comun acord frontierele baltice și ale României.

Dacă existau asemenea informații, ele trebuiau în mod normal, în tensiunea diplomatică de atunci, să fie foarte serios luate în considerare; dar chiar și fără ele, guvernul polonez și-ar fi putut da seama că dacă nu cedează, soarta Poloniei era să cadă pradă pactului germano-rus de la 23 August. Dacă totuși a rezistat până la provocarea răsboiului, se datorește numai faptului că Anglia, chiar dacă i-a dat vre-un sfat pentru conciliere, n'a insistat suficient și a afirmat până în ultima zi că va sprijini Polonia prin toate mijloacele. În zilele cari au precedat răsboiul, s'a manifestat oarecare voință de a se începe negocieri, cari însă n'au dus la nici un rezultat pozitiv. Pe scurt, tratativele au decurs astfel.

În seara zilei de 28 August, Neville Henderson, ambasadorul Angliei la Berlin, a avut o întrevedere cu Hitler. Întrebându-l dacă este dispus să angajeze o conversație directă cu Polonia, Hitler a spus că va da răspunsul poate chiar în acea seară. La sfârșit a precizat că în atitudinea pe care o are față de Polonia el nu înșală. «De partea lui, ambasadorul Angliei a afirmat cancelarului că ori ce act de forță în contra Poloniei nu putea să nu atragă răsboiul între Anglia și Germania».

A doua zi (29 August) Hitler a predat personal răspunsul său ambasadorului englez. Accepta conversații directe cu Polonia cu toate că era sceptic asupra rezultatelor; puna însă condiția ca un plenipotențiar polonez să vină la Berlin în ziua de 30 August. La remarca ambasadorului englez că această condiție seamănă a ultimatum, Hitler a răspuns că nu-i ultimatum, dar situația nu se poate prelungi, căci armatele germane și poloneze stau față'n față.

Luând concediu, ambasadorul englez a reamintit lui Hitler că «dacă

Reich-ul —din lipsa unei înțelegeri— ar ataca Polonia, va fi război cu Anglia».

În ziua de 30 August, ambasadorul Franței la Berlin comunică ministrului său la Paris, că părerea lui este că «Polonia trebuie să accepte luarea de contact prin intermediul ambasadorului ei la Berlin, cel puțin la început».

În noaptea de 30/31 August, ambasadorul Angliei la Varșovia a văzut pe Beck, ministrul afacerilor străine polonez, și i-a propus să intre în negocieri directe cu Reich-ul. Acesta a răspuns în ziua de 31 August la amiază că primește negocierile directe cu Germania, în care scop a invitat pe Lipski, ambasadorul Poloniei la Berlin, să ceară audiență la Wilhelmstrasse pentru reluarea contactului, dar «Beck a precizat că ambasadorul nu va fi autorizat, în cazul că textul propunerilor germane îi va fi prezentat, să accepte un astfel de document».

În aceiași zi la orele 14, Lipski primește de la guvernul polonez dispoziția să ceară imediat audiență la Ribbentrop, să-l anunțe că guvernul polonez este de acord cu o luare de contact, și să discute unde și cum s'ar putea deschide negocierile. Ambasadorul polonez a fost primit la orele 19,45, prezentându-se ca ambasador și nu ca plenipotentiar. Ribbentrop a luat act de comunicarea lui, dar nu i-a adus la cunoștință proiectul german pentru reglementarea litigiilor.

Supărat că emisarul polonez, în loc să vină în ziua de 30 August, cum ceruse, a venit în după amiaza zilei de 31 August și că acest emisar nu avea depline puteri pentru a angaja o discuție, Hitler a considerat atitudinea poloneză ca o desconsiderare față de Reich și de el. În dimineața de 1 Septembrie armatele germane au invadat Polonia.

Cine poartă răspunderile?

Un acord germano-polonez pe baza propunerilor germane s'ar fi putut realiza pe cale pașnică. Ceia ce propunea Germania nu era nici lipsit de sens și nici injust. Așa cum Polonia avea la dispoziția ei un coridor prin teritoriul german ca să facă o legătură la mare, tot așa și Germania putea să aibă o linie de comunicație prin acelaș coridor, care s'o lege direct de Prusia orientală. Acordul n'a fost posibil, pentru că Polonia n'a acceptat să discute. Chiar și după 23 August, când situația ei devenise foarte critică, n'a încercat să discute de cât la propunerea Angliei; dar și atunci a procedat așa fel încât a dat impresia că nu-i convine să discute, ceia ce a iritat pe Hitler și a provocat războiul. Aceasta este răspunderea Poloniei. După semnarea pactului Ribbentrop-Molotov era evident că guvernul polonez sa găsește în fața unui război, al cărui rezultat nu putea fi pus la îndoială; a preferat totuși catastrofa, cu speranța probabilă că Franța și Anglia o vor reînvia.

Pe de altă parte, Germania poartă și ea răspunderea ei. Nimeni în 1939 n'o putea împiedeca să caute să-și creeze legături mai bune cu acele teri-

torii cari îi aparțineau, dar cari erau rupte prin coridorul polonez. Chiar dacă Polonia a refuzat un timp să discute soluțiile convenabile, Germania trebuia să se limiteze la mijloacele diplomatice și să fi folosit căile internaționale de atunci, cari ar fi putut influența asupra rezistenței poloneze, ca să se realizeze un acord în litigiile teritoriale și minoritare dintre cele două state. Faptul că a încheiat un pact de neagresiune cu Rusia sovietică și a căzut de acord cu ea să împartă Polonia și să-i lase mână liberă în Finlanda, țările baltice și Basarabia, a schimbat caracterul acțiunii germane din revizionistă în imperialistă. Răspunderea pe care o poartă Germania pentru acest act este de sigur foarte grea; el a constituit punctul de plecare al atâtor transformări dezaastroase.

Cea mai mare răspundere însă o poartă Anglia.

Prin repetatele ei intervenții în acest conflict, afirmând mereu, că va sprijini Polonia, dacă aceasta va fi obligată să se apere cu armele în contra Germaniei, a dat guvernului polonez convingerea că trebuie și poate să reziste până la urmă.

Dacă Germania avea o justificare în cererile adresate Poloniei, Anglia nu avea nici una în acțiunea ei de a sprijini Polonia pe calea opoziției față de o discuție și o înțelegere cu Germania. Dacă totuși — fiind aliată cu Polonia — a socotit că este de datoria ei să intervină, atunci trebuia să îndemne Polonia la căutarea unei soluții pașnice și nu la opoziție directă.

Mai ales după încheierea pactului Ribbentrop-Molotov, când se știau care vor fi pentru Polonia urmările aplicării acestui pact, Anglia era datoare să pună toată autoritatea ei în cumpănă, ca să convingă Polonia să treacă la negocieri neîntârziate cu Germania și să ajungă la un acord.

Admițând că într'adevăr ar fi fost decisă să sară cu armele în ajutorul Poloniei, în cazul că aceasta ar fi fost atacată de Germania, nici într'un caz n'ar fi putut s'o apere și în contra Germaniei și a Rusiei sovietice. Era clar că singura soluție era un acord pașnic între Berlin și Varsovia, care ar fi fost foarte posibil, dacă Anglia, în fața schimbării totale de situație a Poloniei prin iminența răsboului și a intervenției militare ruse, ar fi insistat energic pentru realizarea lui. În acele zile însă, atitudinea Angliei a fost cât se poate de neînțeleasă.

Ea avea un tratat cu Polonia, prin care se angaja să o apere cu armele în cazul unui atac german; dar nu putea da nici o asigurare și în contra Rusiei. Cum după 23 August atacul rusesc era de prevăzut, în cazul începerii războiului dintre Germania și Polonia, interesul Poloniei era ca să evite deslănțuirea acestui război. Deci, în mod normal Anglia ar fi trebuit să sfătuiască guvernul polonez, încă din zilele de 24-25 August să deschidă discuții cu guvernul german. În loc să acționeze asupra guvernului polonez, intervine abia la 28 August la guvernul german. Poate că se aștepta ca Hitler să respingă net propunerea de a începe negocierile și

atunci ar fi fost ușor să arunce vina asupra Germaniei. Hitler însă a acceptat discuțiile și a cerut să vină la Berlin un plinipotențiar polonez în ziua de 30 August. Deși delegatul polonez ar fi avut timp să vină la Berlin în acea zi, dacă guvernul polonez ar fi fost informat la timp, Anglia îi face comunicarea abia în noaptea de 30/31 August, adică în momentul când acesta nu mai avea puțința de a trimite delegatul în ziua de 30 August; în plus n'a insistat ca delegatul polonez să aibă depline puteri (51). Călcarea acestor două condiții, a dat guvernului german impresia ca guvernul polonez vrea să evite discuțiile, ceea ce a avut drept urmare, războiul. Din această acțiune a Angliei, se poate deduce ca ea a împins Polonia la război, indiferent cu ce rezultate pentru această țară. O dovadă este că în tot timpul cât a durat războiul în Polonia, nu i-a trimis nici cel puțin o escadrilă de avioane, care să fi intervenit de-asupra Germaniei, sau a armatelor germane cari înaintau în Polonia.

După începerea războiului, englezii au sabotat încă două încercări de a restabili pacea.

Prima încercare, a fost propunerea lui Musolini, în ziua de 2 Septembrie să se suspende imediat ostilitățile și să se convoace fără întârziere o conferință între marile puteri, împreună cu Polonia, pentru găsirea unei soluții de pace. Propunerea a fost primită de toți cei interesați, în afară de Anglia, care a pus condiția retragerii trupelor germane pătrunse în Polonia, condiție care nu putea fi acceptată de Germania. În acelaș timp a făcut presiuni asupra guvernului francez să-și anuleze acordul la propunerile lui Mussolini. Daladier, primul ministru francez s'a supus.

A doua încercare a fost făcută de către mareșalul Goering. Simpatțiile acestuia pentru poporul polonez erau cunoscute și el ar fi dorit ca acest război să se termine cât mai repede printr'o împăcare între cei doi beligeranți. După 4 zile dela începerea ostilităților, Goering a ținut un discurs, al cărui subiect era o vizibilă propunere de conciliere. Guvernul polonez a desbătut cu foarte multă seriozitate propunerea germană, dar —sub promisiunile și presiunile insistente engleze, sprijinite și de agenți ai Statelor Unite— a fost obligat să-si schimbe intențiile. Englezii au promis că foarte curând vor forța strâmtoarele Skagerat și Kategat și vor intra cu flota în marea Baltică, de unde vor putea debarca în massă trupe britanice și franceze. Astfel vinovăția guvernului englez în provocarea acestui război este evidentă și răspunderea lui este covârșitoare.

Intr'un ordin de zi dat la 1 Septembrie 1944, Generalul Sosnkowski, comandantul suprem al forțelor poloneze, adresându-se armatei poloneze din interior, care lupta de la 1 August 1944 în Varșovia revoltată în contra trupelor germane, a scris că Polonia a intrat cu cinci ani mai înainte în război contra Germaniei «ascultând incurajările britanice». Ca urmare a acestei afirmații care a supărat pe engleji și era în contra opiniei guvernului polonez, primul ministru polonez Mikolaicik, a cerut

președintelui republicei și a obținut revocarea generalului Sosnkowski (52).

Este de neînchipuit cu câtă lipsă de prevedere s'a procedat și câte greșeli s'au făcut de toate părțile ca să se ajungă la acest desnodământ tragic care a însemnat începutul războiului al 2-lea mondial.

România n'a fost de acrod cu politica imperialistă germană. Intre statul român și statul polonez exista o alianță pentru apărarea acestor două țări spre est. Această alianță nu ne obliga la nici o măsură în favoarea Poloniei în cazul ofensivei germane, dar cum era de prevăzut o iminentă acțiune ofensivă rusă în spatele trupelor poloneze cari luptau cu fața spre Germania, România se întreba ce va face în această împrejurare. Soluția a fost dată de guvernul polonez care în dimineața zilei de 17 Septembrie —adică imediat după începerea atacului rus pe frontiera de est a Poloniei— a cerut telegrafic guvernului român, autorizația de a se refugia în România.

Din cauza situației militare dezastruase, nemai având nici o speranță pentru restabilirea unui front pe care să mai poată rezista celor două avalanșe din vest și est, guvernul polonez a renunțat la aplicarea tratatului de alianță cu România.

Așa dar, după desființarea Cehoslovaciei, războiul contra Poloniei dădea încă o lovitură din partea Germaniei, sistemului de securitate român. Politica de expansiune germană pentru aducerea germanilor din est sub stăpânirea Reichului prin împingerea frontierelor lui spre răsărit, și apoi pentru realizarea «spațiului vital» prin cuceriri de teritorii aparținând altor popoare —tot spre răsărit— nu convenea României, al cărui interes era să se păstreze echilibrul politic stabilit după primul război mondial. Fiind însă pusă în alternativa de a alege între cele două mari puteri, după jefuirea teritoriului ei în vara anului 1940, România a mers după singura soluție care în acel timp era posibilă pentru dânsa, adică alături de Germania, în contra Rusiei sovietice.

De aici reiese o deosebire fundamentală între scopurile de război urmărite de Germania și cele urmărite de România. Germania a căutat o extindere teritorială în dauna altor popoare, în timp ce România vroia să reintre în drepturile ei suverane asupra teritoriilor răpite de Rusia sovietică cu un an mai înainte. Germania a făcut un războiu de cucerire, iar România un războiu de apărare.

Aceste scopuri însă, nu puteau fi realizate de cât dacă puterea militară rusă era distrusă, sau cel puțin îngenunchiată. Acesta a fost un scop comun al celor două popoare angajate în contra Rusiei și ele trebuiau să meargă împreună pentru realizarea lui.

In fine, încă un scop comun a fost lichidarea comunismului rusesc. Tirania regimului comunist rusesc și spiritul expansionist al doctrinei comuniste —adăogată la acela înăscut rusesc— prezentau o primejdie mortală pentru vecinii Rusiei în primul rând și apoi pentru întreaga lume, prin

tendențele revoluționare îndreptate către toate popoarele lumii. Deja Italia și Franța erau profund atinse de virusul comunist, iar Spania nu se salvase de cât printr'un sângeros război civil în anii 1936-1939.

Realizarea acestor două ultime scopuri și mai ales lichidarea comunismului, nu aparțineau numai celor două națiuni —germană și română— ci întregii lumi occidentale și creștine. Ele au impus caracterul de cruciadă a războiului contra Rusiei sovietice, devenind scopuri primordiale.

Din nefericire pentru întreaga lume, președintele Roosevelt al Statelor-Unite și primul ministru W. Churchill al Angliei au refuzat până la urmă să priceapă acest lucru. Astfel, sfârșitul războiului prin zdrobirea tuturor puterilor cari au participat la această cruciadă, a avut pentru occident rezultatul dezastruos de a se găsi în fața unei Rusii sovietice imperialistă, colonialistă și plină de încredere în imensa ei putere militară.

Mai ales Roosevelt a făcut tot ce-a fost posibil ca să servească pe Stalin, luând în unele împrejurări poziție categorică chiar în contra intereselor engleze ca națiune și fără nici o grijă de interesele superioare ale Statelor-Unite, așa cum se va arăta în ultimul capitol.

RELATIILE DINTRE HITLER ȘI MAREȘALUL ANTONESCU

A. DICTATURA REGELUI CAROL AL II-lea

Pentru înțelegerea situației interne din România, care a dus la formarea unui guvern sub președinția generalului Ion Antonescu și compus aproape numai din membri ai mișcării legionare și militari, este necesar să arătăm —cât mai concentrat— evenimentele politice interne, cari au precedat această schimbare de regim. Pentru că, incontestabil, venirea la cârma țării a guvernului Antonescu-Mișcarea Legionară a fost un act revoluționar, prin care s'a schimbat atât politica externă a României, cât și cea internă. Perioada de timp dinaintea acestei schimbări este numită «Dictatura Regelui Carol». Acesta, după ce timp de 7 ani de domnie s'a folosit de ambițiile oamenilor politici chemându-i la guvern în condiții și combinații neașteptate și schimbându-i după voința lui, în 1937 a ajuns la convingerea că a slăbit și a fărâmițat îndeajuns partidele politice, pentru a le desființa.

La 20 Decembrie 1937 urma să aibă loc alegeri generale. Gheorghe Tătărăscu, personalitate politică aparținând partidului liberal condus de C. Brătianu, fiind însărcinat de Rege să constituie un guvern, reușește să facă un cartel guvernamental cu grupările politice ale lui Vaida-Voevod (național-țărăniști dizidenți), N. Iorga și partidul german al minorității germane.

Legea electorală prevedea că, dacă, una din grupările politice cari au prezentat liste la alegeri obține 40 la 100 din voturi, Iua în mod automat 50 la 100 din locurile de deputați; cealaltă jumătate se împărțea între toate grupările —inclusiv aceia care primise deja 50 la 100— proporțional cu numărul de voturi obținut. Astfel gruparea cea mai puternică dispunea în parlament de o majoritate impunătoare, care îi permitea să poată governa.

Ministrul de interne, Richard Franasovici, a înțeles să lase toată libertatea alegătorilor și n'a folosit nici unul din mijloacele de presiune cunoscute și aplicate în astfel de împrejurări de guvernele anterioare, ca să-și asigure majoritatea parlamentară. Urmarea a fost că coaliția guvernamentală n'a obținut de cât 36 la 100 din voturi și astfel a fost învinsă, «caz unic în analele noastre politice». Iuliu Măniu și C. Codreanu, șefii

grupărilor principale din opoziție au declarat ministrului de internă că alegerile au fost libere și i-au, mulțumit pentru obiectivitatea de care a dat dovadă.

Totuși guvernul a obținut cel mai mare număr de deputați cu 152 de scaune; după el venea partidul național-țărănist al lui Iuliu Maniu cu 86 de scaune și în al treilea rând mișcarea legionară cu 66 de scaune. Alte 10 grupări politice au obținut locuri mai puține sau chiar de loc. În mod normal ar fi trebuit ca guvernul Tatărăscu să caute un acord cu unul din grupuri care ar fi putut să-i aducă majoritatea; dar în timp ce guvernul începuse unele tratative cu Iuliu Maniu, Regele însărcinează la 28 Decembrie 1937, pe Octavian Goga, mare poet și strălucită figură românească din Transilvania, să formeze un nou guvern. Oct. Goga, împreună cu profesorul universitar A. C. Cuza, cunoscut prin activitatea lui antisemită erau șefii partidului național-creștin, care la ultimele alegeri obținuseră numai 39 de locuri în parlament. În acest guvern, a intrat generalul Ion Antonescu ca ministru al apărării naționale, Armand Călinescu fost național-țărănist a luat ministerul de interne, iar la afacerile străine a fost numit Istrate Micescu unul din cei mai cunoscuți juriști ai României.

Pe baza principiului «România a românilor» acest guvern, care era de dreapta, a luat câteva măsuri antisemite. Astfel a interzis apariția unor jurnale evreiești (Dimineața, Adevărul, Lupta), a suprimat subvențiile cultului mozaic, a început o verificare a drepturilor de cetățenie ale evreilor și în unele barouri avocații evrei au fost excluși. Aceste măsuri au provocat în afară protestele Franței și ale Angliei. Rusia și-a rechemat ministrul la Moscova refuzând să aibă raporturi cu un guvern naționalist român. În același timp, evreii români au exercitat un vast sabotaj economic în toate sectoarele de activitate productivă, unde intervenția lor se putea face simțită, producând turburări în viața economică a statului.

Regele Carol schimbă acest guvern la 10 Februarie 1938, cu un altul sub președinția nominală a patriarhului Miron Cristea, dar în realitate condus de el însuși. Generalul Antonescu și Armand Călinescu au rămas mai departe în funcțiile lor din guvernul anterior, iar la afacerile străine a fost numit Gheorghe Tătărăscu. Toți foștii prim-miniștri fac parte din acest guvern ca miniștri fără portofoliu, în afară de Maniu și Goga cari au refuzat. De aici înainte este deschisă calea către dictatura regală. Regele Carol, care până la această dată ținea seama — cel puțin aparent — de formele constituționale, trece la acte de autoritate personală. Evenimentele importante cari au avut loc în România în acest timp până la abdicarea lui sunt:

1) La 12 Februarie 1938 se suspendă inamovibilitatea magistraturii. Prin această măsură magistratura și-a pierdut independența și magistra-

ții ca să-și păstreze locurile și funcțiile, trebuiau să se supună influențelor police, în practică, ordinelor Regelui.

2) La 21 Februarie guvernul publică o nouă constituție care fusese pusă în lucru de mai multă vreme după indicațiile Regelui și care se sprijinea pe următoarele principii:

— Egalitate în fața legilor a tuturor cetățenilor români fără distincție de origină etnică și confesiune religioasă;

— Se asigură secretul corespondenței și al libertății presei;

— Pedeapsa cu moartea este introdusă în special în contra atentatelor politice;

— Femeile au dreptul de vot și dreptul de a fi alese în parlament;

— Camera deputaților este aleasă pe șase ani —nu pe patru ca înainte— pe colegii profesionale și scrutin uninominal;

— Senatul și-a schimbat și el configurația, Jumătate din senatori vor fi aleși pe nouă ani; cealaltă jumătate este constituită din membri ai familiei regale, înalți prelați mareași și personalități numite de Rege;

— Pentru ca să ai dreptul de a fi alegător sau ales, trebuie să ai minimum 30 ani împliniți;

— Regele avea dreptul să refuze promulgarea unei legi votată în mod regulat de parlament;

— Miniștrii nu erau responsabili în fața parlamentului, ci în fața Regelui.

Prin alegerea deputaților de către colegii profesionale —adică după sistemul fascist musolinian— se înlătura orice influență a partidelor politice în viața publică a statului. Acestea deveneau inutile, sau ar fi trebuit să se transforme fundamental, pe cu totul alte baze, ca să mai poată exista.

Prin limitarea dreptului de alegător și ales la minimum 30 de ani, Regele a vrut să înlătore mișcarea legionară din viața publică a statului. Aceasta era compusă în majoritate din tineretul care urmase pe Codreanu și care în bună parte nu avea încă 30 de ani; dar lovind în mișcarea legionară a lovit în tot tineretul din țară, declarându-l pur și simplu incapabil de a face politică până la 30 de ani.

Dar ceiace prezenta o gravitate excepțională, era dreptul Regelui de a refuza o lege votată de parlament, precum și lipsa de răspundere a miniștrilor față de parlament. Prin aceste două măsuri se anula în bună parte influența parlamentului în viața statului, Regele devenind el singur și numai el, autoritatea care decidea pe de-asupra tuturor, adică dictator.

Această constituție a fost supusă unui referendum la 4 Februarie —numai după trei zile de la publicarea ei— cu vot obligator și public; deci secretul votului a fost înlăturat. Cum imensa majoritate a poporului

n'a avut timp să citească și să desbată în discuții această constituție, a fost aprobată cu 4.289.581 voturi, contra 5.483.

3) Urmarea acestei constituții a fost dizolvarea partidelor politice. La 30 Martie Regele remaniază guvernul patriarhului Miron Cristea care rămâne mai departe președinte de consiliu. Toți foștii președinți de consiliu cari au făcut parte din primul guvern, l-au părăsit pentru că-și îndeplineseră misiunea, adică întăriseră cu prezența lor în guvern constituția prin care partidele lor politice erau desființate. Pentru a evita o eventuală opoziție din partea partidelor, Regele înființează în aceeași zi funcția de consilier regal. Acești consilieri regali erau numiți de Rege, care îi alegea dintre demnitarii statului (biserică, justiție, armată, oameni de știință și oameni politici). Când anumite probleme importante în conducerea statului impuneau o dezbateră mai largă, Regele putea să-i convoace în consiliu și să le ceară părerea, dar nu era obligat să țină seama de soluțiile rezultate din acele debateri. Decizia era a lui și putea să difere de părerile consilierilor, chiar dacă vre-una din soluțiile emise era susținută de o majoritate a consilierilor regali. Era așa dar un organism pur formal, lipsit de orice autoritate și care nu avea alt rost de cât să țină lângă Rege, pe acele înalte personalități de cari acesta avea nevoie ca să-și sprijine dictatura. Imediat au fost numiți consilieri regali toți foștii președinți de consiliu, în afară de Maniu și Goga. Tot în aceeași zi, un decret a anunțat suprimarea partidelor politice, cari nu mai aveau voie să se reînființeze de cât pe baza unei legi speciale. Maniu, C. Bratianu, Goga și Iunian au refuzat să-și dizolve organizațiile lor politice. Codreanu, înțelegând că partidele nu mai au nici un rost și nevrând să intre în conflict cu Regele pentru a evita ori ce urmărire judiciară în contra lui sau a mișcării legionare, a dizolvat partidul «totul pentru țară» încă de la 22 Februarie, adică a doua zi după publicarea textului constituției și înainte de referendum.

4) În Aprilie se institue cenzura și se iau o serie de măsuri restrictive contra organizațiilor naționaliste.

5) La 25 Martie, din ordinul lui Armand Călinescu ministrul de interne, se închid fără nici o justificare, toate întreprinderile comerciale legionare. (Două restaurante și o băcănie în București și alte patru magazine diferite la Bacău, Galați, Piatra-Neamț și Arad.)

6) Ca urmare a protestului scris de Codreanu în termeni tari și adresat profesorului Iorga pentru această călcare de lege, Iorga —îndemat de Călinescu— intentează lui Codreanu un proces de injurie la adresa unui înalt demnitar. Codreanu este condamnat la șase luni închisoare grea.

Nemulțumit cu această pedeapsă, Călinescu intentează un nou proces lui Codreanu, acuzându-l de înaltă trădare. În cursul procesului nu s'a putut dovedi nici un fel de crimă în sarcina acuzatului. Martorii apărării în număr de 112 n'au avut voie să depună mărtutii, iar avocații apărării

n'au avut dreptul să consulte piesele originale ale acușării. Codreanu a fost condamnat la zece ani închisoare.(7).

7) În Aprilie 1938 —odată cu arestarea lui Codreanu— au fost ridicăți de la casele lor câteva sute de fruntași legionari din capitală și provincie, și închiși în lagărele de concentrare de la Vaslui și Miercurea-Ciuc; iar după ce Codreanu a fost judecat și condamnat, a urmat un alt proces în Iulie 1938 —tot la tribunalul militar din București— intentat în contra căpeteniilor principale ale mișcării, fiind toți condamnați la câte 7 ani închisoare, fără nici cea mai mică dovadă de vinovăție. În acelaș timp au avut loc procese în toată țara, la alte tribunale militare, în contra altor legionari. Aceștia au fost condamnați la pedepse mai moderate.

În toamna aceluiaș an, alte câteva sute de legionari au fost arestați și internați în cele două lagăre de concentrare de mai sus. Astfel abuzurile repetate ale autorității de stat au depășit ori ce măsură.

8) Legionarii, considerând că aceste asupriri sunt rezultatul intervențiilor Elenei Lupescu, metresa Regelui, evreică de origină, au ars o sinagogă la Reșita, au tras câteva focuri de armă la Cernăuți, oraș cu o numeroasă populație evreiască, și au aruncat o bombă la Timișoara într'un teatru unde juca o trupă evreiască.

9) Regele Carol, aflat într'o călătorie politică la Londra, Paris, Bruxelles și Berchtesgaden, s'a întors în ziua de 28 Noembrie. Imediat a dat ordin lui Armand Călinescu, ministru de Interne ca Codreanu și ali 13 legionari aflați cu el la închisoarea de la Râmnicu-Sarat, să fie executați. În noaptea de 29/30 Noembrie, cei 14 legionari au fost urcați în două camioane, legați cu mâinele la spate, înapoia fiecăruia fiind câte un jandarm cu un mic ștreang în mână. Li se comunicase că vor fi duși la București. Când au ajuns în pădurea Tâncăbești, fiecare jandarm a aruncat ștreangul în jurul gâtului legionarului din față. Astfel executați, au fost duși la închisoarea de la Jilava și îngropați într'o gropă comună. A doua zi un comunicat al guvernului anunța că fiind atacați în pădurea Tâncăbești de o bandă de legionari înarmați, deținuții au încercat să fugă. După somațiile de rigoare au fost toți împușcați.

Acesta a fost actul fatal pentru România atât din punct de vedere intern cât și extern, Mișcarea legionară nu era o grupare politică formată în jurul numelui unui om cu un trecut impunător, cum a fost de ex, «partidul poporului» constituit sub puternica personalitate a mareșalului Averescu, sau impus de sus în jos cum a fost «frontul renașterii naționale» înființat de Regele Carol. Mișcarea legionară era pornită de jos, din popor și din instinctul națiunii, care căuta o apărare în contra comunismului. Ea se sprijinea pe principiile fundamentale ale neamului: biserică, națiune, rege, armată. Era creștină, naționalistă, regalistă și era convinsă de necesitatea unei armate puternice pentru apărarea teritoriului național. Legionarii cuprindeau o bună parte din națiune —în special

tineretul— și se identificau cu sufletul nuamului. Dacă torturarea și asasinarea atâtor sute de legionari în închisori și câmpuri de concentrare crease o stare de permanentă încordare între autoritatea de stat și mișcare, asasinarea lui Codreanu a împins pe legionari la exasperare. Atâtea crime nejustificate, au creiat o atmosferă de simpatie în toată țara pentru legionari și un val de ură în contra Regelui și a oamenilor politici cari l-au servit. Era explicabil că la venirea legionarilor la putere, să asistăm la o cercetare a răspunderilor, o chemare în fața justiției pentru pedepsirea celor vinovați și chiar la acte de răsbunare sângeroasă, așa cum s'a întâmplat în toate revoluțiile, sau stările revoluționare. Toate aceste tulburări ar fi putut fi evitate, dacă Regele Carol și oamenii lui ar fi lăsat să-și urmeze cursul evolutiv, ca ori ce nou partid care se sprijină pe principii sănătoase.

Din punct de vedere extern, urmările au fost și mai dezastruase. Codreanu considera că Rusia este inamicul cel mai periculos al României. În eventualitatea unui conflict, el nu vedea cum Anglia și Franța atât de îndepărtate de România, ar fi putut să ne ajute în mod efectiv în contra Rusiei. Pe de altă parte toți vecinii României, poloneji, cehi, slovaci, bulgari, sârbi —în afară de unguri— erau slavi și prin afinități de rasă se considerau apărați față de Rusia, chiar dacă acolo stăpânea un regim a cărui ideologie comunistă era expansionistă. Din aceste considerații geografice, cari pentru politica externă a unei țări sunt determinante. Codreanu a tras concluzia că România trebuie să lege o strânsă prietenie cu Germania și acest lucru l-a afirmat public. Încă din 1937 a declarat că la venirea lui la putere, va contracta o alianță cu Germania și Italia. Ori în timpul acela, partidele politice române nu puteau imagina o altă politică externă de cât alături de Franța și Anglia, adică acele puteri cari garantau menținerea echilibrului european rezultat din primul război mondial și întărit prin tratatul de la Versailles. Codreanu a fost acuzat că este omul Germaniei și primește fonduri de la Germani.

Ajungerea eventuală a mișcării legionare la conducerea statului român, a fost, considerată ca o gravă eroare politică și deci trebuia înlăturată prin toate mijloacele posibile. Aceasta era situația în țară, când Regele Carol a făcut vizita la Berchtesgaden, unde a discutat cu Hitler despre problemele româno-germane. În ce sens s'au desfășurat discuțiile nu se știe. Este posibil că Hitler a declarat că nu se amestecă în problemele interne ale României și că pe îl interesează numai raporturile de la stat la stat. De aici Regele Carol a tras concluzia ca se poate debarasa de Codreanu și să lichideze legiunea fără să aibă grave neplăceri externe. Ceia ce a și făcut. Urmările au fost însă de o extremă gravitate pentru România. Hitler a fost foarte furios și ziarele germane au deschis o campanie violentă în contra României. Mareșalul Goering și alți demnitari germani au înapoiat Regelui decorațiile române, exprimând astfel ostili-

tatea lor în contra Regelui pentru asasinarea lui Codreanu. Pentru ca să calmeze supărarea germanilor, guvernul român a oferit un acord economic favorabil Germaniei fără să fie dezavantajos României. Totuși Hitler a tras concluzia că nu poate avea încredere în Regele Carol și nici în oamenii politici români. Această neîncredere a fost întărită și prin acceptarea garanțiilor anglo-franceze după desființarea Cehoslovaciei și respingerea celor germane oferite prin Gheorghe Brătianu în Mai 1939 și cari ar fi creiat României o poziție de neutralitate. De aceea, în calculele lui pentru sud-estul european a decis să slăbească România în favoarea vecinilor ei. Așa am pierdut în vara anului 1940, Basarabia, nordul Bucovinei, jumătate din Transilvania și sudul Dobrogei. Prin aceste pierderi, puterea militară a României a fost mult micșorată, având grave repercusiuni în timpul războiului.

10) La 15 Dec. 1938, Regele înființează «Frontul Renașterii Naționale» partid unic în care au dreptul să intre toți românii de la 21 de ani în sus. Militarii în activitate și magistrații nu aveau voie să se înscrie. Acest partid era singurul în drept să depună candidaturi pentru alegeri parlamentare. La 22 Iunie 1940, Regele Carol schimbă numele acestei organizații în «Partidul Națiunii» al cărui șef suprem era el însuși și pus sub președinția colonelului Ernest Urdăreanu, mareșalul palatului.

11) În Iunie 1939, au loc alegeri parlamentare. Singura organizație politică care are dreptul să depună liste este frontul renașterii naționale. Fiecare listă cuprindea câteva nume mai mult de cât numărul locurilor, astfel încât alegătorul avea oarecare libertate de alege. Deputații și senatorii aleși, precum și senatorii numiți sunt obligați să îmbrace uniforma frontului hotărâtă de Rege, la deschiderea parlamentului la 7 Iunie.

12) La 21 Septembrie, Armand Călinescu care de la 6 Martie era președinte de consiliu după moartea patriarhului Miron Cristea, este asasinat de 6 legionari. Indată după atentat, aceștia s'au dus la stația de radio-difuziune, de unde au anunțat execuția lui Călinescu; apoi s'au predată autorităților. Din ordinul Regelui, în după amiaza aceleiași zile cei 6 legionari au fost executați pe locul unde fusese omorât Călinescu: precum și alți 3 legionari aflați închiși la prefectura poliției; iar în cursul nopții de 21/22 Sept. câte 3 legionari au fost împușcați în fiecare județ tot din ordinul Regelui; în total 147 legionari.

Alte asasinate au fost executate tot în aceeași noapte în închisori și în lagărele de la Mercurea Ciuc și Vaslui, unde au fost împușcați circa 100 de legionari, cea mai mare parte reprezentând elita legiunii.

Este de remarcat că în timp ce Regele întrebuința astfel de metode criminale în conducerea statului, oamenii politici aparținând partidelor democratice n'au ridicat nici un protest. Existau lagăre de concentrare unde deținuții —toți legionari— erau supuși la diferite torturi, sau erau

omorâți fără vină și fără judecată. Oamenii politici se prefăceau că ches-tiunea nu-i privește și că răspunderea cădea asupra Regelui. Numai C. Brătianu, șeful partidului liberal, a înaintat Regelui un memoriu, în care a declarat că «el nu aprobă uciderea lui C. Codreanu, dar din punct de vedere al rațiunii de stat este justificată».

În toate aceste acte sau evenimente, Regele Carol apare ca inițiatorul sau provocatorul lor. O ambiție nemăsurată și un diabolic spirit de dominație l-au împins la asasinat și acte de brutală autoritate în conducerea statului. Desmembrarea țării pe frontierele de răsărit, apus și sud, în favoarea Rusiei, Ungariei și Bulgariei, din vara anului 1940 a căzut tot în sarcina lui, el fiind singurul responsabil de politica externă a țării. La acestea trebuie să se mai adauge o nestăpănită poftă de a jefui avutul statului, și desconsiderarea aruncată națiunii prin prezența în permanența lângă el a Elenei Lupescu.

Henri Prost în «Destin de la Roumanie» îl descrie astfel: «Adevăratele resentimente în contra lui provin din imoralitatea, din duplicitatea, din lăcomia lui, dintr'o ambiție care l-a făcut să nu dea înaopi în fața nici unui act. Am vorbit de viața lui particulară; nici odată nu i s'a iertat legătura lui cu Elena Lupescu. Am vorbit de «afacerile» lui; toată lumea în România era în curent cu metodele lui de îmbogățire. În chip diabolic să încurajeze neînțelegerile între co-partizani, să discrediteze și să ridiculizeze pe politicieni constrângându-i la alianțele cele mai neprevăzute, să favorizeze pe acei cari înclinau spre abuzuri pentru ca să-i aibă mai bine'n mână. Înmulțind partidele, el a făcut de neîntrebuințat constituția din 1923. Sub regimul dictatorial al constituției din 1938, al cărui singur avantaj era să asigure oarecare stabilitate guvernamentală, schimbările de echipe ministeriale erau mai frecvente de cât cum fuseseră vreodată sub regimul parlamentar. El a distrus totul din statul pe care fusese chemat în Iunie 1930 să-l conducă.

A înșelat pe toată lumea. Promisiunile lui, demonstrațiile de bunăvoință, sau chiar afecțiunea lui nu inspirau nici o încredere.

Cineva era invitat la o plimbare pe yachtul lui, iar peste câteva zile era arestat pentru ca să încerce să-i ia averea. Acei cari l'au servit cu cea mai mare abnegație, rând pe rând au fost victimele nerecunoștinței, dacă nu a brutalităților lui.

În fine când a ordonat executarea lui Codreanu, apoi când după asasinarea lui Călinescu a ordonat să fie executați ca represalii, numeroși legionari, Carol a indignat inimele tuturor românilor cari aveau grijă de demnitatea țării lor și cari refuzau să vadă introducându-se în România obiceiurile Turciei lui Abdul-Hamid.

Un popor profund legat de principiul monarhic, ușor de guvernat, indulgent față de greșelile omenești, fusese adus să nu aibă pentru Regele lui de cât dispreț și aversiune».

B. HITLER SI GUVERNUL ANTONESCU-MISCAREA LEGIONARA

Politica de expansiune germană a fost luată în considerare în România îndată după încheierea pactului Ribbentrop-Molotov, dar Regele Carol n'a căutat să se apropie de guvernul de la Berlin de cât numai în primăvara anului 1940, când Franța și Anglia s'au prăbușit în fața ofensivei germane. Cum tot atunci Rusia ne-a luat Basarabia și Bucovina de nord cu regiunea Herța, Regele a fost obligat să schimbe guvernul Tătă-răscu —la 4 Iulie— cu un guvern Gigurtu, având pe Mihai Manoilescu ca ministru al afacerilor străine. În acest guvern au intrat și trei legionari, între cari și Horia Sima ca ministru al artelor și cultelor, și care fusese și în guvernul Tătă-răscu ministru subsecretar de stat la educația națională. Horia Sima acceptase să între în guvern —la propunerea Regelui Carol— în urma unei întrevederi în care se încheiase un acord între Rege și el atât asupra politicii externe cât și interne. În politica externă se convenise ca Regele să ducă o politică sinceră cu Germania și Italia, și să iasă din atitudinea de duplicitate față de puterile Axei și față de anglo-americiani.

Deși Regele era vinovat de asasinarea lui Codreanu, șeful mișcării legionare, și a altor câteva sute de legionari, printre cari o bună parte din elita acestora, totuși șefii legionari rămași în viață au acceptat colaborarea la guvernare, în speranța că vor putea să impună Regelui o politică clară, prin care să se salveze frontierele țării. După 4 zile de la intrarea în guvern Sima a avut o ultimă audiență la Rege pentru a-l determina să adapteze în mod hotărât politica României evenimentelor europene, ca să preîntâmpine amputarea Transilvaniei. Nereușind, și-a dat demisia.

Prin înlocuirea guvernului Tătă-răscu, Regele a căutat să dea satisfacție opiniei publice românești, revoltată din cauza cedării în condiții umilitoare a regiunilor din nord-estul țării stăpânirii rusești, iar pe de altă parte a încercat să facă un pas de apropiere spre Germania, neacceptând în guvern oameni politici cunoscuți prin relațiile lor cu puterile occidentale. În declarația guvernamentală a noului guvern s'a spus că România este dispusă să între în axa Roma-Berlin. Regele Carol a trimis lui Hitler o scrisoare prin care îi propunea să trimită în România o misiune milita-

ră și să garanteze frontierele. La 15 Iulie, M. Manoilescu a trimis o telegramă lui Ribbentrop, în care îi arăta ca guvernul român face toate eforturile pentru a ajunge la raporturi strânse cu Germania în toate domeniile.

Aceste gesturi n'au fost însă luate în serios de guvernul german. Chiar dacă guvernul Gigurtu era compus din oameni politici cari considerau o apropiere de Germania o necesitate imperioasă pentru România, la Berlin se știa că politica externă a țării era condusă de Regele Carol. Hitler nu avea nici o încredere în el. Nici Carol și nici consilierii lui apropiați, nu erau pentru o politică categorică alături de axa Roma-Berlin. Nu era o convingere profundă care îi îndemna să între pe calea politicii germane, ci numai nevoia de a găsi o soluție de moment, la care s'ar fi renunțat îndată ce împrejurările ar fi permis o schimbare. Numirea ca reprezentat al României la Moscova a lui Grigore Gafencu, fost ministru al afacerilor străine în guvernele Miron Cristea și Gh. Tătărescu și care părăsise guvernul nefiind de acord cu politica de apropiere față de Germania, a fost considerată de guvernul german ca o încercare de înțelegere cu Rusia; un joc pe două tablouri, care a slăbit încă și mai mult încrederea lui Hitler în Regele Carol. Grig. Gafencu era considerat, din cauza activității lui din trecut, ca un diplomat cu înclinări spre Rusia. De aceea, la propunerea Regelui Carol, Hitler a răspuns că nu poate garanta frontierele române atât timp cât nu sunt rezolvate problemele de frontieră ale României cu Ungaria și Bulgaria. În proiectele de viitor, în «noua ordine» din sud-estul european, Hitler înțelegea să se sprijine pe Ungaria și Bulgaria. România, deși se găsea într'o poziție favorabilă, fiind statul tampon între Rusia, peninsula balcanică și Marea Mediterană, a fost considerată ca o țară nesigură pentru planurile Germaniei hitleriene și deci trebuia să fie slăbită în favoarea vecinilor ei, indiferent dacă aceștia aveau sau nu, vre-un drept istoric sau etnic asupra regiunilor preținse din România. A fost o foarte gravă greșală de apreciere din partea lui Hitler, dar nu mai puțin ea a fost consecința asasinării lui Codreanu, singurul om politic român, care se declarase pentru o politică alături de Germania încă înainte de pactul de la Moscova, și care dispunea în țară de o serioasă forță politică.

În aceste împrejurări, generalul Antonescu a fost arestat din ordinul Regelui Carol la Predeal la 9 Iulie. Mihai Antonescu, care nu era rudă cu generalul, dar se bucura de încrederea acestuia, a informat pe Fabricius, ministrul german la București, despre această arestare. Fabricius, vrând să evite o nouă stare de încordare între Germania și România, așa cum se întâmplase după asasinarea lui Codreanu șeful mișcării legionare, a luat legătura la palatul regal cu colonelul Urdăreanu ministrul palatului și acesta i-a răspuns că generalul a fost numai arestat, dar nu se va întâmpla nimic mai mult. În același timp, Cancicov, fost în mai multe

rânduri ministru de finanțe și ministru economiei naționale, a rugat pe ministrul german Hermann Neubacher, însărcinat special cu chestiunile economice, să intervină pentru salvarea generalului Antonescu. Neubacher, care nu putea interveni direct, a rugat pe generalul Dombrowschi, primarul capitalei, să-i comunice lui Urdăreanu că după părerea lui, dacă i s'ar întâmpla un accident lui Antonescu, va face o foarte rea impresie în cercul imediat al lui Hitler. Ca urmare a acestor indicații, Antonescu a fost lăsat liber, dar cu domiciliul forțat la mănăstirea Bistrița, în Oltenia, unde avea dreptul să primească vizite.

După ce a fost cunoscut dictatul de la Viena de la 30 August, emoția și revolta poporului a fost mare în toată țara. Această agitată stare de spirit a luat forme concrete în seara de 3 Septembrie, prin o puternică manifestație de stradă a mișcării legionare la București, și un manifest semnat de Horia Sima prin care se cerea abdicarea Regelui. Sub impresia acestei acțiuni, Regele Carol a chemat la 4 Septembrie pe generalul I. Antonescu și l-a însărcinat cu formarea unui nou guvern. Acesta a luat contact în aceeași zi cu diferite personalități politice printre cari Iuliu Maniu, șeful partidului național-țărănesc, Constantin Brătianu, șeful partidului liberal și Gh. Brătianu, șeful unei fracțiuni din partidul liberal. Toți i-au refuzat ori ce concurs politic. Conducătorii mișcării legionare au refuzat și ei colaborarea cu generalul, atâta timp cât va fi Regele Carol pe tron. În acelaș timp manifestațiile de stradă au crescut în intensitate. Generalul Antonescu, pentru a putea face față situației —și după sfatul ministrului german Fabricius— a cerut Regelui puteri depline. Tot odată a numit la comanda corpului 2 armată din București și comandant militar al capitalei pe generalul Coroamă, care era atunci comandantul diviziei de garda. În ziua de 5 Septembrie, Regele Carol îl numește pe generalul Antonescu «Conducătorul statului român» și-l investeste cu depline puteri pentru conducerea statului. 15 (anexa n.º 4).

Pe baza acestei numiri, Antonescu a cerut miniștrilor din guvernul Gigurtu să rămână în funcții până la formarea unui nou guvern.

Tot atunci Valer Pop, fost ministru al economiei naționale în 1936-1937 și membru în delegația română care a semnat dictatul de la Viena, întrebându-l pe Fabricius dacă Germania dorește ca Regele Carol să abdice sau să rămână, i s'a răspuns. «Guvernul german se ține departe de orice amestec în chestiunile interne ale României ca și mai înainte. Pentru noi nu este nici o deosebire dacă Regele guvernează, dacă abdică, sau este pus la răcoare. Asta nu ne privește».

În aceeași zi manifestațiile de strada iau un caracter general. Mare parte din populația capitalei se alătură manifestanților legionari pentru abdicarea Regelui. Acesta cere generalului Antonescu să scoată armata și să tragă în manifestanți. Generalul Antonescu se adresează generalului Coroamă, căruia îi revenea sarcina de a menține ordinea; dar coman-

dantul militar al capitalei refuză să intervină cu armata, pe motivul că nu-și poate lua răspunderea unei vărsări de sânge ale cărei consecințe pentru țară nu se puteau prevedea. Cu aceasta s'a deschis celea spre abdicare. Generalul Antonescu i-a cerut Regelui să abdice și să plece până'n zorii zilei următoare din țară; altfel nu va mai putea să-i garanteze viața.

În cursul nopții, Regele a cerut la telefon părerea mai multor personalități politice, dar toți l-au sfătuit să abdice (16 a). Pus în această situație, și nemaigăsind nicăieri nici un sprijin, Carol a predat în mâna lui Antonescu, la 6 Septembrie orele 6, actul de abdicare în favoarea fiului lui Mihai, care avea atunci 19 ani. Acesta a depus jurământul de credință chiar în după amiaza aceleiași zile și a confirmat decretul de depline puteri pentru Antonescu.

Tratatul pentru formarea guvernului au durat mai bine de o săptămână. Antonescu vroia să facă un guvern de concentrare națională, dar n'a găsit nici un sprijin la șefii de partide. Deși țara era într'o situație foarte grea —atât extern cât și intern— și un guvern național se impunea, totuși oamenii politici cari prin partidele pe cari le conduceau aveau răspunderi morale, n'au vrut să-și asume nici o răspundere politică. Situația din Europa și aceea a României, obliga guvernul acestei țări —ori care ar fi fost el— să ducă o politică deschisă alături de Germania pentru a salva existența țării amenințată de Rusia. Aceasta o știau șefii politici români, dar pentru a nu fi acuzați, în occident că duc o politică pro germană, s'au abținut de la o participare la guvernare.

Singura grupare politică care a acceptat să-l sprijine pe Antonescu fără nici o rezervă a fost mișcarea legionară.

Guvernul a fost constituit la 14 Septembrie sub președinția lui Antonescu, având vice-președinte de consiliu pe Horia Sima, ministru al afacerilor străine prințul Mihail Sturdza și la interne generalul Petrovicescu ale cărei simpatii politice înclinau spre legionari. La celelalte ministere erau militari sau legionari; numai la finanțe și la economia națională au fost numiți miniștri G. Crețianu și prof. Leon (înlocuit apoi în Noembrie 40 cu Mircea Cancicov), membri marcanti în partidul liberal și cari au intrat în guvern cu titlu de specialiști și nu ca o colaborare a partidului la guvern. La 16 Septembrie, România a fost decretată «**Stat național legionar**» iar mișcarea legionară a fost singurul partid care avea dreptul să activeze (16 b), anexa n.º 5. Decizia aceasta n'a aparținut vre-unei asemănări ideologice cu național-socialismul german sau cu fascismul italian. Ea a pornit din necesitatea de a veni cu un alt sistem de conducere pentru a înlocui regimul decedat. Această formă de conducere avea numai un caracter provizoriu, până la restabilirea ordinii în țară. La determinarea ei s'a ținut seama de funcțiunea de Conducător a generalului Antonescu, funcțiune care dădea conducerii statului, un caracter

personal și care nu era prevăzută în constituție. De aceea Horia Sima a cerut ca decretul de la 16 Septembrie să fie semnat și de Rege dându-i-se prin aceasta o formă constituțională. Intre ideologiile naționaliste din Europa centrală și ideologia legionară românească erau deosebiri fundamentale. Nici fascismul și nici național-socialismul nu se sprijineau pe principiile morale ale creștinismului așa cum se sprijinea legionarismul. Legionarii erau profund creștini; 90% din preoții români erau legionari sau simpatizau cu ei. O altă deosebire fundamentală era în însăși concepția naționalismului. În timp ce cele două naționalisme —italian și german— deveniseră imperialiste, schimbând total conținutul ideii naționaliste, legionarismul predica un naționalism pur românesc, aplicat între frontierele naturale ale României, acelea pe cari le-a obținut în urma primului război mondial. Naționalismul legionar respecta dreptul la o existență liberă a celorlalte națiuni, precum și frontierele țărilor acestora. Legionarii erau naționaliști, adică iubitori de nația lor și deci implicit erau și patrioți. Poți să fii patriot —adică să-ți iubești patria— fără să fii naționalist: dar nu poți să fii naționalist fără să nu fii și patriot.

Popularitatea de care se bucura mișcarea legionară la venirea lor la putere cuprinsese toate clasele sociale. Dacă atunci Antonescu ar fi restabilit partidele politice în drepturile lor de funcționare și ar fi făcut alegeri libere, fără îndoială că mișcarea legionară ar fi obținut majoritatea absolută în parlament. Horia Sima vroia să facă alegeri libere cu participarea tuturor partidelor și a propus aceasta generalului Antonescu chiar de la începutul guvernării. În concepția legionară, regimul național-legionar era considerat ca o soluție tranzitorie, impusă de fondul revoluționar al ideologiei legionare. «Telul nostru politic era să ne consolidăm pozițiile câștigate prin revoluție, cu ajutorul unei competiții electorale libere».

Nu trebuie să ne imaginăm că decizia de a decreta România «stat legionar» a aparținut numai mișcării legionare. Dacă Antonescu s'ar fi opus, desigur că șefii mișcării legionare ar fi renunțat la această idee; dar generalul s'a complăcut în situația de dictator, care corespundea mai bine firii lui dominatoare, și atunci prin imitația celorlalți dictatori europeni, a decis ca România să fie «Stat legionar».

Prin acelaș înalt Decret, prin care România devine Stat Național Legionar, generalul Antonescu este numit Conducătorul acestui Stat și șeful regimului legionar, iar Horia Sima este Comandantul Mișcării Legionare.

Au mai fost însă și alte motive pentru cari Antonescu a ales această cale. După cum am văzut, atât Maniu cât și C. Brătianu au refuzat să-și dea concursul lor politic, deși situația politică internă și externă impunea acest concurs. În fața acestui refuz, este probabil ca Antonescu a considerat existența partidelor multiple și a unui parlament, ca o piedică

din cauza căreia ar fi putut avea greutate în conducerea statului. Cum el era convins că un eventual războiu între Germania și Rusia, ar fi fost neapărat câștigat de germani, vroia să fie liber pe mișcări în conducerea destinului neamului românesc după concepțiile lui. Pentru aceasta era suficient să aibă alături de el pe legionari. Dar o conducere Antonescu-mișcarea legionară avea două capete; era o conducere dualistă care în timp mai îndelung ar fi provocat fricțiuni între cele două părți, greu de evitat și de suportat. Deci trebuia să fie numai un singur cap. și anexa n.º 7. Și aici apare al treilea motiv pentru care Antonescu a acceptat fără nici o opoziție formula statului legionar. El se gândea să ia conducerea mișcării legionare. După unele aparențe, ideea îl urmărea mai de mult dar s'a manifestat mai precis numai după venirea la guvernare. Astfel, cu ocazia manifestației legionare de la 6 Octombrie 1940, a venit îmbrăcat în cămașă verde, iar înainte de a porni spre locul adunării, Mih. Antonescu a prezentat lui Horia Sima un document tipărit în foarte multe exemplare, ca să fie distribuit grupelor legionare cari participau la manifestație. Acest document era un fel de legământ al legionarilor față de general și care în loc să se termine cu salutul legionar «trăiască legiunea și căpitanul» se termina cu «trăiască legiunea și generalul». H. Sima i-a explicat lui Mih. Antonescu imposibilitatea morală de a schimba formula salutului. Cum nimeni dintre legionari nu se gândise la această modificare, generalul risca să se expună unei situații delicate, căci se putea ca nici un legionar să nu strige «trăiască legiunea și generalul». Mih. Antonescu a renunțat atunci la acest salut. De la această dată generalul Antonescu a îmbrăcat cămașa verde legionară la toate ceremoniile legionare.

Un eveniment neașteptat și nefericit a dat nu peste multă vreme ocazia lui Antonescu să ceară direct șefia mișcării legionare. În noaptea de 26/27 Noembrie, o echipă de legionari lucra la deshumarea corpurilor lui Codreanu și a celorlalți 13 legionari asasinați odată cu el și înmormântați la închisoarea Jilava. Tot aici se găseau închiși cei 65 mari vinovați de crimele executate contra legionarilor în timpul Regelui Carol (anexa n.º 9). Pe când lucrau la săpături s'a răspândit zvonul că generalul Antonescu hotărâse să schimbe garda legionară care păzea pe cei închiși, cu o altă gardă militară. Fiind convinși că prin această măsură se urmărește să se găsească o formulă ca să-i salveze și cum săpăturile descoperiseră trupurile aruncate într'o groapă comună, arse cu vitriol, sub o placă de beton de circa 30.000 kgr., legionarii de la săpături au socotit că datoria lor este să-l răsbune pe Codreanu. Au aruncat uneltele, au intrat în închisoare și au împușcat pe deținuți. A doua zi au mai fost omorâți profesorul Iorga și fostul ministru național-țărănist Virgil Madgearu, considerați ca instigatori la asasinarea legionarilor. Aceste triste și tragice evenimente au fost debătute chiar atunci în consiliul de miniș-

tri. Cu această ocazie Antonescu a cerut în mod formal să i se predea conducerea mișcării legionare, făcând din aceasta o condiție pentru a continua colaborarea la guvern cu legiunea. El considera că nu se mai poate conduce statul în condiții bune decât dacă aceeași persoană are și conducerea statului și a legiunii.

Problema pusă de general a fost imediat debătută atât în consiliu de miniștri cât și în forul legionar, instituție înființată în scopul de a desbate și a lua hotărâri în chestiuni importante. Debaterile au fost deosebit de lungi; până la urmă generalul negăsind sprijin suficient între șefii legionari, a fost obligat să renunțe la șefia legiunii. La această decizie a contribuit și intervenția conciliantă a lui Neubacher, ministrul german la București pentru chestiuni economice. Acesta a susținut că nu trebuie să se dramatizeze situația și că asemenea evenimente au avut loc în toate revoluțiile și în toate țările. După mai multe întrevederi separate cu generalul și cu H. Sima chiar în localul preșidenției consiliului, Antonescu a comunicat că renunță de a mai cere comanda legiunii, dar cere garanții serioase că dezordinea nu se vor mai repeta. H. Sima a întocmit un apel către legionari prin care le cerea să respecte ordinea și legea în stat, precum și o declarație de reînnoire a legământului de credință față de general. Ambele documente au fost publicate în ziarele de a doua zi.

În ziua de 30 Noembrie, când a avut loc înmormântarea lui Codreanu și a celorlalți 13 legionari, Antonescu a mers în fruntea cortegiului, alături de Sima, amândoi în cămașă verde. Așa dar se părea că buna înțelegere a revenit; dar n'a fost așa.

Încă mai înainte de aceste evenimente, Antonescu se gândea la o posibilă ruptură de mișcarea legionară.

Pentru înțelegerea evenimentelor și a cauzelor cari au dus la ruptură trebuie să cunoaștem raporturile dintre Hitler, Antonescu și mișcarea legionară la începutul guvernării acestora.

Asemănarea și apropierea dintre național-socialismul german și legionarismul român se limita la un singur punct esențial; amândouă aceste ideologii erau naționaliste. Pe baza acestui punct și ca urmare a declarației făcută de Codreanu referitoare la schimbarea politicii externe a României în eventualitatea unei guvernări legionare, se poate spune că exista o oarecare simpatie din partea lui Hitler față de mișcarea legionară; dar legături practice și angajamente secrete luate de unii șefi legionari față de Germania, n'au existat. Hitler n'a întâlnit nici odată pe H. Sima și nici n'a cunoscut vre-o altă personalitate legionară în afară de prințul Sturdza, care în calitate de ministru al afacerilor străine a fost la Berlin.

De asemenea raporturile lui Hitler cu generalul Antonescu au început în ziua în care acesta a luat conducerea statului român.

Unul din primele acte politice ale generalului Antonescu a fost să

intervină din nou cu cererea deja făcută de Regele Carol ca Germania să trimită o misiune militară la București, cu trupe de instrucție pentru apărarea contra tancurilor și asigurarea aeriană de-asupra punctelor vitale de pe teritoriul României. Antonescu a lărgit mult cadrul acestei cereri, propunând să se trimită în România unități constituite, pentru realizarea garanțiilor și să se înceapă discuții în vederea unei colaborări a armatei germane cu armata română.

Hitler a trimis la București pe generalul Kurt von Tippelskirch, ca să studieze nevoile armatei române în legătură cu cererile conducătorului român. Într-o întrevedere care a avut loc la 15 Septembrie, Antonescu i-a expus intenția lui de a transforma armata; în locul unei armate cu multe divizii, dar slab înarmate, el vroia să facă o armată de circa 100.000 de oameni, moto-mecanizată și bine înarmată. Tot odată el și-a exprimat îngrijorarea față de atitudinea Rusiei, care avea tendința să atace din nou România și a tras concluzia că un război între Germania și Rusia putea fi considerat ca o probabilitate de viitor nu prea îndepărtat.

După întoarcerea generalului. Tippelskirch la Berlin, Hitler a decis la 19 Septembrie să trimită în România trupele cerute pentru instrucție și pentru garantarea frontierelor României. În luna Octombrie și până către 15 Noembrie au sosit în România, divizia a 13-a motorizată întărită (g-1 von Rothkirch-Panten), misiunea aeriană (g-1 Wilhelm Speidel) și toate comandamentele prevăzute pentru diferite școli. Intreaga misiune militară era sub ordinele generalului Erik Hansen. Misiunile date de OKW (mareșalul Wilhelm Keitel) erau:

— Să apere zona petroliferă Ploești-Câmpina.

— În vederea unui atac din partea Rusiei, trebuia să se pregătească acțiunea comună a trupelor cari compuneau misiunea germană, cu trupele române.

— Instrucția armatei române să se facă în special pentru câteva divizii model.

Misiunea aeriană trebuia:

— În primul rând să apere regiunea petroliferă în contra atacurilor aeriene.

— Instrucția aviației române să fie îndreptată către acest scop.

— Trei divizii române (5, 6 și 13 inf.) au fost alese pentru a fi instruite ca divizii model. Instrucția s'a făcut în garnizoanele trupelor, prin state majoare germane de instrucție, sub conducerea comandanților de regiamente sau batalioane cazate în acele garnizoane.

Misiunea aeriană era compusă din o divizie a. c. a. întărită, două regiamente independente de a. c. a., un grup de vânătoare, unități de transmisiuni, precum și unități de geniu pentru lucrări de apărare contra atacurilor aeriene și contra incendiilor. În afară de misiunile prevăzute mai

sus, aviația germană din România trebuia să organizeze o rețea de terenuri de aviație pentru aviația de vânătoare și bombardament germane.

Dacă oficial aceste trupe erau venite în România pentru instrucția trupelor române, misiunea lor principală era garantarea frontierelor române, față de Rusia. Prezența lor în România însemna liniște pe Prut și Dunăre. Ele nu erau trupe de ocupație, ci se găseau pe teritoriul României cu același titlu și aceiași misiune cu care se găseseră trupele americane de atâția ani în Europa și în alte părți ale lumii: siguranța față de Rusia.

În timp ce în România prin aceste măsuri poporul nu mai privea cu atâta îngrijorare spre est, alte evenimente au venit să complice situația politică din Europa, care și așa era cât se poate de complicată. În dimineața zilei de 28 Octombrie, Mussolini a declarat războiul Greciei și a atacat frontiera acestei țări, fără să fi prevenit pe Hitler. Acesta se găsea cu o zi mai înainte la Montoire, când i s'a adus la cunoștință că a doua zi trupele italiene vor invada Grecia.

Hitler pleacă imediat la Florența, unde trebuia să-l întâlnească pe Mussolini a doua zi dimineața. A ajuns însă prea târziu ca să poată împiedeca izbucnirea războiului. Mussolini i-a comunicat imediat că războiul a început la ora 6 dimineața, însă l-a asigurat că se va termina în câteva zile.

Operațiile însă s'au desfășurat altfel de cât cum socotise Ducele. După două săptămâni trupele italiene se găseau tot la frontiera albano-greacă și în situație grea. Grecii se dovediseră foarte buni luptători și-și apărau teritoriul cu îndârjire. Hitler începuse să fie îngrijorat. El presupunea că englezii vor interveni și creindu-și puncte de sprijin pe teritoriul Greciei, ar putea să bombardeze regiunea petroliferă Ploiești-Câmpina. Desfășurarea războiului defavorabilă italienilor l-a obligat să se gândească la pregătirea unei ofensive prin Bulgaria în Grecia. Și a hotărât să concentreze în sudul României o armată de 12 divizii. Comandantul acestei armate a fost numit mareșalul List, care la 10 Ianuarie 1941 și-a luat postul de comandă la Predeal. Pentru păstrarea secretului, generalul Antonescu a fost la început informat că aceste trupe sunt destinate să întărească misiunea militară germană, pentru că situația din Balcani era tulbură.

Între timp generalul Antonescu, însoțit de prințul Mihail Sturdza, ministrul afacerilor străine române, a făcut între 14-16 Noembrie o vizită guvernului italian la Roma. În întrevvedere cu Mussolini și Ciano, conducătorul român a criticat cu energie dictatul de la Viena și a atacat purtarea ungarilor față de românii cari rămăseseră în zona din Transilvania, ruptă din trupul României în urma acelui dictat. La un moment dat el a spus: «Dacă aceasta continuă, îi vom masacra pe toți». Antonescu a mai afirmat că dictatul de la Viena nu poate fi considerat definitiv și

că un adevărat român nu poate să renunțe nici odată la Transilvania, Basarabia și Bucovina. Mih. Sturdza vorbind după general a spus că, prin sprijinul pe care l-au dat ungarilor să ne ia jumătate din Transilvania, ne-au înfipt un pumnal pentru a-l pedepsi pe Carol pentru nesincritatea lui, dar că o să le pară rău de a ne fi slăbit ca putere militară și de a fi zdruncinat moralul sănătos al poporului, în ziua în care va izbucni noul războiu, când ar fi putut să aibă alături o Românie puternică. Fiind întrebat despre ce războiu vorbește, a răspuns: «Războiul cu Rusia, bine înțeles». Musolini a tăcut, dar Ciano a declarat în mod superior și categoric «Nu va fi nici un războiu cu Rusia». Această întrevedere a mulțumit atât pe Antonescu cât și pe Sturdza, pentru că au avut ocazia să expună clar și categoric Ducelui italian și contelui Ciano punctul de vedere românesc în chestiunea dictatului de la Viena.

Apoi a urmat vizita la Berlin între 21 și 24 Noembrie, al cărui scop oficial a fost intrarea României în pactul Germania-Italia-Japonia. Această vizită la Berlin a avut loc îndată după aceea a lui Teleky, primul ministru ungar și a contelui Ssaky ministrul lui de externe. Întâlnirea acestora cu Hitler fusese la Viena și au obținut promisiunea Führerului că, dacă generalul Antonescu va face vre-o intervenție referitoare la purtarea ungarilor în Transilvania, n' o va lua în considerare, fiind o urmare a tratamentului rău, pe care —pretinde-au cei doi reprezentanți unguri— românii l-ar fi aplicat ungarilor în timpul celor 20 de ani de stăpânire românească în Transilvania. România aplicase ungarilor același tratament care fusese aplicat tuturor minorităților, după principiile convenției asupra minorităților întocmită de societatea națiunilor și recunoscută de toți semnatarii ei, între cari și România. Ungaria, care nu se putuse obișnui cu ideia, că Transilvania românească nu mai este înglobată în frontierele ei, ar fi protestat cu multă energie la societatea națiunilor, dacă ungurii din România ar fi suferit nedreptăți și umiliri din partea românilor. Nu numai ungurii, dar nici o minoritate —sași, swabi, ruteni, bulgari, sârbi— n' au ridicat nici un protest în contra purtării românilor față de ei.

Întâlnirea dintre Hitler și Antonescu a avut loc în ziua de 22 Noembrie și deși conducătorul român fusese prevenit să nu atace decizia de la Viena, totuși Hitler a fost obligat să asculte o expunere documentară despre drepturile fundamentale ale României asupra Transilvaniei și nedreptatea actului de la Viena. În această întrevedere Hitler a fost impresionat de atitudinea demnă și românească a generalului Antonescu și de atunci i-a acordat toată încrederea care s' a menținut tot timpul în cei trei ani de război împreună în contra Rusiei.

Deși Antonescu fusese însoțit la Berlin de Mih. Sturdza, totuși a intrat singur la Hitler, lăsându-și ministrul afacerilor străine într'o cameră alăturată. Prin acest act, Antonescu a călcat regulele protocolului, cari pre-

văd că atunci când la o întrevedere între șefii de stat, unul dintre ei este asistat de un ministru, trebuie să fie și celălalt șef de stat însoțit de ministrul său, care se ocupă cu aceleași treburi în țara lui.

Cum la întrevederea dintre Hitler și Antonescu a asistat și Ribbentrop, prezența prințului Sturdza era obligatorie. Faptul că Hitler și Ribbentrop au acceptat această abatere de la protocol, înseamnă că știau mai dinainte că lucrurile se vor petrece astfel și au fost de acord. După terminarea întrevederii, Sturdza, fiind împreună cu Antonescu, a protestat cu energie în contra acestui act neprotocolar, și jignitor, și care dovedea sau lipsă de încredere, sau intenția de a-l obliga să demisioneze.

A doua zi, fiind la o masă oficială alături de Ribbentrop, acesta i-a spus pe un ton foarte grav: «Ascultă-mă bine, mișcarea D-vs să nu intre nici odată în conflict cu armata căci va fi zdrobită. Vezi ce bine trăim noi cu armata noastră». Prințul Sturdza l-a asigurat că «respectul și dragostea de armată era în tradiția noastră și că nu vom comite nici odată o astfel de greșală». O zi mai târziu, tot la o masă oficială, Hitler i s'a adresat cu un aer sever: «D-vs nu știți cine este generalul Antonescu; nu ați fi putut găsi un mai mare patriot pentru a vă conduce». Ministrul român a răspuns că tocmai pentru că știau aceasta l-au ales pe Antonescu, conducătorul statului.

Tot în aceste zile, a avut loc o întrevedere cu caracter strict militar între Antonescu și Sturdza cu Mareșalului Keitel, șeful OKW-ului. Acesta a propus să trimită în România încă o divizie ca întărire a misiunii militare. Antonescu a fost de acord pentru că aceste forțe îi dădeau o mai mare siguranță față de amenințarea Rusiei, dar s'a hotărât că trupele cari vor veni, să fie întreținute de Germania. România avea grele probleme materiale și financiare de rezolvat, provocate de refugiul românilor din Transilvania, Basarabia și Bucovina, precum și de un puternic cutremur de pământ de la începutul lunii Nembrie, care a adus pagube mari în țară. Trecându-se apoi la un schimb de informații în jurul unei hărți a Rusiei, generalul Antonescu a afirmat că Rusia dispune numai de o linie de apărare de la Riga până la vărsarea Nistrului în Marea Neagră și că în spatele acestei linii este un imens gol. Keitel a fost de aceeași părere; dar Sturdza, care fusese ministrul României la Riga și studiasse aprofundat această chestiune, având alte informații, a încercat să intervină în discuție. Keitel, era gata să-l asculte foarte atent, dar Antonescu, l-a oprit scurt.

Atitudinea neprietenească și chiar nici politicoasă a lui Antonescu și avertismențele neașteptate ale lui Hitler și Ribbentrop, au dus pe prințul Sturdza la concluzia că conducătorul român a provocat o întrevedere numai el singur cu Hitler și Ribbentrop, pentru că — în afară de problemele mari românești, la cari în mod obligatoriu trebuia să participe și ministrul afacerilor străine român — vroia să-l informeze pe Hitler că

poate va veni momentul când va trebui să se despartă de mișcarea legionară, fiind nedisciplinată și nesigură, și dorea să știe care va fi hotărârea Germaniei în acest caz. Răspunsul a fost desigur favorabil lui Antonescu. Așa se explică recomandarea insistentă a lui Hitler și a lui Ribbentrop adresată prințului Sturdza —care era legionar— de a nu intra în conflict cu armata; la acea dată, această recomandare nu avea nici o justificare, pentru că nici unul din șefii legionari nu se gândea să provoace un asemenea conflict și toți căutau să mențină o atmosferă de bună înțelegere cu Antonescu.

După cum a comunicat Ribbentrop ministrului german la București, Fabricius, cât a stat conducătorul român la Berlin a încercat să obțină de la Hitler o promisiune pentru revizuirea deciziei de la Viena. Nu este sigur dacă Hitler și-a luat vre-un angajament în această chestiune, dar ministrul afacerilor străine german a spus în aceeași comunicare către Fabricius că «după război tot nu va rămâne așa cum este». Fapt este că generalul Antonescu n'a părăsit nici odată ideia unei revizuii a deciziei de la Viena și că în recăștigarea Basarabiei și Bucovinei cu Herța, precum și în ocuparea Odesei, nu a văzut o compensație a teritoriilor pierdute în Ungaria. El s'a condus întotdeauna de ideia că România nu va avea posibilitatea să-și recâștige Transilvania, de cât colaborând strâns cu Germania.

Pactul în trei (Germania, Italia și Japonia) a fost semnat numai de generalul Antonescu. Acest pact fusese inițial întocmit așa fel de germani, încât să poată fi semnat și de Rusia (Anexa n.º 10). În acest scop se prevedea intrarea în război a Germaniei și Italiei în cazul unui război japono-american, dar nu se prevedea un război germano-rus. În discuțiile avute cu Molotov între 11 și 14 Noembrie 1940 la Berlin, acesta a ridicat în numele Rusiei pretenții în Finlanda, România, Bulgaria și Turcia. Hitler a refuzat să le accepte, astfel că Rusia n'a mai semnat pactul tripartit. În această situație se putea prevedea o clauză referitoare la un război germano-rus.

În drumul spre Berlin, Sturdza a sugerat Conducătorului să facă o propunere în sensul că în eventualitatea unui război între Germania și Rusia —adică războiul care interesa România în cel mai înalt grad— Japonia și Italia să intervină alături de Germania. Antonescu a refuzat să facă această propunere. Poate că era convins că într'o asemenea eventualitate Rusia va fi zdrobită în câteva luni numai de Germania cu aliații ei europeni și deci era de preferat ca Japonia să nu fie amestecată. Astfel problema n'a fost pusă în discuție și pactul în trei a rămas neschimbat. Cum ministrul afacerilor străine român considera că această lipsă compromite valoarea pactului —mai ales din punct de vedere românesc— nu l'a semnat. Și anexa n.º 10.

Din felul cum s'a desfășurat această vizită la Berlin reiese că Antones-

cu nu avea destulă încredere în conducătorii legionari. Atitudinea mai mult de cât ciudată față de ministrul lui de externe și convorbirea secretă cu Hitler, au putut să provoace bănueli în legătură cu viitoarele raporturi dintre general și mișcare. Antonescu era urmărit de ideea de a fi singur conducător. Prezența alături de el a lui H. Sima ca șef al mișcării legionare nu-i convenea. De aceea a căutat să ia și conducerea mișcării și a îmbrăcat cămașa verde ca să atragă simpatiile legionarilor; dar cum aceștia rezistau, s'a pregătit și pentru cazul când s'ar desface de ei. Așa se explică că în luna Noembrie a avut pe de o parte înțelegerea cu Hitler, asigurându-se de încrederea și sprijinul lui, dacă se va decide să înlăture mișcarea de la conducere, iar pe de altă parte, profitând de evenimentele dramatice din noaptea de 26/27 Noembrie, a cerut categoric șefia legiunii. Dacă șefii leigonari s'ar fi lăsat convinși de Antonescu și i-ar fi încredințat conducerea legiunii, lovitura de stat cunoscută sub numele de «rebeliunea legionară» de la 21 Ianuarie 1941 n'ar mai fi avut loc. Când a văzut însă că nu poate atinge acest scop, s'a hotărât să se separe de legiune. Așa dar se poate spune că Antonescu a luat hotărârea definitivă la sfârșitul lunii Noembrie sau începutul lui Decembrie.

Primul eliminat a fost ministrul afacerilor străine. Acest minister, ca și acela al internelor, după înțelegerea dintre Antonescu și Sima aparținea legionarilor. Cum ministrul afacerilor străine avea posibilitatea să controleze și să fie informat asupra raporturilor dintre conducător și guvernul german, Antonescu era în căutarea unui motiv care să-i permită să-l înlăture. În această hotărâre se întărise și mai mult, după înlocuirea la 13 Decembrie a lui Fabricius ca ministru al Germaniei la București, cu SA-obergruppenführer Manfred von Killinger. Această înlocuire l-a neliniștit pe Antonescu. Imediat l-a chemat pe Sturdza și l-a întrebat cum interpretează această schimbare a unui diplomat de carieră cu un membru al partidului. Sturdza i-a spus că prin trimiterea lui von Killinger, guvernul german dă o dovadă a interesului pe care îl are în menținerea și cultivarea unor bune relații cu România național-legionară. Antonescu s'a calmat, dar convingerea lui a fost că schimbarea lui Fabricius se datorește unor intervenții pe care Sturdza le-ar fi făcut în timpul vizitei la Berlin. În realitate Sturdza n'a vorbit cu nimeni la Berlin despre Fabricius. El a căutat să aibă o întrevedere particulară cu Ribbentrop, după plecarea lui Antonescu de la Berlin. Ribbentrop a fost de acord, dar a lipsit de la întâlnire. Sturdza vroia să informeze pe Ribbentrop despre o chestiune care se referea la amiralul Canaris. Tot odată, intrigat de ceia ce-i spusese Ribbentrop cu două zile mai înainte referitor la relațiile dintre mișcare și armată, ar fi vrut să-l întrebe de ce i-a atras atenția asupra acestor raporturi, și cu această ocazie să se lamurească de ce Antonescu nu l-a luat în audiență cu Hitler.

La câteva zile după ce a fost anunțată înlocuirea lui Fabricius, genera-

lui a primit o scrisoare de la un funcționar din Timișoara care se referea la o promisiune făcută de ministrul afacerilor străine. Generalul trimite scrisoarea lui Sturdza, cu întrebarea cum de a putut să facă această promisiune? Corespondența în chestiune avusese însă loc în timpul când acesta se găsea la Berlin și locul lui era ținut de Mihai Antonescu; așa a înapoiat corespondența generalului cu mențiunea că să se adreseze fostului lui locțiitor. Generalul a retrimis scrisoarea la ministerul afacerilor străine cu aproximativ această rezoluție: «Dacă domnul Antonescu a iscălit, domnul Sturdza trebuia să știe; și dacă știa de ce nu mi-a spus. Așa fiind, prefer să mă lipsesc de serviciile sale». Sturdza i-a răspuns prin o scrisoare în care i-a amintit purtarea nelocală pe care Antonescu a avut-o față de dânsul în diferite împrejurări, amestecul continuu în treburile ministerului lui și mulțumirea de a se despărți de dânsul.

Generalul Antonescu a luat în primire ministerul afacerilor străine și deși a anunțat că în locul lui Sturdza va veni Greceanu ministrul României în Germania, totuși acesta a rămas mai departe la Berlin până în luna Martie 1941, când a fost înlocuit cu ministrul Raul Bossy. În urma unei cereri pentru o întrevvedere cu Hitler, Antonescu a plecat în dimineața zilei de 14 Ianuarie însoțit de Fabricius. Guvernul german aprobase o vizită împreună cu Sima. Dar cum Antonescu nu era dispus să călătorească cu vice-președintele consiliului, iar invitația pentru acesta fusese așa fel transformată de Fabricius și în așa termeni transmisă încât era imposibil să fie primită. Sima a renunțat la această vizită în comun.

Antonescu a prezentat un memoriu în care a declarat că este gata să participe alături de Germania la un război «dacă va fi nevoie». România ar putea să formeze aripa stângă defensivă a unei acțiuni spre sud. «În cazul unei acțiuni contra Rusiei, România dorește să participe cu toate forțele». Pentru aceasta însă, trebuie să fie pregătită militar, economic și politic și înainte de toate, să aibă sprijinul Germaniei în contra presiunilor Rusiei. El își exprima speranța că Germania va recunoaște «în noua ordine europeană» rolul natural al României în sud-estul Europei.

Apoi acest memoriu trata despre situația creată în țară prin prezența la conducere a mișcării legionare. Din cauza unor elemente nepregătite sau în serviciul comunismului, legiunea și-a pierdut din popularitate și s'a ajuns la o situație economică zdruncinată. Cum amenințarea anarhiei crește, el se vede obligat să-și exercite cu adevărat puterile pe cari i le-a dat decretul din Septembrie și să ia în mâna lui conducerea regimului național-legionar. În timpul convorbirii a amintit că la întâlnirea precedentă de la 22 Noembrie promisese că va lucra cu mișcarea, dar s'a dovedit că nu-i posibil. Hitler nu i-a dat nici un răspuns; numai la sfârșit a spus că înlocuirea lui Fabricius cu von Killinger nu aduce nici o schimbare în politica Germaniei față de România.

Ultima parte a discuției dovedește că la întâlnirea precedentă, când a avut loc convorbirea secretă cu Hitler și Ribbentrop, Antonescu a pus problema colaborării la guvern cu mișcarea legionară și că Hitler i-a cerut promisiunea că va continua să guverneze cu legionarii. Deci bănuiala prințului Sturdza că a fost lăsat la o parte de la acea discuție pentru că Antonescu intenționa să atace conducerea legionară, a fost justă.

Așa dar Antonescu era decis să se despartă de mișcarea legionară și a adus aceasta la cunoștința lui Hitler în mod clar la 14 Ianuarie.

Pentru a putea stăpani situația în ziua în care va aplica această decizie, avea nevoie să aibă și ministerul de interne în mâna lui. Cum generalul Petrovicescu ministru de interne era de partea legionarilor, trebuia să fie înlocuit. Ocazia s'a oferit la 19 Ianuarie —la câteva zile numai după întoarcerea de la Berlin— când a fost asasinat maiorul german Doering, însărcinat cu transporturile misiunii militare germane. Imediat Antonescu l-a schimbat pe Petrovicescu, pentru că n'a luat suficiente măsuri de siguranță și a numit ministru de interne pe generalul D. Popescu, comandantul C.2A. și al garnizoanei București.

Maniera autoritară și abuzivă a lui Antonescu de a schimba un ministru care, conform acordului dintre el și Horia Sima la data formării guvernului, nu putea fi înlocuit decât cu aprobarea șefului legiunii, a alarmat pe conducătorii legionari, cu atât mai mult cu cât era al doilea caz după Sturdza. Horia Sima a redactat imediat un manifest și a dat dispoziții să se organizeze chiar în aceeași zi, de către Uniunea Națională a studenților români creștini, o manifestație de solidarizare cu generalul Petrovicescu. Tot odată a atras atenția organizatorilor manifestației să evite ca acest protest să nu se transforme într'o manifestație ostilă Conducătorului.

Manifestația s'a desfășurat în perfectă ordine și consemnele date au fost respectate cu scrupulozitate. O mare parte din populația capitalei s'a alăturat celor câteva mii de studenți manifestanți. După ce au străbătut arterele principale ale Capitalei, marea mulțime a manifestanților s'a oprit în fața Palatului Preșidenției, unde au manifestat pentru generalul Antonescu. Așadar n'a fost o manifestație contra Conducătorului Statului, ci numai o demonstrație de forță a mișcării legionare față de actele autoritare ale acestuia, cu intenția de a-l determina să revină asupra înlocuirii generalului Petrovicescu. De aici înainte evenimentele s'au precipitat.

Pentru ziua de 21 Ianuarie 1941, toți prefectii din țară —cari erau legionari— erau convocați la București. Conducătorul a profitat de această absență a prefectilor dela posturile lor și a numit telegrafic prefect în fiecare capitală de județ un colonel sau lt, colonel din acel oraș, dându-i ordin să se prezinte în dimineața zilei de 21 Ianuarie la prefec-

tură și să ia conducerea județului. Loctiitorii prefectilor însă au refuzat să predea prefecturile și serviciile noilor prefecti militari, ne având ordin dela Ministerul de Interne și s'au baricadat în interiorul prefecturilor. Inlocuirea Ministrului de Interne și a prefectilor a fost o lovitură de Stat executată de generalul Antonescu în contra mișcării legionare. Ca urmare, în aceeași dimineață, în București legionarii s'au închis în clădirile cari le aparțineau — la prefectura de poliție, câteva ministere, sediul legionar și alte câteva clădiri administrative— iar patrulele militare si-au făcut apariția în toate cartierele Preșidenției Consiliului de Miniștri unde s'a închis, iar legionarii au ocupat cazarma gardienilor publici în spatele acestei clădiri.

Ministrul german Fabricius, care încă era în funcție —von Killinger n'a venit de cât după această lovitură de stat— fiind rugat de Antonescu, a comunicat lui Ribbentrop situația de la București, precum și rugămintea generalului pentru Hitler, să-i dea un sfat. Răspunsul a fost: «După ce sângele a curs, generalul să ia măsuri energice și să facă masă curată. Apoi să fondeze o nouă legiune sub conducerea lui». Acest sfat coincidea cu intențiile lui Antonescu.

În seara aceleiași zile, Antonescu a cerut generalului Hansen, șeful misiunii militare germane, să-l apere la nevoie cu o unitate de tancuri, până când vor veni tancurile române de la Craiova și Sibiu. Hansen neavând încă ordin să intervină în sprijinul lui Antonescu, dacă acesta i-l-ar cere —de acord cu Fabricius— a hotărât să nu pună deocamdată nici o trupă la dispoziția Conducătorului român. A doua zi dimineata însă tancurile germane au făcut în mod demonstrativ un marș prin București. Între timp legionarii s'au organizat pe cuiburi de rezistență, în așteptarea atacului trupelor și al unităților de poliție.

În acelaș timp țărănimea a invadat —în ziua de 22 Ianuarie— capitalele de județe, manifestându-se pentru mișcarea legionară. Apărea evident că încercarea de răsturnare a mișcării legionare prin surprindere nu reușise. Atunci Antonescu a declarat prin intermediari că este dispus să înceapă tratative cu mișcarea pentru normalizarea situației. Această acțiune n'a ajuns însă să se concretizeze, pentru că Hitler s'a decis să răspundă favorabil la cererea de sprijin militar a lui Antonescu. În noaptea de 22/23 Ianuarie, ministrul Neubacher a convocat pe H. Sima la o casă a serviciului secret german și i-a înmănat un ultimatum venit de la Hitler prin legația germană, prin care îi cerea să înceteze ori ce rezistență contra lui Antonescu, avertizându-l că armata germană a primit ordin să intervină în conflict în sprijinul Conducătorului Statului. În fața acestei amenințări, H. Sima —în colaborare cu Neubacher— a redactat un ordin către legionari prin care le cerea să înceteze imediat rezistența. Acest ordin a fost predat chiar în aceiași noapte lui Antonescu. Vasile Iasinschi, care —însoțit de Neubacher— a predat acest document la pre-

șidenție, era pe punctul de a fi arestat din ordinul lui Antonescu și a fost salvat numai prin intervenția energică a ministrului Neubacher. Și anexa n.º 11.

Odată cu semnarea acestui ordin, ministrul german a dat garanții că nici un legionar nu va suferi represalii și că în cel mai scurt timp se vor începe discuții pentru reluarea colaborării. Aceste garanții au fost comunicate în toate orașele mari ale țării prin comandanții germani. Ele n'au fost însă luate în considerare de Antonescu. În timp ce, în dimineața de 23 Ianuarie legionarii părăseau clădirile și baricadele pe cari le apăraseră, jandarmii —din ordinul lui Antonescu— au tras asupra mulțimei adunată în piața teatrului național, făcând sute de victime, morți și răniți.

După restabilirea ordinii, Antonescu l-a primit pe Neubacher și i-a mulțumit în numele națiunii și al statului pentru acțiunea lui de intermediar. În timpul convorbirii, Antonescu a spus că acum va trebui să spânzure pe toți șefii legionari. Neubacher a protestat cu energie și a declarat că dacă ar fi cunoscut intențiile generalului, nu s'ar fi dus să convingă pe legionari să renunțe la luptă. După această discuție, raporturile dintre Neubacher și Antonescu s'au răcit, dar activitatea în comun în domeniul economic s'a continuat.

Pentru salvarea legionarilor de teroarea lui Antonescu, Himmler a aprobat ca aceștia să se refugieze în Germania. Această operație s'a executat de toate organele germane din România, inclusiv serviciile armatei. Prezența legionarilor refugiați în Germania, îi convenea lui Hitler, pentru că putea —la nevoie— să exercite presiuni asupra lui Antonescu. H. Sima și ceilalți șefi legionari au fost invitați în Germania ca «oaspeți», dar acolo au fost transformați în prizonieri politici. Astfel un număr de circa 700 de legionari s'au salvat în Germania, unde au fost închiși în lagărele de la Dachau, Buchenwald și Sachsenhausen, sau au lucrat în fabrici.

În țară, Antonescu a deschis mari procese și a condamnat la moarte pe legionarii cari au fugit, iar o mare parte din cei rămași —circa 8.000— au fost judecați și condamnați la diferite pedepse cu închisoare (48).

«Pare puțin de neînțeles că legionarii cari dețineau puterea, să fi putut prepara o revoltă ca să pună mâna pe ea...», scrie scriitoarea franceză Denise Basdevant în «Terres roumaines contre vents et marées». Într'adevăr, nu se poate înțelege pentru ce legionarii ar fi făcut o revoltă, când ei aveau toată puterea în stat. Ca să-l răstoarne pe Antonescu care era singur, nu aveau nevoie de o revoltă.

Așa dar tulburările de la 21/23 Ianuarie 1941, cunoscute sub numele de «rebeliunea legionară» n'au fost inițiate de legionari, ci aparțin numai voinței generalului Antonescu de a se despărți de acei cari i-au deschis drumul la conducerea statului român și apoi l-au sprijinit cu

toată puterea ca să exercite această conducere, atunci când toate celelalte partide l-au lăsat să cadă.

Încă o dovadă că actul de la 21 Ianuarie a fost provocat de Antonescu, este dată de Fabricius, Acesta, după prezentarea la post a lui von Killinger, a plecat la 30 Ianuarie în Germania. După sosirea lui la Berlin, Ribbentrop nu l-a primit să facă raportul asupra evenimentelor de la București, așa cum ar fi fost normal. De sigur că între timp aflate din alte surse despre felul cum se întâmplaseră în realitate acele evenimente. El ar fi vrut ca Antonescu să conducă țara sprijinindu-se pe legiune. Într'o convorbire care avusese loc la 20 Ianuarie între Hitler și Mussolini, asistați de Ribbentrop și Ciano, discutându-se despre situația încordată dintre Antonescu și șefii legionari, Ribbentrop a fost de părere că Antonescu «ar trebui să guverneze nu contra legiunii, ci cu puterile bune ale legiunii și că H. Sima ar putea să primească o înaltă funcție în stat, poate ministru al afacerilor străine».

Această rupere de legiune a fost una din gravele greșeli ale lui Antonescu în politica internă. Mișcarea legionară alături de el, făcea legătura lui cu națiunea. Fără legiune a rămas singur. Dacă războiul s'ar fi terminat repede și în favoarea Germaniei și deci și a României — așa cum presupunea el — despărțirea atât de brutală de legionari n'ar fi avut consecințe grave. Un războiu victorios ar fi acoperit greșelile din politica internă. Fiind izolat, pe măsură ce timpul trecea și înfrângerea Germaniei era mai aproape, situația lui în interior devenea tot mai șubredă. Cu mișcarea la putere, ar fi avut un sprijin puternic în interior. Actul nefast al Regelui și al opoziției de la 23 August 1944 n'ar mai fi avut loc și nici el n'ar fi fost predați rușilor. Țara ar fi avut un armistițiu veritabil și o altă soartă.

În realitate, adevăratele motive cari l-au împins pe Antonescu la acest act nu se cunosc. Prințul Sturdza scrie: «N'am nevoie să spun că mișcarea nici prin vis nu s'a gândit să se ridice în contra lui Antonescu, sau și mai puțin să intre în conflict cu armata».

Iar H. Sima este și mai categoric: «Nici odată serviciile germane nu ne-au îndemnat la revoltă contra conducătorului statului. E o minciună odioasă. De altminteri, chiar dacă cineva ar fi venit cu atari sugestii, nici odată nu le-aș fi putut lua în considerare, căci linia mea de conduită a fost perfect leală față de conducător. Nu mi-am permis nici măcar să vorbesc vre-odată rău despre Antonescu în fața nemților, în timpul guvernării, considerând aceasta ca un lucru inadmisibil din punct de vedere al mândriei naționale. Dar în timp ce eu am urmat această linie, Antonescu a făcut exact pe dos. Ne-a bârfit și ne-a pârât la nemți în toate chipurile, pentru a-i determina să ia atitudine în contra noastră» (52).

După ce ordinea și liniștea a fost restabilită în toată țara, Antonescu a

format un nou guvern la 27 Ianuarie, compus numai din generali și specialiști.

Pentru a verifica sentimentele poporului față de politica lui alături de Germania, mai ales că nu mai avea nici un partid pe care să se sprijine Antonescu a procedat la consultarea națiunii printr'un plebiscit între 2-5 Martie. Națiunea a răspuns cu 99,9% favorabil.

C. HITLER ȘI MAREȘALUL ANTONESCU (ALIANȚA CU GERMANIA)

După pierderea Basarabiei, Regele Carol a încercat să facă un pas de apropiere față de Germania. La 4 Iulie 1940 a format un guvern de dreapta sub președinția lui Gigurtu, având la ministerul Afacerilor Străine pe Mihail Manoilescu, cunoscut prieten al Germaniei. Pentru a se accentua schimbarea politicii externe încă și mai mult au intrat în acest guvern și trei membri ai mișcării legionare, printre cari și H. Sima. Noul guvern a declarat că România era dispusă să intre în axa Roma-Berlin, iar Regele Carol a adresat lui Hitler o scrisoare prin care îi propunea să trimită în România o misiune militară și să-i garanteze frontierele.

Hitler neavând încredere în noua atitudine a Regelui Carol, i-a răspuns că nu poate garanta frontierele României atâta timp cât nu sunt rezolvate problemele de frontieră ale acestei țări cu Ungaria și Bulgaria. Pentru rezolvarea lor guvernul român a început tratative cu ungurii și bulgarii, fără să se ajungă la vre-o soluție. Atunci au intervenit Germania și Italia, cari, prin Dictatul de la Viena de la 30 August 1940, au impus României amputări foarte grave în Transilvania în favoarea Ungariei. Pentru Bulgaria s'a decis ca România să găsească o soluție prin discuții directe, ceea ce s'a și făcut, România cedând Bulgariei Cadrilaterul dobrogean.

Aceste trei cedări forțate de teritorii din trupul țării, însemnând tot atâtea acte de insuportabilă nedreptate, au provocat o adâncă emoție și revoltă în poporul român. Ele fiind consecința politicii externe a Regelui Carol, toată răspunderea a căzut asupra lui. Sub presiunea unei puternice manifestații de stradă a mișcării legionare, care a avut loc la 3 Septembrie și prin care i se cerea abdicarea, Regele a însărcinat la 4 Septembrie pe generalul I. Antonescu să formeze un nou guvern. Șefii de partide refuzând să-i dea ori ce concurs politic, generalul a cerut Regelui depline puteri. În ziua de 5 Septembrie Regele l-a numit «*Conducătorul Statului*» și l-a investit cu depline puteri pentru conducerea țării.

În aceiași zi manifestațiile de stradă iau un caracter general. Mare parte din populația capitalei se alătură manifestațiilor legionari pentru abdicarea Regelui. Acesta cere generalului Antonescu să scoată armata și să tragă în manifestați. Generalul Antonescu se adresează generalului Coroamă, care fusese numit cu o zi înainte comandantul Corpului 2 armată și comandantul militar al capitalei. Acesta refuză însă să intervină cu armata pe motivul că nu-și poate lua răspunderea unei vărsări de sânge, ale cărei consecințe pentru țară nu se pot prevedea. Cu aceasta s'a deschis calea spre abdicare.

Generalul Antonescu a cerut Regelui să abdice și să plece până'n zorii zilei următoare din-țară; altfel nu va putea să-i garanteze viața. După ce s'a consultat telefonic în cursul nopții cu mai mulți oameni politici, negăsind nici un sprijin la nici unul, a predat în mâna lui Antonescu, în ziua de 6 Septembrie la orele 6, actul de abdicare în favoarea lui Mihai, moștenitorul tronului, care avea 19 ani. Acesta a depus jurământul de credință chiar în după amiaza aceleiași zile și a confirmat decretul de depline puteri pentru Antonescu.

Noul guvern a fost constituit la 14 Septembrie din membri ai mișcării, ofițeri și specialiști. Partidele politice liberal și național-țărănesc au refuzat să colaboreze cu un guvern, destinat să ducă o politică progermană, deși aceasta era singura cale pentru salvarea țării amenințată de Rusia.

Unul din primele acte politice ale generalului Antonescu a fost să revină cu cererea deja făcută de Regele Carol către Hitler pentru a trimite la București o misiune militară, cu trupe de instrucție pentru apărarea contra tancurilor și siguranța aeriană a punctelor vitale de pe teritoriul României. Antonescu a lărgit mult cadrul acestei cereri, propunând să se trimită unități constituite pentru realizarea garanțiilor și să se înceapă discuții în vederea unei colaborări a armatei germane cu armata română. Acesta a fost primul pas spre alianța cu Germania.

Hitler a trimis la București pe generalul Kurt von Tippelskirch, ca să studieze nevoile armatei române în legătură cu cererile conducătorului român. Într'o întrevedere care a avut loc la 15 Septembrie Antonescu i-a expus intenția lui de a transforma armata; în locul unei armate cu multe divizii, dar slab înarmate, el vroia să facă o armată de circa 100.000 de oameni moto-mecanizată și bine înarmată. Tot odată el și-a exprimat îngrijorarea față de atitudinea Rusiei, care avea tendința să atace din nou România și a tras concluzia că un război între Germania și Rusia putea fi considerat ca o probabilitate de viitor nu prea îndepărtat.

După întoarcerea lui Tippelskirch la Berlin, Hitler a decis, la 19 Septembrie, să trimită în România trupele cerute pentru instrucție și pentru garantarea frontierelor României. În luna Octombrie și până către 15 Noembrie au sosit în România, divizia a 13-a motorizată întărită

(g-1 von Rothkirch-Panten), misiunea aeriana (g-1 Wilhelm Speidel) și toate comandamentele prevăzute pentru diferite școli. Intreaga misiune militară era sub ordinea generalului Erik Hansen. Misiunile date de OKW (mareșalul Wilhelm Keitel) erau:

— Să apere zona petroliferă Ploești-Câmpina.

— În vederea unui atac din partea Rusiei, trebuia să se pregătească acțiunea comună a trupelor cari compuneau misiunea germană cu trupele române.

— Instrucția armatei române să se facă în special pentru câteva divizii model.

Misiunea aeriană trebuia:

— În primul rând să apere regiunea petroliferă în contra atacurilor aeriene.

— Instrucția aviației române să fie îndreptată către acest scop.

Trei divizii române (5, 6 și 13 inf.) au fost alese pentru a fi instruite ca divizii model. Instrucția s'a făcut în garnizoanele trupelor, prin state majoare germane de instrucție, sub conducerea comandanților de regiamente sau batalioane cazate în acele garnizoane.

Misiunea aeriană era compusă din o divizie a.c.a. întărită, două regiamente independente de a.c.a., un grup de vânătoare, unități de transmisiuni, precum și unități de geniu pentru lucrări de apărare contra atacurilor aeriene și contra incendiilor. În afară de misiunile prevăzute mai sus aviația germană din România trebuia să organizeze o rețea de terenuri de aviație pentru aviația de vânătoare și bombardament germane.

Dacă oficial aceste trupe erau venite în România pentru instrucția trupelor române, misiunea lor principală era garantarea frontierelor României față de Rusia. Prezența lor în România însemna liniște pe Prut și Dunarē. *Ele nu erau trupe de ocupație, ci se găseau pe teritoriul României cu același titlu și aceiași misiune cu care se găsesc trupele americane de atâția ani în Europa și în alte părți ale lumii: siguranța față de Rusia.*

Al doilea pas a fost făcut cu ocazia vizitei la Berlin a generalului Antonescu, însoțit de prințul Mihail Sturdza, ministrul afacerilor străine român. Atunci s'a hotărât ca Germania să mai trimită încă o divizie în România ca întărire a misiunii militare. De asemenea Conducătorul român a semnat pactul tripartit dintre Germania, Italia și Japonia. Prințul Sturdza a refuzat să semneze acest pact pentru că din el lipsea o clauză — foarte importantă pentru România — prin care să se prevadă intervenția Japoniei în contra Rusiei, în cazul unui războiu germano-rus. Ministrul afacerilor străine român considera că această lipsă compromite valoarea pactului din punct de vedere românesc.

Al treilea pas a fost făcut în timpul vizitei generalului Antonescu la Berlin la 14-16 Ianuarie 1941, când a prezentat lui Hitler un memoriu în care declara ca este gata să participe alături de Germania la un război

«*dacă va fi nevoie*». România ar putea să formeze aripa stângă defensivă a unei acțiuni spre sud. «*În cazul unei acțiuni în contra Rusiei, România dorește să participe cu toate forțele*». Pentru aceasta însă trebuie să fie pregătită militar, economic și politic și înainte de toate să aibă sprijinul Germaniei în contra presiunilor Rusiei. El își exprimă speranța că Germania va recunoaște «*în noua ordine europeană*» rolul natural al României în sud-estul Europei.

După întoarcerea de la Berlin a urmat ruptura dintre general și mișcarea a legionară, ruptură provocată de general în ziua de 19 Ianuarie prin înlocuirea ministrului de interne generalul Petrovicescu, prieten al legionarilor, cu generalul D. Popescu, comandantul corpului 2 armată, și prin ordinul de înlocuire a prefectilor legionari cu ofițeri superiori, ordin dat în ziua de 20 Ianuarie. La aceste acte mișcarea legionară a răspuns cu rezistența înarmată, care s'a terminat în zorii zilei de 23 Ianuarie. În noaptea de 22/23 Ianuarie ministrul german Neubacher a înmânat lui Horia Sima un ultimatum din partea lui Hitler, venit prin legăția germană, prin care îi cerea să înceteze rezistența, avertizându-l că armata germana a primit ordinul de a interveni în sprijinul Conducătorului Statului. În fața acestei amenințări, H. Sima a redactat — în colaborare cu Neubacher — un ordin către legionari pentru încetarea imediată a rezistenței. Ordinul a fost comunicat în toate capitalele de județe și executat în dimineața zilei de 23 Ianuarie.

Între timp, ducele Musolini al Italiei declarase războiul Greciei în dimineața zilei de 28 Octombrie 1940, fără să fi prevenit pe Hitler. Acesta se găsea la Montoire, în Franța, unde avușese o întâlnire cu mareșalul Pétain, când i s'a adus la cunoștință că a două zi trupele italiene vor invade Grecia. Hitler pleacă imediat la Florența unde trebuia să-l întâlnească pe Musolini a doua zi dimineața. A ajuns însă prea târziu ca să poată împiedeca războiul. Musolini i-a comunicat că războiul a început la ora 6 dimineața, însă l-a asigurat că se va termina în câteva zile.

Operațiile s'au desfășurat altfel de cât cum socotise Ducele. După două săptămâni trupele italiene se găseau tot la frontiera albanogreacă și în situație grea. Grecii se dovediseră foarte buni luptători și-și apărau țara cu îndârjire. Hitler începuse să fie îngrijorat. El presupunea că englezii vor interveni și creindu-și puncte de sprijin pe teritoriul Greciei, ar putea să bombardeze regiunea petroliferă Ploești-Câmpina. Desfășurarea războiului defavorabilă italienilor l-a obligat să se gândească la pregătirea unei ofensive prin Bulgaria în Grecia. Și a hotărât să concentreze în sudul României o armată de 12 divizii. Comandantul acestei armate a fost numit mareșalul List, care la 10 Ianuarie 1941 și-a luat postul de comandă la Predeal. Pentru păstrarea secretului, generalul Antonescu a fost la început informat că aceste trupe sunt destinate să întărească misiunea militară germană, pentru că situația din Balcani era

tulbure. Proiectul acestei ofensive se numea «Marița». Hitler a ordonat ca 7 divizii să fie trimise în România și să fie staționate în lungul Dunării, constituind primul eșalon al forțelor pentru această ofensivă. Prezența prematură a acestor forțe în sudul României avea de scop să facă presiuni asupra Bulgariei, pentru a o convinge să treacă alături de Germania. Bulgaria a acceptat ca trupele germane destinate ofensivei în Grecia să se concentreze pe teritoriul ei. În acest scop a avut loc o întâlnire la 8 Februarie 1941 între mareșalul List și reprezentantul statului major bulgar și s'a pus la punct un program de colaborare.

După instrucțiunile primite, generalul Hansen și ministrul Fabricius s'au prezentat în ziua de 21 Decembrie la generalul Antonescu și l-au informat despre sosirea acestor forțe în România până la jumătatea lunii Ianuarie, cu explicația că situația din Balcani impunea guvernului german să ia măsuri pentru apărarea zonei petrolifere române. Antonescu s'a declarat de acord și a făcut imediat legătura între această concentrare de forțe și necesitatea unei acțiuni operative spre sud. A cerut numai ca aprovizionarea lor să fie făcută din Germania, ca să evite o criză alimentară în țară.

Din cauza greutăților de transport și a cartuirii acestor trupe, s'au produs neînțelegeri pe cari generalul Antonescu le-a adus la cunoștința OKH (mareșalul von Brauschitsch) și cari s'au aplanat pe cale de discuții și acorduri între părțile interesate.

La 1 Martie Bulgaria a semnat intrarea în pactul tripartit, iar a doua zi trupele germane concentrate de-alungul Dunării au început trecerea în Bulgaria, îndreptându-se spre frontiera greacă. În timp ce aceste forțe părăseau România, alte divizii veneau din Germania cu c.f. și treceau direct Dunărea, fără nici o oprire pe teritoriul românesc.

În acelaș timp apărarea aeriană și anti-aeriană a regiunii petrolifere Ploești-Câmpina a fost întărită, iar pe coasta Mării Negre în regiunea Constanța s'au instalat baterii de artilerie grea de coastă. Hitler se aștepta la atacuri aeriene engleze pornite de pe aerodromurile din Turcia și la o acțiune pe mare din partea Rusiei.

La 25 Martie guvernul Zwetcovici al Yugoslaviei semnează intrarea în pactul tripartit. O mare parte din oamenii politici sârbi, fiind în contra acestei acțiuni politice, au răsturnat guvernul la 27 Martie și noul guvern sub președinția generalului Simovici a schimbat politica Yugoslaviei față de Germania. Hitler a luat imediat măsuri pentru o acțiune militară cât mai repede și mai puternică. Forțele destinate Greciei au primit însărcinarea să distrugă Yugoslavia. Noul guvern yugoslav bucurându-se de simpatia Rusiei, a semnat cu aceasta un pact de amicitie și neagresiune în seara zilei de 5 Aprilie. A doua zi Belgradul a fost bombardat violent de aviația germană. În acelaș timp trupele germane au atacat în sudul Yugoslaviei spre Scoplie și Monastir și în Grecia spre Salonic. La

8 Aprilie alte forțe au atacat prin Niș spre Belgrad; iar între 9-11.1941 atacul s'a desvoltat pe toată frontiera Yugoslaviei cu Ungaria și Austria. La 12 Aprilie Yugoslavia era înfrântă și ocupată.

Operațiile au fost continuate în Grecia. Atena a căzut la 27 Aprilie, iar Peloponezul a fost ocupat la 29 Aprilie.

România n'a participat la războiul din Balcani. Rolul ei era să apere stânga și spatele trupelor germane din Yugoslavia, în cazul unui atac rus.

Mareșalul von Brauschitsch făcând o vizită la București la 2 Aprilie, a fost mirat că Antonescu nu fusese informat despre atacul care se pregătea contra Yugoslaviei. Numai în seara zilei de 5 Aprilie a fost pus la curent despre acțiunea militară care urma să înceapă a doua zi Antonescu a declarat că România nu ridică nici o pretenție asupra vre-unui teritoriu din Yugoslavia, dat fiind raporturile dintre cele două țări. Dacă însă trupe ungare ar intra în Banatul sârbesc, el va da ordin trupelor române să-i isgonească pe unguri.

După prăbușirea Yugoslaviei, poporul croat care în timpul existenței statului yugoslav manifestase voința de a fi independent, s'a rupt de Yugoslavia și a constituit statul croat sub conducerea lui Ante Pavelici. Croația —și guvernul Pavelici— a fost recunoscută ca stat independent la 6 Mai, de guvernul român.

După ce operațiile contra Yugoslaviei și a Greciei s'au terminat, Hitler s'a decis să pună în mișcare în ziua le 22 Iunie formidabila mașină a armatelor germane în marea ofensivă în contra Rusiei. Pentru a-l informa pe Antonescu despre această hotărâre, l-a invitat la München. Întâlnirea a avut loc în ziua de 12 Iunie și Hitler a pus la curent pe Antonescu cu liniile mari ale planului de operații. Conducătorul român a promis participarea României. Apoi Hitler a expus punctul lui de vedere asupra conducerii operațiilor. «O operație care se întinde dela marea înghețată până la Marea Neagră, necesită o conducere centrală și unitară. Ea stă natural în mâna noastră. Greșelile celuiilalt războiu de coaliție trebuiesc evitate. Fiecare aliat ia parte la gloria tuturor». Antonescu a fost de acord cu această prezentare a conducerii războiului.

În ceia ce privește conducerea operațiilor pe frontul românesc (armatele 3 și 4 române și armata 11 germană), Hitler a expus punctul lui de vedere în ziua de 14 Iunie într'o adunare cu comandanții de grupuri de armate și de armate. El a considerat această problemă mai mult politică și psihologică de cât militară. Generalul Antonescu va avea conducerea superioară până la începerea operațiilor. După aceia legătura între generalul Antonescu și comandantul armatei 11 germane va fi făcută prin generalul Hauffe, șeful misiunii militare germane din România, numit în locul generalului Hansen care luase comanda C 54 A.

La comandamentele române, până la divizie inclusiv, trebuia să se trimită detașamente de legătură.

Aceste detașamente au funcționat chiar de la începutul războiului. Misiunile lor erau:

— Să informeze comandamentele germane despre evenimentele din sectoarele de luptă române și măsurile de execuție ale ordinelor superioare.

— Să transmită comandamentelor române situația trupelor germane vecine și intențiile lor operative.

— Să se țină la curent cu executarea ordinelor.

— Să înlăture prin conlucrare și încredere, fricțiunile inevitabile războiului de coaliție.

— Să dea sfaturi pentru instrucție, conducere și aprovizionare.

Pentru o realizare mai bună a acestor misiuni se indica:

— Cunoașterea aliatului și în special a mentalității și capacității lui.

O conlucrare de încredere, fără idei preconcepute, între detașamentele de legătură și comandamentele române. Eventuale tensiuni să fie lămurite într-o formă corectă și sinceră prin discuții personale; să nu se bârfească.

— Tact, în special la criticile eventuale, ținând seama de sensibilitatea aliatului.

— Sobrietate și purtare militară exemplară a tuturor membrilor din detașamentele de legătură.

— Rețineră în chestiunile politice și în special tot ce-ar atinge hotărârea de la Viena și pe germanii din România. Sensul acestui războiu pentru libertate și o nouă organizare a Europei trebuie pusă pe primul plan în discuții. Să nu se ajungă la critici mărunte, ci să se impună numai chestiunile importante.

— Comandamentele germane au legătură cu unitățile române numai prin detașamentele de legătură. Acestea trebuie să informeze comandamentele germane asupra mentalității și capacității aliatului, în măsura în care este posibil.

— Să susțină interesele aliatului —pe cât le este cu putință— față de comandamentele germane.

— De o deosebită importanță este ca atât comandamentele române cât și detașamentele germane să știe în ori ce moment unde se găsesc trupele în subordine.

La 18 Iunie Hitler, printr'o scrisoare adresată lui Antonescu îi explică încă odată motivele planului de atac contra Rusiei. În legătură cu executarea fundamentală a conducerii generale a războiului expusă la -2 Iunie. Hitler a rugat pe Antonescu să-i permită să-i comunice din când în când, însărcinările prevăzute pentru armata română.

Între 17-19 Iunie a venit în România Generalul Halder, șeful statului major general al armatei germane. El s'a întâlnit și a discutat cu generalul Ritter von Schobert, comandantul armatei 11 germane și cu șeful lui de stat major generalul Wöhler, a inspectat frontul, iar în seara de 18 Iunie s'a întâlnit la comandamentul armatei a 11 germane cu generalul Iacobici, ministrul de război român. Generalului Antonescu nu i-a făcut nici o vizită, fiindcă nu putea să vadă pe un șef de stat fără aprobarea OKW-ului.

La o săptămână după începerea războiului —la 29 Iunie— Hitler, într'o scrisoare adresată lui Antonescu, îi comunică situația operativă pe întreg frontul. Apoi, față de înaintarea aripei drepte a forțelor germane de la nord de România, îi arăta necesitatea ca armata 11 germană să treacă la ofensivă la 2 Iulie, în colaborare cu grupul de armate sud. Armatei române le revine misiunea de a apăra flancurile ofensive ale armatei 11. În cursul operațiilor Basarabia va fi cucerită. El roagă ca în vederea acestei ofensive să se pună sub ordinele armatei 11 germane trupele române necesare. Pentru a asigura unitatea conducerii strategice Hitler a adăugat: «Pentru a aduce operațiile armatei 11 germane în acord operativ și mai târziu chiar tactic cu operațiile generale ale mareșalului von Rundstedt, va trebui să se dea în foarte scurt timp eventual, instrucțiuni generale. În consecință, dacă vor sosi la D-vs, pentru acțiunea armatei 11 germană astfel de instrucțiuni din partea grupului de armate sud, ele au aprobarea mea și vă rog, în interesul unei conduceri unitare și strânsă, să li se dea urmare».

Germania fiind aliată nu numai cu România dar și cu Ungaria, și cum între aceste două țări raporturile erau foarte încordate din cauza împărțirii Transilvaniei, a trebuit să se rezolve chiar de la începutul războiului cooperarea armatelor ungare și române cu armata germană. La 28 Iunie, generalul german Himer, aflat pe lângă comandamentul suprem ungar, a cerut de la OKH, ca trupele ungare să fie despărțite de trupele române prin unități germane sau italiene. Generalul Antonescu a cerut la 4 Iulie înlocuirea colonelului ungar von Baitz, ofițer de legătură la armata a 11 germană, de oarece nu era agreat, ca fost atașat militar la București; deasemenea n'a aprobat aprovizionarea pe căile ferate române a trupelor ungare din Galiția.

După cucerirea Basarabiei și a Bucovinei de nord, Antonescu a adresat o scrisoare lui Hitler, prin care își exprima dorința de a continua războiul alături de Germania. Convingerea lui era că Germania va câștiga războiul și că România era datoră să ajute cu toate forțele la zdrobirea puterii militare ruse, ca să salveze națiunea română de acest imens și permanent pericol. Pe de altă parte credea că, mergând alături de Hitler până la înfrângerea Rusiei, își va crea argumente puternice pentru rein-

tegrarea întregii Transilvanii în hotarele României. Această convingere a avut-o până la urmă.

La această scrisoare, Hitler a răspuns la 27 Iulie —când trupele germane și române se găseau pe Bug— felicitând pe Antonescu pentru câștigarea Basarabiei și Bucovinei și pentru hotărârea de a continua lupta alături de Germania până la ultimele consecințe.

La o invitație a lui Hitler, a avut loc la 6 August la cartierul general al grupului de armate sud, o întâlnire cu Antonescu, cu care ocazie guvernul român a primit dreptul de a administra Transnistria, regiunea dintre Nistru și Bug. Tot atunci Antonescu a oferit să trimită 15 divizi între Nistru și Nipru ca să ușureze sarcinile armatei germane. La această convorbire a mai luat parte generalul Ioanițiu, șeful marelui stat major român. generalul Ritter von Schobert comandantul armatei a 11-a germană, mareșalul Rundstedt comandantul grupului de armate sud, și generalul Löhner comandantul flotei a 4-a aeriană, Antonescu a propus ca războiul să aibă o formă cât mai umană, ca să influențeze favorabil asupra trupelor rusești.

Ca urmare a acestei întâlniri, Hitler a comunicat la 14 August lui Antonescu printr'o scrisoare că: «In cadrul operațiilor viitoare, eu propun în lărgirea primelor mele idei. ca D-vs, general Antonescu, după ajungerea pe Niprul de jos, să luați cu masa unităților D-vs siguranța regiunii dintre Nistru și Nipru. Deosebit de important ar fi participarea unităților rezezi române... la operațiile viitoare de la est de Nipru».

Antonescu a răspuns la 17 August că este de acord să pună la dispoziție corpul de cavalerie și corpul de munte pentru a fi întrebuințate la est de Nipru. Brigada de blindate, care este întrebuințată la Odessa, n'ar putea interveni de cât mai târziu, după ce i se vor completa pierderile, când vor putea fi folosite și alte divizii aflate în refacere. În această scrisoare Antonescu mai vorbește și despre pierderile grele ale aviației române și imposibilitatea de a continua lupta fără completarea materialului din partea Germaniei.

Părerile lui Hitler despre armata română înainte de începerea războiului, nu erau bune. Influențat de lipsa de armament modern —blindate. mașini pentru unități motorizate, artilerie grea, material anticar și aviație— și de sigur și de rapoartele pe care le-a primit de la diviziile de instrucție prin comandamentul misiunii militare germane, nu avea încredere în valoarea de luptător a soldatului român. Totuși în timpul perioadei de instrucție din 1940/41 —după declarațiile însăși ale ofițerilor germani artileristi de pe lângă diviziile de instrucție— artileria română era foarte bine pregătită; din punct de vedere tehnic germanii n'au adus nimic nou artileristului român, iar teoretic, pregătirea ofițerului artilerist român era superioară pregătirii ofițerului german, care între anii 1935-1940. anii de înarmare febrilă a Germaniei, n'a avut nici

timpul și nici posibilitatea să-și completeze această pregătire. Unitățile de geniu au adus pentru români o specialitate în care aceste unități s'au dovedit excelente în timpul operațiilor din vest, atacul forturilor, cazematei și a tuturor fortificațiilor în general. Infanteria română însă a avut de învățat de la infanteristul german, atât în apărare cât și în atac, acțiunea cu blindate și în contra blindatelor. Soldatul român știa să lupte foarte bine pe fronturi continui, cu legătură de foc și de vedere între luptători; așa erau regulamentele române întocmite pe baza experiențelor din primul războiu mondial, când soldatul de pe toate fronturile a luptat aproape numai în tranșee. Regulamentele noastre prevedeau lupta discontinuă ca un caz special. iar în ceia ce privește lupta cu carele de luptă sau în contra lor, în ofensivă ca și în defensivă era studiată numai teoretic pentru bunul motiv că nu aveam aceste mașini de luptă, cari au dominat câmpurile de bătălie pe toate teatrele de operații în al doilea războiu mondial și cari au provocat pătrunderi ofensive de adâncimi impresionante, sau prăbușiri dezastruase de fronturi și armate. Prezența în cantitate mare a blindatelor a răsturnat această tactică a războiului de tranșee și a impus un războiu de mișcare, care cerea soldatului infanterist spirit de inițiativă, încredere totală în arma pe care o mânua și pregătire pentru luptă fără continuitate de foc și de vedere.

Natural că în această iarnă și primăvară a anului 1941, instrucția infanteriei s'a făcut în acest sens și pregătirea de luptă a soldatului român s'a îndreptat într'o măsură apreciabilă. Aceasta s'a dovedit chiar din primele lupte, așa că după o lună de zile de operații, Hitler își schimbase părerea despre valoarea trupelor române. În convorbirea pe care a avut-o la 12 August 1941 cu ambasadorul spaniol Espinosa de los Monteros care se prezenta pentru plecare, i-a spus că «trupele române, aliații noștri, sunt absolut eminente».

După căderea Odesei în mâinile românilor, Hitler vorbind despre acest eveniment, a spus: «Cu căderea Odesei, războiul este practic terminat pentru România. Nu mai rămâne de aici înainte românilor de cât să-și consolideze situația lor»... «În afară de Duce printre aliații noștri, Antonescu face cea mai puternică impresie. Este un om de clasă serioasă, care nu se lasă zdruncinat pentru nimic; în plus este incoruptibil, un om cum România n'a mai avut nici odată». Este drept că Antonescu era o fire dură. Nu se lăsa influențat de cei din jurul lui și nu admitea să fie contrazis sau dominat. El însuși cu o putere de muncă deosebită, cerea și celorlalți să fie capabili de aceleași eforturi. Era autoritar, foarte ambițios multă încredere în valoarea lui personală și vindicativ până la nedreptate. În armată mai ales era temut. Pe adversarii lui —sau pe cei pe cari el îi considera că sunt în contra lui— i-a urmărit și i-a lovit greu atunci când a avut posibilitatea. Aceste defecte însă nu l-au împiedecat să fie un mare patriot și să pună dragostea de țară de-asupra oricărui

sentiment. Politica lui externă poartă pecetea acestui patriotism. La procesul care i s'a făcut de regimul comunist în 1946, fiind întrebat dacă nu regretă că a făcut războiul în contra Rusiei, a declarat că nu numai ca nu regretă, dar dacă i s'ar mai oferi ocazia l-ar face din nou, însă în condițiuni de mai bună pregătire a armatei. Antonescu știa să se impună prin demnitatea și mândria lui națională românească și este probabil că această atitudine l-a făcut pe Hitler să spună că: «România n'a avut nici odată un om ca el». Această afirmație dovedește că Hitler nu cunoștea istoria poporului român, unde —dacă ar fi citit-o— ar fi găsit destui principii români cari și-au apărat cu arma'n mână țările lor și s'au acoperit de glorie pe multe câmpuri de bătălie luptând pentru independența acestor țări, în contra inamicilor vecini și învingându-i, deși de obicei aceștia erau superiori în număr de luptători.

În altă împrejurare, în August 1942, vorbind față de Ribbentrop, Himmler și alții despre siguranța și pacea în sud-estul Europei a spus: «Dacă ungerii intră în războiu contra României, Antonescu cum îl cunosc eu, îi va bate cu desăvârșire».

În schimb pe Regele Mihai îl considera ca pe un adolescent lipsit de pregătirea și calitățile necesare pentru luarea unor decizii importante, mai ales în perioade grave. «Este destul să-ți imaginezi ce-ar fi fost Regele Mihai al României fără sprijinul unui om așa de remarcabil ca mareșalul Antonescu. Întâmplător acest tânăr este prost ca picioarele lui. Apoi el a fost stricat printr'o educație de copil alintat»...

În această apreciere despre Regele Mihai, Hitler se întâlnește cu aceia făcută de Air Vice-Marshall Arthur Gould Lee în «Crown against sicle» (Coroana contra secerii). Lee scrie: «Neprepararea Regelui pentru datoriile lui, era consecința anilor de viață anormală și a educației insuficiente de care era răspunzător numai un om: Regele Carol». Iar mai departe adaugă: «Dar cu toate că Regina Elena aspira să-i oțelească caracterul, nu a isbutit din lipsa unei educații potrivite. Desvoltarea minții și a culturii lui a fost greșit îndrumată, iar inteligența și energia, lăsate să alunece spre activități fără importanță. Nu a reușit nimic, în afară de a conduce un automobil și a ține o pușcă. Precoce în unele, dar de o ignoranță prăpăstioasă în altele». «Coroana contra secerii» este totuși o carte scrisă în favoarea Reginei Elena și a fiului ei Mihai.

Această nepregătire a Regelui pentru funcția pe care o avea în stat, explică în bună măsură atitudinea lui Antonescu care lua hotărâri fără să le discute sau fără să-l consulte pe Rege. Urmarea a fost o animozitate profundă a acestuia față de Conducător, provocată de situația de inferioritate în care se găsea și de neputința de a reacționa. Desacordul dintre Rege și Conducător s'a resimțit și în raporturile reprezentanților germani la București cu Palatul Regal. Aceștia trebuiau să păstreze raporturi strânse cu Antonescu pentru că el era conducătorul statului, dar în ace-

laș timp erau datori să aibă raporturi de curtoazie cu Regele și să-și, facă relații la Palat, ceia ce nu s'a reușit aproape nici odată.

Intrarea României în războiu contra Rusiei a avut o urmare dureroasă, dar —după cum s'a văzut din evenimentele pe cari le-am trăit— inevitabilă, în raporturile noastre cu Anglia și Statele-Unite. Deja de la 10 Februarie 1941, guvernul britanic își rechemase ambasadorul de la București, Sir Reginald Hoare, iar la 15 Februarie a aplicat României blocada maritimă. Guvernul român, la rândul lui și-a rechemat ministrul de la Londra, Viorel Tillea, și a oprit transporturile de combustibil către Turcia. Deși relațiile României cu această țară erau cât se poate de bune, guvernul român a luat această măsură pentru a nu da posibilitatea Angliei să cumpere din Turcia combustibil românesc. Situația a rămas neschimbată până la 4 Septembrie 1941, când guvernul englez a fost presat de ruși —după memoriile lui Churchill— să declare războiu aliaților Germaniei.

Churchill s'a opus la început, dar la 30 Noembrie a trimis României o notă ultimativă, în care avertizează că dacă trupele române nu vor înceta până la 5 Decembrie acțiunile de război contra Rusiei și nu se vor retrage în spatele Nistrului, guvernul englez se va vedea obligat să declare război României. Cum guvernul român a refuzat condițiile imposibile de acceptat în acele împrejurări puse de Anglia, în ziua de 7 Decembrie s'a creat starea de războiu între cele două țări.

În ceia ce privește Statele-Unite, evenimentele până la declararea stării de război s'au petrecut astfel. Încă de la 11 Octombrie 1940, guvernul american blocase averile române din Statele-Unite sub pretextul că de la sosirea misiunii militare germane, România era o țară ocupată. Acesta a fost un gest inamical, făcut la o dată când nici nu se putea vorbi despre un războiu germano-rus.

După 22 Iunie 1941, guvernul român a informat guvernul american că România intenționează să-și reia Basarabia și Bucovina de nord, după care va rămâne în apărare pe Nistru. După ce aceste provincii au fost reintegrate României, însărcinatul de afaceri român dela Wawhington, după instrucțiunile lui Mihai Antonescu ministrul afacerilor străine român, s'a prezentat la 4 Septembrie lui Cordell Hull, șeful departamentului de stat american și i-a comunicat că România și-a reluat provinciile răpite de Rusia cu un an mai înainte, iar acum s'a hotărât să continue lupta până la luarea Odesei. La această din urmă comunicare Cordell Hull i-a spus că guvernul american consideră Germania cel mai mare pericol mondial.

La 12 Decembrie —o zi după ce Germania și Italia au declarat războiu Statelor-Unite— ministrul german von Killinger și ministrul italian Bova Scopa s'au prezentat împreună la Mihai Antonescu și a dat de înțeles că, pe baza condițiilor din pactul tripartit la care România aderase,

are datoria să se considere în stare de războiu cu Statele-Unite. Obligat prin această impunere, guvernul român a trimis guvernului american o declarație de războiu, prin însărcinatul de afaceri american Benton. Guvernul american a reacționat abia la 5 Iunie 1942, când la presiunile rușesti a trimis o contra declarație de războiu semnată de Roosevelt.

Aceste declarații de război contra Angliei și a Statelor-Unite nu corespundeau nici cu sentimentele și nici cu interesele guvernului României și ale poporului român.

Ele au fost rezultatul unor obligații și presiuni venite din afară. România a purtat război cu toată puterea de care a fost capabilă numai contra Rusiei. Față de Anglia și Statele-Unite numai s'a apărat atât pe cât a fost posibil, adică aproape de loc, ceea ce n'a împiedecat pe aceste două mari puteri occidentale să ne lovească cât au putut mai crunt în folosul Rusiei. Declarațiile de război române față de aceste două aliate ale Rusiei comuniste aveau un caracter simbolic. Nu aveam nici un mijloc de luptă, nici o armă cu care ne-am fi putut bate cu ei și n'aveam nici un motiv de război; aveam în schimb tot interesul să evităm ori ce act de război între noi și ei. Engelji și americanii — mai bine zis Churchill și cu Roosevelt — au ținut însă să ajute atât de puternic pe ruși, încât au reușit prin bombardamentele lor aeriene asupra orașelor și populației să ridice în toată țara un nemaipomenit val de ură în contra lor.

Mareșalul Antonescu a exprimat clar poziția politicii lui externe la 12 Decembrie 1941 spunând unor ziariști: «Eu sunt aliatul Germaniei contra Rusiei; sunt neutral între Germania și Anglia; sunt pentru americani în contra Japoniei».

În luna Ianuarie 1942, mareșalul Keitel a făcut o călătorie în țările din sud-estul Europei, în scopul de a obține trupe ungare și române pentru campania din anul următor. În discuțiile avute cu mareșalul Antonescu s'a căzut de acord ca România să contribuie tot cu atâtea divizii ca și în 1941 și cari să fie trimise pe front în trei etape. Printr'un protocol economic semnat la Berlin la 17 Ianuarie 1942, Germanii își luau obligația de a înarma aceste divizii pe baza unui credit de război și de a le aproviziona pe front.

La 11 Februarie, Antonescu a făcut o altă vizită lui Hitler la cartierul general «Wolfschanze» la Rastenburg. După ce s'a discutat despre luptele grele din iarna 1941-42, Hitler a expus intențiile lui pentru 1942, fără ca să intre în precizări. Atât Antonescu cât și Hitler credeau că Rusia nu mai are mari posibilități și că dacă s'ar face un efort din partea Germaniei, războiul ar putea fi terminat victorios în 1942. De aceea Antonescu a declarat că România este dispusă să contribuie cu toate forțele disponibile, dar a pus condiția ca și Ungaria și Bulgaria să contribuie în aceiași măsură. Antonescu a pus această condiție, pentru că la 8 Ianuarie Ribbentrop, într'o cuvântare ținută la Budapesta afirmase că frontierele

fixate prin dictatul de la Viena erau definitive. Hitler a căutat să liniștească pe Antonescu spunându-i că Ungaria a promis să fie loială, iar Bulgaria nu poate participa la un războiu contra Rusiei, trebuind să facă paza față de Turcia. Antonescu n'a fost mulțumit cu acest răspuns și a declarat ca nu este logic ca slavii din est să fie distruși, iar pe cei din sud și vest, precum și pe unguri să-i facă mai mari. România nu poate renunța la Transilvania și după terminarea războiului din est, el este hotărât să-și sprijine cererea chiar cu armele, dacă va fi nevoie. El vrea să facă din România un bastion contra ungarilor și slavilor.

Hitler n'a luat nici o atitudine față de expunerea lui Antonescu, dar s'a pronunțat într'o formă prudentă în contra unui conflict armat mai târziu între România și Ungaria.

Într'o discuție avută a doua zi cu Ribbentrop, Antonescu s'a ridicat în contra tendinței germane de a oferi României recompense teritoriale la est, pentru a înlocui pierderea Transilvaniei. «Toți soldații de pe frontul de est — a spus Antonescu — pe cari i-am vizitat, m'au întrebat când vor putea să lupte pentru Transilvania». În călătoria făcută de Antonescu la 10 Februarie 1942 cu șeful protocolului Freyherr von Dörnberg către cartierul lui Hitler, i-a spus că România n'a aderat la pactul tripartit ca să modifice tratatul de la Versailles, ci ca să lupte în contra slavilor. După această vizită Hitler a fost obligat să recunoască că hotărârea de la Viena a mărit antagonismul dintre români și unguri, nici unul nefiind mulțumit cu această hotărâre, și că deocamdată nu are altă soluție de cât să lase chestiunea în suspensie.

În luna Iunie, cu ocazia unei vizite la grupul de armate sud, Hitler și-a exprimat intenția de a crea un grup de armate român sub comanda marelui Antonescu și care urma să ia ființă după ajungerea forțelor germane pe Don și Volga. Această intenție i-a fost comunicată lui Antonescu de către generalul Hauffe la începutul lunii Iulie. Conducătorul român a fost de acord, deși era greu bolnav de câteva luni. Pentru punerea în aplicare a acestei hotărâri, generalul Halder șeful OKH l-a primit la 27 August pe generalul Hauffe. În convorbirea care a avut loc s'a decis ca grupul de armate Stalingrad, în a cărui compunere trebuiau să intre armatele 3 și 4 române și care era destinat să fie pus sub comanda marelui Antonescu, să aibă ca șef de stat major pe generalul Șteflea, care era șeful marelui stat major român și subșef pe generalul Hauffe care era șeful misiunii militare germane în România.

În luna Octombrie 1942, mareșalul Antonescu a făcut o vizită lui Hitler la cartierul general Winitza, unde s'a discutat în special întrebuintărea armatelor 3 și 4 române la vest și sud de Stalingrad.

Tot în această lună s'a instalat la Rostov un eșelon înaintat al comandamentului grupului de armate Stalingrad. Acesta a pregătit lucrările pentru luarea în primire a frontului grupului de armate, dar Antonescu

n'a venit să ia conducerea, pentru că nu erau îndeplinite condițiile puse de el în ceea ce privea înarmarea trupelor române, rezervele frontului și reducerea capului de pod rusesc de la Kremenskaia, care prezenta o foarte serioasă amenințare în mijlocul frontului armatei a 3-a române. Din această cauză, cele două armate române și armata a 6-a germană cari intrau în compunerea grupului de armate Stalingrad, se găseau provizoriu în subordinea marelui mareșalului german Freyherr von Weichs, comandantul grupului de armate B.

După ruperea frontului în sectoarele celor două armate române în zilele de 19 și 20 Noembrie 1942, ca urmare a ofensivei ruse din cotul Donului, Hitler a numit la 21 Noembrie pe mareșalul Erich von Manstein comandant al grupului de armate Don, înlocuind prin această denumire grupul de armate Stalingrad, în același spațiu și aceleași forțe, întărit cu altele noi. Mareșalul von Manstein a luat conducerea acestui grup de armate la 26 Noembrie.

După bătălia de la Stalingrad, o tensiune s'a creiat între trupele germane și române. Necunoscându-se adevăratele cauze ale înfrângerii armatelor 3 și 4 române, germanii au învinuit pe români că nu și-au făcut datoria, făcând reflexii ofensatoare la adresa lor. Mareșalul Antonescu a protestat în contra acestei atitudini pîntr'o scrisoare adresată Mareșalului von Manstein, care —la randul lui— a trimis-o lui Hitler. Pentru calmarea spiritelor, acesta a primit la 21 Decembrie pe generalul Hauffe la cartierul general «Wolfsschanze» și l-a însărcinat să-i comunice mareșalului român că prima chestiune care se pune acum este să se ajute frontul. Celelalte chestiuni vor fi discutate mai târziu. Hauffe s'a prezentat la mareșalul Antonescu la 28 Decembrie și această întâlnire a fost o indicație că relațiile germano-române vor reveni la normal. Antonescu l-a primit pe Hauffe camaraderește, ca întotdeauna, și nu și-a mai manifestat nici o supărare.

Pentru rezolvarea problemelor militare rezultate din înfrângerea de la Stalingrad, conducătorul român a făcut o vizită lui Hitler la «Wolfsschanze» între 11-12 Ianuarie 1943. În cursul acestor zile s'au discutat problemele economice și mai ales desorganizarea armatei române după bătălia din cotul Donului, urmările acestei bătălii asupra participării mai departe a României la război și modalitatea de reorganizare a forțelor române.

Mareșalul Antonescu a fost de acord să colaboreze mai departe și s'a stabilit că cele 6 divizii române cari luptau în Caucaz —deci nu faceau parte din armatele 3 și 4 române— să primească cât mai repede armament german. Apoi s'a mai prevăzut înarmarea în același fel pentru două divizii formate din resturile armatelor 3 și 4 române și cari făceau siguranța coastei mării de Azov în regiunea Mariupol, alte două divizii aflate în Crimeia, și în fine încă 6 divizii cari urmau să fie reorganizate în țară.

Pentru divizia blindată română, s'a decis să primească și ea material german. Aceste din urmă divizii, trebuiau să fie gata în primăvara anului 1944. Până atunci contribuția României se limita numai la forțele deja aflate pe front.

Ca urmare a crizei de încredere între germani și români provocată de ruperea frontului român în bătălia de la Stalingrad, precum și din cauza scrisorii către Manstein, generalul Hauffe a dat ordin ca ofițerii germani din comandamentul de la Rostov să se limiteze numai la raporturile de serviciu cu ofițerii români. Deși după puțin timp situația revenise la normal, generalul Hauffe ale cărui raporturi cu generalul Șteflea deveniseră reci, a cerut mutarea și a fost numit comandant al diviziei 46 infanterie. În luna Iulie 1944 a căzut la Lemberg ca comandant al corpului 13 armată.

În locul lui a revenit generalul Eric Hansen, care fusese primul șef al misiunii militare germane în România și care se bucura de încrederea lui Antonescu. El a primit titlul de general german pe lângă comandamentul suprem al armatei române.

Generalul de aviație Wilhelm Speidel, care era șeful misiunii aeriene a fost înlocuit din motive de sănătate cu generalul Gerstenberg.

La 2 Februarie 1943 pe baza unor informații insuficient verificate relativ la unele semne de descompunere la trupele române din capul de pod Kuban, Hitler a adresat o scrisoare lui Antonescu prin care îi comunica aceste informații și-l ruga să ia măsuri. Conducătorul român a trimis imediat în anchetă în Kuban pe generalul Pantazi ministru de războiu, însoțit de un ofițer din misiunea germană. Rezultatul a fost raportat de generalul Hansen la cartierul general al lui Hitler. «La vizita trupelor române în Caucaz și Crimeia nu s'a putut stabili nicăeri semne de descompunere. În afară de întâmplătoare stări de slăbiciune și manifestări de oboseală, toate unitățile au dovedit voință îndârjită de a rezista. O ținută bună au dovedit în special diviziile 2 și 3 vânători munte și divizia 9 cavalerie». Generalul Hansen a propus pentru restabilirea spiritului de camaraderie, ca purtarea vitejească a unităților române din Caucaz, să se menționeze cât mai curând posibil în raportul informativ al armatei.

În urma acestei anchete, Hitler a adresat imediat o altă scrisoare lui Antonescu cerându-și scuze și exprimându-și speranța că și de aici înainte trupele celor două țări vor da tot ce vor putea. Mareșalul Antonescu i-a mulțumit telegrafic la 18 Februarie și cu aceasta incidentul a fost închis.

Catastrofa de la Stalingrad nu s'a limitat numai la cele două armate române și armata 6 germană. La 20 Decembrie o nouă ofensivă rusă —de astă dată pe frontul italian, la vest de frontul român— a provocat o spărtură care a atras în zilele următoare prăbușirea frontului apărât de

armata italiană; iar la jumătatea lunii Ianuarie 1943 a treia ofensivă rusă a desființat frontul apărut de trupele ungare, aflat în prelungirea frontului italian.

Aceste înfrângeri, una după alta, în sectoarele armatelor aliate, au provocat fricțiuni între germani și aliații lor. Pentru a opri o întindere a incidentelor și a evita o agravare a tensiunii raporturilor cu aliații, Hitler a dat la 14 Februarie 1943 un ordin în care spune: «Buna credință și camaraderia cer a se purta corect și față de un aliat învis, întrucât Germania mai are interes să reorganizeze cât mai repede unități aliate și în plus să nu se pună nici un fel de material de agitație la dispoziția forțelor opoziției din aceste țări».

HITLER ȘI INCERCĂRILE DIPLOMATICE ALE ROMÂNIEI DE A-ȘI SALVA INDEPENDENȚA

După bătălia de la Stalingrad, cu urmările pe cari le-a avut în iarna anului 1942/43, mareșalul Antonescu și-a dat seama că Germania nu va putea învinge Rusia. Dacă ar fi avut numai un singur front — acela de răsărit — situația ar fi fost alta; dar numeroase forțe germane se aflau împrăștiate în nordul, vestul și sudul Europei. Generalul Alfred Jodl, șeful de stat major al OKW-ului în timpul războiului, într'o conferință ținută la 7 Noembrie 1943 în fața celor mai înalte personalități ale partidului național-socialist a arătat că:

- în Finlanda erau 176.800 trupe excelente;
- în Norvegia erau 380.000 oameni în 13 divizii cu 1000 de tunuri de calibru mai mare de 100 mm;
- în Danemarca erau 106.500 oameni;
- în Franța se găseau 27 de divizii dispuse în apărarea coastei; 10 divizii infanterie și 11 divizii blindate erau gata să intervină în contra-atac; alte 7 divizii din cari 3 de parașutiști erau în curs de pregătire; în total 1.370.708 combatanți cu 2.692 tunuri de tot felul și 2.354 tunuri anticar;
- în Italia 396.000 combatanți;
- în Balcani se aflau 612.000 combatanți în 24 de divizii.

Deci în anul 1943, mai bine de 3 milioane de luptători germani se găseau în misiuni secundare, departe de frontul principal și în imposibilitate de a participa la războiul din Rusia. De sigur că și în toamna anului 1942 situația era cam aceeași, așa că fronturile secundare au absorbit — ținându-le în inactivitate — mai mult de 100 de divizii germane, cari dacă ar fi fost pe frontul de răsărit, rezultatul războiului cu Rusia s'ar fi schimbat. Așa dar fronturile secundare prin obligația pe care au

impus-o comandamentului suprem german de a ține atâtea trupe, fie pentru menținerea ordinii, fie pentru a face față unor eventuale debarcări anglo-americe, au avut un rol activ slăbind capacitatea de luptă a Germaniei pe frontul principal atât de mult în cât n'a putut să dea Rusiei lovitură decisivă nici în 1941 nici în 1942; iar după aceea, superioritatea rusă pe câmpul de bătălie în oameni și material a devenit atât de mare în cât o victorie nu mai era posibilă.

În această situație, mareșalul Antonescu s'a decis să ia legătura cu puterile vestice, ca să le convingă de imensitatea pericolului rus și de necesitatea în care se găsea România de a continua războiul în contra Rusiei ca să-și salveze independența. De aici înainte raporturile dintre Hitler și Antonescu vor fi influențate de încercările României de a găsi o soluție salvatoare în legătură cu Statele-Unite și Anglia.

Mihai Antonescu, de acord cu Conducătorul Statului, socotind că Italia este statul cel mai important dintre aliații Germaniei, a avut în Ianuarie 1943 o lungă întrevedere cu Bova Scopa, ministrul Italiei la București, încercând să-l convingă de necesitatea pentru Italia și România de a lua contact cu puterile vestice, cărora să le arate cât de mare este pericolul rusesc, și că este de cea mai mare importanță ca aceste puteri să împiedice comunizarea Europei. Bova-Scopa a înaintat la 19.I.1943 un raport contelui Ciano cu propunerea României. Mussolini n'a luat în considerare această propunere și a refuzat să facă legătura cu puterile vestice.

Mareșalul Antonescu a căutat atunci o altă cale. La începutul lunii Februarie 1943, nunțul papal Bernardini de la Berna, într-o convorbire cu Lahovary, ministrul României în Elveția, a exprimat părerea, că acum ar fi o ocazie favorabilă ca să se înceapă discuții pentru pace. Guvernul român, informat despre această opinie, a desbătut-o cu Suphi-Tarioer, ministru turc la București și cu nunțul papal Casulo. Ideia lui Antonescu era ca guvernul turc și vaticanul să explice puterilor occidentale urmările dezastruoase pentru Europa, ale unei victorii ruse și să le convingă de necesitatea unei păci separate cu Germania.

Tot în acel timp însă, guvernul turc făcuse unele sondări în cercurile engleze. Cu ocazia unei vizite a lui Churchill la Adana la 13 Ianuarie 1943, în cursul discuției cu președintele Turciei, İnönü, Churchill a spus că în organizarea viitoare a Europei, este prevăzut un bloc al statelor balcanice și dunărene. Interpretând că acest bloc ar fi îndreptat în contra Rusiei, guvernul turc a încercat să lărgască această idee ca să-și dea seama de posibilități; dar guvernul englez n'a mai dat nici o urmărire ideii lui Churchill, iar guvernul german, informat de guvernul ungar despre activitatea politică a guvernului turc, s'a opus categoric la crearea acestui bloc. Guvernul turc, văzând că încercările lui nu sunt luate în considerare de nici o parte, a renunțat la orice intervenție. Așa că atunci când ministrul român la Ankara a expus dorința României, guvernul turc i-a

explicat care este situația și i-a spus că în interesul sud-estului european România trebuie să continue războiul contra Rusiei.

Tot în acel timp, Cădere, ministrul României la Lisabona —după sugestiile ministrului afacerilor străine român—, a încercat prin primul ministru Salazar, și prin ministru britanic la Lisabona, să caute o linie de contact cu puterile vestice. La fel a procedat și ministru român la Madrid —Nicolae Dumitrescu— luând legătura cu miniștrii Argentinei Portugaliei. Turciei și Chili-ului. El le-a arătat că —după expunerea făcută de ministrul afacerilor străine român, Mihai Antonescu, în Februarie 1943— în urma înfrângerii dela Stalingrad și a debarcării americane în Africa de Nord, la București se socotește imperialismul german oprit, și că apare imperialismul comunist, infinit mai periculos și mai contagios prin doctrina pe care o profesează. Deasemenea le-a mai spus că s'a constatat pentru prima oară la cancelarul Hitler dispozițiuni înțelegătoare pentru o restabilire a independenței țărilor ocupate.

Guvernul român a socotit că această activitate diplomatică, trebuia să fie adusă la cunoștința guvernului german. Mihai Antonescu a pregătit în acest scop un memoriu pentru Ribbentrop, de care a luat cunoștință și ministru german de la București. În acest memoriu se arăta ca scopul activității diplomatice române era să găsească o formulă de pace între Germania și puterile vestice. Înainte ca acest memoriu să fi fost trimis la destinație, mareșalul Antonescu a primit o invitație din partea lui Hitler.

Întâlnirea dintre Hitler și Conducătorul român a avut loc la Klessheim, la 12-13 Aprilie 1943. Discuția a fost aprinsă. Hitler fusese informat pe alte căi despre încercările diplomatice ale guvernului român și a cerut înlocuirea lui Mihai Antonescu ca ministru de externe și a miniștrilor români de la Berna, Madrid și Lisabona. Din telegramele descifrate de informatori, reieșea clar că sondările telegramelor erau făcute cu aprobarea lui Hitler. În una din telegrame, secretarul de stat american Hul, invita pe ministrul american de la Lisabona «să sprijine inițiativa lui Mihai Antonescu».

Mareșalul Antonescu nu s'a lăsat impresionat de supărarea vizibilă a lui Hitler și a expus punctul lui de vedere în politica externă a Axei, propunând să se termine războiul în vest, ca să poată duce cu toate forțele, războiul contra Rusiei până la ultima decizie. În cursul discuției, Hitler a făcut aluzie la pierderea bătăliei de la Stalingrad, imputând-o trupelor române. Antonescu s'a ridicat cu energie în contra acestei afirmații și a expus greșelile strategice și tactice ale conducerii germane, care singură este responsabilă de această prăbușire.

După întoarcerea la București, Conducătorul român n'a făcut nici una din înlocuirile cerute de Hitler. Mihai Antonescu, rămas mai departe ministru al afacerilor străine, a reluat din nou ideea unei legături cu

puterile vestice prin Italia și a proiectat o vizită la Roma. La 1 Iulie a fost primit de Mussolini și Bastianini, secretar de stat. Discuțiile n'au dus la rezultate favorabile tezei române. Mussolini, deși în principiu era de acord, totuși a fost de părere să se mai aștepte două luni, în care timp s'ar putea realiza o situație militară mai bună, care să permită începerea unor discuții cu puterile occidentale, dintr'o poziție mai favorabilă.(100).

La 25 Iulie 1943, Ducele a fost răsturnat și arestat, astfel că încercările României prin Italia n'au putut fi continuate.

La 2-3 Septembrie 1943, a avut loc o altă vizită a lui Antonescu, fără rezultate importante. Hitler s'a mulțumit să-i spună că în curând războiul va lua o altă întorsătură și cu toate greutățile frontului, de astă dată n'a mai cerut trupe române.

Puțin timp după această vizită s'a ajuns la o nouă încordare a raporturilor germano-române din cauza reprezentanților Italiei la București. România a recunoscut atât guvernul Mussolini, cât și guvernul care provocase răsturnarea situației din Italia. Amândouă guvernele aveau reprezentanți la București. Guvernul german a cerut lui Antonescu să recunoască numai guvernul lui Mussolini, dar Antonescu a refuzat. Acesta a fost unul din gesturile prin cari Antonescu își manifesta independența față de politica germană.

În căutarea unui contact cu puterile vestice, Antonescu a trimis ca ministru în Turcia pe Alex. Crețianu. Acesta fusese secretar general la ministerul afacerilor străine și se retrăsese nefiind de acord cu politica de războiu a mareșalului. Însărcinarea lui era să ia legătura cu reprezentanții aliaților din occident și să caute un teren de înțelegere cu ei.

O altă schimbare în diplomația română s'a făcut tot atunci prin numirea lui Frederic Nanu ca ministru la Stockholm. Când s'a prezentat de plecare, mareșalul Antonescu i-a spus: «Puteți să spuneți aceluia cari sunt interesați, ca l-am informat pe Hitler că nici o singură împușcătură românească nu se va trage asupra trupelor britanice sau americane, dacă vor apare în România». De sigur că o recomandatie similară a fost făcută și lui Crețianu, așa că nu se poate spune că anglo-americanii n'au cunoscut intențiile lui Antonescu față de o eventuală acțiune militară a occidentalilor îndreptată spre România. Cu toate declarațiile de războiu, Conducătorul român refuza să facă război occidentalilor.

După primele contacte luate la Ankara, Crețianu a primit o comunicare a guvernului englez în care se spunea: «Anglia poate să primească cereri ale guvernului român, sau ale altor personalități române, dacă sunt în același timp făcute și către Rusia și Statele-Unite. Aceste oferte trebuie să conțină predarea fără condiții față de cei trei aliați principali». Acest răspuns atât de drastic, în contrast total cu atitudinea României față de occidentali, tăia ori cîte posibilitate de discuție. Această condi-

ție nefericită «predarea fără condiții față de cei trei aliați principali» distrugea ori ce dorință de a eși din războiu și împingea la continuarea lui până la ultima extremitate.

Nanu, care și el primise însărcinarea de a sonda pe reprezentanții aliaților occidentali aflați la Stockholm, a avut la sfârșitul lui Noembrie o întrevvedere cu ambasadorul Statelor-Unite —Johnson— pe care îl cunoștea personal. Din discuție a tras concluzia că nu poate găsi nici un sprijin la acest american, care avea instrucțiunile lui de a nu discuta cu reprezentanții țărilor inamice și se ținea de ele. El putea numai să înainteze propunerile acestor țări, în cazul că ele acceptau să capituleze fără condiții. Așa dar și de la Stockholm ca și de la Ankara guvernul român a primit același răspuns. Totuși Conducătorul român, considerând că occidentalii n'au dat ultimul răspuns, a făcut încă o încercare prin Madrid la 20 Decembrie Primul secretar al legației române —Scarlat Grigoriu— a luat contact cu ambasadorul american Hayes, și i-a comunicat din partea guvernului român, că acesta este gata să semneze un document de capitulare după indicațiile ambasadorului american, îndată ce o debarcare aliată în Balcani s'ar îndrepta spre România, și dacă Turcia va intra în războiu alături de aliați.

Este de mirare că mareșalul Antonescu încă nu aflase că la Teheran unde avusese loc conferința celor trei mari la sfârșitul lui Noembrie, se hotărâse că debarcarea anglo-americană va avea loc în Franța; tot odată Eden, ministrul afacerilor străine englez, spusese la Cairo lui Menemencoglu, ministrul de externe turc, încă de la începutul lunii Noembrie —după conferința miniștrilor afacerilor străine de la Moscova— că este clar că rușii vor ocupa Balcanii, dar nu asta este important, ci numai că războiul să se termine mai repede.

Între timp Nanu la Stockholm primise prin intermediul unui gazetar bulgar, Goranoff, din partea guvernului sovietic, propunerea de a lua contact cu reprezentantul guvernului român, în vederea căutării unei soluții pentru terminarea războiului. Pentru începerea discuțiilor, rușii puneau condiția că nici un membru al legației române și nici consilierul de legatie Duca, care aparținea opoziției române, să nu fie informați despre aceste discuții. După două întrevederi cu Goranoff, ministrul Nanu a informat pe Mihai Antonescu. Acesta, de acord cu mareșalul, a dat aprobarea pentru deschiderea discuțiilor, dar fără să se lege cu vre-o promisiune; guvernul român era decis să întrerupă aceste discuții dacă occidentalii și-ar schimba între timp atitudinea față de România.

La 4 Ianuarie 1944 a avut loc prima întâlnire între Nanu și Semionov, locțiitorul ambasadoarei Kolontai care fiind bolnavă n'a putut lua parte la discuție. Rezultatul a fost nul pentru că nici una din părți n'a făcut vre-o propunere. După aceasta, Mihai Antonescu a dat instrucțiuni ca Nanu să se oprească aici și să nu mai continue legăturile cu rușii.

În continuarea străduințelor de a găsi un punct comun de discuție cu puterile vestice, mareșalul Antonescu a dat ordin unui atașat militar american din acea țară că România vrea să conlucreze cu aliații vestici, dar are nevoie de anumite garanții. Situația României este deosebită de aceea a Italiei. «Nu se poate cere României să imite »Italia, de oare ce o asemenea acțiune n'ar avea alt efect »de cât o ocupație germană urmată apoi de alta sovietică. »România nu face războiul anglo-americanilor. Când trupele acestora vor ajunge la Dunăre, trupele române nu le vor combate. Ele vor fi în acel moment pe Nistru ca să »oprească pe ruși».

O altă cale a fost căutată în relațiile pe cari opoziția din România le avea în occident și cari ar fi putut fi folosite în sprijinul cauzei române. La cererea lui Maniu, mareșalul Antonescu a admis să încerce să obțină de la occidentali, garanții pentru libertatea și siguranța României. În cazul că Maniu va reuși, el (Antonescu) ar fi dispus să se retragă, ca să nu fie o piedică pentru salvarea României de sub o eventuală stăpânire rusă. În acest scop s'a decis ca prințul Barbu Stirbey care dispunea de bune legături în Anglia, să fie trimis la Londra ca să ducă discuții secrete cu guvernul englez. La 1 Februarie 1944, Crețianu, ministrul României la Ankara, este informat de engleji că discuțiile cu reprezentanții celor trei mari aliați se vor duce la Cairo. Astfel Stirbey a plecat la 1 Martie la Cairo, cu aprobarea mareșalului Antonescu și ca emisar al grupului opoziționist.

Reprezentanții aliaților erau: Mac Veagh (Statele-Unite), Lord Moyne (Anglia), și Novikov (Rusia).

Pe când România făcea aceste încercări pe căi diplomatice secrete pentru a găsi o posibilitate de salvare pentru ea, războiul din răsărit își urma cursul lui inevitabil. În 1943 apărea din ce în ce mai evident că Germania, lipsindu-i marele număr de divizii aflate pe teatrele de operații secundare, nu numai că nu mai putea da o bătălie decisivă în favoarea ei, dar nici nu mai putea opri înaintarea armatelor ruse. În măsura în care puterile Germaniei se secătuiau, Rusia devenea tot mai puternică printr'o superioritate tot mai accentuată în oameni și armament. De aceea la 25 Octombrie 1943, Hitler adresează lui Antonescu o scrisoare prin care îl roagă cu multă insistență, să-l ajute cât mai repede cu ori câte divizii poate. Deși conform înțelegerii, România trebuia să intervină din nou cu alte forțe numai în primavara anului 1944, situația la grupul de armate sud era așa de gravă, încât se părea că armatele germane din acest sector nu vor mai putea împiedeca o prăbușire a frontului, fără întăriri serioase și imediate. Mareșalul Antonescu răspunde la 15 Noembrie că armata română este încă în curs de pregătire și nu are nici o divizie suficient de înarmată, ca să poată fi trimisă pe front. Materialul de război primit până acum din Germania este de calitate inferioară și roa-

gă să i se trimită cât mai repede, în special care de luptă, tunuri anticar, mașini de tot felul și material de transmisiuni.

După capitularea Italiei la 8 Septembrie 1943, Hitler s'a gândit că astfel de evenimente se pot întâmpla și în Ungaria și România, și a luat măsuri să le prevină. În eventualitatea unei răsturnări în Ungaria s'a întocmit planul «Margareta I» la care era prevăzută și participarea României și a Slovaciei. După acest plan —întocmit fără știrea României— aceasta trebuia să ocupe teritoriul de la est de Tisa, care —presupunea Hitler— corespundea scopurilor politice române.

În contra României, s'a întocmit planul «Margareta II»; ocuparea ei trebuia să fie fulgerătoare și executată numai cu trupe germane. Hitler, ca să știe cum trebuie să procedeze în ambele cazuri, l-a convocat pe mareșalul Antonescu la Klessheim în zilele de 26-28 Februarie 1944. Scopul principal al acestei întâlniri a fost sondarea lui Antonescu în cazul aplicării planului contra Ungariei, unde se simțeau deja acțiuni de rezistență față de Germania. Hitler a încercat să-l convingă pe Antonescu să renunțe deocamdată la ori ce pretenție teritorială asupra Ungariei, de oarece prin această acțiune Germania urmărește să întărească Ungaria și nu s'o slăbească și s'o piardă definitiv. Dacă România ar cere să i se înapoieze Transilvania, Ungaria n'ar mai continua războiul. Conducătorul român n'a fost de acord cu această propunere și atunci Hitler a renunțat la colaborarea României. Totuși pentru că la această întâlnire Antonescu a afirmat că România merge mai departe alături de Germania, Hitler a dat ordin ca planul contra României să fie părăsit.

La 19 Martie Ungaria a fost ocupată de trupe germane. Tot atunci Hitler a socotit că trebuie să mai aibă o întâlnire cu Antonescu, atât pentru a discuta situația rezultată din această ocupare, cât și situația de pe front, în urma ruperii acestuia la 4 Martie în regiunea Sepetovka. Mareșalul Antonescu, necunoscând motivele acestei întâlniri a presupus că s'ar putea ca Hitler să facă asupra lui presiuni similare aceloră făcute asupra lui Horthy și o eventuală rezistență i-ar permite să ocupe România. De aceea, Mihai Antonescu, ministru afacerilor străine român, a telegrafiat la Ankara ministrului român Crețianu, să comunice englezilor, că guvernul român dorește să știe imediat pe ce sprijin politic din partea aliaților occidentali poate să conteze, pentru ca Conducătorul român să fie în situația de a lua deciziile necesare la întâlnirea cu Hitler. Răspunsul a sosit după plecarea lui Antonescu la Klessheim. El era adresat direct mareșalului Antonescu și era semnat de generalul Wilson. Acesta cerea lui Antonescu să nu viziteze în nici într'un caz pe Hitler, pentru a nu fi considerat că vrea să ducă războiul până la urmă alături de Germania. Să înceteze lupta contra Rusiei și să predea România celor trei mari puteri. Condițiile de pace pentru România vor depinde în mare măsură de contribuția acesteia la doborârea Germaniei. Acest răspuns extrem

de dur, nu răspundea la întrebarea guvernului român, care voia să cunoască sprijinul pe care l-ar putea aștepta de la occidentali în cazul unei rupturi cu Hitler. Ni se impunea o capitulare fără condiții, fiind pur și simplu invitați să ne predăm legați de mâni și de picioare, fără să ni se spună care va fi situația României la încheierea păcii. Ni se cerea să ne aruncăm în gol, un act de disperare pe care îl face cineva numai când nu mai poate mișca și este complet epuizat. Noi nu ne găseam în această situație.

O a doua telegramă a trimis generalul Wilson la 29 Martie tot către mareșalul Antonescu, în care îi spune că guvernul englez a luat legătura cu guvernul sovietic ca să studieze cererea României. Ambele guverne au căzut de acord ca mareșalul Antonescu să ia legătura cu comandamentul suprem sovietic printr'un general român din prizonieratul rus, ca să decidă colaborarea trupelor române cu cele ruse în contra frontului german de sud și a trupelor germane din România. Pe cât era de cinică și autoritară prima telegramă, pe atât aceasta de-a doua era lipsită de orice seriozitate. Cum era posibil să se aventureze un guvern responsabil de destinele țării lui, într'o asemenea acțiune, fără să știe ce soartă îi pregătesc inamicii cari îi dădeau aceste sfaturi? Nici una nu lua în considerare scopul politic românesc și nici nu oferea vre-o garanție pentru libertatea și independența României; în schimb i se cerea să atace pe la spate și fără nici un fel de avertisment, aliatul care timp de 3 ani a luptat alături de noi în contra dușmanului nostru cel mai periculos. La astfel de propuneri mareșalul Antonescu s'a abținut să mai răspundă. De aceea la 2 Aprilie generalul Wilson s'a adresat lui Maniu, căruia îi transmite aceleași condiții, pe cari le comunicase mai înainte Conducătorului român. Maniu n'a acceptat nici el propunerile făcute prin generalul Wilson, considerând că nu asigurau nici independența, nici frontierele și nici libertățile poporului român. Ca ajutor militar, Wilson propunea bombardamente puternice aeriene asupra populației, ca s'o revolte în contra lui Antonescu. Aceste bombardamente au început la 4 Aprilie și au avut un efect exact contrar de cât cel scontat de occidentali. În locul simpatiei de care aceștia se bucurau, s'a ridicat un val de ură totală în contra lor. Maniu a intervenit la 19 Aprilie prin Știrbey la Cairo, ca să înceteze aceste bombardamente care fac un mare rău politicii anglo-americane; dar protestul lui n'a fost luat în seamă și bombardamentele anglo-americane asupra populației române lipsită de orice apărare aeriană și antiaeriană au continuat până la capitularea României.

Vizita lui Antonescu în Germania a avut loc la 23-24 Martie. Punându-se în discuție situația creată Ungariei prin ocuparea de trupe germane, Antonescu a cerut ca trupele ungare din teritoriul transilvan să fie retrase la vest, pentru a se înlesni ocuparea lui de români. Hitler n'a putut să accepte această cerere pentru că îl punea în conflict cu ungurii,

dar a admis ca trupele ungare din această regiune să fie puse sub comandament german și regiunea să fie declarată zonă operativă germană. S'a discutat apoi situația îngrijorătoare a frontului de sud. Hitler și-a exprimat speranța că va putea opri înaintarea rusă la est de frontiera României, iar mareșalul Antonescu a declarat că va grăbi cât mai mult mobilizarea trupelor din interior și trimiterea lor în nordul Moldovei. El vroia să pună din nou în front două armate; armata a 3-a (general Petre Dumitrescu) care făcuse siguranța în Transnistria și acum se găsea în retragere către cursul inferior al Nistrului, și armata a 4-a (general Racovița) care urmă să ia în primire frontul din Moldova.

După două zile —la 26 Martie— Hitler îi confirmă în scris cele discutate și hotărâte la întâlnire și-i comunică instrucțiunea dată. Scopul era oprirea inamicului prin reconstituirea unui front cât mai departe de frontiera României, cu rezerve aduse pe acest front. Hitler considera posibilă această operație, de oarece inamicul se depărtase mult de bazele lui de aprovizionare și pierduse din puterea ofensivă. Trupele române trebuiau să ocupe o poziție pe cursul superior al Prutului, ca să asigure adâncimea apărării. Pentru aceasta, îl ruga pe mareșalul Antonescu să grăbească transportul trupelor în nordul Moldovei, acolo unde amenințarea era mai gravă.

Deasemenea explica necesitatea unui comandament unic, pentru care propunea punerea armatelor 3 și 4 române sub ordinele grupului de armate A.

Mareșalul Antonescu a răspuns la 27 Martie că față de înaintarea inamicului, apărarea cursului superior al Prutului nu se mai putea face. De aceea concentrarea forțelor armatei a 4-a în Moldova se va face pe o linie de front sprijinită pe obstacole naturale între Iași și Târgul Frumos, prelungită la aripa stângă pe înălțimile de la vest de Siret, iar la aripa dreaptă trecând în Basarabia peste masivul Cornești, Chișinău și apoi pe Nistru până la marea Neagră.

Cum în Crimeia încă se mai găseau câteva divizii române încadrate în armata 17 germană, Antonescu a propus ca aceste trupe să fie retrase înainte de a se părăsi Odessa, pentru că altfel transportul lor pe mare se va face în condiții extrem de grele.

Pentru rezerva operativă el pune la dispoziție 11 divizii. În ceea ce privește organizarea comandamentului, Antonescu a refuzat să pună cele două armate române sub comandament german și a propus ca ele să constituie un singur bloc.

Intr'un răspuns la 1 Aprilie, Hitler a aprobat linia de front propusă de Antonescu, dar asupra organizării comandamentului n'a luat nici o decizie. Deasemenea n'a răspuns nici la chestiunea evacuării Crimeii, pentru că el considera că evacuarea acestei peninsule influența atitudinea politică a Turciei; de aici și necesitatea de a păstra Odessa cât mai

mult timp, ca să asigure aprovizionarea pe mare a trupelor din Crimeia.

În timp ce trupele româno-germane opreau ofensiva rusă pe linia indicată de Antonescu, încercările de tratative ale guvernului român și ale opoziției continuau. La 2 Aprilie Molotov a declarat într-o conferință de presă, de acord fiind cu Statele-Unite și cu Anglia că:

— Sovietele nu vor schimba regimul politic și social al României și nu se vor amesteca în treburile interne ale poporului român;

— Nu au nici o pretenție teritorială din România;

— Operațiile militare din România servesc numai la isgonirea germanilor din această țară.

Trei zile mai târziu, Novicov, ambasadorul sovietic la Cairo, a informat pe prințul Știrbey că un armistițiu nu va fi posibil atâta timp cât trupele române vor fi amestecate pe front cu trupele germane. Pentru România nu exista altă soluție de cât aceea indicată în telegramele generalului Wilson.

La 12 Aprilie, Novicov a predat prințului Știrbey un document cuprinzând condițiile minimale acordate României pentru armistițiu. Aceste condiții adresate atât mareșalului Antonescu cât și lui Maniu cuprindeau:

— Ruperea alianței cu Germania și întoarcerea armelor contra ei alături de trupele ruse;

— Recunoașterea graniței ruso-române de la 22 Iunie 1941;

— Să se plătească despăgubiri de război;

— Trupele rusești să aibă libertate de mișcare pe teritoriul României;

— Să se elibereze toți prizonierii de război;

— Aliații occidentali și Rusia sunt de acord ca să anuleze dictatul de la Viena, iar Rusia va ajuta România să-și recâstige Transilvania de nord.

Mareșalul Antonescu considerând aceste condiții prea grele, le-a refuzat la 15 Mai. Iuliu Maniu a făcut însă contrapropuneri. La 19 Aprilie el a cerut să se încheie un armistițiu, al cărui conținut să fie comunicat și guvernului german. În cazul că acesta reacționează cu armata, România îi va declara războiul. În eventualitatea că România n'ar putea singură să stăpânească situația, Maniu a cerut ca două divizii de parașutiști aliați să fie gata de a fi parașutate în România.

Îndată după aceasta —la 20 Aprilie— Iuliu Maniu comunică lui Știrbey că primește condițiile aliaților ca bază de discuție și că intenționează să mai trimită încă un delegat, pe C. Visoianu, cunoscut prin atitudinea lui prorusă. Acesta a plecat la Cairo tot cu știrea și aprobarea mareșalului Antonescu. Ajuns la 10 Mai, ia împreună cu Știrbey legătura cu delegații aliaților. Visoianu adusese cu el un proiect de acord militar semnat de rege, prin care se prevedea încetarea imediată a ostilităților contra Rusiei și colaborarea trupelor române cu trupele aliate. Regele

Mihai cerea un ajutor militar aerian, și —în acest scop— Vișoianu a pre-dat reprezentanților celor trei aliați o hartă cu planurile aerodromurilor române.

Delegații români au susținut propunerile făcute de Maniu la 19 Aprilie, și au spus că Regele Mihai dorea să dea un ultimatum germanilor, cerându-le să părăsească țara imediat. În același timp, grupul de generali cari erau de partea regelui urmau să ia trupele române în mână. Pentru despăgubiri de războiu, au cerut ca suma să fie fixată numai la conferința de pace, de oare ce România participând activ la războiul contra Germaniei, va face sacrificii cari vor trebui să fie luate în considerare. Pentru ca Regele și guvernul român să aibă libertate de acțiune, au cerut ca regiunea în care se va găsi conducerea statului să nu fie ocupată de ruși. Aliații să dea garanții că după sfârșitul războiului trupele ruse vor eva-cua țara.

Aceste cereri au fost comunicate de către delegații celor trei mari puteri, guvernelor respective.

La începutul lunii Iunie, s'a constituit blocul național-democrat cuprinzând pe național țărăniști, liberali, socialiști și comuniști. După indicațiile date de Maniu, care era șeful necontestat al acestui bloc, delegații români de la Cairo au comunicat la 10 Iunie: «acceptarea formală și definitivă a condițiilor de armistițiu. La 20 Iunie ei au transmis reprezentanților celor trei puteri aliate la Cairo un mesagiu prin care era indicat că sub înalta supraveghere a Regelui Mihai al României și conform dorințelor națiunii române, reafirmate prin actul de constituire al blocului național-democrat, se stabilise un plan în scopul de a înceta cât mai curând posibil ostilitățile în contra armatei sovietice.

Acest plan prevedea răsturnarea regimului Antonescu, de un guvern care va proclama imediat încheierea armistițiului cu aliații. Trupele române de pe front vor primi ordinul de a lăsa să treacă trupele sovietice. Ele vor continua lupta alături de aceste trupe pentru eliberarea întregii țări, inclusiv Transilvania, smulsă României prin actul de la Viena.

Mesagiul român indică că pregătirile de ordin interior fuseseră deja făcute, dar că o cooperare aliată era cu atât mai necesară, cu cât cea mai mare parte a trupelor române fiind trimise de mareșalul Antonescu pe front, va rezulta un dezechilibru între forțele germane și române din interiorul țării.

Era așa dar indispensabil ca acțiunea română să se sincronizeze cu o ofensivă masivă sovietică.

Mesagiul trimis la Cairo cerea în același timp ca trei brigăzi aeropurtate (sovietice sau anglo-americane) a căror siguranță de aterisare era garantată, să poată coopera la acțiunea din interior în vederea neutralizării rezervelor germane.

Punctul final al mesagiului de la București propunea ca armistițul să

fie semnat fără întârziere la Cairo de către trimișii români și reprezentanții diplomați ai celor trei aliați.

El va intra în vigoare în momentul schimbării guvernului și a declarației că cooperarea militară între România și Germania a luat sfârșit. La 29 Iunie 1944, trimișii români de la Cairo au telegrafiat că reprezentanții puterilor aliate au luat cunoștință de planul trimis la 20 Iunie și că l'au transmis guvernelor lor.

Răspunsul acestor guverne era așteptat cu nerăbdare la București, în vederea declanșării acțiunii. Dar, pentru motive cari nu ne sunt cunoscute încă, aliații nu arătau nici o grabă. Ei neglijau să dea un răspuns oarecare planurilor Regelui și ale partidelor politice. La 9 și 14 Iulie, 2 și 7 August, Maniu a trimis în numele blocului național-democrat telegrame insistente la Cairo, pentru a indica confuzia pe care o creia tăcerea aliaților și necesitatea unui răspuns urgent. Dar reprezentanții aliați la Cairo se limitau să indice că ei au transmis mesajul Regelui și al șefilor blocului național-democrat și că așteptau răspunsul».

Memoriul din care sunt extrase aceste rânduri reprezintă un document oficial, prezentat de Grig. Gafencu, fost ministru al afacerilor străine în 1939 și fost ministru al României la Moscova în 1940-1941, la conferința de pace de la Paris din Iulie-Octombrie 1946. El reprezintă punctul de vedere al partidelor politice și nu poate fi pusă la îndoială realitatea acestor fapte așa cum sunt expuse în acel memoriu.

O întrebare de o gravitate excepțională se pune în mintea ori căruia român. Cum de a fost posibil ca Regele Mihai și șefii partidelor politice din blocul național-democrat să ceară inamicului de moarte al poporului român să ia o puternică ofensivă, prin care să zdrobească rezistența soldatului român, pentru ca ei să-l poată răsturna pe mareșalul Antonescu? Istoria, lumii atât de plină de răsboaie, nu mai cunoaște un alt exemplu în care șeful statului și oameni politici cu răspundere morală să fi făcut o astfel de cerere inamicului cu care erau în războiu. Iată de ce aliații occidentali n'au răspuns planului propus de Rege și de șefii opoziției române. Nu mai aveau nici un interes să răspundă. Acum știau că România nu va mai rezista, pentru că opoziția era dispusă să folosească ori ce fel de mijloace ca să fie sigură de răsturnarea lui Antonescu și deci nimic nu-i obliga să ofere sau să răspundă la cereri de armistițiu din partea opoziției române. Capitulara fără condiții pe care o ceruseră în repetate rânduri venea singură și sigur, provocată de acțiunea blocului opoziționist contra mareșalului Antonescu. Dacă acest bloc, în loc să se sbată cu atâta insistență pentru obținerea unui răspuns, —când a văzut că acest răspuns nu vine— s'ar fi alăturat străduințelor Conducătorului statului și l-ar fi susținut cu toată autoritatea, România ar fi avut mai multe posibilități atât în rezistența pe front cât și pentru obținerea unui armistițiu semnat și cu condiții acceptabile. Atât rușii cât și anglo-

americani erau foarte grăbiți să termine războiul și o rezistență totală a poporului român, care ar fi obligat pe ruși să ducă un război de iarnă în Carpați și în Balcani nu le convenea de loc. O asemenea perspectivă i-ar fi îndemnat să acorde un armistițiu și nu să aștepte o capitulare.

Să vedem acum ce s'a întâmplat cu tratativele duse la Stockholm. Aceste tratative întrerupte din Ianuarie 1944, au fost reluate de ruși la 11 Aprilie. Semionov, delegatul rus, într'o discuție pe care a avut-o cu Nanu în această zi, i-a citit acestuia un comunicat prin care guvernul român, separat de anglo-americani și că este pregătit să ajute la isgonirea germanilor din România. Dacă însă mareșalul Antonescu nu se decide să reziste Germaniei, guvernul sovietic se va adresa grupului opoziționist. A doua zi Nanu a avut o întrevvedere cu ambasadoarea Kolontai asupra aceluiași chestiuni.

La 13 Aprilie, Semionov a predat lui Nanu un document cu condițiile de armistițiu, cari erau aceleași predate cu o zi mai înainte la Cairo lui Știrbey.

Pe baza unor indicații ale lui Mihai Antonescu, Nanu adresează la 29 Mai ambasadoarei Kolontai un memoriu în care arată că schimbarea de front a României trebuie să se producă fără război civil. Pentru aceasta, guvernul român cere ca condițiile armistițiului să mai cuprindă și următoarele:

— Să se lase trupelor germane 15 zile pentru plecarea liberă din România. Dacă conducerea germană nu va respecta acest termen, România va susține armata roșie la isgonirea trupelor germane;

— Întrucât puterea civilă în România trebuie să rămână în mâna guvernului propriu, regiunea în care se va găsi acest guvern, să fie interzisă trupelor ruse;

— Soarta Basarabiei și a Bucuvinei să se decidă la conferința de pace;

— Chestiunea reparațiilor trebuie să fie examinată în detaliu.

Guvernul rus a răspuns la 31 Mai că este dispus să facă o reducere a plăților pentru despăgubiri; iar în privința administrației s'au putea cădea de acord. O nouă notă sovietică la 2 Iunie, spunea că în cazul că trupele germane ar părăsi România în 15 zile —ceia ce guvernul sovietic nu credea— Rusia nu avea nimic de objectat dacă România vrea să rămână neutră. Pentru a se ajunge la o încheiere a tratativelor, ruga să se trimită o delegație română în Rusia. Discuțiile ajunseseră acum într'un stadiu foarte înaintat și n'ar fi urmat de cât să se pună la punct detaliile și să se semneze armistițiu. Condițiile la cari se ajunseseră prin intermediul legației de la Stocholm puteau fi acceptate cu unele precizări referitoare la evacuarea României de către trupele ruse la sfârșitul războiului. Apărea în mod evident că rușii erau dispuși să încheie cât mai repede un armistițiu cu guvernul de la București și nu cu delegații blocu-

lui național democrat de la Cairo. Mareșalul Antonescu însă tot mai spera că anglo-americanii îi vor oferi o soluție prin care independența României să fie salvată față de Rusia. El nu avea încredere în guvernul rus și de aceea a dat dispoziții lui Nanu să caute să mai câștige timp...

La 22 Iunie, acesta fiind întrebat de însărcinatul de afaceri sovietic dacă nu i s'a comunicat nici o decizie de la București, a răspuns că încă n'a primit nici o comunicare de la guvernul român.

În așteptarea unui gest din partea puterilor occidentale, Mihai Antonescu a repetat la 5 August dispoziția dată lui Nanu de a aplica o tactică de întârziere față de Rusia. Atunci Nanu îi adresează o scrisoare în care îi explică că este absolut inutil să se mai aștepte un ajutor de la puterile occidentale. Acestea nu voiau să se amestece într'o chestiune pe care o considerau că trebuia să fie soluționată numai între Rusia și România. Într'un discurs ținut la 2 August, Churchill declarase categoric că România trebuie să se adreseze direct Rusiei. Aici s'au oprit discuțiile româno-ruse la Stockholm.

O altă linie —aceasta secundară— pentru unele tratative ruso-române a fost prin Eduard Beneș, fost președinte al Cehoslovaciei. În 1943, Gheorghe Tătărăscu fost prim ministru, a trimis lui Beneș prin Richard Franasavici fost ambasador, aflat în Elveția, un document cuprinzând condițiile pe cari Tătărăscu le socotea necesare pentru a permite României să iasă din alianța cu Germania și anume:

- Continuarea monarhiei;
- Menținerea situației actuale economic și sociale din România și;
- Anularea dictatului de la Viena.

Beneș era rugat să transmită acest document lui Molotov. După propunerea lui Beneș, Molotov a căutat să înceapă discuții directe între el și Tătărăscu. Pentru aceasta, Tătărăscu era invitat să treacă în liniile rusești, de unde un avion militar rus trebuia să-l ducă la Moscova. Comunicarea lui Molotov a ajuns la Franasovici și acesta a transmis-o la 29 Iulie 1944, ministerului de externe român, printr'o telegramă cifrată de la legația română din Berna. Printr'o întârziere provocată de la serviciul cifrului al ministerului de externe din București condus de Niculescu-Buzesti, telegrama lui Molotov a ajuns în mâna lui Tătărăscu abia la 17 August, când nu mai putea avea nici o urmare.

În timp ce guvernul român și opoziția încercau astfel pe căi divergente să obțină un armistițiu favorabil, puterile occidentale împreună cu Rusia decideau de soarta României. După ce Churchill a văzut că debarcarea forțelor anglo-franco-americane se va face în Franța și astfel a trebuit să renunțe la părerea lui de a se executa această debarcare în peninsula Balcanică, a propus Rusiei o delimitare a zonelor de operații în sud-estul Europei. În prima propunere, făcută la 5 Mai 1944, a cerut ca

România să intre în zona operativă rusă și Grecia în zona engleză. Stalin a răspuns la 18 Mai întrebând dacă Roosevelt este de acord. Ambasadorul englez Halifax de la Washington a fost însărcinat de Churchill să ia legătura cu secretarul de stat Cordell Hull și acesta s'a opus la o împărțire pe zone. La 31 Mai Churchill s'a adresat direct lui Roosevelt, atrăgându-i atenția că această împărțire pe zone are numai un caracter militar. Intr'o altă telegramă de la 8 Iunie, Churchill revenind la aceiași chestiune, a propus ca România și Bulgaria să intre în zona operativă rusă, iar Grecia și Yugoslavia în zona britanică. La 12 Iunie, Roosevelt și-a dat adeviziunea, considerând acest proiect valabil pe trei luni. Cordell Hull care era în contra acestui acord, n'a mai fost întrebat de Roosevelt.

Acordul de trei luni s'a prelungit automat și a fost transformat într'o înțelegere asupra zonelor de influență în țările din sud-estul Europei. Aceste hotărâri ale anglo-americanilor și rușilor nu erau cunoscute nici de guvernul român și nici de opoziție; dar se știa din telegramele generalului Wilson și din comunicările făcute de Crețianu și Nanu că ni se cerea o capitulare fără condiții. Nu era deci nimic de făcut altceva de cât să se întărească în poporul român, printr'o propagandă foarte activă, acea voință nestrămutată de a lupta și a opri inamicul acolo unde era, așa cum a fost pregătit soldatul de la Mărășești în anul 1917 din punct de vedere moral și material. Numai așa s'ar fi putut obține de la ruși un armistitiu acceptabil, cum în condiții identice l-au obținut finlandezii. Aceștia, când li s'a cerut de occidentali să capituleze în fața Rusiei, s'au unit cu toții în jurul mareșalului Mannerheim, fără nici o deosebire de partid politic și astfel mergând până la cea mai înverșunată rezistență și-au salvat independența.

Care au fost în această perioadă de timp raporturile dintre Hitler și Antonescu?

Ministrul Germaniei la București, von Killinger, deși era de mai bine de trei ani în România, nu reușise să aibă legături mai apropiate nici cu mareșalul Antonescu, nici cu Palatul Regal, sau cu opoziția. Hitler, în dorința de a întări raporturile cu mareșalul Antonescu, raporturi cari, în urma situației de pe front și a diferitelor incidente cari au avut loc, nu mai erau atât de solide, a trimis la București la 20 Mai pe Carl Clodius, cu misiunea de a pune la punct problemele financiare și economice provocate de prezența a două armate germane pe teritoriul României, dar mai ales să fie în strâns contact cu mareșalul Antonescu și să împiedice o îndepărtare politică a guvernului român. Pe Killinger l-a lăsat pe loc la București, ca să nu se dea o interpretare greșită dacă ar fi fost rechemat, dar atribuția lui era să conducă activitatea zilnică și lucru de rutină al legației germane.

Pentru problemele financiare și economice, Clodius era sprijinit de d-rul Krull specialist în aceste probleme, așa că el s'a ocupat aproape numai cu problemele politice. El s'a străduit să-și facă legături și la Palatul Regal și chiar cu Regele Mihai, dar avea întâlniri aproape zilnice cu mareșalul Antonescu. În aceste convorbiri, Conducătorul român a făcut în repetate rânduri aluzie la necesitatea pentru România de a termina războiul, dacă nu intervine o schimbare favorabilă pe front.

Tratativele de armistițiu duse de opoziție la Cairo erau cunoscute de serviciile secrete germane din București și deci și de Hitler, dar acesta avea o încredere totală în mareșalul Antonescu și nu dădea nici o urmărire acestor informații.

În vara anului 1944 au avut loc trei evenimente foarte importante:

— Invasia anglo-franco-americană a început la 6 Iunie și, cu toate că trupele germane opuneau o rezistență foarte îndârjită, trupele occidentale înaintau tot mai adânc pe teritoriul Franței;

— La 20 Iulie a avut loc atentatul în contra lui Hitler, din care acesta a scăpat numai printr'un miracol;

— La 2 August Turcia a rupt relațiile diplomatice cu Germania.

Aceste evenimente puteau să aibă repercusiuni adânci și pe frontul de est și Hitler a invitat pe mareșalul Antonescu la cartierul lui general la Rastenberg. Acesta a venit însoțit de Mihai Antonescu și generalul Șteflea, șeful marelui stat major, precum și de generalul Hansen și von Killinger. Întâlnirea a avut loc la 5 August și s'au desbătut trei chestiuni:

— Atentatul de la 20 Iulie;

— Situația armatei germane pe frontul de est, posibilitățile de a înlocui pierderile, armele noi cari urmau să fie puse în acțiune și pe cari Hitler își sprijinea speranța să termine războiul în favoarea Germaniei;

— Atitudinea viitoare a României.

Referitor la primul punct, Hitler a spus că a luat măsuri drastice de represiune contra aristocrației. Dezastrul din centrul frontului îl considera că se datorește în mare parte trădării unora dintre aristocrați. Antonescu a fost de părere că epurările severe în armată ar putea să dea rezultate contrarii celor căutate, iar în ceea ce privește dezastru militar din centrul frontului, istoria va găsi desigur mai târziu și alte cauze.

În chestiunea a doua, Hitler a expus efectele armelor noi și și-a manifestat încrederea în succesul acestor arme.

Referitor la a treia chestiune — atitudinea viitoare a României — Hitler l-a întrebat dacă era decis să urmeze Germania până la urmă. Intr'o dare de seamă întocmită după întoarcerea la București, mareșalul Antonescu spune:

«Eu am declarat categoric și fără cea mai mică ezitare că nu puteam răspunde la această întrebare fiind luat pe neașteptate și că consideram că ar putea fi rezolvată pe cale diplomatică. Am adăugat că nu puteam

răspunde într'un fel sau în altul, înainte de a fi primit eu însumi un răspuns la chestiunile prealabile următoare:

1) Doresc să știu care sunt intențiile Germaniei referitoare la lupta în partea de sud a frontului oriental, care interesează România. Dacă trupele germane nu pot să mențină această porțiune a frontului cel puțin pe linia actuală, România nu se poate angaja să meargă la o distrugere totală alături de Germania.

Am amintit că Germania se angajase să apere frontierele României și că D-l von Ribbentrop declarase de curând că linia de apărare a Germaniei se găsește pe Nistru. Führer-ul răspunzându-mi categoric că este decis să păstreze acest front, i-am replicat că, fără să pun la îndoială o afirmație atât de precisă, era de datoria mea să-i reamintesc că în toamna anului 1943 îmi făcuse unele declarații tot atât de formale în privința operației pe care trebuia s'o execute plecând din capul de pod Nicopol, ca să stabilească legătura cu Crimeia și să pună capăt încercuirii trupelor aflate acolo. În Martie 1944, îmi declarase în mod formal că va începe ofensiva în Iunie pentru cucerirea Ucrainei. Amintind acestea, am adaogat că nici una din aceste două operații nu au fost începute și că credeam că aceasta nu era rezultatul unei schimbări de atitudine din partea sa, ci din cauza imposibilității în care se găsea ca să dea urmare intențiilor lui. Ca încheiere am declarat că de data aceasta —ca și în cele trecute— nu pun la îndoială bunele intenții ale Führerului de a menține frontul actual din Moldova și Basarabia, dar am adaogat că în calitatea mea de militar având experiență știam că nu putem să ne bizuim numai pe ceia ce vrem. Totul este în funcție de posibilități și mai ales de voința inamicului, și că noi nu putem ignora că rușii devediseră —cel puțin până în prezent— că dispuneau de o mare superioritate de forțe, de mijloace tehnice și de manevră. Führer-ul a ezitat să afirme că va menține dreapta frontului pe poziția actuală.

2) Trecând la a doua a mea întrebare, am spus că din luna Aprilie «România era supusă bombardamentelor masive, mai ales de aviația americană. Am arătat ca aceste bombardamente se succed săptămână după săptămână, că pricinuesc pierderi foarte mari rafinăriilor noastre, căilor ferate, fabricilor, orașelor și ne costă numeroase vieți ome-nești. România este complet dezarmată în fața acestei acțiuni inamice, de oarece nu are destulă artilerie anti-aeriană de cât la Ploești și a pierdut în urma luptelor aeriene, precum și din cauza inferiorității numerice și tehnice, aproape toate avioanele care existau în Aprilie. Germania nu a reușit să înlocuiască nici pierderile unităților românești nici cele ale aviației de vânătoare germane. Am arătat că pierderile noastre se cifrează la sute de miliarde și că dacă continuăm astfel, frontul nostru nu va mai putea să fie aprovizionat, pentru că materialul de reparații al căilor ferate era sfârșit; cum nu mai primeam altul, vom

avea din ce în ce mai puține locomotive și vagoane în stare de serviciu. Am obiectat că, dacă Germania nu ne dă posibilitatea să ne apărăm, România nu va putea să-și păstreze poziția la infinit, de oarece ar duce-o la o catastrofă totală.

Führer-ul nu mi-a dat nici o asigurare că ar putea să mă pună în situația de a face față bombardamentelor inamice în condiții acceptabile. A afirmat cu această ocazie că aviația germană luase un drum greșit în urma sfaturilor rele date de doi ași — Udret și Molders — și că fabricase două tipuri de avioane complet neisbutite, unul de vânatoare și altul de bombardament, ceea ce a dus la pierderea superiorității aeriene. Este sigur că perioada de criză a trecut și va putea face față situației în acest domeniu, fără să afirme totuși că germanii vor relua superioritatea; dar nu va prăpădi avioanele în curs de fabricare și nu le va întrebuinta de cât în anumite sectoare, pe cari nu le-a numit. Deci n'a dat un răspuns întrebării mele a doua prealabile.

3) Întrebarea mea a treia prealabilă a fost următoarea. »I-am spus că România se găsește astăzi într'o situație mult mai grea de cât era înainte, ca urmare a acțiunii Turciei. I-am arătat că Turcia poate deschide strămtorile, astfel că vapoarele de război italiene cedate de către anglo-americiani Uniunii Sovietice vor putea să treacă în Marea Neagră, ceea ce ar răsturna echilibrul și ar face posibile debarcări masive pe coasta românească. Am afirmat că România nu este în stare să se apere în bune condiții. O altă consecință a intrării Turciei în tabăra aliată este posibilitatea de a pune la dispoziția anglo-americanilor bazele aeriene deja pregătite. Bombardarea teritoriului românesc ar avea loc în fiecare zi și chiar de mai multe ori pe zi. Într'un asemenea caz România ar evolua vertiginos spre catastrofă. Führer-ul mi-a spus că nu credea că Turcia ar deschide strămtorile și ca ar putea ajuta, dacă s'ar produce o asemenea eventualitate».

Ultima frază a dării de seamă este: Ora fiind înaintată, m'am despărțit de Führer după o discuție de cinci ore și jumătate, fără să fi dat un răspuns — negativ sau pozitiv — întrebării lui intempestive.

Urmează apoi o notă: Eram să spun, dar m'am reținut, că un popor nu poate nici odată să se angajeze orbește alături de un alt popor, când acesta duce o acțiune politică și militară greșită. Cine poate spune că Germania nu va face din nou aceleași greșeli? Eu nu pot sacrifica poporul meu dacă asemenea greșeli sunt săvârșite.

Aceasta a fost ultima întrevvedere dintre Hitler și mareșalul Antonescu. Darea de seamă a Conducătorului român dovedește clar independența politică a acestuia față de Führer-ul german, așa cum a reieșit în repetate rânduri și din alte discuții. În raporturile dintre cei doi oameni, Antonescu a stat întotdeauna pe o poziție de egalitate, exprimându-și părerile cu precizie, chiar dacă aceste păreri contraziceau sau contra-

riau pe Hitler. Această ultimă discuție a fost în mare parte o critică deschisă din partea lui Antonescu, a conducerii războiului de către Hitler. Nici unul din șefii statelor aliate Germaniei —nici chiar Musolini— n'au avut atitudini de independență în politica lor externă și n'au vorbit cu Hitler, așa cum a făcut-o Antonescu. El nu se considera înfeodat în politica externă germană, ci urmărea numai scopurile politice românești, pe cari de mai multe ori i le-a amintit lui Hitler, Pentru el războiul din răsărit însemna reluarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord de la ruși, distrugerea forței militare ruse pentru salvarea României de sub veșnica amenințare rusă, și retrocedarea părții de nord și nord-vest a Transilvaniei luată de unguri cu sprijinul Germaniei și Italiei. El credea că prin ajutorul militar și economic pe care România îl da Germaniei ca să învingă Rusia, Hitler va aprecia importanța României în sud-estul european și-i va înapoia această parte a Transilvaniei, ca să facă din România un stat puternic, în stare să asigure ordinea în această parte tulbură a Europei.

Când a constatat că Germania nu poate doborî Rusia și că a pierdut superioritatea din 1941/42, a căutat o cale de salvare a independenței țării și a libertăților poporului român printr'o înțelegere cu puterile vestice. Refuzul categoric al acestora de a discuta cu România și oferta rușilor de a desbata cu ei condițiile unui armistițiu, i-au deschis o cale neașteptată, pe care s'ar fi putut ajunge la concluzii concrete. Neîncrederea pe care o avea în atitudinea rușilor, pe care —bazat pe o lungă și durosă experiență din istoria noastră— o considera suspectă, și speranța că poate totuși anglo-americanii se vor decide să trateze cu România un armistițiu, l-au împiedecat de a concretiza într-un document scris și semnat, condițiile înțelegerii verbale cu reprezentanții ruși de la Stockholm.

Pe de altă parte, ambiția șefilor politici ai blocului național-democrat de a găsi ei o cale de înțelegere cu occidentalii, slăbind prin aceasta autoritatea și eforturile guvernului, și mergând până acolo încât să propună delegaților celor trei mari puteri aliate un plan semnat de Rege pentru răsturnarea mareșalului Antonescu cu sprijinul unei ofensive rusești, a creiat actul fatal de la 23 August 1944, prin care s'au schimbat destinele poporului român.

RASBOIUL CONTRA RUSIEI DRUMUL CĂTRE RASBOI

Pactul Ribbentrop-Molotov, care acorda Rusiei vaste întinderi teritoriale din Europa răsăriteană, părea că fixase destul de clar zonele de influență între Germania și Rusia. Hitler putea să creadă că Stalin era mulțumit și nu mai avea nici o pretenție; însă atitudinea agresivă a Rusiei față de România îndată după luarea Basarabiei, putea să fie interpretată ca o dovadă că această mare putere intenționa să ridice noi pretenții față de România. Interesele vitale însă ale Germaniei în această țară, prin alimentarea războiului cu petrol românesc, nu puteau îngădui Rusiei să se apropie prea mult de regiunea petroliferă română de pe valea Prahovei. De aceea Hitler, odată cu aplicarea dictatului de la Viena, a garantat frontierele României. Aceste garanții au surprins în mod neplăcut Kremlinul. Când contele de Schulenberg, ambasadorul german la Moscova, s'a prezentat la Molotov ca să-i comunice rezultatele conferinței de la Viena, acesta l-a întrebat: «Pentru ce ați dat această garanție? Ați fost totuși avertizați că n'avem intenția de a ataca România». «Exact pentru aceasta am și dat-o» a răspuns ambasadorul german. Întrebările s'au oprit aici, fiecare din ei știind că nici unul nu spune adevărul.

Un alt incident a avut loc în legătură cu circulația pe Dunăre. Comisia europeană dunăreană de supraveghere a navigației pe Dunărea de jos —de la Brăila la Mare— și care își avea reședința la Galați, precum și comisia internațională care supraveghea navigația între Ulm și Brăila și care funcționa la Belgrad, nu conveneau Rusiei. Comisia europeană era o instituție creată după războiul din Crimeia (1853-1856) și reprezenta interesele politice europene la gurile Dunării; ea avea atribuțiuni tehnice și administrative, îndeplinea serviciul de ordine și de poliție și exercita autoritatea judiciară pe porțiunea de jos a Dunării. Din această comisie făceau parte Anglia, Franța, Germania, Italia și România. Rusia, care și ea fusese în această comisie, a părăsit-o după 1917, când Basarabia s'a alipit de România.

Comisia internațională fusese creată în 1920 și era compusă din reprezentanți ai statelor riverane, Germania, Austria, Ungaria, Yugoslavia, România și Bulgaria, și în plus Franța, Anglia și Italia. Germania, care

nu recunoștea dreptul Angliei și al Franței de a face parte din această comisie a convocat la Viena o conferință a țărilor dunărene, ca să discute problemele de organizare și funcționare a circulației pe Dunăre. Rusia, care nu fusese convocată, a protestat și a cerut lămuriri la Berlin. Ribbentrop a răspuns că la Viena este vorba numai de lichidarea comisiei internaționale dunărene și că Germania recunoaște dreptul Rusiei de a face parte din comisia europeană. Molotov și cu Stalin n'au fost mulțumiți cu acest răspuns și au făcut o contrapropunere cerând lichidarea ambeor comisii și crearea unei singure comisii dunărene, pentru tot lungul Dunării de la Bratislava la Marea Neagră și în care să intre numai țările riverane.

Intre timp au intervenit și alte evenimente. O comisie militară ruso-română lucra la stabilirea liniei de frontieră dintre Rusia și România. Toate discuțiile s'au desfășurat normal până când s'a ajuns la trasarea liniei pe brațul Chilia. Această linie trebuia să urmeze calea navigabilă a apei, dar rușii au pretins o serie de insule cari aparțineau țărmului românesc, precum și stăpânirea totală a canalului principal, prin care apele brațului Chilia se vărsau în mare. Cum germanii s'au abținut să intervină în această discuție, rușii au ocupat în cursul unei nopți canalul și insulele pe cari le râvneau. Vișinschi a explicat ministrului român la Moscova că insulele ocupate de trupele ruse nu prezentau nici un interes pentru români, cari mai aveau încă brațele Sulina și Sf. Gheorghe, și că această ocupare nu trebuie considerată ca un gest inamical față de România, a cărei integritate teritorială Rusia era decisă s'o respecte; pentru ruși aceste insule prezentau însă o deosebită importanță defensivă. Guvernul german n'a reacționat la acest act brutal rusesc, și a propus numai să se țină o conferință la București ca să se discute problema comisiei dunărene. Erau de acord cu rușii ca să se unifice cele două comisii de navigație dunărene, dar până la o hotărâre definitivă propunea organizarea unui regim provizoriu pe Dunărea de jos, adică partea care revenea comisiei europene. La discuții au participat delegați ai Rusiei, Germaniei, României și Italiei. Franța și Anglia au fost excluse, fiind țări prea îndepărtate de Dunăre și nu aveau un interes direct în navigația dunăreană. Discuțiile au durat două luni, fără să se ajungă la o înțelegere. Rusia vroia o administrație comună ruso-română în toată delta și un control internațional german, italian, rus și român cu atribuții limitate. Ceilalți delegați însă cereau ca comisia provizorie de control să ia în primire toate atribuțiile comisiei europene, de la Brăila la Mare; admiteau o comisie administrativă ruso-română numai pe partea fluviului care forma frontiera între cele două țări. La 21 Decembrie 1940, conferința a fost amânată și discuțiile n'au mai fost reluate.

Deși Germania n'a intervenit în favoarea României atunci când Rusia a fixat frontiera dunăreană folosind armata, totuși a putut să tragă

o concluzie asupra felului cum înțelege Moscova să respecte clauzele pactului de neagresiune și asupra intențiilor încă nemărturisite rusești.

Încă un motiv de fricțiune între Rusia și Germania, a fost acordul militar încheiat la 27 Septembrie 1940 între aceasta din urmă și Finlanda. În iarna anului 1939/40 Rusia atacase Finlanda, și după un războiu greu de câteva luni (30.11.39-12.3.1940) în care armata finlandeză s'a acoperit de glorie, dar până la urmă a fost învinsă, Rusia a luat provincia Carelia de la finlandezi, împingându-și frontiera mai spre vest. Pactul militar între Germania și Finlanda putea să apară pentru Rusia că este îndreptat în contra ei, așa cum fuseseră interpretate și garanțiile germane acordate României după dictatul de la Viena de la 30 August 1940. Pentru a evita o neînțelegere, ambasadorul german la Moscova a explicat imediat lui Molotov că în acest pact este vorba numai de asigurarea unei treceri prin Finlanda, a militarilor germani cari se duceau la unitățile lor din nordul Norvegiei. Cu toate aceste explicații, Moscova a înțeles că Berlinul dădea un sprijin indirect Finlandei și era îngrijorată de prezența unor trupe germane în Finlanda.

Dar nemulțumirea cea mai gravă a fost provocată de semnarea «pactului tripartit» între Germania, Italia și Japonia. Însărcinatul de afaceri german la Moscova a explicat lui Molotov că între pactul tripartit și pactul de neagresiune dintre Germania și Rusia este un perfect acord și că amândouă aceste acorduri sunt destinate să asigure pacea în lume sub semnul «ordinei noi». Ambasadorul Japoniei a susținut și el aceiași teză, afirmând că au fost obligați să semneze acest pact din cauza atitudinii Statelor-Unite, cari prin politica de restricțiuni economice față de Japonia, aducea această țară pe pragul ruinei. Acest pact nu era îndreptat în contra Rusiei, scopul lui esențial fiind să împiedice extinderea războiului. Stalin și cu Molotov însă apreciau că acest pact va prelungi războiul și la alte popoare. Deja presa Statelor-Unite ataca cu violență pactul tripartit. Rusia spera că America de Nord va intra în războiu ca să sprijine Anglia, iar ea va rămâne neutră, atâta timp cât atitudinea ei neutră va fi respectată.

Pe de altă parte, situația care i se crease nu-i convenea. După numai un an de zile de la încheierea pactului de neagresiune cu Germania, aceasta începuse să treacă la acte despre cari nu discuta nimic cu Moscova și Stalin se găsea pus în fața unor fapte împlinite, fără puțința de a-și prezenta pretențiile. Pactul tripartit —din punct de vedere rusesc— însemna încercuirea Rusiei. Cu toate asigurările date de puterile semnatare ale acestui pact, Rusia se vedea limitată atât la est cât și la vest și nu mai avea posibilitatea să iasă la o mare liberă. Hitler indicase Moscovei calea prin Persia și Afganistan la golful Persic, dar aceasta se simțea atrasă mai mult spre Constantinopol și Dardanele, cu ieșirea în marea Mediterană. De altfel Hitler ar fi vrut ca Rusia să intre și ea în pactul tri-

partit, care astfel ar fi devenit pactul în «patru». Acest pact prevedea că Germania și Italia vor intra în război în cazul unui conflict armat japono-american, dar nu prevedea nici o clauză pentru un război germano-rus. În mod evident, Hitler nu se gândea atunci la un război cu Rusia; mai mult de cât atât, părerea lui era că dacă Moscova ar accepta să semneze pactul tripartit, englezii ar putea să înțeleagă că războiul este sfârșit pentru ei și ar putea conveni să încheie pace. Pentru ca să ajungă aici, trebuia să liniștească spiritele agitate de la Moscova. Deja tratativele pentru livrările de materiale, începuseră să se resimtă din cauza acestei atmosfere de îngrijorare. Trebuia să se facă un efort din partea Germaniei, pentru a găsi o soluție favorabilă intereselor ei. Se impunea o discuție serioasă, o revizuire a tuturor problemelor la un eșelon înalt și înlăturarea piedicilor. Molotov a fost invitat și a acceptat să facă o vizită oficială la Berlin, între 11-14 Noembrie. În aceste zile s'au desbătut toate problemele politice și economice. Conte Schulenberg, care a asistat la cea mai mare parte a conversațiilor dintre Molotov, Hitler și Ribbentrop a declarat: «Aceasta a fost o conversație liberă, tratând despre toate problemele la ordinea zilei, o luare de contact foarte necesară între doi oameni de stat puternici, o ocazie de a preciza printr'un schimb de vederi nelimitat, pozițiile și interesele fiecărei părți în prezență». Desigur că discuțiile au fost libere și problemele au fost desbătute pe larg, dar în chestiunile politice nu s'a putut ajunge la nici un acord.

Hitler a propus Rusiei să intre în pactul tripartit și să împartă lumea în sfere de influență, după înfrângerea Angliei și lichidarea imperiului ei colonial. O minoritate de 45 de milioane de engleji stăpânesc 600 de milioane de locuitori în diferite părți ale lumii. Această minoritate trebuie doborâtă și înfrângerea Angliei va fi urmată de disolvarea imperiului ei colonial. În aceste împrejurări se deschid perspective mondiale. «În cursul săptămânilor viitoare vor trebui să fie lămurite în tratative diplomatice comune cu Rusia, și participarea Rusiei la soluționarea acestor probleme va fi precizată. Toate statele cari pot să aibă oarecari interese la această masă de faliment, ar trebui să închidă toate conflictele dintre ele și să se ocupe numai cu împărțirea imperiului britanic. Această împărțire este valabilă pentru Germania, Franța, Italia, Rusia și Japonia».

Mai departe spune Hitler că vor fi multe probleme de rezolvat, atât în vest pentru a satisface interesele Spaniei, Franței, Italiei și Germaniei în Africa, cât și în est unde trebuiesc luate în considerare nu numai interesele Rusiei și ale Turciei, dar și ale întregului spațiu asiatic. Aici Germania recunoaște zona de interese a Rusiei, îndreptată spre sudul Asiei.

Molotov a replicat că Hitler a pus în discuție probleme cari interesează nu numai Europa dar și alte regiuni. El ar dori însă să discute despre probleme europene existente. Uniunea sovietică și-a exprimat nemulțu-

mirea față de România, pentru că această țară a acceptat garanțiile Germaniei și ale Italiei, fără să se consulte cu dânsa. Uniunea sovietică este de părere că aceste garanții sunt îndreptate în contra ei, așa cum de două ori și-a expus punctul de vedere. De aceia se ridică problema anulării acestor garanții, cari ating interesele Rusiei ca putere la marea Neagră. Hitler a răspuns că pentru oare care timp aceste garanții sunt necesare și anularea lor nu ar fi posibilă. Ele au reprezentat singura posibilitate ca România să cedeze Basarabia, fără să facă războiul Rusiei. Al doilea motiv este că România prezintă un interes superior pentru Germania și Italia prin regiunea ei petroliferă, și în fine chiar guvernul român a cerut Germaniei să-i apere în aer și pe uscat această regiune în contra atacurilor eventuale ale englezilor. O debarcare engleză la Salonic, de unde ar putea ataca pe calea aerului regiunea petroliferă română, trebuie luată în considerare și măsurile de apărare trebuie să fie luate din vreme; a dat însă asigurarea că la sfârșitul războiului trupele germane din România vor fi retrase.

A doua problemă pusă de Molotov a fost referitoare la pactul Germaniei cu Finlanda, unde Rusia vedea o intervenție a Germaniei într-o țară în care interesele Rusiei predominau. El a întrebat dacă Hitler este dispus să nu acorde nici un sprijin Finlandei. Hitler a răspuns că ambele părți sunt în principiu de acord că Finlanda aparține sferei de interese rusești. Molotov a expus apoi situația periculoasă care s'a creiat pentru Rusia în marea Neagră prin prezenta englezilor în Grecia. Raporturile Rusiei cu țările limitrofe acestei mări prezintă o importanță deosebită. De aceia el întreabă pe Hitler ce-ar avea de spus dacă Rusia ar oferi Bulgariei, care este țara cea mai apropiată de strămtorile Bosforului, aceleași garanții, pe cari Germania și Italia le-au dat României. El a asigurat că în nici un caz Rusia nu se va amesteca în ordinea internă a Bulgariei. Pe de altă parte Rusia ar fi dispusă să asigure Bulgariei o ieșire la marea Egee. Hitler a replicat că garanțiile germano-italiene au fost date României la cerera acestei țări; în ceia ce privește Bulgaria, el nu știe pâna acum că această țară a cerut garanții Rusiei. De altfel, înainte de a da un răspuns, trebuie să cunoască poziția Italiei ale carei interese în această problemă, depășesc pe acelea ale Germaniei.

În fine Molotov a mai pus problema strămtorilor mării Negre, la care Hitler a răspuns că ministrul afacerilor străine von Ribbentrop a prevăzut acest punct și a pus în studiu o revizuire a tratatului de la Montreux în favoarea Rusiei. Se pune întrebarea dacă Rusia crede că o revizuire a acestui tratat îi dă o siguranță suficientă pentru interesele ei în marea Neagră. Molotov a replicat că Rusia vrea să se asigure în contra unui atac prin strămtori și ar putea să găsească o soluție împreună cu Turcia. Ea vrea să-și procure garanții nu numai pe hârtie, dar și în fapt.

Astfel rezultatele discuțiilor asupra subiectelor politice au fost nule.

Numai în privința negocierilor economice, s'a convenit ca cele două guverne să depună toate eforturile pentru a se ușura încheierea unei convenții pentru livrarea mai departe a alimentelor și materiilor prime necesare industriei germane.

Această discuție a fost decisivă. Molotov, fără să refuze intrarea în pactul tripartit —chestiune pe care trebuia s'o desbată cu Stalin înainte de a da un răspuns— a cerut lui Hitler să-și rezolve interesele în Finlanda, România, Bulgaria și Turcia. Dictatorul german n'a putut fi de acord și răspunsurile lui au fost negative. El a înțeles că Stalin nu este mulțumit numai cu ceia ce-a luat în urma pactului de la 23 August 1939, și că vrea să se întindă și mai mult spre centrul și sudul Europei. Pe de altă parte, informațiile despre activitatea neobișnuită în dezvoltarea industriei grele în Rusia în organizarea trupelor, precum și transporturile tot mai intense ale acestor trupe spre frontiera germană, îl obligau, să ia măsuri definitive.

Situația strategică care i se prezenta lui Hitler era următoarea. În vest Franța fusese învinsă și ocupată. Anglia rămânând izolată, Hitler credea că această putere putea să spere un ajutor efectiv din partea Rusiei și a Statelor-Unite. Dacă Rusia ar fi scoasă din circuit, nici Statele-Unite nu s'ar mai grăbi să intre în războiul din Europa, pentru că va trebui să țină seama de puterea Japoniei în Pacific, unde interesele americane erau mai importante de cât în Atlantic. Rusia putea fi înlăturată pe două căi; fie că ar putea fi convinsă să semneze pactul tripartit indicându-i ca direcție a ambițiilor ei teritoriale prin Iran spre golful Persic și oceanul Indian, fie prin război. Prima cale i-ar deschide perspective îndepărtate și pentru multă vreme n'ar mai prezenta un pericol pentru Germania, cu condiția să renunțe la modificări teritoriale în favoarea ei spre Europa; dacă însă nu va renunța la aceste pretenții, atunci nu va mai rămâne altă cale de cât războiul. Ori acest război nu putea fi întârziat prea mult și trebuia făcut atâta timp cât Germania se putea considera că dispune de o superioritate suficientă în pregătirea militară. În vederea acestei eventualități, pe care însă spera s'o poată evita prin acorduri politice cu Rusia asupra sferelor de influență bine delimitate, Hitler a dat dispoziții generalului Halder, șeful Marelui Stat Major, la 31 Iulie 1940, să pregătească planul de operații contra Rusiei. Aceste operații, era de prevăzut să înceapă în luna Mai 1941 și scopul lor era distrugerea puterii militare ruse. Germania dispunea la acea dată de 180 de divizii din cari:

- 7 divizii în Norvegia;
- 50 divizii în Franța; și
- 3 divizii în Holanda și Belgia;
-
- 60 divizii.

Mai rămâneau pentru operațiile în est 120 de divizii, la cari se prevedea încă un plus de alte divizii cari s'ar mai fi putut organiza până în primăvara anului 1941. Într'un studiu făcut la 5 August 1940 de către generalul Marcks, șeful de stat major al armatei a 18-a, se arată că —după informațiile germane— Rusia dispunea de 151 divizii de infanterie, 32 divizii cavalerie și 38 brigade moto-mecanizate, din cari spre Germania se găseau 96 divizii de infanterie, 23 divizii cavalerie și 28 brigade moto-mecanizate. Restul se aflau spre Japonia, Turcia, România și Finlanda. Față de aceste forțe, Germania trebuia să dispună la începerea operațiilor —numai pe frontul de est— de 147 divizii, din cari 110 de infanterie și munte, 12 motorizate, 24 blindate și 1 divizie de cavalerie. Pregătirea planului de operații german depindea și de rezultatul vizitei lui Molotov. Divergențele de interese politice dintre Germania și Rusia n'au apărut în ziare, dar au fost cunoscute în cercurile interesate. Astfel mareșalul Keitel scrie: «Natural, eu n'am scăpat ocazia de a întreba pe Hitler, care a fost rezultatul. El a declarat că nu era deloc satisfăcut. Totuși n'a vrut încă să ia hotărârea de a pregăti războiul, căci ținea să cunoască mai întâiu reacțiunea lui Stalin la întoarcerea emisarilor lui la Moscova». După această afirmație a mareșalului Keitel, Hitler nu trecuse la măsuri pe teren contra Rusiei până la vizita lui Molotov. Toate studiile erau făcute numai la Marele Stat Major, așa cum se pregătesc diferite ipoteze de operații militare la toate Marele State Majoare, în toate țările. Condițiile Rusiei pentru o participare la pactul tripartit, comunicate la 25 Noembrie prin von Schulenberg, ambasadorul german la Moscova, nu se deosebeau de propunerile lui Molotov, astfel că lui Hitler nu i-a mai rămas de cât soluția războiului, pentru atingerea scopurilor lui. Prima instrucțiune operativă a fost dată la 18 Decembrie 1940; purta numărul 21 și se numea «cazul Barbarossa». Ea spunea astfel (extras): «Armata germană trebuie să fie astfel pregătită, încât să doboare Rusia sovietică într'o campanie repede, chiar înainte de terminarea războiului contra Angliei...

Intenții generale.

Massa armatei rusești, care se află în vestul Rusiei, să fie distrusă în operații îndrăznețe prin împingeri îndepărtate de blindate, cari vor împiedeca părți de trupe luptătoare să se retragă în regiunile îndepărtate ale Rusiei.

Printr'o urmărire repede, să se atingă o linie de la care aviația rusă să nu mai poată ataca teritoriul german. Scopul final al operației este garantarea contra Rusiei asiatice de pe linia generală Volga-Arhangelsk. Așa se va putea la nevoie să stăpânim prin atacuri aeriene ultima regiune industrială rămasă Rusiei dincolo de Urali...

Aliați probabili și misiuni.

La aripile operațiilor noastre putem să considerăm o activă participare a României și Finlandei în războiul contra Rusiei sovietice. Forma în care forțele celor două țări vor fi supuse autorităților germane, la intervenția lor, va fi stabilită și întărită la timp de comanda supremă a armatei.

Misiunea României va fi să prindă inamicul, împreună cu trupele cari vor înainta acolo și să facă servicii de ajutor în regiunile din spate...

.....

Așa dar încă din Decembrie 1940 Hitler a considerat că România ar putea să-i fie aliată. El era informat asupra atmosferei din România, cu ce îngrijorare priveau românii spre frontiera lor de est și cu câtă ușurare ar vedea ei un războiu al Germaniei contra Rusiei. Ai avea aliați într-o asemenea eventualitate, apărea ca o consecință naturală a evenimentelor din Europa din anul 1940 și a situației geografico-politică dintre România și Rusia.

De altfel, pe măsură ce evenimentele se desfășurau, importanța teritoriului român în planurile de expansiune ale Germaniei devenea tot mai evidentă. Războiul italian contra Greciei a atras forțe engleze în această țară și în insula Creta. În pregătirile pentru intervenția în ajutorul Italiei, Hitler a fost obligat să țină seama de eventuale bombardamente asupra regiunii petrolifere române, aflată numai la 600 km. de bazele aviației engleze din Grecia. Concentrarea trupelor germane pentru această acțiune s'a făcut pe teritoriul României. Ori acest teritoriu era amenințat de o intervenție rusă. Molotov, ca reprezentant al Rusiei sovietice, exprimase precis alte pretenții teritoriale în România — în afară de Basarabia, Bucovina de nord și regiunea Herța — precum și dorința de a garanta Bulgaria în aceleași condiții în care Germania garantase frontierele României, adică aducând trupe de siguranță în Bulgaria, fără ca această țară să fi cerut asemenea garanții din partea Rusiei. Pe de altă parte dispozitivul trupelor ruse din Basarabia și Bucovina, prezenta două grupe importante; unul în Bucovina și altul în sudul Basarabiei. Acest dispozitiv indica două direcții ofensive ruse. Una din Bucovina spre sud pe valea Siretului, pentru a cădea în spatele frontului român de pe Prut, și cealaltă de la Bolgrad prin Galați și Râmnicul-Sarat, pentru a întoarce poziția fortificată română de pe linia Focșani-Galați, tăind astfel forțele române din Moldova, de ori ce ajutor din restul țării. În cazul unei ofensive germane contra Greciei, nu se putea exclude un atac rusesc în Moldova, care ar fi fost susținut de o debarcare la Constanța (port românesc la marea Neagră) și la Varna (port bulgăresc la aceeași mare). Guvernul

bulgar, prevăzând această eventualitate, ceruse deja lui Hitler să întărească portul Varna cu artilerie de coastă și să-l asigure în contra unui atac rusesc din spre Constanța. Astfel, pe când trupele germane se concentrau în sudul României de-alungul Dunării pentru a trece prin Bulgaria spre Grecia, Hitler a luat măsuri față de o acțiune a Rusiei în România. A dat dispozițiuni să se întărească apărarea antiaeriană a regiunii petrolifere române așa fel încât să poată proteja această regiune atât contra unor atacuri aeriene ruse, cât și engleze din spre Grecia. Trupele de instrucție germane din România au primit misiunea să apere Moldova în legătură cu trupele române, iar la Constanta s'au destinat baterii de coastă și un grup de forțe special. De asemenea și portul Varna a primit baterii de coastă.

Ca urmare a instrucțiunii operative n.º 21 a lui Hitler, Marele Stat Major german a dat la 22 Ianuarie 1941 o instrucțiune operativă, în care se prevedea că în Moldova se va concentra armata a 12-a germană, a cărei misiune va fi să atace în direcția generală N. E., în timp ce alte forțe vor ataca din sudul Moldovei peste Prut și Nistru. Colaborarea trupelor germane cu trupele române și încadrarea acestora în planul operativ german se va decide mai tâziu. S'a prevăzut că trupe române bine pregătite, să sprijine atacul german și în plus să ușureze ocuparea teritoriului în spate. Șeful misiunii militare germane din România cu statul lui major se pune la dispoziția comandamentului armatei a 12-a pentru a fi consultat. Grupul de armate sud va prezenta cereri până la 15 Februarie asupra cooperării cu trupele române. Frontul român intră sub ordinele grupului de armate sud (mareșalul Gerd von Rundstedt). Cu ocazia semnării acestei instrucțiuni, Hitler a precizat că misiunea principală a trupelor din România este apărarea regiunii petrolifere și această misiune cere o înaintare cât mai repede din România spre est.

Conform acestei instrucțiuni operative, mareșalul von Rundstedt a propus la 12 Februarie ca trupele române să formeze două armate. Una din ele, compusă din 6-8 divizii de infanterie și totalitatea cavaleriei, să atace în strânsă legatură cu aripa dreaptă a armatei a 12-a germană în sudul Basarabiei. Cealaltă armată, având 6-8 divizii infanterie, la aripa de nord a armatei a 12-a germană va ocupa Bucovina de nord. În afară de aceasta, ar fi de dorit ca un număr de unități române să urmeze în spate, cu misiunea de a ocupa teritoriul și a face siguranța. Marele Stat Major german, fiind informat de colonelul Arthur Hauffe, șeful de stat major al misiunii militare germane în România, că armata română nu este pregătită de războiu, generalul Franz Halder, șeful Marelui Stat Major al armatei germane, răspunde la 24 Februarie grupului de armate sud: «După informația misiunii militare din România, forțele armatei române — în cea mai mare parte — nu sunt potrivite pentru misiuni de luptă independente. Trei divizii de infanterie (divizii de bază bine ins-

truite) vor putea probabil să fie folosite în misiuni de atac ușoare, în situații favorabile. Intrebuințarea diviziei moto-mecanizate pare posibilă în sfera forțelor germane, în misiuni ușoare la aripa de sud. Ceia ce va fi în plus ca forțe la dispoziție, încă nu se poate prevedea. Pentru misiuni de siguranță, se poate aprecia maximum 8 divizii infanterie, 4 brigăzi de munte și 6 brigăzi de cavalerie».

Cum armata a 12-a a primit ulterior misiunea să ia parte la operațiile din Grecia, s'a hotărât la 25 Martie ca comandamentul acestei armate să rămână la Athena după terminarea operațiilor, iar trupele germane din România destinate să opereze în Rusia, să treacă sub comandamentul armatei a 11-a.

Când generalul Halder a prezentat instrucțiunea operativă la semnat și a expus planul de operații contra Rusiei, se afla de față și mareșalul Keitel împreună cu generalul Jodl, șeful statului major al comandamentului Wehrmacht-ului. În memoriile lui, mareșalul Keitel scrie: «Expozeul lui Halder mi-a dat o impresie de înmărmurire, dat fiind amploarea pregătirilor ruse demascate și a concentrării deja realizate a diviziilor ruse, care mergea întărindu-se din zi în zi mai mult»... «A ști dacă rușii realizau toate aceste pregătiri în scopul de a para un atac posibil din partea noastră, sau dacă ei se pregăteau să ne dea nouă asaltul, era atunci greu de precizat. Numai un atac preventiv din partea noastră ar fi permis să se ridice voalul și să înlăture nesiguranța».

La mijlocul lui Martie, Hitler a convocat pe toți marii comandanți ai trupelor de uscat, de mare și de aer și le-a expus motivele cari îl obligă să facă război Rusiei. El a arătat că pentru un timp oarecare nu se prevede nici un pericol din vest. Anglia este redusă la insula ei proprie și pusă sub severa acțiune a aviației și submarinelor germane. Statele-Unite ale Americii vor păstra neutralitatea în Europa, având probleme mai importante în Pacific. Rusia însă prezintă un pericol imediat. Puterea ei militară crește neconținut și în curând va depăși Germania. «Adversarii noștri erau încă departe de a fi început să exploateze imensele lor resurse la dispoziția lor, în timp ce noi din contra, am ajuns în această materie la un maximum pe care nu-l vom mai putea depăși niciodată». A arătat apoi că diferențele profunde ideologice vor duce ori cum, mai curând sau mai târziu, la un război și el prefera să facă acum un război preventiv, ca să zdrobească puterea comunismului, mai înainte ca acesta să se reverse peste toată Europa. Nu este vorba numai de a distruge puterea militară rusă, dar și de a lichida ideologia comunistă, a cărei putere de dezagregare și ruinare a actualei civilizații europene s'a evidențiat în experiența din interiorul Germaniei și lupta pe care a dus-o ca să scape poporul german de acest flagel. De aceea războiul contra Rusiei va fi un război pe viață și pe moarte. Purtarea barbară a rușilor în țările Baltice, Finlanda și Basarabia, refuzul guvernului rus de a recunoaște convenția

de la Haga și acordul de la Geneva asupra prizonierilor de războiu, dovedesc că rușii nu vor face un războiu uman, și nu vor ține seama de anumite legi admise de țările civilizate. De aceea și trupele germane trebuie să renunțe la concepția războiului cavaleresc. Comisarii politici ruși nu trebuiesc tratați ca militari și nici ca prizonieri de războiu. Ei trebuie să fie împușcați fără judecată ca reprezentanți ai unei ideologii periculoase pentru omenire și fanatizați printr'o pregătire până la absurd. Prizonierii de războiu ruși nu vor fi folosiți ca mână de lucru pe teritoriul Germaniei, pentru că fiind purtători de microbi ai unei ideologii politice neumane, pot constitui un pericol pentru lucrătorii germani.

Hitler și-a încheiat această conferință prin cuvintele: «Eu nu cer ca generalii să mă înțeleagă, dar pretind să execute ordinele mele».

Îndată după lovitura de stat de la Belgrad, Hitler a luat ultimele măsuri pentru pregătirea ofensivei contra Rusiei. La 30 Martie a precizat misiunile grupurilor de armate și ale armatelor. Armata a 11-a sub ordinea generalului de armată Ritter von Schobert, trebuia să-și execute misiunea de acoperire așa fel încât să dea trupelor române sprijinul necesar. În discuția avută cu generalul Halder, Hitler a criticat aspru armata română. El a spus că nu trebuie să-ți faci nici o iluzie despre aliați și că Antonescu și-a mărit armata, în loc s'o facă mai mică și mai puternică. Această armată poate să fie folosită numai să facă siguranța în spatele unui obstacol puternic, unde inamicul nu va ataca. Soarta marilor unități germane nu poate să depindă de soliditatea armatei române (14).

Pentru a păstra cât mai mult secretul pregătirilor de războiu în contra Rusiei, comandantul armatei a 11-a germane, a venit în România cu titlul de «Comandant al trupelor germane din România». La 23 Mai, ambasadorul german von Killinger de la București, a primit însărcinarea să anunțe conducătorului român sosirea generalului von Schobert, și să-l informeze ca se va forma în România o armată din divizii aduse din sud și din cele aflate pe teritoriul României, pentru apărarea acestei țări în contra unui atac posibil rusesc. Hitler a mai dat generalului von Schobert în mod special instrucțiuni să răspundă vag la întrebările pe cari i le-ar pune generalul Antonescu referitoare la un războiu cu Rusia.

La 1 Iunie, generalul Hansen a fost numit comandant al C. 54 A. în Moldova, iar în locul lui, la conducerea misiunii militare germane, a rămas generalul Hauffe, până atunci șef de stat major al acestei misiuni; ca comandant al trupelor acestei misiuni a fost numit generalul de aviație Wilhelm Speidel.

La 26 Mai, generalul von Schobert a dat un ordin pentru apărarea Moldovei —ca bază a viitoarelor operații— până la terminarea concentrării forțelor germane. Ori ce atac rus trebuie să fie oprit în fața liniei de

apărare române, unde trupele germane disponibile vor interveni să sprijine armata română.

După întâlnirea care a avut loc la Munchen la 12 Iunie între Hitler și generalul Antonescu, Marele Stat Major român a trecut la executarea planului de mobilizare parțială camuflată, pentru completarea efectivelor marilor unități destinate să între de la început în război.

CONSIDERAȚIUNI ASUPRA ARMATEI ROMÂNE

La 22 Iunie 1941, armata română dispunea de:

—6 corpuri de armată (C. 1, 2, 3, 4, 5, 7 A.); C. 6 A. fusese desființat în urma pierderii de teritoriu din Transilvania; un corp de armată avea în compunerea lui normală 3 divizii; fiecare divizie cu 3 regimente de infanterie și două regimente de artilerie ușoară (tunuri 75 și obuziere 105); un regiment de infanterie avea 3 batalioane.

Fiecare corp de armată mai avea un regiment de artilerie grea (tunuri 105 cu bătaie 17 km. și obuziere 150 cu 14 km.) și 1 bat. pionieri:

—Un corp de munte cu 4 brigăzi de munte:

—1 divizie de gardă, o divizie de grăniceri și divizia 35 infanterie:

—1 divizie moto-mecanizată;

—6 brigăzi de cavalerie (1, 5, 6, 7, 8 și 9);

—3 brigăzi de fortificație și 1 brigadă de infanterie marină;

—Câteva unități de artilerie grea independente.

Trupele de prima linie erau bine instruite, dar nu aveau armamentul corespunzător armamentului de care dispunea Rusia sovietică.

După primul război mondial politica militară a României a fost influențată, pe plan intern de necesitatea unei severe economii bugetare, iar pe plan extern de încrederea pe care guvernele române au pus-o în autoritatea morală a Societății Națiunilor. Ca în toate țările cari au participat la războiul din 1914-1918, situația economico financiară a României fusese profund zdruncinată; în plus provinciile române cari au reîntegrat frontierele regatului, au venit cu o situație economică complet dezorganizată. Legăturile Basarabiei cu Odesa și Kiev în Rusia, și acelea ale Bucovinei, Transilvaniei și Banatului cu Lemberg, Viena și Buda-Pesta în imperiul Austro-ungar au fost rupte. Trebuiau refăcute alte circuite îndreptate spre interiorul României. Au trecut câțiva ani până când s'a putut stabili un nou echilibru economic și s'a creiat o nouă viață comercială, în care timp budgetul statului român a fost supus la grele încercări. Cea dintâi instituție care a avut de suferit de pe urma acestui dezechilibru bugetar a fost armata. S'a considerat că slăbiciunea vecinilor noștri —ungurii și bulgarii, cari și ei suferiseră aceleași lovituri ale

răsboiului, precum și Rusia sovietică în plină revoluție și război civil—ne putea dispensa de cheltuielile apăsătoare pentru budget în folosul armatei. Pe de altă parte Societatea Națiunilor cu convențiile ei pentru asigurarea păcii, cu definiția agresorului și alte documente la cari aderaseră toate popoarele europene, inclusiv Rusia, era socotită ca un garant al menținerii liniștii și păcii în Europa. Toate guvernele erau legate prin semnături și se credea că toți șefii de state se simțeau obligați să le respecte. De aceea până în 1933, armata română a fost redusă la minimum. Din cele 18 luni de instrucție pentru perioada activă, se făcea instrucție numai cinci luni; restul timpului trupa era lăsată acasă în «concedii budgetare». Echipamentul lăsa mult de dorit, instrucția practică a trupei, din lipsă de muniții suficiente pentru exercițiile de trageri, era foarte redusă. Singurul plan pe care se făcuse un oarecare efort financiar a fost acela al fabricației de armament de infanterie și artilerie ușoară.

Incepând din 1933, s'a trecut la o perioadă mai activă. Infanteria a primit armament modern (puști și mitraliere) și s'au organizat câteva unități motorizate de artilerie grea. Totuși acest efort în completarea armamentului era departe de a fi suficient. Ne lipsea total armamentul anticar, carul de luptă și unități motorizate. Tunurile anticar românești erau fabricație din primul război mondial, cu tracțiune hipomobilă și al cărui proiectil nu putea pătrunde prin blindajul carelor de luptă apărute pe câmpul de bătaie în 1940. Fiecare regiment de infanterie avea la compania de armament greu un pluton de tunuri anticar cu 4 piese de diferite fabricații (47 Schneider, 37 Breda și 37 Bofors); acest material era bun ca armament de însoțire a infanteriei, dar contra carelor de luptă nu avea nici un efect. Această lipsă care nu s'a putut înlătura până în primăvara anului 1944 ne-a fost fatală, așa după cum tot fatală ne-a fost lipsa unor divizii motorizate și a unor divizii blindate. Carul de luptă nu poate fi oprit pe câmpul de luptă de cât de o numeroasă artilerie anticar plasată în linia întâia alături de infanterie, cu eșalonare în adâncime, și apoi prin contra atacuri date cu care de luptă însoțite de tunuri de asalt. Chiar dacă infanteria este dotată cu grenade anticar pentru lupta apropiată, valorile de care de luptă trec peste infanterie și ajung repede dincolo de rezistențele organizate la teren. Atunci trebuie să intervină carele de luptă ale apărării. Acest armament ne-a lipsit total și lipsa lui s'a resimțit în toate luptele unde infanteria și cavaleria română au avut de rezistat unor atacuri cu blindate.

Aviația dispunea de:

—Aviația de armată, cu trei flotile de informație și bombardament ușor a câte două grupuri; fiecare grup cu trei escadrile a nouă avioane; material românesc I.A.R.; în plus trei escadrile de legătură.

—1 Corp aerian, cu trei flotile de vânătoare a câte trei grupuri; fiecare grup avea trei escadrile a câte 12 avioane. Materialul era omogen pe gru-

puri (P.Z.L. polonez, I.A.R. românesc și Messerschmidt). Trei flotile de bombardament, a câte două grupuri; fiecare grup cu trei escadrile a câte nouă avioane. Materialul omogen pe grupuri (Heinkel german, Loos polonez, Potez-63 francez, Savoia italian, Blenheim englez și Karas polonez. În plus o escadrilă de legături, un grup de transport și un grup sanitar.

—Aviația independentă, pentru paza teritoriului: trei grupuri P.Z.L. și o escadrilă Heinkel la București; trei grupuri P.Z.L. la Ploesti; la Constanța, o flotilă de hidroaviație cu o escadrilă «Henschel» două escadrile «Savoia» și trei escadrile bombardament-torpilor; în plus o escadrilă «Hurricane».

—Artileria antiaeriană; patru brigăzi a câte două regimente; fiecare regiment cu trei divizioane a câte 4-5 baterii. Tunuri «Vickers» și «Skoda» de 75 mm.

La aceste lipsuri în armament se adăoga lipsa de muniție, mai ales muniția de artilerie. Cu tot efortul care s'a făcut în anii 1940-41 în fabricarea de muniție, totuși am intrat în războiu cu o cantitate insuficientă pentru a putea face față unui războiu de lungă durată. Această lipsă s'a putut re completa prin o fabricare intensă în timpul războiului, dar artileria grea s'a resimțit tot timpul de această lipsă. Pentru completarea armamentului, generalul Antonescu s'a adresat Germaniei. Cu ocazia vizitei de la 14-16 Septembrie a generalului von Tippelskirch, venit la București să ia cunoștință de nevoile armatei române, generalul Antonescu i-a predat acestuia o notă cu armamentul necesar armatei române și în care primul loc îl ocupau carele de luptă, artileria anticar, artileria grea și mijloacele motorizate. El vroia să facă o armată mai mică (15 divizii) dar foarte mobilă și cu mare putere de foc. Hitler n'a luat însă nici o hotărâre. Înarmarea armatei române de către industria germană, a fost o problemă deschisă și nesoluționată complet până în anul 1944. Se pare că două motive l-au împiedecat pe Hitler să-și țină angajamentele pe cari și le-a luat ulterior pentru înarmarea României. Unul din motive a fost situația politică încordată dintre România și Ungaria. În urma dictatului de la Viena, neînțelegerile dintre cele două țări atinseseră un punct culminant. Românii erau nemulțumiți pentru că li se luase cu forța jumătate din teritoriul Transilvaniei, fără nici un drept valabil, iar ungurii erau nemulțumiți pentru că nu li s'a dat toată Transilvania. Pentru rectificarea acestei nedreptăți, generalul Antonescu s'a exprimat că va face război Ungariei, îndată ce războiul cu Rusia va fi terminat, dacă Germania nu va obliga Ungaria să înapoieze României partea care îi fusese dată prin dictatul de la Viena. Hitler nu știa cum să rezolve această problemă. Și-a dat seama că soluția lui în chestiunea Transilvaniei a fost nefericită și a creiat o situație imposibil de menținut; dar aceste două popoare îi erau acum aliate și avea nevoie de ajutorul lor în vederea răs-

boiului cu Rusia. Dacă ar satisface cererile conducătorului român în armament, armata română ar deveni mult superioară armatei ungare și războiul dintre cele două țări ar fi inevitabil. Ori el vroia ca deocamdată să nu schimbe nimic. La un moment dat se gândise să ofere României să se întindă spre est luând Transnistria (regiunea dintre Nistru și Bug), și să lase ungarilor partea din Transilvania care le fusese dată. Antonescu însă a refuzat categoric această propunere, care nu putea să fie acceptată de nici un român. În această situație Hitler a ales soluția de a nu înarma armata română cu armament modern ca să păstreze un oarecare echilibru între forțele armate ale României și Ungariei. Acest motiv a fost valabil mai ales înainte de a începe războiul și în primele luni ale campaniei din anul 1941, când Hitler spera că războiul cu Rusia să fie virtualmente terminat în iarna anului 1941/42, și chiar și în anul 1942 până la catastrofa de la Stalingrad.

Al doilea motiv a fost capacitatea de producție a fabricelor germane. Odată cu pregătirea campaniei din Polonia, Germania intrase într-o activitate febrilă pentru organizarea unui număr cât mai mare de divizii blindate și motorizate. Tot ceia ce puteau produce fabricile germane era luat în primire de noile divizii în curs de organizare. Astfel, când generalul Tippelskirch a prezentat lista de armament a generalului Antonescu, Hitler —după ce a citit-o— a pus-o deoparte, pentru a fi luată în considerare mai târziu, dacă va mai fi nevoie. El a preferat să facă încă două trei divizii blindate germane în plus, de cât să dea acest material românilor, ca să-l folosească —poate mai târziu— în contra ungarilor. Ori cum ar fi fost, generalul Antonescu n'a avut materialul de războiu necesar unei armate mici dar mobilă și puternică —așa cum intenționa să facă și cum îi expusese generalului Tippelskirch— și atunci a aplicat altă soluție. Să înmulțească numărul diviziilor de infanterie. Astfel au fost organizate, divizia de grăniceri și divizia 35 infanterie. Aceasta a fost armata cu care am intrat în războiu. Eram inferiori în armament atât aliaților noștri germani, cât și inamicului cu care aveam de luptat. Dacă în 1941 și până în toamna anului 1942, am putut da lovituri puternice armatei ruse, aceasta s'a datorit faptului că nici ei n'au avut masse de care de luptă pe frontul român. Incepând însă cu bătălia de la Stalingrad, au adus divizii blindate pe cari le-au folosit după principiile tacticei germane, precum și divizii de artilerie, cu un mare număr de tunuri de diferite calibre și cari erau folosite în zonele de acțiune ofensivă.

Dacă armamentul nu corespundea nevoilor câmpului de luptă din anii 1941-44, în schimb moralul era foarte ridicat, mai ales în primii doi ani de războiu, până la bătălia de la Stalingrad. *Acest război era dorit de toată națiunea română, pentru că prin el vedeau cu toții salvarea neamului de sub permanenta amenințare rusească.* Singura posibilitate să-l câștigăm ne era oferită acum prin alianța cu Germania. Increderea în puterea milita-

CAMPANIA GERMANO-ROMÂNĂ DIN VARA ȘI TOAMNA ANULUI 1941 (Schița N.º 1)

Forțele cari au intrat în operații pe frontul de est la începutul războiului au fost:

Germania

- 119 Divizii infanterie
- 13 divizii motorizate
- 19 divizii blindate

Ungaria

- 2 brigăzi motorizate
- 1 brigadă de cavalerie

Slovacia

- 2 divizii infanterie
- 1 divizie motorizată

România

Trupele române sunt arătate în detaliu mai jos

Italia

- 3 divizii motorizate

Finlandia

- 18 divizii

Rusia sovietică

- 138 divizii infanterie
- 40 divizii motorizate și blindate

(După aprecierea serviciului informativ german.)

Pe frontul român s'a constituit grupul de armate «general Antonescu» compus din:

— Armata 11-a germană (general Ritter von Schobert) având C. 54 A. la aripa dreaptă, C. 30 A. la centru și C. 11 A. la aripa stângă, cu un total de 7 divizii infanterie; ulterior 9 divizii. La aceste forțe s'au mai adăugat 4 divizii de infanterie române (6, 8, 18 și 14), cariformau C. 4 A.

— Armata a 3-a română (general Nicolae Ciupercă) compusă din corpul vânătorilor de munte cu brigadele 1, 2 și 4 munte, și corpul de cavalerie cu brigadele 5, 6 și 8 cavalerie.

— Armata a 4-a română (general Nicolae Ciupercă) compusă din C. 2 A. (în Dobrogea), C. 3, 5 n 11 A. je Frut cu un total de 8 divizii infanterie și 1 brigadă de cavalerie. Majoritatea diviziilor din armata a 4-a erau în curs de mobilizare la 22 Iunie, așa că ele au venit pe front după această dată.

Misiunea acestui grup de armate era să acopere flancul drept al gru-

pului de armate sud german (mareșalul von Rundstedt) înaintând în direcția generală N.E.

Primul obiectiv: cucerirea Bucovinei de nord și a Basarabiei, împingând frontul pe Nistru.

Având în vedere că frontul român era mult înaintat spre est față de baza de plecare a grupului de armate sud, s'a prevăzut ca grupul de armate general Antonescu să ia ofensiva mai târziu, când aripa dreaptă a grupului von Rundstedt va ajunge la înălțimea flancului stâng al grupului de armate din Moldova.

În vederea războiului, generalul Antonescu a numit la 27 Iunie vicepreședinte al consiliului de ministri și ministru al afacerilor străine pe Mihai Antonescu —care fusese până atunci ministrul de justiție— și l-a însărcinat cu conducerea afacerilor guvernului. Eliberat astfel de grijile zilnice ale guvernului, generalul Antonescu și-a ales postul de comandă înaintat într'un tren special numit «Patria», de unde a condus operațiile și a inspectat spatele armatelor și mișcarea ofensivă a trupelor. În acest tren se mai găsea un mic grup de ofiteri români cu generalul Ioanițiu, șeful misiunii militare germane, însoțit de un eșelon înaintat. Cartierul general al grupului de armate era la Piatra-Neamț.

Frontul român își avea flancul stâng în Bucovina, apoi intra pe la N.E. de Herța pe ramura de nord a Prutului, de unde urma cursul acestui râu până la vărsarea lui în Dunăre la Galați; de aici frontul românesc se îndrepta pe Dunăre până în Marea Neagră, apoi dealungul coastei acestor mări până la frontiera cu Bulgaria.

Armata a 3-a ocupa sectorul de la aripa stângă de la izvoarele râului Ceremuș până la sud de Lipcani. Armata a 11-a germană urma mai departe cursul Prutului până la sud de Iași iar de aci până la Galați era armata a 4-a.

În fața forțelor germano-române rușii dispuneau de 30 divizii infanterie, 14 brigăzi motorizate și 8 divizii de cavalerie.

Prima operație a frontului român a fost un bombardament foarte puternic al aviației germano-române executat în ziua de 22 Iunie la orele 4 dimineața, distrugând la teren circa 400 de avioane ruse. În zilele următoare armata a 11-a a făcut trei capete de pod peste Prut la Ștefănești, Sculeni și Ungheni.

La 29 Iunie, Hitler anunța pe generalul Antonescu printr'o scrisoare, că, având în vedere înaintarea frontului german, armata a 11-a germană va trebui să ia ofensiva la 2 Iulie, ca să acopere flancul de sud al grupului de armate von Rundstedt. Armatelor române le revine misiunea de a apăra flancurile armatei a 11-a germane. El ruga că pentru aceste operații, să se subordoneze acestei armate, trupele române necesare. Având în vedere că armata a 3-a se găsea între grupul de armate sud și armata a 11-a —deci făcea legătura între cele două forțe germane— generalul Anto-

nescu a pus-o sub ordinele comandantului armatei a 11-a germane, care mai avea încă în subordine direct alte patru divizii române. Intre timp armata a 4-a română și-a concentrat o parte din forțe și-a intrat în dispozitivul de plecare la atac pe Prut.

În dimineața de 2 Iulie s'a trecut la ofensivă pe întreg frontul românesc. Armata a 3-a română a atacat cu corpul de munte și stânga corpului de cavalerie în terenul împădurit și accidentat din Bucovina și la 4 Iulie a cucerit orașul Cernăuți (capitala Bucovinei); apoi a trecut Prutul cu ambele corpuri de armată și în 4 zile de urmărire a ajuns pe Nistru.

Armata a 4-a română a făcut la 2 Iulie trei capete de pod la Coștulenii, la est de Huși și la Fălciu, și apoi a urmat flancul drept al armatei a 11-a germană, curățind forțele ruse din sudul Basarabiei.

Divizia română care —sub ordinele armatei a 4-a— se găsea în apărarea Dunării, a trecut în Basarabia la 21 Iulie și la 26 Iulie a cucerit Cetatea-Albă, oraș la vărsarea Nistrului în marea Neagră.

Dincolo de Nistru, rușii organizaseră poziția «Stalin» pe trei rânduri de cazemate în beton. Era de așteptat o bătălie grea. Armata a 11-a germană, care dispunea de mijloace de foc incomparabil mai puternice de cât cele două armate române, a primit misiunea să treacă Nistru, să cucerească poziția rusă și apoi să se îndrepte spre est până la râul Bug. Armatele române au avut misiunea să asigure cele două flancuri ale armatei a 11-a germană contra atacurilor rusești, urmând mișcarea de înaintare a acestei armate.

Recunoașterile de treceri s'au făcut în cel mai strict secret. Înainte de zorii zilei de 17 Iulie, fără nici un fel de pregătire de artilerie, bărcile cu primele trupe de atac s'au deslipit de malul românesc și s'au furișat în lungul apei spre malul rusesc. Rușii au observat operația abia după ce trupele de atac au pus piciorul pe malul lor.

Trupele armatei a 3-a române au atacat prin surprindere primele cazemate și le-au cucerit. În trei ore s'a organizat un cap de pod de infanterie la flancul drept al armatei. La armata a 11-a germană, după o luptă mai grea —inamicul opunând o mai puternică rezistență— s'a realizat un cap de pod nu departe de cel românesc și altul mai la sud. Armata a 4-a a reușit și ea în condiții încă mai grele, să facă două capete de pod. Au urmat două zile de lupte înverșunale în jurul acestor capete de pod, cu atacuri și contraatacuri, până când au fost suficient lărgite și s'a pus stăpânire pe toată adâncimea poziției fortificate. După ce această trecere a fost realizată, grupul de armate general Antonescu a fost desființat.

Armata a 11-a germană a trecut direct sub ordinele grupului de armate mareșal Rundstedt cu aceiași misiune în continuare de a urmări înamicul până la Bug. Cele 4 divizii române pe cari le primise ca întărire la începutul operațiilor, au fost trecute la armata a 4-a română. Armata a 3-a

română a continuat urmărirea inamicului sub ordinale comandantului armatei a 11-a germană. În această urmărire trupele noastre au întâmpinat zilnic rezistențe izolate, sprijinite pe sate și păduri, sau apărate de văi, a căror cucerire cerea timp și câte odată pierderi serioase. Totuși după două săptămâni, trupele armatei a 3-a române și cele ale armatei a 11-a germane și-au atins obiectivul.

Armata a 4-a română, după trecerea Nistrului, a rămas sub ordinale directe ale Marelui Stat Major român și a primit misiunea să cucerească Odesa.

BATALIA DE LA ODESA

După informații ruse, la începutul războiului apărarea Odesei pe uscat nu era de loc pregătită. Se luase în considerare numai posibilitatea unui atac pe mare, care putea fi împiedecat prin baraje de mine, apărări de coastă și flota mării Negre. Lucrările pe uscat au fost începute la 12 Iulie și s'au organizat trei poziții de rezistență cu o lungime totală de circa 250 km. Cea mai înaintată era la o distanță de oraș de 30-40 km.; sprijinită la sud pe Limanul Nistrului și la Nord pe coasta mării Negre la Grigoriewka. A doua poziție - care reprezenta poziția principală de rezistență era un arc de cerc la circa 10-15 km. în jurul orașului. A treia poziție apăra Odesa la o distanță de 6-10 km. Trupele de apărare formau armata de coastă comandată de contraamiralul Zukov, care la rândul lui era subordonat sovietului militar al flotei din marea Neagră. La începutul bătăliei dispunea de circa 34.500 de luptători cu 250 de tunuri de diferite calibre, la cari se adăoga artileria flotei compusă din 6 crucișatoare, 14 distrugătoare și alte vase mai ușoare.

La 14.8.41 armata a 1-a română a luat contact cu prima poziție rusă, având în linia 1-a corpurile 3 și 5 armată cu diviziile de gardă, 7, 3, 5, 15 inf., brigada 1 cav. și brigada blindată. În spate se apropiau de poziție diviziile grăniceri, 21, 11, și 13 inf. și comandamentul c.1 armată. Față de rezistența apărării ruse din această poziție comandantul armatei a 4-a a hotărât să treacă la ofensivă pe ziua de 18.8, făcând efortul în sectorul de vest Odesa. În acest scop a pus în prima linie toate forțele cari au putut participa la bătălie și anume: c.1 a. cu div. 21, gardă și grăniceri la aripa dreaptă sprijinit pe limanul Nistrului; c.3 a. cu div. 7, 3, 5, și 11 la centru și c.5 a. cu div. 13 și 15 și brig. 1 cav. la aripa stângă sprijinit pe mare. Direcția de efort: linia de c.F. Rasdelnaia Odesa. Atacul principal era dat de c.3 a., flancat la dreapta de c.1 a. C. 5 a. avea misiunea să țină pe loc forțele ruse din sectorul lui și să înainteze mai târziu la ordinul armatei.

În sprijinul acestui atac armata dispunea de 4 reg. de art. grea moto; un divizion de art. grea moto., și 4 divizioane de art. ușoară moto.; În spa-

Atacul executat în dimineața zilei de 18.8 după o scurtă pregătire de artilerie a adus un câștig de teren corpurilor 1 și 3 armată cari au intrat în te se apropiau în rezervă generală comandamentul corpului 4 armată, diviziile 14, 8, și 6 inf., brigadele 7 și 9 cav. și 4 regimente de art. grea moto. poziția rusă. Cel mai mult a înaintat divizia de grăniceri care a pătruns circa 6 km. până la Freundental. Atacul s'a continuat în fiecare zi până la 24.8. Cele două corpuri de armată au cucerit toată poziția 1-a și au înaintat circa 5-8 km. în adâncime pe un front de circa 40 de km. lungime. C.5 a. a atacat în zilele de 23 și 24.8 reușind și el o pătrundere de 6 km. și ajungând pe înalți mile dintre Gildendorf și Fontanka, de unde se putea conduce focul artileriei asupra orașului și portului Odesa. Pe această creastă c.5 a. a suferit pierderi grele din partea artileriei marine.

La 20.8 generalul v.Schobert, comandantul armatei a 11-a germană a cerut generalului Hauffe care se găsea pe lângă generalul Antonescu în trenul special al acestuia, să-i dea informații despre mersul bătăliei de la Odesa. În vederea continuării operațiilor la est de Bug era necesar ca portul Odesa să fie cât mai repede cucerit pentru a se deschide o cale de transport la dispoziția trupelor germane cari vor opera în Ucraina. În acest scop v.Schobert a oferit div. 50 inf. ca ajutor german care să grăbească căderea Odesei. Hauffe —după ce a avut o convorbire cu generalul Antonescu și cu generalul Ioanițiu, șeful marelui stat major român— a comunicat chiar în aceeași seară că Odesa va fi cucerită cel mai târziu până la începutul lunii Septembrie. Conducătorul român a mulțumit pentru ajutoarele oferite, dar a cerut numai sprijinul aviației germane, care să atace vasele de război și de comerț ruse de la Odesa. Comandamentul german insistând în ziua de 21.8 să intervină cu un sprijin de trupe la Odesa, generalul Antonescu a comunicat prin generalul Hauffe că până la 2 Septembrie rezistența de la Odesa va fi înfrântă; a rugat însă să i se trimită un grup de aviație de vânătoare, un grup de bombardament, două divizioane de art. grea cu un comandament de regiment de artilerie, un batalion de pionieri și două divizioane de art. A.A. grea.

Mareșalul Antonescu (avansat în acest grad pe data de 23 August 1941) a dat o instrucție operativă armatei a 4-a prin care ordona un nou atac la 28.8. Efortul trebuia făcut cu cele două aripi ale frontului cuprins între Limanul Nistrului și Limanul Hadgibei. La aripa dreaptă, c.11 a. (div. 3 și 14 inf.) sprijinit de 5 divizioane de art. grea și 15 divizioane de art. ușoară și un batalion de asalt german, va ataca cu div. 21 inf. sprijinit de un divizion de art. grea și 10 divizioane de art. ușoară. Restul frontului va fi ținut de 3 batalioane de mitraliere, 1-2 batalioane din divizia de grăniceri și un divizion de art. ușoară.

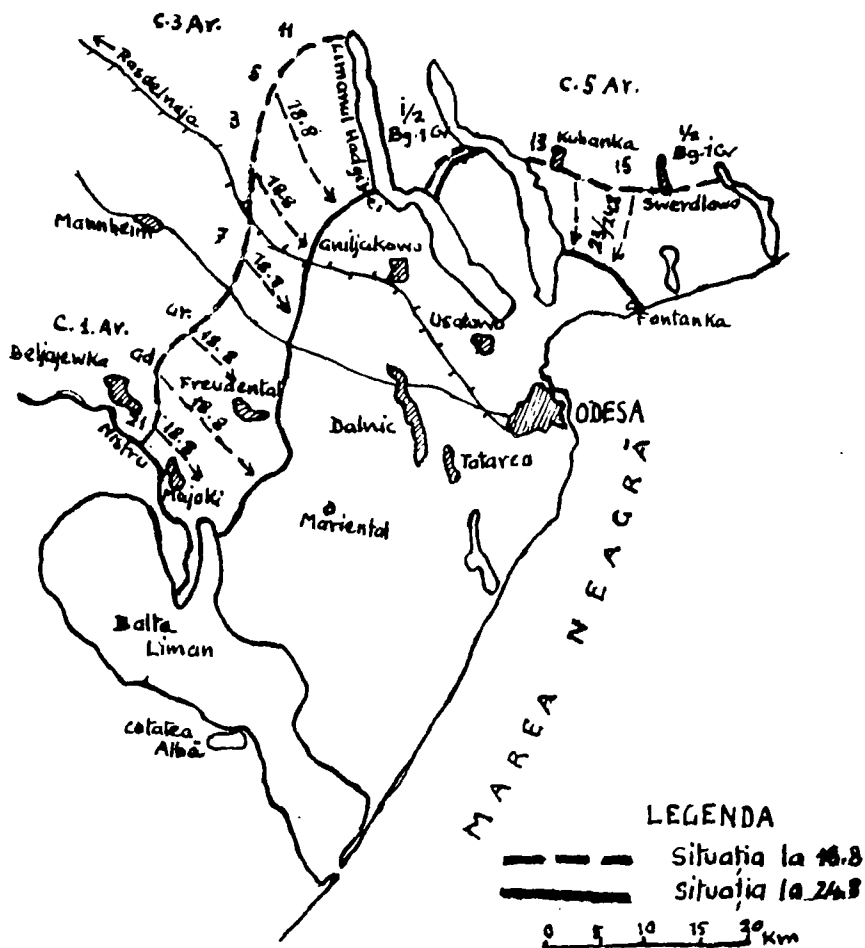
La aripa stângă, c.4 a. (div. 5 și 6 inf.) sprijinit de 25 de divizioane art. ușoară și 5 divizioane de art. grea, va ataca în direcția Gorodecki-Odesa, fiind flancat la stânga de divizia a 11-a inf. C.5 A. și detașamentul Hadgi-

bei continuă atacul până la începerea atacului principal, ca să sfarme ultimele rezistențe ale inamicului din fața și să-l arunce în mare.

În rezervă sunt prevăzute: div. de gardă în spatele c.11 a; div. de grăniceri în spatele c.1 a.; c.3 a. (div. 3 și 7 inf.) în spatele c.4 a., gata să continue atacul sau să exploateze succesul.

SCHIȚA N° 2

BĂTĂLIA de la ODESA. (18.8 - 24.8.1941)

Aviația avea misiunea să distrugă aviația de luptă inamică, să acopere gruparea forțelor proprii și pregătirea atacului, să bombardeze adunări de trupe și coloane inamice, iar în ziua atacului să conlucreze foarte strâns cu trupele de atac.

Rezultă din această instrucție că cele două eforturi sunt făcute cu trupe proaspete, iar diviziile cari au suferit pierderi grele în primul atac (18-24.8) sunt trecute în rezervă. Nu se ordonă nici o pregătire de artilerie.

Atacul început la 28.8 a durat până la 5 Septembrie când a fost oprit din cauza pierderilor suferite și a extenuării trupelor. Terenul cucerit a fost neînsemnat. Rezistența rusă a fost extrem de îndârjită. Centrul de rezistență de la Wakarșani a rezistat încercuit o săptămână și a fost cucerit la 3 Sept. de batalionul 7 pionieri german, care dispunea de mijloace speciale de luptă pentru asemenea împrejurări.

Generalul Hauffe într'un raport telegrafic asupra situației de la Odesa către comandamentul suprem german, grupul de armate sud și comandamentul armatei a 11-a, explica insuccesul acțiunii armatei a 4-a române prin insuficiența intervenției aviației germane. Mareșalul Antonescu, ca și generalul Hauffe, a presupus că aviația germană va domina flota rusă din Marea Neagră, va paraliza aprovizionarea pe mare și va sprijini din când în când aviația română. Ori din cauza operațiilor de pe Nipru, cari se desfășurau în acelaș timp cu acțiunea de la Odesa, acest sprijin al aviației germane n'a putut fi acordat, astfel că aviația rusă a stăpânit cerul fiind net mai numeroasă de cât aviația română, iar artileria marinei a putut să acționeze nestigherită provocând pierderi foarte grele trupelor române de pe frontul de vest și nord.

El arăta că mareșalul Antonescu a refuzat o divizie germană pe care i-precum și oprirea imediată a debarcărilor inamice prin unități de aviație sa, nu din motive de prestigiu personal, ci pentru că el considera că generalul von Schobert avea nevoie de toate forțele armatei lui în înaintarea spre est. Față de rezistența rusă de la Odesa, mareșalul român —cu toate pierderile suferite— a declarat că este gata să continue operațiile, dacă se vor îndeplini următoarele condițiuni:

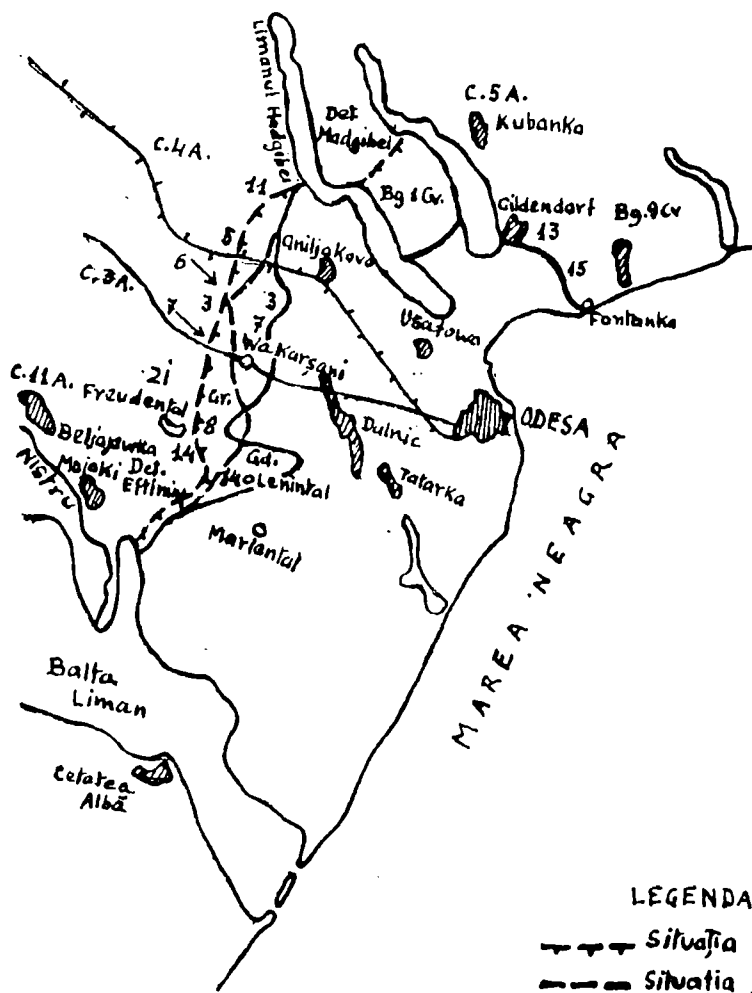
«—Eliminarea flotei inamice din Marea Neagră în lupta de la Odesa, precum și oprirea imediată a debarcărilor inamice prin unități de aviație germană corespunzătoare;

—Atacuri de noapte în valuri de-asupra Odesei, cel puțin o săptămână, prin aviația germană pentru demoralizarea trupei și a populației;

—Acordarea a 5 batalioane de pionieri germane, cari să înlăture repede cuiburile de rezistență ruse deosebit de tari».

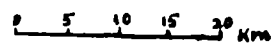
Intr'un alt document Hauffe arăta că în prima ofensivă (18.8-5.9) s'au luat 7000 de prizonieri ruși și au fost doborâte 80 de avioane ruse față de

BĂTĂLIA de la ODESA (28.8 - 5.9.1941)

LEGENDA

- Situația la 28.8
- ... Situația la 30.8
- Situația la 5.9

17 germane și române. El mai face și următoarea apreciere despre valoarea trupelor române: «Conducerea nu este la înălțime; soldatul român îndeplinește așteptările».

Un scriitor rus, Vjunenko în lucrarea «Flota mării Negre în marele război al patriei» spune că situația a fost temporar foarte critică, în special după 24.8. «In luptele dintre 22 și 25 August... puterea apărării a scăzut considerabil. Rezervele de 4000 de oameni aduse în cursul luptelor se compuneau din recruți proaspăt chemați, neinstruiți, neînarmați și deci neapți de luptă. Atitudinea trupei era scăzută. Lipseau arme, muniții, oamenii erau extenuați... totuși moralul apărătorilor nu era sfărâmat». Ar rezulta deci că dacă armata română ar fi continuat prima ofensivă și după 24 August fără oprire, prin introducerea de noi forțe, ar fi reușit într'adevăr să sfărâme rezistența rusă din poziția principală, și ar fi avut deschisă calea spre orașul și portul Odesa. După cum se vede din expunerea scriitorului rus, armata rusă de la Odesa era pe cale de prăbușire. Fără arme, fără muniții și cu trupa extenuată, încă un efort al armatei a 4-a ar fi provocat ruperea poziției unde ea; cum a treia poziție era lipsită de apărători, Odesa ar fi putut să fie cucerită datorită acestui ultim efort, pe care însă comandamentul armatei a 4-a nu l-a mai făcut. Evident se poate susține că și trupele ei erau extenuate și nu mai erau capabile de acest ultim efort. Atacatorul însă, când are și superioritatea numerică — așa cum era cazul la Odesa — are față de apărător un avantaj; își poate concentra forțele pe un singur sector, unde — realizând o superioritate zdrobitoare — poate să rupă frontul și să sfărâme rezistența apărătorului.

În urma raportului Hauffe de la 4 Septembrie comandamentul suprem german a ordonat formarea unui grup de forțe compus din: un regiment de inf. (două batal.), 4 batal. pionieri cu un comandament de regiment, un comandament de regiment de artilerie cu un divizion de art. grea (4 baterii) și două divizioane de art. de coastă (a câte 3 baterii) și o companie de informații. Comandant al acestui grup a fost numit generalul L'Homme de Courbière, pus sub ordinele directe ale mareșalului Antonescu. La 9 Sept. M.St. Major român l-a pus la dispoziția comandantului armatei a 4-a. În instrucțiunea specială dată de marele stat major se prevedea că acest grup să fie folosit în sectorul de efort principal al atacului «care să înlăture centrele de rezistență și punctele de sprijin cari nu pot fi cucerite în atac normal și la pătrunderea în zona orașului să înainteze ca trupă de izbire». Friedrich Forstmeier, în «Odesa 1941» spune că această instrucțiune dă o idee despre forma atentă a colaborării germano-române.

La ordinul dat de comandamentul suprem german pentru constituirea grupului de Courbière, nu se prevede nici o intervenție de aviație germană asupra portului și flotei ruse de la Odesa. Astfel cererile române referitoare la o acțiune puternică a aviației germane la Odesa, conside-

rate de o importanță capitală de marele stat major român, n'au fost satisfăcute. În atacurile cari vor urma, această lipsă se va resimți în chip cu totul dureros pentru trupele române și germane de la Odesa. Aviația română, redusă simțitor prin pierderile suferite, nu s'a mai putut opune aviației ruse care a stăpânit cerul tot timpul, iar debarcărilor de întăriri și materiale de războiu în portul Odesa s'au continuat nestingherite.

Noul atac trebuia să înceapă la 11 Sept. cu efortul la aripa dreaptă pe direcția Lenintal-Tatarca și prevedea trei faze:

1) Cucerirea înălțimilor de la sud-vest Lenintal și ajungerea pe linia Dálnic-Gniljakowo;

2) Pătrunderea în poziția rusă de la marginea orașului și ajungerea pe linia nord Limanul Suchoi-sud Usatowo;

3) Ajungerea pe coasta Mării Negre de ambele părți ale portului și o repede ocupare a acestuia.

Grupul Courbière așteptat pe ziua de 11 Sept., era prevăzut să fie întrebuințat la început pentru faza a treia, dar apoi, la cererea detașamentului de legătură german pe lângă comandamentul armatei a 4-a române, a fost trecut în faza a 2-a.

La 9 Sept. generalul N. Ciupercă, comandantul armatei a 4-a și generalul Pălângeanu șeful lui de stat major, au fost înlocuiți de mareșalul Antonescu cu generalul Iacobici, până atunci ministru de războiu, dându-i ca șef de stat major pe generalul Tătăranu.

Generalul Iacobici a amânat începerea atacului pe ziua de 12 Sept. pentru motivul că podul de la Tighina fiind distrus, aprovizionarea nu se putuse realiza la timp.

Forțele de atac era grupate astfel: Pe frontul de efort (vest și sud):

C.11 A. la aripa dreaptă cu div. 8, 14, gardă, și brig. 7 Cav.;

C.3 A. la centru cu div. de grăniceri și div. 7 inf.;

C.4 A. la aripa stângă cu div. 3 și 11 inf.

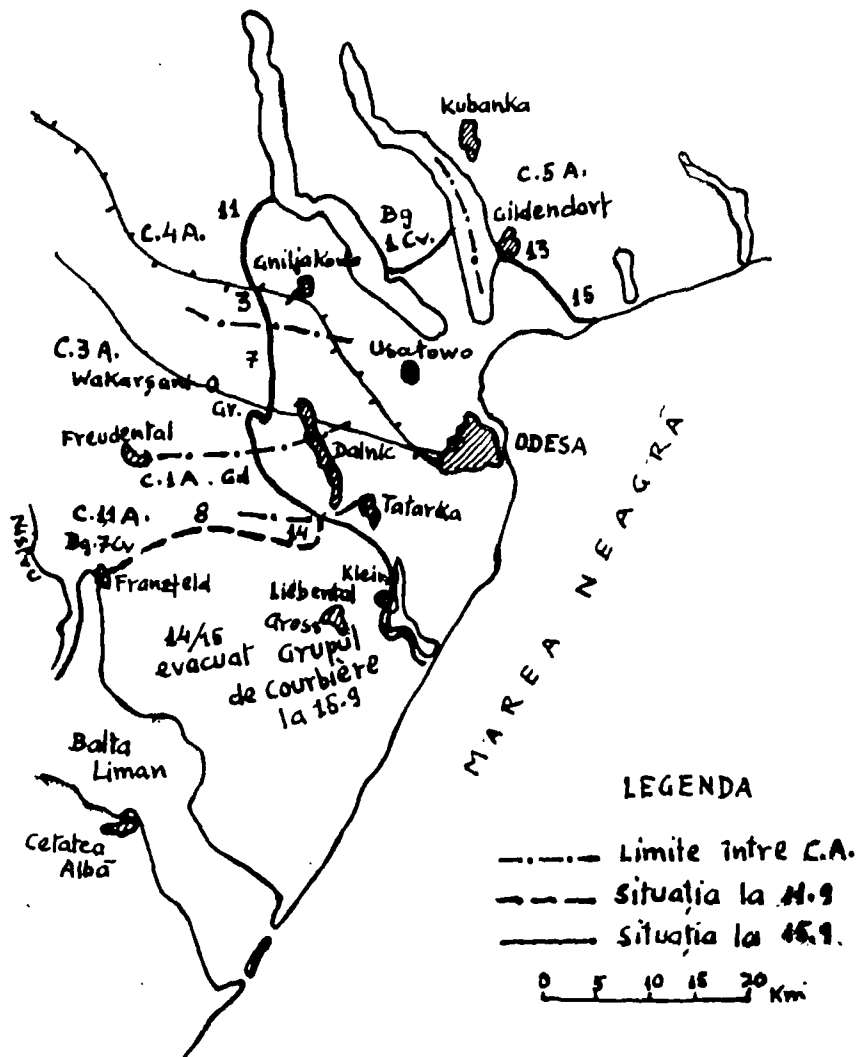
În rezervă comandamentul c.1 a., div. 5, 6, și 21 inf. și brig. 9 Cav. Pe frontul de nord, între lipmanul Hadgibei și Marea Neagră era c.5 a. cu div. 13 și 15 inf. și brig. 1 cav.

Ca artilerie erau în total 30 de divizioane de art. grea (din cari trei germane) și 72 divizioane art. ușoară. Din această artilerie, două divizioane plasate în partea de nord a frontului puteau executa trageri asupra portului. Col. C. Petrescu Cdtul regtului 8 art. grea moto, și fost profesor la Șc. Superioară de război de tactica artileriei, a fost numit comandantul artileriei Armatei.

Atacul pornit la 12 Sept. a adus un câștig de teren la C.3 și 11 A. La c.4 a. atacul diviziei a 11-a a fost respins printr'un contraatac puternic rus. Lipsa aviației s'a resimțit în mod decisiv. Ofițerii șefi ai birourilor de operații și informații ai grupului Courbière, cari au asistat la lupta din sectorul diviziei a 14-a inf. au constatat că «aviația rusă a avut superiori-

BĂTĂLIA de la ODESA (11.9 - 15.9.1941)

tate absolută aeriană». Intr'un teren descoperit ca acela din regiunea Odesa, o aviație activă care stăpânește aerul poate provoca adversarul pierderi grele și poate să-l oblige să-și oprească atacul. Aviația română în netă inferioritate numerică și intervențiile neregulate ale aviației germane n'au putut să împiedice acțiunea aviației ruse. Luptele cari s'au dat pe toate fronturile din Europa au demonstrat că față de puterea de foc extraordinaria a infanteriei sprijinită de mortiere și numeroasă artilerie grea nici o pătrundere nu era posibilă dacă aviația atacului nu stăpânea aerul și dacă infanteria nu era sprijinită de care de luptă, cari să distrugă cuiburile de rezistență inamice. La Odesa a fost altfel. S'a cerut luptătorilor români, ofițeri, subofițeri și soldați să cucerească un teren fortificat și apărat cu toată hotărârea, fără să aibă sprijinul armelor eu caracter specific ofensiv.

În ziua de 13 Sept. inamicul a executat câteva atacuri respinse cu mari pierderi pentru el. În această zi generalul de Courbière a participat la o convorbire între mareșalul Antonescu și generalul Iacobici. Mareșalul și-a exprimat părerea că angajarea trupelor germane să fie «pe cât posibil rezervată pentru orașul Odesa propriu zis». Totuși comandantul armatei a 4-a române, de acord cu generalul de Courbière, a hotărât să organizeze un «detașament de isbire Dalnic» care sub conducere germană, să fie subordonat corupului 11 armată român.

Pentru ziua de 14 Sept. armata a 4-a a dat ordin tuturor trupelor din linia 1-a să se organizeze la teren pe liniile atinse. Numai c.11 a. la aripa dreaptă trebuia să continue atacul pentru gătuirea zonei dintre Dalnic și limanul Nistrului. Ca urmare a acestei acțiuni, rușii considerând că trupele lor din sectorul de sud sunt amenințate cu încercuirea le-au retras în noaptea de 14/15.9 pe o adâncime de circa 20 de km. până la Limanul Suchoi, legându-se cu restul frontului la sud de Dalnic. Comandantul armatei a 4-a a decis să reia atacul la 17.9, cu participarea detașamentului de isbire Dalnic, în sectorul corpului 11 armată, care trebuia să facă efortul principal. Direcția de efort Dalnic-Tatarca-Svanka. Pentru acest atac au fost aduse pe front diviziile 6 și 21 inf. și s'a introdus c.1 a. între corpurile 11 și 3 armată. Divizia a 14-a a fost trecută în rezervă, iar divizia a 18-a proaspătă a fost adusă în spatele diviziei de gardă.

Atacul început la orele 7, a fost întâmpinat de o foarte puternică rezistență inamică. Artileria rusă plasând un foc foarte violent pe linia de atac, bateriile germano-române n'au putut instala observatorii pe această linie, după cum a raportat regimentul 787 art. germană.

Din cauza acestui foc, precum și acela tot atât de violent al infanteriei inamice, trupele diviziei de gardă n'au putut porni la atac, de cât în după amiaza zilei sprijinite de care de luptă ușoare din divizia blindată română; n'a reușit însă să cucerească teren. Detașamentul de isbire, în dreapta diviziei de gardă a înaintat până seara circa 900 de metri.

Pentru continuarea atacului se impunea să fie cucerite cu ori ce chip înălțimile stăpânite de ruși din fața satului Dalnic și la sud de acest sat de unde porneau focurile de flanc cari împiedecau ori ce mișcare a atacatorilor. Se mai impunea neutralizarea artileriei inamice prin atacuri aeriene și să se pună la dispoziția artileriei germano-române avioane de observație. Armata a 4-a a promis pentru a doua zi opt avioane de observație și bombardament. În ziua de 18 Sept. atacul a fost reluat sub același foc foarte violent al apărării din linia 1-a, al artileriei și al aviației ruse. În special artileria grea de mare calibru-peste 200 mm. a produs pierderi deosebit de grele în rândurile diviziei de gardă.

Cu tot insuccesul atacului, într'o convorbire care a avut loc în seara aceleiași zile între comandantul armatei a 4-a, comandantul corpului 11 armată și generalul de Courbière la postul de comandă al corpului 11 armată, s'a hotărât continuarea atacului, mai ales că informațiile de la prizonieri indicau o slăbire vizibilă a moralului trupelor ruse.

În ziua de 19.9 divizia de gardă a cucerit înălțimea 68.3 la sudvest de Dalnic; dar alt succes n'a mai fost posibil din cauza focurilor extrem de violente de flanc ale inamicului.

Pentru ziua de 20.9 armata a 4-a a dat ordin corpului 1 armată să atace la sud de Dalnic cu diviziile 6 și 8 inf., să rupă poziția rusă și să cucerească înălțimea 48. Divizia a 6-a, care avea misiunea să ia această înălțime, a înaintat între Dalnic și Tatareca, dar aici a fost oprită de focul artileriei și focurile de flanc ale unui regiment de mortiere de cu mai mult de 30 de piese. Atacul diviziei a 8-a a fost oprit la sud de Dalnic, unde o înaintare nu mai era posibilă atât din cauza terenului impropriu cât și a superiorității de foc inamice. Deși - cum scrie în carnetul lui de note generalul de Courbière - rușii erau slabi numeric «apărarea lor se sprijinea pe o mulțime de mici cuiburi de rezistență, dotate din belșug cu arme automate și aruncătorre de grenade». De altfel capacitatea operativă a diviziei a 8-a era mult seăzută la acea dată. Între 27.8 și 13.9 avusese peste 7500 de oameni scoși din luptă, iar cei rămași erau total extenuați.

În ziua de 21.9 atacul dat de corpul 11 armată cu div. 21 inf. a eșuat din aceleași motive. În special și în acest atac ca și'n toate celelalte lipsa unei aviații de vânătoare și bombardament, care să fi împiedecat lucrul aviației inamice și să fi neutralizat linia de foc și artileria inamică a fost cauza insucceselor și a pierderilor atât de grele suferite de armata română la Odesa.

În după amiaza acestei zile generalul de Courbière, într'o convorbire pe care a avut-o cu Colonelul Bassenge, șeful de stat major al misiunii de aviație germană în România, l-a rugat să întărească aviația germană de la Odesa. Acesta a răspuns însă că «întrebuințarea avionului Stuka asupra artileriei ruse și sprijinul nemijlocit al infanteriei nu sunt posibile,

din cauză că aerodromurile sunt prea îndepărtate, iar transmiterea de informații ar fi prea grea».

În după amiaza zilei de 22.9 generalul Iacobici a vizitat pe generalul de Courbière la postul lui de comandă și i-a propus să organizeze un «detașament de atac sud» cu care să atace în ziua de 23 Sept. la sud de Tatarca unde - după informații - apărarea era deosebit de slabă. Acest detașament trebuia să fie compus din trupe germane și române (unități din diviziile 7 și 8 inf., brigada 7 cav. și artileria din sector). Atacul trebuia să fie flancat la sud (pe coasta mării) de un batalion de pionieri german întărit, care ar fi avut misiunea să atace peste Limanul Suchoi în legătură cu brigada de cav. română, iar după trecerea Limanului să atace spre nord-est.

Pe când de partea atacatorilor se pregătea această acțiune, de partea rusilor se pregătise o debarcare care trebuia să se execute în noaptea de 22/23.9. În sectorul de nord corpul 5 armată câștigase până la 25 August o poziție favorabilă de unde artileria putea să bombardeze portul Odesa. Aceste bombardamente executate ziua și noaptea au provocat întâzieri destul de importante în deplasările vaselor ruse. După cum se arată în «Istoria marelui războiu al patriei sovietice» - «Libertatea de mișcare a vaselor de războiu în zona Odesa a fost considerabil redusă. Pierderile trupelor sovietice au ajuns până la 40% din forța lor». De aceea conducerea trupelor de la Odesa a hotărât să execute un atac în spatele corpului 5 armată. Încă de la 16.9 au fost aduse divizia 157 și unități din div. 421, precum și tunuri numite «Orga lui Stalin» cu șase țevi fiecare piesă cari puteau trage toate deodată făcând un zgomot asurzitor și aveau mai mult un efect moral de cât material.

În noaptea de 22/23.9 la orele 1, marina de război rusă a deschis focul asupra poziției trupelor române. La 1.30 o grupă de 25 de parașutiști a fost lansată în spatele corpului 5 armată în zona schiței provocând panică între formațiile de servicii ale acestuia. La ora 1.53 a început debarcarea în spatele corpului 5 armată la Grigorievka și Cebanka sub acoperirea artileriei vaselor de războiu și a aviației. Au fost debarcați 2000 de oameni din infanteria marină. Trupele române total surprinse, și fiind atacate și de front s'au retras pe pozițiile de plecare avute în luna August. Mareșalul Antonescu a dat imediat ordin ca atacul prevăzut pentru ziua de 23.9 să nu mai aibă loc și armata a 4-a să se stabilească la teren.

Acest ordin a fost precipitat. Atacul proiectat la flancul de sud trebuia să se execute cu toată puterea. Succesul lui ar fi obligat pe ruși să revină cu artileria marină spre flancul de Sud, permițând astfel corpului 5 Armată să-și restabilească situația.

În ziua de 26.9 generalul Hauffe s'a prezentat la cartierul general al lui Hitler ca să expună situația de la Odesa și să ceară intervenția unui ajutor mai puternic german. În această vizită, colonelul Heusinger, șeful secției

operațiilor, i-a spus că generalul Halder, șeful marelui stat major, era foarte supărat că Antonescu cere acum trupe germane la Odesa. Când înainte de începerea operațiilor de la Odesa i s'au oferit trupe le-a refuzat «după cât se pare din motive de prestigiu și de politică internă. Vrând - se pare ca la sfârșitul lui August să fie avansat mareșal, a vrut să dovedească poporului său că el putea face asta singur cu armata lui. În ori ce caz aici la OKH și la OKW exista această părere». Hauffe l-a combătut afirmând că Antonescu n'a făcut din bătălia de la Odesa o chestiune de prestigiu și dacă a refuzat sprijinul german, a făcut-o numai ca să nu slăbească puterea de pătrundere germană apre est. Evident nu se poate susține cu tărie că mareșalul Antonescu a refuzat ajutorul german de la început numai pe motive de prestigiu și de politică internă. Chiar dacă vor fi existat în judecata lui și astfel de motive, ceia ce a precumpănit însă în hotărârea luată a fost desigur convingerea ca armata română era destul de tare încât să poată învinge singură rezistențele de la Odesa. După primele informații aduse de aviație asupra valorii organizațiilor la teren ruse - informații desigur incomplete datorită atât camuflajului cât și faptului că rușii lucrau aceste organizații tocmai atunci și ele se înmulțeau zilnic - mareșalul și-a făcut părerea că se poate dispensa de sprijin german. În realitate pentruca Odesa să fi fost cucerită din primul atac (18.8-24.8), armata a 4-a română trebuia să fi fost întărită cu o divizie blindată germană care să deschidă calea infanteriei române și cu o puternică aviație de bombardament pentru neutralizarea artileriei vaselor de război ruse.

La înapoiere, în ziua de 1 Octombrie, într'o convorbire cu mareșalul Antonescu, a expus acestuia că la marele cartier general s'ar vedea favorabil o reluare a ofensivei la Odesa, începând printr'o acțiune la flancul de nord-est cu scopul de a recuceri înălțimile pierdute în noaptea de 22/23.9, de unde să reia bombardamentele de artilerie asupra portului și a vaselor ruse. Apoi să deslănțuiască atacul principal pe direcția Tatarka cu rezultate decisive. La execuția acestui atac să participe și unități de întărire germane, cari urmează să se ceară și cari ar putea veni pe la mijlocul luni Oct. Hauffe a mai spus că în curând va fi cunoscută valoarea acestui ajutor, dar că până atunci inamicul trebuie să fie mereu hărțuit.

Mareșalul Antonescu a declarat că el mai aduce încă 4 divizii proaspete și că va ataca cu sau fără ajutor german; cere însă ca flota rusă să fie ținută sub focul aviației și al artilerie germane.

În continuarea convorbirii după amiaza aceleași zile, Hauffe a arătat că întăririle germane vor putea veni până la 20.10. Mareșalul era de părere că rușii ar putea să mai aducă în curs de două săptămâni încă 40.000 de oameni, ceia ce ar face în total 120.000 de luptători ruși. Hauffe a evaluat forțele proprii la 18 divizii (4 div. proaspete române, 6-8 div. deja în luptă, 4 div. române uzate și 2 div. germane cari ar veni) față de 4-5 divizii ruse; 300 de tunuri grele cu peste 1000 de tunuri ușoare față de 500 de

tunuri ruse de toate calibrele, la cari s'ar adăoga artileria flotei. Apoi el a expus planul german pentru desfășurarea atacului și care prevedea două faze:

1) Patru divizii române sprijinite de 3 divizioane de artilerie grea germană, de un batalion de pionieri german și o secție de observație să atace de ambele părți ale Limanului Kujalnitchi pentru a ajunge pe coasta mării nord-est Odesa și a oferi artileriei poziții favorabile pentru bombardarea portului;

2) Atacul principal cu două divizii germane la dreapta și cinci divizii române la stânga direcției de efort Tatarka- marginea de sud a orașului Odesa. Efortul principal făcut de corpul german.

Alte trei divizii române să atace de la nord de Dalnic în direcția părții de nord Odesa.

În ziua începerii primului atac aviația germană (Stuka) va bombarda rezistențele ruse și transporturile pe mare. Orașul și portul vor fi puternic atacate în timpul nopților ca să îngreueze aprovizionarea inamicului și să sfarme voința lui de luptă.

Mareșalul a spus că planul de atac conceput de statul major german este apreape identic cu cel român și este de acord să fie trimis la cartierul general german.

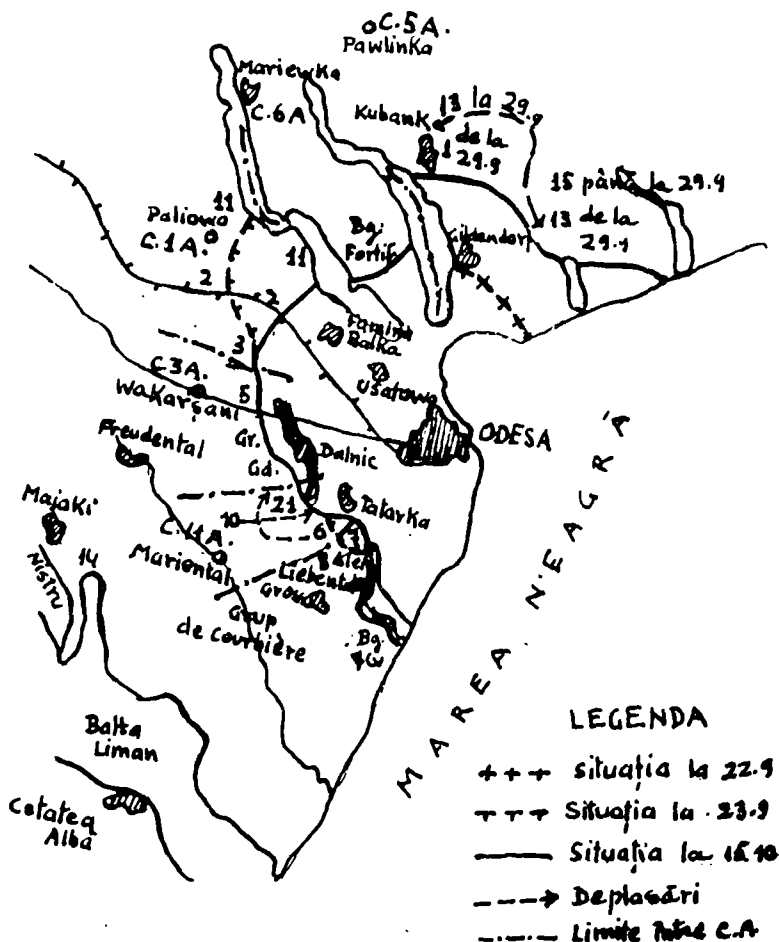
Cele două divizii germane pe cari conta generalul Hauffe nu erau însă sigure. Hitler, într'o scrisoare adresată mareșalului la 5.10 scrie că va trimite artilerie grea și: «eventual (dacă împrejurările vor permite) și o divizie de infanterie completă, după eliberarea ei». Deci dintr'un corp de armată cu două divizii, capabile să execute efortul principal într'un atac decisiv, a rămas numai o singură divizie a cărei trimitere era problematică. Despre vre-o intervenție a aviației germane Hitler nu spune nimic. În schimb accentuiază asupra necesității atacului din nord-est care să dea posibilitatea artileriei să bombardeze portul Odesa. Prin urmare nici de data aceasta nu se putea conta pe un ajutor puternic în aviație germană, ceia ce însemna că succesul trebuia realizat tot numat printr'un sacrificiu greu al infanteriei.

La 6.10 s'a dat ordin ca artileria germană și două batalioane de pionieri motorizate din detasamentul german de la Odesa să se deplasee în zona corpului 5 armată. Alte unități germane au fost aduse din interior și de la grupul de armate sud. Printe ele era comandamentul corpului 42 armată cu unități neindivizionate și divizia 132 inf.

La 2.10 rușii au executat un foarte puternic atac la Dalnic, cu două regimente de infanterie sprijinite de care de luptă. Atacatorii au pătruns în pozițiile div. de gardă și grăniceri până'n pozițiile artileriei, dar apoi s'au retras în pozițiile lor inițiale.

La 12.10, generalul Hauffe a prezentat mareșalului Antonescu un proiect de «Instrucțiune pentru conducerea luptei mai departe la Odesa»

BĂTĂLIA de la ODESA (17.9 - 16.10.1941)

prin care se preciza ca inamicul să fie imediat atacat în cazul că ar ceda înainte de începerea atacului, adică dacă s'ar simți că începe pregătirea evacuării. Până la începerea atacului, comandantul corpului 42 armată german va depinde direct de mareșal. Odată cu începerea atacului el va trebui să execute instrucțiunile comandantului armatei a 4-a române, care a făcut pregătirile operației.

Aceste instrucțiuni mai prevedeau să se întreprindă atacuri puternice de recunoaștere a intențiilor inamicului, astfel că pe front au fost câteva hărțueli parțiale. Brigada a 7-a cav. a executat un atac important peste Limanul Suchoi și a pătruns până la Lustdorf, dar a fost respinsă de inamic. La 13.10 rușii și-au retras frontul sprijinit pe Limanul Hadgibei până la Holodnaja Balka (crica 8 Km. spre sud-est), iar diviziile 10 și 7 române au câștigat teren.

Atacurile date asupra poziției ruse de la Dalnic au întâmpinat aceeași puternică rezistență. Din aceste acțiuni s'ar fi putut deduce că inamicul își pregătește plecarea de la Odesa și conform instrucțiunii de mai sus armata a 4-a ar fi trebuit să treacă la atac fără să mai aștepte trupele germane. Interpretarea dată însă acestor informații la comandamentul armatei a 4-a a fost alta. Respingerea brigadei a 7-a cav. pe pozițiile ei inițiale s'a interpretat că inamicul se pregătește de iarnă și și-a retras o parte din trupele din linia 1-a ca să lucreze adăposturi și să dispună de rezerve puternice; iar retragerea aripei drepte ruse de la Limanul Hadgibei a fost socotită ca o scurtare a frontului și trecerea pe o poziție mai favorabilă pentru timp de iarnă.

Astfel s'a creat părerea că rușii sunt deciși să reziste încă multă vreme, în timp ce ei pregăteau evacuarea cu febrilitate și cu teama de a nu fi atacați de români în aceste ultime două săptămâni. Această evacuare a început la 1 Octombrie prin transportul răniților și a trupelor cele mai bine înarmate destinate să ajungă cât mai repede în Crimeia. Atacul de la Perekop al armatei a 11-a germană început la 24.9 fusese încununat de succes și după cinci zile de lupte înverșnate se ajunsese în fața poziției de rezistență ruse. Puternica presiune germană în Crimeia a obligat înaltul comandament rus să evacueze cât mai repede Odesa și să aducă trupele de acolo la această bătălie mult mai importantă acum pentru el de cât rezistența de la Odesa. În a două săptămână (7.10-15.10) au fost evacuate serviciile, autoritățile specialiștii, materialele importante, membrii partidului comunist și familiile lor.

În noaptea de 15/16.10 au fost retrase toate trupele rămase până atunci pe front cu misiunea de a acoperi evacuarea, circa 35.000 de oameni eu armele lor. Pentru camuflarea evacuării s'au luat mai multe măsuri, între cari: informații germanilor prin agenți dubli și prizonieri căzuți în mâinile acestora; construcții pe front și în spate de cazemate și adăposturi de iarnă; pregătiri false pentru depozite de alimente și îmbrăcămîn-

te de iarnă în Odesa. În total au fost evacuați 86.000 de militari și 150.000 de civili.

Când în zorii zilei de 16 Octombrie trupele româno-germane au constatat că nu mai aveau nici un inamic în față, trupele ruse se îndreptau spre Sevastopol, transportate în toate vasele disponibile din Marea Neagră, mult supraîncărcate peste capacitatea lor normală.

Portul Odesa a fost ocupat către orele 14. S'au făcut circa 6.000 de prizonieri. În catacombele orașului a rămas un puternic grup de partizani sub conducerea lui Oleg Besbododorok și Ana Makuseva. Până la 16.10 armata a 4-a a pierdut 119.833 de oameni, dintre cari la Odesa 106.561.

După căderea Odesei, cea mai mare parte din trupele armatei a 4-a au fost înapoiate în țară. A rămas numai corpul 6 armată (generalul Dragalina) cu diviziile 1 și 2 infanterie, pentru paza și supravegherea teritoriului. Cu această operație, Transnistria a fost complet cucerită. Pentru administrarea ei, s'au dus tratative între Germania și România. Generalul Antonescu a acceptat ca această administrare să se facă de România; la est de Bug însă, administrarea teritoriului cucerit a fost făcută de Germania. România a trimis numai cele două divizii pentru pază și siguranță.

Tratativele —precedate de un schimb de scrisori— au început la 28 August la Tighina și au fost duse din partea Germaniei de generalul Hauffe, șeful misiunii militare germane din România, și din partea României de generalul N. Tătăranu subșef de stat major la marele Stat Major. S'a decis ca produsele din Transnistria să se stabilizească în comun. Apoi să se satisfacă nevoile trupelor de ocupație române, ale administrației și populației; excedentul să se pună la dispoziția trupelor operative. S'a mai prevăzut că, dacă interese operative impun, să se prefere trupele operative înaintea celor de ocupație, administrației și populației. Germanii ar fi vrut ca trupele române aflate la est de Bug, cu misiunea de a face siguranța între Bug și Nipru, să fie puse sub ordinale grupului de armate sud. Conducătorul român însă a refuzat; pentru întrebuintărea lor tactică generalul Antonescu a cerut un acord special cu Germania, iar din punct de vedere administrativ au depins de armata a 3-a. Căile ferate și navigația au fost puse sub administrație germană, la dispoziția trupelor operative și de ocupație. Guvernatorul român era obligat să țină seama de instrucțiunile comandamentului militar german în Transnistria, în interesul conducerii în comun a războiului.

S'a mai prevăzut funcționarea unui organ de legătură a armatei germane pe lângă guvernământul român, care să ajute serviciile române la repartiția mijloacelor necesare pentru operațiile în comun.

În această convenție nu se specifica dacă Transnistria era pusă definitiv sub administrație română. Este de la sine înțeles că o astfel de hotărâre nu s'ar fi putut lua decât la sfârșitul unui război victorios și ar fi trebuit să facă obiectul unui acord special. Asupra acestei chestiuni era

insă o deosebire fundamentală între Hitler și Antonescu. Cel dintâi ar fi vrut să dea Transnistria României, cu condiția ca aceasta să renunțe la pretențiile ei asupra acelei părți din Transilvania care fusese dată de Hitler și de Mussolini Ungariei prin dictatul nedrept de la Viena, în timp ce generalul Antonescu considera această tranșacție teritorială cu desăvârșire inacceptabilă. Transilvania face parte din patrimoniul românesc moștenit de la daco-romani, și nici odată românii nu vor renunța la o parte din această provincie, oricare ar fi schimbul care i s'ar propune. Deja am pierdut prin frontiera convențională trasată între România și Ungaria în urma tratatului de la Versailles un teritoriu important cuprins între această frontieră și râul Tisa, care din punct de vedere istoric a aparținut românilor și la care ni s'a impus să renunțăm pentru că majoritatea populației era ungurească.

Guvernatorul Transnistriei a fost numit profesorul Gh. Alexianu.

În timp ce aceste evenimente se petreceau în jurul Odesei și al Transnistriei, armata a 3-a română, după circa zece zile de oprire pe Bug, a trecut acest râu, după armata a 11-a germană. Ca urmare a operațiilor grupului de armate sud spre Kiew, toată regiunea dintre Bug și Nipru fusese evacuată de trupe ruse, astfel că a fost ocupată fără lupte. Armata a 11-a germană a trecut la sud de Nipru inferior pe la Berislav. Inamicul a opus rezistență la executarea acestei treceri, dar a fost respins. Podul fusese aruncat în aer, dar atacul s'a dat prin surprindere. Apoi armata a 11-a s'a îndreptat cu o parte din forțe (C. 54 A.) spre Crimeia, iar altă parte (C. 30 și 49 A.) spre est. În timpul acestor acțiuni, armata a 3-a română luase poziție pe Nipru la N. E. de Berislav, ca să asigure spatele armatei a 11-a, față de o eventuală încercare a rușilor de a întoarce flancul de nord al acestei armate. În cele cinci zile cât armata a 3-a română a îndeplinit această misiune, a respins trei încercări de trecere ruse peste Nipru.

În prima jumătate a lunii Septembrie frontul român a pierdut doi înalți comandanți. Generalul Ioanițiu șeful marelui Stat major român, însoțind pe mareșalul Antonescu și pe generalul Iacobici, ministrul de război într'o inspectie pe front, a fost omorât de elicea avionului cu care venise, îndată după coborârea din avion. A doua pierdere a fost a generalului Ritter von Schobert, comandantul armatei a 11-a germană. În ziua de 12 Septembrie, aterisând într'un câmp de mine lăsat de trupele ruse și nedescoperit de germani a fost aruncat în aer. Comanda acestei armate a fost încredințată generalului Erich von Manstein care până la această dată, comandase corpul 56 blindat, care opera spre Leningrad, în subordinea grupului 4 blindat.

Noul comandant, luând comanda la 17 Septembrie, a constatat că armata a 11-a nu avea forțe suficiente să facă față celor două misiuni date de înaltul comandament — cucerirea peninsulei Crimeia și urmărirea forțelor ruse în retragere spre est — cari rupeau trupele armatei a 11-a

pe două direcții divergente. Pentru pătrunderea în Crimeia, trebuia să se treacă istmul Perekop, cu o lărgime de 7 km. și care în partea de sud, numită istmul Ichoum, are o lărgime numai de 4 km. Acest gât nu putea fi întros, astfel ca atacul trebuia dat frontal. Corpul 54 armată nu avea singur atâta forță ofensivă încât să poată rupe rezistența inamică din cele două istmuri. Deci trebuia întărit cu încă cel puțin un corp de armată.

Între cele două misiuni, generalul von Manstein a considerat că trebuie să dea prioritate cuceririi Crimeii pentru că, pe de o parte această peninsulă constituia o puternică bază aeriană rusă, de unde în permanență era amenințată regiunea petroliferă română, iar pe de altă parte, dacă ar fi înaintat spre est și ar fi lăsat Crimeia în stăpânirea rușilor, ar fi avut spatele amenințat și ar fi trebuit să detașeze forțe puternice cari să împiedice ieșirea rușilor din istmul Perekop; iar apoi ar fi trebuit să se întoarcă cu alte forțe pentru cucerirea peninsulei, ceea ce reprezenta o problemă încă și mai greu de rezolvat. În plus Hitler aprecia că cucerirea Crimeii ar fi influențat atitudinea Turciei, în favoarea Germaniei. Așa dar a decis ca corpul 49 armată și divizia Leibstandarte, care făcea parte din corpul 30 armată să urmeze corpul 54 armată. Pentru completarea forțelor pe direcția est, generalul von Manstein a făcut apel la armata a 3-a română. Într-o întrevedere cu generalul Petre Dumitrescu, comandantul armatei a 3-a române, la postul de comandă al acestuia, s'a decis ca trupele române să treacă Nipru pe la Berislav și să ia în primire misiunea de a urmări inamicul spre est, împreună cu C. 30 A. Această trecere s'a făcut între 19 și 21 Septembrie. În timp ce armata română, aflată acum la sud de Nipru, se îndrepta spre est, inamicul s'a oprit pe o linie N-S. —Mikhailovca-Melitopol— sprijinită la nord pe Nipru și la sud pe marea de Azov, având un front de circa 110 km. În această situație misiunea armatei a 3-a române nu mai putea fi aceea de a urmări inamicul, ci de a ocupa și apăra o poziție în fața acestui inamic, pentru a acoperi spatele armatei a 11-a germană, care opera —cu grosul ei— în spre Crimeia. Corpul de munte a luat în primire aripa stânga a frontului, la centru se găsea corpul de cavalerie și la aripa dreaptă era corpul 30 armată german. Din cauza disproporției dintre lungimea frontului și efectivele disponibile, toate breigăzile de munte și de cavalerie au intrat de la început în linia întâia. Armata nu și-a păstrat în rezervă de cât un singur batalion, pentru a da posibilitate brigăzilor să-și asigure rezerve mai puternice, cu cari să poată reacționa repede. Pentru a se asigura o mai bună legătură tactică și coordonare operativă la aripa de sud a frontului —având în vedere lipsa de adâncime a acestuia— corpul de cavalerie a fost pus sub ordonarea corpului 30 armată german.

În ziua de 24 Septembrie toate forțele române erau intrate în dispoziție. Regiunea se numea «Stepa Nogai». Poziția nu avea nici un punct de

sprijin, nici un obstacol natural, nici o acoperire, în tot lungul ei, și nici în adâncime până la Nipru; numai la aripa de sud se găsea râul și lacul Molochnoia.

În față, inamicul adusese armatele 9 și 18 ruse cu 12 divizii proaspete sau reconstituite.

În dimineața zilei de 25 Septembrie rușii au luat ofensiva. Efortul lor inițial a fost făcut în sectorul brigădei a 4-a munte română (la aripa stângă a dispozitivului român și a reușit să facă o ruptură la legătura cu brigada 2-a munte pe o lărgime de circa 7 km. de front și o adâncime de 3-4 km. intrând și în poziția artileriei din acel sector. Intervenția rezervei brigăzii a 4-a munte și a brigăzii a 2-a munte a oprit aici tot succesul inamic din ziua aceea. Toate atacurile extrem de violente cari s'au mai dat, n'au reușit să lărgească breșa.

În zilele următoare, rușii au dat atacuri repetate și în sectoarele celorlalte brigăzi de munte, fără să reușească de cât pătrunderi locale, respinse prin contra atacuri. Infanteria rusă înainta în picioare la atac, soldații unul lângă altul și pe mai multe valuri. Regimente întregi au fost secerate de artileria și mitralierele române. Mare parte din ei au fost găsiți cu sticle de votka în buzunar. În după amiaza zilei a doua o ofensivei, rușii au atacat și cu care de luptă în sectorul brigăzii a 2-a munte. Aceste care au trecut peste linia infanteriei și au rămas în spatele frontului. În timpul nopții soldați români le-au atacat cu șomoiage de paie și benzină și le-a dat foc. Astfel au fost distruse 52 de care de luptă.

Aceleași atacuri violente s'au dat și în fața corpului de cavalerie și corpului 30 armată german. Numai în ziua a patra a ofensivei rușii au reușit să realizeze o ruptură mai adâncă între brigada 1-a munte și aripa stângă a corpului de cavalerie, ajungând până în apropierea postului de comandă înaintat al armatei a 3-a română. Pentru a face față acestui pericol, comandamentul armatei a trimis la contactul cu inamicul batalionul de jandarmi singura unitate pe care o mai avea la dispoziție în rezervă, iar apărarea în jurul postului de comandă a fost organizată cu ofițerii și trupa comandamentului. Față de aceste atacuri repetate zilnic, generalul von Manstein, pentru a fi în măsură să evite o eventuală ruptură mai gravă, a întors corpul 49 munte și divizia Leibstandarte, care erau în drum spre Perekop, și le-a apropiat de zona de bătălie. Cu parte din aceste rezerve s'a contraatacat inamicul care pătrunsese între corpul de munte și corpul de cavalerie și situația a fost restabilită. O altă criză a survenit apoi între corpul 30 armată german și dreapta corpului de cavalerie român. Brigada de cavalerie care asigura această legătură, nemai având nici o rezervă, a cedat sub presiunea atacurilor violente și prelungite rusești. Generalul von Manstein a intervenit personal cu toată autoritatea. Retragerea a fost oprită și inamicul a fost respins printr'un contraatac executat de divizia Leibstandarte.

În timp ce între Nipru și marea de Azov se desfășura această bătălie, grupul I blindat, comandat de generalul von Kleist, aflat pe Nipru în regiunea Zaporojie-Dniepropetrowsk —la nord de frontul bătăliei— a primit ordin să atace spre S.E. și să încercuiască armatele 9 și 18 ruse. La 1 Octombrie acest atac a pornit și la 3 Octombrie, inamicul din fața armatei a 3-a română și a corpului 30 armată german a fost obligat să înceteze atacurile și să se retragă. Urmărit de aproape de trupele germane și române și având în spate grupul I blindat, inamicul a fost distrus în zona Bol. Tomak-Mariupol-Berdiansk. S'au făcut 65.000 de prizonieri; 500 tunuri și 125 care de luptă au fost capturate.

BĂTĂLIILE OFENSIVE ALE ARMATEI 11 GERMANĂ
ÎN PENINSULA KERCI (8.5.42) ȘI SEVASTOPOL (7.6.42)

4) OPERAȚIILE DIN CRIMEA DIN IARNA ANULUI 1941/42 ȘI ANUL 1942, LA CARI AU PARTICIPAT MARI UNITĂȚI ROMÂNE (Schița n.º 2)

După această operație armata a 3-a română a ieșit de sub ordinele armatei a 11-a germană și a primit misiunea să asigure cu brigadede 5 și 6 cavalerie protecția litoralului de nord al mării de Azov. Corpul de munte cu brigadele 1 și 4 munte și brigada 8 cavalerie, a fost pus la dispoziția armatei a 11-a germană, pentru a face siguranța coastei orientale a peninsulei Crimeia și a opera în contra partizanilor din munții Crimeei. Deasemenea detașamentul colonel Korne Radu, compus din regimentul 6 roșiori motorizat și escadronul motomecanizat al brigăzii 5 cavalerie, a intrat în componerea brigădei motorizate Ziegler, organizată pe teren din ordinul generalului von Manstein, din diferite elemente rezezi germane (mașini blindate de recunoaștere și divizioane de artilerie auto-tractate). Aceste unități au luat parte la operațiile din Crimeia din iarna 1941/42.

Astfel detașamentul Korne, în cadrul brigăzii Ziegler, a luat parte la urmărirea din Crimeia până în fața fortificațiilor ruse din regiunea Sevastopol. Puterea ofensivă a acestei brigăzi nu era însă așa de mare încât să pătrundă prin fortificațiile ruse și să ajungă la Sevastopol. Aici s'a simțit mult lipsa diviziei Leibstandarte, care după bătălia defensivă de la nord de marea de Azov, din ordinul Înaltului Comandament trecuse sub ordinele grupului 1 blindat. Dacă această divizie ar fi rămas la dispoziția armatei a 11-a germană, ar fi putut depăși trupele ruse în retragere și ar fi ocupat Sevastopol prin surprindere; astfel s'ar fi putut realiza o mare economie de timp și de forțe.

Brigada 1-a munte a luat parte la primul atac german asupra regiunii fortificate Sevastopol, început la 17 Decembrie și terminat la 27 Decembrie, când debarcările ruse de la Kerci și Feodosia au obligat armata a 11-a germană să ia măsuri urgente în contra acestor debarcări.

Brigada a 4-a munte a primit misiunea să curețe munții Iaila de partizani. Aceștia, întăriți cu mici unități rămase în munți după retragerea de la Perkop, atacau coloanele de transport și provocau întârzieri în aprovizionare.

Brigada 8-a cavalerie avea de supravegheat litoralul oriental al Crimeei, operație care cerea multă vigilență, având în vedere că marea era stăpânită de ruși.

În noaptea de 26/27 Decembrie rușii au executat debarcări importante la Kerci, apărat de corpul 42 armată german, care dispunea numai de o divizie.

În noaptea de 27/28 Decembrie au avut loc debarcări și la Feodosia. Corpul de munte român, cu brigada 4-a munte și brigada 8-a cavalerie, a

primit misiunea să oprească înaintarea inamicului debarcat la Feodosia și să-l arunce în mare; în acest scop i s'a mai pus la dispoziție și detașamentul Korne. Această misiune n'a putut fi îndeplinită. Din cauza frigului prea mare armele infanteriei n'au mai funcționat. Rușii atacând cu care de luptă, au obligat trupele române să se retragă spre Stary Krim.

Rușii dispuneau de două armate, Armata 51 a debarcat la Kerçi, având în față numai, divizia 46 germană; această divizie a rezistat, dar când comandantul corpului 42 armată a aflat de debarcarea rusă de la Feodosia, a dat imediat ordin de retragere spre Parpaci (ieșirea din peninsula Kerçi) ca să nu fie prins între cele două grupuri de forțe rusești.

La Feodosia a debarcat armata a 44-a rusă, cu 6 divizii. După ce aceste forțe au respins corpul de munte român, în loc să-i urmărească, s'au îndreptat cu grosul spre peninsula Kerçi ca să se întrunească cu armata rusă care debarcase acolo. Această operație a permis trupelor române și diviziei 46 infanterie germană venită de la Kerçi să ocupe o linie defensivă între munții Iaila și coasta de est a Crimeei. Situația operativă era însă foarte critică. Din cauza gerului avioanele stuka și cele de bombardament nu puteau interveni asupra debarcărilor sau asupra trupelor ruse. Strâmtoarea Kerçi fiind înghețată, trecerea trupelor ruse se făcea cu ușurință peste podul de gheață. Situația a devenit încă și mai grea, când la 5 Ianuarie o altă debarcare rusă a avut loc la Eupatoria, pe coasta de vest a Crimeei, la circa 80 km. nord de Sevastopol, însoțită de o revoltă a populației locale.

Armata a 11-a germană, a trimis imediat spre Eupatoria un regiment de infanterie purtat, câteva baterii și alte unități mai mici, cari erau deja scoase din frontul de la Sevastopol și îndreptate spre Feodosia. Aceste unități și-au schimbat direcția de marș și intervenind la timp, au reușit prin lupte grele de stradă să reia Eupatoria și să distrugă toate forțele ruse debarcate.

Pentru lichidarea pericolului de la Feodosia, s'a trimis corpul 30 armată (comandamentul) și două divizii luate din forțele de la Sevastopol. Marșul lor însă era lung și a durat o săptămână. În acest timp corpul de munte român și divizia 46 infanterie germană, au ținut pe loc frontul destul de subțire pe care îl apărau la nord de Feodosia, respingând toate atacurile ruse. Aceste atacuri însă nu erau prea puternice; erau numai atacuri parțiale, cu scopul de a încerca rezistența apărării. La 15 Ianuarie, după sosirea forțelor de la Sevastopol, corpurile 30 și 42 armată germane și corpul de munte român au trecut la atac sub ordinele generalului Fretter-Pico, comandantul corpului 30 armată german. Inamicul dispunea de 8-9 divizii infanterie, întărite cu care de luptă. Trupele germano-române erau compuse numai din 3 divizii și jumătate germane, o brigadă de munte și o brigadă de cavalerie române, fără blindate. Atacul

a reușit și la 17 Ianuarie inamicul era aruncat din Feodosia, lăsând în mâinile atacatorilor 10.000 de prizonieri, 177 tunuri și 85 care de luptă.

Un incident neașteptat a arătat cu ocazia acestor lupte, sentimentele soldaților ruși față de regimul comunist. La Feodosia se găsea un lagăr german cu circa 8.000 de prizonieri ruși cărora comandamentul german le-a dat masă și îngrijire convenabilă. Când trupele ruse au început debarcarea, garda germană a părăsit lagărul și a fugit. Prizonierii ruși, rămași liberi, s'au îndreptat fără nici o pază spre nord către români și germani.

După acest succes în contra armatei a 44-a rusă trebuia să se facă față armatei a 51-a rusă, care înainta din spre peninsula Kerçi. Cum forțele germano-române erau prea obosite și un nou efort n'ar fi avut rezultatul dorit, comandantul armatei a 11-a a hotărât să respingă forțele ruse până la istmul Parpaci, care închidea peninsula Kerçi, și acolo să se oprească. Această hotărâre avea avantajul că închiderea și apărarea acestui istm cerea trupe puține și permitea ca grosul trupelor germane să se întoarcă la Sevastopol, unde situația nu era de loc ușoară. Inamicul intrase peste tot într'o fază de activitate deosebită.

Pe de o parte în peninsula Kerçi se concentrau forțe numeroase, iar pe de altă parte la Sevastopol erau semne de pregătirea unui atac. În această situație armata a 11-a germană avea nevoie urgentă de întăriri, Comandamentul suprem german (O.K.H.) nu dispunea de nici o rezervă care să fie pusă la dispoziția armatei a 11-a. Mareșalul Antonescu însă —la cererea generalului von Manstein— i-a trimis diviziile 10 și 18 infanterie. După sosirea lor în Crimeea divizia a 10-a a primit misiunea să asigure coasta occidentală a Crimei și în special portul Europatoria, iar divizia a 18-a a intrat la aripa de nord a frontului de la Parpaci, acolo unde acest front se sprijinea pe mare.

Corpul de munte român și-a reluat misiunile anterioare; cu brigada a 4-a munte, curățirea, munților Iaïla de partizani, și cu brigada 8-a cavalerie, supravegherea coastei de sud a Crimei.

În ziua de 27 Februarie rușii au luat ofensiva la Sevastopol. Armata a 11-a germană dispunea aici de 4 divizii germane și o brigadă de munte română; rușii aveau 7 divizii de trăgători, 3 brigăzi de infanterie și o divizie de cavalerie pe jos. Atacul rus executat cu o foarte mare violență în sectoarele diviziilor 22 și 24 infanterie germane, a fost respins după lupte foarte grele.

La Parpaci germanii dispuneau de C. 30 și 42 A. cu 3 divizii germane și divizia 18-a română. Rușii au atacat tot la sfârșitul lunii Februarie, având în linia întâia 7 divizii de trăgători, 2 brigăzi de infanterie, și care de luptă, iar în spate alte 7 divizii de trăgători 2 brigăzi blindate și o divizie de cavalerie. Atacul a fost de o rară violență pe întreg frontul și fără

nici o grijă de pierderile omenеști. Trupele germane au rezistat, dar divizia a 18-a română intrată pentru prima oară în luptă a cedat și sub presiunea tot mai puternică a inamicului frontul s'a prabușit. După lupte grele purtate de rezervele germane, situația a putut fi restabilă.

Ofensiva rusă a fost oprită la 3 Martie și reluată la 13 Martie cu 8 divizii de trăgători și 2 brigăzi blindate în linia 1-a. Atacurile executate în acelaș stil, în masse compacte și fără oprire, au împins frontul german provocând crize grave, fără însă să reușească o ruptură. La 18 Martie, trupele germane fiind extenuate și suferind pierderi grele, nu mai puteau face față unui atac puternic. Pentru a le ușura situația, comandantul armatei a 11-a s'a decis să folosească divizia 22 blindată sosită de curând și care nu avea experiența frontului. De aceea atacul dat de această divizie la 20 Martie n'a reușit. Rușii au mai luat de două ori ofensiva ca să deschidă istmul Parpaci (la 26 Martie și la 9 Aprilie), dar fără nici un rezultat.

Acum a venit rândul armatei a 11-a germană să treacă la acțiuni ofensive. Primul obiectiv a fost peninsula Kerci. Aici se găseau armatele 44 și 51 ruse cu un total de 17 divizii de trăgători, 3 brigăzi de infanterie, 2 divizii de cavalerie și 4 brigăzi blindate; deci 26 de mari unități.

Armata a 11-a germană dispunea — în afară de forțele strict necesare încercării regiunii Sevastopol — de corpul 30 armată (div. 28 ușoară, div. 50 și 132 inf.), corpul 42 armată (div. 46 și 170 inf.), div. 22 blindată și corpul 7 armată român (div. 10 și 19 inf. și div. 8 cav.) sub comanda generalului Mitrănescu. Deci 7 divizii de infanterie, din cari două române, o divizie blindată germană și o divizie de cavalerie română. Comandamentul corpului 7 al armatei române era venit de curând, iar divizia a 19-a infanterie fusese promisă de mareșsalul Antonescu generalului von Manstein, cu ocazia inspecției pe care o făcuse trupelor române din Crimeia la începutul lunii Aprilie 1942 și sosise în cursul acestei luni.

Frontul de la Parpaci avea o lungime de 18 km. Rușii concentraseră majoritatea forțelor lor la centru și nordul acestui front. În sectorul de sud nu aveau de cât 3 divizii în linie și alte două sau trei în rezervă; deci o densitate mai mică. În acelaș timp, aripa de sud rusă rămăsee pe loc în timpul ofensivelor de iarnă, astfel că se găsea mai spre est de cât restul frontului. Aceste două elemente au fost luate în primul rând în considerare de comandantul armatei a 11-a germane, când s'a hotărât să atace în sectorul de sud. Efortul trebuia făcut de C. 30 A. După ce ar fi rupt frontul și ar fi câștigat destul spațiu spre est, ar fi fost depășit de divizia 22 blindată, care trebuia să înainteze în direcția N. E. și apoi nord, urmată de corpul 30 armată. Intenția era să prindă cât mai multe forțe inamice între aceste mari unități și corpurile 42 armată german și 7 armată român.

Aceste două corpuri de armată aveau misiunea să execute un atac de fixare a inamicului, apoi un atac cu toate forțele, ca să împiedice pe ina-

mic să se retragă. După ruperea frontului, brigada Groddek, compusă din elemente motorizate germane și române, trebuia să înainteze direct spre Kerci, pentru a ajuta acțiunea de rupere a frontului, s'a prevăzut debarcarea unui batalion în spatele pozițiilor inamice.

Corpul 8 aerian, sub comanda generalului baron von Richthofen, cel mai capabil șef al aviației germane în al doilea războiu mondial, era pus la dispoziția armatei a 11-a pentru susținerea ofensivei.

Pentru a se acoperi intențiile ofensive germane de la aripa de sud, s'au construit în sectorul central și nord poziții false artilerie, s'au executat mișcări de trupe și s'au comunicat prin radio informații greșite.

Ofensiva a început în dimineața zilei de 8 Mai, după un puternic bombardament de artilerie și aviație. În această zi, C. 30 A. a reușit după lupte grele să pătrundă destul de adânc în poziția inamică, așa încât a doua zi divizia 22 blindată a intrat în acțiune. Cu toate că vremea ploioasă a îngreuiat mult mișcarea blindatelor și intervențiile aviației, totuși divizia blindată împreună cu corpul 30 armată, au reușit până la 11 Mai să încercuiască opt divizii ruse. Brigada motorizată Groddek înaintând direct spre est, și-a îndeplinit complet misiunea, atacând ori ce încercare a inamicului de a ocupa vre-o poziție și aruncând panica între rezervele și unitățile de servicii din spate.

Corpul 42 armată german și corpul 7 armată român au împiedecat prin atacuri puternice inamicul din fața lor să se despindă la timp din luptă, iar de la 11 Mai au început urmărirea. În cinci zile întreaga peninsula Kerci era curățată de inamic. Șase divizii germane și trei divizii române au distrus 26 de mari unități ruse. Trebuie să afirmăm aici că —în afară de vitejia de nediscutat a luptătorilor germani și români— concepția și pregătirea bătăliei au jucat un rol primordial. Planul ofensivei a fost magistral întocmit, iar execuția impecabilă. A fost o bătălie de concepție napoleoniană. Pe un front limitat, s'a executat o ruptură la o aripă pe un sector îngust, în timp ce pe restul frontului inamicul mult superior în forță era ținut strâns prin atacuri de fixare. După provocarea rupturii, s'au aruncat în bătălie unitățile blindate (cavaleria de altă dată), care au desăvârșit succesul. S'au capturat 170.000 prizonieri, 1.133 tunuri, și 258 care de luptă (26).

Acum când pericolul din peninsula Kerci a fost eliminat, armata a 11-a avea de îndeplinit a doua misiune: cucerirea regiunii Sevastopol. Aici se puneau cu totul altă problemă. În jurul orașului Sevastopol terenul era organizat foarte puternic, pe o adâncime care varia între 12 km. la N.N. E. și 20 km. la S. E. Frontul ocupat de trupele germane și române în jurul acestei regiuni avea o lungime de 35 de km. În partea de N. N. E. terenul era descoperit și tăiat în apropierea frontului, de valea Belbek, iar mai la sud, limitat de baia Severnaia, o limbă de apă din marea Neagră, lungă de circa 12 km. și lată de 800-1.000 m. și pe care se sprijinea la sud orașul

Sevastopol. Tot terenul era acoperit de fortificații, mare parte în beton, legate între ele prin alte fortificații de campanie. În pantele abrupte ale băii Severnaia erau construite adăposturi pentru muniții și împădurit, unde rușii construiseră numeroase cuiburi de rezistență — unele din ele chiar în stâncă — și cari nu puteau fi lovite de artilerie. În fine în partea de sud, terenul nu mai era acoperit de păduri, dar era foarte accidentat și fortificat. În interiorul acestei regiuni, orașul Sevastopol ste înălțimi cade abrupt, fiind foarte greu de atacat de front; ea prezintă o admirabilă poziție pentru observatoarele artileriei. Împreună cu baia Severnaia, constituie poziția principală de apărare a orașului Sevastopol.

Această regiune era apărată de o armată compusă din 7 divizii de trăgători, o divizie de cavalerie pe jos, și 3 brigăzii de marinari. Armata a 11-a a lăsat pentru siguranța peninsulei Kerci și a coastei de sud a Crimeei, C. 42 A. german cu divizia 46 infanterie și C. 7 A. român cu diviziile 10 și 19 infanterie, divizia a 4-a munte și divizia a 8-a cavalerie. Pe data de 1 Aprilie 1942, brigăzile de munte și de cavalerie române fuseseră transformate în divizii.

Pentru ofensiva de la Sevastopol, armata a 11-a avea la dispoziție corpurile 54 și 30 armată germane cu 6 divizii de infanterie și o divizie ușoară, și corpul de munte român cu divizia I-a munte și divizia 18 infanterie. Divizia 22 blindată fusese reluată de comandamentul suprem german după bătălia de la Kerci. Așa dar din punctul de vedere al forțelor, numeric, cei doi adversari erau comparabili. În schimb germanii erau mult superiori în material, iar rușii dispuneau de un teren extraordinar de puternic organizat. Față de acest teren, singura posibilitate de atac era în sectorul de N. N. E. Deși aici erau multe fortificații, totuși artileria și aviația puteau să intervină cu eficacitate în folosul infanteriei, pentru că aveau o foarte bună vizibilitate, iar aceasta putea înainta din obiectiv în obiectiv pe un teren pe care de asemenea îl vedea și în care putea ori când să ceară sprijinul artileriei sau al aviației. În partea împădurită de la centru, infanteria ar fi fost surprinsă la fiecare pas, de cuiburi de rezistență nevăzute, iar artileria și aviația n'ar fi putut acționa nici cu precizia și nici cu efectul pe care pot să-I aibă în teren descoperit. În sectorul de sud, terenul foarte accidentat era mai puțin favorabil unei înaintări de cât la nord. Armata a 11-a a hotărât — deci — să atace în sectorul de nord cu C. 54 A. (div. 22, 24, 50 și 132 inf.) și regimentul 213 inf. întărit. La sud atacul a fost încredințat corpului 30 armată (div. 72 și 170 inf. și div. 28 ușoară). Corpul de munte român la centru — avea misiunea să fixeze inamicul din fața lui și cu aripa dreaptă să acopere stânga corpului 54 armată german. De asemenea mai trebuia să intervină cu artileria în folosul infanteriei germane, în sectoarele diviziilor vecine.

În afară de aceste forțe, armata a 11-a a dispus de o numeroasă artilerie grea. C. 54 A. avea 121 de baterii, din cari 56 baterii de tunuri grele și

foarte grele. Artileria foarte grea cuprindea tunuri de calibru de 190 mm. și obuziere și mortiere de calibru 305, 350 și 420. Se mai găseau și două piese de 600 mm. și o piesă de 800 mm. numită «Dora». Țeava acestei piese era de 30 de metri lungime, iar afetul era înalt cât o casă cu două etaje. A fost transportat în 60 de trenuri și era apărat de două grupe de tunuri antiaeriene. În poziție, era fixat pe șine de cale ferată speciale. Cu el s'a distrus un mare depozit de muniții, construit la 30 de metri sub pământ, sub malul de nord al băii Severnaia.

Corpul 30 armată avea 25 de baterii grele și foarte grele și 6 baterii de mortiere, iar corpul de munte român 9 baterii grele peste artileria organică a diviziilor.

Ofensiva propriu zisă, a fost precedată de un bombardament de aviație și artilerie care a durat 5 zile, aplicat asupra adăposturilor, drumurilor de aprovizionare și tuturor obiectivelor vizibile din observatoare terestre și aeriene. S'au executat trageri observate cu artileria asupra bateriilor inamice și a pozițiilor avansate. Corpul 8 aerian a bombardat tot timpul portul, aerodromurile, depozitele și orașul. În dimineața zilei de 7 Iunie, după un violent bombardament de artilerie și aviație, infanteria a pornit la atac.

În prima zi a atacului, C. 54 A. sprijinit tot timpul zilei de artilerie și aviație, a reușit să treacă la sud de valea Belbek, iar corpul 30 armată a cucerit primele poziții, de unde și-a putut deschide calea pentru o acțiune cu grosul forțelor.

De aici înainte a urmat o luptă continuă de o violență extraordinară, care a durat aproape trei săptămâni, în fiecare zi din zori și până'n noapte. În acest timp, fiecare adăpost, fiecare cuib de rezistență, fiecare construcție betonată sau nu, a fost cucerită prin luptă. Trupele ruse aveau ordin să moară pe loc.

Sub conducerea fanatică a comisarilor comuniști, soldatii ruși au depus o rezistență nezdruincată, apărând fiecare fortificație cu o tenacitate extraordinară. Așa cum la atac înaintau în picioare, cot la cot și pe mai multe rânduri dese, fataliști și indiferenți față de focul inamicului, tot așa și în apărarea de la Sevastopol au stat pe loc, fiind convinși că altă soluție nu este pentru ei. Supravegheați în de aproape de comisarii politici, soldații ruși nu puteau să facă altceva de cât să se supună exigențelor acestora, și fatalismul devenise singura lor normă de conduită. Dau aici două exemple. Una din organizațiile cele mai puternice era bateria cui-rasată «Maxim Gorki» cu două piese, aflată în zona de atac a corpului 54 armată. Reg. 213 inf. comandat de colonelul Hitzfeld a reușit să distrugă una din piese prin lovitură directă. Pionerii germani s'au urcat deasupra cupolii de beton și au distrus și a doua piesă. Această lucrare avea mai multe etaje subterane și garnizoana n'a cedat imediat. Numai

după ce comisarul politic a fost împușat în cursul unei încercări desperate de a trece prinde soldații germani, trupa s'a predat pronunțând numele lui «Christos».

Al doilea exemplu. Rușii construiseră în malurile înalte, ale băii Severnaia, galerii adânci pentru muniții și rezerve, cari erau închise cu porți cuirasate. Când trupele germane s'au apropiat, ocupanții acestor galerii n'au capitulat. În momentul când câțiva pionieri germani se pregăteau să arunce în aer una din porți, o explozie puternică s'a produs în galerie, și o enormă bucată de mal s'a dărâmat, acoperind pe cei din galerie și pionierii germani. Comandantul politic a preferat să moară cu toată trupa lui de cât să se predea. Celelalte galerii au fost deschise prin focul direct și la foarte mică distanță, al unui tun comandat de un locotent, care s'a deplasat cu piesa lui automotor fără să țină seamă de focul inamic. Comisarul din galerii s'au sinucis, iar soldații și civilii s'au predat.

Până în ziua de 17 Iunie puterea ofensivă a corpului 54 armată scăzuse foarte mult. Armata a 11-a l-a întărit cu divizia 46 germană, înlocuind unitățile prea încercate. Cu aceste noi forțe, corpul 54 armată a reușit prin lupte tot atât de grele, să ajungă la 26 Iunie pe malul de nord al băii Severnaia. În același timp, corpul 30 armată, prin atacuri limitate impuse de teren, a atins înălțimile Sapun în partea lor de sud. Pentru continuarea operațiilor a fost și el întărit cu divizia a 4-a munte română. Corpul de munte român, împingând când cu dreapta când cu stânga, a cucerit regiunea împădurită, acoperind în permanență aripile interioare ale celor două corpuri de armată germane. Acum venea hotărârea cea mai grea de luat. Existau numai două posibilități, de continuarea a ofensivei. Să se atace peste baia Severnaia cu corpul 54 armată, sau să se atace pe la sud înălțimile Sapun, făcând efortul cu corpul 30 armată german.

Baia Servanaia avea malurile înalte, abrupte și puternic fortificate. Poziția apărea ca o fortificație inexpugnabilă. Existau totuși unele avantaje pentru atac. În această parte se găsea deja majoritatea artileriei grele și a diviziilor; deci nu mai cerea o nouă concentrare de forțe. În al doilea punct, dacă baia Severnaia era trecută, poziția extrem de puternică a înălțimilor Sapun era întoarsă, și —în fine— probabil că însuși inamicul considera că pe aici un atac frontal ar fi foarte puțin de admis și se aștepta la o acțiune puternică în altă parte. La aripa de sud, chiar dacă terenul era ceva mai favorabil pentru o ruptură de front, totuși ar fi trebuit să se întârzie atacul câteva săptămâni până s'ar fi putut face deplasările de trupe și de artilerie grea de la nord la sud, mai ales că nu exista nici o comunicație convenabilă între cel două sectoare. De aceea comandantul armatei a 11-a s'a decis să facă efortul tot cu corpul 54 armată peste baia Severnaia. Pregătirile de atac au durat trei zile.

În ziua de 28 Iunie —cu o zi înainte de reluarea atacului— divizia 50

inf. germană a atacat singură localitatea Inkerman, ca să intre în poziția de care urma să atace a doua zi împreună cu celelalte două divizii. Imediat în spatele acestei localități se găsea un mal înalt de circa 30 de metri, aproape vertical, aflat la partea de nord a înălțimilor Sapun și în care fuseseră construite mai de mult pivnițe foarte largi pentru fabricarea șampaniei de Crimeia. În aceste pivnițe rușii instalaseră mii de râniți și făcuseră adăpost pentru civili și pentru muniții. Când Inkerman a fost cucerit, o explozie formidabilă s'a produs și întreg malul s'a prăbușit pe o lungime de circa 300 de metri, acoperind pe toți cei aflați în pivnițe. Comisarul comuniștii răspunzător de apărarea acestei poziții, au preferat să se înmormânteze singuri, cu toți cei cari erau cu ei, de cât să se predea.

În noaptea de 28/29 Iunie, în timp ce trupele se pregăteau de atac, coborând bărcile și imbarcând oamenii, aviația a bombardat violent orașul Sevastopol, ca să ascundă zgomotele făcute de aceste trupe. Artileria n'a tras, dar era gata să deschidă focul îndată ce s'ar fi constatat că inamicul a surprins trecerea. La ora 1 noaptea s'a executat prima trecere. Inamicul a observat-o numai când primul val a debarcat pe malul de sud. Până dimineața trupele germane urcaseră pe platou în flancul poziției Sapun.

În zorii aceleiași zile corpul 30 armată german și corpul de munte român, au pornit la atac în sectoarele lor și au ajuns pe înălțimile Sapun. De aici înainte soarta bătăliei era decisă. C. 30 A. și-a împins diviziile în evantail pentru a cuceri tot terenul de la sud de Sevastopol până în peninsula Kersonoz. Divizia a 4-a munte română a cucerit printr'o acțiune de întoarcere sectorul fortificat Balaclava, făcând 10.000 de prizonieri.

Pentru a se evita lupte de stradă în Sevastopol, orașul a fost supus unui bombardament de aviație și artilerie în ziua de 1 Iulie; când trupele de infanterie au intrat în oraș n'au întâmpinat nici o rezistență. Bătălia a mai continuat până la 4 Iulie în peninsula Kersonoz. Forțele inamice adunate aici au încercat prin atacuri de noapte să rupă frontul german ca să ajungă în munți. Aceste atacuri au fost executate de masse mari în lărgime și adâncime, soldații legați unul de altul, ca să nu rămână în urmă nici unul, și să meargă toți în linie. Unele din aceste atacuri erau preedate de fete și femei înarmate, cari îndemnau soldații la luptă.

S'au capturat circa 90.000 de prizonieri și un imens material de război. Numărul morților și răniților inamici a fost extrem de ridicat.

Generalul von Manstein, dovedind în această companie din Crimeia calități exceptionale de mare comandant, și ca o recunoaștere a meritelor lui deosebite, precum și a eroismului trupelor cari au luat parte la bătăliile din Crimeia, a fost numit mareșal.

După terminarea glorioasă a operațiilor din Crimeia armata a 11-a

aștepta să fie folosită în Caucaz, unde intervenția ei ar fi fost nu numai indicată, dar și necesară. Marea ofensivă germană care se desvolta spre Stalingrad și Caucaz —două direcții divergente— cerea un număr de forțe cu atât mai mare cu cât armatele germane destinate acestei ofensive înaintau mai mult spre est și spre sud. În împrejurarea de atunci, armata a 11-a ar fi putut fi folosită fie în Caucaz pentru a tăia retragerea rușilor spre munții Caucaz, fie deplasată în cotul Donului, unde prezența ei ar fi putut împiedeca dezastrul de la Stalingrad. În plus mareșalul von Manstein ar fi putut lua conducerea tuturor forțelor cari operau spre Caucaz și Stalingrad, operații puse sub ordinele grupului de armate B (Maresal von Weichs). Acest grup de armate —în afară de armatele destinate să opereze pe cele două mari direcții— avea în subordine încă armatele 2 germana, 2 ungară, 8 italiană și 3 română; astfel, fiind mult prea încărcat, nu avea posibilitatea unei bune conduceri peste tot, mai ales că operațiile spre Stalingrad și Caucaz erau cu totul excentrice și divergente față de frontul de pe Don care cădea în sarcina grupului de armate B. Comandamentul suprem german, subestimând nevoile în trupe luptătoare ale frontului din sud, a decis să treacă în Caucaz prin strămoarea Kerchi numai C. 42 A. cu divizia 46 inf. germană, C. 7 A. român cu divizia 18 inf. română, precum și divizia 1 și 2 munte și divizia 8 cav. române. Corpul de munte român cu divizia 4 munte și divizia 10 și 19 inf. române a rămas în Crimeia. Celelalte trupe germane cari au intrat în compunerea armatei a 11-a —C. 30 și 54 A. cu diviziile respective— au fost transportate pe frontul de la Leningrad, unde trebuiau să colaboreze cu armata a 18 germană la cucerirea acestui oraș.

OPERAȚIILE GERMANO-ROMÂNE DE LA STALINGRAD

OFENSIVA SPRE STALINGRAD. (SCHITELE 3, 4 ȘI 5)

În timp ce armata a 11-a germano-română distrugea armatele ruse din Crimeia, Hitler pregătea marea ofensivă a grupului de armate sud spre Caucaz. Prin această ofensivă el urmărea să ajungă pe Volga, ca să interzică transporturile ruse pe acest mare fluviu, dar mai ales să cucerească regiunea din sudul Caucazului. El socotea că pentru continuarea războiului, cantitatea de produse petrolifere din România nu era suficientă; în plus, punând stăpânire pe această foarte bogată regiune petroliferă rusă, slăbea mult posibilitățile industriale ale Rusiei și capacitatea de aprovizionare a marilor unități blindate. Deci urmărea un obiectiv economic, care chiar dacă ar fi fost atins, efectele s'ar fi resimțit în războiul din Rusia mult mai târziu. Aceasta ar fi avut posibilitatea să fie alimentată în produse petrolifere de către Statele-Unite și Anglia, așa încât din punctul de vedere al războiului, ocuparea de către trupele germane a regiunii petrolifere din Caucaz ar fi slăbit puterea de război a Rusiei, numai în parte; în ori ce caz nu atât încât s'o reducă la neputință și s'o elimine din război. Hitler a pierdut din vedere că obiectivul principal în război este armata inamică. Trebuie să lovești inamicul în puncte importante, pe cari este obligat să reacționeze imediat, acceptând astfel o bătălie insuficient pregătită. În alegerea obiectivelor, atacatorul trebuie să țină seama de posibilitățile lui de aprovizionare, de mijloacele pe cari le poate folosi și de distanțele de parcurs. Dacă sunt prea îndepărtate, ofensiva îndreptată către aceste obiective va avea drept consecință o lungire a comunicațiilor — deci greutate în aprovizionare — dar mai ales o lungire tot mai mare a frontului. Această lungire are marele inconvenient că cere mereu alte trupe pentru acoperirea și apărarea frontului alungit, și implicit creiază flancuri subțiri, fără trupe suficiente pentru a le asigura stăpânirea și de a căror existență inamicul ar putea să profite. Acesta a fost cazul ofensivei germane din vara și toamna anului 1942. Frontul grupului de armate sud la data începerii ofensivei avea o lungime de 800 km. (Kursk-Tanganrog); la sfârșitul operațiilor ordonate de Hitler, frontul pe cari ar fi trebuit să se întindă forțele acestui grup de armate ar fi fost de circa 2.800 km. (Woronesh-Stalingrad-Astrhan-Baku-Munții Caucaz).

Hitler nu ținea seama de realitățile războiului. Dacă un obiectiv oarecare prezenta pentru el o importanță politică sau economică întreprindea o acțiune ofensivă în direcția aceluși obiectiv, fără să țină seama de eventualele reacțiuni inamice; sau dacă era el atacat în asemenea obiective, nu concepea altă formă de luptă de cât rezistența pe loc cu ori ce sacrificii.

În capitolul «Hitler în exercițiul comandamentului militar» din cartea «Victoires perdues» mareșalul von Manstein îl descrie astfel: «Ceia ce-i lipsea, erau capacitățile militare fondate pe experiență, pe cari intuiția lui nu putea să le înlocuiască în nici un chip». Dacă el poseda cum am spus-o, un oarecare «flair» pentru posibilitățile și șansele operaționale, sau le observa repede când altcineva i le arăta, nu putea să judece condițiile și posibilitățile de execuție. El nu înțelegea relațiile cari pot să existe între obiectivul fixat, mărimea operației și necesitățile în timp și în forțele de desfășurat. De asemenea nu înțelegea toate evenimentele cari rezultă din chestiunile de aprovizionare. De exemplu el nu înțelegea —sau nu voia să înțeleagă— că orice ofensivă cu un vast obiectiv trebuie să fie mereu alimentată cu mijloace cari se adaugă la acelea cari sunt necesare pentru atacul inițial. Concepția și conducerea ofensivei din vara 1942 au demonstrat-o în mod luminos, după cum și ideea fantastică pe care mi-a exprimat-o în Octombrie același an, de a împinge în anul următor în Orientul apropiat și până în India. În domeniul militar, ca și în domeniul politic —în orice caz după succesele lui din 1938— lui Hitler îi lipsea sentimentul realităților. Spiritul lui extrem de activ punea stăpânire pe ori ce obiectiv care i se părea ațrăgător, și de aici rezulta o împrăștiere a forțelor germane, cari au fost angajate simultan în mai multe direcții, sau pe diferite teatre de operații. El nu se supunea nici odată regulei după care nici odată nu ești destul de tare în punctul decisiv, că trebuie să știi să renunți la fronturi secundare, sau să-ți însușești riscul de a le slăbi pentru moment că să obții rezultate hotărâtoare. Astfel în ofensivele din 1942 și 1943 n'a angajat tot ceia ce-ar fi putut, ca să-și asigure succesul...»

În ceia ce privește concepția lui Hitler asupra apărării și păstrării cu ori ce preț a unei poziții mareșalul von Manstein scrie: «Când contraatacul rus din iarna 1941/42 s'a frânt în fața rezistenței trupelor noastre, Hitler a fost încredințat că numai interdicția lui de a părăsi de bună voie cea mai mică bucățică de pământ a împiedecat armata să sufere soarta armatei lui Napoleon în 1812. El a fost întărit în această convingere de cei din jurul lui și de unii șefi de pe front. Când s'a găsit din nou în fața unei noi crize în toamna 1942 la Stalingrad și în Caucaz, el a crezut că a descoperit secretul de a învinge destinul ordonând rezistența cu ori ce preț. Mai târziu n'a părăsit nici odată această idee».

Hotărârea pentru ofensiva spre Stalingrad și Caucaz a fost comunica-

tă prin instrucțiunea operativă n.º 41 din 5.4.1942. Prin această instrucțiune, grupul de armate sud trebuia întâi să distrugă inamicul de la vest de Don din fața armatei a 6-a (la aripa stângă a grupului de armate în regiunea Harcov), după care acest grup se împărțea în alte două grupuri de armate:

- Grupul de armate A (mareșal List) —cu armata 1-a blindată și armata a 17-a— trebuia să atace spre Stalingrad, pornind de la aripa dreaptă a grupului de armate sud și înaintând de-alungul cursului inferior al Donului.

Grupul de armate B (mareșal von Weichs) —cu armata a 4-a blindată și armata a 6-a— trebuia să atace în lungul Donului spre Stalingrad, pornind de la aripa stângă a grupului de armate sud.

Ambele grupuri de armate trebuiau să se întâlnească la Stalingrad și să-l cucerească sau să-l distrugă prin foc. Apoi trebuiau să se îndrepte spre sud pentru a cuceri Caucazul.

După ce s'au dat aceste instrucțiuni, în timp ce grupul de armate sud se pregătea pentru ofensivă, rușii au executat un atac în regiunea Charkov. Acest atac început la 12.6.1942 s'a terminat la 21.5, producând o spărtură în frontul german la sud de Charkov, care a fost însă limitată prin contraatacuri. Imediat la 22 Mai a urmat o contraofensivă germană, care în timp de 5 zile a reușit să strângă la gât bucla realizată de ruși, făcând circa 200.000 de prizonieri. La această operație a luat parte și corpul 6 armată român. Acest corp de armată —div. 1 și 2 inf.— avusese misiunea de siguranță în Ucraina în iarna 1941/42. Aceste trupe au fost folosite și în bătălia de apărare de la nord de Charkov, care a început la 17.1.42 și a ținut până la începutul lunii Mai. În operațiile de la sud de Charkov, C. 6 A. a fost întărit cu div. 4 inf. română. Această divizie luase parte la operațiile de la Odesa către sfârșitul bătăliei și apoi făcuse siguranța în Transnistria.

Corpul 6 armată a atacat la 22 Mai spre Lozovaia după o puternică pregătire de artilerie și în după amiaza aceleiași zile poziția rusă a fost cucerită, C. 6 A. a înaintat până pe Doneț, în zona Isjum. Inamicul era foarte puternic organizat și era de așteptat o foarte îndărătnică rezistență. Corpul 6 armată —aflat sub ordinele armatei 1-a blindate— a luat toate măsurile pentru trecere. S'au pregătit bărcile, unitățile de atac își cunoșteau obiectivele, iar artileria și-a regulat tragerile. Atacul a avut loc către 25 Iunie, fiind predeat de o formidabilă pregătire de artilerie și aviație asupra poziției inamice. În zorii zilei, infanteria protejată de focurile artileriei a trecut cu bărcile pe malul inamic și a realizat capete de pod. În după amiaza zilei, cele trei divizii ale corpului 6 armată trecuseră le est de Doneț și până seara se găseau pe râul Oskol.

La 28 Iunie a început marea ofensivă germană, prin atacul armatei a 4-a blindate spre Voronesh, al armatei a 2-a ungară și stânga armatei a 6-

a (C. 40 A. blindat) peste râul Oskol. Până la 6 Iulie orașul Voronesh a fost cucerit, după care armata a 4-a blindată, precedată de C. 40 A. blindat, a început înaintarea în lungul Donului și la S. V. de acest fluviu. Armata a 6-a a atacat și ea cu toate forțele la 1 Iulie. În această primă bătălie, care trebuia să realizeze o încercuire, nu s'au făcut mulți prizonieri, căci inamicul n'a mai așteptat să fie prins în cerc și s'a retras la timp.

La 9.7 a atacat și grupul de armate A în direcția Morozowskaia. Din cauză că înaintarea spre est lungea frontul pe Don, comandamentul suprem german a făcut o nouă regrupare de forțe:

- Grupul de armate A cu armatele 1 și 4 blindate și armata a 17-a, a primit misiunea să continue înaintarea spre Stalingrad.

- Grupul de armate B, cu armata a 6-a germană, armata a 2-a ungară, armata a 8-a italiană și armata a 3-a română și-a păstrat misiunea ofensivă spre Stalingrad, dar în același timp a primit și misiunea de a asigura apărarea Donului.

După o încercuire realizată în regiunea Milerovo, comandamentul suprem german a ordonat ca cele două armate blindate să se îndrepte spre sud și să atace Rostov, armata 1-a blindată pe la nord și armata a 4-a blindată pe la sud, după ce va trece Donul pe la Konstantinovskaja, Armata a 17-a germană trebuia și ea să se întoarcă spre Rostov pentru a captura eventuale forțe inamice. Trupele ruse însă s'au retras și de aici la timp, așa că prin această operație s'a provocat numai o întârziere în înaintarea spre Stalingrad. Armata a 17-a și armata 1-a blindată ajungând la Rostov au întâmpinat o puternică rezistență în capul de pod din jurul acestui oraș. La 23 Iulie rușii s'au retras și orașul a fost cucerit fără să se facă mulți prizonieri. Probabil că rușii au simțit mișcarea de încercuire schițată de armata a 4-a blindată și au refuzat să se mai lase prinși. Armata a 4-a blindată a înaintat până la Don și aici s'a oprit din lipsă de benzină.

Armata a 6-a și-a continuat înaintarea spre est și la 23 Iulie se găsea în cotul Donului la nord de Kalatsch.

În această situație, comandamentul suprem german —înșelat poate de slaba rezistență opusă de ruși— a renunțat să mai concentreze toate forțele în jur de Stalingrad, și a hotărât ca:

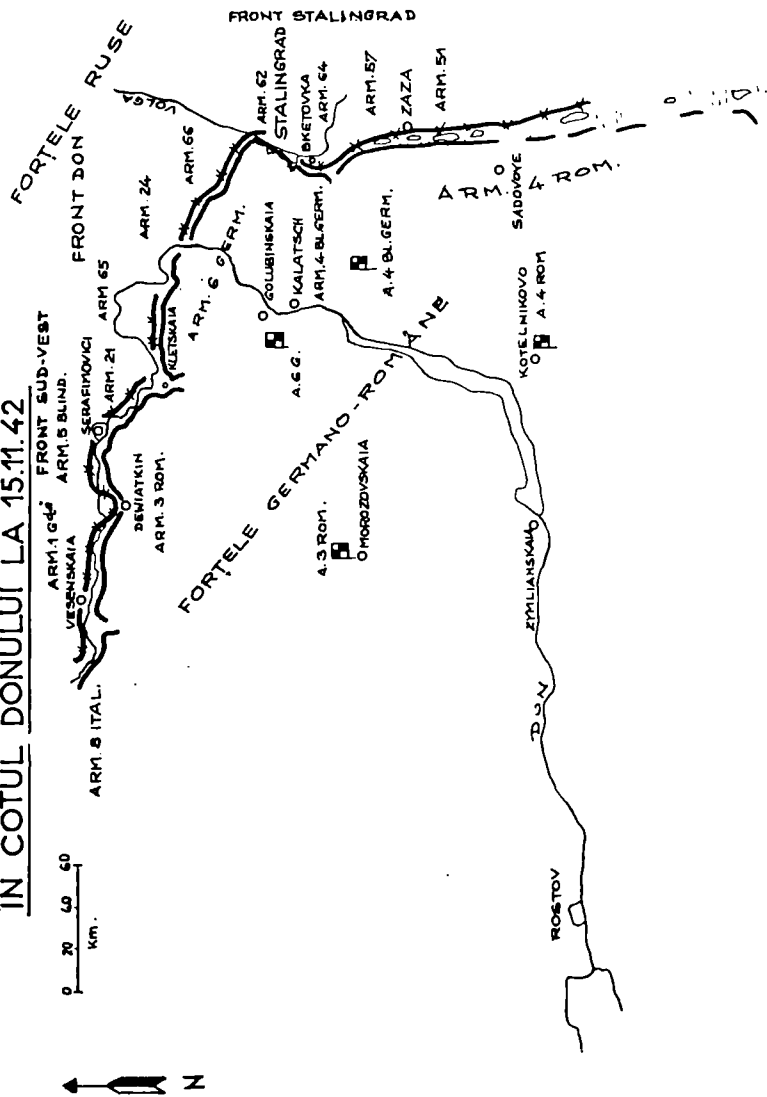
- Grupul de armate A cu armata 1-a blindată și armata a 17-a să înainteze spre sud în Caucazul de vest, de-alungul coastei mării Negre și să pună stăpânire pe regiunea petroliferă Batum.

- Grupul de armate B să cucerească Stalingrad cu armata a 6-a și armata a 4-a blindată.

Această hotărâre a fost greșala fatală. Dacă s'ar fi aplicat integral instrucțiunea n.º 41 de la 5.4.1942 —adică amândouă grupurile de armată să fi atacat la Stalingrad— acest oraș ar fi fost cucerit repede și cu mult mai puține pierderi. Hitler a vrut însă să ajungă în regiunea petroliferă din

DISPOSITIVUL FORTELOR RUSE ȘI GERMANO-ROMÂNE

ÎN COTUL DONULUI LA 15.11.42

Caucaz înainte de venirea iernei; de aceea n'a reușit nici într'o parte nici în cealaltă.

Comandamentul armatei a 3-a aflat la Mariupol în așteptarea marilor unități cari trebuiau să vină din țară pentru a intra în sectorul destinat în cotul Donului, a primit misiunea să ia conducerea marilor unități române cari se aflau deja în zona operativă și cari erau destinate să opereze în Caucaz. Aceste mari unități erau: diviziile 5 și 6 cavalerie cari avuseseră misiunea de supraveghere pe coasta mării de Azov și cari acum primiseră misiunea să urmeze armata a 17-a germană, trecnd Donul pe la Rostov; corpul 7 armată cu divizia a 18-a; diviziile 1 și 2 munte și divizia a 8-a cavalerie, cari luaseră parte la luptele din Crimeia cu armata a 11-a germană și apoi trecuseră în Caucaz pe la Kerçi. Comandamentul armatei a 3-a s'a deplasat la Rostov, de unde generalul Petre Dumitrescu cu o parte din ofițerii comandamentului a trecut în Caucaz. Cealaltă parte a comandamentului a rămas la Rostov pentru primirea diviziilor din țară și îndreptarea lor către sectoarele respective spre frontul din cotul Donului.

OPERAȚIILE DE LA STALINGRAD

SCHIȚELE 3, 4 ȘI 5

Armata a 4-a blindată a început trecerea Donului la Zymlianskaja, la 1.8. numai cu divizia 14 blindată, neavând încă benzină pentru celelalte mari unități. Această divizie a ocupat a doua zi localitatea Kotelnicovo punct important pe calea ferată care lega Stalingrad de Rostov; apoi a înaintat de-alungul acestei căi ferate spre N. E. încă circa 40 km. până la Akssaj unde s'a adunat întreg corpul 48 armată blindat. Acesta a continuat înaintarea până la Abganerovo, unde a fost silit să se oprească din nou din lipsă de benzină și de trupe de infanterie.

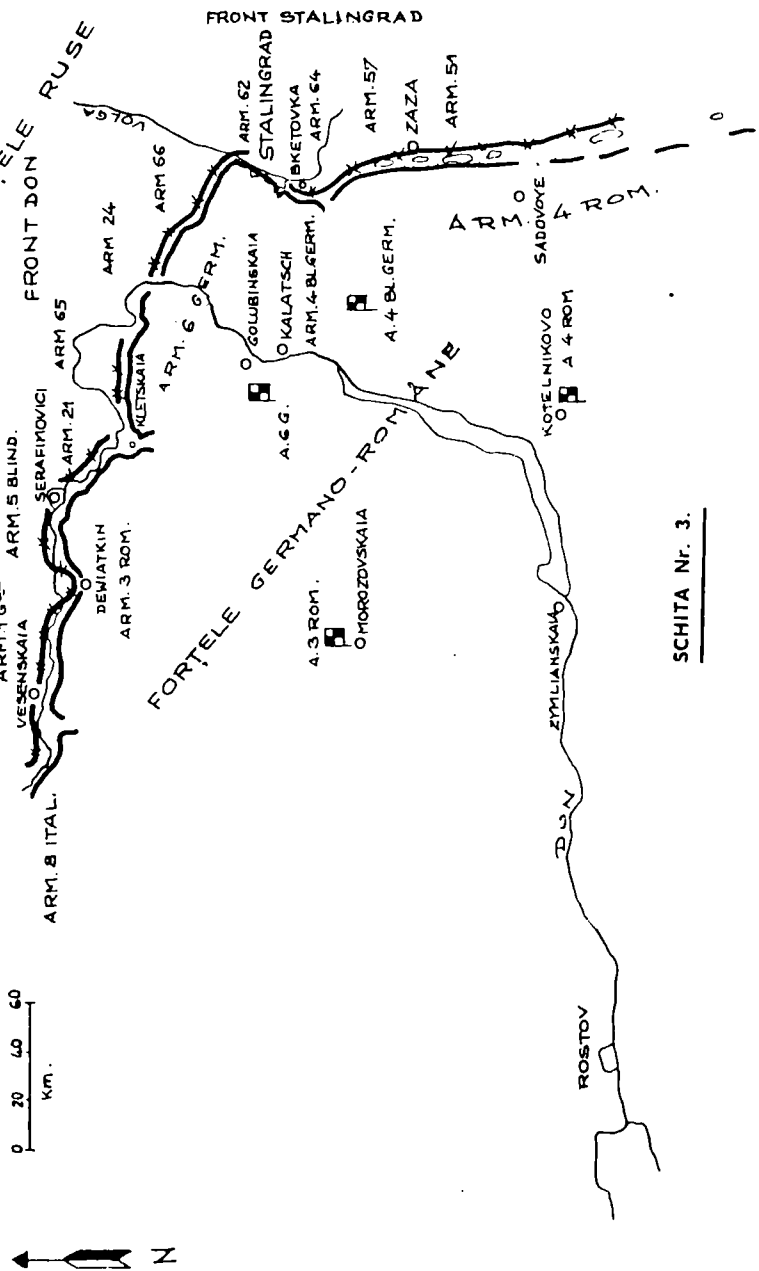
Corpul 6 armată român a trecut și el Donul tot la Zymlianskaja la 4.8. și apoi a înaintat spre N. E. într'un marș foarte obositor, pe o căldură de circa 50°, într'o regiune fără apă și fără adăpost. Când a ajuns la localitatea Tebektenerovo (vest Abganerovo) a fost oprit de o rezistență puternic organizată Rușii aveau foarte multe cazemate de pământ apărate aproape numai cu mitraliere.

Corpul 4 armată german, după corpul 6 român, a înaintat pe la est de calea ferată și a ajuns la 10.8 la înălțimea C. 48 A. blindat, ocupând poziție la est de Abganerovo.

Poziția rusă fiind prea puternică față de forțele armatei a 4-a blindate, grupul de armate B a întărit-o cu divizia 24 blindată și div. 297 inf. din armata a 6-a, cari trecuseră Donul pe la Potemkinskaja. Cu aceste ajutoa-

DISPOZITIVUL FORTELOR RUSE ȘI GERMANO-ROMÂNE

ÎN COTUL DONULUI LA 15.11.42

SCHITA Nr. 3.

re, armata a 4-a blindată a atacat la 17 August în direcția Krassnoarmejsk-sud Stalingrad. Corpul 6 armată român a atacat la vest și de-alungul căii ferate Abgannerovo-Stalingrad. Poziția a fost cucerită și la 20 August, C. 48 A. blindat se găsea în fața înălțimilor de la Krassnoarmejska puternic apărate de ruși. Corpul 4 armată german era mai înapoi la gara Tinguta, iar corpul 6 armată român era încă mai înapoi și la stânga corpului 4 armată german.

În această bătălie —ca și în altele— trupele române «cu toată vitejia lor devedită și cu marea lor bunăvoință» așa cum se exprimă generalul Hans Doerr în «De Feldzug nach Stalingrad» n'au putut să obțină rezultatele de care erau capabile, din cauza lipsei de armament modern.

Pentru asigurarea operațiilor spre est, div. a 4-a română a primit misiunea să acopere sectorul Zaza-Ssadovoje (circa 40 km. front); avea avantajul că pe circa 15 km. erau două lacuri, cari în perioada aceia de vară constituiau obstacole serioase.

Înălțimile de la Krassno Armijsk-Beketowka (sud Stalingrad) dominau Volga, orașul Stalingrad și stepa Kalmucă. Cine le stăpânea, putea să observe mișcările inamicului și să-și pregătească contraatacurile. Rușii le întăriseră foarte puternic și armata a 4-a blindată cu forțele pe cari le avea, nu putea spera să le cucerească. Pentru a se asigura legătura cu armata a 6-a germană, care între timp trecuse Donul pe la Kalatsch și se îndrepta spre Stalingrad, s'a conceput o altă manevră. Între 26-28.7 C. 48 A. blindat aflat în contact cu inamicul la Krassno Armiejsk a fost înlocuit pe poziție prin acțiuni de noapte cu C. 4 A. german; apoi a coborât din nou până la Abgannerovo și de acolo a atacat prin surprindere rezistențele organizate ale inamicului aflate în stânga corpului 6 armată român și trecând prin ele s'a îndreptat spre nord.

După ce a înlăturat prin lupte și alte rezistențe ruse pe râul Tschervlenaja, a ajuns în ziua de 31.8. la Bassargino, 25 km. vest Stalingrad. A doua zi a venit acolo și divizia 20 română, care —sosită din țară— întărise corpul 6 armată român și primise misiunea să flancheze spre est înaintarea corpului 48 armată blindat. În același timp, C. 6 A. român, cu div. 1 și 2 inf. a primit misiunea să facă siguranța armatei a 4-a blindată spre est și sudest pe frontul Tundutovo-Zaza-Ssadovoje, unde deja se măgăsea div. a 4-a română. Frontul era foarte întins circa 100 km. pentru trei divizii de infanterie a câte 7 batalioane.

La sud, pe o distanță de 180 km. până la Elista nu mai era nici o trupă. Între Elista și Astrahan, exercita o supraveghere foarte elastică, pe un spațiu imens, div. 16 motorizată germană. La 2 Septembrie cele două armate germane ale grupului de armate B au făcut legătura; iar la 3 Septembrie, C. 48 A. blindat și div. 20 inf. română se găseau pe înălțimile imediat vest Stalingrad.

La mijlocul lunii Septembrie au început luptele pentru cucerirea ora-

șului, apărat de armata a 62-a rusă. În aceste lupte nu era posibilă nici un fel de manevră. Trebuia să se cucerească casă cu casă. Fiecare construcție, fiecare fabrică, fiecare ruină, pivniță sau zid rămas în picioare era apărat cu dârzenie și trebuia atacat cu mijloace de foc puternice. În fiecare zi se desfășurau lupte locale de mici unități, atacuri și contra atacuri permanente. În afară de aceste lupte cu caracter local, au fost și câteva atacuri mari executate de armate cu toate mijloacele posibile. Astfel la 8 Octombrie a fost atacată fabrica de tunuri Barrikady. A fost cucerită, dar divizia a 70 infanterie rusă, care apăra acest cartier a reușit să se mențină pe o fâșie subțire de mal râpos al fluviului Volga.

La 14 Octombrie s'a dat cel mai puternic atac în contra fabricii de tractoare, care era apărată de divizia a 3-a rusă. S'au concentrat mijloace de luptă din toate părțile. Din Germania s'au adus pe calea aerului 5 batalioane de pionieri cu instrucție specială pentru astfel de atacuri. Corpul 8 aviație a susținut atacul. După câteva zile de lupte crâncene s'a cucerit 2 km. de teren, dar nu s'a ajuns pe malul fluviului.

Ultimul mare atac s'a dat din ordinul lui Hitler la 10.11 pentru cucerirea fabricii de produse chimice «Lanzur» și a uzinei «Roter Oktober». Atacul a fost executat de corpul 51 armată cu puternice unități de geniu. După două zile de lupte, rezultatul a fost neînsemnat.

Până la jumătatea lunii Noembrie, adică după două luni de lupte foarte violente, o parte din Stalingrad era încă în mâna rușilor. Malul fluviului Volga era în mâinile germanilor numai la marginele orașului, pe o lungime de 15 km.; partea centrală —circa 20 de km.— era stăpânită de ruși.

În timp ce aceste evenimente aveau loc la Stalingrad, grupul de armate A înainta în Caucaz spre sud, cu armata a 17-a de-alungul coastei mării Negre, și cu armata 1-a blindată pe direcția Zymlianskaja-Woroschilowsk-Maikop, având unități rezezi îndreaptate către marea Caspică; divizia a 16-a motorizată fusese detașată și trimisă să facă siguranța între Elista și Astrahan.

Pe la jumătatea lunii Septembrie, grupul de armate A ajunsese în munții Caucaz pe pantele lor de nord. Aici a întâmpinat —în afară de greutatea impuse de teren— o rezistență din ce în ce mai dură a inamicului. Din cauza lungimii frontului— în disproporție gravă cu forțele— a oboselii și a pierderilor suferite, n'a mai fost posibilă nici o înaintare. Frontul acestui grup de armate se întindea din Cuban, pe coasta mării Negre, urma apoi o linie Maicop-Elbrus-Nalcik-Mosdok pe pantele de nord ale munților Caucaz, după care se îndrepta spre N.E. la 100 km. vest Astrahan. Acest front avea o lungime de 1.400 km. din care 700 km. front activ, mult prea lung pentru forțele grupului de armate A. Aceasta era în general linia frontului pe care se găsea acest grup de armate, când a avut loc la 19 Noembrie ofensiva rusă din cotul Donului.

În cadrul armatei a 17-a germană, au operat în Caucaz div. 1, 2 și 3 munte și div. 6 și 9 cav. române. Diviziile de cavalerie au operat pe coasta mării Negre spre Tuapse, iar diviziile de munte au luat parte la operațiile din munți. Astfel localitatea Nalcik a fost cucerită prin luptă grea de divizia 2 munte.

În cursul acestor operații, trupele aliate germanilor au început să între pe front. Armata a 2-a ungară a luat cea dintâi în primire frontul de la nord de Woronesh; apoi la sfârșitul lunii Iulie, armata a 8-a italiană a ocupat un front de circa 130 km. alături și la S. E. de armata ungară. Diviziile germane cari ocupaseră acest front s'au îndreptat spre Stalingrad. În fine, la sfârșitul lunii Septembrie și în cursul lui Octombrie, armata a 3-a română și-a luat în primire frontul, de la divizii germane și italiene. La 25 Octombrie sectorul Weschenskaia-Kleskaja de circa 140 km. lungime era complet în apărarea trupelor române. Armata a 3-a română dispunea de 4 corpuri de armată (C. 1, 2, 4, 5 A.) cu 7 divizii de infanterie și o divizie de cavalerie. Aceste divizii aveau numai câte 7 batalioane, ceea ce le micșora mult puterea de luptă. Față de lungimea frontului, revenea fiecărei divizii un front de 17-18 km. Având în vedere însă că mai erau și trei capete de pod ruse, din care unul de o lungime de front de circa 18 km. (capul de pod nord Dewjatkin), unde diviziile din apărare au primit fronturi mai mici, celorlalte divizii le-au revenit fronturi de 20 km. de apărat.

Pe la jumătatea lunii Septembrie, comandamentul armatei a 3-a aflat în Caucaz pentru conducerea trupelor române cari operau acolo, a primit ordin să revină la Rostov și să-și ia în primire frontul de pe Don. Odată cu intrarea primelor divizii pe front, armata a 3-a și-a fixat postul de comandă la Morozowskaja.

Cele trei capete de pod din sectorul armatei, și mai ales cel de la nord Dewjatkin care permitea concentrarea unor puternice forțe ofensive ruse la sud de Don, prezentau un pericol grav. Terenul către Don, în general descoperit și cu ondulații ușoare, înlesnea un atac în masă cu care de luptă. Nu exista nici un obstacol serios în spatele frontului unde să poata fi oprit un astfel de atac. Donul era destul de larg, dar rușii construiseră deja poduri, unele din ele sub suprafața apei. Comandamentul suprem al armatei germane fusese informat încă din cursul lunii Septembrie despre activitatea rușilor și construirea acestor poduri, mult mai numeroase decât ar fi fost necesare pentru aprovizionarea trupelor din capetele de pod. Pe măsură ce timpul înainta, se adunau informații tot mai precise despre pregătirea unei ofensive ruse pe Don.

În această situație, comandantul armatei a 3-a române, generalul Petre Dumitrescu, a cerut aprobarea comandamentului suprem german, să arunce la nord de Don forțele ruse aflate în cele trei capete de pod, încă înainte ca să fi intrat în sectoare toate diviziile. Această operație tre-

buia să fie sprijinită de unități blindate, artilerie grea și aviație de luptă și de bombardament germane. Comandamentul suprem german nu numai că n'a aprobat această operație, dar a interzis armatei române ori ce atac cu forțe mai mari de un batalion fără aprobarea lui. O nouă intervenție a armatei a 3-a făcută prin marșalul Antonescu a rămas fără rezultat. După ordinul comandamentului suprem german armata a 3-a a intrat cu toate forțele în linie, urmând ca rezervele să fie constituite din mari unități germane. Astfel armata a 3-a română se găsea fără nici o rezervă, pe un front cel puțin de două ori mai întins, decât ar fi putut să facă față cu cele opt divizii, și cu trei capete de pod, a căror prezență însemna un permanent pericol. Armamentul trupelor române de pe Don nu corespundea mijloacelor moderne de atac. Pentru lupta în contra cailor de luptă, infanteria dispunea de sticle cu benzină și șomoioage de paie; se mai foloseau grenade fixate pe o placă și aruncate sub șenilele cailor de luptă. Mijloace improvizate, cu efecte parțiale sau chiar nule. Artileria anticar era din material vechiu, tunuri de calibre 37-47 mm., ale căror proiectile nu patrundeau în blindajul cailor din 1941/42. Diviziile aveau numai artilerie de câmp ușoară. Numai corpurile de armată aveau câte un regiment de artilerie grea. Armata mai primise ca întărire de foc, regimentul 8 artilerie grea cu două divizioane și încă două divizioane independente, ceia ce era cu totul insuficient.

Comandantul armatei a 3-a române, vrând să aibă totuși în rezervă o divizie, a făcut cunoscut la 18 și 21 Octombrie că nu mai poate înlocui alte unități italiene fără aprobarea mareșalului Antonescu. Comandamentul suprem german însă a decis să mai schimbe cel puțin încă o divizie italiană, afirmând că, față de forțele inamicului, se putea lua acest risc de a avea rezerve reduse.

Indată însă după ce s'a facut această schimbare, românii au constatat prin înmulțirea atacurilor locale și prin mișcările de trupe inamice, observate de observatori terestri și aeri, că rușii se pregătesc de ofensivă. La 29 Octombrie s'a comunicat grupului de armate această informație. Generalul Hauffe, aflat la Rostov cu statul major al grupului de armate mareșal Antonescu, s'a dus la 9 Noembrie la Starobesk la grupul de armate și a arătat mareșalului Weichs că ofensiva rusă este iminentă și în spatele armatei a 3-a române nu este nici o rezervă. După câteva zile s'a constituit C. 48 A. blindat sub comanda generalului Heim și compus din divizia a 22-a blindată germană cu circa 45 de care de luptă, majoritatea ușoare, și divizia 1-a blindată română cu circa 40 de care de luptă cehe. Puterea de luptă a acestui corp de armată era numai cât aceia a unui regiment blindat. La 15 Noembrie acest corp se găsea în zona Perelasowski-Petrowka, de unde putea interveni favorabil fie spre Kletskaia, fie spre Dewjatkin.

Pentru a dispune totuși de o rezervă în trupe de infanterie —cum atacul rus devenea tot mai evident și rezervele germane nu sosiau— armata a 3-a a retras din front divizia 15 inf. și a plasat-o în spatele diviziilor 5 și 6 infanterie la Gromki, de unde putea interveni spre capetele de pod ruse. Generalul Hauffe menționează în raportul lui asupra bătăliei armatei a 3-a române în cotul Donului că divizia a 7-a cav. română se afla în rezervă în regiunea Sejutkin. Cum această divizie n'o întâlnim nicăieri în cursul operațiilor ulterioare din cotul Donului nu putem considera ca sigură prezența ei pe front în cadrul armatei a 3-a. Este probabil ca această divizie trebuia să vină din țară, dar ofensiva rusă a pornit înainte de sosirea ei pe front.

În ceia ce privește informarea la timp a grupului de armate Weichs și a cartierului general german, mareșalul Paulus în «Stalingrad» arată că «Cu toate că pregătirile de atac ruse au fost puse în evidență începând de la mijlocul lui Octombrie și semnalate în repetate rânduri, propunerile noastre au fost respinse constant și sistematic»... «Rapoartele pe cari le adresam grupului de armate, sau pe cari le trimeteam comandamentului suprem cu un ofițer de legătură, nu li se acorda nici un credit. Mi s'a dat odată acest răspuns surprinzător: «Zonele suspecte semnalate de armata a 6-a nu par —după cele spuse de flota a 4-a aeriană— să fie ocupate cu o densitate neobișnuită. Fizionomia terenului inamic este normală. Mișcările semnalate de armata a 6-a corespund se pare unei circulații obișnuite de aprovizionate».

De abia la mijlocul lui Noembrie —adică câteva zile numai înaintea deslănțuirii mării ofensive sovietice— flota a 4-a aeriană a început pe neașteptate să confirme toate informațiile date de armata 6-a.

Dar între timp a sosit un ordin semnat de noul șef al marelui stat major al armatei de uscat, generalul Zeitzler, și al cărui sens general era cam următorul: «Rușii nu mai dispun de rezerve operative suficiente pentru a le permite să ducă o ofensivă de mare stil. Este cazul să țineți socoteală de acest fapt în toate aprecierile aduse asupra intențiilor inamicului».

Fiind convocați de Hitler la cartierul general de la Vinitza la 12 Septembrie 1942, generalul von Wiechs, comandantul grupului de armate B și generalul Paulus, comandantul armatei a 6-a, au insistat asupra pericolului pe care îl prezenta frontul de pe Don. Fiind prea lung și apărat cu forțe prea puține. «Hitler, la insistențele noastre, s'a mărginit să răspundă repetând convingerea lui că rușii erau la capătul forțelor lor. După părerea lui, nu se putea considera rezistența lor îndârjită în jurul Stalingradului de cât ca o tresărire locală. În ori ce caz ei nu mai erau în stare să facă dovezi de reacțiuni strategice pe mari spații, susceptibile de a creia dificultăți».

De aici se vede cât de puțin era informat comandamentul suprem german asupra posibilităților reale ale rușilor —sau mai bine zis cu ce îndărătnicie refuza să creadă informațiile juste— pornind de la o interpretare greșită a unui eveniment de războiu, care în realitate făcea parte din planul strategic rus pentru a atrage pe germani într'o uriașă cursă, pe un teren de operații care le convenea. Deducând din retragerea rusă spre Caucaz că Rusia este epuizată și că nu mai dispune de forțe suficiente, s'a ajuns la mari decizii greșite, tocmai când Rusia realizase superioritatea numerică de care avea nevoie ca să înfrângă superioritatea calitativă a comandanților și soldaților germani. Așa se explică pentru ce a insistat până în ziua ofensivei ruse să cucerească Stalingrad-ul când —față de pregătirile ofensive ruse— trebuia să renunțe la această cucerire și cu o parte din diviziile germane de la Stalingrad, să fi împiedecat desvoltarea ofensivei ruse în cotul Donului și în stepa Kalmucă.

La sud de Stalingrad, armata a 4-a română (general Constantinescu-Claps) și-a luat și ea sectorul în primire. Această armată dispunea de corpul 6 armată cu diviziile 1, 2 și 20 infanterie și corpul 7 armată cu diviziile 4 și 18 infanterie, pentru un front de 190 km. în stepa Kalmucă de la Tuman-Kare la Krassnoarmejsk. Armamentul era acela ca la armata a 3-a.

Hitler prevăzuse însă din luna Iulie să constituie un grup de armate cu armatele 3 și 4 române și armata 6-a germană, pe care să-l pună sub ordinele mareșalului Antonescu. Acesta acceptase, și un comandament redus s'a instalat la Rostov în cursul lunii Octombrie. Ca șef de stat major avea pe generalul Șteflea, care îndeplinea funcția de șef al marelui stat major român și pe generalul Hauffe, șeful misiunii militare germane în România. Mareșalul Antonescu a întârziat să ia comanda acestui grup de armate din cauza unei divergențe de opinii între el și Hitler. Mareșalul român a susținut cererea armatei a 3-a de a desființa cele trei capete de pod din sectorul ei și Hitler a refuzat. Ori mareșalul Antonescu, care era informat despre pregătirile ofensive ruse, și-a dat seama ce gravă amenințare însemna pentru întreg sectorul din cotul Donului prezența acelor capete de pod. La aceasta se mai adăoga mediocritatea și lipsurile armamentului român. Mareșalul Antonescu insistase și Hitler aprobase ca diviziile române cari vor opera în vara și toamna anului 1942, să fie înarmate cu armament german, anticar și artilerie grea. Această înțelegere n'a fost respectată de Hitler. Trupele române au fost trimise pe front, cu promisiunea formală că îndată ce vor sosi pe Don li se va distribui de către germani armamentul de care au nevoie. Nici această promisiune n'a fost îndeplinită. Aceste motive foarte întemeiate au împiedecat pe mareșalul Antonescu să ia comanda, astfel că grupul lui de armate a fost condus mai departe de grupul de armate B.

Pe frontul armatei a 3-a române și al armatei a 6-a germane până la Stalingrad erau concentrate două grupuri de armate ruse.

- 1) Grupul frontului de sud-vest (general Watutin) cu:
  - armata 1-a gardă (8 divizii de trăgători, brigadă blindată);
  - armata a 5-a blindată (5-7 divizii de trăgători, 6 brigade blindate și 2 divizii de cavalerie);
  - armata a 21-a (5-7 divizii de trăgători, 6 brigade blindate și 2 divizii de cavalerie);
  - flotele 2 și 17 aeriene.

- 2) Grupul frontului Don (general Rokossovki) cu:
  - armata 65-a (8 divizii de trăgători, 4 brigade blindate și 4 brigade de infanterie);
  - armata 24-a (8-10 divizii de trăgători și 4 brigade blindate);
  - armata 66-a (8 divizii de trăgători, 8-9 brigade blindate);
  - flota 16-a aeriană.

De la Stalingrand (inclusiv) spre sud, pe frontul armatei a 6-a germană și al armatei a 4-a română era:

Grupul de armate frontul Stalingrad (general Ieremenko) cu:

- armata 62-a (14 divizii de trăgători, 8 brigade de infanterie, 10 brigade blindate și 2 divizii de cavalerie);
- armata 64-a (9 divizii de trăgători, 5 brigade de infanterie și 5 brigade blindate);
- armata 57-a (10 divizii de trăgători, 4 brigade blindate);
- armata 51-a (3 divizii de trăgători, 2 brigade blindate și 1 divizie de cavalerie);
- armata 28-a (2 divizii de trăgători, o brigadă blindată și 2 brigade de infanterie);
- flota a 8-a aeriană.

Toate aceste forțe erau puse sub ordinele generalului Jukow.

Așa dar pe frontul celor 3 armate româno-germane se găseau 11 armate ruse, cu un total de 80-86 divizii de trăgători, 19 brigade de infanterie, 51 de brigade blindate, 7 divizii de cavalerie și 4 flote aeriene.

Față de iminența atacului, generalul Petre Dumitrescu, comandantul armatei a 3-a române, s'a deplasat cu un mic grup de ofițeri la 17 Noembrie la Tschernitschewskaia, în spatele frontului, unde și-a fixat postul de comandă înaintat. Armata a 3-a română era compusă din 8 divizii infanterie, 2 divizii cavalerie și 1 divizie blindată. Armata a 4-a română avea 5 divizii infanterie și 2 de cavalerie. În Cuban și Caucaz se mai găseau 4 divizii infanterie și 2 de cavalerie, iar în Crimeia, 2 divizii de munte. (Din lucrarea gen. P. Dumitrescu «**Considerații asupra bătăliei**

din Cotul Donului», București, 1945). Diviziile de infanterie aveau câte 6 batalioane (în loc de 9) și 4 divizioane de artilerie (în loc de 5). Pe front aveau rezerve foarte mici, maximum o companie de regiment și pe fronturi largi.

În ziua de 18 Noembrie, inamicul a executat atacuri puternice sprijinite de artilerie, în capetele de pod de la Dewjatkin și Kleskaja. Numai în sectorul unui batalion din capul de pod Dewjatkin a realizat o pătrundere, dar situația a fost restabilită printr'un contra atac local. Au fost atacuri de încercare ca să aprecieze valoarea rezistenței apărătorilor.

În dimineața zilei de 19.11 rușii au executat un foarte violent bombardament de artilerie asupra diviziilor 9 și 14 inf. (C. 2 A.), divizia 5 și div. 1 cav. Diviziile 6, și 11 inf. n'au fost supuse acestui bombardament. Atacul rus s'a deslănțuit cu o mare putere în capul de pod de la Dewjatkin, unde armatele 1 gardă și 5 blindată au atacat pe frontul diviziilor 9 și 14 inf. Acest atac a fost flancat pe dreapta lui de un atac demonstrativ executat pe frontul diviziei a 11-a.

În capul de pod de la Serafimovici au atacat trupe din amata 21-a, iar la Kletskaia a atacat armata 65. Deci 4 armate ruse cu un total de 26-28 divizii de trăgători, 4 brigade de infanterie, 4 divizii de cavalerie, 17 brigade blindate și 2 flote aeriene au atacat 5 divizii române. Divizia a 7-a de la flancul stâng al armatei și divizia a 6-a de la nord de Kletskaia, la aripa dreaptă, n'au fost atacate. Superioritatea inamicului era colosală.

Trupele din apărare au primit atacul luptând pe poziție. Infanteriștii aflați în gropi individuale, au fost în mare parte călcați de tancuri și amestecați cu pământul. Artileria anticar, ca și artileria diviziilor a tras cu desnădejde asupra carelor, însă fără efect, până când acestea au trecut peste tunuri și peste artileriști. Numeroase acte de eroism, făcute de apărătorii frontului de pe Don, vor rămâne necunoscute pentru totdeauna.

Frontul a fost rupt în cele trei capete de pod. Până în seara zilei de 19.11, blindatele ruse din capul de pod Dewjatkin —după ce au distrus aripa stângă și centrul corpului 2 armată— au trecut la sud de localitatea Perelasowski unde se afla postul de comandă al corpului 5 armată. Forțele inamice din capul de pod de la Serafimovici atacând spre S. V. au lovit în spate aripa dreaptă a corpului 2 armată distrugând-o, și au obligat stânga diviziei a 5-a să se replieze spre sud. Inamicul care a atacat la Kletskaia a înaintat spre sud și apoi spre est, aruncând divizia 1-a cav. către armata a 6-a germană.

Divizia a 6-a și o parte din divizia a 5-a, cari n'au fost atacate, au rămas pe frontul lor. Divizia a 15-a din rezerva armatei, împinsă din spre vest de avalanșa de blindate din armata 5 blindată rusă și din spre N. E. de inamicul de la Serafimovici, s'a repliat spre diviziile 5 și 6 inf.

Astfel, până în seara zilei de 19.11, centrul și dreapta armatei a 3-a române nu mai existau. Diviziile 9 și 14 fuseseră distruse, diviziile 15,5 și

6 erau încercuite, iar div. 1 cav. intrase în sectorul stânger armatei a 6-a germane.

La aripa stângă a armatei a 3-a române, divizia a 7-a nu fusese atacată, iar divizia a 11-a atacată la aripa ei dreaptă, a respins toate atacurile păstrându-și poziția:

Cele trei divizii încercuite —divizia 5 (general Mazarini), divizia 6 (general Lascăr) și divizia 15 (general Sion)— și-au organizat apărarea în cerc; comanda grupului a luat-o generalul Lascăr, fiind cel mai vechiu în grad.

După ruperea frontului, în ziua de 19 Noembrie, grupul de armate B a dat ordin corpului 48 blindat să contraatace în direcția Kletskaia. După ce s'a pus cu cele două divizii pe direcție, a primit ordin direct de la comandamentul lui Hitler —ordin dat fără știința grupului de armate B— să contraatace grosul forțelor ruse între Dewjatkin și Serafimovici. Această schimbare de direcție de 90° a procatat o mare întârziere și s'a creat un mare spațiu între cele două divizii blindate, găsindu-se separate în timpul atacului și în fața unui inamic mult superior. Corpul 48 armată blindat căzuse cu contraatacul lui exact peste armata 5 blindată rusă. În ziua de 20.11, cele două divizii blindate ale apărării au luptat în mijlocul inamicului, fiind atacate din toate direcțiile. În seara zilei de 20.11 grupul de armate B a dat ordin ca în cursul nopții de 20/21.11 să se desprindă de inamic și să se retragă pe valea Kurlak. În timp ce începuse mișcarea —pe la orele 22— primește un alt ordin direct de la Hitler, să atace în direcția grupului «Lascăr» și să-l despresoare. În dimineața de 21.11 a trecut la executarea acestui ordin, dar peste puțin a fost oprit din nou de forțe superioare și încercuit. Alte câteva ordine au mai fost date de Hitler, fie să reia atacul spre N. E., fie să se apere în cerc.

În noaptea de 24/25.1 —după ce grupul «Lascăr» a fost lichidat» C. 48 blindat s'a rupt din cercul inamic și a trecut la vest de râul Tschir în zona Tschernitschewskaia, unde a intrat în apărare. În aceste lupte a pierdut jumătate din forțe.

Grupul «Lascăr» n'a putut să fie ajutat nici pe calea aerului. O ceață foarte deasă, care a durat timp de trei zile a împiedecat ori ce intervenție a aviației (atât pe câmpul de bătălie, cât și pentru aprovizionarea trupelor încercuite. De altfel tot din cauza acestei cețe nu s'au putut bombarda coloanele de blindate ruse cari înaintau spre Kalatsch și nu s'a putut avea nici o informație aeriană asupra mișcărilor inamicului.

Armata a 3-a română a cerut atât prin grupul de armate B, cât și prin marele stat major român să se permită acestor forțe să iasă din cerc. În ziua de 22.11, mareșalul Antonescu a intervenit telegrafic către Hitler, rugându-l să autorize pe generalul Lascăr să rupă cercul și să se retragă spre corpul 48 blindat, cu care unindu-se ar putea constitui un grup de rezistență până la sosirea altor ajutoare germane. Hitler a răspuns la,

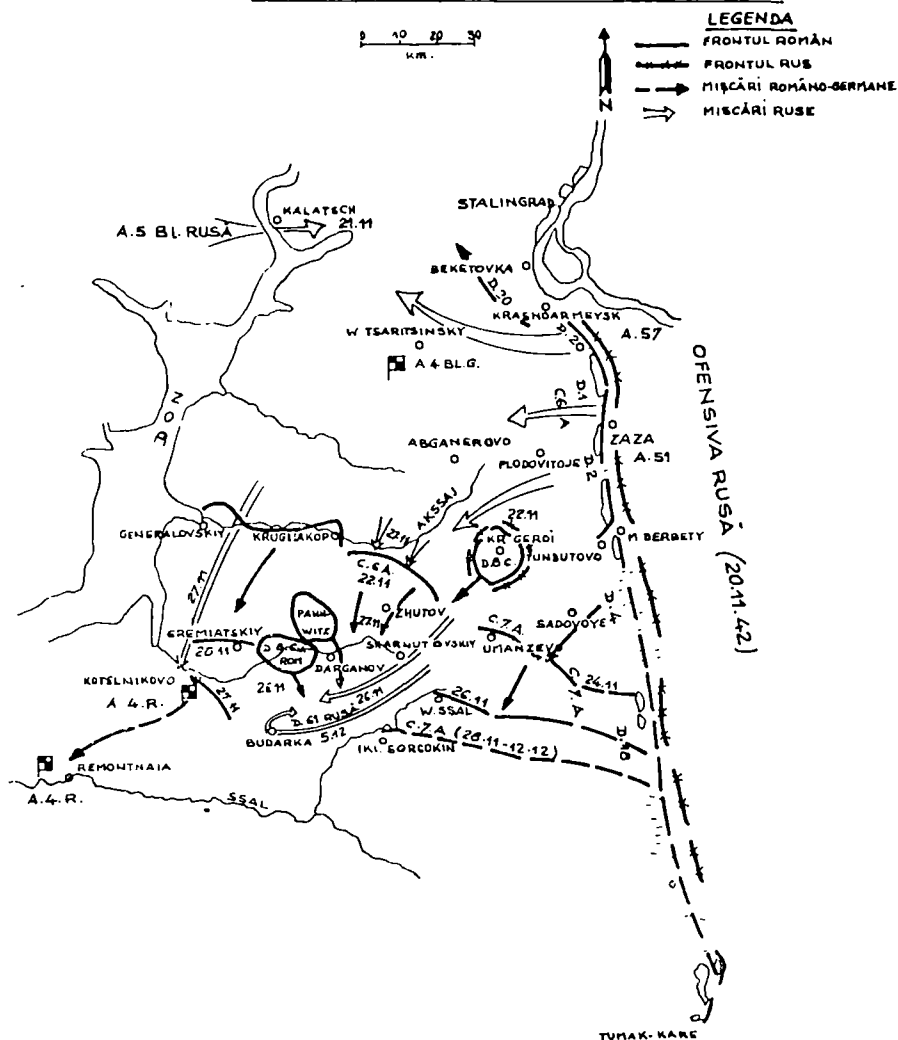

23.11 că dăduse deja la primirea telegramei, un ordin în acelaș sens, că grupul «Lascăr» să-și deschidă drum spre sud-vest și să caute legătura cu corpul 48 blindat.

În aceste zile de la 19.11 până la 22.11 rușii n'au atacat forțele încercuite, ci numai le-au supravegheat. În zilele de 20 și 21 au fost trimiși parlamentari ruși, cari au cerut capitularea fără condiții, dar generalul Lascăr a refuzat. În ziua de 22.11 —înainte ca ordinaul lui Hitler pentru ruperea cercului să fi fost primit, cei trei comandați de divizii români au decis să iasă din cerc în noaptea de 22/23 și în acest scop au dat un ordin pe care l-au semnat toți trei. Generalul Sion, care fusese numit comandantul trupelor din avantgardă a plecat la postul lui de comandă pentru ca să organizeze mișcarea avangardei. După plecarea lui însă rușii au atacat în direcția localității Golovski unde se afla postul de comandă al diviziei a 6-a, au intrat în localitate cu blindate și au capturat pe generalii Lascăr și Mazarini cu ofițerii cari erau cu ei.

Generalul Sion, fără să cunoască acest eveniment s'a pus seara în marș în direcția vest. La trecerea peste valea Tsaritsa s'a pierdut mare parte din armamentul greu și mijloace de transport. A doua zi dimineața acest grup —circa 3000-4000 de luptători— a ajuns la divizia 22 blindată germană și a intrat în dispozitiv de apărare, pe pozitia acestei divizii. În această zi rușii n'au atacat, iar în noaptea de 23/24.11 trupele germane și române s'au retras în localitatea Bol. Dosinka. A doua zi dimineața, în drum spre reluarea poziției, generalul Sion a fost lovit de un proiectil și omorât. În cursul acestei zile rușii au atacat dar au fost respinși. În noaptea de 24/25.11, divizia 22 blindată și divizia 1 blindată română s'au retras la Tschernitschevskaia; infanteria română aflată cu divizia blindată germană a fost transportată pe camioanele acesteia. Tschernitschevskaia fiind ocupată de ruși, corpul 47 blindat a executat un atac sprijinit de aviație și de trupele române. Aceste trupe, cari după căderea generalului Sion au fost comandate de colonelul Teodorescu, au fost retrase și s'a format din ele un grup de două batalioane. Celelalte trupe —grosul forțelor încercuite— cari au urmat avangarda au fost surprinse în marș în dimineața zilei de 23.11 și distruse s'au făcute prizoniere. Numai trupele cari nu începuseră marșul, au mai rămas încă în cerc sub comanda generalului Stănescu, comandantul brigăzii 6 infanterie. În ziua de 25.11 nemaiaivând nici hrană nici muniție, s'au predat. Din trupele încercuite s'a mai salvat un batalion din reg. 15 inf. comandat de maiorul Râscănescu. Acest batalion se afla în apărare în partea de sudvest a localității Golovski. Când această localitate a fost cucerită de ruși și comandantul diviziei a fost făcut prizonier, maiorul Râscănescu, care cunoștea ordinul de ieșire din cerc a plecat spre sud în marș și după trei zile urmând văile a ajuns la Morozowskaia, unde se afla comandamentul armatei a 3-a române, aducând cu el întreg armamentul.

BĂTĂLIA DEFENSIVĂ A ARMATEI 4 ROMÂNE ÎN STEPĂ KALMUCĂ (20.11 - 12.12.42)

SCHITA Nr. 5.

În timp ce aceste evenimente aveau loc la aripa dreaptă a armatei a 3-a române, grosul forțelor inamice se îndrepta spre Stalingrad. În ziua de 21.11 o unitate de care de luptă ruse a ajuns la podul de peste Don la Kalatsch, peste care a trecut prin surprindere. Armata a 6-a germană folosea pentru școala trupei care de luptă ruse capturate. Unitatea de pază germană de la pod, crezând că blindatele cari se apropie de pod sunt carele lor de luptă pentru școală le-a lăsat să treacă. O încercare de a intra din nou în stăpânirea podului a fost zadarnică, pentru că între timp rușii au adus întăriri.

În cotul Donului de la nord de Kalatsch, trupele germane aflate la vest de Don au opus o rezistență îndârjită armatei ruse care se îndrepta din spre Kletskaia, dar când podul de la Kalatsch a fost luat de ruși, s'au retras și ele la est de Don.

În aceiași zi generalul Petre Dumitrescu —la ordinul grupului de armate— s'a retras de la postul de comandă înaintat, la Morozowskaia.

În acest timp inamicul a deslănțuit o altă ofensivă în sectorul armatei a 4-a română, la sud de Stalingrad. În dimineața zilei de 20.11, după o violentă pregătire de artilerie, armatele 57 și 51 ruse au pornit la atac. Armata a 57-a a rupt frontul între divizia 20 și divizia 1 infanterie române. Divizia a 20-a a fost împinsă spre nord, și divizia 1-a spre vest. Armata a 51-a rusă a atacat aripa dreaptă a Corpului 6 armată român și a sfărâmat divizia a 2-a română. Resturile diviziilor 1 și 2 infanterie române s'au retras spre sud-vest în direcția Aksai. Generalul Constantinescu-Claps a sosit la postul de comandă al armatei a 4-a exact în ziua de 21.11 când armata lui fusese aruncată de pe poziție.

În ziua de 22.11 armata a 57-a rusă, înaintând spre vest pe la sud de Stalingrad, a făcut legătura cu armata a 5-a blindată rusă care trecuse podul pe la Kalatsch. Astfel armata a 6-a germană a fost încercuită.

Rezultatul dezastros al bătăliei din cotul Donului, a provocat oarecare încordare în raporturile dintre germani și români. Fără să se cunoască adevăratele cauze ale înfrângerii armatelor române, atât luptătorii germani cât și populația germană au acuzat pe români că n'au vrut să lupte și i-au făcut vinovați de situația tragică care s'a creiat armatei a 6-a germană. A trebuit să treacă un oarecare timp până când relațiile au revenit la normal.

Mareșalul Antonescu a adresat la 9.12 o scrisoare mareșalului von Manstein, care, la 21.11 fusese numit comandantul grupului de armate Don, având sub ordine armata a 4-a blindată, armata a 6-a și armatele 3 și 4 române, și care la 26.11 luase comanda acestui nou grup de armate. Prin această scrisoare mareșalul român îi arăta de care parte era vina și că nu se dăduse destulă atenție cererilor insistente ale românilor pentru lichidarea capetelor de pod ruse din sectorul armatei a 3-a. «Am primit deasemenea o scrisoare de la mareșalul Antonescu. El se plângea amar

de comandamentul german care nu acordase destulă atenție avertismentelor lui repetate asupra amenințării care ar putea să apară pe neașteptate din capul de pod de la Kremenskaia, și care în mod constant a întârziat momentul când el ar fi luat comandamentul. El a subliniat, pe bună dreptate, serviciile aduse cauzei comune de România, care pusese 22 de divizii la dispoziția Reich-ului pentru campania din 1942, și n'a ezitat —contrar italienilor și ungarilor— să le pună, fără să fie nici o obligație, sub autoritatea directă a șefilor germani.

Eu voiu trimite această scrisoare lui Hitler, i-am răspuns eu, dar —neparticipând la evenimente— nu puteam să iau poziție referitor la criticele lui. Hitler nu le va lua desigur în rău, pentrucă ele proveneau dela aliatul lui cel mai credincios. El mi-a scris această scrisoare, pentrucă ofițeri și soldați germani și-au permis reflecții ofensatoare pentru români. Eu am reacționat imediat, căci, dacă această atitudine se explică în parte prin evenimentele recente, ia nu putea în definitiv decât să vate-me cauzei comune. Am spus deja ce se putea aștepta dela trupele române după împrejurări. Românii au constituit aliați noștri cei mai buni și —în cadrul posibilităților lor— s'au bătut cu vitejie în numeroase locuri».

Bătălia din cotul Donului ar fi avut cu totul alt rezultat dacă înaltul comandament german ar fi luat în considerare cererile comandanților români și n'ar fi desconsiderat informațiile trimise de pe front despre pregătirile ofensive ruse. Deși fusese informat precis despre aceste pregătiri, totuși n'a luat nici o măsură. Armata a 6-a germană dispunea la Stalingrad de imense mijloace de foc. Dacă atunci când ofensiva rusă a devenit iminentă —adică după 10 Noembrie— s'ar fi renunțat la operația de cucerire a orașului Stalingrad și s'ar fi repartizat o parte din mijloacele de foc armatelor române vecine, iar din forțele blindate s'ar fi constituit rezerve, inamicul n'ar fi reușit să rupă frontul, sau în ori ce caz situația ar fi fost restabilită, și tragedia de la Stalingrad n'ar mai fi avut loc. De asemenea eliminarea celor trei capete de pod din sectorul armatei a 3-a —operație foarte posibilă de realizat la data când comandamentul acestei armate a propus-o— ar fi ușurat mult apărarea Donului.

În această bătălie, atât comandamentele române cât și trupa și-au făcut datoria pe deplin. Generalul Hauffe, în raportul întocmit asupra operațiilor desfășurate în sectorul armatei a 3-a române, scrie.

«În total, se poate spune că de la 19 la 24 Noembrie trupele române s'au luptat cu vitejie și au consimțit sacrificii eroice. Numeroase înalte fapte au fost săvârșite, numeroase unități s'au distins. Numai numărul neașteptat al blindatelor inamice și imposibilitatea în care au fost puse de a le opune o apărare efectivă au permis pătrunderea adversarului și au făcut ineficace intervenția forțelor blindate germane angajate în susținere. Ceia ce a fost determinant pentru marele succes al inamicului, a

foșt faptul că în zilele de 19 și 20 o ceață deasă a domnit pește câmpul de bătălie.

Artileria română și aviația germano-română s'au gășit astfel în impoșibilitate de a interveni eficace în lupta de pe pământ...»

Generalul Hans Doerr, care a foșt șeful detașamentului de legătură german la armata a 4-a română în timpul acestei bătălii scrie:

«De la începutul răsboiului din est, armata română a luat parte cu numeroașe trupe la acește operațiuni. În cadrul unităților germane au luptat vitejește și și-au îndeplinit misiunile primite. Dacă în vara și toamna anului 1942 s'au format două armate române, s'a făcut tocmai pentru că trupele române aflate la diferite armate germane în Podolia, bazinul Donețului, în Crimeia, în Caucaz, etc., s'au bătut în mod excepțional...» Modestul soldat român a luptat vitejește și două divizii române au împărțit soarta armatei a 6-a la Stalingrad. Prăbușirea frontului român în cotul Donului și în stepa Calmucă este vina conducerii supreme germane, care în nemărginirea ei îngâmfată dădea aliaților misiuni la cari nu puteau face față. Tot așa de puțin cât lua în considerare obiecțiunile înalților comandanți germani, comandamentul suprem german nu lua în considerare nici obiecțiunile aliaților lui. Nici singura personalitate a puterilor Axei care vorbea cu Hitler fără să țină seama de nimic și nu se lăsa respins, mareșalul Antonescu, nu a foșt ascultat cu toate prevenirile lui. Și el nu a lăsat pe Hitler în îndoială că armatele 3 și 4 române, din cauza stării lor rezultată din lupte, a lipsei de material anticar nu avea de cât tunuri anticar hipomobile 3,7 cm., de armament greu (diviziile nu aveau artilerie grea) și a multor alte lipsuri în echipament și îmbrăcăminte, nu vor fi în măsură să țină piept unui atac decisiv...».

De asemenea, cum am văzut mai sus mareșalul von Manstein face această apreciere: «Românii au constituit aliații noștri cei mai buni, și — în cadrul posibilităților lor — ei s'au bătut vitejește în numeroașe locuri».

S'a afirmat și s'a scris că la Stalingrad «Puterea de rezistență și capacitatea de manevră a Armatei a 3-a române s'a dovedit surprinzător de slabă. Multe comandamente au foșt departe de a fi la înălțime». Sau că, pe lângă lipsa de armament modern la trupele române din linia 1-a (în special care de luptă și armament anticar) —lipsă datorită neexecutării angajamentelor luate de Hitler personal față de mareșalul Antonescu — «incapacitatea unei mari părți a corpului ofițeresc român de grade mijlocii a dus la catastrofă».

Acește afirmații jignitoare nu corespund întru nimic realităților de atunci. Posibilitățile de manevră ale Armatei a 3-a române la Stalingrad se rezumau în folosirea Corpului 48 Armată blindat, a cărui forță combativă (așa cum am văzut mai sus) era redusă numai la aceia a unui regi-

ment blindat. Mai mult chiar, această «rezervă», deși se afla în sectorul Armatei a 3-a române, era la dispoziția Grupului de Armate B (mareșal Weichs) și în realitate a fost manevrată tot timpul bătăliei direct de către Hitler. Comandamentul român n'a putut în niciun moment să dispună de această rezervă. Singura forță aflată ca rezervă la dispoziția Armatei a 3-a române, era Divizia 15 inf. Or, această divizie a fost încercuită din prima zi a ofensivei ruse.

Cu ce mai putea reacționa comandantul Armatei a 3-a române? Dintr-un comendament de divizii din zona de ruptură a frontului, trei au rămas în încercuire cu trupele lor. După trei zile, au pregătit o ieșire din cerc, care n'a reușit și astfel au rămas prizonieri cu toții (generali, comendamente și trupe). Ce puteau face mai mult? O altă divizie (1-a de cavalerie) a fost aruncată spre Est. Comandamentul a ordonat și executat retragerea în așa fel, încât această divizie a mai putut lupta și după încercuirea Stalingradului. Era o altă soluție,

Corpul 2 Armată (diviziile 9 și 14 inf.) a primit în piept avalanșa de care de luptă, care a trecut peste infanterie și a distrus artileria. Cuiburile de rezistență ale infanteriei au fost și ele distruse în câteva ore de infanteria rusă, care a urmat în valuri după valurile de blindate. Pe ce bază se poate afirma că o mare parte a corpului ofițeresc român de grade mijlocii erau incapabili și prin aceasta au provocat catastrofa? Toți acești ofițeri au rămas cu trupele lor, au dus cu toată dârzenia lupta de soldat din linia 1-a și au murit eroic sau au căzut prizonieri.

Pentru că după prima zi a bătăliei s'au adus acuzații din partea germană că trupele române nu și-au făcut datoria, s'a ordonat imediat o anchetă. După cât îmi amintesc (eram atunci la comandamentul Armatei a 3-a) s'a găsit numai un singur batalion unde trupa a intrat în panică, dar a fost oprită pe linia artileriei. Atunci, unde este acea mulțime de ofițeri români de grade mijlocii cari s'au dovedit incapabili?

Greșeli au fost, evident! Dar ele au aparținut Inaltului Comandament German și anume:

1) N'a dat trupelor române, nici înainte de plecarea din țară și nici după sosirea pe front, armamentul anticar și artileria grea pe care se angajase să le distribue acestor trupe.

2) Nu s'a permis Armatei a 3-a române să reducă, la sfârșitul lunii Septembrie și la începutul lui Octombrie, capetele de pod ruse aflate în zona ei operativă.

3) N'a luat în considerare informațiile Armatei a 6-a germană și ale Armatei a 3-a române, despre o foarte puternică concentrare de forțe inamice în Cotul Donului.

4) N'a adus rezerve suficiente în spatele celor două armate române, nici chiar atunci când se știa că ofensiva inamică era iminentă.

5) Pe la 10-11 Noembrie se știa cu precizie că rușii sunt gata să des-

lănțuie o mare ofensivă în Cotelul Donului. Dacă la Stalingrad, Armata a 6-a germană dispunea de forțe considerabile, fixate de rezistența Armatei a 62-a rusă într-o bătălie ruinătoare, Armatele 3 și 4 române, cari îi asigurau flancurile, aveau diviziile întinse pe fronturi foarte lungi și nu dispuneau de armamentul necesar unei bătălii defensive în contra unui inamic dotat cu numeroase care de luptă.

În această situație era logic să se renunțe la cucerirea orașului Stalingrad, să se retragă de acolo o parte din artileria grea, din trupe și din masa impunătoare de armament de tot felul, și să fie distribuit fie pe frontul celor două armate române, fie trecut în rezerva directă a acestora.

Nu numai că nu s'a luat o astfel de măsură, dar la 10 Noembrie Hitler era convins că rușii nu mai dispun de forțe suficiente pentru a da o mare bătălie ofensivă cu efecte adânci în dispozitivul german. De aceea a refuzat să ia în considerare informațiile de pe front, socotindu-le exagerate. Si niciun moment nu s'a gândit să ia măsuri operative care se impuneau pentru siguranța menținerii frontului pe Don și în Stepa Kalmucă.

Acesta este adevărul! Si dacă atunci —îndată după bătălie— supărarea germană avea o explicație pentru că nu se cunoșteau exact faptele și erorile Inaltului Comandament german, acuzațiile aduse mai târziu acestor luptători nu mai pot fi susținute și impuse ca argumente pentru a se explica catastrofa de la Stalingrad.

Era prima mare ofensivă rusă care reușea să provoace o înfrângere grea armatelor germano-române și atunci s'a căutat vina în incapacitatea aliatului. Dar după Stalingrad au urmat alte înfrângeri, fără oprire, pe fronturi apărate numai de trupe germane. Pentru ce aceste trupe, nu numai că n'au mai putut să ia ofensive răsunătoare ca în anii 41-42, dar nici cel puțin n'au mai putut opri undeva, pe un front oarecare și pe un timp mai lung, mulțimea diviziilor ruse? Fiecare mare ofensivă rusă avea drept rezultat, dacă nu o rupere de front, în orice caz o împingere înapoi considerabilă a trupelor germane.

Evident, că de partea germană erau aceeași comandanți de armate, corpuri de armată și divizii că și în 1941-42, aceeași ofițeri cari comandau trupele în bătălie și cari dovediseră deosebita lor capacitate pe diferitele câmpuri de luptă. Atunci, de ce nu mai puteau opri pe ruși? Pentru ce nu-i mai puteau încercui? Si pentru ce nu mai puteau face sute de mii de prizonieri?

Este un singur răspuns. Pe deoparte generalii ruși au învățat să manevreze trupele și să folosească marile mase de care de luptă. Iar pe de altă parte, începând din toamna anului 1942 au putut să-si pună în valoare marea lor superioritate numerică în oameni și cantitativ, în armament. Rezervele ruse de oameni erau mult mai bogate decât cele germane, iar cantitățile de armament primit de ruși depășise capacitatea de producție germană.

Bătălia de la Stalingrad a fost prima în care rușii au apărut cu această zdrobitoare superioritate și cu comandamente formate. Hitler, având tocmai convingerea contrară că rușii nu mai pot pune în linie mari forțe cari să turbure proiectele lui militare, n'a luat măsurile necesare unei bătălii defensive, prin care să poată opri ofensiva rusă și apoi, să recucească terenul eventual pierdut. Urmarea acestei aprecieri greșite a fost dislocarea celor două armate române și încercuirea Armatei a 6-a germane la Stalingrad.

În bătălia de la Stalingrad trupele române au participat cu 12 divizii de infanterie, o divizie de cavalerie și o divizie blindată. Din acestea, 4 divizii de infanterie și o divizie de cavalerie au fost încercuite (3 în grupul «Lascăr» și o div. de cav. și o div. inf. — a 20 a — la Stalingrad); 4 divizii de infanterie și divizia blindată au suferit pierderi grele, iar 4 divizii au rămas cu valoarea combativă normală.

Armata a 6-a germană ar fi putut în primele zile să reacționeze și să nu se lase încercuită. În ziua de 22.11 generalul Paulus comandantul armatei a 6-a germană, a cerut grupului de armate B libertatea de a ataca între Don și Volga spre S. V. ca să se unească cu armata a 4-a blindată aflată în Caucaz. În seara aceleiași zile însă, Hitler a dat ordin armatei a 6-a să se închidă în cerc și să aștepte ajutor din afară. Comandantul grupului de armate B, de acord cu generalul Zeitzler, șeful statului major general al armatei, a cerut lui Hitler în ziua de 23.11 să aprobe ca armata a 6-a să iasă din cerc spre S. V. A doua zi, pe baza afirmației mareșalului Goering, comandantul suprem al aviației, că va putea asigura pe calea aerului aprovizionarea trupelor încercuite la Stalingrad până când se va putea întreprinde o ofensivă de despresurare, Hitler a trecut peste părerea generalilor și a dat următorul ordin: «Armata a 6-a este încercuită de forțe ruse. Eu intenționez să adun armata în zona nord Stalingrad-Kotluban-înălțimea 137-înălțimea 135-Marinowka-Zybenko-sud Stalingrad. Armata trebuie să fie convinsă că voi face totul ca să fie aprovizionată după nevoile ei și să fie eliberată la timp. Eu cunosc viteza armată a 6-a și pe comandantul ei și știu că-și vor face datoria». Cu acest ordin s'a pecetluit soarta armatei a 6-a germane. În cercul ordonat de Hitler se găseau C. 4, 8, 11 și 51 A. și C. 14 blindat cu 14 divizii de infanterie și 3 divizii blindate, precum și 2 divizii române (divizia 20 inf. comandată de generalul Tătăranu și div. 1 cav. comandată de generalul Brătescu). În afară de aceste mari unități, mai erau 12 batalioane de pionieri, 2 regimente de aruncătoare de flacări și 149 de unități independente de artilerie grea de armată, batalioane de construcții, terenuri de aviație cu trupele respective, etc.

OPERAȚIILE LA CARI AU PARTICIPAT ARMATELE 3 ȘI 4 ROMÂNE DUPĂ INCERCUIREA REGIUNII STALINGRAD

Schițele 6 și 7

Dupa ruperea frontului de pe Don, în timp ce grosul forțelor ruse se îndrepta spre Stalingrad, armata a 3-a română a trecut la organizarea unei apărări pe râul Tschir. Corpul 1 armată și-a păstrat flancul stâng pe Don în legătură cu armata a 8-a italiană, iar restul frontului a fost repliat spre sud. Corpul 2 armată cu diviziile lui s'a retras pe înălțimile de la vest de Tschir la dreapta corpului 1 armată. Mai departe, primele rezistențe au fost organizate de unități de alarmă, comandamente de zonă, servicii de aprovizionare, trupă care se întorcea cu trenurile din concedii, personal de la terenurile de aviație, cea mai mare parte oameni cari nu aveau nici armamentul și nici pregătirea unui luptator din linia 1-a. Cu aceștia și cu grupe de mici unități române, cari după trecerea valului de tancuri rusești au reușit să se strecoare până la comandamentul armatei a 3-a la Morozowskaia, s'a format grupele de luptă Spang, Stumfeld și Stahel, cari au luat în primire apărarea Tschir-ului între localitatea Warlamow și până la vărsarea Tschir-ului în Don. La nord de localitatea Warlamow frontul a fost luat în primire de corpul 48 armată blindat cu puținele blindate cari îi mai rămăsese după bătălia de 4 zile cu blindatele ruse iar mai la nord, frontul a fost întărit cu corpul 17 armată german, care tocmai sosise în spatele stângei armatei a 3-a române la Nishnij Astachoff. O supraveghere pe Don la sud de punctul de vărsare al râului Tschir era asigurată de grupul Adam, constituit din unități improvizate ca și celelalte grupe.

Majoritatea trupelor de pe acest front fiind germane, comandamentul armatei a 3-a române a fost întărit cu colonelul Wenck ca șef de stat major german pe lângă generalul Petre Dumitrescu. Șef de stat major român era generalul Arbore ofițer capabil și foarte energic.

Noul front al armatei a 3-a române a avut din fericire câteva zile de relativă liniște, de oarece grosul forțelor ruse se îndreptase spre Stalingrad. În aceste câteva zile s'a putut constitui un front continu; dar la 29.11 rușii au executat un atac puternic pe Tschir-ul inferior reușind să facă și să mențină un cap de pod. Armata a 3-a a contraatacat la 7.12 cu divizia 336 inf. germană, dar inamicul atacând și el în acelaș timp cu o divizie blindată a obligat div. 336 să treacă în defensivă. Sosind în sectorul armatei și div. 11 blindată, contraatacul a fost reluat cu div. 336 și amândouă au reușit să restabilească frontul pe Tschir. Aceste două divizii erau destinate ofensivei de despresurare spre Stalingrad, dar față de

nevoile urgente ale armatei a 3-a române, li s'a schimbat destinația. Ele au fost puse sub ordinele corpului 48 armată blindat.

La 17.12 rușii au luat o nouă ofensivă foarte puternică, de astă dată pe frontul italian. Trupele italiene, găsinduse în aceeași situație ca și trupele române din punctul de vedere al armamentului și al rezervelor, n'au putut opri avalanșa rusă și frontul s'a prăbușit. La legătura dintre armata a 8-a italiană și armata a 3-a română, rușii au atacat cu armata a 3-a gardă, care printr'o pătrundere adâncă spre S. V. a obligat stânga armatei române să se retragă spre sud. Astfel C. 1 și 2 A. române și C. 17 A. german, pentru a nu se lăsa încercuite, s'au retras până la 23.12 pe valea Gnija la nord de Morozowskaia. Această retragere a fost impusă în special de corpurile de armată ruse 8 și 25 blindate și 50 mecanizat, cari în fiecare zi depășeau spre sud flancul stâng al trupelor române și germane în retragere. La Nikolajewskij în flancul stâng al armatei a 3-a române au fost încercuite unități din C. 17 A. german, din C. 1 A. român și unități italiene.

La 23.12 corpul 2 armată blindată rusă a cucerit Skassynskaja, în flancul stâng al armatei a 3-a române. Imediat aceasta a reacționat cu div. 11 blindată germană care se găsea în rezervă pe Tschir-ul inferior. În timp ce această divizie se deplasa spre Skassynskaja, inamicul a atacat cu forțe superioare de care de luptă la Miljutinskaja în centrul frontului corpului 17 armată german și au înconjurat localitatea. Cum Skassynskaja prezenta mai multă importanță, pentru că de acolo era amenințat aeroportul Tazinskaja folosit pentru aprovizionarea armatei a 6-a germană, divizia a 11-a și-a păstrat misiunea spre Skassynskaja. Înainte însă ca atacul acestei divizii să se producă, carele de luptă ruse au ocupat și Tazinskaja și au înaintat și mai spre sud.

În ziua ded 24.12 s'a produs contraatacul diviziei a 11-a blindată la Skassynskaja; după ce a reluat această localitate s'a îndreptat spre sud și a încercuit carele de luptă ruse de la Tazinkaia. În două zile de luptă, cu ajutorul aviației, multe care rusești au fost distruse și aeroportul a fost eliberat împreună cu cele circa 100 de avioane nevătămate. Totuși sub presiunea inamicului de la Miljutinskaja, stânga armatei a 3-a a fost retrasă până la nord de Morozowskaia unde a ținut.

La stânga armatei a 3-a —acolo unde fusese armata a 8-a italiană— pe circa 150 km. de front se găseau numai câteva unități germane, cari împreună cu unele resturi ale armatei italiene, încercau cu desnădejde să se opună înaintării ruse. În aceste lupte divizia a 3-a munte germană a fost încercuită la Millerowo. Sosind în spate C. 30 A. comandant de generalul Fretter-Pico, a primit misiunea să ia sub comandă trupele din acest spațiu și să asigure apărarea. El a executat un atac, cu care a eliberat trupele de la Millerowo și apoi a organizat puternice centre de rezistență cari au reușit să oprească pe inamic.

În zilele de 27 și 28.12 inamicul a continuat să atace cu puternice forțe noua poziție a corpului 17 armată german, creind o situație foarte critică din cauza lipsei totale de rezerve la armată. Tocmai atunci însă a sosit divizia a 6-a blindată, trimisă de mareșalul von Manstein de la armata Hoth, care încercase să despresure Stalingrad-ul pe la sud între 12 și 23.12 și nu reușise. Această divizie a contraatacat violent și în două zile de lupte a restabilit situația, distrugând multe care de luptă inamice.

Tot în ziua de 28.12, trupele germane, române și italiene încercuite la Nikolajewski, luptând cu multă vitejie au rupt cercul și au ajuns în frontul german la Skassynskaja.

În urma acestor operații, corpurile 1 și 2 armată române suferind mari pierderi, n'au mai avut nici o capacitate de luptă și au fost retrase din front și trimise spre țară. A rămas numai divizia a 24-a inf. constituită pe loc din diferite resturi de trupe și care, împreună cu divizia a 4-a munte adusă din Crimeia, au luat în primire supravegherea coastei mării de Azov. Când frontul de luptă a ajuns la marea de Azov, aceste două divizii au operat în cadrul armatei a 6-a din grupul de armate A (mareșal von Kleist) până la retragerea frontului peste Nipru la Kerson în Decembrie 1943. Ulterior au fost trimise în țară pentru reorganizare.

În tot timpul acestor lupte ale armatei a 3-a pentru formarea unui nou front pe o altă linie, pe care inamicul să fie oprit, a fost scoasă în evidență lipsa de forțe germane față de enorma superioritate rusă. Pentru a face față unor grave crize în luptele de pe Tschir și apoi după ruperea frontului italian, s'au folosit forțe cari au sosit întâmplător în zona de bătălie, ele având alte misiuni inițiale de cât aceia de a restabili situația pe frontul armatei române.

La sfârșitul lunii Decembrie frontul armatei a 3-a române fiind ținut aproape numai cu trupe germane, comanda a fost luată de generalul Hollid, sub numele de «Detașamentul Hollid».

Comandamentul armatei a 3-a române a primit ordin să conducă regruparea trupelor din armatele 3 și 4 române și să le îndrepte spre țară. În acest scop s'a instalat la Stalino, apoi la Zaporojie, punct principal de trecere peste Nipru inferior. În primăvara anului 1943, prin deplasarea aripei de sud a frontului sub presiunea inamicului, s'a mutat la Nicolaiev pe Bug. Aici a funcționat până la începutul anului 1944 având ca misiune siguranța Transnistriei și a coastei mării Negre la vest de Nipru, precum și grija trupelor române din Crimeia. În Martie 1944, hotărându-se organizarea din nou a armatei a 3-a române în Basarabia, comandamentul ei s'a deplasat la Bolgrad.

Ce s'a întâmplat în acest timp cu armata a 4-a română.

După ce în ziua de 20.11, corpul 6 armată român fusese aruncat cu div. 1 și 2 inf. spre sud-vest și cu div. 20 infanterie spre Stalingrad, C. 7 A. care forma aripa dreaptă a armatei a 4-a române a rămas cu flancul stâng

descoperit. Intre el și Don era un spațiu de 130 km. lipsit aproape complet de orice trupe de apărare. Detașamentul de legătură german de pe lângă comandamentul armatei a 4-a române, condus de colonelul Hans Doerr, a organizat cu grupe de luptă germane improvizate din formații de servicii, o apărare a râului Akssaj.

În seara de 21.11, C. 7 A. și-a retras aripa de nord spre S. V. A două zi, divizia a 8-a cavalerie (general Korne), care tocmai sosise în spatele frontului armatei a 4-a române, a fost trimisă să acopere stânga corpului 7 armată. Fiind încercuită în aceiași zi, și-a deschis calea spre sud-vest în noaptea de 22/23.11.

În seara zilei de 23.11, din cauza pierderii podului de pe Akssaj, armata a 4-a română a dat ordin de retragere a corpului 6 armată spre Kotelnicovo. Cum operația nu era impusă de vreo presiune a inamicului, comandamentul detașamentului de legătură german a intervenit pe lângă comandantul armatei a 4-a, și acesta și-a readus trupele în noaptea următoare pe poziția Akssaj.

Corpul 7 armată, având mereu spatele descoperit a fost obligat să-și retragă stânga până la Umanzewo.

La 23.11, armata a 4-a blindată germană a luat conducerea trupelor germano-române din spațiul Don-Volga și de pe Tschir-ul inferior, luând numele de «grupul de armate Hoth». Cu forțele pe cari le avea, și cu acelea pe cari comandamentul suprem german intenționa să i le mai trimită, acest grup de armate primise misiunea să-și concentreze grosul în regiunea Kotelnicovo, și de acolo să ia ofensiva de despresurare a Stalingrad-ului.

La 25.11 inamicul a intrat în golul dintre C. 6 și 7 A. române, a ocupat localitatea Scharnutowskij și a continuat înaintarea spre Kotelnicovo, obligând corpul 7 armată să-și retragă stânga până la Werchin Ssal. Colonelul Doerr a dat ordin detașamentului de luptă Pannwitz aflat în zona Ssamochin-Dorganoff să atace în flanc forțele ruse. Armata a 4-a română a dat și ea ordin diviziei a 8-a cavalerie aflată în zona Dorganoff să atace împreună cu detașamentul german. Atacul a fost dat în ziua de 26.11 și a distrus total inamicul.

În timp ce acest pericol a fost înlăturat, alt pericol a apărut la vest. Inamicul atacând puternic la stânga apărării germane pe râul Akssaj a înaintat spre sud până la Kotelnicovo. Apărarea apropiată a localității fiind surprinsă, inamicul a intrat în marginea de nord fără să întâlnească nici o rezistență. În acel moment a sosit în gară primul transport cu un batalion de blindate din divizia a 6-a blindate. Acesta a debarcat imediat și atacând a respins inamicul. Printr'o acțiune mai puternică în după amiaza aceleiași zile în spatele inamicului, acesta a fost distrus.

Tot atunci rușii au atacat pe Akssaj în sectorul corpului 6 armată și l-au respins spre sud, dar au fost opriți de grupul Pannwitz și div. a 8-a cav.

română. Grupul german Pruskowski care apăra calea ferată la trecerea peste Akssaj rămânând astfel cu amândouă flancurile descoperite s'a retras spre S. V. până la Gremjatschij, iar C. 7 A. român și-a repliat stânga până la Iki Sorgakin.

În acest timp au sosit trupele corpului 57 armată blindate cari au luat imediat în primire sectorul est Don, inclusiv calea ferată, și care era sectorul lor de înaintare la începerea ofensivei. Cu prezența acestui corp de armată ar fi trebuit ca situația forțelor germane și române să se ușureze. N'a fost însă așa pentru că inamicul era foarte activ. În ziua de 4.12 a atacat puternic la Scharnutowskay și Dorganoff și cu toată rezistența foarte îndârjită a trei batalioane române, cele două localități au fost pierdute.

În ziua de 5.12 divizia 61 cav. rusă a executat o incursiune spre Budarka — la stânga corpului 7 armată român — fără să fi întâlnit nici o trupă în apărare. Aviația rusă a devenit și ea foarte activă.

Comandamentul armatei a 4-a române, nemai având nici o rezervă, a intervenit să i se trimită în spate o unitate blindată din C. 57 A. german. Ori tocmai atunci, divizia a 6-a blindată și o divizie germană fusese atacată de o brigadă blindată și o divizie de cav. rusă și se găsea în plină luptă; după două zile, acest inamic a fost distrus. La armata a 4-a însă situația era foarte încordată, pentru că nu avea cu ce reacționa dacă inamicul de la Budarka ar fi atacat, fie spre flancul stâng al corpului 7 armată român, fie spre Remontaja, unde era comandamentul acestei armate. Inamicul a rămas însă inactiv și în ziua de 7.12 s'a retras. Este posibil că înfrângerea suferită din partea diviziei a 6-a blindate germană să fi influențat asupra comandamentului armatei a 51-a rusă care temându-se de vre-o eventuală cursă, a dat ordin diviziei 61 cav. să se retragă.

Aceasta era situația la grupul de armate Hoth când s'a luat ofensiva pentru eliberarea armatei a 6-a germane de la Stalingrad.

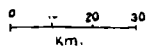
Mareșalul von Manstein, numit comandant el grupului de armate Don, avea în subordine: armata a 3-a română cu toate forțele germano-române aflate în apărare pe Tschir, armata a 6-a germană și grupul de armate Hoth cu armata a 4-a română, armata a 4-a blindată germană, 5 grupe de luptă germane depinzând de detașamentul de legătură german de pe lângă armata a 4-a română, precum și grupul Adam la vest de Don.

Acest grup de armate avea două misiuni:

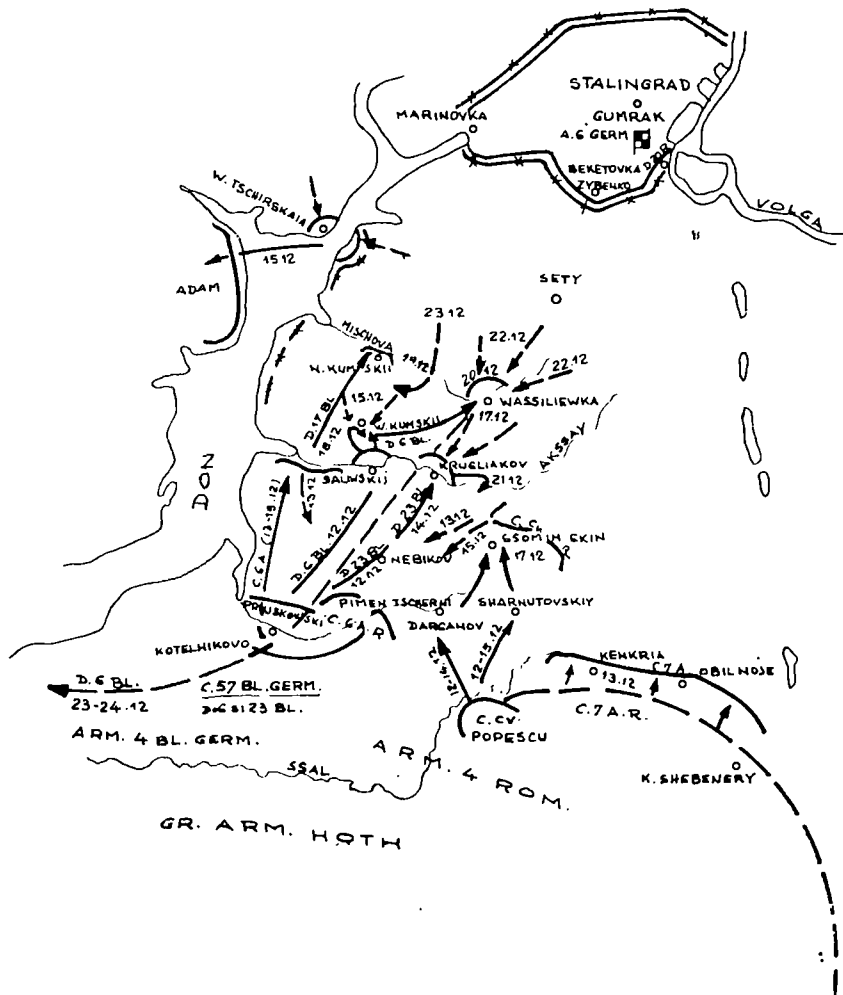
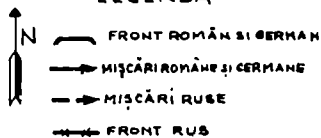
- Să despresoare Stalingradul și să elibereze armata a 6-a germană.
- Să asigure spațiul de la est de marea Neagră, necesar spatelui grupului de armate A aflat în Caucaz, precum și spatele grupului de armate Don al cărui gros opera între Don și Volga.

Prima misiune era incontestabil mai gravă și mai urgentă; execuția ei însă depindea de îndeplinirea celei de-a doua misiune. Nu se putea concepe înaintarea spre Stalingrad între Don și Volga, fără ca spațiul de-alungul Donului inferior până la marea Neagră să nu fi fost în mâinele

OFENSIVA DE DESPRESURARE A ARMATEI 6 - GERMANE EXECUTATĂ DE GRUPUL DE ARMATE HOTH (12- 23.12.42)

LEGENDA

SCHITA Nr. 6.

germanilor. Dacă ne-am închipui că frontul armatei a 3-a române ar fi fost rupt pe Tschir și rușii ar fi ajuns la Rostov, ofensiva de despresurare n'ar mai fi putut avea loc. Deci execuția misiunii principale depindea de îndeplinirea misiunii secundare. Prima trebuia să fie realizată de grupul de armate Hoth; a doua depindea de rezistența armatei a 3-a române pe Tschir.

Conform instrucțiunii operative dată la 1.12 de mare șeful von Manstein, pentru operațiunea «Wintergewitter» (furtuna de iarnă), grupul de armate Hoth a dat ordin:

- Corpul 57 armată blindate să înainteze de-alungul căii ferate de la Kotelnicovo spre nord-est, să distrugă forțele ruse dintre această cale ferată și Don și să facă capete de pod peste râul Akssaj. Continuarea atacului spre Sety (N. E.) va fi ordonată de grupul de armate în raport cu atitudinea inamicului la nord de Akssaj.

- Armata a 4-a română va asigura în adâncime cu corpul 7 armată flancul de est al corpului 57 blindat. Pentru apărarea acestui flanc, diviziile 5 și 8 cavalerie române vor constitui «corpul de cavalerie Popescu» care va cuceri Dorganoff și Scharnutowski, și apoi eşalonate pe dreapta atacului de blindate vor înainta peste Shutoff pe Akssaj.

- Corpul 6 armată român să se mențină pe poziția actuală până la începerea ofensivei; apoi în spatele corpului 57 armată blindat să curețe terenul la N. V. de Kotelnicovo. Ulterior să treacă de Akssaj inferior unde să asigure flancul de vest al corpului 57 blindat.

Acest corp era compus din divizia a 6-a blindată cu efective complete (160 de care de luptă și 40 de tunuri de asalt) și divizia 23 blindată care avea numai 30 de care de luptă.

Mareșalul von Manstein a raportat comandamentului suprem german că aceste două divizii sunt insuficiente pentru misiunea de despresurare, față de forțele inamicului. Hitler i-a trimis corpul 17 armată, care am văzut că a fost angajat la aripa stângă a armatei a 3-a și corpul 48 blindat care și el a rămas tot în sectorul armatei a 3-a române.

Mareșalul von Manstein a cerut corpul 3 armată blindat care se găsea în Caucaz; însă grupul de armate A s'a opus și Hitler nu i l-a dat.

În fine mai aștepta divizia a 17-a blindată și divizia 306 infanterie, cari însă au sosit prea târziu.

Ofensiva a început la 12.12 și până seara divizia a 6-a blindată se găsea pe Akssaj, în timp ce divizia 23 se afla înapoi pe dreapta, la nord de Nobykov.

În ziua de 13.12 divizia a 6-a blindată a făcut un cap de pod peste Akssaj la Saliwski; iar la 14.12 a făcut și divizia 23 blindată un cap de pod la Kruglyakov.

În zilele de 14-17.12, corpul 57 blindat a fost obligat să facă față la puternice contraatacuri de blindate ruse, reușind să mențină capetele de pod peste Akssaj.

Corpul de cavalerie Popescu a cucerit Scharnutowskij, Dorganoff și Ssamochin, căutând să închidă spațiul spre divizia 23 blindată.

Corpul 6 armată român s'a deplasat la vest de calea ferată și a intrat pe Akssaj inferior fără lupte.

Trupele germane din capul de pod de la W. Tschirskaia, la punctul de vărsare a râului Tschir în Don, au fost retrase în ziua de 15.12. Acest cap de pod fusese menținut în vederea unei ofensive de aici a corpului 48 blindat tot spre Stalingrad în legătură cu ofensiva dintre Don și Volga. Cum acest C. de A. se găsea pe Tschir în apărare, și nu putea fi scos de acolo, s'a renunțat la acțiunea lui ofensivă de aici.

În ziua de 18.12 a intrat în bătălie și divizia a 17-a blindată —sosită atunci— între Don și divizia a 6-a blindată și a atins la 19.12 valea Mischkova la Nish-Kumskij, în timp ce div. a 6-a a făcut un cap de pod la Wassiljewka pe aceiași vale. Aici forțele blindate ale grupului de armate Hoth au suferit foarte puternice contraatacuri ruse. O înaintare mai departe fără alte forțe, nu mai era posibilă.

În ziua d 18.12 mareșalul von Manstein considerând situația favorabilă pentru a încerca o ieșire din cerc a armatei a 6-a germană, a trimis la generalul Paulus pe maiorul Eismann cu însărcinarea de a-i expune situația și intențiile grupului de armate Don. Armata a 4-a blindată nu mai putea înainta mult spre nord din cauza reacțiunilor foarte puternice ale inamicului. Dacă armata a 6-a s'ar decide să rupă frontul spre S. V. ar obliga pe ruși să-i facă față, ceea ce ar ușura presiunea asupra armatei a 4-a blindată și aceasta ar putea să mai progreseze către nord mergând înaintea armatei a 6-a. Această operație trebuie executată într'un timp foarte scurt, din cauza situației foarte critice de la stânga grupului de armate Don pe Tschir, provocată prin ruperea frontului italian. Maiorul Eismann trebuia să mai informeze pe generalul Paulus că nu putea să aștepte o îmbunătățire a aprovizionărilor pe calea aerului, din cauza frigului tot mai intens și a mijloacelor limitate de transport aerian.

Generalul Paulus a fost foarte impresionat, constatând că eliberarea ar putea fi atât de apropiată, totuși el a scos în evidență dificultățile și riscurile foarte grave ale unei operațiuni, care dacă n'ar fi reușit ar fi însemnat o catastrofă. Influența decisivă însă asupra hotărârii de luat a avut-o generalul Arthur Schmidt, șeful de stat major al armatei a 6-a. Acesta s'a opus categoric la ideea de a încerca o ieșire, considerând-o ca o imposibilitate. El cerea numai ca armata să fie aprovizionată mai bine.

În ziua de 19.12 armata a 4-a blindată atingând valea Mischkova, mareșalul von Manstein a cerut comandamentului suprem german să autorizeze armata a 6-a să rupă cercul spre S. V. în seara aceleiași zile, fără să mai aștepte răspunsul lui Hitler, a dat ordin armatei a 6-a să aplice instrucțiunea «Wintergewitter» și atacând spre S. V. să caute legătura cu armata a 4-a blindată.

Pentru a ajuta armata a 6-a, au fost pregătite în spatele armatei a 4-a blindate, coloane de camioane cu 3.000 de tone de benzină, ulei și alte materiale, precum și tractoare destinate să tragă artileria armatei.

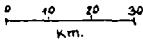
Aceste materiale și mijloace de transport ar fi fost puse la dispoziția armatei a 6-a, îndată după ce s'ar fi realizat legătura cu armata a 4-a blindată.

Rămânea în suspensie evacuarea Stalingradului. Hitler era de acord cu acțiunea de ieșire din cerc către armata a 4-a blindată, dar nu accepta părăsirea orașului Stalingrad. El credea —ceia ce față de enorma superioritate inamică era o imposibilitate— că grupul de armate Don s'ar fi putut menține un timp mai îndelungat la est de Don după ce armata a 6-a ar fi fost liberă, și păstrând în aceslaș timp și orașul Stalingrad. El nu vroia să țină seama că armata a 6-a era slăbită, luptătorii pierduseră mult din rezistența lor fizică din cauza regimului de subalimentație de o lună și jumătate și a frigului intens adăogat peste o permanentă încordare nervoasă epuizantă, și că dacă mai erau capabili să facă un efort ca să iasă din cerc, era tot ce mai puteau face, după care, trebuiau trimiși în refacere. Acest ordin de a se păstra Stalingradul împiedeca pe generalul Paulus să iasă din cerc pentru că erau două misiuni opuse. Ori ieșia din cerc și atunci implicit se renunța la Stalingrad, ori dacă vroia să păstreze Stalingradul nu mai putea să iasă din cerc, și trebuia să aștepte să fie despresurat numai cu forțe din afară, fără nici un fel de efort din partea armatei a 6-a. Un alt motiv —foarte important— care împiedeca ieșirea din cerc, era lipsa gravă de benzină. Cu ceea ce dispunea, putea să-i ajungă pentru o distanță de 30 km. Ori armata a 4-a blindată fusese oprită de ruși la circa 50 de km. sud-vest de Stalingrad, și nu era sigur ca va mai putea, înainta încă cei 20 km., cari ar fi despărțit-o de armata a 6-a ieșită din cerc. Evident că era un risc care în situația desperată în care se găsea această armată, trebuia luat. La 20.12 armata a 6-a avea de ales între a rămânea pasivă în cerc, în care caz distrugerea ei totală era sigură, și de a încerca o ieșire, putându-se salva astfel cel puțin o bună parte din luptători și poate chiar și armament. În acest din urmă caz, inamicul ar fi fost prins între două direcții de efort german și ar fi fost obligat să slăbească presiunea asupra armatei a 4-a blindată ca să facă față armatei a 6-a, ceea ce ar fi permis grupului Hoth să înainteze încă cei circa 2--25 km. ca să întâlnească această armată și s'o ajute să se salveze.

În timp ce armata a 6-a întârzia să ia hotărârea de a rupe cercul, situația pe Tschir s'a înrăutățit așa fel încât grupul de armate Don a fost obligat la 23.12 să scoată divizia a 6-a blindată din frontul armatei a 4-a blindate și s'o trimită pe Tschirul inferior. Astfel misiunea de despresurare a armatei a 6-a germane n'a reușit.

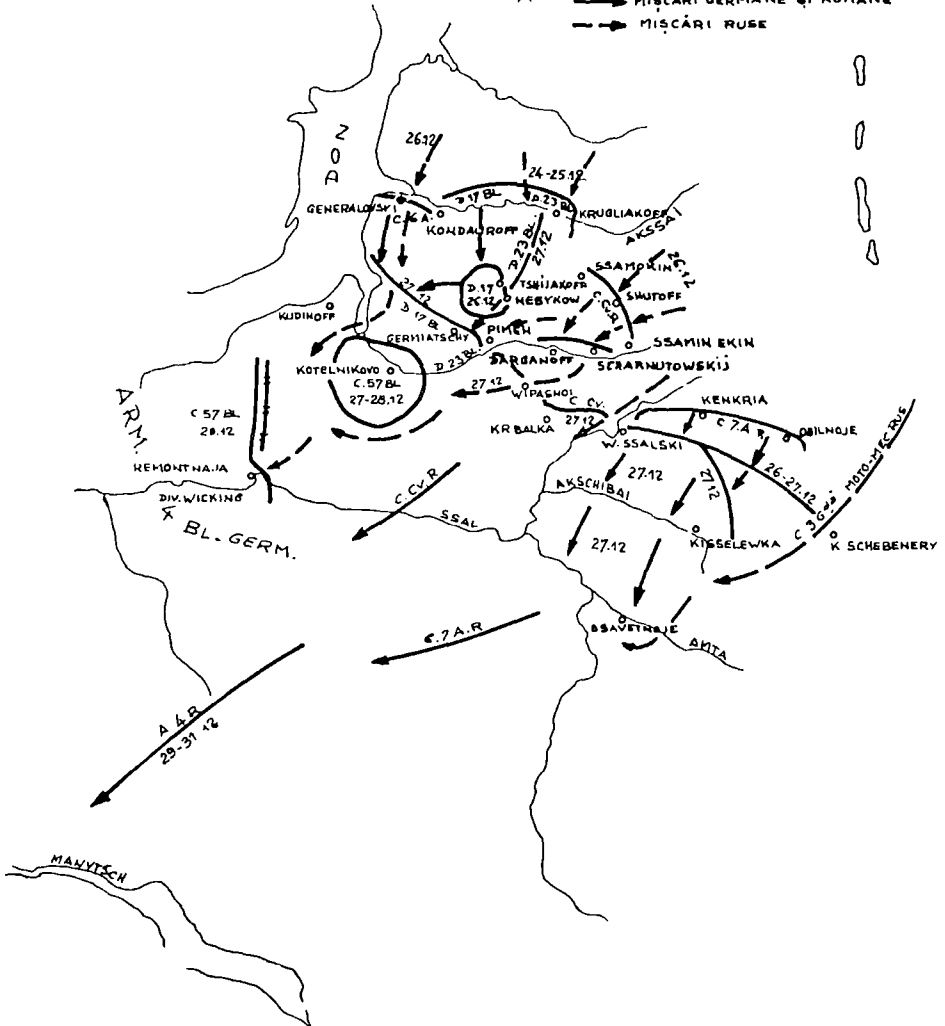
Grupul de armate Hoth a trecut în defensivă și chiar în noaptea de 23/

RETRAGEREA GRUPULUI DE ARMATE HOTH PÂNĂ LA SCOATEREA DIN LUPȚĂ A ARMATEI 4 ROMÂNE (23-28.12.42)

LEGENDA

- FRONT GERMANO-ROMÂN
- FRONT RUS
- MIȘCĂRI GERMANE ȘI ROMÂNE
- MIȘCĂRI RUSE

SCHITA Nr. 7.

24.12 corpul 57 blindat a fost retras și a ocupaț poziție la nord de valea Akssaj întrun cap de pod între Krugliakoff și Kondauroff.

La vest era C. 6 A. român imediat sud de valea Akssaj, iar la est era C. de Cav. Popescu pe linia Ssamochin-Shutoff-Ssamin Ekin, prelungit cu C. 7 A. român pe linia Schoschaldakin-Kenkria-Obilnoje. Aceste fronturi române erau supraîntinse față de efective, și nu aveau nici o apărare anticar. În noaptea da 24/25 inamicul a atacat C. 57 A. cu o mare superioritate de care de luptă, dar acesta s'a menținut pe poziție. În ziua de 25.12, aflând că inamicul pregătește atacuri în sectoarele române, grupul Hoth a retras div. 17-a blindată din front și a instalat-o ca rezervă în zona Nebykow-Tschilekoff.

În dimineața de 26.12 rușii au atacat cu care de luptă la Generalowski dreapta corpului 6 armată român. În câteva ore, diviziile române au fost scoase din poziție. O parte din trupe s'au retras peste Don (care era înghețat), altele s'au retras spre sud. O încercare a comandantului diviziei a 2-a române de a organiza în grabă o rezistență pe o poziție la circa 10 km. sud, a fost zdrobită de tancurile ruse. Trupele retrase spre sud au fost regrupate la Kudinoff (25 km. sud Akssaj).

În acelaș timp, și corpul de cavalerie a fost atacat și obligat să se retragă pe linia Darganoff-Scharnutowskij. Din cauza presiunii continui a inamicului, grupul de armată Hoth s'a retras în noaptea de 26/27 pe linia Ketschener-Schebenery-Werchne, Ssalski-Krainjapa Balka-Gremjatschy-Werch. Kurmojarskaja. În noaptea următoare, armata a 4-a română simțind presiunea inamicului la dreapta corpului 7 armată, pentru a evita o întoarcere a flancului —la care n'ar fi avut cu ce face față— a retras dreapta până la Kisselewka.

Inamicul atacând la 27.12, a respins corpul de cav. român și div. 23 blindată germană și a cucerit localitățile Wipassnoi și Pimen Tscherni. Prin aceasta, stânga corpului 7 armată român rămânând descoperită, întreg corpul de armată s'a retras pe valea Akschibai-Kisselewka menținând dreapta pe loc. Aici a fost atacat imediat de corpul 3 gardă motomecanizat rus. Divizia a 4-a infanterie română și Corpul de cavalerie au luptat cu mare vitejie; au fost însă obligați să continue retragerea până la Ssawetnoje. Aici însă odată cu trupele române au ajuns și carele de luptă ruse, astfel că n'a fost posibil să ocupe poziția și au continuat retragerea spre sud-vest.

Ne mai având nici o capacitate de luptă, armata a 4-a română a fost complet retrasă din bătălie. Trei din diviziile acestei armate (1, 2, și 4 inf.) luptau de opt luni neconținut, fără să fi avut efectivele împospătate, iar divizia a 18-a luase parte la luptele din Crimeia și de acolo a fost adusă prin marșuri foarte lungi pe jos până la sud de Stalingrad. Corpul de cavalerie nu era nici el într'o stare mai bună. Toate trupele erau literalmente extenuate de oboseală, de ger și de lipsa oricărui adăpost. Obliga-

te să suporte în câmp deschis frigul intens al iernii siberiene și lipsită de armament anticar, moralul acestor trupe era zdruncinat. Mai ales această neputință de a lupta în contra blindatelor ruse le-a creat o stare de revoltă sufletească, amestec de amărăciune neștiind din experiența atâtor lupte că nici cel mai temerar curaj nu poate înlocui un proiectil anticar bine plasat. Masa formidabilă a carelor de luptă, așa cum au avut rușii în contraofensiva din fața grupului de armate Hoth, nu putea fi combătută de cât tot cu care de luptă și cu un numeros material anticar. Trupele române după cum am văzut și mai sus— nu aveau nici unele, nici altele.

După scoaterea lor din bătălie, au fost îndreptate spre țară prin marșuri pe jos. Corpul de cavalerie Popescu a fost desființat. Diviziile 5 și 7 cavalerie urmau să fie transformate în divizii blindate. Germania însă n'a putut să predea de cât materialul pentru un singur divizion, care a fost repartizat regimentului 4 cavalerie din divizia a 8-a cav.

Astfel s'au terminat operațiile armatelor 3 și 4 române.

Comandamentul grupului de armate român de la Rostov a fost dizolvat după ce și armata a 4-a a fost retrasă din front.

Acum mai rămăseseră în Caucaz diviziile 1, 2, și 3 munte și diviziile 6 și 9 cavalerie, cari luptau încadrate în armata a 17-a germană.

Pe coasta mării de Azov mai erau diviziile 4 munte și 24 infanterie și în Crimeia diviziile 10 și 19 infanterie.

În afară de aceste divizii, mai menționăm prezența diviziilor 20 inf. și 1-a cavalerie încercuite la Stalingrad. Aceste două divizii au luptat cu o desăvârșită bravură până la 31.1.1943, ultima zi a rezistenței armatei a 6-a germană. Supravețitorii acestei bătălii implacabile au împărțășit mai departe soarta camarazilor lor germani în prizonieratul rusesc.

Despre trupele acestor divizii, mareșalul Paulus se exprimă astfel: «Eu datorez o mențiune particulară contingentelor române cari au luptat în rândurile armatei mele. Când aceste trupe au fost normal sprijinite de arme grele la fel cu acelea cari dădeau sprijinul lor infanteristului german, s'au bătut vitejește sub conducerea ofițerilor lor și au suportat lipsurile cu o remarcabilă răbdare».

În bătălia de la Stalingrad rușii au arătat pentru prima oară enorma lor superioritate numerică. Această superioritate a fost de altfel, constată —sau mai bine zis dedusă— de generalul Halder numai la câteva luni după începerea războiului. În carnetul lui de note zilnice pe data de 11.8.41 scrie: «Din situația generală apare tot mai clar că Rusia colosală, care în mod conștient a pregătit războiul cu toată lipsa de reținere proprie statelor totalitare, a fost subevaluată de noi. Această constatare se referă atât la puterea de organizare, cât și la aceia economică, la serviciul de transporturi, dar înainte de toate, la puterea militară. Noi am evaluat puterea inamicului la începutul războiului la circa 200 de divizii. Acum

ele numără deja 360. Aceste divizii nu sunt desigur înarmate și echipate în sensul nostru, și sunt conduse tactic cu totul insuficient. Inșă ele sunt prezente. Și dacă sunt distruse o duzină, rusul scoate o altă duzină în loc. La aceasta se adaugă câștigul de timp, pentru că el este aproape de isvorul lui de putere și noi ne depărtăm tot mai mult de el. Astfel trupa noastră dusă dintr'un loc în altul pe mari întinderi, este expusă mereu fără adâncime, atacurilor inamicului. Acestea au în parte succes, tocmai fiind că trebuie să lăsăm mult prea multe găuri pe spații uriașe».

Această superioritate numerică, a fost învinsă în campania din 1941, pe de o parte prin concepția manevrieră a bătăliilor, prin calitățile evidente ale comandanților germani și valoarea și viteja incontestabilă a luptătorilor, iar pe de altă parte, a slăbiciunii comandamentului rus și poate — în parte — lipsei de voință a trupelor ruse de a lupta pentru regimul comunist. Această voință s'a redresat pentru prima oară în fața Moscovei și apoi ea s'a întărit mereu datorită fatalismului rus. Tot odată comandamentul rus, pe baza experiențelor din 1941, a învățat din bătăliile conduse de generalii germani, cum se pot executa manevre de învăluire și ce importanță capitală are superioritatea de forțe în locul voit și în momentul voit, trăgând concluzii strategice și tactice în favoarea lor. Această superioritate colosală numerică a fost de altfel arma principală a comandamentului superior rus. El a știut — începând din 1942 — să profite de gravele greșeli strategice și tactice ale lui Hitler — și punând neconținut în valoare această superioritate numerică, a luat inițiativa operativă, pe care n'a mai lăsat-o până la capitularea Germaniei.

Mareșalul von Manstein spune: «Se admite în general astăzi că apărarea constituie cea mai puternică formă a luptei; dar aceasta nu este adevărat de cât dacă este organizată destul de eficace pentru ca adversarul să se uzeze în contra frontului defensiv. În Rusia nu putea să fie vorba despre asemenea defensivă. Numărul diviziilor germane disponibile nu erau suficiente pentru a organiza o astfel de apărare.

Adversarul, dispunând de o enormă superioritate numerică, avea întotdeauna facultatea, masându-și forțele în fața punctelor particulare, să realizeze străpungeri într'un front ținut foarte slab, cu rezultatul că unitățile germane nu puteau să scape încercuirilor». În alte capitole el arată de exemplu că în Februarie 1943 superioritatea rusă pe frontul grupului de armate era de 8 la 1, iar în vara aceluiaș an în Iulie era de 7 la 1. Evident că această superioritate era numai în sectoarele de luptă în plină activitate; în celelalte sectoare ea se limita la un raport de 3 la 1, sau 2 la 1; totuși exista în toată lungimea frontului din Rusia. Marea mulțime a diviziilor ruse nu putea fi învinsă de cât numai prin manevre strategice învăluitoare, pe spații mari, în cari să fie prinse și încercuite cât mai multe forțe inamice. În 1941, prin astfel de largi manevre, al căror scop era distrugerea armatelor inamicului, s'au obținut rezultate uluitoare.

Dacă s'ar fi aplicat și în 1942 același principiu — distrugerea forțelor militare ale Rusiei — rezultatele ar fi putut să fie altele de cât acelea pe cari le-am trăit. În baza acestui principiu, comandamentul suprem german trebuia să urmărească inamicul până la Stalingrad, pe care să-l fi cucerit cu totalitatea forțelor, așa cum fusese prevăzut prin planul strategic din Aprilie 1942. Apoi, ținând seama mai departe de același principiu al distrugerii forțelor — mai ales că numărul de prizonieri din ofensiva de la Woronesh la Stalingrad fusese redus, ceea ce însemna că inamicul avea grosul forțelor în altă parte — cele două grupuri de armate trebuiau să se îndrepte cu grosul lor pe o direcție generală nord, către Saratrov-Gorchi, căzând astfel în spatele forțelor de pe Don, și împiedecând realizarea uriașei concentrări de forțe de la Vest și Sud Stalingrad. Această operație ar fi trebuit să fie acoperită spre sud, pe cursul inferior al Donului, pe o linie generală Rostov-Stalingrad, față de eventuale acțiuni ofensive inamice din spre Caucaz sau stepa Kalmucă.

Prin această operație, ofensiva rusă începută la 19.11.42 în cotul Donului și în stepa Kalmucă n'ar mai fi avut loc, iar grupul de armate Weichs cu armata a 2-a germană, armata a 2-a ungară, armata a 8-a italiană și armata a 3-a română, în loc să fi fost lăsată pradă puternicelor ofensive ruse, pe poziții fără adâncime și fără divizii blindate, ar fi constituit brațul fix al unui clește enorm, care s'ar fi strâns în jurul armatelor ruse de pe Don.

Niciodată călcarea acestui principiu n'a avut efecte mai dezastruoase și cu urmări mai depărtate, schimbând definitiv cursul războiului, pentru că nici odată în anii de război cari au mai urmat, germanii n'au mai avut o situație strategică atât de favorabilă unei bătălii uriașe de distrugere.

OPERAȚIILE DIN CUBAN (IANUARIE-OCTOMBRIE 1943)

Schița n.º 8

Grupul de armate A (mareșalul Ewald von Kleist) care înaintase în Caucaz și ajunsese pe pantele de nord ale munților Caucaz până în regiunea Grosny, a fost obligat să se retragă din cauza situației de la Stalingrad. Armata 1-a blindată s'a retras pe la Rostov, iar armata a 17-a (general Richard Ruoff) s'a retras în Cuban. Această armată dispunea de 11 divizii germane, precum și de urmă toarele divizii române: corpul de cav. cu div. 6 și 9 cav., div. 1, 2 și 3 munte și div. 10 și 19 inf. aduse ulterior din Crimeia în Cuban.

La data la care a început retragerea, armata a 17-a era întinsă de la Novorossiysk (pe coasta mării Negre) până la Nalchik unde se găsea divizia a 2-a munte română; de la Nalchik la Grosnij erau elemente din armata 1-a blindată germană.

Retragerea s'a făcut în condiții foarte grele din cauza drumurilor desfundate. Corpul 49 munte german, care era cel mai înaintat spre est, s'a retras foarte încet, având tot timpul inamicul pe urmele lui, deplasându-se din poziție în poziție, astfel că la sfârșitul lunii Ianuarie se afla cu aripa dreaptă la Est de Krasnodar, în legătură cu corpul 44 armată german, iar stânga era retrasă spre marea de Azov. De aici, întreg frontul armatei pivotând pe dreapta la Novorossiysk s'a retras pe poziții succesive până la începutul lunii Aprilie, când a intrat în poziția aleasă pentru rezistență în capul de pod din Cuban, pe linia generală Novorossiysk-Neberdzhavkaia-Kijevskoe-Krasniy Oktyabr-est-Kurchanskiyliman (toate aceste puncte în poziția germano-română. Din cauza noroiului adânc de pe comunicațiile nepetruite ale regiunii, multe mijloace de transport — în special auto — s'au împotmolit și au fost pierdute. Terenul fiind peste tot moale, erau zile când nici o mișcare nu mai era posibilă, și chiar terenurile de aviație deveniseră de neîntrebuințat, ceia ce îngreuna mult aprovizionarea.

În zona Novorossiysk terenul este frământat, ajungând până la 540 m. înălțime și acoperit complet de păduri, în afară de partea de vest a golfului Novorossiysk, care prezintă o bandă lată de circa 5 km., ușor accesibilă din spre mare. La nord de Neberdzhavkaia terenul coboară către valea Adagum, care pe circa 10 km. până la vărsarea în râul Cuban, este

REZISTENȚA ARMATEI 17 ÎN KUBAN (1.4.43-14.9.43) ȘI EVACUAREA CAPULUI DE POD (15.9.43-9.10.43.)

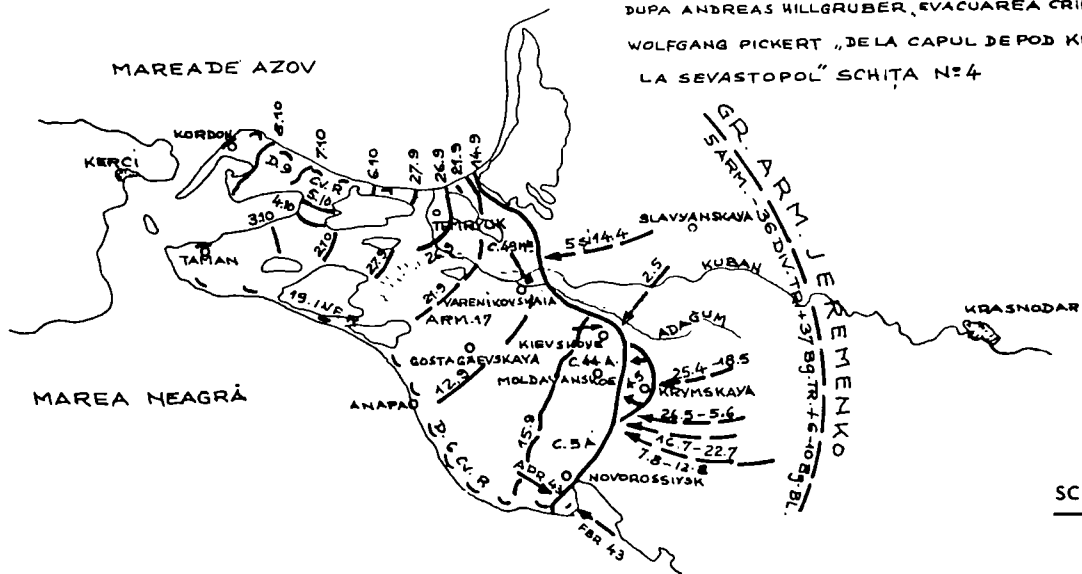
0   10   20   30
km.

LEGENDA

- POZITIA GERMANO-ROMÂNĂ
- ATACURI RUGE
- ⤴ POZIȚII DE RETRAGERE GERMANO-ROMÂNE

DUPĂ ANDREAS HILLGRUBER, EVACUAREA CRIMEEI 1944 pag.10 SI
WOLFGANG PICKERT „DELA CAPUL DE POD KUBAN
LA SEVASTOPOL” SCHIȚA N°4

SCHIȚA Nr. 8.

mlăștinoasă. La nord de râul Cuban terenul este jos și mlăștinos până la marea de Azov.

În fața armatei a 17-a, se afla grupul de armate Ieremenko, compus din 5 armate cu un total de 36 divizii de trăgători, 37 brigade de trăgători, mai multe brigade blindate și 2 flote aeriene.

Cu toate greutatea de circulație, inamicul a fost în continuă activitate pe timpul iernii și în primavară. Era vizibil că încerca prin toate mijloacele să împiedice armata a 17-a să se stabilească pe o poziție și s'o împingă direct în Crimeia. De altfel cu superioritatea de care dispunea, putea să-și impună acest scop și să spere în realizarea lui.

La începutul lunii Februarie a executat o debarcare la S. V. Novorossiysk pe banda de teren netedă de-alungul golfului și a reușit să împingă pe înălțimi forțele apărării de pe această coastă și să-și facă un cap de pod. De asemenea în cursul lunilor Februarie și Martie s'au dus lupte aprige în jurul localității Krymskaya, care era cel mai înaintat vârf al poziției de rezistență, și unde inamicul putea fi ținut pe loc un timp mai îndelungat.

Poziția germano-română era ocupată de C. 5 A. la sud C. 44 A. mijloc și C. 49 munte la aripa de nord. Diviziile române din poziția de rezistență nu constituiau un front separat, ci ocupau sectoare între diviziile germane. Divizia a 9-a cav. făcea siguranța pe coasta mării de Azov, iar diviziile 6 cav. și 19 inf. apărau coasta mării Negre de la golful Novorossiysk spre N. V. Diviziile 1, 2 și 3 munte și divizia a 10-a se găseau în apărare pe poziția de rezistență. Comandamentul corpului de cavalerie (general Cealák) era instalat la Gostagajevskaya și avea misiunea să se îngrijească de situația materială și morală a diviziilor de cavalerie.

La începutul lunii Aprilie, armata a 17-a a executat un atac asupra capului de pod rus de la Novorossiysk. Acest cap de pod a fost ținut în permanență sub focul artileriei germane, dar din cauza greutatea de circulație din spatele poziției în lunile Februarie și Martie germanii nu-și puteau aduce muniție suficientă și deci trebuiau să facă economie. Aici a fost de un ajutor prețios acțiunea tunurilor antiaeriene 8,8, ale diviziei a 9-a antiaeriană germană comandată de generalul Wolfgang Pickert. Prin intervenția acestei artilerii cu proiectile antiaeriene și luminoase s'a împiedecat mult aprovizionarea pe mare a rușilor din capul de pod Novorossiysk. Proiectilele luminoase aveau o parașută care se deschidea la o anumită înălțime, astfel că înainte de a cădea, luminau marea pentru câteva minute, ceea ce permitea artileriei corpului 5 armată să execute trageri asupra vaselor de aprovizionare ruse și pe timpul nopții.

Atacul german la sud-vest de Novorossiysk a fost precedat de o puternică pregătire de artilerie, la care au participat artileria antiaeriană, o numeroasă aviație de vânătoare și bombardament germană, precum și aviație română și slovacă. Cu toată puterea formidabilă a acestui bom-

bardament, efectul asupra inamicului a fost slab. Linia de luptă a acestuia era adăpostită în pădure și în regiune muntoasă unde nu era văzută și era greu de atins, iar artileria inamică se găsea pe malul de est a golfului, foarte bine adăpostită în teren frământat și acoperit. Atacul german s'a executat de părți din diviziile 125 și 73 inf. germane și div. a 4-a munte germană pe muntele Myshako. Luptele au durat două săptămări cu rezultate foarte modeste pentru atacatori. La 21 Aprilie germanii au încetat orice atac.

În timp ce această acțiune avea loc la aripa de sud a frontului, rușii au atacat la 5 Aprilie la aripa de nord pe direcția Slaviyanskaya-Temriuc, dar au fost respinși de trupele germano-române ale corpului 49 munte. Atacul a fost reluat cu mai multă intensitate la 14 Aprilie și după 4 zile de lupte sângeroase, a fost din nou respins. Rușii au lăsat pe teren 40 de care de luptă și numeroase avioane au fost doborâte de aviația și apărarea antiaeriană a apărării.

La sfârșitul lunii Aprilie rușii au executat primul lor mare atac în regiunea Krymskaya. Bătălia a durat cu mici întreruperi până la 18 Mai. O situație critică pentru poziția germano-română a fost creată la 2 Mai printr'un atac neașteptat la Kiyerskoye (7 km. N. V. Krymskaya). În fața acestei localități terenul era mlăștinos pe o mare suprafață; o acțiune puternică era socotită ca neprobabilă. Rușii însă au atacat chiar și cu blindate. Situația a fost restabilită printr'un contraatac puternic.

Bătălia în jurul localității Krymskaya a fost crâncenă și la 4 Mai arma-ta a 17-a a dat ordin să fie părăsită. Acesta a fost singurul succes al rușilor. Pierderile lor în infanterie au fost extrem de grele și în plus au mai pierdut 159 de care de luptă și 173 de avioane.

La 26 Mai rușii au deslănțuit al doilea mare atac în zona localității Moldavanskoe (vest Krymskaya) și mai la sud. Bătălia a durat până la 5 Iulie și a fost extrem de sângeroasă. Rușii au pus toată puterea lor în artilerie, aviație și infanterie ca să rupă poziția armatei a 17-a. Dacă ar fi reușit ar fi putut să arunce cele două aripi ale apărării de o parte în marea de Azov, de cealaltă parte în marea Neagră. Dar apărarea a rezistat. După 10 zile de lupte fără oprire poziția germano-română era neschimbată. Rușii au suferit —ca de obicei— pierderi extrem de grele în infanterie, care a fost împinsă la atacuri succesive fără nici un fel de reținere, precum și 100 de care de luptă cari au fost distruse și 350 de avioane doborâte.

Un alt atac puternic a fost dat de ruși între 16-22 Iulie tot în regiunea vest Krymskaya, reușind să cucerească o parte din poziția de rezistență în sectorul de atac, dar fără să rupă frontul.

În fine între 7-12 August rușii au executat atacul cel mai violent tot în regiunea Moldovanskoe cu o superioritate colosală (17 divizii de trăgători și 2 corpuri blindate). Mult încercatele divizii germane și române au rezistat și acestui atac, provocând inamicului pierderi necrezut de mari.

În toate aceste operații, aviația și artileria antiaeriană au dat trupelor terestre un sprijin necondiționat și foarte eficace. Aviația inamică era foarte numeroasă și în continuă activitate ziua și noaptea, pe front și în spate până la Kerci. Aviatorii ruși au aruncat bombe cu fosfor asupra trupelor din poziția de rezistență și asupra înălțimilor împădurite aprinzând și arzând mari suprafețe de păduri. În spatele frontului au bombardat și mitraliat localitățile unde presupuneau că ar fi comandamente, sau unde observau mișcări de trupe; în repetate rânduri au încercat să distrugă podul de la Temriuk și să împiedice circulația între Kerci și Taman peste strămtorea Kerci. Apărarea antiaeriană executată de unitățile diviziei a 9-a tunuri antiaeriene, și apărarea aeriană a aviației de vânătoare au provocat pierderi grele aviației inamice împiedicând-o să aibă vre-un succes. Tot aici cunoscutul colonel aviator Rudel, renumit vânător de care de luptă, având la bordul avionului două tunuri de 37 mm. jumelate, a executat primele lui atacuri de precizie asupra bărcilor rusești cari încercau o debarcare în regiunea de lagune de la flancul de nord al poziției germano-române.

În timp ce aceste operații se desfășurau în capul de pod de la Cuban, situația la aria de sud a grupului de armate sud (mareșal von Manstein) și a armatei a 6-a din grupul de armate A devenea tot mai critică, obligând această aripă să se retragă de alungul coastei de nord a mării de Azov spre Melitopol. Capul de pod Cuban fusese menținut de Hitler în scopul de a constitui o bază de plecare la ofensivă din acest cap de pod în Caucaz, în cazul că situația la nord de marea de Azov i-ar fi permis să ia și acolo inițiativa operațiilor. Ori în tot timpul verii anului 1943, rușii au dovedit că sunt mult superiori numeric și că nu numai că nu mai era posibilă o reluare a unei ofensive către cotul Donului, dar nici cel puțin nu se putea organiza un front pe care inamicul să poată fi oprit. Retragera germană de la nord de marea de Azov obliga pe Hitler să ordone părăsirea Cuban-ului și trecerea armatei a 17-a în Crimeia. Cum pe lângă cele 11 divizii germane se mai găseau în Cuban 7 divizii române, mareșalul Antonescu a intervenit în cursul vizitei pe care a făcut-o lui Hitler la 2-3 Septembrie 1943, ca acesta să decidă retragera din Cuban.

La 4 Septembrie Hitler a dat ordin mareșalului von Kleist comandamentul grupului de armate A (armata a 6-a refăcută din grupul Holidt și armata a 17-a) să pregătească și să execute evacuarea Cuban-ului și să organizeze apărarea Crimeei. Astfel la începutul lunii Septembrie 1943 armata a 17-a a primit ordin de evacuare și retragere în Crimeia. Înainte însă de a se începe evacuarea, rușii au debarcat în noaptea de 10/11 Septembrie, după o puternică pregătire de artilerie, în portul Novorossiysk; aruncarea lor în apă a cerut două zile de lupte. La 14 Septembrie un alt atac dat la Moldavanskoje a fost respins distrugând 32 de care de luptă.

În noaptea de 14/15 Septembrie s'a început retragerea, după un plan bine stabilit pe poziții succesive și apropiate între ele la circa 20 de km. la centru și 5-10 km. la aripa de nord. S'a putut scoate tot materialul, s'au aruncat în aer toate podurile și instalațiile importante pentru inamic. Salturile dintr'o poziție în alta s'au făcut la intervale de timp diferite (de la 3-7 zile), atât cât impunea evacuarea materială; iar ultimele salturi și trecerea la Kerçi nu s'au făcut pe la Taman —cum era de așteptat— ci prin mica peninsulă —Kordon— de la nord de Taman, ceia ce a încurcat pe ruși. În timpul acestei acțiuni, rușii au executat un atac local cu tancuri la nord de Anapa —pe coasta mării Negre— la 25 Septembrie în contra ariergărzii și au distrus două tunuri a. a. cari nu aveau apărare contra carelor. Un alt atac s'a dat în noaptea de 29/30 Septembrie printr'o debarcare la sud de satul Golubitskaya și care s'a terminat cu distrugerea totală a inamicului de către trupele locale. În fine un alt atac la Taman la 3 Octombrie a fost dat în gol, pentru că trupele s'au retras pe la nord. Ultima ariergardă a trecut la Kerçi în noaptea de 9/10 Octombrie sub acoperirea unui puternic foc de artilerie.

Astfel s'a terminat această lungă bătălie a armatei a 17-a, care a durat —cu mici întreruperi— 7 luni și jumătate.

Actele de bravură ale luptătorilor germani și români au fost nenumărate. Diviziile române au primit acelaș armament anticar pe care îl aveau și diviziile germane, inclusiv Faust-patronen și Ofenrohr, armament pentru apararea apropiată a infanteristului contra carelor de luptă și s'au organizat centre de instrucție în spatele frontului unde treceau rând pe rând toate unitățile să se exercite în mânăuirea acestui armament. În această situație, trupele române au dovedit aceeași capacitate de rezistență la atacurile carelor de luptă ruse ca și trupele germane.

Sigur că pierderile apărării au fost destul de mari; însă au fost incomparabil mai mici de cât ale rușilor, cari își trimeteau infanteria în valuri nesfârșite la atac, sperând că poate unul din aceste valuri va reuși să intre în poziția inamică, adăpostit de miile de cadavre ale valurilor precedente; în plus rușii au mai pierdut 1045 de blindate și 2280 de avioane.

BOMBARDAMENTUL AERIAN AMERICAN DE LA PLOEȘTI-CÂMPINA LA 1 AUGUST 1943

Un eveniment izolat și care poate să apară fără legătură cu războiul României în Rusia a fost bombardamentul american executat asupra regiunii petrolifere române Ploești-Câmpina la 1 August 1943. El însă ar fi avut un efect cât se poate de grav asupra purtării acestui război dacă ar fi reușit. Prin acest bombardament, americanii au urmărit să distrugă forța care punea în mișcare motoarele fabricilor, avionelor, mașinilor și blindatelor germane. Sursa cea mai bogată de benzină și alte produse petrolifere de care dispunea Germania era regiunea petroliferă română de pe valea Prahovei. Dacă rafinările române din această regiune ar fi fost distruse, o mare parte din puterea ofensivă germană ar fi fost anihilată și victoria Rusiei —aliata puterilor occidentale— ar fi venit mai repede și mai sigur. De aceea consider că este aici locul să fie expus, pentru că acest bombardament a fost executat tocmai în acele zile când trupele române și germane din Cuban erau supuse celor mai furioase atacuri ruse.

Ideia acestui atac n'a venit în mintea americanilor dintr'o dată, ci a urmat o anumită cale. În luna Mai 1942 —deci 15 luni mai înainte— 23 de bombardiere «Liberators» (B-24) au plecat din Florida să bombardeze Tokio. Această grupă se numea («Halpro» după numele comandantului ei, colonelul Harry Halvorsen. Aceste avioane erau de construcție nouă, cu o lărgime la aripi de 34 de m. și o greutate de 27 de tone. Zborul lor spre Tokio s'a oprit la Khartoum în Sudan, unde în așteptare de noi ordine, li s'a schimbat misiunea. Statele-Unite declarând război României la 5 Iunie 1942, gruparea «Halpro» a primit ordinul să bombardeze Ploești. Cum distanța până la Ploești era prea mare pentru durata de zbor a acestor avioane, Washington a cerut aprobarea Moscovei ca —după executarea bombardamentului— să li se permită să aterizeze în spatele liniilor ruse. Moscova întârziind cu răspunsul, la 11 Iunie orele 22.30 «Halpro» având numai 13 avioane —celelalte erau în reparație— a zburat peste Turcia și ajungând la Costanța s'a îndreptat spre Ploești, unde de la o înălțime de 4000 m. și-au aruncat bombe și s'au întors spre baza lor de plecare. Efectul a fost cu totul neînsemnat. Despre acest bombardament nu s'a publicat nici un comunicat nici în România, nici

în Germania. El a constituit însă un avertisment și apărarea antiaeriană a regiunii petrolifere române —care și așa era destul de puternică - a fost întărită și mai mult Petrolul românesc reprezenta pentru Germania sursa vitală a războiului, iar acest raid putea să fie repetat cu un număr mult mai mare de avioane.

Comandamentul suprem american, trăgând concluziile din acest bombardament, a apreciat că o forță aeriană bine pregătită putea să ajungă de-asupra rafinăriilor de la Ploești și să le distrugă. Proiectul acestui atac a fost prezentat la conferința de la Casablanca; Roosevelt și Churchill l-au aprobat imediat. Distrugerea capacității de producție petroliferă română însemna o lovitură foarte grea dată lui Hitler și de aceea cu toate riscurile de prevăzut, operația trebuia încercată.

Cu organizarea și executarea acestui al doilea bombardament a fost însărcinat colonelul american Iacob Smart. Planul a primit numele de «Tidal Wave» (Furia mării) și trebuia să fie executat de forța a 9-a aeriană. Colonelul Smart s'a decis să execute bombardamentul la înălțime foarte joasă (en rase-mottes) pentru mai multe motive. Era pentru prima oară când americanii executau un atac în zbor la suprafața pământului, deci se putea realiza surprinderea. Toate atacurile aeriene americane erau executate de la mare altitudine; se putea deci presupune că germanii nu se vor aștepta la Ploești la un atac la 20 de metri de-asupra pământului și nu vor fi, pregătiți să facă față unui astfel de atac. Apoi s'a luat în considerare precizia bombardamentului; aruncarea bombelor la înălțime joasă poate fi mult mai precisă de cât de la mare înălțime. Un alt motiv a mai fost acela datorit rețelei radar care nu putea prinde avioane cari zburau foarte jos. Și în fine, avioanele zburând cu o mare viteză, ar fi oferit tunurilor și mitralierelor ținte foarte fugitive, cari ar fi dispărut din linia lor de ochire extrem de repede și deci pierderile în avioane ar fi fost relativ neînsemnate.

Cinci grupe de Liberators cu un total de 175 de bombardiere au făcut în vara anului 1943 în regiunea Benghazi (Cirenaica) exerciții numeroase de zbor la joasă altitudine și bombardament asupra unor machete cari reprezentau orașul Ploești cu toate rafinăriile lui, precum și rafinăria de la Câmpina. O repetiție generală a fost făcută în ziua de 31 Iulie. În aceeași zi —prin dispoziții luate de la Washington— s'a interzis generalului Brereton și coloneilor Smart și Timberlake să participe la raidul de la Ploești. Aceștia pregătiseră raidul, deci cunoșteau prea multe secrete militare și nu trebuiau să fie expuși să cadă prizonieri.

În ziua de 1 August, înainte de zorii zilei, cele cinci grupe de bombardiere și-au luat zborul spre nord pe direcția generală Benghasi-Corfu-Pitești-Târgoviște-Florești (27 km. N. Ploești)-Ploești. Proiectul prevedea că atacul să vină din spre nord, adică dintr'o direcție la care apărarea a. a. a regiunii petrolifere nu se aștepta și deci nu era pregătită să facă față

cu totalitatea mijloacelor ei de foc. Pe timpul zborului 10 avioane s'au întors la bază din cauze de defecțiune a motoarelor, iar unul s'a prăbușit în mare, astfel că la obiectiv au ajuns numai 164. În Bulgaria, de-asupra Balcanilor, din cauza unei cețe, cele trei grupe dinapoi au rămas în urmă. Primele două grupe ajungând la Târgoviște au greșit direcția de zbor. În loc să se îndrepte spre Florești —la nord de Ploești— s'au îndreptat spre S. E. și numai când au ajuns aproape de București și-au dat seama de greșală și au schimbat direcția spre nord. Din această cauză, bombardierii acestor grupe n'au mai putut bomba obiectivele pentru care se pregătiseră în exercițiile de la Benghasi: Fiecare pilot își cunoștea obiectivul așa cum se prezenta venind din spre nord; acum însă zburând din spre sud, obiectivele aveau alt aspect și atunci fiecare bombardier a atacat un obiectiv oarecare. În plus celelalte trei grupe rămase în urmă n'au putut participa la bombardamentul primelor două grupe și au intervenit după ce acestea și-au terminat bombele. Ultima grupă avea misiunea să atace rafinăria «Steaua Română» de la Câmpina.

Atacul s'a executat între orele 12-12.30 de către toate grupele, la o altitudine variind între 3 și 15 metri. Pentru ca să-și atace obiectivele, bombardierii erau obligați să ia înălțime ca să treacă pe deasupra coșurilor rafinăriilor. Au fost distruse în total sau în parte rafinăriile Astra română, Steaua română, Creditul minier, Columbia aquila și Concordia vega.

Apărarea a. a. germană care înconjura cu o centură de numeroase guri de foc întreg complexul de rafinării, era compusă din baterii de mitraliere, tunuri a. a. ușoare și tunuri de 8,8. Toate aceste unități, împreună cu aviația de vânătoare germană și română și-au făcut datoria din plin. Americanii au pierdut 45 de bombardiere doborâte în luptă; 8 au aterizat în Turcia, unde au fost internate; 23 au aterizat în Sicilia, Cipru și Malta și 88 au ajuns la Benghasi. Din acestea din urmă numai 33 mai erau capabile de zbor. Din personalul navigant american, 108 au fost făcuți prizonieri în România.

Acest bombardament a provocat indiscutabil pierderi grele rafinăriilor române, dar n'a reușit să împiedice aprovizionarea germană cu petrol românesc; în schimb pentru americani —față de pierderile pe care le-au suferit în avioane— a fost un adevărat dezastru.

Incepând din Aprilie 1944, alte numeroase bombardamente s'au abătut asupra României pornind de pe terenurile de aviație de la Bari și Brindisi din Italia.

APARAREA ȘI EVACUAREA CRIMEEI (9 Oct. 1943-12 Mai 1944) (Schița n.º 9)

Armata a 17-a germană (general Jaenecke) dispunea numai de 2 divizii germane și 7 divizii române. Celelalte divizii germane, cari luptaseră în cadrul acestei armate în Cuban au fost trimise armatei a 6-a germane care opera la nord de marea de Azov. Cu aceste 9 divizii —din cari nici una nu era blindată— nu se putea realiza o apărare de lungă durată în folosul aripei de sud a frontului de est. Pe de o parte ofensiva rusă din Stepa Nogai inainta destul de repede spre vest, amenințând să închidă istmul Perekop, pe de altă parte superioritatea marinei ruse din marea Neagră nu permitea o evacuare fără mari riscuri, a trupelor din Crimeia de la Sevastopol la Odesa. În această situație, la propunerea generalului Konrad, comandantul corpului 49 munte german, comandantul armatei a 17-a a decis să se retragă cât mai repede posibil prin istmul Perekop, și în acest scop s'a studiat un plan care a fost comunicat trupelor.

Mareșalul von Kleist, comandantul grupului de armate A, a fost de acord cu această evacuare și în ziua de 27 Octombrie a cerut lui Hitler —prin generalul Zeitzler— aprobarea acestei operații. În seara zilei de 28 Octombrie, când toate pregătirile erau făcute pentru începerea evacuării, a sosit ordinul lui Hitler ca Crimeia să fie ținută și apărată. Cum situația armatei a 17-a devenise critică prin acest ordin, mareșalul von Kleist a promis generalului Jaenecke că —la nevoie— o parte din forțele armatei a 6-a care se replea prin stepa Nogai, vor fi trimise în Crimeia prin Perekop. Această promisiune însă n'a fost ținută și la 1 Noembrie armata a 17-a a fost încercuită în Crimeia, fără alte legături de cât pe apă și prin aer.

Înainte de a se ajunge la această încercuire, mareșalul Antonescu a fost informat de generalul Petre Dimitrescu, care se găsea cu comandamentul armatei a 3-a române la Nikolaiev, că situația armatei a 6-a germană în stepa Nogai era critică și putea duce în câteva zile la închiderea istmului Perekop. Conducătorul român a comunicat prin generalul Ștefleă, șeful marelui stat major român, generalului Hansen comandantul trupelor germane din România că el considera închiderea trupelor din Crimeia ca sigură. Lungimea coastei și istmul Perekop vor impune un dispozitiv linear, fără nici o rezervă, cu care nu se va putea împiedeca o

pătrundere inamică în peninsula. El considera că pericolul unei evacuări imediate a Crimeei este mai mic de cât mai târziu, când o evacuare sub presiunea inamicului va atrage pierderi foarte grele pentru trupele române; iar din punct de vedere politic, încă o lovitură ca la Stalingrad nu mai este de suportat. Tot odată adresează lui Hitler o scrisoare prin care înși exprimă îngrijorarea pentru soarta trupelor române din Crimeia și propune evacuarea lor imediată.

La această intervenție, Hitler răspunde că Crimeia prezintă o importanță deosebită ca bază de atac aerian rus contra coastelor române și bulgare și a regiunii petrolifere Ploești. Pe de altă parte forțele ruse destinate invaziei în Crimeia sunt modeste. De aceea el a hotărât să apere peninsula. Armata a 17-a va fi întărită cu trupe din armata a 6-a, cari vor închide gâtul Perekop, precum și cu batalioane cari i se vor trimite pe cale maritimă și aeriană; în plus intenționează să trimită și o unitate blindată din armata 1-a blindată. Pentru ori ce eventualitate, se va pregăti o evacuare pe mare. La urmă el ruga pe mareșalul român să dea dispoziții în acest sens.

Această hotărâre a fost luată de Hitler sprijinindu-se pe calculele de transport ale marelui amiral Dönitz, care a afirmat că, cu mijloacele de care dispune în marea Neagră ar putea transporta 50.000 de tone de material —aprovizionări de tot felul— în fiecare lună, ceea ce era absolut suficient pentru trupele din Crimeia; iar pentru o evacuare ar putea transporta 20.000 de oameni într'un singur transport până la Odesa, a cărui durată de dus și întors este de 4 zile. Deci pentru circa 200.000 de oameni ar trebui minimum disponibil 40 de zile. Göring a susținut și el pe Hitler, considerând că Crimeia este necesară pentru recucerirea Ucrainei. Numai generalul Zeitzler, șeful statului major general al armatei, a susținut că armata a 17-a, neavând trupe blindate, iar trupele române —cari formau aproape totalitatea unităților de apărare din Crimeia— nu erau dotate cu mijloace anticar suficiente, nu va putea face față unui atac puternic rus și a propus ca evacuarea să nu întârzie. Cu toate că Hitler a rămas neschimbat în hotărârea lui, totuși discuții asupra evacuării Crimeei s'au mai dus. Generalul Jaenecke, comandantul armatei a 17-a, s'a dus cu avionul la 3 Noembrie la «Wolfschanze» cartierul general al lui Hitler și a expus acestuia situația grea în care se găsea armata lui și imposibilitatea de a opri cu forțele de care dispune un atac în care rușii ar folosi marea lor superioritate numerică și a împiedeca o invazie a peninsulei. Hitler a decis să-i trimită de la Odesa câteva batalioane din marile unități destinate grupului de armate sud. Generalul Jaenecke însă aprecia că situația nu este mai bună numai cu acest ajutor, pentru că el considera o evacuare pe mare ca o catastrofă și —după întoarcerea în Crimeia— a propus grupului de armate A, să-i permită o ieșire prin Perekop în spatele armatei ruse. Hitler a refuzat și această

propunere. Intr'o discuție avută mai târziu — în Decembrie — cu mareșalul von Manstein, Hitler a spus că după restabilirea situației în cotelul Niprului, intenționa să întreprindă o ofensivă spre sud pentru eliberarea Crimeii. Această intenție nu s'a putut realiza și armata a 17-a a rămas încercuită.

În timp ce se duceau aceste discuții despre soarta trupelor din Crimeia, și înainte ca aceste trupe să intre în dispozitiv pentru apărarea celor 700 km. de coastă, rușii au atacat la Perekop și Kerci.

La 30 Octombrie, când flancul de sud al armatei a 6-a trecuse la vest de Perekop, tancurile ruse și-au făcut apariția în acest istm, dar au fost respinse prin acțiunea a 4 tunuri 88 mm. antiaeriene pe tren din divizia a 9-a a. a. a. Acest tren se găsea pe podul care trecea peste valul tătarilor pe calea ferată, așezat, chiar după indicațiile generalului Jaenecke așa fel în cât să poată acoperi cu foc cei 4 km. de deschidere a gâtului în acel loc. O apărare slabă s'a organizat imediat pe valul tătarilor cu 2 batalioane germane, 1 batalion ucrainian și 1 batalion român. Situația însă era foarte critică, și numai la sosirea diviziei 50 germană s'a putut închega un front. Rușii au reușit însă până la 5 Noembrie să facă un cap de pod peste valul tătarilor și să ocupe peninsula Tschigary din Siwasch. În același timp la Kerci au atacat la 1 și 2 Noembrie cu vase din flotila de Azov și sprijiniți puternic de artilerie au reușit să facă două capete de pod. Unul mai important la Jenikale, imediat nord Kerci, și altul mai mic la Eltingen 14 km. sud Kerci. Astfel rușii și-au creat posibilități de atac pentru ofensiva viitoare atât în istmul Perekop cât și la Kerci.

Apărarea Crimeii a fost organizată astfel:

- La nord și nord-est, corpul 49 munte (general Konrad) cu divizia 50 inf. în istmul Perekop; divizia 336 infanterie (venită de la aripa de sud a armatei a 6-a germană la sfârșitul lui Octombrie foarte obosită și cu pierderi mari) și divizia a 10 inf. română, ambele pe frontul Siwasch; divizia 19 inf. română pe Tschongari-Damm (la trecerea Tschongary) și limba de pământ Arabat.

- La vest de Perekop pe coasta mării, divizia a 9-a cavalerie română, cu misiunea de a supraveghea și a împiedeca eventuale încercări de debarcare ruse.

- În peninsula Kerci, corpul 5 armată (general Allmendinger) cu divizia 98 inf. germană la nord de orașul Kerci și divizia a 6-a cav. română la sud; iar divizia a 3-a munte română în rezerva corpului de armată.

- În munții Jaila și pe coasta de sud, corpul de munte român (general Schwab) cu diviziile 1 și 2 munte române.

- Ca rezerve armata dispunea de 3 batalioane de marș a căror instrucție nu era terminată, în zona Feodosia; brigada 191 tunuri de asalt cu 45 de piese în zona corpului 5 armată; brigada 248 tunuri de asalt cu 45 de piese în zona corpului 49 munte. Aceste două brigade au venit în luna

Ianuarie 1944. La aceste rezerve se mai adăoga divizia a 9-a a. a. (general Pickert) care depindea direct de flota a 4-a aeriană și care a participat la luptele de apărare din Crimeia.

- Regiunea Sevastopol, cu orașul și portul Sevastopol și peninsula Kersones avea un comandament special care depindea direct de armata a 17-a germană. Această regiune a fost din nou organizată cu lucrări de apărare, pentru că lucrările pe cari le avuseseră rușii fuseseră distruse și nu mai puteau fi folosite.

Intre Ishun (sud Perekop) și Simferopol se lucraseră două poziții cu direcția est-vest, în toamna anului 1943, de către trupele cari staționau în Crimeia. Erau numai lucrări de campanie discontinue, dar pentru o trupă în retragere însemnau un adăpost în câmpie și o posibilitate de pune-re în ordine.

În Ianuarie 1944 a mai sosit divizia 73 inf. germană și la începutul lunii Martie divizia 111 inf. germană. Cea dintâi a fost pusă la dispoziția corpului 5 armată în peninsula Kerçi, cealaltă ca rezervă a corpului 49 munte.

După ce a trecut criza de la începutul lunii Noembrie și trupele din Crimeia au intrat în dispozitivul de apărare, comandantul armatei 17-a a luat hotărârea de a reduce cel puțin o parte din capetele de pod ruse. Prima lui intenție a fost să curețe capul de pod de la Siwasch, care prezenta cei mai mare pericol; ori ce succes inamic aici deschidea imediat calea în câmpia din nordul Crimeei. Hitler însă n'a acceptat propunerea, și atunci —ținând seama de forțele disponibile— a decis să suprima capul de pod de la Eltingen, din sectorul diviziei a 6-a cavalerie română. La 4 Decembrie această divizie, împreună cu unități din divizia 98 inf. germană, a atacat trupele ruse de la Eltingen și după trei zile de lupte, cu ajutorul tunurilor de asalt au zdrobit rezistența rusă. În noaptea de 6/7 Decembrie, circa 500 de ruși conduși de comandantul lor de divizie au reușit să iasă afară din cerc și îndreptându-se spre nord au ocupat înălțimea Mithridat care domina orașul Kerçi pe la sud. La 11 Decembrie au fost distruși de trupe din divizia 98 infanterie germană.

Celălalt cap de pod, de la nord de Kerçi devenise prea puternic; avea o adâncime de circa 10 km. și era apărat de 2 divizii. În fața lui se găsea numai divizia 98 inf. ale cărei trupe erau foarte obosite și a cărei forță era redusă la valoarea combativă a unui regiment. Comandantul acestei divizii, generalul Gareis, considerând că cu aceste forțe nu poate executa un ordin dat de Hitler, a fost înlocuit la comandă. Cum totuși corpul 5 armată nu mai avea cu ce face față unui eventual atac puternic rus, i s'a pus la dispoziție divizia 73 inf. sosită în Ianuarie pe calea aerului.

La Kerçi au mai avut loc acțiuni locale atât din partea rușilor cât și a germanilor și cari au încetat în luna Februarie.

La nord de Crimeia, armata a 6-a germană trecută încă din Noembrie la nord de Nipru inferior, apăra numai un cap de pod la Kerson și altul la Nicopol. Acesta din urmă a fost ținut de Hitler în intenția de a lua de aici o ofensivă spre sud pentru eliberarea Crimeii. Rușii l-au atacat în Noembrie cu forțe mult superioare. Apărat cu o extraordinară voință de a rămâne pe loc de 6 divizii de infanterie și 2 divizii blindate germane, toate atacurile ruse au fost respinse; dar pierderile apărătorilor au fost foarte mari. Rușii reluând ofensiva la 31 Ianuarie 1944, au reușit de astă dată în trei zile de lupte să-l suprimă. După prima bătălie, diviziile de infanterie nu mai reprezentau de cât 1/3 din forța lor normală, iar cele două divizii blindate nu mai existau decât cu numele, nemai având de cât 5 care de luptă. Astfel la începutul lunii Februarie nu mai exista nici o speranță pentru trupele din Crimeia de a fi eliberate pe uscat.

Mareșalul Antonescu, care vedea apropiindu-se mereu frontul de țara românească, a considerat că nu mai este nici un motiv ca trupele române să mai rămână în Crimeia și că prezența lor în Basarabia ar fi mult mai folositoare. De aceea profitând de o vizită pe care generalul Șteflea, șeful marelui Stat major român trebuia s'o facă la 13 Februarie la cartierul general al lui Hitler, i-a dat însărcinarea să expună acestuia punctul de vedere al conducătorului român. Hitler a refuzat să accepte o evacuare, pentru că el se gândea să transforme Crimeia într'o cetate inexpugnabilă.

La două săptămâni după aceasta, mareșalul Antonescu făcând el însuși o vizită între 26-28.2.44 lui Hitler, și-a expus părerea că Crimeia trebuie evacuată imediat, pentru a evita pierderi excesiv de grele, pe cari poporul român nu le-ar mai putea suporta. Hitler i-a replicat cu aceleași motive de politică externă și economică —influența Turciei, apărarea coastelor Bulgariei și României și mai ales a zonei petrolifere române— și l-a încredințat că va mai trimite în Crimeia încă o divizie (a 111-a) și material greu de luptă pentru întărirea și sprijinul special al trupelor române; mai mult încă, l-a rugat pe mareșal să-l ajute întărind moralul trupelor române din Crimeia. Conducătorul român s'a lăsat convins, după ce Hitler i-a dat încă odată asigurarea că va întări armata a 17-a.

La 3 Martie însă rușii au rupt frontul la Schepetowka la aripa de nord a grupului de armate sud, pe o mare lărgime. Efectele adânci ale acestei ofensive s'au resimțit în curând pe întreg frontul german de sud, obligându-l să se replieze spre vest pentru a evita o încercuire.

La sfârșitul lunii Martie, mareșalul Antonescu —în fața pericolului care se apropia de Basarabia și Bucovina și prevăzând pierderea portului Odesa— a adresat o foarte stăruitoare scrisoare lui Hitler, rugându-l să permită o evacuare «de bună voie» a trupelor din Crimeia, atâta timp cât Odesa era încă în mâna germanilor. Ma târziu, ori ce evacuare se va face cu foarte mari greutate. Mareșalul Antonescu intenționa să aducă diviziile române din Crimeia la Odesa și de acolo să le îndrepte în Basa-

rabia pentru a opri înaintarea rusă pe teritoriul României. Hitler n'a acceptat și soarta trupelor din Crimeia a fost definitiv hotărâtă.

Rușii aveau la Perekop și Siwasch (peninsula Tschingari) grupul de armate Tolbukin —numit frontul 4 ucrainian— care dispunea de armata a 2-a gardă și armata a 51-a cu un total de 18 divizii de trăgători și 2 corpuri de armată blindate. În fața lor, frontul româno-german era apărat de corpul 49 munte cu divizia 50 inf. germană la Perekop, divizia 336 inf. germană și divizia 10 inf. română la Siwasch; în rezervă o parte din divizia 111 inf.

La Kerci, rușii aveau armata de coastă cu 10 divizii de trăgători și 100 de care de luptă; iar apărarea avea corpul 5 armată german cu diviziile 98 și 73 inf. germane —divizia 3 M-te română—, și divizia a 6-a cav. română; în rezervă majoritatea diviziei 111 inf. germană.

La 7 Aprilie a început ofensiva rusă în istmul Perekop și la Siwasch, după o foarte violentă și lungă pregătire de artilerie. Rușii au atacat cu carele de luptă înainte, urmate de mari unități de infanterie. La istmul Perekop au reușit să lărgească capul de pod făcut încă din Noembrie; divizia 50 inf. germană a fost întărită cu rezerva din divizia 111 germană.

La Siwasch divizia 336 inf. germană și divizia 10 română au rezistat. În fața celor două divizii, valurile de atac ruse erau transformate în mari grămezi de morți și răniți de focul apărării. Atacurile au fost continuate la 9 Aprilie, mărinind presiunea în sectorul diviziei a 10-a române. După o rezistență îndârjită frontul acestei divizii a cedat în sectorul din stânga și trupele s'au retras pe poziția de la Tomaschewka. În noaptea de 9/10.4 a fost retrasă și divizia 50 inf. din istmul Perekop pe poziția de la Ishun, unde ar fi putut rezista în bune condițiuni, fiind o poziție bine lucrată și având o lungime numai de 4 km. În ziua de 10.4 însă rușii au continuat presiunea lor foarte puternică asupra diviziei a 10-a române și rupând frontul a doua oară au intrat în câmpia Crimeei, amenințând spre est spatele diviziei a 19-a române de pe limba de pământ Arabat și spre vest spatele diviziilor 336 și 50 inf. germane.

Armata a 17-a nu avea cu ce să contraatace. Așteptându-se la un atac puternic rus la Kerci dusesse acolo aproape toată divizia a 111-a.

În ziua de 9.4 generalul Jaenecke trimite o scrisoare generalului Schörner comandantul grupului de armate A prin care îi explica că situația în Crimeia este foarte serioasă și că se apropie ceasul când va trebui să se retragă spre Sevastopol. Generalul Schörner —care se bucura de încrederea lui Hitler— luase comanda grupului de armate A la 30 Martie, înlocuind pe mareșalul von Kleist. Indată ce a primit această informație a cerut generalului Zeitzler, șeful statului major general al armatei să aprobe operația de retragere cerută de generalul Jaenecke. Hitler s'a opus și a comunicat în aceeași seară generalului Schörner că a

doua zi va trimite pe generalul Zeitzler la Galați —unde era comandamentul grupului de armate A— ca să examineze situația.

În ziua de 10.4 —în fața pericolului imediat— generalul Jaenecke a comunicat grupului de armate că pe a lui răspundere a dat ordin să se execute retragerea corpului 5 armată și a diviziei a 19-a după planul «Adler», în timp ce corpul 49 armată munte de pe frontul de nord să țină până la 12 Aprilie. Acest timp de rezistență la nord era absolut necesar, pentru că corpul 5 armată avea de parcurs de la Kerci mai bine de 200 de km. pentru a intra în poziția indicată prin planul Adler. Acest plan fusese pregătit din vreme de comandamentul armatei a 17-a și dat tuturor marilor unități. El trebuia să fie executat la ordinul armatei și prevedea retragerea pe etape spre Sevastopol a celor două Corpuri de Armată.

Din discuțiile cari au avut loc între generalii Schörner și Zeitzler, rezultând că măsurile luate de comandantul armatei a 17-a erau impuse de situația operativă, s'a cerut aprobarea lui Hitler. După o lungă discuție cu generalul Jaenecke, Hitler a aprobat retragerea ordonată de generalul Jaenecke, dar a cerut ca rezistența din nord să nu se limiteze numai până la 12.3, ci cât se va putea mai mult.

În noaptea de 10/11.4 armata a 17-a comunică grupului de armate că trupele de pe frontul de nord au fost sfărâmate și nu mai are cu ce să execute nici un contraatac; iar în ziua de 11.4 la amiază anunță că inamicul a trecut cu carele de luptă peste regimentul de vânători de munte german (organizat în Crimeia) și că la ora 9 se găsea la 15 km. vest de Dschankoj. Pentru aceasta a dat ordin armatei să se retragă pe linia Gneisenau, una din cele două poziții organizate tocmai în vederea acestei retrageri. Această măsură a iritat pe generalul Zeitzler, care chemând la telefon grupul de armate și negăsind pe generalul Schörner, s'a exprimat către lt. col von Trotha, șeful secției operațiilor, că retragerea pe poziția Gneisenau era o «insubordonare conștientă contra ordinului Führerului». «Așa nu se poate conduce; dacă undeva apar 20 de care de luptă, nu se poate retrage o armată întreagă».

Intorcându-se din inspecția frontului armatei a 6-a pe Nistru, generalul Schörner a arătat generalului Zeitzler că frontul de nord al armatei a 17-a fusese rupt în două și că după ce toate rezervele au fost distruse, în special regimentul de vânători de munte Crimeia, nu mai era altă posibilitate de cât retragerea. În aceeași seară Schörner —la cererea generalului Zeitzler— a trimis în scris expunerea situației din Crimeia și a propus retragerea frontului de nord a armatei a 17-a. La orele 21.50 Zeitzler cheamă din nou pe Schörner la telefon și i-a spus că Hitler reproșează generalului Jaenecke că și-a pierdut nervii. Generalul Schörner a replicat că el nu găsește just acest reproș și a rugat pe generalul Zeitzler să-l susțină pe Jaenecke ca să păstreze încrederea lui Hitler. Tot odată el a cerut să se probe imediat hotărârea retragerii în Crimeia, pentru că altfel arma-

ta a 17-a va fi distrusă. La expunerea făcută de generalul Zeitzler a aprobat Hitler chiar în seara aceia hotărârea de retragere, iar a doua zi a dat ordin să se țină Sevastopol cât mai mult și să nu evacueze nici o trupă luptătoare, putând evacua răniții, serviciile și materialele cari nu mai au întrebuințare pe front. Această evacuare a început chiar în aceeași zi. Generalul Schörner întrebând comandamentul marinei din marea Neagra, aceasta i-a comunicat că vapoarele «Ardeal», «Helga» și «Tisa» apărute de distrugătoarele românești «Maria» și «Mărășești» ca și UJ 103 și R. 163 au plecat din Sevastopol cu răniți în ziua de 12.4 orele 10.50.

Corpul 49 munte a continuat în zilele de 12 și 13.4 retragerea către poziția Gneisenau pe care a reușit să intre înaintea inamicului, datorită numai intervenției foarte active a aviației germano-române, care tot timpu a mitraliat și a bombardat trupele inamice în înaintare. Generalul Deichmann, comandantul corpului 1 aerian care își avea postul de comandă la Focșani (România) a dat ordin la 12.4 să se aprovizioneze repede unitățile de luptă cu muniție contra carelor și zburând la Sarabus în Crimeia a luat el însuși conducerea atacului contra blindatelor ruse. Atacând de la înălțime joasă a obținut efecte importante, întârziind câteva ore mișcarea spre sud a carelor ruse. Cum în ziua de 13 Aprilie rușii au ocupat Simferopol, corpul 49 munte și celelalte trupe cari au luptat în nordul Crimeii, au continuat retragerea spre Sevastopol. Corpul de munte român — cu diviziile 1 și 2 munte — ajungând cel dintâi în regiunea Sevastopol, a luat în primire apărarea poziției care fusese prevăzută pentru corpul 5 armată, care mai avea încă de mărșăluit din spre Kerci. În ziua de 14.4, corpul 49 munte a ajuns și el cu div. 50 și 336 inf. și o parte din div. 111 inf. precum și toată artileria grea a corpului.

Corpul 5 armată german a părăsit poziția de la Kerci în dimineața zilei de 10.4 fără să fie atacat, și în noaptea de 12/13.4 a trecut istmul Parpaci. De aici, în loc să urmeze șoseaua Feodosia-Simferopol spre Sevastopol — cum fusese prevăzut în planul «Adler» — din cauza prezenței trupelor ruse în regiunea Sarabus-Simferopol, a fost obligat să se deplaseze spre Sudak (pe coasta de sud a Crimeii). O parte din forțe au fost transportate pe mare direct la Sevastopol și Balaclava, imbarcate la Sudak, Alusta și Yalta în vase maritime de transport. Indată după ce trupele corpului 5 armată au părăsit Feodosia, puternice unități din armata de coastă rusă au debarcat în această localitate. Primele trupe din C. 5 A. german au intrat pe poziție la 14.4 și ultimele la 16.4; artileria grea n'a putut fi adusă. Corpul de cavalerie român a ajuns la Sevastopol cu pierderi ușoare. Divizia a 10-a română mai avea numai circa 4500 de oameni, iar divizia a 19-a rămăsese și ea cu un efectiv redus, fiind atacată în timpul marșului de unități de care de luptă ruse. Divizia a 3-a munte română care fusese în peninsula Kerci a avut pierderi suportabile.

Armata a 17-a a comunicat la 16.4 grupului de armate că se găsește cu toate trupele în regiunea Sevastopol gata de apărare. În fața unui inamic dispunând de o superioritate zdrobitoare și de peste 500 de care de luptă, trupele germane și române au făcut tot ce le-a stat în putință ca să intre —prin lupte și prin marșuri extenuante— înaintea inamicului în Sevastopol. Corpul 1 aviație a întârziat în mod hotărâtor înaintarea inamicului prin 2390 de intervenții, divizia a 9-a tunuri a. a. a acționat fără încetare în contra obiectivelor aeriene și a carelor de luptă, iar marina a reușit prin o permanentă activitate, să transporte 10.000 de oameni din corpul 5 armată cu armamentul lor, de pe coasta de sud la Sevastopol. Inamicul a pierdut 464 de care de luptă și 232 de avioane. Armata a 17-a a pierdut între 9 și 18 Aprilie 111.000 oameni rămânând la această dată cu 78.000 de germani și 46.000 români. «Dacă nu s'a ajuns la o catastrofă în stepa Crimeei, se datorește în mod hotărâtor vitejiei soldaților germani și români, ca și unităților de voluntari ruși (Hilfswilligen) și faptului că comandanții răspunzători, cu toate «hotărârile ulterioare» ale lui Hitler, și-au dat ordinele lor operative și tactice înțelept și la timp. Trupele știau că dacă rușii sunt la Dschankoj, numai un lucru se mai putea face: retragerea și agățarea puternică la Sevastopol. Acesta a fost motorul care a ajutat cel mai mult în situația lor desperată —chiar dacă ar fi fost numai câteva ore câștigate. Dacă soldații și-au cunoscut Crimeia «lor» și au știut încotro merg, acesta a fost înainte de toate meritul generalului Tr. Konrad». Forța combativă a armatei a 17-a la Sevastopol se redusese în urma retragerii numai la 19.591 luptători (9.321 germani și 10.360 români). În afară de aceasta, trupele române urmau să fie transportate imediat în România. Mareșalul Antonescu era foarte supărat că Hitler nu l-a ascultat și n'a retras la timp armata din Crimeia. Pierderile suferite de români și de germani în Crimeia au fost absolut inutile. Ținându-se Crimeia o lună sau două mai mult nu s'a realizat nici un folos. Dacă însă armata a 17-a ar fi fost retrasă de la începutul lunii Martie și debarcată la Odesa în bune condiții de transport, ar fi putut interveni în mod decisiv în favoarea grupului de armate von Manstein, care lupta cu desperare să oprească avalanșa rusă în rostogolire spre România.

Pentru a nu întinde coarda prea mult, Hitler a decis că trupele române de la Sevastopol să fie transportate la Constanța.

Forțele cari se găseau în apărare la Sevastopol fiind cu totul insuficiente pentru o mai lungă rezistență —așa cum ordonase Hitler— generalul Jaenecke a cerut întăriri imediate în personal și material.

Aceste mijloace n'au venit imediat și nici în cantitate suficientă, astfel că trupele române au rămas mai departe în front, amestecate cu trupele germane, în așteptarea înlocuirii lor cu unitați germane cari trebuiau să vină din altă parte.

Dispozitivul de apărare a fost:

- Sectorul de nord, corpul 49 munte cu div. 336 și 50 infanterie germane, div. 1 și 2 munte române, div. 10 inf. română și unități ale corpului de munte român.

- Sectorul de sud, corpul 5 armată cu div. 73, 111, și 98 inf. germane, div. 3 munte română, div. 19 inf. română, div. 6 și 9 cav. române și unități ale corpului de cavalerie român.

- Sectorul pe coasta mării, cu 2 batalioane, 4 baterii și 4 tunuri de 203 mm.

Trupele române au fost puse direct sub ordinele comandanților de C. A. germane. Comandamentele de C. A. române au primit misiunea ca în strânsă colaborare cu comandamentele germane, să se consacre menținerii puterii de luptă a trupelor române la un nivel ridicat și să se îngrijească de ele; corpul de cavalerie pentru trupele române din zona corpului 49 munte german.

A tât germanii cât și românii, ca să completeze o parte din lipsurile efectivelor de luptători, au pus în front la unitățile de infanterie, ori ce om capabil de a mânui o armă, indiferent de serviciul la care se găsea. Artileria rămași fără tunuri, personalul de la diferite servicii de aprovizionare și de la comandamente a căror prezentă nu era absolut necesară, au fost repartizați la unitățile de infanterie. Astfel s'a ajuns la un efectiv de 64.000 de luptători, din cari însă numai 2.900 erau adevărați infanteriști.

Ca rezerve, corpul 49 munte avea 2 batalioane și corpul 5 armată numai un singur batalion. Din ordinul armatei, fiecare divizie germană trebuia să aibă un batalion disponibil, gata a fi transportat cu camioane.

Rușii dispuneau de grupul de armate frontul 4 ucrainian, cu armata a 2-a gardă, armata 51 și armata de coastă cu un total de 24 divizii de trăgători, 1 brigadă infanterie 1 corp de blindate, 2-3 divizii de artilerie, 1 divizie de aruncătoare de grenade, 9 regimente de aruncătoare de grenade și 2 divizii de tunuri a. a.

În această disproporție de forțe situația armatei a 17-a era extrem de grea. Era clar că forțele germano-române nu vor putea rezista în cazul unui atac general rus. De aceea generalul Zeitzler a încercat să-l convingă pe Hitler de neesitatea evacuării imediate a regiunii Sevastopol, însă fără nici un rezultat. Generalul Schörner s'a hotărât să intervină personal la Hitler pentru a obține o schimbare a hotărârii acestuia. La această convorbire a mai fost chemat și generalul Allmendinger, comandantul corpului 5 armată din Crimeia.

În seara zilei de 21 Aprilie, generalul Schöner a expus lui Hitler motivele pentru care el credea că armata a 17-a nu va putea apăra Sevastopol. Generalul Allmendinger a spus că dacă s'ar trimite întăriri importante în infanterie și putere de foc, armata a 17-a ar putea rezista. Hitler a

declarat că Sevastopol va trebui apărat până când debarcarea pe care o aștepta în vest va fi înfrântă; din acest motiv el aprecia că rezistența germană la Sevastopol va trebui să mai dureze circa opt săptămâni, în care timp se va produce debarcarea anglo-americană Prin această întârziere, Turcia — a cărei atitudine nu era sigură— va putea fi menținută în neutralitate. Deocamdată nu putea trimite nici o divizie ca întărire la Sevastopol, dar va trimite câteva batalioane și armament, în special armament antiaerian. A doua zi Hitler a avut o întrevedere numai cu generalul Allmendinger, căruia i-a expus marea importanță politică și economică a Crimeei și i-a afirmat că în curând vor apărea armele noi și până atunci trebuie să rămână în Crimeia. Generalul Allmendinger i-a replicat că puterea de luptă a trupelor de la Sevastopol era scăzută și că din cei circa 70.000 de soldați germani, numai 20.000 sunt luptători. În ceia ce privește trupele române, crede că au moralul zdruncinat și nu mai pot suporta un bombardament de artilerie îndelungat și violent. Pentru aceasta, armata a 17-a are urgentă nevoie de unități luptătoare și nu de batalioane de marș. Dacă i se va trimite aceste unități, va fi capabilă să țină încă 6-8 săptămâni. Fiind întrebat de Hitler dacă trupele de la Sevastopol sufăr de o «psihoză a Crimeei», adică sunt obsedate de ideea că se găsesc într-o peninsulă, fără nici o legătură cu uscatul și sunt înconjurate de mare, generalul Allmendinger a răspuns că toți oamenii din Crimeia se gândesc numai cum vor putea trece peste marea Neagră; dar o psihoză el n'a constatat. Hitler i-a spus atunci că există această psihoză, mai ales la comandamente și l-a întrebat dacă ea n'a fost folosită de comanda superioară ca să-l influențeze pe el în luarea hotărârii. Generalul Allmendinger a răspuns că el n'a primit de cât ordine și instrucțiuni de la generalul Jaenecke ca să ridice moralul trupelor și să le îndemne de luptă. Mai punându-i și alte întrebări, la cari generalul Allmendinger a răspuns că armata a dat numai ordine de întarire a puterii de luptă, Hitler —care a fost foarte amabil în tot timpul discuției— a întrerupt-o brusc și a plecat.

Așa dar generalul Schörner n'a reușit să-l convingă pe Hitler să renunțe la apărarea Sevastopol-ului.

În zilele de 25-26.4 au fost chemați de Hitler viceamiralul Brinkamn și contraamiralul Schulz, răspunzători de transporturile în marea Neagră, ca să-l informeze exact despre posibilitățile de aprovizionare a trupelor de la Sevastopol și despre o eventuală evacuare sub presiunea inamicului. Din nou Hitler a declarat că este decis să țină Sevastopol. «Dacă invazia așteptată în vest va fi înfrântă, vor fi destule forțe la dispoziție ca să se îndrepte situația în est. Dacă noi din contra nu vom putea înfrânge invazia, și așa vor trebui luate alte măsuri». Mai departe a spus Hitler: «La o evacuare în acest moment nu vor putea fi retrase de cât numai părți din unități, fără armament complet; din contra, inamicul ar

avea posibilitatea ca în scurt timp să se deplaseze cu cele circa 25 de divizii cu tot armamentul lor în altă parte. De aceea trebuie ca misiunea trupelor luptătoare de la Sevastopol să fie aceea de a ține pe loc pe inamic și a-i provoca pierderi cât mai grele».

Aici Hitler a expus adevăratul motiv care îl obliga să rămână nezdruncinat în hotărârea lui de a ține armata a 17-a la Sevastopol cu ori ce risc. Dacă menținerea Crimeei în stăpânirea germană avea o influență asupra atitudinii Turciei putea fi adevărat în parte, era în schimb foarte just că prin plecarea trupelor germano-române de la Sevastopol, cele 3 armate ruse din fața lor ar fi devenit libere și ar fi putut interveni în alt sector al frontului de est german, care și așa era supus la succesive și permanente presiuni și împingeri din partea forțelor ruse, mult superioare celor germane pe întreg frontul. Deci era de cea mai mare importanță ca grupul de armate rus de la Sevastopol să fie ținut pe loc cât mai mult timp; dar cu ce?

Față de activitatea inamicului și de marele atac rus care se apropia, generalul Jaenecke a comunicat grupului de armate că în curând va fi obligat să retragă frontul pe o linie mai scurtă (valea Inkerman malul de sud al golului Sewernaja); acest front avea însă dezavantajul că Iâsa în mâinile inamicului observatoare importante și permitea să se bată cu artileria toate aerodromurile și pozițiile. Comunicarea aceasta a fost transmisă de grupul de armate comandamentului suprem. Generalul Zeitler a informat a doua zi pe generalul Schörner că Hitler n'a aprobat propunerea armatei a 17-a. Comandantul grupului de armate a propus atunci ca Hitler să aprobe ca șeful de stat major al armatei a 17-a, colonelul Xylander să se ducă la cartierul general și să-i expună lui Hitler situația de la Sevastopol. Hitler a dat însă ordin ca să se ducă generalul Jaenecke. După două discuții în zilele de 29 și 30.4 Hitler a dat ordin generalului Jaenecke să se întoarcă în Crimeia. Aceasta, înainte de a pleca, a adresat lui Hitler o scrisoare, în care i-a expus încă odată situația tragică a armatei a 17-a și i-a cerut urgente trupe de luptători. Apoi în aceiași zi s'a întors la Galați la grupul de armate și i-a comunicat generalului Schörner rezultatul negativ al intervenției lui. A doua zi — înainte de a zbură în Crimeia — s'a dus la Buzău unde se afla partea a doua a comandamentului lui. Intre timp însă, generalul Schmundt, șef adjutant al lui Hitler, a comunicat generalului Schörner că din scrisoarea generalului Jaenecke reeșind că nu are încredere în succesul apărării de la Sevastopol, Hitler i-a luat comanda și l-a înlocuit cu generalul Allmendinger. La intervenția lui Schörner ca Jaenecke să fie lăsat să se întoarcă în Crimeia, Hitler a răspuns că sub nici un motiv acesta nu mai are voie să zboare în Crimeia. Tot atunci a fost înlocuit la comandă și generalul Konrad care comanda corpul 49 munte și a cărui comandă fusese luată

câteva zile mai înainte. Totuși acesta a mai comandat până la 7 Mai, când a trecut la comandă generalul Hartmann.

Mareșalul Antonescu, cunoscând situația de la Sevastopol și fiind îngrijorat de soarta trupelor române, a cerut printr-o scrisoare adresată generalului Schörner prin generalul Steflea, să intervină neîntârziat ca trupele române de la Sevastopol să fie evacuate la Constanța. «Este de neînțeles pentru ce să fie jertfite fără nici un scop, într'un cap de pod îndepărtat, care și așa nu va putea fi ținut, în loc să fi aduse în patrie, ca să apere acolo locurile lor de naștere inundate de inamic».

Între 20.4 și 3.5 au fost transportați pe mare 13.400 de germani și 29.000 de români, cari nu puteau fi folosiți pe front; în plus au mai fost evacuați circa 6.000 răniți germani, 2.000 răniți români, 15.000 voluntari ruși, 700 soldați slovaci, 4.500 prizonieri și 3.000 civili.

La 5 Mai a început marea ofensivă rusă. Armata a 2 gardă rusă a atacat cu 5 divizii, după o violentă pregătire de artilerie și sprijinite de o numeroasă aviație, în sectorul de nord, apărat de C. 49 munte. Cu toată superioritatea inamicului și cu toate că din cauza aviației inamice, care a acoperit zona de luptă în permanență, artileria germană și română a fost mult stânjenită în activitatea ei, precum și mișcările rezervelor bombardate, totuși poziția a fost menținută aproape în întregime până în seara zilei de 6.5.

În ziua de 7.5 rușii au atacat pe întreg frontul corpului 5 armată, cu armata de coastă, după o extraordinar de puternică pregătire de artilerie, care a avut efecte dezastruoase asupra apărătorilor din linia de luptă și asupra artileriei. Către amiază sectoarele diviziilor 73 și 111 infanterie germane erau distruse și inamicul pătrunsese inadânc în spatele poziției. Comandantul armatei a 17-a a cerut urgente transporturi aeriene de batalioane de marș și infanterie capabilă de luptă. Generalul Schörner a explicat imediat generalului Zeitzler că situația este disperată și că este vorba despre o ofensivă generală rusă și nu despre un atac local. În seara aceleiași zile el a cerut să se dea libertatea armatei a 17-a și să retragă frontul de nord; între timp însă la aripa de sud rușii au ajuns pe înălțimile Sapun.

Ca să-și poată face o rezervă cu care să contraatace a doua zi, generalul Allmendinger a decis să-și retragă aripa de nord și să-și scurteze frontul; tot odată a cerut să se grăbească cât mult trimiterea de trupe, arme și muniții.

Hitler n'a aprobat ca aripa de nord să fie retrasă și a cerut ca corpul 49 munte să rămână pe poziția lui și s'o apere cu forțe mai puține. În dimineața zilei de 8.5 Hitler a cerut din nou ca armata a 17-a să-și reia poziția de la aripa de nord, dar Schörner i-a comunicat că nu este posibil, pentru că acolo sunt lupte serioase și de-abia dacă trupele pot apăra frontul actual.

Contraatacul armetei a 17-a s'a dat înainte de amiază cu 6 batalioane și câteva tunuri de asalt, dar a fost oprit de focul apărării ruse. La propunerea generalului Schörner în seara de 7.5, Hitler a aprobat evacuarea regiunii Svastopol.

Retragerea s'a executat în cursul zilei de 9.5 spre poziția Chersones care apăra porturile de îmbarcare și care era deja ocupată de unități din divizia 1-a munte română. Construcțiile din portul Sevastopol au fost distruse și golful Sewernaja a fost minat.

În seara de 9.5 armata a 17-a a comunicat grupului de armate că generalul Hartmann, comandantul corpului 49 munte a luat comanda trupelor din poziția Chersones; că în noaptea de 9/10.5 se vor transporta 14.000 de oameni, iar tot restul armatei până la 35.000 de oameni, se va transporta în noaptea de 10/11.5 și a rugat să se trimită pentru acea noapte toate vasele disponibile. Generalul Allmendinger a lăsat generalului Hartmann comanda trupelor, pentru că în plantul «Leopard» referitor la evacuarea Crimeei, se prevedea că trupele de pe poziția Chersones să fie comandate de comandantul corpului 5 armată; cum însă pe această poziție se găseau acum mai multe trupe cari aparțineau corpului 49 munte, s'a dat comanda generalului Hartmann.

Generalul Schörner n'a fost de acord și a comunicat generalului Allmendinger că în aceste ceasuri hotărâtoare, aștepta ca el să rămână la conducere, ca să păstreze întreaga încredere a lui Hitler și a grupului de armate. Astfel comandantul armatei a 17-a a mai rămas până la 11.5 seara, când a plecat cu statul lui major cu o vedetă rapidă din ordinul grupului de armate.

În zilele de 10 și 11.5 inamicul a atacat în repetate rânduri ultima poziție de rezistență care apăra plajele de îmbarcare, dar trupule germane au respins toate aceste atacuri, luptând până în ultimul ceas înainte de retragerea din noaptea de 11/12.5. Plajele de îmbarcare au avut însă mult de suferit din cauza bombardamentelor artileriei și aviației ruse.

Evacuarea s'a făcut cu mari greutate sub bombardamentul permanent al aviației și artileriei ruse. Astfel în ziua de 10.5 a fost scufundat vasul «Totila» cu 4.000 de oameni și vasul «Teja» cu circa 4.800-5.000 de oameni; din aceștia circa 8.000 s'au înecat. În ziua de 11.5 au fost scufundate vasele «România», «Danubius», «Helga», și «Gneisenau». Soldații aflați pe aceste două din urmă vase s'au înecat cu toții, din lipsă totală de loc pe alte vase din apropiere, cari toate erau pline până la refuz. Ultimele comandamente române au fost evacuate în noaptea de 9/10.5.

În noaptea de 11/12.5 au venit pentru transporturi circa 60 de vase. O ceață provocată de bombardamentul artileriei ruse asupra unor depozite germane cu ceață artificială instalate în porturi și în golfuri, a acoperit atât mișcările trupelor în porturile de îmbarcare cât și ale vaselor. Dacă pentru trupe această ceață era binevenită, pentru vapoare a fost o

mare piedică în circulație și manevre, pentru că nu vedeau nimic; cum pe de altă parte legăturile de comandă ale comandamentului maritim fuseseră distruse a urmat o mare dezorientare. Chiar comandanții de vase cari cunoșteau poziția locului de îmbarcare unde trebuiau să acosteze, cu multă greutate l-au găsit, iar altele s'au rătăcit.

Îmbarcarea s'a făcut până la orele 2.30 noaptea când s'a oprit pentru ca convoaiele să nu fie surprinse de aviația rusă în apropierea locurilor de îmbarcare. Au mai îmbarcat însă până la orele 3.30 alte vase mai ușoare, a căror capacitate normală era de 250 de oameni și cari au luat până la 1.100. De altfel toate vapoarele au încărcat până la maximum.

În peninsula Chersones au mai rămas trupele de siguranță lăsate pe poziție și cari sub ordinele generalului Böhme, comandantul diviziei 75 inf. s'au predat la 12.5 orele 8. La locurile de îmbarcare unde vasele n'au venit pentru că nu le-au găsit, unitățile destinate să îmbarce în aceste locuri unde se adunaseră în cursul nopții de 11/12.5 au organizat apărarea lor, și au luptat până la ultimul cartuș.

În nopțile de la 9.5 până la 11/12.5 au fost evacuați în total 25.697 luptători și 6.011 răniți; în afară de aceștia au mai fost 8.100 înecați.

În total, de la 12 Aprilie, când au început transporturile pe mare și până la 13 Mai, au fost transportați 130.000 de germani și români, din totalul de 230.000 oameni. Aviația a transportat și ea 21.457 oameni; 57.500 au fost morți și dispăruți; rămân circa 20.000 de oameni a căror soartă n'a fost cunoscută.

OPERAȚIILE DIN MOLDOVA ȘI BASARABIA DIN ANUL 1944 RUPEREA FRONTULUI ÎN REGIUNEA SCHEPETOWKA-UMAN ȘI RESTABILIREA LUI ÎN NORD-EST-UL ROMÂNIEI

Începând din luna Iulie 1943, inamicul a atacat fără oprire grupul de armate de sud și grupul de armate A, care avea armata a 6-a imediat la nord de marea de Azov (cu începere de la 2.2.1944) și armata a 17-a în Cuban și apoi în Crimeia. Cu toată rezistența îndârjită a soldatului german și cu toate manevrele de forțe blindate executate de grupul de armate sud, rușii au obligat acest grup de armate la cedări continue. Bătălia din bazinul Donetz-ului, retragerea întregului front pe Nipru, bătălia pe linia Nipru-ului, bătălia de la Kiev, ruperea frontului de la Tcherkassi și încercuirea corpurilor 11 și 42 armată germane, bătăliile sângeroase din capul de pod Nicopol terminate cu pierderea acestuia, au fost etape ale unei continue bătălii care a durat 7 luni și al cărui rezultat a fost retragerea germană până la Bug. În toate aceste bătălii, deși germanii au provocat rușilor pierderi foarte grele, totuși au slăbit și ei foarte mult. Astfel în luna Ianuarie 1944 rușii au pierdut 17.653 prizonieri, 2.873 care de luptă, 588 tunuri și 2.481 tunuri anticar; iar în Februarie, 7.700 prizonieri (1.055 care, 200 tunuri și 855 tunuri anticar. După calculele germane, pe frontul grupului de armate sud rușii primiseră 1.080.000 de oameni întăriri între Iulie 1943 și Ianuarie 1944, cifră care probabil corespundea pierderilor suferite în aceeași perioadă de timp. Grupul de armate sud a avut în aceleași luni, 405.409 morți, răniți și dispăruți și au primit numai 221.893 înlocuitori. Corpurile blindate ruse aveau încă în linie circa 50-100 de blindate fiecare, față de un efectiv normal de 200 la 250 blindate, în timp ce diviziile blindate germane nu depășeau numărul de 30 de care de luptă. În aceeași perioadă de timp rușii primiseră 2.700 care, iar grupul de armate sud numai 872, inclusiv tunurile de asalt.

Din acest calcul rezultă superioritatea numerică decisivă a rușilor, nu numai în oameni dar și în armament. În plus mai primiseră de la americani mari cantități de camioane grele, cari se puteau deplasa pe câmpul de bătălie pe ori ce teren, în timp ce camioanele germane erau legate de drumuri solide. Cu toate intervențiile grupului de armate sud și cererile insistente către Hitler de a i se trimite întăriri, n'a obținut de cât ajutoare cu totul sub ceia ce era necesar ca să oprească împingerea inamică. După terminarea bătăliei de la Stalingrad și evacuarea Caucazului,

comandamentul suprem rus a încercat mereu să rupă grupul de armate sud de restul frontului și să-l împingă cu spatele pe marea de Azov și marea Neagră. În mod regulat însă grupul de armate sud german a știut să manevreze așa fel în cât —cu toată inferioritatea gravă numerică în care în permanență se afla— a evitat această catastrofală situație. Acum însă către primăvara anului 1944, trupele acestui grup de armate erau foarte oboseite din cauza efortului prelungit; efectivele diviziilor erau mult micșorate iar fronturile de apărare foarte lungi. Un exemplu: După bătălia de la Tscherkassy, armata a 4-a blindată, la stânga grupului de armate sud, se găsea, pe un front de 240 km. —între Vinitza și Tschepetovka— numai cu 5 divizii inf., 2 div. blindate și 2 div. panzer-grenadă.

La sfârșitul lunii Februarie 1944, armata a 6-a germană din grupul de armate A și aripa dreaptă a grupului de armate sud se găseau la est de Bug, apoi frontul urca spre Tschepetovka-Rovno-mlaștinele Pripet.

La 3 Martie o nouă ofensivă rusă se deslănțue la stânga grupului de armate sud în sectoarele armatelor 1 și 4 blindate împingând aceste armate pe frontul Luck-Tarnopol. O altă ofensivă îndreptată asupra aripei stângi a armatei a 8-a ajunge până la Uman, iar armata a 6-a este împinsă, până pe Bug. Până la 15 Martie aripa stângă a armatei a 8-a a fost sfărâmată și o spărtură largă a fost deschisă, între această armată și armata 1-a blindată, pe unde au trecut forțe din cinci armate ruse, dintre cari una blindată. Către 20 Martie situația s'a agravat și mai mult prin încercuirea armatei 1-a blindate de două armate blindate ruse. În discuțiile cari au urmat între mareșalul von Manstein și Hitler în legătură cu despresurarea acestei armate, acesta din urmă a fost obligat să accepte soluția propusă de comandantul grupului de armate sud, adică armata 1-a blindată să rupă încercuirea spre vest. Cum Hitler mai fusese obligat și în alte împrejurări să accepte punctul de vedere operativ al mareșalului von Manstein, a considerat că nu mai poate colabora cu el. La 30 Martie la chemat la Obersalzberg și 1-a anunțat că-l înlocuește cu generalul Model, justificând această schimbare prin nevoia de a aduce altă metodă în conducerea operațiilor. De la stilul manevrier al mareșalului von Manstein trebuia să se treacă la o apărare pas cu pas a terenului.

Cu această ocazie a fost înlocuit și mareșalul von Kleist la comanda grupului de armate A cu generalul Schörner. Grupul de armate A a primit denumirea grupul Ucraina de sud.

Ruperea frontului german dintre armata a 8-a și armata 1-a blindată a deschis calea armatelor ruse către Basarabia și Moldova. Ia începutul lunii Aprilie, vârfurile armatelor ruse neîntâlnind nici o opoziție, au trecut Prutul. Față de situația critică a frontului de sud german, mareșalul Antonescu a decis să ocupe cu trupele române o poziție care trecea din Bucovina pe înălțimile munților vest Siret-Târgul Frumos-nord Iași-

masivul Cornești-nord Chișinău-Thighina-Nistru până la mare. Această poziție era foarte puternică sprijinindu-se pe obstacole naturale, dar avea desavantajul că era prea înapoi. Înaintea ei se găsea valea Prutului care este un obstacol natural important.

Cum forțele ruse cari au ajuns pe această vale erau foarte obosite și departe de bazele lor de aprovizionare, ar fi putut fi oprite aici, dacă forțele române ar fi fost din vreme aduse din interior unde se găseau pentru refacere și reorganizare. Cea mai mare parte însă a diviziilor române se aflau în Banat, Oltenia și Muntenia, iar dispozițiile pentru transportul lor în Moldova nu s'a luat destul de repede...

Distanța dintre linia frontului la începutul lunii Martie și Nistru fiind de circa 140 km. în linie dreaptă era de așteptat că în acest spațiu ofensiva rusă să fie oprită de grupurile de armate germane sud și A înainte de a atinge Nistru, sau cel mai înapoi, pe acest râu.

Spărtura provocată de ruși fiind însă foarte largă și germanii neavând rezerve suficiente cu cari să contraatace și să închidă calea rușilor, armatele acestora au înaintat în gol. Această situație obliga conducerea supremă română să înceapă transporturile în spre Moldova îndată ce s'a constatat că germanii nu pot face față rușilor și deci trebuiau să intervină trupele pentru apărarea teritoriului lor.

Această acțiune era ușurată prin prezența în Transnistria a comandamentului armatei a 3-a române și a câtorva divizii cari aparțineau acestei armate, și cari și-au luat în primire sectorul lor de apărare în Basarabia de sud fără să încarce liniile de transport. Așa dar, rămânând de transportat aproape numai trupele armatei a 4-a din Moldova, ar fi fost posibil ca aceste trupe să ajungă pe Prut înaintea grosului armatelor ruse. O apărare a Nistrului nu putea fi luată în considerare atât din cauza lipsei de căi ferate suficiente către nordul Basarabiei, cât și din cauza împingerii frontului german de la nord de Nistru mult spre vest. Probabil că comandamentul suprem român n'a luat la timp măsurile convenite pentru că Hitler a declarat mareșalului Antonescu că va opri această ofensivă rusă cât mai departe de frontiera României.

Poziția propusă de mareșalul român a fost aprobată de Hitler. Stăpânirea ei a fost asigurată la începutul lunii Aprilie cu unități de la părțile sedentare din Moldova și cu primele divizii române, cari au ocupat-o pe fronturi foarte largi. Pe măsură ce diviziile române sosiau în zonele lor din Moldova și intrau pe front, apărarea acestuia se întărea, astfel că înaintarea rusă a fost oprită în fața acestei poziții. În acelaș timp au intrat pe această poziție și diviziile grupului de armate Ucraina de Sud, venite în retragere din spre N.E. În lunile Mai-Iulie s'au făcut lucrări de organizare a terenului și de o parte și de alta și s'au executat atacuri locale pentru capturare de prizonieri și culegere de informații. Numai în regiunea nord Iași rușii au executat două atacuri foarte puternice cu

intenția de a pune mâna pe această localitate, dar au fost respinși de trupele corpului 4 armată german și ale corpului 4 armată român. În cursul acestor luni, din cauza ruperii frontului german între grupurile de armată nord și centru, au fost luate de la grupul de armate Ucraina de sud 4 divizii blindate (3,23,44 și Grossdeutschland) și alte câteva divizii de infanterie și transportate cu calea ferată spre nord. Până la 13 August au fost luate în total 11 divizii germane de la acest grup de armate. Mareșalul Antonescu a protestat în contra acestor deplasări de forțe de pe frontul român.

Cu ocazia vizitei pe care a făcut-o la cartierul general al lui Hitler, a arătat acestuia că plecarea diviziilor blindate din Moldova pune în pericol apărarea poziției actuale față de o eventuală ofensivă rusă în Moldova și Basarabia. Însă —după cum arată generalul Guderian, șeful statului major general al armatei germane— mareșalul Antonescu a înțeles situația foarte grea din sectorul grupului de armate din mijloc și că se impunea mai întâi o restabilire a legăturii dintre cele două grupuri de armate; a cerut însă ca îndată ce informațiile vor arăta că rușii pregătesc o ofensivă în stil mare pe frontul român, să-i fie înapoiate diviziile blindate luate, sau altele de aceeași valoare.

ORGANIZAREA APĂRĂRII

Când generalul Friessner, care comanda grupul de armate de nord, a fost chemat la 24 Iulie 1944 la cartierul general al lui Hitler ca să i se încredințeze comanda grupului de armate Ucraina de sud, a fost informat de acesta că situația politică din România este bună. Mareșalul Antonescu este un aliat credincios, iar armata și poporul român sunt alături de el. Din punct de vedere militar, nu este deocamdată nici un pericol; o ofensivă rusă nu este de prevăzut, pentru că rușii au concentrat toate forțele lor disponibile în contra grupului de armate de mijloc. De altfel aripa dreaptă este tare, așa că rușii nici într'un caz nu vor putea să atace în lungul Dunării ca s'o despartă de grupul de armate F (din Balcani).

Generalul Friessner, privind pe o hartă cu situația generală, a observat că rușii ar putea mai ușor să atace pe frontul din Moldova pe direcția nord-sud și i-a spus lui Hitler: «Dacă eu aș fi comandantul rus, aș deplasa în această situație spre stânga o parte din forțele mele, și folosind comunicațiile dintre Prut și Siret, aș ataca în flancul de nord al grupului Ucraina de sud și aș bloca trecerile peste Prut. Prin aceasta, masa grupului de armate ar fi tăiată. După părerea mea ar trebui chiar de pe acum să se tragă concluziile corespunzătoare».

Cum Hitler n'a dat nici un răspuns, generalul Friessner a cerut împu-ternicirea să retragă frontul din Basarabia la vest de Prut, îndată ce se va simți o pregătire ofensivă rusă în Moldova pe direcția nord-sud. Hitler a refuzat, spunându-i că ar fi bine să se informeze la fața locului mai înainte de a formula astfel de cereri.

Către sfârșitul lunii Iulie, poziția ocupată de trupele germano-române era bine organizată. Intre Târgul-Frumos și Iași însă, traseul era defec-tuos, pentru că în mare parte această poziție se găsea pe o pantă lină, iar creasta înălțimilor era în stăpânirea rușilor. În plus terenul era descopen-rit, așa că ori ce mișcare era văzută. Acest traseu a rezultat în urma pri-melor lupte pentru ocuparea și apărarea poziției. Era mult mai indicat ca traseul să fi fost deplasat 10-20 Km. mai la sud pe înălțimile Dealul Mare, împădurite și abrupte și unde un atac cu care de luptă ar fi fost foarte greu de executat, iar efectele bombardamentelor artileriei și avia-ției ar fi fost mult micșorate. Aceste înălțimi fuseseră și ele bine organiza-te și primiseră numele de «Poziția Traian». Valea Siretului era închisă la vest de Târgul-Frumos cu fortificații betonate. În fine pe linia Galați-Foșani exista o poziție solid organizată în cazemate de beton, consti-tuind o foarte importantă barieră în contra armatelor ruse cari ar fi inva-dat Moldova.

Grupul de armate Ucraina de sud a luat măsuri să se organizeze cape-te de pod pe malul de est al Prutului, pentru a servi la o eventuală retrage-re din Basarabia spre Moldova și s'a pregătit tehnic aruncarea în aer a podurilor de peste acest râu. În spatele armatelor se găseau depozite camuflata de muniții și diferite alte materiale. Din nefericire atât cantita-tea de muniție, cât și alte mijloace, era insuficientă pentru o mare bătălie.

Cel mai grav defect însă al acestei poziții rezulta din însăși forma ei de arc de cerc bine pronunțat care putea fi atacat simultan pe două direcții concentrice, de un inamic mult superior în forțe pe amândouă direcțiile, ducând la încercuirea apărătorilor —exact cum a fost și la Stalingrad. În cazul nostru, un astfel de atac inamic, chiar dacă s'ar fi dat numai pe o singură direcție —nord-sud— ar fi provocat ruperea apărării în două mari sectoare, prin închiderea comunicațiilor de pe valea Prutului. În această eventualitate efortul apărării trebuia făcut călare pe valea Prutu-lui, tocmai ca să împiedice ruptura pe această direcție. Inamicul a ales ofensiva pe două direcții aplicate pe cele două ramuri ale arcului. Pentru acest caz se impunea ca apărarea să-și rectifice poziția, renunțându-se la frontul din Basarabia —așa cum a cerut generalul Friessner din primul ceas al luării comenzii— de îndată ce s'ar fi observat că inamicul pregă-tește o mare ofensivă pe frontul român. Pare de neînțeles că nici Hitler, nici mareșalul Antonescu, n'au făcut o apropiere între forma frontului din România și aceia a frontului de la Stalingrad. Această apropiere i-ar

fi dus fără îndoială la concluzia retragerii frontului din Basarabia înainte de începerea ofensivei ruse, cu atât mai mult cu cât în 1944 superioritatea uriașă rusă era bine cunoscută și deci nu mai reprezenta o necunoscută a raportului de forțe, așa cum a fost în bătălia din cotul Donului din Noembrie 1942.

Numărul de divizii de pe poziție era corespunzător lungimii frontului, astfel că se poate considera că poziția principală era bine apărată. Ceia ce lipsea însă — și în mod neîngăduit de grav — erau rezervele în divizii de infanterie și mai ales în divizii blindate. Un atacator puternic poate să provoace o rupere de front într-o poziție bine întărită și bine apărată dacă dispune de o covârșitoare superioritate în artilerie, aviație și care de luptă. Armamentul anticar din poziția de rezistență poate să distrugă o parte din carele de luptă inamice din primul val, dar celelalte trec mai departe. Dacă mai ținem seama că infanteria suferă și ea pierderi — câteodată foarte grele — din cauza bombardamentului artileriei și al aviației, se poate deduce că cea mai mare parte a carelor de luptă inamice trece peste poziția principală și peste zona pozițiilor de artilerie și ajunge în spatele frontului. Aici trebuie să fie oprite și distruse prin contraatacuri executate de forțele blindate ale apărării. Dacă aceasta nu dispune de divizii blindate, atunci spatele ei poate fi transformat în haos și trupele din poziția de rezistență vor fi încercuite.

Cele 3 divizii blindate din spatele întregului front din România erau mult prea puține pentru a face față unei ofensive ruse, care era de așteptat — așa cum s'a întâmplat în toate ofensivele ruse începând cu ofensiva de la Stalingrad — să fie executată cu o superioritate zdrobitoare în armament și număr de divizii.

Un alt punct slab al apărării era subminarea moralului soldaților români printr'o propagandă făcută în și din spatele frontului de către numeroase elemente ale partidelor politice cari făceau opoziție politicei de război a mareșalului Antonescu.

Trupa care pleca de pe front în concedii, la întoarcere aducea de acasă zvonul că curând se va încheia pace și că soldații nu trebuie să mai lupte. Acest zvon era întărit pe front de acele elemente de diferite grade, cari aveau legături în interiorul țării și cari erau agenții politicei de dezagregare a rezistenței și de cedare în fața inamicului. Printre aceștia unii aveau însărcinarea să adune informații despre trupele proprii și amice și să le trimită la o centrală a partidelor politice, de unde se trimeteau engleșilor, cari — la rândul lor — le predau rușilor.

Evident că această activitate subversivă creia o stare de confuzie și de îndoială în sufletele soldaților și ofițerilor români, cu un efect dăunător asupra voinței și capacității de rezistență a trupelor. Generalul Friessner a fost informat chiar de la sosirea lui la grupul de armate Ucraina de sud, că ceva nu este în ordine în România. El a fost rău impresionat de unele

schimbări între comandanții de mari unități române, printre cari chiar comandantul armatei a 4-a, generalul Racoviță; a mai aflat și despre o adunare a unor oameni politici și generali români la Alba Iulia, cari — se presupunea — că ar duce tratative cu inamicul și ar urmări răsturnarea mareșalului Antonescu.

După ce s'a informat la București la 1 August în discuțiile cu von Killinger, ministrul german în România, cu generalul Hansen comandantul trupelor germane din interiorul României și cu generalul Gerstenberg care avea în sarcină apărarea regiunii petrolifere Ploești-Câmpina, că nu s'a prevăzut nici o măsură în eventualitatea că s'ar încerca la București o lovitură de stat, a trimis câte o scrisoare lui Ribbentrop și lui Hitler, în care a arătat că «condițiile politice și militare în România nu sunt destul de sigure pentru ca să poată conduce fără nici o grijă pentru trupele luptătoare». Pentru a avea absolută siguranță în spate, a cerut să i se pună sub ordine toate serviciile, trupele și organizațiile germane de pe teritoriul României și să i se permită să întrețină un serviciu de informații în interiorul acestei țări. «În cazul că se vor constata mai departe simptome de nesiguranță la trupele române de pe front, va trebui să se ordone imediata retragere a frontului în spatele Prutului și apoi pe linia Galați-Focșani-Carpați». Colonelul von Trotha, primul ofițer de stat major al comandamentului grupului de armate Ucraina de sud, care fusese trimis cu scrisoarea la Hitler, a adus răspunsul mareșalului Keitel că România este aliată credincioasă și sigură și nu crede să se întâmple ceva într'un timp apropiat. Totuși va avea în vedere extinderea competenței grupului de armate asupra teritoriului român. Generalul Friessner a fost decepționat de acest răspuns și a continuat să comunice înaltului comandament german semnele de nesiguranță din România constatate de serviciile de informații ale grupului de armate. Aceste comunicări nu erau luate în considerare, pentru că de la București se trimeteau alte informații din partea serviciilor informative germane de acolo. Hitler dădea crezare acestora, pentru ca erau mai vechi în România, se găseau chiar în capitala țării, se putea presupune că aveau o organizație de informare mai completă de cât a grupului de armate, cu legături mai adânci între români și deci cu posibilități de a cunoaște mai bine atmosfera din București și activitatea atât a guvernului român, cât și a oamenilor politici. Astfel la 10 August ministrul german von Killinger informa pe von Ribbentrop că «situația este absolut sigură. Regele Mihai este garant al alianței cu Germania». Această informație — care era total în contradicție cu realitățile din București — a fost dată numai cu două săptămâni înainte de lovitură de stat a Regelui Mihai în contra mareșalului Antonescu.

BOMBARDAMENTELE AVIATIEI AMERICANE

Înainte de a trece mai departe în dezvoltarea operațiilor pe frontul român, trebuie să vorbim despre activitatea aviației americane asupra României, pentru că această activitate a avut loc tocmai când românii și germanii opriseră înaintarea rusă pe teritoriul acestei țări. Americanii au socotit că era de datoria lor ca buni aliați ai Rusiei sovietice, să atace România pe calea aerului pentru a-i distruge viața economică și zdruncina moralul și puterea de rezistență a populației. Marele bombardament de la 1 August 1943 terminându-se cu pierderi foarte grele pentru avioanele care l-au executat, n'a mai fost urmat de nici o altă încercare în acel an.

La 4 Aprilie 1944 americanii au reluat bombardamentele, pornind de pe aerodromurile de la Bari și Brindisi din sudul Italiei. De această dată n'au mai bombardat numai regiunea petroliferă Ploești-Câmpina, dar și orașul București și alte orașe fără nici un fel de apărare antiaeriană. Chiar și populația de la satc și țărani aflați la munca câmpului au fost mitraliați de aviatorii americani la întoarcerea după efectuarea bombardamentelor, ridicând un adevărat val de ură în contra americanilor.

Iuliu Maniu a intervenit prin prințul Știrbey, care se afla ca delegat al lui la Cairo pentru tratativele de armistițiu, ca să se înceteze cu aceste bombardamente, pentru că aveau o influență dezastroasă asupra sentimentului de prietenie al poporului român față de americani. Intervenția n'a avut nici un efect.

Statele-Unite ale Americii se bucurau în România de o simpatie aproape generală și nimeni nu s'ar fi gândit că avioanele americane ar fi putut veni să ne distrugă orașele și viața economică a statului. Pentru poporul român, bombardamentul de la 4 Aprilie executat de asupra Bucureștiului, urmat apoi de altele, a însemnat un fel de desmetecire. Am fost scoși dintr'o iluzie a prieteniei americane și am fost aruncați în fața unei realități cumplite. Era peste puterile noastre de pricepere că americanii ar fi fost capabili să ne lovească din spate, atunci când întreg poporul român era în luptă pentru independența lui în contra Rusiei comuniste. Furia și ura au luat locul simpatiei. Este adevărat că exista o foarte mică minoritate de români din clasa superioară, cari ar fi preferat să vadă în fiecare zi distrugându-se resursele de viață ale națiunii de

către americani, de cât să mai fie un soldat german în România; dar această minoritate era departe de a reprezenta țara. Intervenția lui Iuliu Maniu a dovedit cu prisosință că națiunea română era de altă părere de cât aceste câteva sute de filoamericani cu ori ce preț.

Este de constatat că rușii au lăsat în seama aliaților lor acțiunea de distrugere aplicată în interiorul țării pe calea aerului. Nu aveau rușii avioane de bombardament cari să lovească pe români cât mai adânc în spatele frontului, când se găseau deja pe o parte din teritoriul României, sau a fost o acțiune de diplomație psihologică? Dându-și seama câtă ură se poate acumula în sufletele oamenilor atunci când sunt loviți fără să se poată apăra, au lăsat pe americani să îndeplinească ei această tristă și nefericită misiune, de a distruge viața unui popor, aflat în imposibilitate nu numai de a contraataca, dar nici de a se apăra, nedispunând de mijloace corespunzătoare. Bombardamentele s'au continuat până la 23 August 1944, data capitulării Regelui Mihai.

FORȚELE ÎN PREZENȚĂ

Câteva zile înainte de începerea ofensivei ruse situația forțelor era următoarea:

FRONTUL GERMANO-ROMÂN ORGANIZAREA CONDUCERII SUPERIOARE

Generalul Ferdinand Schörner, comandant al grupului de armate Ucraina de sud până la 24 Iulie; apoi generalul Hans Friessner.

În Moldova: armata a 8-a germană (general Otto Wöhler) și armata a 4-a română (general Racoviță, urmat de generalul Avramescu și apoi în penultima zi a operațiilor de generalul Ilie Șteflea), constituind grupul de armate Wöhler.

În Basarabia: armata a 6-a germană (general Maximilian Fretter-Pico) și armata a 3-a română (general Petre Dumitrescu) constituind grupul de armate Dumitrescu.

FORȚE

În Basarabia (grupul de armate Dumitrescu)

- armata a 3-a română: cu:

C. 2 A. român (div. 9 inf. și trupele de marină pentru apărarea gurilor Dunării.

C. 3 A. român (brig. 110 inf., div. 2 inf. și div. 15 inf.).

C. 29 A. german (div. 9 inf. germană, div. 21 inf. română și div. 4-a munte română).

- armata a 6-a germană cu:

C. 30 A. german (div. 306, 15, 257, 302, 384 inf. germane).

C. 52 A. german (div. 320, 294, 161 inf. germane).

C. 44 A. german (div. 335, 282, 62 inf. germane).

C 7 A. german (div. 106 și 370 inf. germane și div. 14 inf. română).

In rezerva grupului de armate Dumitrescu:

Div. 13 blindată germană, div. 258 inf. germană, div. 1 cav. română și comandamentul corpului 72 armată german.

In Moldova (grupul de armate Wöhler)

- armata a 8-a germană cu:

C. 4 A. german (div. 376 și 79 inf. germane și div. 11 inf. română).

C. 4 A. român (div. 7 și 3 inf. română, brig. 102 munte română și div. 5 cav. română).

Aceste două corpuri de armată au constituit grupul Mieth (comandantul corpului 4 armată german).

- armata a 4-a română:

C. 6 A. român (div. 5 inf. română, brig. 101 munte română, div. 76 germană).

C. 57. A. german cu div. 1 și 53 inf. român și div 46 int. germano.

C. 5 A. român (div. 4 inf. și 1 gardă română).

C. 5 A. român (div. 4 inf. și gardă română).

C. 1 A. român (div. 6 și 20 inf. române).

C. 7 A. (brig. 103 și 104 munte române).

Corpurile 6, 5, 1 și 7 armată române au constituit grupul Kirchner (comandamentul corpului 57 armată blindat) în cadrul armatei a 4-a române.

C. 17 A. german (div. 8 vânători germană, div. 3 munte germană și unități de grăniceri români).

In rezerva grupului de armate Wöhler:

Divizia 20 blindată germană, divizia 1 blindată română și divizia 18 de munte română.

In rezerva generală a grupului de armate Ukraina de sud:

Div. 10 grenadiri blindată, div. 153 inf., brig. tunuri de asalt 286, brig. de artilerie 959 (toate germane) și div. 1 slovacă tehnică.

In sprijin aerian:

Flota a 4-a aeriană (general Deichmann).

* * *

In total, pe un front de circa 654 km. se găseau:

Mari unități germane pe 387 km. front: 22 divizii de infanterie, 3 divizii blindate, 1 brigadă tunuri de asalt și o brigadă de artilerie.

Mari unități române pe 267 km. front: 15 divizii infanterie, 2 divizii munte, 2 divizii cavalerie, 1 brigadă infanterie, unități de grăniceri de valoare a 3 regimente de infanterie și trupe de marină de valoare a 2 regimente de infanterie.

Alte mari unități: 1 divizie slovacă tehnică.

Trupele române erau dotate cu mijloace de luptă apropiată anticar Faustpatronen (aruncare până la 30 de metri) și Ofenrohr (aruncare până la 100 metri); mai dispuneau și de alte mijloace (lichide inflamabile, mine anticar). Tunurile 75 mm. fabricație franceză fuseseră transformate în tunuri anticar și repartizate câte o baterie de 4 piese la regimentele de infanterie. In afară de acest armament anticar, infanteria mai era dotată în armament greu cu aruncătoare de 60-120 mm.

Armamentul anticar german fusese distribuit trupelor române în mare parte, abia în primăvara anului 1944, când Hitler a constatat că pentru a opri pe ruși după ruptura de la Șepetowka - Uman trebuie să facă apel la Mareșalul Antonescu să transporte diviziile române în Moldova și Basarabia. Această întârziere era provocată de convingerea că guvernul român se gândea la un eventual război cu Ungaria și pentru aceasta nu distribuia trupelor luptătoare întreg armamentul primit, menținând o parte în rezervă. Această operație ar fi fost posibil de conceput la începutul războiului, când atât guvernul român cât și cel german credeau că războiul contra Rusiei se va termina repede. In acest caz Mareșalul Antonescu avea intenția să pună în discuție retrocedarea Transilvaniei dată ungarilor în August 1940, și dacă n'ar fi fost posibil s'o obțină prin tratative, ar fi mers la un război cu Ungaria, cum de altfel îi declarase și lui Hitler. Pentru aceasta Hitler a refuzat să întărească armata română cu armament anticar, artilerie grea și care de luptă în anii 1941-42. De abia în 1943 trupele luptătoare din Cuban și Crimeia au primit armament anticar de infanterie, iar în 1944 acelea din Moldova și Basarabia, când s'au dat și care de luptă pentru divizia 1-a blindată și în parte și pentru a 2-a.

Ori în 1944, când rușii se găseau în nordul României și trebuia apărat pământul țării cu toate trupele disponibile, nimeni nu se mai gândea să facă o rezervă de armament german pentru un eventual război cu ungarii. Informațiile cari circulau în 1944 printre germani că «o parte din armamentul german predat României nu era înmănat diviziilor de pe front, ci era reținut în interiorul țării» nu corespundeau unei realități. Interesul suprem al conducerii române de atunci era să aibă pe front trupe cât mai bine înarmate și cu moralul ridicat. Este absurd să-și imaginezeze cineva că în împrejurările din primăvara și vara anului 1944, s'au constituit undeva în România rezerve de armament german pentru un războiu cu Ungaria.

De altfel, când după 23 August 1944, România a trecut de partea Rusiei și a declarat război Germaniei și Ungariei, s'a văzut că trupele române nu aveau armament anticar. Astfel divizia a 4-a infanterie dispunea numai de tunuri vechi anticar și nici un fel de armament anticar pentru infanterie. Din sursă românească: «Divizia a 4-a infanterie era izolată în capul de pod de la sud de Szolnok, având o înzestrare tehnică și o dotare materială slabă. Lipsa aproape completă a mijloacelor cari să poată duce cu succes lupte împotriva tancurilor grele ale inamicului, punea într'o situație grea această mare unitate». Dacă totuși vor fi fost mari unitățile române cari au avut o carecare dotare limitată în armament anticar german pentru lupta infanteriei, acest armament a fost provenit din depozitele germane din Moldova și Basarabia, cari au căzut în mâinile rușilor după 23 August 1944.

FRONTUL RUS ORGANIZAREA CONDUCERII SUPERIOARE

Mareșalul Timoschenko comandant suprem al trupelor din Moldova și Basarabia.

În Moldova, frontul 2 Ukrainian, (general P. Malinowski) cu: armatele 40, 27, 52, 4 gardă, 7 gardă, armata a 6-a blindată, corpul 18 armată blindat și 1 corp de cavalerie mecanizat.

În sprijin aerian: armata a 5-a aeriană.

În Basarabia, frontul 3 Ukrainian (general F. Tolbuchin) cu: armatele 5, 37, 57, 46, corpurile 4 și 7 mecanizate și grupul general Bachtin.

În sprijin aerian: armata a 17-a aeriană.

După informațiile obținute de grupul de armate Ucraina de sud, rușii dispuneau de circa 94 divizii de trăgători, 7 corpuri blindate și 1 corp de cavalerie.

Din sursă rusească Frontul 2 Ukrainian avea 6 armate, 1 armată blindată (2 C.A.); 3 Corpuri de Armată independente (1 corp blindat, 1

corp mecanizat și 1 corp de cavalerie) și o armată aeriană. Frontul 3 Ukrainian avea 4 armate, 2 corpuri de armată independente mecanizate și 1 armată aeriană. În total erau 90 de divizii, la cari se mai adăugau unități de întărire independente (blindate, artilerie și pionieri).

În total, cele două grupuri de armate aveau 929.000 trupă, 16.079 tunuri și mortiere, 1404 care de luptă și 1759 avioane. De aici se vede că superioritatea rusă în artilerie și care de luptă era zdrobitoare față de trupele germano-române.

PREGĂTIREA OFENSIVEI RUSE

Trupele frontului 2 ukrainian au început să sosească pe frontul din Moldova la începutul lunii August. După 7 August informațiile obținute prin aviație, prizonieri și observatorii terestre arătau o foarte vie activitate atât pe front cât și în spate. Noi poziții de artilerie, în fiecare zi tot mai numeroase, înmulțirea terenurilor de aviație, mari deplasări de trupe și lungi coloane de mașini în continuă mișcare ziua și noaptea, erau semne indiscutabile de pregătire a unei ofensive. La început această activitate s'a observat aproape numai pe frontul din Moldova, în timp ce în Basarabia numai în ultimele zile înainte de ofensivă s'a schimbat aspectul obișnuit al activității din spatele inamicului.

Grupul de armate Ukraina de sud a intervenit din nou la cartierul general al lui Hitler să i se aprobe să retragă frontul din Basarabia în spatele Prutului atât cât mai este timp; mai ales că diviziile blindate cari îi fuseseră luate nu i s'au mai putut înapoia. Această retragere a frontului din Basarabia în spatele Prutului, ar fi avut două avantagii. S'ar fi câștigat timp, rușii fiind obligați să amâne cu cel puțin o lună ofensiva lor în Moldova, dar mai ales s'ar fi putut constitui o mare rezervă, frontul de pe Prut fiind mult mai scurt de cât cel din Basarabia. Hitler n'a dat însă aprobarea de cât atunci când nu se mai putea face nimic. «Aceasta a fost una din cauzele cele mai importante ale catastrofei care a urmat».

Odată cu mișcarea inamică din spatele frontului a început și pe front o activitate deosebită a artileriei. În timp ce bateriile inamice intrate acum în poziție își reglau tragerile asupra obiectivelor din frontul germano-român, artileria apărării, din poziții de schimb, executa trageri asupra noilor obiective din câmpul inamic. Aviația germano-română ataca tot timpul coloanele inamice.

Pentru asigurarea succesului ofensivei rușii au luat următoarele dispoziții.

Frontul 2 ukrainian a hotărât să execute atacul principal cu aripile interioare ale armatelor 27 și 52 din zona nord-vest Iași în direcția Vaslui-Fălciu. La ajungerea pe valea Bahlui (10 km. în spatele poziției

româno-germane) armata a 6-a blindată și corpul 18 blindat trebuiau să depășească prin ruptură trupele din linia 1-a și zilele următoare să ajungă în regiunea Vaslui-Huși și să ocupe trecerile peste Prut până la Fălciu. Ca să asigure către Siret și Carpați flancul drept al acestui atac, a hotărât să execute al 2-lea atac cu armata a 7-a gardă în direcțiile Roman și Piatra-Neamț ocolind regiunea întărită de la vest de Târgul-Frumos. După ruperea frontului, corpul de cavalerie mecanizat, trebuia să treacă înainte, să ocupe Roman și apoi Bacău. La aripa stângă, armata a 4-a gardă a primit misiunea ca, după cucerirea orașului Iași, să execute cu o parte din trupe un atac la est de Prut pe direcția Ungheni-Coștulenii și să taie retragerea forțelor germano-române la vest de Prut.

Armata a 5-a aeriană a primit misiunea să sprijine atacul armatelor 27 și 52 cu bombardamente asupra poziției inamice, să împiedice aducerea de rezerve în sectorul Iași-Târgul-Frumos și trecerea peste Prut în sectorul Ungheni-Fălciu. Pentru sprijinul direct al atacului s'a destinat un corp aerian la armata a 27-a și câte o divizie aeriană la armata 52 și armata blindată cu corpul 18 blindat.

Frontul 2 ucrainian a concentrat pe direcția de atac jumătate din totalul de divizii de trăgători, jumătate din artilerie și aruncătoare, 77 la 100 din blindate și 90% din aviația de luptă.

Armata a 27-a avut 9 divizii pe 22 de km. de front, din cari 6 divizii pe 8 km. de efort principal, cu 2.207 tunuri și aruncătoare, având 258 de piese pe un km. de efort și 155 de care de luptă în sprijin imediat al atacului.

Armata a 52-a a avut 9 divizii pe 30 de km. de front, din cari 6 divizii pe 8 km. de sector de efort principal, cu 2.223 de tunuri și aruncătoare, cu o densitate de 227 de piese pe un km. de efort și 115 care de luptă în sprijin imediat.

Germanii n'au realizat nici odată în cursul acestui război o astfel de concentrare de foc. Chiar la Sevastopol în Iunie 1942, unde aveau de cucerit o regiune fortificată, au fost departe de această densitate de foc, pe care rușii o socoteau necesară în bătăliile ofensive în teren nefortificat.

Ordinul frontului 2 ucrainian prevedea ca atacul principal să se dea în sectoare apărute de trupe române.

Frontul 3 ucrainian a hotărât să atace cu armatele 37 și 57 și părți din armata 46, din capul de pod de la sud de Tighina în direcția generală Iermoklia-Huși. Armata a 5-a a primit misiunea să se mențină gata pentru o urmărire eventuală a inamicului și să cucerească orașul Chișinău prin atacuri pe direcții concentrice. Armata 46 —la aripa stângă— trebuia să atace din partea de sud a capului de pod sud Tighina și să înainteze pe direcția Ciobruți-Tarutino, de unde să se îndrepte spre sud-vest pentru ca —împreună cu grupul general Bachtin și flota de război de pe Dunăre— să încercuiască trupele armatei a 3-a române. Grupul general Bachtin era compus din divizia 259 trăgători, brigadele 83 și 84 infante-

rie de marină, un batalion independent motorizat și câteva unități speciale marine. Corpul 7 mecanizat, pus sub ordinele armatei 37, trebuia să atace după ruperea frontului în direcția Tocu-Cimișlia-Karpeni, de unde împreună cu armata a 37-a, să stăpânească regiunea Lăpușna, ca să împiedice retragerea trupelor germane din direcția Chișinău. Corpul de gardă mecanizat trebuia să treacă prin spărtura de front făcută de armata 46 și să ajungă în zona Tarutino. Mai departe trebuia să fie în măsură să înainteze fie pe direcția Comrat-Huși, fie spre Cahul; o parte din forțe trebuiau să acționeze spre sud-vest ca să împiedice o retragere spre Prut a trupelor române din sudul Basarabiei.

Armata a 17-a aeriană avea misiunea să sprijine armatele 37 și 46 pe timpul ruperii frontului, apoi să acopere și să însoțească prin lupte aeriene corpul 7 mecanizat și corpul 4 de gardă mecanizat.

Pe direcția principală de atac, frontul 3 ucrainian a concentrat 72 la 100 din divizii, 87 la 100 din blindate, 71 la 100 din artilerie și aruncătoare.

În general, pe direcțiile principale de efort, atât în Moldova cât și în Basarabia, diviziile ruse au atacat pe 1 și 1/2-2 km. de front, iar corpurile de armată pe 4-5 km. lărgime de front.

Trupele din linia 1-a au fost scoase din poziție înainte de ofensivă și duse în spatele frontului la circa 30 de km. unde au făcut exerciții de atac contra unei poziții pregătite, pe un teren asemănător celui pe care urma să atace în realitate.

Camuflarea mișcărilor a avut o mare importanță în pregătirea ofensivei ruse. Astfel în capul de pod de la sud de Tighina, circulația peste circa 10 poduri construite de ruși peste Nistru se făcea numai noaptea; înainte de a se face ziuă erau demontate și legate camuflat la țârm. Pe timpul zilei, erau lăsate numai acele poduri cari nu erau folosite.

Zona atacului principal al frontului 2 ucrainian era descoperită și mișcările de trupe puteau fi văzute de observatorii germanii și români.

Pentru a le ascunde de vederile terestre, rușii au construit pe 20 km. de front 250.000 de metri patrați de paravane. În zona nord și nord-vest Pașcani, au lucrat 40 de zone de poziții de baterii false pentru 1.000 de tunuri și aruncătoare.

Frontul 3 ucrainian a simulat o concentrare de forțe în zona Karmarovo-Taslak-Reimarovka, unde au adus un corp de armată mecanizat, un corp de armată de trăgători și o divizie de artilerie.

Dispozițiuni speciale au fost luate pentru aducerea artileriei în capul de pod de la sud de Tighina, de unde trebuia să pornească atacul principal. Prin plasarea masei de artilerie la est de Nistru se pierdea mult din bătaia tunurilor și ar fi obligat ca schimbările de poziție să se facă îndată după începerea înaintării infanteriei peste poziția apărării. De altfel această schimbare de poziție în capul de pod ar fi luat un timp prea lung

în cursul luptei și ar fi redus mult cantitatea de foc de artilerie de care avea nevoie infanteria. De aceea, înainte de a aduce artileria în capul de pod, s'au executat toate lucrările pregătitoare —determinarea pozițiilor de baterii, alegerea și ocuparea observatoarelor și întinderea legăturilor telefonice—. Apoi bateriile au fost aduse și instalate în cursul nopților. Din cauza marelui număr de baterii și a puținelor comunicații disponibile, instalarea întregului dispozitiv de artilerie în capul de pod a durat 18 zile. Totuși nici observatoarele terestre, nici aviația germano-română n'au observat această înmulțire a pozițiilor artileriei ruse de cât abia în ultimele 3-4 zile înainte de începerea ofensivei. Aceasta mișcare și instalare neobservată a fost posibilă datorită măsurilor de camuflare luate în capul de pod. Pentru camuflarea mișcărilor și a mijloacelor de luptă, s'au construit în capul de pod 19 km. de tranșee și șanțuri de legătură, circa 470 de adăposturi pentru mitraliere, tunuri și mortiere, 200 de adăposturi pentru oameni și 620 de poziții de artilerie.

BĂTĂLIA

În după amiaza zilei de 19 August, rușii au executat numeroase atacuri locale. La Grupul de Armate Wöhler aproape fiecare divizie a fost atacată în câte un sector, în timp ce la Grupul de Armate Dumitrescu aceste atacuri s'au dat numai pe aripi.

Despre aceste acțiuni generalul H. Friessner scrie: "În zona grupului de armate Dumitrescu sovieticii au obținut o pătrundere locală la divizia 21 inf. română la Rascăieți. La aripa stângă numeroase atacuri date contra diviziei 14 inf. română și diviziilor 106 și 370 inf. germane, cu pătrunderi locale mai mult sau mai puțin importante, au fost respinse.

În contra frontului grupului de armate Wöhler au fost numeroase atacuri. Aproape toate diviziile au fost lovite. Toate atacurile, până la pătrunderi locale mai mult sau mai puțin importante, au fost respinse". Heleşteni, și în sectorul diviziei a 6-a română, au fost sau închise sau respinse; chiar și un atac mai puternic de tăria unui regiment contra frontului diviziei a 3-a munte germană la Poiana Micului".

Despre aceleași operațiuni. H. Kissel scrie că la divizia 11-a inf. română (pe Prut) și divizia 21 inf. română (la Rascăieți pe Nistru) inamicul a realizat rupturi cari n'au mai putut fi curățite. Divizia a 11-a a executat un contraatac la orele 17, care a fost respins. Aici a căzut un viteaz colonel român.

Atacuri deosebit de puternice au fost executate în sectorul corpului 6 armată român, compus din diviziile 5 inf. română și 76 inf. germană. Acest corp de armată fusese comandat de generalul Avramescu; dar la începutul lunii August acesta a trecut la comanda armatei a 4-a române în locul generalului Racoviță și comanda corpului 6 armată a fost predată generalului german Erich Abraham, comandantul diviziei 76 inf. germană. Generalul Abraham a îndeplinit această comandă cu ofițerii români aflați la comandamentul corpului 6 armată.

Asupra poziției acestui corp de armată s'a deslănșuit la orele 15 un violent bombardament de artilerie care a durat trei sferturi de oră. Apoi inamicul a atacat cu forțe de câte circa un batalion sprijinit de care de luptă. Atacul dat în sectorul diviziei 76 inf. germană a fost respins. La divizia a 5-a inf. română a reușit să pună stăpânire pe o înălțime dominantă. Un contra atac dat la orele 17 a fost respins. Ca urmare a acestei

pătrunderi/frontul corpului 6 armată a fost retras în noaptea de 19/20, 2-3 km. mai înapoi pe poziția numită «linia Wöhler».

Din sursă rusă aceste atacuri s'au executat numai de către frontul 2 ucrainian (în Moldova și la est de Prut); iar frontul 3 Ucrainian le-a executat a doua zi dimineața. Scopul acestor atacuri a fost să se lămurească exact gruparea germano-română și sistemul de foc al apărării. Rușii au constatat că prima poziție era puternic ocupată și că «era exclusă posibilitatea să se execute o pregătire de artilerie în gol». Nu găsim însă nici o informație asupra pătrunderilor provocate în ziua de 19.8 în poziția apărării. Aviația inamică a fost deosebit de activă în sectoarele corpului 6 român (în Moldova) și corpul 29 german (în Basarabia).

În seara zilei de 19.8 mareșalul Antonescu apreciind că ofensiva rusă va porni a doua zi, a comunicat ministrului german Dr. Clodius că: «Față de marea ofensivă rusă, care fără îndoială este iminentă, după părerea lui, își rezervă libertatea de acțiune, dacă nu va fi adusă neîntârziat cel puțin o divizie germană, pe cât, posibil o divizie blindată». Aceste cuvinte clare au fost comunicate imediat ministerului afacerilor străine german la Berlin, de către Drul Clodius. Generalul Hansen, comandantul tuturor trupelor germane din interiorul României, aflând a doua zi despre această declarație, o comunică generalului Jodl, care a răspuns: «Să-l lăsăm și să vedem ce-o să facă».

În cursul nopții de 19/20 pionierii ruși au deschis drumuri pentru infanterie și care de luptă în câmpurile de mine ale apărării și în sârmele ghimpate. Această operație fusese de altfel începută cu câteva nopți mai înainte și terminată în noaptea care preceda începerea ofensivei. Tot în această ultimă noapte câte o unitate specială rusă s'a strecurat în spatele frontului apărării prin sectorul diviziei a 5-a inf. română (în zona Podul Iloaiei) și sectorul diviziei a 4-a munte română (în capul de pod sud Tighina).

În zorii zilei de 20.8 rușii au executat în sectoarele principale de atac o extrem de violentă pregătire de artilerie. Pe restul frontului au fost executate trageri de artilerie obișnuite. Astfel pe frontul de la Iași în timp ce corpurile 6 și 4 armată române se găseau sub un bombardament distrugător, divizia 79 inf. germană din dreapta acestui sector a fost supusă unui bombardament incomparabil mai slab.

La grupul de armate Wöhler pregătirea de artilerie a durat o oră și jumătate acoperind poziția principală de rezistență și poziția a 2-a (linia Wöhler). Efortul principal inamic pe frontul acestui grup de armate s'a făcut în sectorul N.V. Iași - N.V. Podul Iloaiei (Erbiceni) pe o lungime de circa 25 km. Pe acest front se găseau —de la vest la est— diviziile 5 inf. română, 76 inf. germană, 7 inf. română și 5 cav. română.

Odată cu începerea pregătirii de artilerie —la orele 5— inamicul a atacat în sectorul diviziei a 5-a inf. română cu o puternică unitate de

infanterie, aceiași care în după amiaza zilei de 19.8 provocase o pătrundere în frontul acestei divizii. Această unitate fusese organizată în mod special cu o mare putere de foc, iar în timpul nopții de 19/20 primise încă alte întăriri. În dimineața de 20.8 a executat un atac special în direcția Podul Iloaei chiar la începutul bombardamentului de artilerie, a cucerit prin surprindere această localitate, a scos din luptă posturile de comandă ale regimentelor 9 și 32 inf. din divizia a 5-a inf. și a barat șoseaua Târgul Frumos - Iași.

La orele 6.30 infanteria rusă însoțită de care de luptă a pornit la atac, călcând imediat pe urmele bombardamentului de artilerie — așa cum se făcea în primul război mondial— și profitând de praful și de fumul care acoperea zona poziției, a ajuns în tranșeele apărării fără să fi fost observată.

Trupele din linia 1-a ale diviziilor 5 și 7 inf. române n'au rezistat atacului și au început retragerea spre valea Bahlui, lăsând divizia 76 inf. germană cu flancurile descoperite.

Generalul Abraham comandantul corpului 6 armată român, sub ale cărui ordine erau diviziile 5 și 76 inf. a cerut armatei a 4-a române să-i pună la dispoziție divizia 2 munte română din rezerva armatei, pentru restabilirea situației la stânga diviziei 76 inf. Este de sigur o greșală, căci în rezervă se găsea numai divizia 18 munte română. Armata aprobă cererea și această divizie trece sub ordinele corpului 6 român și ocupă o poziție la sud de Bahlui, în legătură cu unități cari se retrăseseră din div. 5 inf. română.

Pe la amiază rușii atacă această poziție, sprijiniți de un puternic foc de artilerie și o cuceresc. Divizia 18 munte și regimentul 32 inf. român din div. 5 inf. au suferit pierderi grele.

Din ordinul corpului 6 armată aceste trupe s'au retras pe poziția Traian de ambele părți ale localității Voinești.

Divizia 76 inf. germană, rămasă singură la nord de Bahlui a primit ordin să se retragă imediat și să caute legătura la est cu corpul 4 armată german (general Mieth).

Mai la est, divizia 5 cavalerie română, care făcea parte din corpul 4 armată român împreună cu divizia 7 infanterie română, n'a rezistat nici ea atacului inamic și s'a retras spre Iași sud de Bahlui. Unele mici unități au intrat în poziția de apărare organizată de divizia 70 inf. germană în flancul ei stâng și mai înapoi.

Către amiază care de luptă ruse și infanterie transportată pe camioane, au respins după o scurtă luptă companiile de grăniceri române, cari apărau marginea de vest a orașului Iași și au pătruns în oraș; aici au fost opriți de un batalion german care apăra trecerea peste podul de beton armat din centrul orașului. Generalul Stingl, comandantul orașului Iași, după o încercare nereușită de a respinge pe ruși, a fost încercuit în loca-

lul Universității. Divizia 70 inf. germană, având spatele amenințat prin această prezență a rușilor în Iași, a executat în după amiaza zilei un atac cu un batalion și părți din brigada 825 artilerie pentru curățirea orașului. Operația a reușit în partea de nord și nord-vest a orașului, unde au eliberat și comandamentul german.

Corpul 4 armată român, sub ale cărui ordine erau diviziile 7 inf. și 5 cav. cari —după cum am văzut— se retrăseseră prea repede spre valea Bahlui, a dat ordin diviziei a 3-a română inf. din rezerva lui, să contra atace și să restabilească situația.

Ordinul de contraatac n'a putut să fie executat: «fiindcă —după declarațiile șefului detașamentului de legătură german pe lângă comandamentul acestei divizii— comandantul diviziei n'a putut să aibă legătura tehnică cu regimentele lui». Toate legăturile fuseseră rupte de bombardamentul aviației chiar în cursul dimineții. Nici legătura prin ofițeri nu s'a putut face. Astfel că divizia a 3-a n'a putut executa de cât un contra atac cu forțe prea puține și n'a reușit să oprească înaintarea inamicului spre Iași. Pe la amiază această divizie s'a retras în direcția sud-vest spre Roman, apoi prin Bacău spre Focșani, unde a ajuns la 23.8. A doua zi comandantul diviziei a comunicat detașamentului de legătură german că România s'a despărțit de Germania și el este concediat.

Comandantul diviziei a 3-a inf. nu putea să plece cu divizia de pe front spre Focșani dacă n'ar fi existat un ordin, comunicat prin toate comandamentele superioare, de la grup de armate până la corp de armată. Este foarte probabil că această divizie —care era considerată ca divizia de încredere a mareșalului Antonescu, pentru că el o comandase câțiva ani mai înainte— a primit ordin să iasă din luptă și să se deplaseze prin marșuri pe jos cât mai repede la Focșani, unde ar fi urmat să intre în apărarea poziției fortificate. În vederea opririi inamicului în fața acestei poziții de sigur că Mareșalul Antonescu s'a gândit să o ocupe din vreme cu forțe luptătoare bine încadrate.

Un alt contraatac s'a dat în aceeași zi de către divizia blindată română contra blindatelor ruse cari pătrunseseră în sectorul diviziei 5 inf. române, reușind să micșoreze zona de spărtură.

În acest contraatac divizia blindată română a distrus circa 60 de care de luptă inamice, dar a pierdut și ea 35 de care. Activitatea acestei divizii, după contraatacul din ziua de 20.8 și până la 23.8 nu se cunoaște. Nici unul din autorii germani cari au studiat și descris evenimentele din acele dramatice zile pe frontul român nu mai fac nici o mențiune despre vre-o întrebuintare operativă a acestei divizii. Pare nelogic că ea să fi stat trei zile în simplă expectativă, când era așa de mare nevoie de reacțiuni puternice blindate în această bătălie în care blindatele inamice au jucat un rol hotărâtor. Nici după 23.8 nu se știe cum și în ce condiții s'a retras. După o sursă românească o parte din divizia blindată s'ar fi retras pe

valea Trotușului spre Onești și apoi ar fi încercat să treacă în Transilvania spre Brașov pe valea Oituzului. Din cauza drumurilor și a podurilor slabe întreg materialul greu —sau o bună parte din el— a rămas înfundat pe această vale.

O altă parte s'ar fi îndreptat spre întorsura Buzăului unde ar fi trebuit să se întrunească cu cealaltă parte care ar fi trecut pe la Brașov. Către 10.9 această divizie —cu ceia ce mai avea din trupă și material— se găsea în zona București.

În sectorul de la est de Iași, unde erau diviziile 79 inf. germană și 11 inf. română inamicul n'a executat nici un atac în ziua de 20.8. Față însă de ruptura de front realizată la vest de Iași, corpul 4 armată german a dat ordin acestor două divizii să se retragă la sud de Bahlui. Divizia 376 inf. germană, care făcea parte tot din Corpul 4 armată german și se găsea la est de Prut, n'a fost atacată în zilele de 20 și 21.8 și a rămas pe poziție.

Divizia 10 grenadiri blindată care era în rezerva grupului de armate și care fusese adusă de două zile din Basarabia la vest de Prut, a primit ordin să execute un contraatac în ziua de 21.8 în contra inamicului care pătrunsese la sud de Iași. Astfel în noaptea de 20/21.8 la grupul de armate Wöhler, sectorul de la vest de Iași se retrăsese pe poziția Traian, făcând legătura la vest cu restul frontului prin diviziile 1 română și 46 germană, iar la est prin divizia 376 inf. cu armata 6 germană. Poziția Traian era acum apărată de aripa dreapta a diviziei 1 inf. română, diviziile 13 inf. și 18 munte române, brigadele 101 și 102 munte române; precum și resturile diviziilor 5 și 7 inf. și 5 cav. române. Divizia 76 inf. germană se găsea tot pe poziția Traian la sud de Lețcani, apărând o poziție pe înălțimile sud Bahluii.

La sud-est de Iași pe Bahlui până la Prut erau diviziile 79 inf. germană și 11 inf. română.

Pe restul frontului grupului de armate Wöhler, au fost lupte izolate, în cari atacurile ruse au fost respinse.

La grupul de armate Dumitrescu, inamicul a făcut efortul principal în capul de pod de la sud Tighina, în zona de legătură între armatele 6 germană și 3 română.

La aripa dreaptă a armatei a 6-a germană erau diviziile 15 și 306 inf. germane din corpul 30 armată german; iar la aripa stângă a armatei a 3-a română erau diviziile 4 munte și 21 inf. din corpul 29 inf. german.

Aici pregătirea de artilerie s'a executat în două faze. Prima între orele 5 - 5.50, după care inamicul a dat câteva atacuri locale prin care a vrut să verifice dacă poziția era ocupată, sau trupele apărării se retrăseseră pe o poziție mai înapoi. Din sursă rusă, această primă fază a durat 40' după care focul artileriei a fost deplasat mai înapoi. Infanteria rusă a simulat un atac prin puternic foc de mitraliere și strigăte de ură; în același timp au ridicat deasupra tranșelor foarte multe păpușe, cari reprezen-

tau soldați pornind la atac. Trupele germane crezând că infanteria rusă a ieșit la atac, au părăsit adăposturile și au ocupat pozițiile de tragere ca să respingă pe atacatori. În acel moment artileria rusă a revenit cu un foc extrem de violent pe primele linii, producând pierderi grele în rândurile apărării. A doua fază între orele 7 - 9.30 s'au executat bombardamente de o violență încă necunoscută în acest război. Tranșeele au fost complet răsturnate, așa că nu mai puteau fi folosite de apărători. Pierderile au fost foarte grele. Divizia 15 inf. a pierdut 50 % din efective, iar divizia 306 a rămas numai cu o treime din efective. Probabil că și diviziile 4 munte și 21 inf. române au suferit aceleași pierderi. Poziția din capul de pod a fost cucerită repede de infanteria rusă. «Divizia a 4-a munte și divizia 21 inf. au fost aproape total distruse și s'a provocat o grea înfrângere diviziilor 15 și 306 inf. germane».

«La grupul de armate Dumitrescu atacul rus s'a desfășurat cu centrul de greutate contra aripei stânga a corpului 30 armată, de ambele părți ale legăturii între armatele 3 române și 6 germană, cu circa 5 divizii de infanterie și 100 de care de luptă. Inamicul a reușit să rupă divizia a 4-a munte română pe întregul ei front și să pătrundă mai mulți kilometri spre vest. Aceasta divizie a fost complet sfărâmată. Prin aceasta și divizia 21 inf. română a fost clătinată și —după ce Râscaieți a fost cucerit— a pierdut ori ce coeziune. O mare parte din cele două divizii române fugise deja în timpul pregătirii de artilerie».

Comandantul corpului 29 armată german, sub ale cărui ordine se găseau diviziile 4 munte și 21 inf., spune că trupele diviziei 4 munte și-au părăsit pozițiile chiar la începutul atacului, lasând fără apărare artileria germană care le sprijinea.

Pe de altă parte însă —din sursă rusă— un batalion din divizia 4 munte a fost trimis ca ajutor unităților germane cari opuneau o rezistență îndârjită în centrul de rezistență Leontina, aflat în poziția principală a apărării. Acest batalion a fost distrus sau făcut prizonier.

Divizia 306 inf. germană, care s'a găsit pe axul principal de atac rus și a suferit pierderi grele, și-a retras resturile de trupe la Iermaklia, unde trebuia să vină și divizia 13 blindată, în vederea unui contraatac în ziua de 20.8.

Divizia 15 inf. germană, în aceeași situație ca și divizia 306 s'a retras pe satele Ursoaia și Căușani.

Divizia 13 blindată, care deja înainte de începerea ofensivei fusese pusă de grupul de armate la dispoziția corpului 30 armată, a primit de la acesta misiunea să atace inamicul care pătrunsese la vest de capul de pod și să-l arunce dincolo de pozițiile inițiale ale infanteriei. Contraatacul a fost executat din mișcare, și cu toată rezistența inamicului, superior în care de luptă și infanterie, a câștigat teren până pe înălțimile de la sud-vest de Nistru, unde s'a oprit pentru noaptea de 20/21.8.

Până în seara zilei de 20.8 rușii au înaintat circa 10 -12 km. la vest de capul de pod și au provocat o ruptură de circa 40 km. lărgime.

Pe restul frontului grupului de armate Dumitrescu a mai avut loc un atac inamic de valoarea unui regiment în sectorul diviziei 294 inf. germană (circa 20 km. nord Tighina), precum și la aripa stângă a armatei a 6-a germană în sectoarele diviziilor 14 inf. română și 106 inf. germană. Toate aceste atacuri au fost respinse.

În ziua de 21.8 la grupul de armată Wöhler, frontul 2 ucrainian și-a estins zona de atac spre Siret și a atacat cu armata a 7-a gardă, poziția la vest de Erbiceni. Diviziile 1 inf. română, 46 inf. germană, 4 inf. și 1 gardă române, au depus o foarte îndărătnică rezistență în tot timpul zilei, astfel încât numai după ce inamicul a introdus în luptă și părți din corpul de cavalerie gardă mecanizat, a reușit seara să pătrundă în Târgul Frumos, ducând încă în timpul nopții de 21/22.8 lupte de stradă.

Armatele 27 și 52 ruse, întărite cu armata a 6-a blindată și corpul 18 armată blindat, au atacat în ziua de 21.8 poziția de pe înălțimile Dealu Mare și orașul Iași, după o pregătire de artilerie de 1,1/2 oră. Rezistența trupelor din apărare a fost foarte dărză. Cinci contra atacuri au fost executate de către acestea în prima jumătate a zilei ca să respingă sau să limiteze pătrunderile ruse. În regiunea Iași, luptele deasemenea au fost grele. Contraatacul executat de divizia 10 grenadiri blindată s'a lovit de foarte mult superioare blindate, reușind numai să întârzie câteva ore înaintarea spre sud a blindatelor ruse; ea a fost obligată să ocupe o poziție în flancul stâng al diviziei 79 inf. germană pe un aliniament orientat nord-sud. Orașul Iași a fost cucerit de ruși prin lupte înverșunate de stradă. Până în seara zilei de 21.8 poziția Traian și orașul Iași au fost pierdute de apărare. Spărtura provocată de atacatori a fost lărgită până la 65 km. pe o adâncime de 26 km.

Diviziile 79 inf. germană și 11 inf. română au fost atacate în noua lor poziție în după amiaza zilei de 21.8, dar toate atacurile au fost respinse. Podurile peste Bahlui au fost distruse de apărare. Divizia 76 inf. germană, care în dimineața de 21.8 luptase pe poziția Traian, a fost pusă sub ordinele diviziei 10 blindată și a primit misiunea de a prelungi frontul acesteia spre sud.

Fiind atacată în după amiaza zilei —pe când era în curs de deplasare spre noua ei poziție— de circa 300 de care de luptă ruse cu infanterie transportată, a fost împrăștiată. Unele din trupele ei s'au retras spre sud și apoi spre vest ca să ajungă la frontul de pe Carpați. Prin aceasta «până în seara acestei zile divizia 76 inf. germană a încetat de a mai fi o unitate capabilă de luptă». Generalul Abraham, comandantul copului 6 armată română, a fost înlocuit la comandă și i s'a dat misiunea să organizeze pe Siret la est de Bacău un cap de pod cu trei divizii române, având ca șef de stat major pe colonelul de stat major Kriebel, șeful deta-

șamentului de legătură german pe lângă comandamentul armatei a 4-a române.

La grupul de armate Dumitrescu, forțele rusești au fost obligate în dimineața zilei de 21.8 să treacă în apărare, dar ulterior aducând întăriri au reluat atacul și înaintarea. Din sursă rusă: «Părți din unitățile sovietice au respins până la orele 11 prin folosirea potrivită a terenului, toate contraatacurile diviziei 13 blindată germană; apoi au trecut la atac. După ce trupele sovietice au distrus rezistența diviziei 13 blindată și a trupelor de infanterie cari se apărau în flanc, au pătruns prin linia a 2-a a apărării și au garantat așa dar înaintarea trupelor cari se deplasau lup-tând». Asupra acțiunii diviziei 13 blindate din aceeași zi, aflăm însă din sursă germană —însăși declarațiile comandantului acestei divizii— că «își amintește numai de lupte de apărare grele până seara, pe înălțimile pe cari divizia ajunsese în seara zilei precedente». Un contraatac n'ar mai fi fost posibil în ziua de 21.8 pentru că «Unitatea, care avea circa 20 de care de luptă, numai cu mare oboseală putea să mai execute un foc de apărare pe front și mai ales la aripa dreaptă». În acelaș timp generalul H. Friessner scrie că la aripa dreaptă a corpului 30 armată german s'au dus în ziua de 21.8 lupte grele de apărare, de către diviziile 15 și 306 inf. germane și divizia 13 blindată. «92 de care de luptă sovietice au rămas pe poziție; pierderile sângeroase sunt imense; însă și pierderile proprii sunt foarte ridicate».

În spre seara zilei de 21.8 rușii au pătruns în sectorul diviziei 15 inf. germană. Pentru a nu se lăsa încercuit din două părți, comandantul diviziei 13 blindată a decis să-și retragă aripa dreaptă și să se apere pe linia Tocus - Opaci. În dimineața de 22.8 nici un car nu mai era bun de luptă căci ultimele existente nu mai aveau benzină și a trebuit să fie părăsite.

Corpul 29 armată german, care făcuse parte din armata a 3-a română și care după ruperea frontului din ziua de 20.8 fusese trecut sub ordinele armatei a 6-a germană, avea în ziua de 21.8 divizia 9 germană intactă pe poziția inițială de pe Nistru, resturi din diviziile 4 munte și 21 inf. române înapoi spre Volintiri pe flancul stâng al armatei a 3-a și un regiment din divizia 153 inf. germană, care era în rezerva grupului de armate la Ciadar-Lunga. Acest regiment, transportat cu autocamioane a ocupat o poziție la Volintiri (20 km. sud-vest capul de pod), cu frontul spre nord, pentru a împiedeca o pătrundere a inamicului în spatele corpului de armată. Mai la sud, pe frontul corpului 3 armată român n'a intervenit în ziua de 21.8 nici o acțiune. Însă situația armatei a 3-a române era periclitată, inamicul aflându-se cu unitățile blindate la circa 50 km. adâncime pe aripa stângă a acestei armate și nu existau forțe disponibile pentru a-i face față.

În ziua de 21.8 - după aprecierile grupului de armate Ucraina de sud-rușii au atacat:

— În Moldova, pe frontul grupului de armate Wöhler, cu 12 divizii de

inf. în front și 15 în rezervă, cu armata a 6-a blindată și alte circa 2 la 3 corpuri de armată blindate;

— În Basarabia, pe frontul grupului de armate Dumitrescu, cu 10 divizii de inf. și 2 corpuri de armată blindate.

Față de aceste forțe, grupul de armate Ucraina de sud nu mai avea nici o rezervă. Toate diviziile de infanterie și de blindate cari formaseră rezervele armatelor și ale grupului de armate erau în luptă și unele deja distruse. Deci nu mai era altă soluție de cât să ordone retragerea grupului de armate Dumitrescu, în timp ce grupul de armate Wöhler trebuia să recucerească poziția Traian și să oprească aici înaintarea inamicului.

În seara aceleiași zile, șeful de stat major al grupului de armate a avut o convorbire telefonică cu șeful operațiilor de la comandamentul suprem, care a fost de acord ca trupele germano-române din Basarabia să se retragă. Ulterior - tot în aceeași seară - a avut și generalul Friessner o convorbire cu șeful de stat major al comandamentului suprem, care a promis că va obține aprobarea lui Hitler; acesta se exprimase - de altfel - că nu vroia să lase să fie distruse diviziile germane la est de Prut.

Ordinul de retragere a fost dat chiar în cursul zilei de 21.8. «Nu mai rămânea de cât o singură cale — scrie generalul Friessner—; retragerea frontului. Aprobarea lui Hitler poate încă să întârzie. Atunci m'am hotărât să dau ordinul pe răspunderea mea personală. El a fost dat la 21 August».

În ziua de 22.8 grupul de armate Ucraina de sud a primit aprobarea lui Hitler pentru retragerea frontului; dar era deja prea târziu. Din cauza lipsei de divizii blindate în rezervă cari să poată opri avalanșele sutelor de blindate ruse în Moldova și Basarabia, situația grupului de armate Dumitrescu și a aripei drepte a grupului de armate Wöhler era cât se poate de gravă.

Pentru această zi (22.8), mareșalul Timoșenko, comandantul forțelor ruse din Moldova și Basarabia a decis să exploateze situația favorabilă pe care o crease pătrunderile armatelor ruse dincolo de sistemul de apărare româno-german. Pentru aceasta a dat ordin ca grupul de forțe din apărare, aflat la sud-est de Iași și până la est de Prut să fie încercuit, iar gruparea principală a armatei a 6-a din regiunea Chișinău să fie distrusă sau făcută prizonieră. În același timp aripa dreaptă a frontului 2 ucrainian trebuia să continue ofensiva spre sud și sud-est, iar aripa stângă a armatei 46 ruse (grupul Bachtin) să treacă Nistru la Cetatea Albă.

La grupul de armate Wöhler, recucerirea poziției Traian nu s'a putut executa. Această poziție fusese deja străpunsă în câteva locuri încă din seara zilei de 21.8, iar - după cum am văzut - rezerve nu mai existau pentru respingerea inamicului la nord de această poziție.

Frontul 2 ucrainian a continuat în această zi atacul cu armata 7 gardă în Târgul Frumos și a împins circa 8 la 12 km.; trupele ruse au fost oprite

în fața poziției fortificate de la sud și vest Târgul Frumos. «Resturi din patru divizii de infanterie inamice retrase aici au opus o rezistență îndârnică». Acestea erau diviziile 1,4, și 1 gardă române și divizia 46 inf. germană.

La centru, grupul principal de atac a continuat înaintarea spre sud cu armata 6 blindată, ajungând până seara la Vaslui. Corpul 18 armată blindat rus a întâmpinat o rezistență foarte puternică imediat la sud de Iași, pe înălțimea Cetățuia, apărată de grupul Stingl, aflat acum sub ordinele diviziei 79 inf. germană. Pentru cucerirea acestei înălțimi, armata 52 rusă a atacat cu o parte din forțele ei pe flancuri și frontal.

Blindatele inamice cari pătrunseseră la sud de poziția Traian amenințând spatele corpului 4 armată german. Generalul Mieth a dat ordin ca divizia 79 inf. germană și divizia 11 inf. română să se retragă chiar în cursul zilei de 22.8 pe poziția Traian; aceste divizii nefiind atacate cu mare putere de inamic, se aflau încă pe poziția de la sud și est de Iași pe Bahlui. Retragerea s'a executat în condiții bune, terenul fiind acoperit și atmosfera încărcată de praf. De abia către seară rușii au observat retragerea și au deschis un foc foarte violent de artilerie asupra poziției Traian în sectorul celor două divizii

În locul diviziei 10 grenadiri blindată, care prelungea spre sud flancul stâng al diviziei 79 inf. germană, a fost adusă divizia 258 inf. germană de la armata a 6-a. Această divizie făcea parte din rezerva grupului de armate Dumitrescu și era plasată în spatele aripei stângi a armatei a 6-a. Un regiment din această divizie, transportat în camioane a și intrat în ziua de 22.8 la stânga diviziei 79 inf. germană, sub ordinele acesteia, făcând front spre vest. Divizia 10 grenadiri blindată a primit misiunea să acopere spatele corpului 4 armată german pe linia Vaslui - Huși.

La grupul de armate Dumitrescu, inamicul a atacat în noaptea de 21/22.8 aripa dreaptă și centrul corpului 3 armată român care apăra limanul Nistrului și coasta Mării Negre la sud-vest de liman. Trupele ruse s'au imbarcat în cursul nopții la Kalagleja și Roxclani și la 22.8 orele 4 au ajuns în fața punctelor de debarcare Mologa și Șaba, la nord și la sud de Cetatea Albă. Între timp aviația rusă a bombardat acest oraș și pozițiile apărării. De asemenea, după un bombardament de pe mare asupra regiunii Bugaz, o flotă rusă compusă din 10 vase diferite a pătruns în Liman ca să sprijine debarcarea trupelor de atac.

În apărare se găsea brigada 110 inf. română și divizia 2 inf. română, cari au primit debarcarea cu un foc violent de artilerie și mitraliere. Inamicul s'a acoperit însă cu un val des de ceață artificială, și la adăpostul lui a început debarcarea. Cum parte din trupele apărării erau deja trimise înapoi ca să facă față inamicului care amenința să cadă în spatele corpului 3 armată român, inamicul a reușit să-și facă câte un cap de pod în

fiecare punct de debarcare. Contraatacurile date cu violență, dar cu forțe insuficiente de către trupele apărării au fost respinse. Orașul Cetatea Albă a fost încercuit până în seata zilei de 22.8 pe la nord și pe la sud și cucerit de inamic.

La aripa stângă a grupului de armate Dumitrescu, imediat pe Prut, inamicul a atacat cu armata a 4-a gardă, diviziile 376 și 370 inf. germană după o scurtă și puternică pregătire de artilerie, și rupând apărarea au înaintat circa 20 km. spre sud până la Coștulenii.

În sectorul de efort principal, resturile diviziei 306 inf. au fost puse sub ordinele corpului 29 armată germană și au primit misiunea să apere o poziție organizată la Romanesti (circa 60 km. sud-vest capul de pod), împreună cu câteva baterii de artilerie. Fiind încercuită de coloane ruse care treceau din spre Comrat către nord, divizia 306 a căutat să-și deschidă drum spre vest. După un prim succes realizat prin surprindere, fiind obligată să se oprească într-o vale din lipsă de benzină, a fost atacată și împrăștiată.

Divizia 14 inf. germană a fost retrasă spre Grigoreni, la dreapta corpului 30 armată unde s'a apărât până seara.

Divizia 13 blindată, care se afla în poziția Tocus - Opaci, fiind separată de corpul 30 armată prin o pătrundere a inamicului pe la stânga ei, s'a retras la Leova - în înțelegere cu Corpul 30 armată - și a organizat un cap de pod. Cu o parte din trupe a mai organizat încă un cap de pod la Fălciu, 23 km. sud Leova. Puterea combativă a acestei divizii era redusă la circa un regiment de infanterie, cu 4-6 tunuri de câmp, câteva tunuri anticar și nici un car de luptă.

Comandantul corpului 29 armată, fiind despărțit cu comandamentul lui de diviziile în subordine, prin înaintarea rușilor spre vest, s'a prezentat în dimineața zilei de 22.8 la comandamentul armatei a 6-a germane aflat la Tarutino. Aici a primit însărcinarea să ia sub ordine trupele din capetele de pod peste Prut, și să-și plaseze postul de comandă la vest de acest râu.

Comandamentul armatei a 6-a germană s'a deplasat în cursul dimineții la Comrat, iar de acolo - din ordinul grupului de armate, a trecut la Berești, la vest de Prut. «Acest cazan mișcător va putea fi condus mai bine din afară. Și așa vor fi destule înalte comandamente în cerc». (138).

În această zi frontul 3 ucrainian a pătruns cu grosul forțelor până la 50 de km. adâncime, iar cu blindatele până la 75 - 90 km. ocupand Gura Galbenă și Comrat.

Astfel spatele corpului 30 armată era amenințat. De asemenea armata a 3-a română avea spatele descoperit, și fără nici o rezervă capabilă să împiedice pentru ziua de 23.8 o înaintare inamică spre sud și sudvest.

Pentru grupul de armate Dumitrescu nu mai era posibilă o oprire a inamicului undeva pe o poziție în Basarabia. Numai Prutul și Du nărea erau obstacole serioase, cu condiția să le apere. Deci se împunea o retragere foarte repede a întregului de armate spre cele două obstacole.

CONVORBIRILE MAREȘAL ANTONESCU-GENERAL FRIESSNER

Aici trebuie să intercalăm convorbirile cari au avut loc între mareșalul Antonescu și generalul Friessner, în aceste tragice zile când s'a decis soarta poporului român, pentru că pe de o parte ele lămuresc unele puncte rămase în umbră până acum și pe de altă parte arată că apărarea poziției fortificate Galați-Focșani era posibilă, și soarta României ar fi fost alta dacă mareșalul ar fi fost lăsat liber să o facă.

În zilele de 20 la 22 August mareșalul Antonescu a vizitat pe generalul Friessner la comandamentul acestuia la Slănic (în Moldova).

În ziua de 20,8, după ce comandamentul grupului de armate Ucraina de sud și-a exprimat părerea despre atitudinea suspectă a trupelor române din prezidia și prima zi a bătăliei, conducătorul român s'a arătat complet surprins de retragerea trupelor române, pentru că la ultima vizită pe care o făcuse pe front rămasese cu convingerea că diviziile române vor rezista pe poziție. El a spus că aceste trupe n'au luptat destul de bine, preferând să declare deschis aceia ce constatase și el în vizita pe care o făcuse la trupe înainte de a se duce la comandamentul generalului Friessner, și a promis că va lua cele mai severe măsuri în contra lașilor și a saboteurilor.

În ziua de 21.8 într'o nouă întrevvedere — în prezența altor ofițeri din statele majoare respective — după ce s'a constatat că situația pe front s'a înrăutățit, generalul Friessner și-a exprimat credința că va putea s'o stăpânească și să împiedice o ruptură sau o încercuire — cum s'a întâmplat și în alte împrejurări — dacă trupele aliate își vor păstra pozițiile și vor executa numai ordinele lui. Mareșalul Antonescu a fost de acord, dar și-a exprimat îngrijorarea din cauza atitudinii Bulgariei. Din ultima cuvântare ținută de primul ministru bulgar rezulta că acesta considera că tot ce s'a făcut până atunci a fost greșit, și că spera că marele frate slav — Rusia sovietică — va înțelege situația Bulgariei și o va ajuta. Este în interesul României ca Basarabia și Iași să fie ținute, căci de soarta lor depinde soarta Balcanilor. Dacă s'a pierdut teren în Rusia, asta n'a fost atât de rău.

Acum însă este vorba de pământul românesc și el a scos tot ce putea scoate ca să apere frontul din Moldova și Basarabia. România nu poate spune ca Bulgaria că face parte din masa slavă și merge cu ea. Ea este

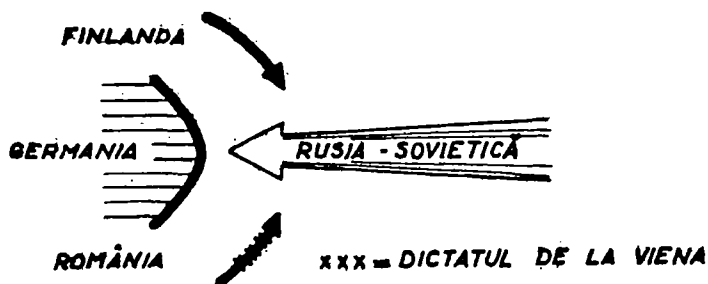
singură și de aceia a cerut mereu arme de la germani, dar n'a primit suficient. Mai sunt în țară încă 160 de batalioane cu oameni instruiți, dar n'au arme.

Convorbirea a urmat apoi numai între patru ochi. Generalul Friessner a vorbit clar mareșalului Antonescu despre zvonurile cari circulau referitor la uneltille din țară și mai ales din armata română, despre sentimentul de nesiguranță pe care l-a avut după convorbirile cu conducătorii politici și militari germani de la București, chiar de la vizita pe care le-a făcut-o la începutul lunii August, precum și despre schimbările făcute în înaltele comandamente române fără știrea și acordul conducerii germane; apoi a arătat că aici trebuie căutată cauza pentru care trupele române au refuzat să lupte. Totuși el a afirmat că criza actuală ar putea încă să fie depășită, «dacă trupele române și poporul român ar sta neclintit și cu voință tare în lupta comună, pe care împreună cu noi germanii o ducem în contra marelui pericol, pe care îl reprezintă pentru Europa, covârșitoarea putere a Rusiei sovietice». «Noi stăm aici împreună în aceeași barcă, pe o mare furtunoasă» am spus eu mareșalului. «Cine debarcă, acela nu se pune în pericol numai pe el și națiunea lui ci întreagă lume europeană».

Pentru a nu da loc la nici o interpretare greșită, este necesar să dăm aici răspunsul integral al mareșalului Antonescu, după notele traducătorului și așa cum a fost publicat de generalul Friessner.

«Rog pe Excelența Voastră să-mi permită să vorbesc de asemenea de la soldat la soldat și tot așa de deschis de la om la om. Este evident și de la sine înțeles, că războiul actual decide de soarta Europei și în special de soarta poporului român. Nu numai eu și pătura noastră conducătoare, ci și poporul român în covârșitoarea lui majoritate sunt bine convinși și-și dau seama de ceia ce înseamnă superioritatea care crește amenințător a statului ruso-sovietic; aceasta cu atât mai mult cu cât poporul român și statul român secole întregi au luptat în contra soartei vitrege a asuprirei rusești și a trebuit să suporte ca Rusia în năzuințele ei spre sud-estul european să smulgă neconținut bucăți din trupul românesc. Această conștiință a pericolului care amenință Europa, o găsim la păturile conducătoare, aproape la toate popoarele europene. Însă nu numai că anumite popoare din Europa nu luptă alături de Germania, dar unele din ele duc acțiuni cari vatămă serios importanța Germaniei. Se pune întrebarea, care este motivul pentru care aceste popoare acționează astfel? Răspunsul poate fi numai în acela că Germania a comis grele greșeli politice. Astfel în cursul acestui războiu, nici odată Germania prin reprezentanții ei n'a declarat cari sunt intențiile germane față de fiecare stat, dacă victoria finală este câștigată. O astfel de declarație ar fi adus o lămurire pentru popoarele europene și ele s'ar fi unit în lupta comună contra Rusiei sovietice.

Mareșalul Antonescu a desenat pe perete ca ilustrare a expunerii lui cu puține linii aceasta schiță și a continuat:

«Germania a pregătit războiul contra Rusiei deja încă din 1930 (*) și totuși comite —abia un an înaintea începerii acestuia— o mare greșală politică, jefuind singură brațul ei drept, prin sfărâmarea și ciopârțirea frontierelor române în favoarea Rusiei, Ungariei și Bulgariei, când era clar că de la marea Baltică până la marea Neagră, poporul german are numai un singur popor ca aliat natural și direct interesat în lupta contra Rusiei sovietice: poporul român și statul român. În loc să întărească acest stat și poporul român —căci prin aceasta ar fi fost întărit brațul Germaniei care trebuia să lovească Rusia— s'a comis din partea Germaniei marea greșală politică, să mutileze statul român și poporul român în corpul lui și de asemenea în moralul lui.

Ministrul de externe german, domnul von Ribbentrop, în anul 1939 la Moscova, cu ocazia încheierii pactului germano-rus care a precedat războiul contra Poloniei, a promis rușilor Basarabia și Bucovina de nord. Domnul von Ribbentrop —așa dar Germania— a smuls apoi din trupul României, Transilvania de nord, leagănul poporului român și l-a dat Ungariei, care nu are nici un drept. Eu numesc domnul von Ribbentrop, căci la Viena, Mussolini, Ciano și mai ales Italia nu contau, cum n'au contat nici după aceea.

(*) De sigur o greșală în procesul verbal.

Germania a smuls o altă parte din corpul României, partea de sud a Dobrogei și a dat-o Bulgariei. Dacă din punctul de vedere al poporului, regiunea dată Bulgariei nu avea o puternică populație românească, Basarabia, Bucovina de nord și Transilvania de nord sunt —din punctul de vedere al poporului—, într'o majoritate mult superioară cu o populație curat românească.

Poporul român, așa de lovit de politica greșită germană, în loc să se întoarcă și să se arunce în brațele inamicilor cari i-au promis și încă promit retrocedarea regiunilor pierdute prin diplomația germană, și cari continu accentuiază că nu recunosc valabilitatea dictatului de la Viena, merge alături de Germania în loialitate și în nestrămută credință. Este singurul caz în istorie, că un popor care a fost astfel tratat de un alt popor aliat, nu se întoarce în contra acestuia, ci merge cu el. Este singurul caz în istorie că un popor intră ca aliat într'un războiu, fără să aibă un tratat de alianță, militar și politic. Nu este aceasta o dovadă foarte evidentă a ținutei etice și a onorabilității loiale, cu care poporul român stă de partea Germaniei în acest războiu și călătorește pe acelaș vapor, fără ca cel puțin să știe încotro este condus? Căci până astăzi, cu toate încercările mele, conducerea germană nici odată n'a declarat deschis, ce soartă este rezervată acestui popor român, aliat credincios și loial.

Singurele ființe care urmează pe stăpânii lor, chiar atunci când sunt ofenșați sunt sclavii. Poporul român însă nu este sclav. Sclavul lucrează din frică; poporul român acționează însă din conștiința adâncă a firii lui. Căci el este pe deplin conștient de marele pericol care îl amenință în miezul ființei lui: puterea covârșitoare a statului rus-sovietic.

Poporul român stă singur în mijlocul popoarelor slave. El nu are modul de a gândi al poporului bulgar, care vede în poporul rus pe fratele mai mare, ca și poporul sârb și ceho-slovac. El este conștient că stând în calea intereselor rusești și înconjurat de popoare slave, are numai un singur sprijin și un aliat natural: poporul german și statul german, și tocmai de aceea el nu poate înțelege și se întreabă singur, dacă un rege al lui și o personalitate conducătoare au comis anumite greșeli, pentru ce este lovit în întregime. Căci care popor în lume n'a comis greșeli?

Pe de altă parte, interesul alianței și al colaborării între poporul român și poporul german nu cuprinde numai această perioadă de timp a războiului actual, ci se întinde în timpurile viitoare, atât în domeniul politic cât și în cel economic. Cum și războiul poate să meargă spre sfârșit, Rusia va ieși de aici mai puternică, de cât cum a intrat. Aceasta va însemna așa dar și mai departe pentru Europa un pericol mare și de durată. Poporului european căruia îi revine misiunea să înfrâneze aspirațiile statului covârșitor de puternic rus-sovietic, este poporul german, care are în estul și sud-estul Europei un singur aliat natural: poporul

român care ocupă o regiune întinsă pe circa 40 la 100 din linia dreaptă a distanței între marea de Est și Marea Neagră.

Statul german trebuie să fie tare pe marea de est și la sud; statul român și poporul român trebuie să fie mare și tare la marea Neagră și la nord, ca să formeze un bastion în contra intențiilor Rusiei sovietice. Acum, în loc să fi întărit acest stat și acest popor, care reprezintă în războiul contra Rusiei sovietice direct brațul Germaniei, statul german a făcut greșala politică să slăbească material și moral acest braț al Germaniei, prin faptul că l-a mutilat.

Credeți D-v Excelență, că simplul cetățean român, soldatul și ofițerul român, dintre cari mulți au în Transilvania predată Ungariei, părinți, frați surori, rude și averi, și cari au fost sistematic jefuiți, închiși, batjocoriti și asasinați de unguri —și aceasta cu toate intervențiile și expunerile mele față de conducerea germană și în special față de domnul von Ribbentrop, care totuși prin dictatul de la Viena se obligase să garanteze un tratament omenesc populației române din acea regiune— nu-și pun întrebarea, pentru ce aliatul României în război contra Rusiei permite Ungariei toate acestea? De ce acest aliat nu declară public, că nu se mai recunoaște legat de dictatul nedrept de la Viena? Este adevărat că la ultima mea vizită la Führer, acesta mi-a spus între patru ochi că pentru el acordul de la Viena nu mai există. Aceasta este însă o afacere personală; eu nu pot să-i spun nimic despre aceasta, căci comunicarea a fost între noi doi și nu oficial. Poporul român nu știe nimic despre aceasta și eu nu eram destinat să fac publicitate, ci purta absolut un caracter confidențial.

Cum stă acum sufletul poporului român față de acest tratament, când propaganda de partea aliaților îi umple urechile zilnic cu asigurări că România va fi iarăși instalată în drepturile ei teritoriale, cari i-au fost tăiate prin diplomația germană la Viena? Aceasta este explicația faptului că în anumite cercuri românești s'au pus poate chestiuni și s'au făcut sforțări în felul acelora la cari Excelența Voastră ați făcut aluzie. Eu nu sunt un supraom, eu nu am în spatele meu nici un partid politic, ci sunt singur, și totuși am ajuns să conduc statul român timp de patru ani așa fel, că nimeni nu-mi poate face un reproș, sau să ridice vre-o acuzație în contra politicii mele interne și externe. Fără mareșalul Antonescu, România ar fi poate astăzi o jertfă a anarhiei și a puterilor dușmane Germaniei, așa cum s'a întâmplat cu celelalte țări din Balcani. Eu sunt singurul conducător de stat din Europa care poate să meargă în mijlocul poporului lui fără «gardă de corp», fără să aibă teamă că i se va întâmpla ceva. Eu sunt singurul conducător de stat din Europa, care își poate permite să apară în oficialitate, nepăzită. Poporul român ar putea să știe ce soartă îl așteaptă din partea aliatului lui german după victoria finală. Eu declar din nou că —cu toate acestea— poporul român a mers din totală

convingere și ca cel mai corect și loial aliat de partea Germaniei și va merge mai departe».

Această declarație a mareșalului Antonescu, făcută în ziua de 21.8 este de o extraordinară importanță. Pe de o parte se dovedește că el nu se gândea la acea dată —deci două zile înainte de a fi fost arestat— să rupă alianța cu Germania, iar pe de altă parte arată efectul demoralizant pe care l-a avut asupra populației și asupra armatei române, lipsa de atitudine a lui Hitler în favoarea României pentru repararea nedreptății acordului de la Viena.

Tot de aici însă mai rezultă că conducătorul român se pare că nu știa nimic despre cele ce se pregătea la București în spatele lui și în contra lui. Este cu totul de mirare că, atunci când peste tot se vorbea mai mult sau mai puțin deschis despre o lovitură de stat în România, tocmai cel în contra căruia se pregătea această lovitură, părea că nu este informat. Când conductorii germani de la București au fost de mai multe ori și din mai multe părți informați despre activitatea subversivă a partidelor politice opoziționiste, este de necrezut că serviciile secrete române și germane n'au informat în acelaș timp și pe mareșalul Antonescu. Am putea să admitem că —întocmai ca și conducătorii germani de la București și de la Berlin— nici mareșalul Antonescu n'a dat crezare zvonurilor cari circulau și informațiilor cari i se comunicau. Asta ar fi posibil, de oare ce în declarația de mai sus constatăm că el era convins că nimeni nu putea să-l acuze de greșeli grave în politica lui externă și internă; deci nu putea crede că s'ar complota în contra lui.

De asemenea mai constatăm că —pentru ca să justifice lipsa de voință a unor trupe române de a lupta în această bătălie— mareșalul se referă numai la demoralizarea provocată de pierderea Transilvaniei. Dacă ar fi fost așa, atunci ar fi trebuit ca acelaș soldat să nu fi luptat cu vitejie și abnegație pe atâtea alte câmpuri de bătălie în anii 1941/43, așa cum am văzut că a luptat. Și atunci —ca și în 1944— chestiunea Transilvaniei exista ca o rană făcută de Germania pe corpul României, și —deși acesta nu se grăbea s'o vindece— totuși soldatul român n'a părăsit câmpul de bătălie și a luptat cu multă bravură.

Cum se explică atunci că tocmai pe teritoriul României, unde ar fi fost normal ca acest soldat să lupte cu toată puterea, tocmai aici el n'a mai luptat de cât partial? Motivul stă neapărat în scăderea moralului provocată de propaganda din interior în contra mareșalului și în contra continuării războiului mai departe cu Rusia sovietică; ori tocmai despre această propagandă mareșalul nu vorbește nimic, deși generalui Friessner a scos-o net în evidență. O singură explicație rămâne valabilă: n'a dat importanța cuvenită acestei acțiuni de subminare a moralului luptătorilor și a autorității lui și a neglijat-o până acolo, încât n'a luat nici o măsură de împiedecare, sau cel puțin de apărare personală.

Mai putem remarca aici claritatea cu care, atât mareșalul Antonescu cât și generalul Friessner au văzut și au profetizat marele pericol rusesc care va apăsa asupra Europei întregi în cazul că Rusia sovietică va ieși învingătoare. Nu se mai poate spune că germanii și românii au făcut războiul contra Rusiei numai pentru interesele lor și nu și pentru salvarea Europei întregi, când aici vorbesc —fără să fie preocupați de vre-o propagandă oare care— doi înalți demnitari, comandanți de armate, cari cunoșteau scopurile pentru cari își conduceau armatele în bătălie, și nu doi oameni politici cari ar fi intenționat să-și facă din «salvarea Europei» un argument favorabil politicii lor de războiu. Declarațiile acestor doi mari comandanți sunau ca o goarnă profetică peste o lume occidentală pornită să distrugă singura barieră de neclintit care exista atunci în Europa în fața Rusiei comuniste.

În ziua următoare —22.8— mareșalul român a făcut o ultimă vizită generalului Friessner și s'au pus de acord să oprească înaintarea rusă pe linia Galați-Focșani. În acest scop, conductorul român și-a luat obligația să trimită neîntârziat pe acest front toate rezervele de cari dispunea în interiorul țării. La despărțire a spus: «Dacă rușii trec linia Galați-Focșani, România este pierdută pentru totdeauna». Această obligație nu și-a mai putut-o îndeplini, pentru că în ziua de 23.8 a fost arestat de Regele Mihai și astfel poziția fortificată Galați-Focșani n'a putut fi apărată.

CAPITULAREA REGELUI MIHAI

În cursul nopții de 22/23.8 s'a început retragerea spre Prut a tuturor forțelor din Basarabia. Cetatea Tighina și înălțimea Suvarov de la nord de oraș, cari fuseseră fortificate în mod special cu cazemate din lemn și pământ și cu șanțuri de luptă sau de comunicații, au fost cedate în această noapte, după trei zile de lupte inversunate. În ziua de 23.8 corpul 7 armată german cu diviziile 370, 106 inf. germane și divizia 14 inf. română, precum și divizia 376 inf. germană din corpul 4 armată german, aflată imediat la est de Prut, și-a pregătit trecerea la vest de acest râu, pe care a început-o în noaptea de 23/24.8 pe la Scoפוșeni.

Corpurile 52 și 44 armată de la centrul armatei a 6-a germană s'au retras spre vest până în regiuna Chișinău, valea Botnei, în timp ce corpul 30 armată de la aripa dreapta a armatei a 6-a era strâns angajat spre est, sud și sud-vest cu inamicul care îl ataca din toate părțile.

Armatele 57 și 37 ruse au ajuns până seara în zona Sagaidak-Șelement, în timp ce forțele blindate au înaintat până la Prut și au ocupat punctul important de trecere de la Leușeni, pe șoseaua Chișinău-Huși. Aceste trupe au intrat în dispozitiv de apărare ocupând poziție în zona Lăpușna-Carpineni-Gura Galbenă în spatele corpurilor 309 și 52 armată germane.

Totuși încercuirea nu era deplină. Armata 37 rusă se găsea la circa 40 km. înapoia corpului 7 mecanizat, iar spre nord până la armata 4 gardă care atacase pe valea Prutului spre sud mai era încă un spațiu liber de circa 40-50 km. Deci existau mari posibilități de trecere pentru trupele germane în noaptea de 23/24.8, dacă aceste trupe s'ar fi găsit mai aproape de Prut cu mai puțin de o etapă de marș de noapte.

Armata 46 rusă a ajuns pe Cogâlnic în zona Arciz-Tatar Bunar, încercuind astfel mare parte din trupele armatei a 3-a române.

La grupul de armate Wöhler, inamicul și-a accentuat presiunea în ziua de 23.8 între Târgul Frumos și valea Siretului, obligând diviziile 46 inf. germană, 1 gardă și 4 inf. române să se retragă în seara acestei zile la vest de Siret. Trupele cari au apărat poziția Dealu Mare (diviziile 1 și 13 române, resturile diviziilor 5 și 7 inf., div. 18 munte și brigadele 101 și 102 munte române) s'au retras spre sud și sud-vest. Generalul Abraham comandantul diviziei 76 inf. germană a reușit să organizeze la est de

Bacău un cap de pod pe Siret din diferite trupe împrăștiate și din personalul serviciilor de armată aflate la Bacău.

Pentru a opri înaintarea inamicului pe valea Bârlad, din ordinul grupului de armate Wöhler s'a adunat la Bârlad un detașament de luptă —numit grupul Braun— compus din brigada 905 tunuri cu 21 de piese, părți din divizia 20 blindată, batalionul de școală al armatei a 8-a de la Bârlad, precum și 30 de care de luptă cari se găseau la Tecuci și erau destinate diviziei a 2-a blindate română. Acest detașament s'a format și a ajuns la Bârlad la 23.8 exact înaintea sosirii rușilor, și a ocupat o poziție la nord și nord-vest de oraș în după amiaza zilei.

În ziua de 23.8, comandantul grupului de armate Ucraina de sud, constatând că nu s'a putut relua poziția Traian, a intenționat să oprească înaintarea rușilor în Moldova pe o linie Adjud - Berești. Armata a 4-a română trebuia să se grupeze în regiunea Tecuci și să organizeze apărarea. În acest scop, generalul Șteflea, noul comandant al armatei a 4-a române, urma să vorbească cu mareșalul Antonescu ca să obțină aprobarea acestei operații.

Până în noaptea de 23/24.8 inamicul a ajuns la Roman, Huși și Bârlad și cu vârfuri spre Bacău. Divizia 79 inf. germană și divizia 11 inf. română au primit ordin de la corpul 4 armată germană să continue retragerea și să ocupe în cursul zilei de 23.8 o poziție călare pe șoseaua Iași-Huși la circa 25 km. sud de poziția Traian pe linia Bazga-Ciortești. În stânga diviziei 79 inf. germană și cu fața spre vest, prelungind poziția spre sud, a intrat în dispozitiv de apărare divizia 258 inf. germană care, cu multe greutate a reușit să treacă Prutul pe la Coștoleni și mai la sud, fiind aproape în permanență bombardată în timpul marșului de aviația rusă. Cele două divizii germane au fost puternic atacate de inamic cu trupe blindate și infanterie, însă și-au menținut pozițiile.

Trupele diviziei 11 române n'au intrat în poziție.

Divizia 10 blindată germană a atacat în dimineața zilei de 23.8 din spre nord în direcția Vasluiului, însă la circa 10 km. nord de acest oraș s'a lovit de o foarte puternică rezistență rusă și a fost obligată să rupă lupta și să încerce să ajungă la Vaslui pe direcția Huși-Crasna.

În această zi au avut loc grave discuții între comandamentele de armate 4 română și 8 germană, referitoare la viitoarea orientare a operațiilor.

Astfel în seara zilei de 23.8.1944 situația grupului de armate Ucraina de sud era:

- Grupul de armate Wöhler avea un front care, plecând de la Bacău spre nord, urma înălțimile vest Siret și vest valea Moldovei pe vechea poziție de pe Carpați. La sud de Bacău se găseau în lungul Siretului grupe de luptă improvizate din trupe de servicii locale, sau trupe împrăștiate venite din spre front. Golul acesta și până la Galați ar fi trebuit să

fie acoperit de trupe române în retragere de pe poziția Traian, alte trupe române pe cari mareșalul Antonescu își luase obligația față de generalul Friessner să le trimită imediat spre front, cu unitățile de fortificație aflate deja pe poziția fortificată Focșani-Galați, precum și cu acele trupe din grupul de armate Dumitrescu cari ar fi reușit să treacă la vest de Prut.

La circa 70 km. est de valea Siretului și la circa 20 km. nord de Huși se găsea corpul 4 armată german —general Mieth— în apărare cu diviziile 79 și 258 inf. germane și divizia 11 inf. română. La nord-est de Vaslui era divizia 10 blindată germană și la Bârlad grupul Braun.

- Grupul de armate Dumitrescu în Basarabia, cu mare parte din armata a 3-a română încercuită, iar armata a 6-a germană cu corpurile 30, 52, și 44 armate în retragere spre Prut, și corpul 7 armată în curs de trecere la Vest de Prut.

În această situație nu mai era posibilă o oprire a inamicului pe linia Adjud-Berești și nici regruparea armatei a 4-a române în zona nord Tecuci, așa cum intenționase grupul de armate Ukaina de sud, în cursul zilei de 23.8. De aceia comandantul grupului de armate a cerut comandamentului suprem să trimită imediat trupele necesare apărării poziției Galați-Focșani.

În după amiaza acestei zile a avut loc lovitura de stat de la București a Regelui Mihai în contra mareșalului Antonescu.

Deși la orele 20.30 fusese informat despre o situație neclară la București de către comandamentul misiunii militare germane, totuși informația oficială a avut-o generalul Friessner numai la orele 22, când Regele Mihai a anunțat la radio armistițiul cu Rusia sovietică și a dat ordin trupelor române să înceteze lupta. El a chemat imediat la telefon pe generalul Petre Dumitrescu, comandantul grupului de armate din Basarabia și l-a întrebat asupra atitudinii pe care o va adopta față de evenimentele de la București. Generalul român a explicat că a fost cu totul surprins de aceste evenimente, dar că nu poate face altceva de cât să-și îndeplinească misiunea pe care o are, până la sosirea unor instrucțiuni de la București. Personal regretă foarte mult cele survenite și intenționa să-și ceară punerea în disponibilitate. «Însă un lucru nu puteți să-mi cereți Excelență; să-mi calc jurământul de credință față de Rege».

Generalul Șteflea, comandaentul armatei a 4-a române, fiind și el întrebat de generalul Friessner asupra acelorăși chestiuni, a dat un răspuns similar. Câteva ore mai înainte acesta propusese comandamentului grupului de armate Ukraina de sud să se trimită la București un însărcinat al grupului de armate, să trateze cu generalul Mardare, subșeful Marelui Stat Major, chestiuni de aprovizionare. În afară de aceasta, el mai vroia să discute cu mareșalul Antonescu propunerea grupului de armate, ca armata a 4-a română să se retragă în regiunea Tecuci și să

organizeze acolo o apărare. De aici se trage concluzia că nici generalul Șteflea nu fusese la curent cu lovitura de stat.

Ordinul regal a fost executat de trupele din armatele 3 și 4 române chiar în aceiași noapte. Toate unitățile de pe front au fost retrase în localitățile din spatele frontului și grupate pe batalioane și regimente. Marele Stat Major român, după proclamația Regelui Mihai, a avut grijă să comunice comandamentelor române să se retragă cât mai repede la sud de linia Focșani-Galați. Acest ordin n'a putut fi executat de cât într'o foarte mică măsură. Armatele ruse, cari nu aveau nici o dispoziție de la guvernul rus, referitoare la armistițiul anunțat de Regele Mihai, au continuat operațiile mai departe, nu numai în contra trupelor germane, dar și în contra trupelor române. Cum acestea nu mai luptau, au fost declarate prizoniere pe locul unde se găseau și transportate în Rusia. Astfel circa 130.000 de soldați și ofițeri români, capabili încă să mai lupte și să se opună invaziei ruse pe teritoriul României, au fost transformați în trupă dezarmată și predată inamicului, prin ordin regal.

DISTRUGEREA GRUPULUI DE ARMATE UKRAINA DE SUD

Operațiile pe teritoriul României s'au continuat.

În cursul zilei de 24.8, aripa dreaptă a frontului 2 ucrainian (armatele 40 și 7 gardă și corpul de cavalerie mecanizat) au trecut peste organizațiile fortificate de pe valea Siretului — acum lipsite de orice apărare— și au ajuns la Piatra Neamț și Bacău. Trupele germane din capul de pod de la Bacău ale generalului Abraham, precum și elementele germane cari apărau punctele importante de pe valea Siretului de sud de Bacău, s'au retras spre Carpați. Pe valea Prutului, corpul 4 armată german cu diviziile 79 și 258 inf. s'a retras în zilele de 24 și 25.8 încă circa 20 km. spre sud acoperind tot timpul trecerea peste Prut de la Leușeni, pe șoseaua Huși-Chișinău, pe unde sperau să mai treacă spre vest forțe germane de la est de Prut. Terenul fiind acoperit în bună parte de păduri și de sate, și cu văi înguste cu direcția nord-sud, retragerea s'a făcut în ordine și fără să fie observată de inamic.

Diviziile 106 inf. germană și 14 inf. română —din ordinul corpului 7 armată german— trebuiau să treacă Prutul pe podul de la Leușeni, în cursul nopții de 24/25 și în ziua de 25.8. Cum acest pod fusese ocupat de ruși în după amiaza zilei de 24.8 divizia 106 a primit ordin să atace și să cucerească trecerea.

Lovindu-se de o foarte puternică rezistență rusă, comandantul diviziei a hotărât să rupă lupta și să treacă Prutul mai la nord, pe la Scopșeni. În această deplasare a fost atacată de trupe motorizate ruse din spre nord și blindate din spre sud, și a fost distrusă în mare parte. Resturi din

această divizie —inclusiv comandamentul diviziei— au reușit să treacă Prutul pe la Scopoșeni. Divizia 14 inf. română, aflând de ordinul Regelui de a depune armele, s'a oprit pe locul unde se găsea și a fost făcută prizonieră de ruși.

Divizia 370 inf. trecuse deja Prutul pe la Scopoșeni în noaptea de 23/24.8, iar în ziua de 25.8, înaintea diviziei 106 inf. trecuse și divizia 376 inf. Astfel în ziua de 25.8, forțele germane de pe valea Prutului și din Basarabia —prin acțiunea de încercuire a rușilor— s'au împărțit în trei grupuri de forțe și anume:

- Grupul Mieth (corpurile 4 și 7 armată) la vest de Prut;
- Corpul 29 armată, la sud-est de Bârlad și
- Grupul principal (corpurile 30, 44 și 52 armate) în Basarabia la vest de Chișinău.

Comandamentul armatei a 6-a germane era la Berești (vest de Prut).

ACȚIUNEA GRUPULUI MIETH

Generalul Mieth luând sub ordine și trupele corpului 7 armată, în intenția de ași ușura trecerea spre sud, a dat ordin diviziei 370 inf. să atace în ziua de 25.8 orașul Huși și să-l cucerească.

Atacul s'a dat în zilele de 25 și 26.8 fără rezultat. Obligat să renunțe la orașul Huși, l-a ocolit pe la vest. Divizia 79 inf. a ocupat poziție imediat nord-vest Huși, acoperindu-se atât spre est cât și spre vest, iar diviziile 258 și 376 inf. prelungeau apărarea spre sud-vest. Așa dar în ziua de 26.8 se găseau la vest de Huși 5 divizii de infanterie germane. În cursul nopții de 26.8 s'au deplasat spre sud până în zona Sișcani-Hoceni-Hurdugui. Aceste trupe suferiseră pierderi grele, luptau de șase zile fără nici o noapte de odihnă și erau aproape complet lipsite de muniții și de alimente.

Totuși generalul Mieth și ceilalți comandanți nu s'au gândit nici un moment să ia în considerare eventualitatea unei predări. Ei căutau o soluție prin care să se salveze spre vest și să ajungă la Carpați. Ar fi vrut însă ca mai înainte de a aplica această hotărâre, să mai aștepte alte trupe cari ar mai trece la vest de Prut.

În zilele de 26 și 27.8 s'au dus lupte îndârjite între armata 52 rusă și trupele germane de la sud de Huși. Comandantul corpului 73 armată rus, cu întreg comandamentul a căzut în luptă fiind surprins în satul Șchiopeni.

În ziua de 27.8, pierzând ori ce speranță în sosirea altor forțe din Basarabia, generalul Mieth a convocat pe comandanții diviziilor 79, 370 și 376 și au decis ca în cursul nopții de 27/28.8 să atace spre vest, să treacă valea Bârladului peste podurile de la Chițcani și sud Crasna, după care în grupe mici să se îndrepte spre Carpați. Atacul trebuia executat de divizia 79 inf. la centru pentru a cuceri satul Vutcani; apoi să împingă spre

vest și să pună mâna pe podul de la Chițcani. La nord era flancată de divizia 376 inf. și la sud de divizia 370 inf. Spatele era acoperit de divizia 258 inf. aflată în jur de satul Hurdugui.

Din cauza extenuării trupelor, atacul a fost amânat pentru zorii zilei de 28.8. La început acțiunea s'a desfășurat favorabil trupelor germane, cari au cucerit satul Vutcani și apoi satele Idriciu și Rediu ajungând la circa 2 km. de valea Bârlad. Divizia 258 care vroia să păstreze un strâns contact cu trupele diviziei 79 inf. a părăsit satul Hurdugui și a venit la Vutcani; în această repliere a fost atacată de ruși suferind oarecari pierderi. În după amiaza zilei de 28.8 situația s'a schimbat. Inamicul a atacat flancul de nord al diviziei 79, obligându-l să se retragă spre Vutcani. Această localitate era acum absolut plină de unități germane. În aceiași după amiază, aviația rusă a executat numeroase bombardamente asupra acestei localități până seara, provocand pierderi mari între aceste trupe supraînghesuite. Un alt atac rus dat spre seară în partea de sud a satului, n'a putut fi oprit de unitățile din apărare. Lipsa de odihnă și de mâncare, aduseseră aceste trupe la limita ultimă a capacității lor de rezistență. Totuși un contraatac executat la Lt. Colonel Labrenz, șeful de stat major al diviziei 79 cu o mână de soldați adunați în grabă, a dat afară pe rușii cari intraseră în sat. Tot în seara acelei zile comandamentul corpului 4 armată a fost surprins de un atac rus și distrus.

Cum era de așteptat că în ziua următoare rușii vor ataca satul Vutcani, unde se găseau acum adunate toate trupele cari mai rămaseseră din corpul 4 armată, comandantul diviziei 79 a hotărât să atace chiar în noaptea de 28/29.8 la orele 22 spre vest, să iasă din zona Vutcani-Rediu și să treacă la vest de valea Bârlad; după trecerea râului, trupele trebuiau să se formeze în mici grupuri, cari pe socoteală proprie să caute să se salveze spre vest peste Siret. Trupele erau însă atât de obosite și de slăbite, în cât toți erau căzuți de somn în toate părțile. Cu mare greutate, și numai prin intervenția personală a comandanților de divizii și a ofițerilor din comandamente au putut fi deșteptați și duși la marginea de vest a satului. Acțiunea însă n'a putut începe de cât în zorii zilei, pierzându-se astfel acoperirea oferită de întunericul nopții, care ar fi putut salva pe mulți.

Trupele germane din primul val au atacat cu putere și și-au deschis calea până la podul de la Chițcani, pe care l-au cucerit. Unitățile trecute la vest de pod, s'au îndreptat imediat spre localități și înălțimi. Intre timp însă rușii și-au revenit și au atacat podul cu artilerie și aviație, așa că trecerea n'a mai fost posibilă. Fiind atacate și din spate, resturile de trupe germane au fost făcute prizoniere.

Grupele cari au trecut la vest de Bârlad, au reușit să se strecoare până la Siret, și găsind podul de la Rogoaza (sud Bacău) liber și intact, s'au îndreptat spre Carpați. Intre 1 și 3.9 aceste trupe au fost distruse sau prinse

în pădurile sud-vest Bacău de către trupe ruse din armata 4 gardă. Numai puțini germani au scăpat și s'au salvat la vest de Carpați.

ACTIUNEA CORPULUI 29 ARMATĂ

Am văzut mai sus că acest corp de armată făcuse parte din armata 3 română, și avusese sub ordine divizia 4 munte, divizia 21 inf., — ambele române — și divizia 9 inf. germană. După ce diviziile române au fost distruse în ziua de 20.8, divizia 9 inf. germană a mai rămas pe poziția ei de pe Nistru până în ziua de 22.8 când s'a retras spre vest. În ziua de 24.8, când trupele române au încetat de a mai lupta, această divizie a încercat de două ori să iasă din încercuire, dar n'a reușit, și în luptă crâncenă, a fost distrusă aproape în întregime în regiunea Sărata (153).

Comandantul corpului 29 armată, primise încă din ziua de 22.8 însărcinarea să ia sub ordine trupele destinate apărării trecerilor peste Prut. În ziua de 23.8 avea sub ordine numai divizia 13 blindată, care apăra capetele de pod de la Fălciu și Leova. Sub amenințarea forțelor blindate ruse cari coborau în spate pe valea Prutului, trupele acestei divizii au aruncat podurile în aer și s'au retras spre Berești, ca să se întrunească cu divizia 10 blindată. Această din urmă divizie se deplasase în ziua de 22.8 spre Huși, pentru ca de acolo să ajungă prin Crasna la Vaslui. În dimineața de 23.8 s'a lovit la nord-est de Crasna de o foarte puternică rezistență de infanterie cu blindate, tunuri anticar și antiaeriene, obligând-o să schimbe de direcție spre sud. În seara de 23.8 se găsea la circa 10 km. est de Bârlad. A doua zi a primit ordin de la Corpul 4 armată să se îndrepte spre nord la Vutcani; însă după amiază a primit un alt ordin prin care i se indica să se întoarcă spre sud și să se ducă la Berești, unde să se întrunească cu divizia 13 blindată la dispoziția corpului 29 armată. Aceste două divizii s'au grupat în seara zilei de 24.8 în regiunea sud Berești.

Comandantul armatei 6 germane a propus, și grupul de armate a aprobat ca în ziua de 25.8, resturile celor două divizii blindate, întărite cu grupul Braun, să înainteze spre nord și să arunce înapoi inamicul care pătrunsese pe valea Prutului până la Fălciu. Această acțiune avea probabil scopul să redeschidă trecerile la punctele Leova și Fălciu, ca să mai poată trece eventuale grupe de luptători din Basarabia. Atacul a început la orele 8, acțiunea principală fiind dusă de grupul Braun spre Leova, asigurat pe stânga de divizia 10 blindată și pe dreapta de divizia 13 blindată. După oarecare succes inițial, înaintarea a fost oprită de forțe superioare inamice. Cum în același timp comandantul armatei a 6-a primise informații că trupe blindate ruse înaintează spre Focșani și către trecerile Carpaților, atacul a fost întrerupt și trupele retrase spre Berești.

În ziua de 26.8, corpul 29 armată a primit misiunea să apere Siretul la vest de Galați, până la confluența lui cu râul Milcov. În acest scop i s'a mai pus sub ordine divizia 153 instrucție, cu comandamentul la Brăila. Retragerea spre Siret s'a făcut sub presiunea inamicului. În noaptea de 26/27.8, aflând că podul de la Nănești era ocupat de care de luptă ruse, grupul Braun a atacat, a reluat podul și a organizat un cap de pod pe unde au trecut divizia 13 blindată, partea motorizată a diviziei 10 blindată și mulți fugiți din spre Huși și Vaslui. Sub presiunea tot mai puternică a inamicului, capul de pod a fost retras în după amiaza zilei și podul aruncat în aer. Restul diviziei 10 blindată ajungând la Siret după ce podul a fost distrus, a trecut pe un alt pod la Piscul, 18 km. sud-est Nănești.

În timp ce corpul 29 armată se pregătea în ziua de 27.8 să interzică trecerea armatelor ruse între Nănești și Galați, numeroase forțe blindate ruse trecuseră deja pe la Focșani încă din seara zilei de 26.8 și acum înaintau spre Râmnicul-Sărat și Buzău. Nici intervenția unor care de luptă germane și artilerie A.A. aflate pe această direcție, nici acțiunea escadrei de avioane anticar a Lt. Col. Rudel adusă în ultimul moment din Baltica, n'au putut opri înaintarea blindatelor ruse, cu toate că le-au provocat pierderi numeroase.

În această situație, corpul 29 armată a primit aprobarea —la cererea lui— să se retragă spre Buzău. Mișcarea a început în seara zilei de 27.8 și în noaptea de 28/29.8 părțile motorizate și blindate din grupul Braun, divizia 13 blindată și divizia 153 instrucție s'au adunat în zona Gheraseni (13 km. sud Buzău). Divizia 10 blindată în unitățile înhămate și pe jos s'au adunat la Cilibia.

În ziua de 29.8, comandantul corpului 29 armată, care își fixase postul de comandă într'o pădure nu departe de șoseaua Buzău-București, pe care circulau neconținut coloane ruse de tot felul, a adunat pe toți generalii comandanți aflați în subordine și au hotărât ca:

- Divizia 13 blindată și divizia 153 instrucție, cu mijloacele autc, să-și caute drum spre sud în Bulgaria;

- Grupul Braun și părțile pe jos, sub conducerea comandantului corpului 29 armată, să se îndrepte spre nord și să caute legătura cu rezistența germană din Carpați.

Grupul motorizat cu direcția spre Bulgaria s'a pus în marș înainte de amiază și spre seară au ajuns în apropiere de Călărași. Generalul comandant al diviziei 153 instrucție însoțit de un ofițer, a luat legătura cu colonelul român care comanda trupele din acest oraș, carându-i permisiunea să treacă prin oraș spre Dunăre, ca să poată ajunge în Bulgaria. Colonelul român ia spus că la Călărași nu există pod peste Dunăre; dar în afară de aceasta are instrucțiuni să interneze toate trupele germane din zonă. Generalul german s'a întors la trupele lui și apreciind că nu

poate executa un atac ca să-și deschidă drum cu forța, a decis să distrugă tot armamentul și să se predea.

Divizia 10 blindată, din zona Cilibia, primind și ea ordin să se îndrepte spre Bulgaria, a întâlnit în apropiere de satul Pogoanele o rezistență puternică. Aici se găsea o divizie română, care avea în spate la circa 5 km. o altă divizie de munte. După o primă încercare de atac, focul a încetat la intervenția comandamentului diviziei române, și s'a ajuns la înțelegerea ca divizia 10 blindată să fie lăsată să treacă spre sud. În după amiaza zilei de 30.8 a ajuns într'o pădure la circa 15 km. nord de Dunăre, la jumătate distanță între Călărași și Oltenița. Aici au distrus tot armamentul greu, iar în zorii zilei de 31.8 s'au îndreptat spre Dunăre, pe care au trecut-o cu mijloace improvizate, și sub focul a două vase-monitoare române luate în stăpânire de ruși.

Trupele trecute în Bulgaria au fost trimise la Turtucaia, iar generalul comandant s'a dus la Sofia ca să discute cu misiunea germană de acolo, despre o nouă întrebuintare a trupelor lui. Însă odată cu apropierea rușilor de frontiera Bulgariei, guvernul a fost schimbat, și trupele germane de pe teritoriul acestei țări au fost dezarmate și predate rușilor. Numai generalul comandant cu un grup de ofițeri au reușit să ajungă la Belgrad unde era grupul de armate F (mareșalul Weichs).

Grupul Braun, unde se găsea și comandantul corpului 29 armată, a început marșul spre nord în seara de 29/30.8. După mai multe ciocniri cu trupe ruse, a ajuns în dimineața zilei de 31.8 în legătură cu trupele germane cari apărau pasul Buzău.

Acțiunea grupului principal (Corpurile 30, 44 și 52 armate).

În urma ordinului de retragere spre Prut, corpul 44 armată s'a retras în noaptea de 22/23.8 cu divizia 335 inf. în zona Chișinău, iar cu diviziile 62 și 282 a continuat retragerea spre vest și sud-vest. În ziua de 24.8, divizia 62 inf. se găsea la Gâncești (20 km. sud-vest Chișinău), iar divizia 282 inf. ajunsese la Gura Galbenă (15 km. sud Gâncești), amândouă în luptă cu inamicul. Corpul 52 armată (diviziile 161, 294 și 320 inf.) retras pe valea Botnei, la sud de Chișinău, a fost puternic atacat în cursul zilei de 24.8 și obligat să continue retragerea spre sud-vest.

Corpul 30 armată (diviziile 384, 302, 257 și 15 inf.) pe valea Botnei la sud de corpul 52 armată, era în luptă cu inamicul; amenințat în adâncimea flancului drept și în spate, își retrăsese aripa dreaptă spre Gura Galbenă.

În timp ce cele trei corpuri de armată germane erau astfel atacate de front și în flancul drept, corpul 7 mecanizat și corpul 4 mecanizat rus au înaintat spre trecerile de la Fălciu, Leova și Stăniliești, pe cari le-au ocupat, și unde au făcut legătura cu unități din corpul 18 blindat, care înainta pe la vest de Prut. Astfel încercuirea grupului principal din armata a 6-a germană era realizată.

Ruperea frontului a fost ordonată pentru noaptea de 24/25.8, în direc-

ția sud-vest Prut, în intenția de a ajunge la trecerile de la Leova, Leușeni și Stăniilești. Din diferite motive însă timpul prea scurt, regiunea prea întinsă și lipsa de legături suficiente și rezezi pentru comunicarea în timp util a dispozițiilor luate - pregătirea acestei operații nu s'a realizat în condiții bune. Fiecare mare unitate, lupta oarecum din inițiativă proprie.

Încercarea de rupere a frontului s'a făcut de către corpurile 30 și 52 armate în zona Gura Galbenă - Sărata Galbenă. Efortul principal a fost făcut de corpul 52 armată, fiind acoperit la stânga de corpul 30 armată; puterea combativă a acestuia era însă mult micșorată în urma luptelor duse de 5 zile fără întrerupere în contra unui inamic mult superior.

În tot cursul zilei de 25.8 germanii au atacat cu mare violență, încercând să provoace o ruptură în frontul rusesc, dar n'au reușit. În ziua de 26.8, atacurile au fost date cu aceeași înverșunare, dar din cauza pierderilor suferite, capacitatea de luptă scăzuse simțitor. În cursul luptelor din aceste două zile, trupele diferitelor unități, suprapunându-se în aceleași sectoare de luptă, s'au amestecat între ele. În ziua de 27.8 nu se mai duceau lupte de cât doar pentru a nu cădea prizonieri. Puține trupe numai au reușit să se strecoare până la Prut.

Corpul 44 armată care lupta în zona Gâncești, acoperind dreapta și spatele corpului 52 armată, se găsea cu diviziile 62 și 335 inf. pe poziție, iar divizia 282 inf. primise misiunea să înainteze până la Prut și să pună stăpânire pe trecerea spre Huși. Cu mare greutate a ajuns această divizie la podul de la Răzeși Stăniilești, dar l-au găsit aruncat în aer de ruși. Imediat această divizie a organizat un cap de pod unde să poată primi celelalte divizii ale corpului 44 armată, precum și resturi din alte trupe. În ziua de 26.8 se adunaseră în acest cap de pod mai mult de 20.000 de luptători din diferite unități. Rușii au atacat în zilele de 25 și 26.8 dar n'au reușit să rupă apărarea. Au împiedecat însă construirea uni pod. În seara zilei de 26.8 ne mai fiind nici o speranță să sosească alte trupe, divizia 282 inf. a trecut Prutul cu mijloace improvizate, în noaptea de 26 și în cursul zilei de 27.8. Rușii observând trecerea au tras cu artileria și mortiere provocând numeroase pierderi. Terenul de la vest de Prut era însă mlăștinos pe o lățime de mai bine de 5 km. și nu se putea trece de cât pe un dig pe care era construit un drum. După o încercare nereușită de a trece peste acest dig, mulțimea de soldați germani a sărit în apă și sub focul artileriei rusești, a parcurs astfel circa 1 km. Ajungând la malul de vest s'au împrăștiat în pădurile de la sud de Huși. Numai puțini din ei s'au strecurat până în Carpați. Cea mai mare parte au căzut prizonieri sau au fost omorâți. Aceștia au fost singurii cari au ieșit din încercuire. Toate celelalte trupe au încetat propriu zis lupta în seara zilei de 27.8.

După versiunea rusească, cele trei corpuri de armată au atacat cu un grup de forțe la centru, compus din 5 divizii, unde s'a făcut și efortul

principal. Alte două grupuri făceau siguranța pe flancuri. Atacul s'a executat cu mare putere pe frontul Sărata Galbenă - Gura Galbenă - Sagaidac. În tot cursul zilei de 25.8 bătălia a fost foarte violentă, provocându-se pierderi grele de ambele părți. Trupele germane au reușit să realizeze în timpul zilei unele pătrunderi în pozițiile ruse, în special la est de Gura Galbenă, dar până seara au fost închise. Totuși circa 8.000 - 10.000 oameni au reușit să rupă cercul la sud de Sărata Galbenă și să treacă la vest de Prut. În ziua de 26.8 trupele încercuite au atacat din nou cu mare putere tot în direcția Leova. Rușii aduseseră însă forțe noi în acest sector și tot efortul german a fost zădărnicit. Bătălia a fost atât de crâncenă încât peste tot se vedeau care de luptă, tunuri de asalt, aruncătoare, tunuri de diferite calibre și alte foarte multe materiale arse sau distruse. În seara zilei de 26.8 generalul Tolbukin, comandantul frontului 3 ucrainian a cerut armatei a 6-a germane să capituleze. Cererea de capitulare a fost repetată de mai multe ori prin radio. Armata a 6-a germană însă a refuzat și luptele s'au continuat și în ziua de 27.8. Până în seara acestei zile n'a mai fost nici o rezistență. Rușii au capturat mult material și au făcut 11.000 de prizonieri. Trupele germane cari au încercat să se salveze prin pădurile din regiune au fost lichidate până la 5 Septembrie, mai făcându-se încă circa 4.000 de prizonieri.

Astfel s'a încheiat printr'un uriaș dezastru militar această mare bătălie, în care s'a decis soarta poporului român.

Pentru ca să se ajungă la acest rezultat, în afară de greșelile cari s'au făcut și pe cari le-am văzut mai sus, s'a mai adăogat o ultimă greșală - chiar în timpul bătăliei care a avut cele mai grele urmări pentru grupul de armate din Basarabia. În ziua de 21.8 la amiază, nici grupurile de armate și nici armatele nu mai aveau nici o rezervă și nici o posibilitate de a mai întârzia sau opri înaintarea forțelor ruse. Era logic să se dea ordin de retragere pentru toate trupele germano-române din Basarabia, ceea ce generalul Friessner a și făcut înainte de a avea aprobarea lui Hitler, luându-și astfel răspunderea acestei operații. Rămâne nelămurit de ce totuși începerea retragerii a fost ordonată pentru noaptea de 22/23.8 și n'a început în noaptea de 21/22.8. Față de masa cu totul superioară de mijloace repezi de luptă ale rușilor, era de așteptat ca aceste mijloace să fie împinse spre Prut cu repeziciune. Era deci de o importanță capitală să se câștige timp, începând retragerea imediat și executând-o pe etape cât mai lungi.

Un sumar studiu pe hartă arată că, dacă retragerea s'ar fi început în noaptea de 21/22.8, cea mai mare parte din forțele armatei a 6-a germană ar fi ajuns la Prut în timp util, și l-ar fi putut trece înainte ca rușii să fi pus stăpânire pe poduri. Prezența acestor importante forțe germane la vest de Prut, ar fi prezentat o mare amenințare în spatele armatelor ruse cari înaintau pe valea Bârladului spre sud, și ar fi provocat o nouă bătălie

între văile Prut și Bârlad, ale cărei rezultate ar fi adus o schimbare în dezvoltarea operațiilor cari au urmat.

Admițând că un ordin complet n'ar fi ajuns la timp la trupe, era totuși posibil să se dea un ordin pregătitor al operației chiar în după amiaza zilei de 21.8, și care ar fi fost suficient pentru ca comandantii trupelor din linia 1-a să ia măsurile necesare execuției chiar în acea noapte, pentru prima etapă. În împrejurările de atunci, acest câștig de timp era atât de important, încât chiar dacă operația retragerii pentru noaptea de 21/22.8 n'ar fi fost impecabil organizată, trebuia totuși să fie executată. Amânarea de o zi, a dat timp inamicului să ajungă la trecerile de peste Prut înaintea trupelor germane, să le încercuiască și să le distrugă.

În mod evident armata română a fost împărțită în două, din punctul de vedere al atitudinii pe care urma s'o aibă față de inamic. Deoparte erau acei luptători cari aveau încredere în puterea de luptă a națiunii și aveau convingerea că numai printr'o rezistență îndârjită până la urmă, se va putea salva independența țării; de altă parte erau alții cari — încrezători în propaganda occidentală zilnică la radio și în aceia făcută în spatele frontului și care pătrunsese și în rândurile armatei, că anglo-americanii ne vor apăra interesele supreme ale țării față de ruși dacă nu mai luptăm în contra acestora — credeau că soluția salvării noastre era în renunțarea la ori ce rezistență. Comandanți de mare răspundere, a căror datorie era să privească numai înainte spre inamic și să mențină moralul trupei cât mai sănătos, explicându-le ofițerilor și soldaților de toate gradele că numai o rezistență pe loc ne poate salva independența și libertățile, au fost influențați de către conducătorii politici adversari ai mareșalului Antonescu, și au colaborat cu aceștia la dărâmarea rezistenței pe front.

Am mai avut chiar în rândurile trupelor luptătoare ofițeri și soldați membri ai partidelor politice cari au avut dispoziții de la partidele respective să adune informații de pe front și să le trimită înapoi; aceste informații, trimise mai departe la engleji, ajungeau la ruși.

Tot aceștia au subminat moralul soldatului luptător îndemnându-l să nu mai lupte, căci războiul se va termina în curând și el se va întoarce acasă. La aceasta se mai adăogau și veștile de acelaș fel, pe cari le aduceau permisionarii la revenirea lor pe front. După autoritatea și valoarea acestor propagatori, am avut unități cari au fost influențate în atitudinea lor de luptă, sau cari au respins ori ce influență. Astfel am avut diviziile 6, 4, 14 și 2 inf., divizia 1 gardă, divizia blindată română și brigadele 101 și 110 inf. cari au luptat cu vitejie și au apărat pământul țării fără gând de retragere. Generalul Friessner scrie: «Totuși nu se poate trece sub tăcere, că au fost unele unități române, cari au luptat cu vitejie și nu și-au părăsit pe camarazii lor de arme germani». Am avut divizii infectate și cu moralul slăbit, cari au deschis calea inamicului prin înțelegeri secrete cu

acesta și printr'o retragere prematură, cum au fost diviziile 5 și 7 infanterie, divizia 4 munte și divizia 5 cavalerie. De altfel nu există nici o explicație cum de a fost posibil ca unități ruse să se strecoare în spatele frontului român în noaptea de 19/20.8 dacă n'ar fi fost o înțelegere și o punere la punct a acestei acțiuni între unele trupe române și trupele ruse din față lor, în acele puncte unde s'au făcut trecerile.

A mai fost o divizie în care comandantul și comandamentul lui erau hotărâți să lupte, în timp ce unitățile în subordine erau gata să se retragă la ori ce manifestare ceva mai agresivă a inamicului. Este cazul diviziei a 11-a infanterie. În zilele de 22 și 23 August generalul Dumitrescu Polichron, comandantul acestei divizii a trebuit să-și caute unitățile ca să le îndrepte către pozițiile de ocupat.

Dar chiar și în aceste divizii nu toți luptătorii erau stăpâniți de această mentalitate de desintegrare a forței. Mulți dintre ei își dădeau seama de pericolul care apărea pentru România în spatele acțiunii de renunțare la luptă, fără nici un fel de obligație scrisă și semnată de puterile inamice Germaniei și României; dar aceștia nu puteau împiedeca răspândirea panicii și părăsirea luptei de către ceilalți, și atunci erau și ei obligați să urmeze mișcarea de retragere.

Ca să ne dăm seama de extrema gravitate a influenței acestei propagande asupra cursului evenimentelor cari au urmat, este suficient să ne imaginăm că ea s'ar fi făcut în sens invers; adică așa cum a fost în 1917, când toată suflarea românească era pentru o rezistență înverșunată în contra puterilor centrale (Germania și Austro-Ungaria) și soldatul român știa că nu trebuie să se retragă de pe poziția lui. Cu toate că am fost părăsiți de aliatul nostru de atunci —armata rusă intrată în plină debandată revoluționară— totuși soldatul român a reușit să oprească înaintarea germană în Moldova, în bătălia de zece zile de la Mărășești. O rezistență similară a soldaților români în August 1944 —a fiilor acelorora de la Mărășești— ar fi interzis rușilor ruperile de front provocate cu ușurință la 20.8. Chiar dacă aceștia ar fi trecut cu carele de luptă peste poziția de rezistență, totuși infanteria rusă ar fi fost oprită mult mai mult timp în fața tranșeelelor române, iar dacă ar fi reușit să provoace rupturi, acestea ar fi fost mai puțin importante și unele din ele ar fi putut fi închise prin intervenția rezervelor. Admițând că presiunea trupelor ruse s'ar fi exercitat mai multe zile și ar fi obligat trupele germano-române la o retragere —ceia ce era inevitabil față de raportul de forțe— aceasta s'ar fi executat în alte condiții și grupul de armate Dumitrescu s'ar fi putut retrage la timp pe Prut. În cursul acestei lungi bătălii am fi avut pierderi grele, dar dezastru ar fi fost evitat. S'ar fi putut organiza o nouă rezistență, fie pe Prut, fie pe Bârlad, fie cel mai înapoi pe linia fortificată Galați-Focșani, prelungită apoi pe înălțimile vest Siret. O oprire pe această poziție ar fi pus rușilor problema gravă a unui, război de iarnă în munții Carpați,

unde carele de luptă nu puteau fi folosite, o prelungire a războiului pe teatrul de operații din est și ajungerea anglo-franco-americanilor la Berlin și Viena înaintea lor.

În această situație ar fi fost obligați să acorde României un armistițiu convenabil, prin care interesele supreme românești ar fi fost salvate. Nu trebuie să uităm că atât puterile occidentale cât și rușii știau despre existența reală a unor arme noi germane și toți voiau să termine războiul înainte ca aceste arme să fi fost puse în valoare pe câmpurile de bătălie terestre și aeriene; deci pentru ieșirea noastră din războiu am fi putut obține un armistițiu favorabil României.

Imensitatea răului făcut prin acțiunea de subminare a moralului trupelor române și prin îndemul la cedare în față inamicului nu se poate măsura cu nici o măsură. Ea este egală cu zdrobitoarea suferință a poporului român rezultată din dezastrul național provocat de această acțiune. O foarte strânsă legătură a existat între surparea moralului unor trupe române de pe front și actul de la 23 August. Amândouă aceste acțiuni au fost pregătite, organizate și conduse de aceiași oameni, din aceleași partide politice și cari poartă astfel într'o mare măsură răspunderea situației nefericite care i s'a creiat României după 23 August 1944.

Totalul pierderilor române în oameni în acest războiu — între 22 Iunie 1941 și 23 August 1944 — se ridică la cifra de 495.633. Aici trebuie să mai adaogăm și prizonierii făcuți de ruși după 23 August 44 în Moldova, Basarabia și Dobrogea, adică trupele române cari au depus armele din ordinul Regelui Mihai și cari n'au putut ajunge la timp în Muntenia, ceia ce face 624.740.

Cu acest preț a plătit poporul român încercarea lui curajoasă și pe deplin întemeiată de a se salva de sub amenințarea stăpânirii Rusiei comuniste și de a apăra biserica creștină și civilizația occidentală de distrugerea pe care i-o pregătește această forță uriașă a întunericului. Încercarea lui n'a reușit.

A fost înfrânt datorită superiorității formidabile în oameni și armament a inamicului, dar și datorită ajutorului pe care l-au dat Anglia și Statele-Unite ale Americii acestui inamic, printr'o alianță nenaturală și nelogică a democrațiilor occidentale, apărătoare a libertăților națunilor cu totalitarismul ruso-comunist. Prin această alianță cele două mari puteri occidentale au contribuit în mod decisiv la înfrângerea României. Prin ajutorul pe care i l-au dat până la urmă, Rusia sovietică a reușit să zdrobească mai întâi puterea poporului român și apoi să-l subjuge și să-i impună regimul de sclavie al comunismului. Pentru ca această supunere sa fie totală, i s'a impus poporului român să întoarcă armele în contra Germaniei și să lupte alături de armatele ruso-comuniste, când fiecare român știa că după terminarea războiului aceste armate care îi sunt dușmane, vor rămânea stăpâne în România ca să dicteze legea tota-

litară și tiranică a Moscovei. În acest războiu în contra Germaniei, armatele române au mai pierdut încă circa 170.000 de oameni, sacrificiu cu atât mai dureros și mai absurd, cu cât nu era făcut pentru salvarea României, ci, pentru subjugarea ei. Astfel, după ce a luptat trei ani ca să-și salveze independența și hotarele, poporul român a fost forțat să mai lupte încă opt luni într'un războiu în care și-a ajutat inamicul să iasă victorios și să-și asigure stăpânirea peste țara românească.

23 AUGUST 1944

În tratativele care se duceau pentru încheierea armistițiului, lunile Iulie și August au însemnat o perioadă de stagnare atât la Stockholm cât și la Cairo. La Stockholm nu s'a mai căutat nici un contact din nici o parte, iar la Cairo s'au întregit doar telegramele pline de îngrijorare ale lui Iuliu Maniu prin care cerea un răspuns din partea occidentalilor.

Cuvântarea de la 2 August a lui Churchill a fost cunoscută nu numai de ministrul Nanu, ci și de cei doi delegați români de la Cairo. Dacă Nanu a reacționat imediat printr'o scrisoare lămuritoare adresată ministrului afacerilor străine de la București, delegații de la Cairo n'au făcut nimic. Nici cel puțin nu l'au înștiințat pe Maniu sau pe Rege despre declarația primului ministru britanic, declarație care nu mai lăsa nici o îndoială că occidentalii îi trimeteau să trateze cu rușii, adică calea tratativeilor de la Stockholm. Așa se explică că Maniu a mai dat încă o telegramă la 7 August la Cairo —deci la cinci zile după discursul lui Churchill— prin care cerea un răspuns urgent din partea aliaților.

La 18 August, văzând ca nu mai primesc nici o indicație de la reprezentanții celor trei puteri aliate, delegații de la Cairo au dat o telegramă Regelui și lui Maniu, prin care le propunea să înceteze unilateral războiul, pentru că rușii nu vroiau să semneze un armistițiu, ci preferau să între învingători la București (1).

La 20 August, începând marea ofensivă rusă de pe frontul românesc, Regele cu Iuliu Maniu și ceilalți șefi ai opoziției, împreună cu generalii cari făceau parte din complotul în contra mareșalului, au luat toate măsurile pentru anunțarea ieșirii României din alianța cu Germania pentru 26 August.

Maniu a telegrafiat imediat la Cairo, comunicând că opoziția, în contact cu Regele, vrea să încheie tratativele și cerea să se trimită cât mai curând posibil în România trupele aero-purtate (2).

Cum la 20 August nu se putea ști dacă ofensiva rusă va reuși să rupă frontul germano-român așa fel încât să oblige apărarea la o retragere adâncă, Maniu s'a adresat aliaților din occident să trimită la București trupe, ca să-l poată înlătura de Antonescu. Una din condițiile puse de

Rege și de blocul opoziționist —ofensivă puternică rusă— era realizată. Prin această ofensivă, toate forțele luptătoare ale națiunii fiind angajate în bătălie, la București rămânea câmpul liber pentru răsturnarea mareșalului cu ajutorul forțelor occidentale aeropurtate. Când s'a ales data de 26 August pentru ieșirea României din alianța cu Germania, s'a avut desigur în vedere timpul necesar sosirii acestor trupe.

În seara de 22 August, Maniu și Mihalache au avut o întrevedere cu mareșalul Antonescu îndată după întoarcerea acestuia de pe front. În legătură cu operațiile în curs, s'au discutat posibilitățile încheierii unui armistițiu. Mareșalul a declarat că nu poate încheia un armistițiu (3). A doua zi dimineața —la 23 August— a fost vizitat de Gh. Brătianu care, în numele partidelor național-țărănesc și liberal, a încercat să-l convingă pe Antonescu să facă un armistițiu. Aceste partide s'au declarat prin șefii lor, gata să ofere tot sprijinul lor politic. Cum de astă dată mareșalul s'a arătat inclinat să încheie un armistițiu, Maniu a comunicat aceasta Regelui și s'a hotărât o audiență a lui Antonescu pentru după amiaza acelei zile (4). După Gh. Brătianu, mareșalul i-a explicat necesitatea în care se găsea România de a înceta războiul în contra Rusiei (5). El vroia ca guvernul german să fie informat de schimbarea foarte gravă pe care România era obligată să o facă ieșind din alianța cu Germania.

Tot în dimineața de 23 August, Mihai Antonescu a trimis un curier la Stockholm. Acesta ducea ministrului Nanu un document prin care i se dădea sarcina de a se întâlni cu ambasadoarea Kolontay, și dacă Moscova menținea condițiile admise la 29 Mai și 2 Iunie, să se aleagă locul și data începerii negocierilor. Mareșalul Antonescu era gata să se retragă, dacă se va considera acest act ca o necesitate pentru a favoriza condiții mai bune, și va da mână liberă lui Mihai Antonescu să încheie armistițiul (6). Când curierul a ajuns la Stockholm la 24 August, era prea târziu.

Deci mareșalul Antonescu luase botărârea de a încheia un armistițiu în seara de 22 August, după ce-a văzut pe cei doi șefi ai partidului național-țărănesc și probabil în raport cu informațiile venite de pe front în cursul serii. Dar acest armistițiu era în funcție de menținerea condițiilor deja acceptate de Rusia și cari erau:

- 1) Guvernul român acordă armatei germane un termen de 15 zile pentru părăsirea României; în cazul că guvernul german refuză să-și retragă trupele, armata română va lupta alături de armatele ruse în contra trupelor germane, pentru a le sili să iasă din România.

- 2) Valoarea despăgubirilor de războiu să fie fixată în raport de greutatea financiară ale României și de situația ei economică.

- 3) Să se respecte o zonă liberă în care guvernul român să funcționeze nestânjenit de trupe străine.

Pe de altă parte, mareșalul hotărâse de acord cu comandantul forțelor

germano-române din România, să opună o nouă rezistență pe linia Carpații Moldovei, poziția fortificată Focșani-Namoloasa-Galați, Dunărea până la mare. Așa dar luase măsuri pentru continuarea războiului și oprirea inamicului pe teatrul românesc de operații, în cazul că Rusia n'ar mai fi fost dispusă să trateze armistițiul pe baza condițiilor deja cunoscute.

Cu tot succesul de pe front al armatelor ruse, o oprire și o întârziere de câteva luni pe această nouă linie —pe care rușii o prevedeau— n'ar fi convenit guvernului de la Moscova, care era grăbit să treacă Carpații înainte de venirea iernii. De aceea Antonescu se putea aștepta ca rușii să accepte să semneze un armistițiu convenabil pentru România. Prin lovitura de la 23 August, această posibilitate —singura care ar fi putut evita instalarea stăpânirii rusești în România— a fost distrusă.

În timp ce mareșalul pregătea astfel terenul pentru salvarea României căutând calea unui armistițiu prin care ni s'ar fi respectat independența, Regele Mihai informat că a doua zi, la 24 August, mareșalul intenționa să plece din nou pe front, a decis să dea lovitura de stat chiar în ziua de 23 August (7).

În aceasta zi Mareșalul a cerut audiență Regelui pentru orele 16, iar Mihai Antonescu pentru orele 15,30. Regele i-a primit pe amândoi după orele 16, fiind asistat de generalul C. Sănătescu, șeful casei militare și locțiitor în funcția de mareșal al Palatului. Mareșalul Antonescu a expus stuația gravă de pe front și măsurile luate în acord cu generalul Hans Friesner, comandantul grupului de armate româno-german din Moldova și Basarabia, pentru ca să se oprească înaintarea rusă pe linia Carpați - poziția fortificată Focșani-Galați și Dunărea de jos. Era de părere că un armistițiu va trebui să fie încheiat pe baza condițiilor deja acceptate de guvernul rus, însă numai de pe poziția pe care rușii vor fi opriți și cu știința lui Hitler. L-a informat pe Rege despre dispozițiile luate pentru continuarea discuțiilor de la Stockholm și despre comunicarea făcută guvernului german prin ministrul Clodius. El considera că, dacă se va da trupelor germane libertatea să se retragă în ordine în timp de două săptămâni, guvernul german trebuia să fie înștiințat ca să-și ia măsurile pentru executarea acestei condiții; bine înțeles cunoscând și partea cealaltă, după care România era datoare să intervină cu armele în cazul că Germania ar fi refuzat să-și retragă trupele. Discuția s'a terminat către orele 17, când Regele a trecut în biroul alăturat unde se găseau generalul Aldea, I. Mocsony Stârcea, Niculescu-Buzești și Mircea Ioanițiu. După o scurtă consultare cu aceștia Regele a revenit și a comunicat Mareșalului Antonescu că guvernul-lui este concediat; apoi dând ordin să fie arestat a părăsit imediat biroul. Arestarea a fost executată la un semn al colonelului Emilian Ionescu, adjutant regal, de către maiorul Dumitrescu Anton, ajutorul de comandant al batalionului de

gardă, care -în această împrejurare- comanda o grupă compusă din plo-tonierii D. Bălă și D. Rusu și sergentul major Dinu Cojocaru. Arestații au fost conduși imediat la etajul I și închiși într'o cameră blindată.

După arestare, căpitanul Gh. Teodorescu, comandantul companiei de gardă - tot la ordinul colonelului Emilian Ionescu a dezarmat escortele cari însoțiseră pe Mareșal și pe M. Antonescu.

După ce acest act dezonorant pentru toți cei cari au participat la pre-gătirea și executarea lui a fost săvârșit, au fost chemați telefonic la Palat sub pretextul unui consiliu de coroană și arestați generalul Pantazi, ministru de război, generalul D. Popescu, ministru de interne, genera-lul C. Piki-Vasilii inspector general al jandarmeriei și colonelul Mircea Elefterescu prefectul poliției capitalei (8).

Această audiență reprezintă momentul crucial al istoriei războiului nostru cu Rusia. Aici s'a frânt incordarea de mai bine de trei ani, prin care poporul român a căutat sa-și salveze independența luptând în contra Rusiei și s'a tre-cut total de cealaltă parte alături de ruși, fără nici un fel de garanție scrisă nici din partea acestora, nici din aceia a aliaților lor occidentali.

În noaptea de 23/24 August, mareșalul Antonescu, a fost predat fostu-lui locotenent român Bodnăraș, dezertor din armata română la ruși. Acesta venise de câteva luni pe sub ascuns în țară și trăia sub nume fals în apropiere de București. Era agent rus și se găsea în legătură cu palatul regal; prezența lui era de-asemenea cunoscută unor oameni politici în legătură cu palatul.

Șeful serviciului secret Eugen Cristescu și cu generalul de jandarmi Tobescu, informați despre cele ce se pregăteau, văzând că Antonescu nu mai iese de la palatul regal, au bănuțit că a fost arestat și s'au dus la von Killinger ca să-i expună presupunerea lor. Ministrul german nu i-a crezut și a calificat informația drept «tulburare a ordinii publice» (9). Acesta refuzase să creadă și mai înainte informațiile primite pe calea serviciilor secrete germane și nu luase nici o măsură ca să poată face față oricărei eventualități. Între timp Regele numise prim-ministru pe generalul Sănătescu care era șeful casei militare și îndeplinea și funcția de mareșal al palatului și pe Niculescu-Buzești ministrul afacerilor străine. Șefii de partide din blocul național-democrat au intrat în guvern ca miniștri fără portofoliu.

La ora 22, Regele a citit la radio o proclamație, prin care anunța popo-rului român că un armistițiu a fost încheiat și ordona trupelor române să înceteze lupta (9 bis).

Killinger a fost chemat la palat și Regele l-a rugat să comunice guver-nului german să retragă neîntârziat trupele germane din România, pen-tru ca să evite un conflict armat între cele două armate, cari au fost aliate până atunci.

Noul ministru al afacerilor străine, Niculescu-Buzești, a primit tot în

seara aceia pe consilierul de legație Stelzer și i-a adus la cunoștință oficial că România a rupt relațiile diplomatice cu Germania; de asemenea a repetat și el ceia ce spusese Regele lui von Killinger, că România oferă liberă retragere trupelor germane, cu condiția, ca să se abțină de la orice act de provocare (10).

În noaptea de 23/24 August, Regele Mihai a trimis la Constantinopol pe lt. col. englez de Chastelain cu rugămintea către conducerea supremă aliată din Mediterană să i se trimită imediat un ajutor (11). Acest lt. colonel fusese parașutat în România cu alți doi ofițeri în toamna anului 1943 ca să ia legătura cu Maniu și să organizeze o adevărată rezistență. Fiind parașutați în altă parte de cât acolo unde erau așteptați, s'au îndreptat spre, o localitate apropiată, ca să se informeze asupra locului unde se găseau. Jandarmii din localitate constatând că sunt engleji, i-au arestat și i-au trimis la comandamentul jandarmeriei de la București.

Ofițerul englez având o scrisoare din partea lui Churchill către Maniu, a fost dus la mareșalul Antonescu, care i-a cerut scrisoarea. Chastelain a refuzat să i-o dea în virtutea legilor onoarei, spunând că el nu poate da scrisoarea decât lui Iuliu Maniu și numai acesta ar putea să comunice mareșalului conținutul ei. Antonescu l-a trimis imediat sub escortă la Maniu, iar acesta a deschis scrisoarea în fața escortei și a citit-o la telefon lui Antonescu. Churchill cerea lui Maniu — în interesul aliaților și al României — să facă presiuni în vederea capitulării României, a cărei independență ar fi putut astfel să fie garantată Lt. Col. de Chastelain a rămas prizonier până în seara zilei de 23 August (12).

În aceeași noapte, cei doi delegați de la Cairo au primit împuternicire din ordinul Regelui să încheie neîntârziat un armistițiu cu cele trei puteri, pe baza propunerilor sovietice de la începutul lunii Aprilie și la care a cerut să se adauge condițiile admise de guvernul sovietic în tratativele duse de guvernul Antonescu prin mijlocirea ministrului Nanu la Stockholm. Novicov, luând cunoștință de cererea României a comunicat la 26 August celor doi delegați că guvernul rus este de acord cu propunerea guvernului român. Între timp însă, prima condiție — acordarea unui timp de 15 zile pentru retragerea armatei germane — a devenit inaplicabilă, pentru că în urma bombardării capitalei de către aviația germană, România era deja în stare de războiu cu Germania. Tot odată ambasadorul sovietic a comunicat că semnarea armistițiului va avea loc la Moscova.

În timp ce aceste evenimente se desfășurau la București, delegații români de la Cairo au plecat la Moscova, unde au sosit în ultimele zile ale lunii August, odată cu altă parte a delegației, trimisă din București sub conducerea comunistului Pătrășcanu. Rușii nu s'au grăbit să primească delegația română, lăsând-o să aștepte până la 8 Septembrie, când a fost convocată la Kremlin pentru începerea negocierilor de armistițiu.

La aceste negocieri au luat parte din partea rușilor Molotov și Vichinsky, asistați de ambasadorii Angliei și Statelor-Unite.

Delegația română a primit un text pentru a fi semnat. La citirea fiecărui articol, dacă un membru al delegației române avea de făcut vre-o obiecțiune, delegația rusă asculta și la sfârșit Molotov se mulțumea să spună: «Trecem acum la articolul următor». Pentru că acest text nu cuprindea nici o prevedere pentru retragerea trupelor ruse din România, C. Vișoianu a cerut să se adauge: «La sfârșitul ostilităților, trupele aliate vor părăsi teritoriul român». Molotov s'a opus pentru motivul ca această evacuare a României de către trupele rusești la sfârșitul războiului este un act evident și nu-i nevoie să se menționeze (18).

Armistițiul a fost semnat la 12 Septembrie adică la data la care întreg teritoriul României era ocupat de armatele rusești și nu mai era posibilă nici o reacțiune (18 bis. Anexa n.º 12). Zona liberă —fără trupe rusești— pe care guvernul român o ceruse pentru exercitarea autorității lui și fusese admisă de ruși, n'a mai fost prevăzută în textul documentului de armistițiu. Dealtfel o asemenea prevedere ar fi venit prea târziu. Trupele ruse intraseră de la 31 August în București, iar la data semnării armistițiului, în toate orașele și orașele din România se găseau instalate garnizoane ruse. În guvernul general Sănătescu se afla și un ministru comunist, iar între condițiile armistițiului semnat, se prevedea stabilirea unui control rusesc asupra presei, radio, teatru, publicații de ori ce fel și cinematograf. Deci ocupația României și supravegherea activității românești era totală.

În urma ordinului regal de a înceta lupta, trupele române s'au retras în localitățile din spatele frontului unde s'au grupat pe unități. Trupele ruse, cari nu aveau nici un ordin de încetarea luptelor au continuat operațiile; în zilele următoare, în înaintarea lor prin Moldova spre Sud, au făcut prizoniere toate unitățile române pe cari le-au întâlnit, deși acestea n'au mai luptat. Astfel circa 130 de mii de luptători români, capabili încă să mai lupte în contra invadatorului, au căzut în mâna rușilor, din cauză că Regele a dat ordin de încetarea focului pe baza unui armistițiu care n'a existat.

Evident că poziția fortificată Focșani-Galați n'a mai prezentat nici o valoare și nici Carpații Moldovei n'au mai fost obstacole pentru armatele rusești. Cu toate că n'au mai întâlnit în cale trupe române inamice, aceste armate au dat comunicate operative până după ce au intrat în București. Purtarea trupelor ruse în această înaintare a fost aceea a unui invadator barbar într'o țară cucerită. Peste tot au jefuit, au ars, au violat: «În absența ori cărei convenții de armistițiu valabil semnată, armatele sovietice au pus mâna pe «pradă de războiu», au creiat o monedă de ocupație, au făcut prizonieri...» (19). Este o recunoaștere totală că la 23 August n'a existat nici un armistițiu, făcută de C. Vișoianu care a fost dele-

gat la Cairo, a făcut parte din comisia română de armistițiu și care apoi a fost ministrul afacerilor străine în guvernele Sănătescu și Rădescu. Iar mai departe, vorbind despre schimbarea de guvern de la 4 Noembrie, când s'a constituit al doilea guvern Sănătescu, spune: «Am intrat în acest guvern ca ministru al afacerilor străine. În această funcție am fost însărcinat cu execuția convenției de armistițiu. Rusii o interpretau în felul lor și jefuiau literalmente țara» (20). Această afirmație «rusii jefuiau literalmente țara» arată foarte clar că aceștia nu acordau nici o autoritate guvernului român și ne tratau ca pe o țară fără suveranitate, în care ei făceau legea.

La o lună de zile guvernul este schimbat din nou, tot la cererea rușilor: «Noi vrem un guvern încă mai democratic. S'au schimbat câțiva miniștri, s'au numit câțiva comuniști mai mult, și în guvernul general Rădescu format la 5 Decembrie, Vișoianu a rămas la afacerile străine» (21).

Guvernul Rădescu a fost înlocuit la 6 Martie 1945 —adică numai după trei luni de guvernare— cu guvernul Groza, la ordinul lui Stalin, transmis și impus cu autoritate de Vichinski.

Așa dar, după 23 August 1944, România n'a mai avut nici un guvern liber pe mișcările lui. Fiecare din aceste guverne a fost constituit ținându-se seama de voința ocupantului și fiecăruia i s'a impus autoritatea dură a acestui ocupant, care dispunea de viața economică și politică a țării așa cum credea el.

Primul act politic al primului guvern Sănătescu făcut chiar în seara de 23 August —predarea mareșalului Antonescu agentului rus Bodnăraș, locotenent dezertor din armata română— constituie o dovadă evidentă că din primul ceas al funcționării lui, acest guvern a executat ordinele Kremlinului. Nici un guvern român dispunând de libertate și independență, n'ar fi fost atât de lipsit de demnitate încât să predea inamicului pe mareșalul care a condus destinele țării cu un înalt patriotism, în vremuri de cumplită vitregie pentru poporul român.

O întrebare care se pune. De ce șefii blocului național-democrat, cari cunoșteau condițiile obținute de Antonescu încă din luna Iunie, n'au renunțat de atunci la tratativele de la Cairo, când au constatat că rușii nu vor să trateze cu ei și că puterile occidentale nu erau dispuse să intervină? Din moment ce la Cairo nu puteau avea un rezultat și la Stockholm se obținuseră condiții valabile pentru o bază de discuții era logic ca blocul opoziționist să renunțe la încercarea lui și să se alinieze în spatele mareșalului ca să-l sprijine.

Tot aici este locul să reamintim că în luna Aprilie, după ce primele condiții rusești au fost cunoscute atât de Antonescu cât și de opoziție, mareșalul le-a refuzat considerându-le inacceptabile. Din datele procesului lui Antonescu, reiese că acesta a avut în acel timp o lungă discuție cu Iuliu Maniu căruia, între altele i-a spus: «Domnule Maniu, eu nu pot

să primesc aceste condiții, însă nu mă cramponez de conducerea statului; nu vreau să fiu o piedică pentru binele neamului românesc, bine pe care l-am urmărit. Luați conducerea și acceptați aceste condiții dacă le găsiți acceptabile» (13). Iuliu Maniu a refuzat să-și ia răspunderea și să ducă mai departe tratativele pentru armistițiu. Atunci ne punem o altă întrebare. Dece a fost necesară lovitura de stat de la 23 August, dacă mareșalul Antonescu era dispus să se retragă de la conducerea statului încă din luna Aprilie și să-l lase pe Iuliu Maniu? Un răspuns logic nu se poate găsi.

Ce se întâmpla în acest timp în sectorul german din București? După ce von Killinger a luat cunoștință oficial de schimbarea de poziție a României, reprezentanții germani din București —generalul Hansen, amiralul Tillesen, generalul Gerstenberg și atașatul militar generalul Spalcke— s'au întrunit la ambasada germană. Generalul Gerstenberg a fost de părere să se bombardeze orașul București și să-l ocupe cu divizia a 5-a antiaeriană de la Ploești; în acest scop ea trebuia pusă neîntârziat în marș spre capitală. Ceilalți au fost de părere să se accepte propunerea Regelui (14).

De oarece legăturile telefonice și telegrafice oficiale erau întrerupte, Killinger și Gerstenberg au vorbit printr'o legătură specială a aviației cu generalul Kreipe, șeful de stat major al armatei aeriene, comunicând situația din România și propunând bombardarea capitalei.

Hitler a avut prima informație la orele 22 prin proclamația Regelui Mihai. Au venit apoi comunicările de la Generalul Kreipe și de la comandamentul grupului de armate Ucraina de sud. A dat imediat generalului Friessner comanda tuturor forțelor luptătoare germane de pe teritoriul României pentru păstrarea siguranței și a ordinii, iar generalul Jodl —după dispozițiile lui Hitler— a dat ordin generalului Hansen să ocupe capitala cu divizia a 5-a antiaeriană «să doboare revolta, să nu ducă nici un fel de tratative cu rebelii și să bombardeze orașul» (15).

Generalul Gerstenberg a primit însărcinarea să apere producția de petrol și transportul până la Giurgiu și pe direcția Brașov. Tot odată să pregătească luarea în primire a exploatării de către forțe germane.

Mareșalul Freiherr von Weichs, comandantul grupului de armate sud-est (Bulgaria, Yugoslavia, Grecia și Albania) care se găsea tocmai în seara aceea la cartierul lui Hitler pentru a fixa unele precizii asupra zonei lui de comandă, a primit ordin să concentreze imediat în zona Niș-Belgrad un grup de forțe german care să fie gata să execute un marș forțat spre București. Acest grup compus din brigada 92 inf. întărită cu tunuri și tancuri s'a deplasat de la Belgrad în lungul Dunării până la Orșova, de unde a fost înapoiat (16).

În dimineata zilei de 24 August au fost lupte în jurul clădirii misiunii aeriene germane, iar celelalte servicii au fost numai încercuite de trupe

române fără să se dea lupte. La ora 11 s'a executat un atac aerian bombardându-se 150 de puncte alese din București. Pagubele materiale provocate de acest bombardament au fost incomparabil mai mici de cât acelea ale bombardamentului aerian occidental de la 4 Aprilie, dar din punct de vedere politic a avut un rezultat dezastros pentru Germania, pentru că a constituit pretextul declarării de războiu din partea noului guvern român.

Divizia a 5-a antiaeriană a ajuns la orele 11 la marginea de nord a capitalei, dar n'a putut pătrunde mai departe, pentru că între timp se adusese în cea mai mare grabă trupe române, cari în dimineața zilei de 24 August au pus în stare de apărare toate intrările în București. Un grup de forțe secundar sub ordinele colonelului von Werder, compus din oameni neinstruiți aflați în București, a atacat din spre Jilava; neavând în cale trupe române a reușit să pătrundă în oraș, dar aici întâlnind care de luptă române, s'au retras.

Grupul de armată Ucraina de sud n'a putut pune la dispoziție de cât 3 companii, iar grupul de armate sud-est a trimis pe calea aerului un batalion de parașutiști. Cu toate aceste ajutoare, forțele germane aflate sub ordinele generalului Gerstenberg erau inferioare forțelor române cari apărau capitala, așa în cât n'au putut intra în oraș.

La 27 August dimineața, aviația de bombardament americană a bombardat terenurile de aviație de la nord de București aflate în stăpânire germană. La 31 August generalii Gerstenberg și Stachel au căzut prizonieri și au fost predați rușilor.

Miniștri germani Clodius și von Killinger, generalul Hansen, amiralul Tillesen cu personalul legatției și multi alți germani au rămas în București. Numai consilierul de legație Klugkist și Dr. Schober au scăpat cu mașina și au reușit să ajungă în Ungaria. Se adunaseră în grădina și clădirea legației germane circa 5-600 persoane. Ministrul Clodius a fost reprezentantul acestui grup și împreună cu d-rul Stelzer a căutat tot timpul să păstreze legătura cu ministerul afacerilor străine român. Deși se instalaseră împrejur posturi de poliție române, totuși se permiteau ieșiri în oraș.

La 31 August, odată cu intrarea trupelor ruse în București, paza a fost predată unor unități speciale aflate sub ordinele agentului rus Bodnăraș. La 1 Septembrie, generalul Aldea ministru de interne, însoțit de șeful poliției din București a venit la legația germană și a invitat pe toți cei aflați acolo să evacueze clădirea și să se instaleze în localul liceului «Mihai Viteazul». Transportul s'a făcut fără incidente. Ministrul von Killinger s'a sinucis. Ministrul Clodius a rămas mai departe purtătorul de cuvânt al celor închiși. La 2 Septembrie paza a fost luată de trupe sovietice, iar în noaptea de 3/4 Septembrie au început interogatoriile. Ofițerii de grad înalt și funcționarii importanți au fost arestați și transporta-

ți în Rusia. Ceilalți au fost inchiși în lagărele din România. Interesele Germaniei au fost reprezentate de ministrul Suediei (17).

De altfel Rusia a devenit stăpână în România, nu numai prin actul capitulării de la 23 August, ci și prin condițiile armistițiului semnat la 12 Septembrie. Dacă un armistițiu ar fi fost semnat înainte de 23 August, ar fi avut condiții pe cari mareșalul Antonescu le-ar fi discutat și acceptat, iar rușii ar fi fost obligați să le respecte, așa cum le-au respectat pe acelea ale armistițiului încheiat cu Finlanda. Cum armistițiul român n'a fost discutat, ci impus la Moscova când România era ocupată de armatele rusești, documentul care poartă acest titlu, a fost —în fond și în formă— o confirmare a capitulării.

«Acest armistițiu —afirmă R. H. Markham— a predat România cu mâinile și picioarele legate, Uniunii Sovietice și a arătat că Marea-Britanie și Statele-Unite au capitulat în fața Rusiei. Rezultatul loviturii de stat încercată și realizată de Rege și Maniu a fost să facă din România un stat vasal Uniunii Sovietice. Rusia avea așa dar oficial puterea de a controla jurnalele, radio și adunările, să suspende activitatea oricărei organizații, să aresteze pe ori ce român, declarându-l criminal de războiu, sau inamic al aliaților (al Rusiei). Ea putea să ceară sumele pe cari le dorea, ca să-și acopere cheltuielile de războiu, să ia ori ce instalație și ori ce uzină ca pradă de războiu. Ambasadorul Statelor-Unite la Moscova nu numai că a consimțit totul, dar a împins cu putere România să accepte, după cum Hitler în 1940 împinsese România să dea Basarabia Uniunii Sovietice» (22).

La fel Henri Prost scrie: «Organizațiile cari făceau o propagandă ostilă aliaților, în special rușilor, vor fi disolvate, legile rasiale anulate. O cenzură va fi stabilită pentru toate publicațiile, emisiunile radiofonice, filmele, corespondența, etc. O comisiune de control aliată este prevăzută —compusă din delegați ai Uniunii Sovietice, Mării-Britanii și Statelor-Unite— dar va funcționa «sub autoritatea și conform ordinelor înaltului comandament sovietic». Guvernele de la Londra și Washington s'au dat în mâna comandamentului sovietic de aici înainte, în tot ceia ce privește execuția clauzelor armistițiului; delegații lor la comisia de control vor fi simpli observatori. Ori, clauzele armistițiului nu numai că autoriză, dar chiar invită pe ruși să se amestece în afacerile interne române; lor le aparține dreptul de a determina ce organizații se dedau la o propagandă care le este ostilă, așa dar de a nu lăsa să funcționeze de cât pe acelea pe care ei le admit, de fapt de a dispune de guvernul României. Un act internațional, aprobat de Statele-Unite și Marea-Britanie a predat România bunului plac al Uniunii Sovietice. Se va afla că așa a fost decis la conferința de la Teheran din Decembrie 1943» (23).

Mai sunt și alte dovezi că după 23 August statul român nu mai era un stat suveran. Astfel în Ianuarie 1945 —în timpul guvernului general

Rădescu— N.K.V.D. (poliție rusă) întovărășită de comisari români, al căror rol era să mascheze operațiile polițienești ruse în România, a făcut o colosală razie pe întreg teritoriul țării și a ridicat circa 100.000 de germani, cetățeni români, cari au fost transportați în Rusia. Guvernul român era răspunzător de libertatea și siguranța cetățenilor români. Dacă poliția rusă —deci poliția unui stat străin— a putut să desfășoare o astfel de activitate pe teritoriul României, înseamnă că guvernul român nu și-a impus autoritatea față de această poliție, și nu numai că n'a putut-o împiedeca să răpească libertatea unor cetățeni români aleși după voia ei, dar a fost obligat să-i pună la dispoziție și elemente din poliția română, care să facă act de prezență în această razie. Evident că într'un stat suveran o astfel de operație este de neimaginat.

Așa dar la 23 August 1944 România și-a pierdut suveranitatea. Cui a folosit deci această ieșire a României din alianța cu Germania, executată în condițiile dezastruoase pecari le-am văzut? Ce imperioasă și urgentă necesitate politica a obligat pe Regele Mihai și pe oamenii politici ai blocului național-democrat să-l înlăture pe mareșalul Antonescu de la conducerea statului, în timpul unei bătălii, care impunea ca toate forțele națiunii să fie unite pentru oprirea inamicului? Căci un lucru este evident. Nu se poate încheia un armistițiu în cursul unei bătălii pe care inamicul a câștigat-o și înaintează în interiorul țării. chiar dacă s'au dus tratative în acest scop înainte de această bătălie —așa cum a fost cazul româno-rus— ele nu pot fi continuate în timpul bătăliei care se desfășoară în favoarea inamicului. Căci se pot face două ipoteze. Ori această bătălie este decisivă, și atunci inamicul nu se grăbește să încheie un armistițiu, ci merge până la capitularea învinsului, ori înaintarea inamicului poate fi oprită undeva pe o linie mai înapoi, și —în acest caz— trebuie să fie oprit mai întâi inamicul pe această linie și numai după aceea să se reia discuțiile asupra armistițiului. Adică trebuie să se arate inamicului că nu suntem la ultima limită a rezistenței și că mai poate suferi pierderi grele într'o durată de timp nelimitată. Acesta era cazul României. Deși bătălia din Moldova și Basarabia se desfășura în favoarea adversarului, înaintarea acestuia putea fi oprită pe linia Carpații Moldovei —linia fortificată Focșani-Galați— apoi Dunărea până la mare. Mareșalul Antonescu în discuțiile cu comandantul grupului de armate Ucraina de sud din zilele de 21 și 22 August, decisese să apere această poziție. Rușii cari erau grăbiți să încheie un armistițiu cu România, când s'ar fi văzut oprți pe această linie, ar fi acordat condiții de armistițiu mai favorabile. Lovitura de stat de la 23 August a împiedecat punerea în aplicare a acestei hotărâri și deci a sabotat posibilitatea obținerii unui adevărat armistițiu. Prin acest act Regele Mihai a distrus ori ce posibilitate de a salva independența României.

Dar să zicem că România s'a sacrificat ca să ajute occidentul. Atât

Anglia cât și Statele-Unite vroiau să termine războiul cât mai repede și deci se poate afirma că prin ieșirea României din alianța cu Germania s'a scurtat războiul cu câteva luni și multe vieți au fost salvate. Din punct de vedere politic însă, acest act a avut consecințe grave pentru puterile occidentale. Se știe cu câtă insistență a stăruit Churchill ca debarcarea anglo-americană să se facă undeva în peninsula balcanică, ca să ajungă înaintea rușilor în Ungaria și România. Dacă debarcarea s'a făcut totuși în Franța și evenimentele de război au avut cu totul altă desfășurare, nu mai puțin interesul occidentalilor era ca armatele rusești să fie ținute mai mult timp pe teatrul de operații românesc, pentru ca ei să ajungă prin Franța și Germania la Viena, Praga, Budapesta și Belgrad, înainte ca Austria, Cehoslovacia, Ungaria și Yugoslavia să fi fost ocupate de ruși. După cum am văzut că s'au desfășurat operațiile occidentalilor în Germania în primăvara anului 1945, se poate afirma că —dacă România ar mai fi rezistat câteva luni— trupele occidentale ar fi ajuns înaintea rușilor în țările din Europa centrală și în parte și sud-estul european.

Deci capitularea României la 23 August 1944 a permis armatelor ruse să ocupe Ungaria, Cehoslovacia și Austria și poate Yugoslavia, creind în centrul și sud-estul Europei o situație politico-militară defavorabilă puterilor occidentale. Așa dar răsturnarea mareșalului Antonescu și capitularea României a adus avantajii de o importanță extraordinară atât politice cât și militare numai rușilor.

Cu toate că schimbarea de front a României a reprezentat pentru Germania un adevărat dezastru —mult mai mare de cât a însemnat ieșirea Italiei, prin câștigul enorm de teren pentru trupele ruse— și deși România a contribuit cu 18 divizii la operațiile în contra Germaniei, din Septembrie 1944 până la capitulare, totuși puterile învingătoare n'au considerat-o aliată, ci a fost numită «stat cobeligerant».

GUVERNUL NAȚIONAL ROMÂN DE LA VIENA

Când după 23 August 1944, Hitler a constatat că România este pierdută ca aliată, s'a decis să facă apel la legionarii români refugiați în Germania și cari —la cererea mareșalului Antonescu— fuseseră închiși în lagăre, sau folosiți ca mână de lucru în fabrici.

În ziua de 24 August, Horia Sima a fost scos din lagărul de la Sachsenhausen și condus la Berlin și apoi la cartierul general al Führer-ului în Prusia Orientală, unde a avut câte o întrevvedere cu Himmler și cu Ribbentrop. La propunerea acestora, a acceptat să continue războiul alături de Germania în contra Rusiei. Această hotărâre nu i-a fost impusă și nici n'a fost luată sub presiune. Ea a aparținut voinței lui, ca o consecință logică a evenimentelor petrecute în România. Răsturnarea mareșalului Antonescu, și arestarea lui și a celor trei miniștri (afaceri străine, războiu și interne) arăta clar că la București n'a fost o schimbare de guvern normală, ci o lovitură de stat prin care s'a rupt alianța cu Germania, iar teritoriul României a fost aruncat pradă invaziei distrugătoare rusești. În acel moment, independența țării și libertățile poporului erau grav amenințate. Pentru aceasta, Horia Sima a socotit că datoria oricărui român aflat în libertate, era să lupte mai departe în contra Rusiei. De la cartierul general al Führer-ului a adresat țării un manifest, prin care anunța poporului român voința legionarilor de a apăra țara luptând alături de Germania.

În același timp, situația creată prin pierderea României, urmată de aceia a peninsulei Balcanice, era excepțional de grea. În curs de trei săptămâni, România, Bulgaria și o parte din Yugoslavia au căzut în mâinile rușilor fără nici o luptă. Carpații și Dunărea —două obstacole de mare valoare pentru o apărare activă— n'au mai opus nici o rezistență invaziei rusești. La fel și munții Balcani în Bulgaria. Pe de altă parte, ofensiva anglo-franco-americană se desfășura cu o putere irezistibilă pe teatrul de operații francez, împingând resturile armatei germane din Franța spre valea Rinului. Astfel la sfârșitul lunii August, începutul lui Septembrie, perspectivele operative germane erau întunecate de incertitudinea unui viitor tulbure. Totuși Horia Sima a luat asupra lui ideea de apărare a țării, acum când mareșalul Antonescu fusese înlăturat de la conducere în chip brutal și armata română de pe front, predată unui ina-

mic implacabil, care de mai bine de două secole, căuta acest moment când împrejurările politice mondiale să-i permită să pună mâna pe țara românească. Legionarii din Germania l-au urmat în cea mai mare parte. Astfel, războiul contra Rusiei a fost continuat de românii liberi din Germania, nu atât pentru că s'ar fi putut aștepta la vre-o schimbare a evenimentelor de război în favoarea Germaniei, cât mai ales ca un protest românesc în contra situației politice din România.

Acest protest reprezenta și pe românii ceilalți aflați în Europa occidentală. Aceștia n'au colaborat cu guvernul constituit trei luni mai târziu la Viena, pentru că se găseau, fie în țări neutre, fie în țări inamice Germaniei; dar în acelaș timp —rămânând mai departe în țările în cari se găseau și unde în cea mai mare parte se găsesc, și astăzi— au arătat că n'au fost de acord cu situația din România, rezultată în urma loviturii de stat de la 23 August.

Horia Sima a constituit un guvern național, compus din opt membri, dintre cari cinci legionari (Horia Sima, V. Iasinschi, M. Sturdza, C. Georgescu și Gr. Manoilescu) și trei membri cari nu aparțineau mișcării legionare (profesorul Sângiorgiu, generalul Chirnoagă și deputatul basarabean Wladimir Cristi). Acest guvern a luat ființă oficial la 10 Decembrie 1944, adică atunci când nu mai exista nici o îndoială —după informațiile primite din țară— că guvernele din București nu reprezentau sub nici o formă voința națiunii —compunerea lor fiind impusă de ruși— și nu aveau nici o libertate de acțiune, puterea ocupantă obligându-le să facă acte pe cari un guvern român liber nu le-ar fi făcut nici-odată.

Sediul acestui guvern a fost la Viena până la 19 Februarie 1945, când și-a mutat reședința la Alt-Aussee, unde a rămas până la capitularea Germaniei. Activitatea lui s'a desfășurat în special în domeniul propagandistic și militar. De acord cu comandamentul suprem german, s'a prevăzut organizarea unei divizii de infanterie română. Trei principii esențiale au fost luate în considerare:

- Să fie «armată națională română» și nu S.S.;
- Să fie folosită numai pe frontul de est și numai în contra rușilor;
- Să fie înarmată la fel ca și trupele germane.

Inființarea acestei armate s'a hotărât printr'un decret al guvernului național.

Organizarea și instrucția unităților s'a făcut la centrul de instrucție Döllersheim, circa 90 km. N.V. Viena. Până la sfârșitul războiului fusese-ră organizate două regimente de infanterie a câte două batalioane, și un batalion din al treilea regiment; deasemenea și cadrele unui division de artilerie aceste unități erau constituite din voluntari, ofițeri și trupă, dintre românii refugiați și dintre cei căzuți prizonieri la germani, precum și din ofițeri și trupă de origine sași și șvabi din Transilvania și Banat și cari făceau parte din armata germană. Cea mai mare parte dintre elevii și

subofițerii aflați în Germania la diferite școli militare, au intrat în componerea acestei divizii, formând cadre bine instruite și bine pregătite pentru război.

Primul comandant al diviziei a fost colonelul Ludwig, fost în armata română comandant de grup de vânători de munte și care trecuse în armata germană. Pentru că acest ofițer nu executa dispozițiile guvernului român și vroia să schimbe caracterul național român al acestei mari unități, încercând s'o transforme în mare unitate S.S., a fost înlocuit — la cererea guvernului român — cu colonelul german Fortenbach care a rămas până la urmă. Înțelegerea dintre guvernul român și comandamentul suprem german de la Berlin era ca comandantul acestei divizii să fie un ofițer aparținând armatei germane. Ea ar fi trecut sub ordinea unui comandant român în eventualitatea unei ofensive germane care ar fi pătruns pe teritoriul României și la care această divizie ar fi participat, luptând în contra rușilor. Din organizarea acestei divizii lipsea tribunalul militar. Găsindu-ne pe teritoriul Germaniei, chestiunile de jurisdicție militară cădeau în sarcina tribunalelor militare germane.

Din unitățile organizate a fost folosit numai regimentul 1 de infanterie, care a fost transportat la începutul lunii Martie 1945 în regiunea Stetin, unde au ocupat o poziție pe Oder. După două săptămâni generalul Chirnoagă l-a inspectat pe front. Era o perioadă de acalmie, cu focuri de armă răslețe și incursiuni peste Oder în timpul nopților. Poziția era bine ocupată și trupa avea moralul ridicat. Totuși comandamentul german, în urma unei defectiuni la o divizie ungară, a decis să se facă o foarte severă epurație la toate trupele străine. Astfel, câteva zile înainte de începerea ultimei ofensive ruse dela 20 Aprilie, au fost scoși depe front un număr de soldați și ofițeri — socotiți nesiguri — din batalionul 2 al regimentului român, și trimiși înapoi ca unitate de lucru. Batalionul 1 a fost considerat în întregime ca unitate de luptă de încredere.

În timpul ultimei bătălii, acest regiment s'a retras spre vest, urmând mișcarea trupelor germane, și a căzut prizonier la americani cari l-au predat englezilor.

Celelalte unități dela Döllersheim — la apropierea rușilor — s'au pus în marș spre vest și au fost făcute prizoniere de americani. Astfel s'a încheiat participarea românilor din Germania la continuarea războiului contra Rusiei.

În domeniul propagandistic, tema principală dezvoltată mereu la radio și adresată poporului român, a fost aceea a pericolului prezentat de stăpânirea rusă și îndemnul la rezistență față de ocupant.

Una din activitățile cele mai importante ale guvernului de la Viena, a fost asigurarea în timpul războiului a unei legături permanente cu țara. Circa 100 de legionari voluntari au fost parașutați pe teritoriul României

pentru a transmite informații și a organiza o rezistență activă în contra armatei ruse și a regimului comunist.

O altă activitate s'a desfășurat în domeniul asistenței. Odată cu retragerea trupelor germane din România prin Ungaria, au plecat din Transilvania și Banat câteva mii de familii cu femei, copii, bătrâni și bolnavi ca să scape de invazia rusească. Aceștia nu și-au putut lua cu ei alt avut de cât ceia ce-a încăput pe una sau două căruțe. Situația lor în Germania era extrem de grea, pentru că nici o autoritate germană nu avea timp să se ocupe de soarta lor. A revenit guvernului național român să-i caute, să-i ia în primire și să le găsească adăpost, hrană și îngrijire sanitară.

O altă problemă a fost aceia a prizonierilor români. Nu departe de Viena era lagărul de prizonieri Kaisersteinbruck unde se găseau câteva mii de soldați români. Cea mai mare parte dintre ei erau îmbrăcați încă în uniforme de vară, fără pături și fără încălțăminte. În urma marșurilor lungi executate din România prin Ungaria, până în Austria, încălțăminte trupe se rupsese complet și încă nu primiseră alta când au fost făcuți prizonieri. Pe lângă această lipsă de îmbrăcăminte, se adăoga lipsa de caldură în mijlocul iernii din anul 1944/45 și o mâncare extrem de săracă. Mortalitatea în rândurile acestor soldați ajunsese la un grad îngrijorător. Intervențiile guvernului național român pe lângă autoritățile competente germane pentru o ameliorare a situației prizonierilor români au rămas fără rezultat. Lipsa alimentară de care suferea întregul popor german se resfrângea în chip cu totul grav asupra alimentației prizonierilor, socotiți guri inutile. Prizonierii engleji, franceji și americani primeau prin crucea roșie, internațională, pachete bine asortate care le ușurau mult viața. Prizonierii români nu primeau nimic. Din această stare de nedescris au fost salvați numai aceia cari au venit în armata națională, în număr de câteva mii.

Așa dar guvernul de la Viena a avut o activitate destul de întinsă ținând seama de lipsurile și greutățile zilnice cu cari avea de luptat. În special această activitate s'a resimțit mult din cauza lipsei de benzină. Deplasările cu mașina în interesul serviciului nu se puteau face decât cu aprobare specială și cu o justificare întemeiată. Pe distanțe mai lungi era folosită calea ferată cu toate riscurile bombardamentelor de zi și de noapte angloamericane.

Odată cu capitularea Germaniei, guvernul național român și-a încheiat ori-ce activitate în spațiul german. Atunci când a luat ființă, scopul lui a fost să exprime opoziția și revolta românilor în contra stăpânirii rusești și a regimului comunist, care nu avea nici o legătură, nici cu voința și nici cu mentalitatea poporului român. În acele circa cinci luni de existență, acest scop a fost atins. Manifestarea lui politică și militară a reprezentat instinctul sănătos al națiunii, ceia ce s'a verificat prin miile de refugiați din România, cari —în locul sclaviei— au preferat pericole pe cari le

comportă plecarea aventuroasă în contra voinței autorităților comuniste; prin exilul pe care l-au ales românii aflați deja în occident și cari au preferat să rămână pe loc, de cât să se supună regimului de teroare din țară; și mai ales prin suferințele de tot felul impuse întregului popor român de un guvern nelegitim, menținut la putere numai cu sprijinul Moscovei.

Guvernul de la Viena a fost o reacțiune logică în contra actului de la 23 August 1944, și a consecințelor lui imediate: pierderea independenței, suprimarea libertăților poporului și stăpânirea și exploatarea țării de puterea tiranică și dictatorială rusă, și o continuare firească a statului național Român Legionar, abrogat de Generalul Ion Antonescu la 24 Ianuarie 1941.

EXECUȚIA MAREȘALULUI ANTONESCU ȘI ABDICAREA REGELUI MIHAI

Mareșalul Antonescu, transportat în Rusia, a fost închis în renumita închisoare Lublianka, destinată deținuților politici. Pe de o parte rușii se temeau că lăsând pe Antonescu în România se vor găsi români cari îl vor ajuta să evadeze, iar pe de altă parte, vroiau să afle de la el tot ceia ce era posibil despre raporturile lui cu Hitler și despre politica germană față de România. Nu este de loc exclus că au încercat să-l facă să mărturisească că se consideră vinovat pentru politica lui de război față de Rusia, așa cum au procedat cu toți închișiilor lor politici învinuiți de deviaționism. Când regimul comunist s'a instalat la conducerea statului român și a luat în mână toate frânele conducerii (poliție, armată, justiție și administrație) mareșalul a fost readus în țară pentru a fi judecat. Procesul a început la 4 Mai 1946 în fața unui tribunal al poporului. Cei cari au urmărit ca martori oculari desfășurarea acestui proces, în unanimitate sunt de acord în aprecierile elogioase aduse mareșalului român pentru atitudinea lui demnă și curajoasă. Nici un moment n'a arătat vre-o slăbiciune sau vre-o confuzie în exprimarea ideilor. Nici odată n'a recunoscut că războiul pe care l-a purtat în contra Rusiei a fost o greșală politică și a declarat că dacă ar mai fi odată în aceiași situație, ar urma aceiași cale, cu deosebirea că ar face și mai mult pentru pregătirea de război a națiunii. Cunoștea aprofundat toată viață statului român din timpul celor patru ani cât a fost Conducător, așa că răspunsurile lui erau clare și precise, nu numai în problemele conducerii războiului sau a politicii externe, dar și în acelea ale activității economice și financiare. Înainte de terminarea procesului, când i s'a dat cuvântul pentru ultima oară, a ținut o lecție de înalt patriotism și mândrie națională. Cei de față au fost cutremurați de o adâncă emoție, asistând la această manifestare de demnitate românească. «Eu cer să fiu condamnat la moarte și refuz dinainte orice măsură de grațiere; astfel eu voiu muri pe pământul patriei, pe când voi nu sunteți siguri unde veți fi în ziua când veți fi spânzurați». Acestea au fost cuvintele cu care și-a încheiat ultima declarație în apărarea politicii lui românești față de Rusia.

Odată cu mareșalul Antonescu, au mai fost judecați și o parte dintre miniștrii lui. La 17 Mai s'a dat sentința. Au fost condamnați la pedeapsa

capitală mareșalul Antonescu, Mihai Antonescu, generalul Vasiliu ministrul de interne și profesorul Alexianu fost guvernator al Transnistriei. Ceilalți au primit diferite pedepse cu închisoare.

Gazetarul american Reuben Markham, trimis special al ziarului «Christian Science Monitor» care se găsea la București tocmai în timpul procesului, scrie în cartea «Rumania under the soviet Yoke»; «Antonescu a arătat o mare demnitate în tot lungul procesului lui și a refuzat să ceară iertare rușilor pentru că i-a combătut, repetând de mai multe ori că el a făcut tot ce-a fost posibil pentru ca să iasă victorios din acest război. Numeroși români au văzut în această atitudine, însuși simbolul țării lor care a ținut piept rușilor, și consternarea s'a răspândit peste tot când s'a aflat că Antonescu va fi executat.

Antonescu, care ceruse să fie împușcat și nu spânzurat, a murit ca un viteaz. El a refuzat să lase să i se lege ochii și a cerut să comande el însuși plotonul de execuție. Oamenii enervați, au ochit rău și Antonescu nu și-a pierdut cunoștința imediat. În genunchi, cu un ochiu mai puțin, a strigat: «Haideți băieți, mai trageți încă!» un ofițer i-a dat lovitura de grație. Istoria morții lui a făcut repede înconjurul țării și a fost deformată și înfrumusețată atât, încât Antonescu a ajuns să fie simbolul onoarei în România».

Tot acolo mai scrie Markham: «Poporul român simțea că întreaga națiune era dată în judecată». Iar în altă parte mai spune: «Cu toate dezastrele pe cari le-au cunoscut românii din cauza lui Antonescu, eu cred că mulți s'au simțit alături de el când a fost executat. Conduita lui curajoasă în cursul procesului i-a atras numeroase simpatii; dar cea ce a apropiat poporul de fostul lui șef a fost neîncrederea pe care a manifestat-o întotdeauna față de Rusia. El a refuzat să facă plecăciuni la Moscova în 1941 să comande armatei române să se arunce contra trupelor sovietice staționate în Basarabia. Atitudinea lui a entuziasmat populația română în aceste două situații așa de diferite. Eu cred că cea mai mare parte a românilor au fost satisfăcuți să vadă țara lor atacând Uniunea sovietică în 1941, chiar fiind aliați ai lui Hitler».

Reuben Markham are dreptate. Atunci când Antonescu a decis să meargă alături de Germania contra Rusiei, a reprezentat voința întregii națiuni care s'a simțit pusă sub pază în boxa acuzaților, pentru crima de a-și fi apărat independența și a suferit atunci când Antonescu, condamnat la moarte, a fost executat.

Cu o zi înainte de execuție, colonelul D. Pristavu, comandantul închisorii Jilava unde era închis mareșalul Antonescu, a primit ordin să formeze plotonul de execuție. Codul justiției militare însă prevedea că acest ploton se constituie numai pe baza unei sentințe dată de un tribunal militar. Cum sentința privitoare la execuția mareșalului și a celorlalți condamnați la moarte fusese dată de un tribunal al poporului, comandantul închisorii nu avea dreptul să formeze plotonul de execuție.

Atunci i s'a dat ordin să adune trupa care forma garda închisorii, și să constituie plutonul din voluntari. La întrebarea care s'a pus trupei adunate, cine vrea să intre în plutonul de execuție, nici un gradat și nici un soldat nu s'a oferit. Toți au rămas în rânduri nemișcați ca de piatră.

În această situație, autoritățile însărcinate cu executarea sentinței, au făcut apel la prefectura poliției capitalei. Aceasta a trimis imediat două camioane pline cu indivizi angajați de comuniști în așa numită organizație «**Apărarea Patriotică**», compusă din elemente cari în cea mai mare parte aparțineau drojdiei bucureștene, și cari pentru această ocazie au fost îmbrăcați cu mantale de piele din uniforma sergenților de stradă. Dintre aceștia s'a ales plutonul de execuție care a executat pe mareșalul Antonescu, iar nu soldatul român în uniforma armatei române.

Mareșalul își cunoștea soarta și nu s'a umilit să ceară grațierea, pentru că crima pentru care fusese judecat și condamnat la moarte se numea «apărarea patriei»; el nu putea să consimtă că războiul pe care l-a purtat în contra Rusiei era un război nedrept, sau de cucerire, așa cum pretindeau judecătorii lui la proces.

Regele Mihai avea însă dreptul de a grația, dar nu l-a aplicat. Înainte ca mareșalul să fi fost executat, Regele i-a trimis o scrisoare prin care își explica atitudinea. Antonescu a refuzat s'o citească, rămânând astfel până la urmă pe aceeași linie de splendidă demnitate și devenind simbolul eroismului românesc, așa cum Decebal este simbolul eroismului dacic la începutul istoriei poporului român. Execuția a avut loc la 1 Junie 1946.

Regimul comunist instalat la conducerea statului, pe măsură ce devenea mai sigur pe poziția lui, sprijinit în permanență de Moscova, înlătura din calea lui tot ceia ce mai reprezenta o urmă a vechiului regim. Regele Mihai a fost obligat să lucreze cu guvernul Groza impus de pumnul în masă a lui Vychinski și din care fac parte reprezentanți ai tuturor partidelor cari au constituit «Frontul național democrat». Personalitatea cea mai importantă din acest guvern era Gh. Tătărascu care îndeplinea funcția de vice-președinte al consiliului și era ministru al afacerilor străine. El intrase în guvern, urmat de câțiva prieteni politici, cari ocupau ministerele economiei naționale și finanțele, postul de guvernator al bancii naționale și alte câteva funcțiuni înalte în stat. După posturile pe care le conduceau, se deduce că Tătărascu vroia să influențeze politica externă și economică a guvernului, pentru a salva ce mai era posibil, din independența statului și din relațiile cu Occidentul.

Printre ceilalți miniștri, cei mai activi din punctul de vedere al politicii de orientare spre Rusia, erau miniștrii comuniști. Teohari-Georgescu fost lucrător tipograf, conducea ministerul de interne; L. Pătrășcanu fost avocat și personalitatea cea mai de frunte a partidului comunist a continuat să conducă ministerul de justiție pe care îl ocupase și în guvernele

Sănătescu și Rădescu; în fine Gheorghiu-Dej fost lucrător la atelierele căilor ferate din București, luase ministerul comunicațiilor. Drept răsplată a constituirii acestui guvern, care corespundea exact dorințelor rusești, Moscova — pentru a-și face o bună propagandă în România și pentru ca guvernul Groza să fie acceptat de români cu oare care bunăvoință— a admis reintegrarea Transilvaniei de nord în frontierele României.

La 20 Iulie 1945, Stalin decorează pe Regele Mihai —prin mareșalul Tolbukin— cu insemnele ordinului sovietic «Victoria» «pentru că a permis o schimbare decisivă a politicii române, rupând cu Germania hitleristă și trecând alături de Națiunile Unite, într'o epocă când înfrângerea germană nu era evidentă».

Pentru luptătorii români, acei cari s'au jertfit pentru salvarea țării pe teatrul de operații din sudul Rusiei și apoi în Moldova, Basarabia și Bucovina, această decorare a însemnat o usturătoare insultă; dar pentru Regele Mihai era răsplata actului de la 23 August, când —prin capitularea ordonată soldatului român— a deschis porțile României, pe unde au invadat armatele ruse în toată peninsula balcanică și în câmpia Tisei, și a permis ocuparea fără lupte a României și Bulgariei. Pentru a-și arăta mulțumirea față de Stalin, Regele Mihai a decorat și el la 7 August pe P. Groza și miniștrii lui, cu cele mai înalte ordine. Acest gest însemna în acelaș timp o încercare de a crea o atmosferă de bună înțelegere cu acei oameni politici în cari Moscova avea încredere și prin cari el spera să-și mențină tronul.

Indată însă după aceasta se deslănțue criza de guvernare. La 17 August președintele Truman a spus la radio: «La Yalta cele trei guverne au decis să-și asume, sub o răspundere comună, instalarea de regimuri larg democratice în toate țările satelite. Această rezoluție a fost confirmată la Postdam pentru România, Ungaria și Bulgaria. Aceste țări nu vor cădea așa dar nici odată în sfera de influență a vre-unei puteri». Pe de altă parte Bevin, ministrul afacerilor străine englez, a declarat că guvernul Groza nu reprezintă majoritatea opiniei publice române.

Sprijinit pe aceste declarații, Regele Mihai, după ce se sfătuește cu Maniu și Dinu Bratianu, cheamă pe Groza și-i cere demisia guvernului. Aceasta refuzând să se supună, Regele face apel la cei trei delegați ai comisiei aliate de control cari se aflau în București, și-i roagă să ceară guvernelor respective să-l ajute ca să constitue un nou guvern corespunzător dorințelor națiunii și conform prevederilor «Declarației asupra Europei libere» semnată la Yalta.

În acelaș timp el ia hotărârea de a nu mai semna nici un decret prezentat de guvernul Groza.

Criza se prelungește și la 8 Noembrie —ziua Regelui— au loc manifestații atât în capitală cât și în unele orașe din provincie. La București

au căzut șapte comuniști, cărora li s'au făcut funerarii naționale, precum și 13 manifestați și aproape 100 de răniți. În celelalte orașe manifestațiile au fost reprimate cu aceeași violență.

Între 16-27 Dec. are loc la Moscova o conferință a miniștrilor afacerilor străine rus, american și englez, unde trebuia să se studieze criza politică din România. S'a hotărât ca:

- Guvernul Groza să primească doi miniștri ai opoziției, cari să participe la guvernare printr'o «colaborare loială»;

- Să se restabilească libertatea presei și libertatea întrunirilor publice;

- Să se facă alegeri libere.

La 31 Dec. sosește la București Vychinski însoțit de ambasadorii Statelor-Unite și al Angliei la Moscova, însărcinați de conferința care avusese loc la Moscova, să pună în aplicare deciziile luate cu această ocazie. După mai multe discuții s'a ajuns la un acord asupra personalităților cari să completeze guvernul: Emil Hațeganu din partea partidului național țărănist (Maniu) și Mihai Romniceanu din partea partidului liberal (Dinu Brătianu).

În vederea alegerilor, se formează un bloc al partidelor democratice în care intră partidele comunist, social-democrat (Rădăceanu), liberal (Tătăărăscu), Frontul lucrătorilor (Groza), țărănist (Anton Alexandrescu) și național popular. În vederea propagandei electorale, guvernul pune toate mijloacele la dispoziția acestui bloc. În schimb partidele din opoziție — național-țărănesc (Maniu-Mihalache), liberal (Dinu Brătianu) și socialist (Titel Petrescu) — nu dispun de cât de câteva jurnale zilnic cenzurate și cu un tiraj slab, hârtia fiind distribuită prin grija serviciilor guvernamentale. Nimeni nu-i împiedeca — în mod oficial — să țină întruniri sau să lipească afișe; dar adunările erau tulburate și împiedecate de contramanifestanți, presa era boicotată și cenzurată, afișele rupte și chiar și benzina necesară deplasărilor candidaților le era refuzată.

Alegerile au avut loc la 19 Noembrie 1946. În toată țara alegătorii și-au exercitat dreptul de vot sub presiunea și teroarea agenților guvernului. În unele părți s'au semnalat morți și răniți. O mare parte a populației a fost înlăturată de la alegeri și de la dreptul de a fi aleși. Toți acei cari au fost candidați pe listele partidului național-creștin (Cuza-Goga) și ale partidului «Totul pentru țară» (C. Codreanu) în alegerile de la 20 Dec. 1937, toți acei cari au avut însărcinări politice sau administrative în timpul guvernării Antonescu (6 Sept. 1940-23 August 1944), acei cari au fost voluntari în războiul contra Rusiei, foștii membri ai asociației germano-română, etc., au fost șterși de pe listele de alegători.

Rezultatul alegerilor a fost cunoscut de guvern până în dimineața zilei de 20 Noembrie; totuși n'a fost publicat de cât în ziua de 22 Noembrie. Blocul partidelor democratice a luat 349 de locuri; partidul țărănes-democrat (Lupu) 2 locuri; partidul liberal (Brătianu) 3 locuri. Deși în

mod evident acest rezultat era fabricat de guvern, deși toată presa occidentală — în afară de ziarele comuniste — a expus gravele neregule din ziua alegerilor, totuși până la urmă puterile occidentale au semnat la 16 Februarie 1947 tratatul de pace de la Paris, împreună cu guvernul Groza, ceea ce constituia o recunoaștere de fapt a acestui guvern și a situației politice din România.

Noua adunare națională se deschide la 1 Decembrie. Regele Mihai care încercase cu un an mai înainte să înlăture guvernul Groza cu ajutorul anglo-americanilor, trebuie să-și citească mesajul regal așa cum i l-a indicat acest guvern. Drumul spre abdicare se trasează din ce în mai clar. Nici o încercare, fie spre Rusia, fie spre puterile occidentale, nu-l va scăpa de soarta pe care și-a croit-o la 23 August 1944.

După deschiderea parlamentului, comuniștii au considerat că a sosit momentul să-și întărească și mai mult poziția lor în guvern prin înlăturarea miniștrilor cari au aparținut vechiului regim. Tătărăscu, care era cel mai reprezentativ dintre ei, a fost prima victimă. În August 1946, acesta plecase la Paris cu Gheorghiu-Dej și Pătrășcanu și însoțit de circa 40 de funcționari români, pentru a participa din partea României la negocierile pentru încheierea tratatului de pace. Încă pe timpul când el se găsea la Paris, unii din înalții funcționari cari aparțineau grupului Tătărăscu au fost înlocuiți cu comuniști. După întoarcerea de la Paris, membrii comuniști ai guvernului trec la atacuri deschise în contra lui Tătărăscu. Situația devenind insuportabilă și dându-și seama că n'a putut să realizeze nimic din programul de salvare a țării la care se gândise atunci când a acceptat să intre în guvern, a redactat un memoriu în care critica numeroasele ilegalități guvernamentale și ataca politica lui internă polițienească, cu numeroase arestări, regimul din închisori, starea deplorabilă economică a țării, etc. Acest memoriu a fost predat lui Groza la 24 Mai. Cum Tătărăscu nu și-a dat demisia, odată cu predarea acestui memoriu, comuniștii au continuat să-l atace și găsind motivul în procesul Maniu, unde mai multi înalți funcționari de la ministerul afacerilor străine au fost implicați îl obligă să demisioneze. Locul lui ca ministru al afacerilor străine este luat de evreica Ana Pauker. Toate celelalte posturi ocupate de prieteni ai lui Tătărăscu sunt luate în primire de comuniști. Odată cu Ana Pauker intră în guvern și Vasile Luca de origine ungar (Laszlo Lukacs) ca ministru de finanțe; iar la 23 Dec. Emil Bodnăraș, de origine rutean, fost ofițer de artilerie și dezertor din armata română a fost numit ministru al apărării naționale.

Acești trei comuniști, cari toți trăiseră în Rusia și aveau naționalitatea rusă, au fost numiți miniștri cu asentimentul Regelui. Evident că acesta nu se putea opune și nu avea altă soluție de cât aceia de a se înclina încă și mai mult și să aprobe propunerile lui Groza; de altfel și acesta, la rândul lui primise indicații de la Moscova asupra acestei ramanieri guver-

naționale. Se știa că Ana Pauker se bucura de o deosebită prietenie din partea lui Stalin. Ce gânduri va fi avut Regele Mihai când a semnat numirea ca ministru a lui Bodnăraș? Cu trei ani în urmă îi predase acestuia chiar în palatul regal pe mareșalul Antonescu; nu știa atunci că la sfârșitul anului 1947 o să-l aibă atât de aproape de el, ca ministru al apărării naționale.

Între timp s'a deslănțuit și procesul Maniu. Acesta a vrut în vara anului 1947 să-l trimită în occident pe Mihalache, vice-președintele partidului național-tărănesc, ca să constituie în exil un guvern al României libere. Mihalache era însoțit de secretarul general al partidului și de alți câțiva prieteni politici. Plecarea trebuia să aibă loc cu avionul de pe un aerodrom nu departe de București. Guvernul a aflat de această pregătire de evadare și în dimineața zilei de 14 Iulie 1947, când grupul Mihalache aștepta avionul, a venit poliția și i-a arestat.

După primele cercetări ale instrucției, se intențiază lui Mihalache un proces de trădare, în care este implicat atât Maniu cât și alte personalități ale partidului național-tărănesc.

Procesul a început la 29 Octombrie. Cea mai mare parte din acuzați, au aruncat asupra lui Maniu răspunderea acțiunilor ce li se imputau. La 11 Noiembrie 1947 Maniu și Mihalache sunt condamnați la închisoare pe viață, iar ceilalți acuzați, la diferite pedepse de închisoare sau muncă silnică.

Astfel, o parte din cei cari au contribuit la răsturnarea mareșalului Antonescu sunt scoși definitiv din viața publică a statului prin procese și închisori, iar alții au ales calea exilului. În timpul procesului Maniu-Mihalache, adunarea națională —după o propunere a guvernului— desființează partidul național-tărănesc condus de Maniu și anulează mandatele celor 32 de deputați ai acestui partid.

În urma acestui proces, Regele a rămas singur, în fața acelor pe cari el i-a adus la conducerea statului, cu speranța că dându-le jertfă pe Antonescu își va salva tronul. Occidentul arătase că nu ține să-și impună autoritatea de cât exact numai atât cât să-și salveze fața lăsând mână liberă Rusiei să procedeze în România și cu românii așa cum îi dictează interesele; iar în țară o enormă majoritate din cei 18 milioane de locuitori privea la Regele Mihai ca la un simbol al unui regim trecut, dintr'o țară independentă și liberă, dar care trăind sub imperiul teroarei, denunțurilor, spionajului, arestărilor în zorii zilei, a dispariției totale și a închisorilor arhipline, lipsită de șefi și de arme nu mai îndrăsnea să reacționeze.

La 12 Noiembrie, Regele și Regina-mamă pleacă la Londra ca să asiste la căsătoria prințesei Elisabeta a Angliei. În această călătorie, Regele se logodește cu prințesa Anna de Bourbon-Parma și la 21 Decembrie se întoarce în țară, primit de guvern cu toate onorurile cuvenite.

Deși ultima remaniere guvernamentală putea fi o indicație că regimul

monarhic se apropia de sfârșitul existenței lui în România, totuși, primirea respectoasă făcută de guvern Regelui la înapoierea de la Londra se putea interpreta ca un semn de acalmie politică; dar pe neașteptate o lovitură de stat are loc la 30 Decembrie.

Regele se afla la Sinaia pentru sărbătorile de Crăciun și anul nou, când în noaptea de 29/30 Decembrie este chemat la telefon de P. Groza și rugat să vină a doua zi la București. Întâlnirea a avut loc la orele 12 în vila prințesei Elisabeta. Regele era însoțit de Regina-mamă, iar Groza venise însoțit de Gheorghiu-Dej. Groza a cerut imediat Regelui să abdice și i-a prezentat textul de abdicare spre a fi semnat. După o oarecare opoziție, sprijinită pe obligațiile lui față de poporul român, Regele cedează în față amenințării lui P. Groza că dacă se opune, va fi responsabil de o baie de sânge și semnează abdicarea, redactată în următorii termeni: «Conștient de răspunderea ce-mi revine, consider că instituția monarhică nu mai corespunde actualelor condiții ale vieții noastre de stat, ea reprezentând o piedică serioasă în calea dezvoltării României. În consecință, pe deplin conștient de importanța actului ce fac în interesul poporului român, abdic pentru mine și pentru urmașii mei la tron, renunțând pentru mine și pentru ei la toate prerogativele ce le-am exercitat ca Rege al României. Las poporului român să-și aleagă noua formă de stat». Anexa n.^a 13.

Este de neînțeles pentru ce Regele a cedat la simpla amenințare a lui P. Groza că dacă nu semnează, va provoca o baie de sânge. Această baie de sânge nu putea să aiba loc atunci, pentru că nimeni nu era în stradă care să manifeste pentru Rege; de altfel vila era înconjurată de poliție. S'ar fi putut să fie arestat și apoi acuzat de trădare, judecat și condamnat la moarte; sau s'ar fi putut să fi fost expulzat cu forța peste frontieră. Sunt consecințele funcției de Rege în împrejurări exceptional de grele pentru țară. Ori cum ar fi fost, datoria de Rege îi impunea să reziste la orice presiune. Desigur că popularitatea lui era mare și toată națiunea s'ar fi revoltat, așa cum s'a revoltat și atunci când mareșalul Antonescu a fost executat; dar nimeni nu s'ar fi mișcat, tocmai ca să evite acea baie de sânge cu care îl amenințase P. Groza și care n'ar fi schimbat nimic din hotărârea guvernului. N'a rezistat și semnând abdicarea a făcut o greșală fundamentală față de regimul monarhic al țării și față de dinastia pe care o reprezenta. Era pentru a doua oară când Regele pus în față unor probleme foarte grave, n'a știut să aleagă soluția indicată de interesele superioare ale națiunii. Prima dată a fost atunci când —în loc să-l sprijine pe mareșalul Antonescu în politica lui față de ruși, politică care ar fi dus la un armistițiu real și ar fi salvat independența țării— a acceptat să fie conducătorul acelei grupe de oameni politici și ofițeri generali, cari la 23 August l-au răsturnat pe mareșal și l-au predat rușilor.

Așa dar, abdicarea prezentată de cei doi comunisti, apare ca o conse-

cință a actului de la 23 August. Toate încercările Regelui de a evita să ajungă aici au fost zadarnice. Pentru ca să se răscumpere, reacțiunea lui trebuia să fie o opoziție totală la semnarea actului de abdicare, indiferent de urmările pe cari le-ar fi avut pentru el.

Regele Mihai n'a înțeles și a preferat să semneze o abdicare impusă și față de care s'a supus, în locul unei rezistențe nezdruincinate, care ar fi obligat guvernul comunist la acte de violență față de dânsul, dar care tocmai prin aceasta ar fi demonstrat forța morală și superioritatea politică a regimului monarhic. *Un Rege nu are numai drepturi, ci și obligații.* Și unele și celelalte devin cu atât mai importante și trebuiesc aplicate cu atât mai mare strictețe și autoritate, cu cât evenimentele pe cari le trăiește națiunea sunt mai grave. *In asemenea împrejurări, Regele este obligat de suprema poziție pe care o ocupă în stat, să-și apere demnitatea lui și a națiunii impunându-și acceptarea tuturor sacrificiilor până la sacrificiul suprem.* Numai așa se putea salva principiul monarhic în general și domnia casei de Hohenzolern-Sigmaringen în special.

Când Regele a înșelat pe mareșalul Antonescu chemându-l la Palat ca să discute asupra situației frontului și a încheierii unui armistițiu și acolo l-a arestat și l-a predat comuniștilor, și-a pregătit singur ceasul abdicării. O tragică înlănțuire de evenimente, trasată cu fierul roșu peste trupul neamului românesc, l-a împins inexorabil la potoul abdicării. Era legătura inevitabilă dintre cauză și efect. Tot ceia ce-a mai făcut în ultimii trei ani și jumătate (23.8.1944-30.12.1947) decorarea întregului guvern Groza, apoi conflictul cu acelaș guvern la primul semn din Occident și apelul către puterile occidentale, revenirea la o împăcare cu Groza, acceptarea condamnării lui Maniu, etc., etc., nu l-a putut salva de urmările pe cari fatal trebuia să le suporte.

NEDREPTATEA PÂNĂ LA URMĂ

După ce al doilea război mondial s'a terminat cu distrugera totală a puterii militare a Germaniei național-socialiste, marii învingători și-au retras armatele în țările respective și le-au demobilizat, lăsând numai trupele necesare ocupației Berlinului și a zonelor în care fusese împărțită Germania.

Dar în timp ce Anglia, Franța și Statele-Unite și-au desființat aproape complet ori ce putere militară, Rusia sovietică și-a păstrat circa 170 de divizii și a continuat perfecționarea armamentului. Această deosebire de atitudine avea o explicație. Occidentalii credeau că după eliminarea spiritului național-socialist din Germania și desființarea armatei germane, nu mai aveau motive să se îngrijoreze de stările din lume și puteau să așeze o lungă perioadă de pace binefăcătoare tuturor popoarelor pământului. Rusia sovietică, conform programului doctrinei comuniste și sprijinindu-se pe o politică internațională ofensivă, pe o armată terestră mult superioară celorlalte națiuni, pe o activitate subversivă întinsă la toate popoarele, și pe o totală lipsă de spirit ofensiv a puterilor occidentale, a continuat războiul. Nu un războiu cu armele, ci un altfel de războiu —politic— îndreptat în contra aliaților ei, reprezentanții lumii capitaliste, destinată să cadă victimă comunismului, datorită greșelilor ei proprii și loviturilor date de Rusia sovietică.

Încă înainte de a se încheia războiul, Rusia a căutat să impună punctul ei de vedere în problemele politice și teritoriale din Europa orientală, indiferent de obligațiile luate de occidentali față de țările din această regiune, sau de angajamentele lor proprii. Această atitudine a continuat și după capitularea Germaniei, în toate conferințele de la societatea națiunilor unite, sau în alte conferințe ori întrevederi diplomatice și în toate problemele mondiale.

Puterile occidentale n'au reacționat niciodată, nici cu destulă demnitate, nici cu destulă energie, față de actele de evidentă nedreptate, sau de reavoință a rușilor.

După 1945 și până în 1949, Statele-Unite ale Americii au posedat singure bombă atomică. Această bombă, a cărei putere colosală de distruge fusese verificată în Japonia de-asupra orașelor Hiroshima și Nagasaki, putea singură să oblige pe Stalin să intre în ordine, dacă președintele

le Statelor-Unite de atunci —Harry Truman— ar fi amenințat Moscova cu atomizarea. Nu numai ca nu s'a făcut acest gest salvator pentru întreaga omenire, dar tocmai în acest timp s'a întâmplat un fenomen contrar tuturor principiilor Chărții Atlanticului și în contra intereselor puterilor occidentale. Rusia a pus stăpânire pe Polonia, Cehoslovacia, Ungaria, România, Bulgaria și Albania, țări independente, ale căror popoare se bucurau de o civilizație înaintată, de o viață socială, economică, culturală și religioasă organizată, fără ca țările occidentale să fi reacționat altfel decât prin proteste scrise sau verbale, de cari Stalin n'a ținut seama niciodată.

Cum a fost posibil ca occidentul să accepte violențări rusești asupra atâtor popoare, într'o pasivitate care dovedea o totală lipsă de prevedere?

După literatura politică —mai ales americană— care s'a scris asupra acestui subiect, această absurdă situație a fost creată prin aplicarea a două principii:

- Neintervenția în afacerile interne ale unei țări, și
- Refuzul de a face un războiu preventiv cu caracter defensiv.

Primul principiu este valabil atât timp cât ai adversari cu aceiași mentalitate și aceleași concepții despre raporturile dintre popoare; adică atâta timp cât și adversarii de cealaltă parte a baricadei, aplică principiul neintervenției în afacerile interne ale altor națiuni. Dar doctrinarii rusocomuniști —începând cu Lenin— au arătat că scopul lor este să întindă comunismul în toate continentele și la toate popoarele. Toate partidele comuniste din toate țările sunt supuse centralei de la Moscova și execută instrucțiunile acesteia, în contra voinței guvernelor și peste legile după cari se conduc popoarele libere. Rusia comunistă urmărește să provoace revoluții peste tot și lucrează cu mijloace subversive foarte variate.

Argenții comuniști, cari aparțin ca naționalitate popoarelor respective și cari sunt îndoctrinați de Moscova, desfășoară o activitate continuă și perseverentă ca să pregătească o opinie publică din ce în ce mai favorabilă intereselor Rusiei și la un moment voit și ales, răstoarnă regimul politic al țării și-l înlocuiesc, cu un regim fie de front popular, fie direct comunist. Astfel, o mică minoritate disciplinată și îndrăzneată, profitând de greutăți sociale, politice ori economice, sau chiar provocându-le, pune mâna pe conducere. Imediat Kremlinul recunoaște noul guvern și-l ia sub tutela lui; iar în scurt timp, prin metode bine cunoscute, va fi legalizat și de poporul în fruntea căruia s'a instalat.

Evident, fiind o chestiune de ordin intern, occidentul nu se amestecă. Astfel, Rusia care nu se împiedică de principii de drept internațional, atrage în sfera ei, unul câte unul, popoare din toate continentele, în timp ce —în aceiași măsură— democrațiile occidentale le pierd.

Această metodă nu este aplicată cu strictetețe în toate cazurile. Ea este modifică după împrejurările locale și condițiile internaționale. Astfel

România a fost înglobată în sistemul ruso-comunist ca urmare a războiului al 2-lea mondial și metoda folosită a fost amestecul direct al conducerii ruse de la Moscova și cu sprijinul armatei rusești.

James Byrnes, fost ministru al afacerilor străine american în timpul președintelui H. Truman, scrie în «Cărțile pe masă» că în Septembrie 1945, fiind la o conferință la Londra, Molotov ministru afacerilor străine rus, a încercat să-l convingă să recunoască guvernul Groza, care fusese instalat la București la 6 Martie acelaș an sub presiunea unor grave amenințări din partea Rusiei. Explicându-i că Statele-Unite nu pot recunoaște un guvern impus printr'un ultimatum de 2 1/2 ore adresat Regelui Mihai de către Vișinski, Molotov a fost de acord că acesta a contribuit la instalarea guvernului Groza, dar această intervenție a fost necesară «pentru că erau pericole grave de dezordine și războiu civil» (1). Intr'adevăr la București erau desordine în acel timp, dar erau provocate de comuniștii români de acord cu Kremlinul, ca să creeze pretextul intervenției pentru înlăturarea guvernului Rădescu și instalarea unui guvern pur comunist. Această acțiune a fost o intervenție evidentă în afacerile interne ale României. Ea a fost consecința capitulării de la 23 August, când România și-a pierdut de fapt independența. Mai târziu guvernul Groza a fost recunoscut de toate puterile occidentale, așa cum au fost recunoscute și guvernele comuniste ale celorlalte țări din Europa orientală, toate impuse prin voința Rusiei și contra principiilor Chărții Atlantice, a înțelegerii de la Yalta, și a Chărții Națiunilor Unite, pe care occidentalii prin semnăturile lor se obligaseră să le apere.

Deci principul neintervenției în treburile interne ale unei țări aplicat numai dintr'o parte, duce la o înfrângere politică certă pentru această parte.

Celălalt principiu —refuzul de a face un război preventiv cu caracter defensiv— este greșit în însăși esența lui. Noi nu vrem să facem război înainte de a fi fost atacați, susțin americanii. Această atitudine a fost valabilă numai pentru americani și numai în primul și al doilea război mondial, când nici o putere străină nu-i putea atinge în îndepărtatul lor continent. De aceea Statele-Unite ale Americii au intrat în aceste două războaie, după izbucnirea lor în Europa și după ce au fost loviți în interesele lor maritime.

Existența fuzeelor, a misilelor, a bombelor atomice și thermonucleare, precum și a aviației strategice cu viteză și durată, de zbor de neimaginat în al doilea războiu mondial, au schimbat simțitor poziția Statelor-Unite.

După 1945, Statele-Unite s'au găsit în situația unică de a poseda cea mai puternică aviație strategică și mai ales de a dispune de un depozit de bombe atomice. Rusia nu avea încă nici o bombă atomică, iar aviația ei strategică era aproape inexistentă. Era însă de așteptat că va face eforturi

mari să ajungă la o situație comparabilă cu a Statelor-Unite. Pe de altă parte — chiar înainte de sfârșitul războiului și în primii ani după război— rușii au lovit adânc interesele politice și economice ale occidentului, ocupând țările din Europa centrală și orientală și impunându-le cu forța un regim comunist.

Cum se explică că americanii n'au folosit superioritatea de forță pe care le-o dădea bomba atomică, ca să oblige pe ruși să dea libertate acestor popoare și să renunțe la orice activitate subversivă în întreaga lume? Ideia războiului preventiv li se părea atât de odioasă încât au preferat să lase 110-120 milioane de locuitori din Europa centrală și de est în sclavia rusească, de cât să se spună că ei au fost aceia cari au provocat încă un război mondial? Nu s'a ținut seama că nu era vorba de un conflict obișnuit, care putea fi rezolvat pe cale diplomatică și nici de un adversar care s'a declarat mulțumit cu enormul câștig pe care i l'a adus un război destinat să fie pierdut fără ajutorul american. Adversarul de astă-dată era Rusia comunistă, care tindea la cucerirea lumii, folosind toate mijloacele posibile. Era așa dar de prevăzut un război pe viață și pe moarte a totalitarismului comunist în contra regimului democratic al libertății. În aceste condiții, nu numai că era logic, dar era o necesitate absolută să se facă război Rusiei, înainte ca aceasta să dispună de forța atomică ca armă de război și înainte de a-și crea o aviație strategică. Acest război ar fi fost de sigur un război preventiv, dar și un război defensiv prin care lumea occidentală s'ar fi salvat de sub amenințarea permanentă rusă de a intra sub sclavia Kremlinului, prin răsturnare de regimuri, provocând grave agitații sociale, revoluții, sau chiar războaie. În acelaș timp ar fi fost un război de eliberare — deci un război salvator— pentru popoarele aflate sub stăpânirea rusească.

De la terminarea războiului al 2-lea mondial, rușii amenință mereu occidentul, iar acesta nu face decât să se lase surprins și să se apere cu mijloace improvizate. De nenumărate ori dictatorii roșii au declarat că scopul lor este să cucerească lumea și că țărilor capitaliste găsindu-se în stare de decadentă înaintată, nu le-a rămas de cât să moară. Aceasta este de fapt adevărata situație. În fața unui occident care se conduce după principii liberale, se ridică puterea tiranică a Rusiei sovietice, care ține sub stăpânirea ei un număr impresionant de popoare și are tendința categorică de a le atrage și pe celelalte în sfera ei de influență, fie prin acțiuni subversive, fie prin forță.

Această atitudine de permanentă agresivitate și de evidentă încălcare a drepturilor la libertate a popoarelor de sub dominația Rusiei, obligă Occidentul să impună acestei puteri respectul libertăților națiunilor, eliberarea lor prin aplicarea principiilor chărți Atlanticului și a celorlalte convenții pe cari le-au semnat împreună și încetarea oricărei acțiuni subversive, sub amenințare de război. Din punct de vedere politic, acest

răsboi ar fi avut un caracter defensiv, pentru că prin el se apărau libertățile popoarelor libere și se reda libertatea popoarelor supuse de Rusia.

Pentru ca Statele-Unite să nu facă acest război, s'a inventat termenul de «preventiv». Evident că poporul american infectat din timpul războiului de o propagandă lipsită de orice măsură în favoarea Rusiei, nu putea fi ușor convins de necesitatea unui război numit «preventiv»; dar dacă i s'ar fi explicat adevărata, situație, ar fi fost de acord să se facă un război defensiv, care nu i-ar fi periclitat existența, fiind pus la adăpost de orice lovitură din partea Rusiei, prin distanțele mari pe cari aceasta nu avea încă nici cum și nici cu ce să le străbată pe calea aerului. De altfel este cu totul îndoielnic că Stalin ar fi acceptat un război cu Statele-Unite în anii 1946-1949, când nu avea nici o posibilitate să atace continentul Americii de Nord, în timp ce americanii ar fi putut distruge cu bombe atomice oricâte orașe ar fi vrut. Este foarte probabil că, sub presiunea unei amenințări serioase cu caracter ultimativ din partea Statelor-Unite, Moscova ar fi cedat imediat, și-ar fi retras trupele și agenții din toate țările pe unde se găseau și popoarele din centrul și estul european ar fi fost libere să-și aleagă regimul care le-ar fi convenit.

Dacă această acțiune salvatoare era atât de posibilă, cum se explică că președintele de atunci al Statelor-Unite —H. Truman— n'a crezut de cuviință să folosească uriașa putere distrugătoare a bombelor atomice ca să salveze omenirea de pericolul ruso-comunist? Este posibil oare că numai o încredere împinsă până la absurd în valabilitatea absolută a celor două principii enunțate mai sus, să-l fi împiedecat să devină cliberatorul atâtor popoare și salvatorul întregii lumi? Răspunsul la această întrebare îl găsim în diferite lucrări cari s'au publicat după războiu, în special în Statele-Unite.

Încă înainte de izbucnirea războiului în Europa, președintele Roosevelt fusese informat de reprezentanții Statelor-Unite în U.R.S.S. despre mentalitatea conducătorilor ruși. Astfel în 1936, ambasadorul american la Moscova a telegrafiat la Washington: «Nu trebuie nici un moment să ne lăsăm prinși de iluzia că ar fi posibil să se stabilească raporturi adevărat prietenești cu guvernul sovietic, cu un grup oarecare de comuniști, sau cu unii comuniști». Această telegramă a fost publicată de ministerul de externe american în Mai 1952 (2).

La 28 Noembrie 1940 —adică 6 luni înaintea atacului german în contra Rusiei— Virgil Pinkley conducătorul organizației americane U.P. pentru Europa, a trimis lui Hugh Baillie președintele acestei organizații, prin curierul diplomatic din Elveția, un raport secret, în care spunea textual: «Tot ceia ce se face în Uniunea Sovietică, este practic pus în serviciul construcției unui aparat militar uriaș. Mulți observatori competenți cred că ideia unei revoluții mondiale prin propagandă este înlăturată și

centrul de greutate se pune acum pe construcția unei puteri de război colosale, care să permită diplomației sovietice să ia în primire —la cerere— guvernarea în regiuni și țări întregi și dacă cererea va fi refuzată, atunci popul să fie atins prin puterea militară». Aceasta însemna că Rusia întreținea intenții pronunțate agresive și banditești și nu făcea pregătiri numai pentru apărarea ei proprie (3).

Avertismente de natura aceasta a primit Roosevelt și departamentul de stat american din mai multe părți și la diferite date, așa că nu se poate spune că guvernul american nu era bine informat asupra intențiilor Rusiei. *De altfel aceste intenții fuseseră făcute cunoscute chiar de ruși încă din 1939 prin fapte absolut concrete și convingătoare. Invazia Poloniei, războiul contra Finlandei, ocuparea țărilor baltice și furtul celor două provincii române —Basarabia și Bucovina de nord cu regiunea Herța— exprimau cât se poate de clar tendințele expansioniste ale Rusiei sovietice.*

La 25 Iunie 1941, —la patru zile după deslănțuirea războiului rusogerman— Rober A. Taft, o înaltă personalitate politică americană a declarat: «Ca să răspândim cele patru libertăți în lume, vom trimite Rusiei comuniste avioane, tancuri și tunuri. Dacă, mulțumită ajutorului nostru, Stalin se menține la putere, credeți D-vs că el va răspândi cele patru libertăți în Finlanda, Estonia, Lituania și Letonia? Credeți D-vs că în Rusia va auzi cineva vorbindu-se despre cele patru libertăți după sfârșitul războiului?» (4).

Iar la 29 Iunie 1941, fostul președinte Herbert Hoover care cunoștea intențiile lui Roosevelt de a ajuta Rusia, i-a spus: «A socoti să faci împreună cu Stalin un război pentru libertate este o glumă rea, o răstălmăcire îngrozitoare a adevărului» (5).

Roosevelt n'a luat totuși în considerație nici informațiile diplomaților, nici avertismentele oramenilor politici, nici chiar actele de cucerire ale Rusiei și îndată după începerea războiului dintre Germania și Rusia, a trimis la Moscova pe Harry Hopkins omul lui cel mai de încredere, cu instrucțiuni să-i promită lui Stalin ori ce ajutor din partea Statelor-Unite, fără să-i ceară nimic în schimb.

Harry Hopkins era în seveciul lui Roosevelt încă din prima guvernare a acestuia. În 1935 a fost însărcinat cu conducerea unei organizații (Works Progress Administration) pentru plasarea în câmpul de lucru a celor 11 milioane de șomeri. Cu toate întrebunțările variate la care au fost folosiți, n'a reușit să dea de lucru de cât numai la 2 100.000 și aceștia plătiți cu salarii foarte mici (6). Increderea pe care i-o acorda Roosevelt era așa de mare, încât i-a dat locuință câți-va ani de zile chiar în Casa Albă. «Rusofilia plotonului Harry Hopkins era de fapt aproape patologică. Acești oameni nu se lăsau nici odată abătuți de la părerile lor, neluând în seamă nici un fel de considerație pentru urmările pe cari le-ar avea asupra siguranței Statelor-Unite în anii viitori» (7).

Generalul John Deane, șeful misiunii militare americane la Moscova în timpul războiului, spune în cartea lui «Alianța bizară» că «Harry Hopkins executa programul de ajutor al Rusiei cu un zel care atingea fanatismul. Entuziasmul pentru această acțiune îi intrase atât de mult în carne și în sânge că nu putea să aibă nici o măsură» (8).

Acesta a fost omul pe care Roosevelt l-a luat cu el la toate conferințele, fie numai cu Churchill, fie cu Churchill și cu Stalin, și ale căru sfaturi le cerea în permanență. El făcea parte din așa numitul «Trust al creerelor» din jurul lui Roosevelt și în care mai intrau Sam Rosenman, Henri Morgenthau, Bernard Baruch și Felix Frankfurter. Odată cu alegerea a doua oară a lui Roosevelt la preșidenție în 1936, conducerea întregului grup a fost luată de Frankfurter, care era de origine de la Viena, venit în Statele-Unite ca profesor la universitatea Harvard și apoi membru la curtea supremă de justiție (9).

Opinia publică americană era în contra războiului. Americanii nu vroiau să se amestece în treburile statelor europene și o activitate militară intensă pe teritoriul lor nu se bucura de nici o simpatie. În campania electorală din toamna anului 1940, Roosevelt a promis în mod solemn în mai multe rânduri că va păstra pacea. Astfel la Philadelphia a spus: «Eu am lucrat pentru pace și în fiecare zi a vieții mele voiu lucra pentru pace». În altă parte vorbind în fața unui grup de mame a declarat: «Copii voștri nu vor fi trimiși în țări străine pentru a face războiul» (10). El a trebuit să se arate mereu pacifist și să-și ascundă intențiile de a intra în războiu alături de Anglia și Rusia. După ce a fost ales, în Ianuarie 1941, a prezentat congresului american legea «Prêt-Bail» care îi permitea să ajute pe unii beligeranți cu armament și vase de războiu. Roosevelt a asigurat congresul că prin acest ajutor Statele Unite nu se angajează în război. În acelaș timp însă îi comunica lui Churchill prin Harry Hopkins că: «Președintele a decis că noi vom câștiga războiul împreună. Să nu vă înșelați asupra acestui lucru» (11).

Apoi propaganda americană a făcut un pas înainte spre războiu, susținând necesitatea de a apăra libertățile în lume. Astfel, la 15 Dec. 1941 —opt zile după atacul japonez de la Pearl-Harbour, —unde contribuția personală a lui Roosevelt este perfect dovedită— într'o cuvântare adresată la radio tuturor popoarelor, președintele Statelor-Unite a spus: «*Noi ne obligăm reciproc în fața lumii întregi, că armele pe cari le-am luat pentru apărarea libertății întregii lumi, să nu fie depuse, până când libertatea în lumea în care trăim nu va fi din nou asigurată*» (12). Această declarație atât de solemnă n'a fost nici odată luată în considerare de Roosevelt în tot restul zilelor lui. Nici odată, la nici o conferință, nu i s'a cerut lui Stalin, nici de către Roosevelt și nici de către Churchill, să renunțe la cuceririle făcute în 1939-1940 la frontiera de vest a Rusiei, în dauna popoarelor vecine.

Voința lui Roosevelt de a ajuta și de a întări poziția Rusiei a apărut tot

mai evidentă, pe măsură ce conferințele occidentale pentru conducerea războiului se succedau, precum și în alte diferite împrejurări. Una din acestea a fost oferită de descoperirea în luna Aprilie 1943, a miilor de ofițeri polonezi asasinați la Katyn și înmormântați într'o groapă comună. Când s'a dovedit cu acte și fotografii că aceste asasinat au fost executate de ruși Roosevelt a fost foarte furios, dar nu pe rușii cari executaseră acele asasinat, ci pe acei cari aduseseră dovezile vinovăției lor; atunci a dat ordin ca să nu se facă nici o publicitate în jurul acestei crime rusești și să se păstreze tot secretul (13).

O altă ocazie a fost provocată de încercarea de publicare a unui articol în contra Rusiei. La 24 Martie 1945, George H. Earle, fost ministru american în Austria, Bulgaria și Turcia, a cerut să i se aprobe publicarea unui articol în care se afirma că Rusia era un pericol mai mare decât Germania hitleristă. Roosevelt i-a refuzat publicarea și a dat ordin să fie mobilizat la trupele luptătoare (14).

Pe de altă parte englezii s'au grăbit și ei să se arate cât mai generoși față de Rusia. La 12 Iunie 1940 —adică în zilele când ofensiva germană era în plină desfășurare în Franța— guvernul englez a trimis ca ambasador la Moscova pe Sir Strafford Crips, care la predarea scrisorilor de acreditare a afirmat că Rusiei îi revine în Europa de sud o poziție conducătoare; iar la 13 Iulie, când a fost primit de Stalin —după furtul Basarabiei și al Bucovinei de nord cu regiunea Herța— Crips a declarat că guvernul britanic este de părere că ar reveni Rusiei conducerea statelor balcanice pentru menținerea statului-quo (15).

De asemenea —după începerea ofensivei germane în Rusia— același ambasador a propus în numele guvernului englez, o alianță anglo-rusă pentru stabilirea unui echilibru sovietic în estul și sud-stul european. Este așa dar clar că Anglia a recunoscut încă din 1940 dreptul de influență al Rusiei asupra țărilor dunărene și balcanice. S'ar putea spune că a făcut aceste propuneri din cauza situației foarte grele în care se găsea ea însăși la acea dată; nu e însă mai puțin adevărat că nici n'a așteptat ca Rusia să ceară acest drept și apoi să vadă ce are de făcut, ci ea singură a oferit, de sigur mult mai mult de cât s'ar fi putut gândi Stalin să ceară în acele momente și în situația în care se găsea armata rusă.

Prima conferință dintre Roosevelt și Churchill, a avut loc între 9.8-12.8.1941 în Atlantic, pe coasta de est a Americii de nord, în golful Placentia. Roosevelt se afla pe crucișătorul Augusta și Churchill pe vasul de războiu Prince of Wales. La această conferință s'a întocmit «Charta Atlanticului» prin care se fixau drepturile la libertate ale tuturor popoarelor din lume, în granițele lor proprii. Principiile de bază ale acestei chărți afirmău că:

- Țările semnatare nu caută măritri teritoriale;

- Ele nu doresc să aducă schimbări teritoriale, cari nu sunt în acord cu dorințele exprimate liber ale popoarelor respective;

- Ele respectă dreptul popoarelor de a-și alege forma de guvernământ sub care vor să trăiască;

- Toate popoarele lumii să renunțe la întrebuintărea forței (16).

Această «Chartă a Atlanticului» semnată de Statele-Unite, Anglia, Rusia sovietică și alte multe state, și căreia popoarele lumii i-au dat o importanță extraordinară, crezând cu toată convingerea în principiile enunțate în ea, n'a fost pentru creatorii ei de cât un instrument de propagandă foarte eficace.

Roosevelt căuta să atragă către politica lui, poporul american. Principiile chărții erau clare și juste și pentru aceste idei americanii ar fi acceptat să intre în război. Roosevelt însă nu-l interesa aplicarea acestor principii, ci distrugerea Germaniei și a Japoniei, adică a acelor două mari state, cari prin puterea lor militară îndeplineau funcția de paznici ai lumii față de comunism, în vestul și în estul Rusiei. Pentru realizarea acestui scop avea însă nevoie de întregul asentiment al poporului american, care nu putea fi atras de cât printr'un vast program de luptă, bazat pe dreptatea și libertatea popoarelor. Și atunci i s'a oferit Charta Atlanticului.

În Anglia, de la început aceasta chartă n'a fost luată în serios. Nici nu se putea altfel, pentru că aplicarea ei lovea grav interesele Albionului în Asia și Africa. De aceea în Anglia a fost considerată ca un document destinat americanilor. Churchill a telegrafiat guvernului de la Londra la 11 August, chiar de pe vasul Prince of Wales, că Roosevelt vrea cu tot dinadinsul să publice această charta și el este de părere că nu trebuie să se opună, ca să nu-i facă greutăți în convingerea poporului american pentru politica lui de război (17).

Paralel cu acțiunea politică internă pentru a influența poporul american în favoarea intrării în război în contra Germaniei, trebuia să se creeze un act de violență în contra Statelor-Unite, care să provoace revolta și mândria americană. Harry Hopkins spune: «Opinia izolaționistă sporea. Roosevelt era neputincios s'o combată. Și Statele-Unite trebuiau să intre cât mai repede în războiu contra Germaniei, chiar dacă trebuia să facem front ostilităților Japoniei» (18).

Interesele americane în Pacific au fost întotdeauna pe primul plan în concepția politică economică și strategică americană. Un eveniment de război petrecut în această parte a lumii interesa direct poporul american. Pentru aceasta Roosevelt s'a hotărât să provoace pe japonjeji și a reușit. Ambasadorul american la Tokio —Grew— a dovedit că Roosevelt fusese informat că japonezii pregătesc un atac prin surprindere la Pearl Harbour, unde se găsea concentrată o puternică flotă americană. Amiralul american Theobald a publicat o carte în care arată că Roosevelt a forțat Japonia să execute un act de agresiune, prin măsuri econo-

mice și politice tot mai drastice, cari aveau o influență dezastroasă asupra posibilităților alimentării răsboiului pe care Japonia îl ducea în China din 1933. În acelaș timp a adunat o flotă importantă la Haway, ca un punct de atracție pentru un atac japonez. «Roosevelt, nu numai că a provocat sistematic și fără întrerupere Japonia —scrie amiralul Theobald— dar când a văzut că manevrele lui aveau succes, a ascuns șefilor escadrei americane că escadra japoneză a început marșul spre Haway. Iar mai departe adaugă: «Japonia a fost pusă de Roosevelt într'o poziție care nu-i lăsa altă alternativă de cât să capituleze sau să lupte» (19).

În Ianuarie 1943, a avut loc conferința de la Casablanca, tot numai între Roosevelt și Churchill. Aici urma să se ia hotărâri asupra operațiilor militare de întreprins în Europa încă în cursul anului 1943. Roosevelt și Hopkins erau decisi să întreprindă aceste operații din Anglia, prin trecerea Canalului Mânecii în Franța: asta era de altfel și dorința lui Stalin. Churchill voia ca această debarcare să se facă de pe coasta de nord a Africei, din Mediterana în Balcani, ca să împiedice pătrunderea rușilor în sudetul european. Asupra acestei chestiuni nu s'a putut lua nici o hotărâre definitivă. În schimb s'a decis ca răsboiul —atât în Asia cât și în Europa— să se termine numai printr'o «capitulare fără condiții». După cum spune George Crocker «Germania și Japonia —cele două țări cari prin poziția lor geografică și rolul lor istoric erau singurele diguri contra expansiunii comuniste— trebuiau nu numai sa fie învinse, dar și aruncate la pământ și umilite». Hanson W. Baldwin a caracterizat aceasta, drept cea mai catastrofală greșală politică din întreg răsboiul, greșală care a atras mari nenorociri asupra Statelor-Uiite și a multor alte națiuni. Churchill n'a știut nimic despre această hotărâre a lui Roosevelt, fiind anunțată cu ocazia conferinței de presă de la sfârșitul conferinței de la Casablanca. Pus în fata faptului împlinit, a acceptat. După terminarea răsboiului, la o dezbateră parlamentară, a declarat că «poziția Angliei nu era așa tare, încât să-și permită să nu susțină afirmația lui Roosevelt». Aici s'a văzut cât de mult ținea Roosevelt să ajute Rusia. Elliot, fiul lui Roosevelt, care a participat la această conferință, a scris că în una din zilele de la sfârșit, tatăl lui i-a spus. «Asta este drept pentru ruși; ei n'ar putea dori altceva mai bun». Intr'adevăr, ce putea dori Stalin mai mult pentru interesele Rusiei, de cât o debarcare anglo-americană într'o regiune cât mai depărtată de frontul ruso-german și o distrugere totală a Germaniei și Japoniei, care i-ar deschide porțile în Europa și Asia.

În August 1943 are loc a treia întâlnire dintre Roosevelt și Churchill la Quebec. Aici urma să se decidă dacă debarcarea anglo-americană va avea loc pe coasta de nord a Franței, cum susținea Roosevelt, și colaboratorii lui, Hopkins și Marshall, sau în Balcani cum propunea Churchill. După trei zile de discuții, Churchill a cedat și s'a decis debarcarea

în Franța în primăvara anului 1944. Cordell Hull, ministrul afacerilor străine american, nu era nici consultat și nici luat de Roosevelt să participe la aceste istorice întâlniri, pentru că era antirus și anticomunist. Într'un memoriu prezentat lui Roosevelt în Februarie 1942, Hull a scris că «guvernul sovietic proiectează fără îndoială pretenții colosale față de Europa, ceia ce a nemulțumit pe Roosevelt. Singura conferință la care a fost chemat, a fost aceasta de la Quebec, dar și aici chemarea lui a fost pregătită așa fel, încât să vină după luarea hotărârilor.

Deja, din hotărârile sprijinite și luate de Roosevelt la conferințele precedente, se profilează mentalitatea rusofilă a acestuia.

O dovadă în plus —și foarte categorică— o aduce cardinalul Spellman în memoriile lui (20). El spune ca la 3 Septembrie 1943, adică puțin timp după conferința de la Quebec, Roosevelt i-a făcut un expozeu a proiectelor lui politice după război. Lumea trebuia să fie împărțită în patru sfere de influență: Statele-Unite, vor stăpâni în Pacific, China în extremul orient, Anglia va predomina mai mult în Africa și mai puțin în Europa, iar Rusia mai mult în Europa și mai puțin în Africa. Roosevelt credea că Stalin ar fi satisfăcut cu Finlanda, Statele baltice, jumătatea orientală a Poloniei și provinciile române Basarabia și Bucovina; dar nu e de loc sigur că s'ar mulțumi cu aceste frontiere și e foarte probabil că celelalte țări vecine, Germania, Austria, Ungaria, România, Croația, pentru cari Kremlinul pregătește deja guverne comuniste, vor intra sub regim comunist. Anglia și Statele-Unite nu pot să lupte cu rușii. Popoarele europene vor trebui să suporte dominația rusă, în speranța că în zece sau douăzeci de ani vor fi capabile să trăiască în pace cu rușii.

Așadar acestea erau părerile și proiectele lui Roosevelt în anul 1943; Zone de influență în care Europa intra sub stăpânire rusească. Nici o legătură între aceste proiecte și nobilele principii ale Chărții Atlanticului, al cărui autor fusese numai cu doi ani mai înainte. Nici un gând din care să se întrezărească o cât de vagă încercare de a stăvili înaintarea rusă în Europa și a comunismului în lume.

În acest spirit au urmat celelalte conferințe de la Cairo, Teheran, a doua conferință de la Quebec și în fine la Yalta.

La Cairo (Noembrie 1943) au participat Roosevelt, Churchill și Ciang-Kai-Şek. S'a hotărât să se facă o operație în Burma pentru cucerirea acestei provincii de la japoneji, cu patru divizii chineze, cari urmau să fie organizate în India. Ciang-Kai-Şek a fost de acord cu această operație pentru că i se întărea poziția cu patru divizii bine pregătite; dar după conferința de la Teheran s'a renunțat din cauza opoziției lui Stalin. Aceste forțe ruse la dispoziția lui Ciang-Kai-Şek, i-ar fi creat o situație, mai bună nu numai față de japoneji dar și de comuniștii chineji și asta nu putea să accepte Stalin. Tot odată. Roosevelt a obligat pe Ciang-Kai-Şek să facă un guvern de uniune cu comuniștii pe toată durata războiului, cu toate

că generalul chinez era în contra oricărei colaborări cu comuniștii, bănuindu-i de intenții subversive.

Îndată după Cairo a urmat conferința de la Teheran, unde pentru prima oară Roosevelt și Churchill se întâlnesc cu Stalin. Aici s'a desbătut încă odată problema intervenției anglo-americane în Europa. Stalin a susținut debarcarea în Franța —pentru că așa dictau interesele Rusiei— și a mai cerut ca o parte din trupele engleze și americane din Italia să debarce în sudul Franței. În mod evident Stalin puneă toată grija ca nu cumva trupe occidentale să se apropie, sau să intre în zona operativă a Balcanilor. Pe de altă parte însă, el a oferit participarea Rusiei la războiul contra Japoniei, îndată ce Germania va fi complet învinsă. Churchill s'a opus și a revenit la propunerea lui anterioară că debarcarea să se facă în Mediterana de est; dar Stalin l-a întrerupt, afirmând că pe el nu-l interesează de cât o debarcare în Franța. Roosevelt a susținut pe Stalin —cum de altfel era de așteptat— și a rămas definitiv adoptată propunerea Roosevelt-Stalin.

Tot la propunerea lui Stalin s'a discutat situația Poloniei. Acesta a cerut ca frontiera de est a Poloniei să fie linia Curzon din 1920 propusă după primul războiu mondial și neacceptată de polonezi, căreia i s'ar aduce oarecare modificări în favoarea Rusiei; iar frontiera de vest să fie linia Oder-Neisse. Roosevelt a fost de acord, dar Churchill s'a opus și a rămas ca problema poloneză să fie dată în studiul unei comisii. S'a admis însă ca Lemberg, oraș polonez, și Königsberg, oraș german, să fie date Rusiei.

«Când citești memoriile lui Churchill —scrie Crocker— te cutremuri cu ce indiferență și lipsă de sentiment, au mânuit barda de măcelar acești satrapi ai secolului al 20-lea. Cu venerabilele orașe vechi s'a procedat de par'că ar fi fost vorba de niște gropi de prundiș cari nu mai merită să fie exploatare. «N'ăș vrea să încep o vorbă lungă pentru Lemberg» a spus Roosevelt. Atunci Stalin a mai cerut și Königsberg: «Rușii ar vrea să aibă portul fără gheață al orașului Königsberg» a spus el; și s'a aprobat.

După terminarea desbaterii asupra Poloniei, Roosevelt a făcut o propunere ca bază de discuție asupra împărțirii Germaniei în cinci state și anume: Prusia fără partea ei de est; Hanovra și nord-vestul, Saxonia și regiunea Leiptzig; Hessa și sectorul de sud al Rinului; Bavaria cu Württemberg și Baden. Planul mai avea însă o parte prin care Roosevelt vroia să dea lovitura de grație poporului german, după terminarea războiului. Regiunile de mare bogăție industrială Ruhr și Saar, precum și portul Hamburg să fie luate Germaniei și puse sub conducerea și administrația Națiunilor Unite. Stalin a fost imediat de acord, pentru că acest proiect însemna desființarea Germaniei ca mare putere și stăpânirea Rusiei peste Europa. Churchill însă s'a opus și propunerea a fost trecută comisiei de consilieri pentru problemele europene. Churchill scrie în memo-

riile lui la sfârșitul capitolului asupra conferinței de la Teheran: «Granițele poloneze mai există numai cu numele și Polonia stă tremurând în ghiarele comunismului rusesc. Germania este împărțită și noile ei granițe sunt îngrozitoare. Despre această tragedie nu se poate spune de cât: așa nu poate să rămână».

Dacă Churchill — se pare ca a avut oarecari remușcări, cari au apărut până și în memoriile lui, nu mai puțin și Roosevelt și-a dat și el seama că la Teheran a vândut Rusiei sovietice atâtea popoare și că hotărârile luate cu întreaga lui aprobare sunt de o nedreptate înspăimântătoare. Cu o zi înainte de terminarea conferinței a avut o convorbire particulară numai cu Stalin și Molotov, pe cari i-a rugat să păstreze secretul acestor hotărâri cel puțin până după alegerile prezidențiale de la sfârșitul anului 1944. În Statele-Unite locuiesc circa 6-7 milioane de poloneji, precum și lituanieni, estonieni și letoni cari au drept de vot. Dacă ei ar ști înainte de alegeri că Roosevelt le-a vândut țările lor de origine lui Stalin, de sigur că Roosevelt n'ar mai fi ales. Asta a înțeles-o și Stalin și i-a promis lui Roosevelt ca nu-i va face greutăți. Așa dar Roosevelt a știut prea bine că era un traficant de țări și de popoare și atunci și-a luat măsuri ca această acțiune să nu aibă urmări nefaste pentru el în politica internă. Nu se poate deci spune că a căzut victimă unor iluzii pe cari și le ar fi făcut despre o oarecare bunăcredință inexistentă a lui Stalin și despre soarta Poloniei și a țărilor baltice.

În cadrul acestei conferințe. Roosevelt a expus planul pentru organizarea pacii viitoare, așa cum o înțelegea el. Acest plan se sprijinea pe Națiunile Unite, cu un comitet executiv și mijloace de constrângere în aplicarea hotărârilor, puse la dispoziție de Statele-Unite, Rusia, China și Anglia.

Comunicatul american publicat după Teheran scria că: «Președintele a întreprins la Teheran un apostolat în beneficiul lui Stalin, pentru o politică de bună vecinătate». Iar într'o convorbire cu William Bullit, fost ambasador la Moscova, cum acesta înși exprima grave îndoieli asupra corectitudinii lui Stalin în politica externă, bazat pe actele de violență asupra Finlandei, țărilor baltice, Poloniei și României, Roosevelt i-a spus: «Bill, eu nu discut faptele pe cari mi le prezinți. Ele sunt exacte. Eu am o șansă ca Stalin sa nu fie tocmai acest om. Harry (Hopkins) spune că el nu este așa și că nu dorește de cât siguranța țării lui; eu cred că dacă îi dau tot ce pot și de care el are nevoie, fără să-i cer nimic în schimb —noblesse oblige— el nu va încerca să anexeze teritorii și va lucra cu mine să construiască o lume nouă în democrație și în pace» (21). Speranța pe care Roosevelt și-o punea într'o activitate mondială a lui Stalin în sens democratic occidental și mai ales renunțarea la anexiuni teritoriale, n'a fost — se pare— de cât o încercare de a-l liniști pe Bullit. Convingerea lui era că Stalin va anexa toate teritoriile din jurul Rusiei în Europa; altfel n'ar fi fost necesară intervenția lui pe lângă Stalin și Molotov ca să păstreze secretul deciziilor de la Teheran până după alegerile prezidențiale.

ANEXA N.º 1

DICTATUL DE LA VIENA DE LA 30 AUGUST 1940

Guvernul regal român și guvernul regal ungar s'au adresat guvernului Reich-ului și guvernului regal italian cu cererea de a regula printr'un arbitraj chestiunea în suspensie —dintre România și Ungaria— a regiunii de cedat. Pe baza acestei cereri și pe baza declarației guvernului regal român și a guvernului regal ungar, legată de această cerere, de a recunoaște obligatoriu pentru ei acest arbitraj, fără nici o opoziție, ministrul afacerilor străine al Reich-ului german Ioachim von Ribbentrop și ministrul afacerilor străine al Majestatii Sale Regelui Italiei și Albaniei, Impărat al Eitopiei, contele Galeazzo Ciano, după repetate explicații cu ministrul regal român al afacerilor străine Mihail Manoilescu și ministrul regal ungar al afacerilor străine graful Stefan Csaky, au căzut de acord astăzi la Viena asupra următorului arbitraj.

1) Granița definitivă între România și Ungaria va fi granița trasată pe această hartă anexată. Trasarea exactă a graniței la fața locului este lăsată în grija unei comisii româno-ungare. Noua graniță începe la sud de Salonta Mare, de la actuala graniță româno-ungară, merge în direcția N-V. circa 10 km. S-V. Oradea Mare, trece apoi în direcția sud Cluj până la un punct circa 30 km. N-V. Neumarkt. De acolo duce de la S-V. Neumarkt spre S-E. La circa 20 de km. N-E. Brașov se întoarce spre est spre creasta Carpaților, de unde urmează vechea graniță ungaro-română dinainte de 1914 spre nord până la granița româno-sovietică.

2) Regiunea română de până acum care cade după aceasta Ungariei, va fi evacuată de trupele române într'un termen de 14 zile și va fi predată Ungariei în regulă. Etapele succesive ale evacuării și ocupării, precum și modalitățile acestora vor fi stabilite imediat printr'o comisie româno-ungară. Guvernul regal român și guvernul regal ungar vor avea grija ca evacuarea și ocuparea să se execute în deplină liniște și ordine.

3) Toți cetățenii români cari locuiesc astăzi în regiunea despărțită de România câștigă de drept cetățenia ungară. Ei au dreptul în interiorul unui termen de 6 luni să opteze pentru cetățenia română. Persoanele cari vor face uz de acest drept, vor părăsi regiunea statului ungar într'un alt termen de un an și vor fi primiți în România. Ei sunt liberi să ia cu ei averea lor mișcătoare. Ei pot să-si lichideze averea lor nemiscătoare până la plecarea lor și produsul vânzării pot de asemenea să-l ia cu ei. În cazul că nu pot să lichideze, statul ungar îi va despăgubi. Ungaria va trata toate chestiunile în legătură cu evacuarea optanților într'un mod preventiv și conciliant.

4) Cetățenii români cari aparțin poporului ungar, cari în 1919 au fost despățiți de Ungaria și locuiesc în regiunea rămasă acum României, au dreptul în cursul unui termen de 6 luni să opteze pentru cetățenia ungară. Pentru persoanele cari vor face uz de acest drept, sunt valabile principiile de la punctul 3.

5) Guvernul ungar își ia obligația solemnă ca persoanele cari pe baza acestui arbitraj câștigă cetățenia ungară însă aparțin poporului român, să fie considerați egali în fiecare caz cu ceilalți cetățeni unguri. Guvernul regal român își ia în mod solemn obligația corespunzătoare pentru ungurii rămași cetățeni români în teritoriul lor.

6) Reglementarea mai departe a chestiunilor izolate rezultate din schimbul de suveranitate, rămâne în grija tratativelor nemijlocite între guvernul regal român și guvernul regal ungar.

7) În cazul că în executarea acestui arbitraj se produc greutăți sau îndoieli, guvernul regal român și guvernul regal ungar se vor înțelege între ei asupra lor. Dacă nu vor cădea de acord asupra unei chestiuni, vor supune această chestiune guvernului Reich-ului și guvernului regal italian pentru hotărâre definitivă.

Viena 30 August 1940.

(SS) Ioachim von Ribbentrop.

(SS) Ciano.

Din «Der Zweite Weltkrieg», vol. I, pag. 270.

ANEXA N.º 2

INALTUL DECRET N.º 3.052 DIN 1940

PRIN CARE SE ACORDA GENERALULUI ANTONESCU DEPLINE PUTERI PENTRU CONDUCEREA STATULUI

CAROL al II-lea

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

La toți de față și viitori, sănătate:

Având în vedere decretul-lege n.º 3.052 din 5 Septembrie 1940, am decretat și decretăm:

Art. 1. Investim pe Domnul General Ion Antonescu, Președintele consiliului de miniștri, cu depline puteri pentru conducerea statului român.

Art. 2. Regele exercită următoarele prerogative regale:

a) El este Capul Oștirii.

b) El are dreptul de a bate monedă.

- c) El conferă decorațiile române.
- d) El are dreptul de grațiere, amnistie și reduceri de pedepse.
- e) El primește și acreditează ambasadorii și miniștrii plenipotențari.
- f) El încheie tratate;
- g) Modificarea legilor organice, numirea miniștrilor și sub-secretarilor de stat se va face prin decrete-regale, contrasemnate de Președintele Consiliului de Miniștri.

Dat în București la 5 Septembrie 1940.

(SS) Carol.

Președintele Consiliului de Miniștri,
(SS) General Ion Antonescu

N.º 3.052

Din «Pe marginea prapastiei», vol. I, pag. 71. Publicat de «Preșidenția Consiliului de Miniștri», 1942.

ANEXA N.º 3
STATUL ROMÂN DEVINE STAT NATIONAL-LEGIONAR

COMUNICAT
16 SEPTEMBRIE 1940

Preșidenția Consiliului de Miniștri comunică:

I) Domnul general Ion Antonescu, Conducătorul Statului Român și președinte al consiliului de miniștri, a adresat țării și mișcării legionare o chemare la unire și acțiune pentru întărirea statului.

II) Mișcarea legionară a răspuns la acest apel prin următoarea declarație:

Mișcarea legionară răspunde cu toată însuflețirea și toată bucuria la chemarea generalului Antonescu, fiind gata să-l urmeze în ori ce împrejurare și să se identifice cu ființa noului stat.

III) Următor acestui legământ și ținând seama de nevoia schimbării așezămintelor românești și a însăși temeliiilor statului pentru a asigura viitorul neamului nostru, unitatea în libertate și autoritatea cu consimțământul tuturor, s'a dat următorul Înalt Decret:

Mihai I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României, la toți de față și viitori, sănătate.

Am decretat și decretăm:

1) Statul român devine Stat național-legionar.

2) Mișcarea legionară este singura mișcare recunoscută în noul stat, având ca țel ridicarea morală și materială a poporului român și dezvoltarea puterilor lui creatoare.

3) Domnul General Ion Antonescu este Conducătorul Statului național-legionar și șeful regimului legionar.

4) Domnul Horia Sima este comandantul mișcării legionare.

5) Cu începere de la data acestui Înalt Decret, ori ce luptă între frați încetează.

Dat în București la 14 Septembrie 1940.

(SS) Mihai I.

Conducătorul Statului român
și
Președinte al Consiliului de Miniștri,
(SS) General Ion Antonescu

ANEXA N.º 4

Extras din apelul generalului Antonescu către români dat la 15 Septembrie 1940 după constituirea guvernului legionar.

.....

.....

Români.

Ceasul datoriei vă cheamă.

Ceasul muncii a sunat.

Ceasul unirii nu mai poate întârzia. El cere imperios și impune sever celor cu gând curat, să vină cu toții fără șovăire, în unire și înfrățire, să reeducăm familiile noastre, să întărim biserica noastră, să reconstruim școala noastră, să îmbunătățim soarta țăranilor muncitorilor și funcționarilor noștri, să alinăm suferințele săracilor noștri și loviților de soartă, să sporim bogățiile noastre și să întărim forțele noastre morale, politice și militare, pentru că numai astfel România de mâine va putea să fie o Românie respectată și stimată, o Românie ascultată și folosită.

.....

Români.

Țara începe noua Domnie cu o nouă echipă de guvernare. Am ales tot ce-am găsit mai curat ca trecut și mai promițător ca viitor.

Sunt desigur în această țară și alții tot așa de buni și alții și mai buni.

Incepând cu mine și terminând cu cel mai tânăr din echipă, care nu va dovedi prin muncă, prin energie, prin pricepere, prin conștiință că a meritat locul ce i s'a dat, îl va ceda altuia.

Generalul Antonescu vă asigură că proprietatea voastră va fi respectată, libertățile voastre vor fi garantate, munca voastră va fi răsplătită și dreptatea voastră vă va fi dată.

Cu Dumnezeu înainte.

Conducătorul Statului român
și
Președinte al Consiliului de Miniștri,

(SS) General Ion Antonescu

ANEXA N.º 5

Extras din apelul lui Horia Sima către legionari, dat la 15 Septembrie 1940.

Legionari.

Să fim vrednici de cutremurătoarele jertfe ale martirilor și eroilor noștri, de nădejtile îndurerate ale neamului întreg, de încrederea Majestății Sale Regelui și a marelui ostaș, generalul Ion Antonescu, salvatorul patriei în ceasurile cele mai grele ale existenței ei, al cărui nume trece astăzi ca o binecuvântare a lui Dumnezeu peste întreg poporul românesc.

După ce am fost împiedecați permanent până astăzi să ne mântuim patria, sub noua conducere ostășească a generalului Antonescu, începem mobilizarea tuturor elanurilor românești, încep ceasurile grele ale tuturor jertfelor pentru refacerea țării și cucerirea ei în adâncuri, începe munca aspră și fără odihnă, începe organizarea în locul haosului care a stăpânit până acum. Va fi considerat dușman al neamului oricine disprețuește munca, oricine părăsește cinstea, oricine nu urmărește dreptatea în toate faptele lui, sau oricine risipește zăcămintele morale și materiale ale neamului nostru.

În fața națiunii române și în fața generalului Ion Antonescu, conducătorul suprem al statului național-legionar, repetăm jurământul pe care Capitanul l-a cerut elitei legionare în fața mormântului lui Moța și Marin:

1) Să trăim în sărăcie, ucigând în noi poftele de îmbogățire materială.

2) Să trăim o viață aspră și severă, cu alungarea luxului și a îmbuibării.

3) Să jерfim permanent pentru țară.

4) Să înlăturăm ori ce încercare de exploatare a omului de către omi.

5) Să apărăm mișcarea legionară cu toată puterea noastră împotriva a tot ce ar putea s'o ducă pe căi de compromisuri sau compromitere, sau împotriva a tot ce ar putea să-i scadă măcar înalta linie morală.

Cu aceste gânduri pășim pe drumul nou al istoriei.

Horia Sima.

ANEXA N.º 6

DEZACORDUL DINTRE GENERALUL ANTONESCU SI HORIA SIMA ÎN PROBLEMELE ECONOMICE ALE STATULUI SI MANIFESTAREA INTENTIEI GENERALULUI DE A LUA CONDUCEREA MISCĂRII LEGIONARE

În luna Octombrie 1940, a avut loc o corespondență între H. Sima și generalul Antonescu, în legatură cu soluționarea problemelor economice ale României.

La sugestia lui H. Sima de a împiedeca prăbușirea economică, transformând economia liberală într'o economie dirijată și adaptată regimului politic legionar, generalul Antonescu răspunde că dacă statul este pe cale să se prăbușească economic, nu se datorește regimului liberal în domeniul economic, ci elementelor legionare introduse în acest domeniu și cari nu au priceperea necesară; apoi au intervenit și alte cauze cari au tulburat viața economică a statului: pierderea unei treimi din teritoriul național, marile greutăți ale evacuării populației române care a părăsit teritoriile cedate Rusiei, Ungariei și Bulgariei, și neregulele și incurcăturile financiare lăsate de vechiul regim. Pentru redresarea situației el crede că trebuie o singură conducere. «Cu două capete nu se poate duce un singur corp, de cât la dezastru».

Într'o altă scrisoare de la sfârșitul lui Octombrie 1940, referitoare tot la problemele economice, Horia Sima îi scrie între altele:

«D-v sunteți însuflețit de cele mai bune intenții, cari sunt contracarate de influențe nefaste.

Mulți dintre așa ziși prieteni ai D-v vă fac cel mai cumplit rău, săpând treptat și metodic raporturile de încredere cu mișcarea legionară. Singurii sprijinitori leali și sinceri al generalului Antonescu sunt legionarii.

Numai cu legionarii poate generalul Antonescu să ducă țara spre un destin mare.

.....

De aceia vă implorăm să mergem înainte pe drumul Căpitanului, să ne dați libertatea să ne realizăm programul legionar, care încă n'a început, pentru că noi până acum am fost prizonieri ai propriului nostru guvern, situație pe care am suportat-o numai din dragoste și respect față de D-v».

La această scrisoare, generalul Antonescu răspunde între altele:

.....

«Generalul Antonescu este legat pe viața și pe moarte cu D-v. Generalul Antonescu va realiza tot ce inima D-v tânără dorește, ceia ce sufletul D-v de buni și mari români visează.

Inima lui bate la unison cu a D-v; sufletul lui simte și dorește la fel cu al D-v. Minte și energia lui sunt total puse în serviciul țării și deci și al D-v.

Dar generalul Antonescu vrea să dărâme și să reclădească cu experiența omului matur, care cunoaște, a trăit și a meditat profund și îndelungat asupra cauzelor cari au provocat marile catastrofe sociale, politice și militare și la noi și la alții, și astăzi și în toate timpurile.

.....

Trebue unitate în conducere.

Nu se poate doi șefi de orchestră să conducă în acelaș timp aceeași orchestră. În primul rând trebue separată guvernarea de partid.

Trebue ca atât guvernul cât și partidul să aibă încredere totală și să asculte în toate de acelaș om».

.....

Din «Pe marginea prapastiei», vol. I, pags. 145-160.

Extras din raportul comisiei speciale de anchetă criminală, privitor la condițiile în care au fost instruiți principalii vinovați pentru prigoana în contra legionarilor.

COMISIA SPECIALA DE ANCHETA CRIMINALA

RAPORT

Comisia a ținut între 4 Octombrie și 26 Noembrie 1940, 38 de ședințe în care s'au luat 61 de interogatorii, 58 de declarații de martori și informatori și s'au dresat 32 procese-verbale de confruntări între cei audiați înaintea comisiei; deosebit de aceasta, comisia a efectuat la 10 Octombrie și 26 Noembrie, descinderi la domiciliul generalului I. Bengliu, la crematoriul Cenușa și la închisoarea militară Jilava.

Comisia a emis 33 de mandate de arestare contra următorilor preveniți: general Gabriel Marinescu, fost prefect al poliției capitalei și apoi ministru de interne; general Ion Bengliu, fost inspector general al jandarmeriei; general George Argeșanu, fost comandant al corpului 2 armată și în urmă prim-ministru; Radu Pascu, fost președinte al curții de apel din București; colonel V. Zeciu, fost prim procuror militar; colonel Ștefan Gherovici și colonel Anibal Panaitescu din jandarmerie; maior Iosef Dinulescu, Aristide Macoveanu și Alexandru Popescu din jandarmerie; Ernest Urdăreanu, fost ministru al Palatului; Vasile Parisianu, fost director în prefectura poliției capitalei; Nicu Ștefănescu, fost director în siguranța generală; comisarul Pavel Patriciu din prefectura poliției capitalei; agenții de poliție Gheorghiu Petre, Nicolae Găman, Constantin I; Popescu, Ion Iordache zis Iordănescu, Gh. Comșa și Nicolae Lescenco; precum și jandarmii, plutonier major Nițu Ștefan, plutonierii Nicolae Bularda, Ion N. Casota, Neacșu Crăciun, V. Moiescu, Gh. Niculescu, Gh. Oancea, Const. Sârbu, Ion Stanciucu, V. Tașcă și Nic. Zainescu; sergentul instructor Tudor Petre și soldatul Barabas Ion.

Seria crimelor comise contra membrilor fostei «Gărzi de fier» începe la 30 Noembrie 1938, cu asasinarea din ordinul Regelui Carol II, a lui Corneliu Codreanu, a celor trei asasini ai fostului prim-ministru Ion G. Duca și a celor 10 asasini ai lui Mihail Stelescu, toți 14 deținuți în penitenciarul special Râmnicul-Sărat, transportați în noaptea de 29 spre 30 Noembrie 1937 în două camioane spre București și uciși în drum prin ștrangulare de 14 jandarmi, în dreptul pădurii Tâncăbești, apoi duși la

închisoarea Jilava, unde au fost îngropați; a urmat apoi împușcarea avocatului Nic. Făgădaru și a șoferilor Bica Anania și Petru Ion, în apropierea comunei Pata lângă Cluj, în noaptea de 2 Decembrie 1938; uciderea locotenentului Nicolae Dumitrescu la prefectura poliției capitalei prin strangulare în noaptea de 25 Ianuarie 1939; împușcarea profesorului Vasile Cristescu în strada Aviator Iliescu în seara de 26 Ianuarie 1939, de agenții poliției; sinuciderea legionarei Constanța Grecu la prefectura poliției capitalei în dimineața de 29 Ianuarie, după informațiuni, ucisă, fiind aruncată pe fereastra de la etaj în curte; împușcarea a 7 legionari în comuna Huedin lângă Cluj în noaptea de 13/14 Februarie 1939; uciderea prin strangulare pe drum în camionetă în noaptea de 17/18 Februarie 1939 a șapte legionari pe când erau transportați de la prefectura poliției la crematoriul Cenușa, unde au fost incinerati; dispariția a trei legionari din închisoarea legiunii de jandarmi Soroca în noaptea de 24 spre 25 Martie 1939, sub motiv că ar fi evadat; împușcarea Nicoletei Niculescu în noaptea de 10 Iulie 1939 pe drum spre Jilava în marginea capitalei; împușcarea fără judecată, în mod public, în seara de 21 Septembrie 1939, pe locul unde fusese asasinat primul ministru Armand Călinescu, a celor șase asasini ai lui, cari au fost expuși vederii publice și la cari s'au adăogat cadavrele a trei legionari (Stănculescu Marin, Parascivescu M. și Ovidiu Isaia) uciși la prefectura poliției în aceeași zi; împușcarea din ordinul Regelui Carol II, transmis prin Ernest Urdăreaanu, în dimineața de 22 Septembrie 1939, ca represalii, a 147 de legionari în 55 de județe, câte 3 de județ (au fost județe unde nu s'au executat de cât 1 sau 2, iar la Brașov și Constanta s'au executat câte 4), precum și împușcarea a 95 de legionari, internați sau deținuți și anume: 7 din spitalul militar Brașov, 13 din penitenciarul special Râmnicul-Sarat, 31 din domiciliul obligator Vaslui și 44 din domiciliul obligator Miercurea-Ciuc; uciderea prin strangulare în camionetă în noaptea de 22/23 Septembrie 1939 a legionarului Victor Dragomirescu, pe când era transportat de la prefectura poliției la crematoriul Cenușa, unde a fost incinerat; uciderea în acelaș mod a lui Gh. Cuma în noaptea de 10 Octombrie 1939 și a lui Gh. Clement în noaptea de 14 Octombrie 1939.

Acestea sunt după cercetarile făcute de comisie, toate crimele săvârșite sub fostul regim în contra legionarilor; 48 de victime au fost suprimate în timpul cât a fost prim-ministru Armand Călinescu, 242 au fost uciși în zilele de 21, 22 și 23 Septembrie 1939, ca represalii pentru uciderea primului ministru, iar doi au fost uciși în urmă; în total 292 de persoane ucise fără judecată.

Lucrările comisiei speciale de anchetă erau foarte înaintate, grație metodei de lucru a comisiei și devotamentul membrilor săi, cari lucrau 10 și chiar 14 ore pe zi; dat fiind însă că în aceste crime erau implicați miniștri, 55 de prefecți de județ, 55 de comandanți de jandarmi, cel puțin

tot atâția comisari, inspectori și ofițeri de jandarmi plus peste 20 de executanți dintre jandarmi și agenți de poliție și câteva sute de martori, ale căror depoziții, luate în mare parte prin comisii rogatorii, trebuiau completate, lucrările comisiei ar mai fi durat o lună sau două cel mult, pentru a termina o anchetă foarte complicată, ceia ce ar fi însemnat un record.

.....

La Jilava se găseau 65 de deținuți, toți împușcați în noaptea de 26 spre 27 Noembrie 1940. Dintre aceștia, numai 28 aveau mandate de arestare în regulă; restul erau arestați fără nici o formă, printr'un abuz scandalos al autorității.

.....

Președintele Comisiei,
(SS) *Eugeniu Bănescu*

Din «Pe marginea prăpastiei», vol. I, pags. 266-271.

ANEXA N.º 8

PACTUL TRIPARTIT SEMNAT DE GERMANIA, ITALIA SI JAPONIA LA 27 SEPTEMBRIE 1940

Articolul 1. Japonia respectă conducerea Germaniei și Italiei în crearea unei noi ordine în Europa.

Art. 2. Germania și Italia recunosc și respectă conducerea Japoniei în crearea unei noi ordine în spațiul de est.

Art. 3. Germania, Italia și Japonia sunt de acord să lucreze împreună în eforturile lor pe bazele mai sus menționate.

Ele își iau încă obligația să se susțină reciproc cu toate mijloacele politice, economice și militare în cazul când una dintre cele trei părți contractante ale tratatului va fi atacată de o putere care în prezent nu este amestecată în războiul european sau în conflictul chino-japonez.

Art. 4. Pentru ca pactul prezent să ducă la execuție, se vor întâlni neîntârziat comisii tehnice comune, ai căror membri vor fi numiți de guvernele Germaniei, Italiei și Japoniei.

Art. 5. Germania, Italia și Japonia sunt de acord că convenția de față nu atinge nici într'un mod statutul politic care există în prezent între fiecare dintre cele trei părți contractante și Rusia sovietică.

Art. 6. Prezentul pact intră în vigoare odată cu semnarea lui și rămâne valabil 10 ani, socotit din ziua punerii lui în vigoare.

La timpul convenit, înainte de terminarea acestei perioade, înaltele părți contractante se vor prezenta pentru înnoirea lui, în cazul că una din părți cere aceasta.

Urmează prescripțiuni pentru semnătură.

(SS) Ioachim von Ribbentrop. (SS) Ciano. (SS) Kurusu.

Din «Der Zweite Weltkrieg», vol. I, pag. 271.

ANEXA N.º 9

TULBURARILE DE LA 21-23 IANUARIE 1941

cunoscute sub numele de «Rebeliunea legionară» așa cum sunt redată în cartea «Pe marginea prăpastiei», în rezumat.

În ziua de 19 Ianuarie conducerea mișcării legionare convoacă o serie de întruniri în majoritatea orașelor din țară, pentru a se ține conferințe cu subiectul «Lupta germaniei național-socialiste și a Italiei fasciste pentru noua ordine europeană». Prin această conferință se urmărea să se atragă simpatiile celor două puteri ale Axei, și să se scoată în evidență personalitatea puternică a lui Horia Sima în defavoarea generalului Antonescu.

Tot în această zi a fost asasinat în plin centru capitalei maiorul german Doering. Ca o consecință a acestei crime, generalul Petrovicescu, ministrul de interne, a fost înlocuit la 20 Ianuarie. Prin această înlocuire «Horia Sima este alarmat și decide o desfășurare de forțe în capitală și în întreaga țară, cu intenția de a intimida pe Conducătorul Statului și a exercita presiuni pentru readucerea lui Petrovicescu, cu menținerea aceluiaș aparat administrativ și de siguranță». El cheamă pe Trifa, șeful studenților naționaliști, și-i dictează un manifest, care urma să fie tipărit în câteva mii de exemplare. Groza, șeful muncitorilor, primește dispoziții să adune muncitorii la sediul din strada Romei.

După ce studențimea s'a adunat în piața Universității, au pornit pe calea Victoriei; ajungând în piața Victoriei în fața președinției consiliului de miniștri manifestează în contra lui Rioșeanu (subsecretar de stat la interne) și a lui Eugen Cristescu, directorul general al serviciului secret de la prefectura poliției capitalei.

În orașele din provincie au avut loc aceleași manifestații cu scopul de a impresiona populația și armata și a intimida pe Conducătorul Statului.

În noaptea de 20/21 Ianuarie, conducerea legionară a trimis curieri cu pachete de manifeste și cu următoarele instrucțiuni: «Multiplicați manifestul; răspândiți-l. Manifestați pentru generalul Petrovicescu; cereți guvern legionar și să nu vă atingeți de persoana generalului Antonescu».

În urma acestor măsuri ale mișcării legionare, generalul Antonescu a dat ordin de înlocuire a prefectilor de județ cu prefecti militari, precum și înlocuirea lui Alexandru Ghica, directorul general al polițiilor și a lui Maimuca, director în prefectura poliției, cari purtau răspunderea tulburării ordinii publice.

A doua zi (21.1) legionarii au început să se grupeze în capitală la sedii, înarmați. La sediul din strada Romei se constituie un centru de rezistență. Prefectura poliției capitalei, primăria de albastru, casa verde și cele mai multe localuri ale ministerelor și instituțiilor publice sunt ocupate de grupuri înarmate de legionari. În cazarma gardienilor publici din spatele preșidenției consiliului de miniștri, gardienii publici arestează pe comandanții lor și fac prizonieri pe ofițerii de jandarmi trimiși de la preșidenție să se informeze. Legionarii cari sosesc se înarmează și constituie o forță de circa 700 de inși cari puteau ataca localul preșidenției consiliului de miniștri. Aducându-se un ploton de care de luptă și o companie de infanterie, paza palatului preșidenției se poate face în condiții bune. În după amiaza acestei zile un grup de circa 50-60 de legionari au încercat un atentat la viața colonelului Orezeanu, directorul general al căilor ferate, chiar la locuința lui. Atentatul n'a reușit grație sângelui rece și bravurii colonelului. Intervenind armata, atacatorii au fost respinși și unii au fost arestați.

În restul țării, prefecturile de județ, chesturile de poliție, primăriile au fost ocupate de legionari, iar la prezentarea noilor prefecti și chestori de poliție ca să-și ia în primire posturile, legionarii au refuzat să predea localurile.

În seara aceleiași zile, generalul Antonescu lansează un apel către țară, cerând tuturor românilor să se unească în jurul statului și al Regelui, pentru ca în 24 de ore să se restabiliască ordinea și liniștea în țară, amenințată în însăși existența ei.

Tot în aceeași seară, Horia Sima trimite la preșidenția consiliului de miniștri o delegație compusă din profesorul Panaitescu, rectorul universității și profesorul Eugen Chirnoagă rectorul politehniceii cu însărcinarea de a propune generalului Antonescu o împăcare cu două condiții:

«—Să se retragă mai întâi toate trupele în câzărmi și după aceia se vor retrage și legionarii;

—Să se constituie un guvern numai din legionari desemnați de Horia Sima».

Pe când această delegație se găsea în cabinetul de lucru al generalului, sosește și o delegație a familiei legionare «General Gh. Cantacuzino»

formată din 11 membri profesori și ofițeri generali și superiori din cadrele de rezervă ale armatei și cari făceau parte din senatul legionar, ca să intervină pentru împăcare.

Generalul Antonescu le spune tuturor că dorește foarte mult să se readucă liniștea în țară, dar cere ca în primul rând să se retragă legionarii din cazarma gardienilor publici de unde amenințau direct președinția consiliului de miniștri; după retragerea acestora, va ordona și el retragerea trupelor din capitală și din toată țara. În al doilea rând va constitui un guvern legionar, însă numai cu persoane competente și cu experiență în treburile ministerului respectiv.

Profesorii Panaiteșcu și Chirnoagă au plecat cu acest răspuns, și puțin după ei a părăsit cabinetul generalului Antonescu și delegația senatorilor legionari ducându-se să ia legătura cu H. Sima, căruia să-i expună punctul de vedere al generalului Antonescu și să se ajungă la o înțelegere. Răspunsul ultim al lui H. Sima — primit prin colonelul Zăvoianu — a fost că retragerea grupului de legionari de la cazarma gardienilor publici se va face odată cu aceia a trupelor de la președinția consiliului de miniștri; după aceasta se va retrage și legiunea iar H. Sima va veni să trateze cu generalul Antonescu.

Când delegația senatorilor legionari a revenit la președinție, a găsit acolo pe Greceanu, ministru României la Berlin, care fusese trimis de conducerea superioară legionară să trateze cu generalul Antonescu și adusese și o listă a noului guvern. Delegația senatorilor legionari a comunicat generalului răspunsul lui H. Sima, iar generalul — fiind de fața și Greceanu — le-a spus ce condiții a primit de la conducerea legionară. Se cerea ca generalul să accepte pe H. Sima ca prim-ministru având în guvern pe prințul Sturdza la externe, generalul Petrovicescu la interne, M. Manoilescu la economia națională, generalul Coroamă la apărarea națională și comandorul Linteș la înzestrarea armatei.

Generalul Antonescu n'a putut accepta aceste condiții, însă — după plecarea lui Greceanu și la propunerea delegației senatorilor legionari — a acceptat ca această delegație să-l convingă pe H. Sima să vină la președinție pentru o înțelegere cu Conducătorul Statului și de comun acord să alcătuiască un guvern legionar cu elemente de răspundere dintre senatorii legiunii și alte elemente de valoare.

Cum se făcuse orele 2 noaptea și situația se agrava mereu, delegația senatorilor legionari s'a împărțit în două grupe; o parte a rămas la președinție pentru a interveni imediat în cazul că legionarii ar ataca palatul președinției, iar altă parte a plecat la sediul legionar din strada Romei. Această delegație s'a înapoiat la orele 3, aducând răspunsul dat tot prin colonelul Zăvoianu, că «Forul superior legionar» le mulțumește pentru intervenția făcută și că a delegat pe Greceanu să trateze cu generalul Antonescu.

Aceste tratative neaducând nici un rezultat pozitiv, legionarii au continuat în ziua de 22 Ianuarie să se organizeze în centre de rezistență.

Pe de altă parte generalul se decide să treacă la atac, chiar în după amiaza zilei de 22 Ianuarie.

La orele 14 trupele atacă cazarma gardienilor publici, după somațiile de rigoare. După o rezistență de aproape o oră, trupa intră în curtea cazarmei și cei dinăuntru se predau. Apoi se atacă sediul legionar din strada Romei și până seara și aici rezistența a fost înfrântă.

Tot în aceeași după amiază se mai ocupă prefectura poliției capitalei, siguranța generală, casa Malaxa și alte centre de rezistență ale legionarilor.

În seara zilei de 22 Ianuarie, inspectorul de poliție Olteanu s'a prezentat la generalul Dona, senator legionar, căruia i-a raportat că rezistența de la prefectura poliției a devenit inutilă, pentru că acțiunea legionară nu mai are nici un sens.

Generalul Dona, însoțit de profesorul Pantazi au plecat la locuința lui Iasinschi, unde găsind numai pe doamna Iasinschi, au rugat-o să comunice soțului ei și lui Horia Sima, dorința legionarilor de la prefectura poliției. Doamna Iasinschi a luat legătura cu cei doi comandanți legionari și —ca urmare— la orele 2 noaptea a apărut comunicatul legionar pentru încetarea rezistenței.

În ziua de 23 Ianuarie rezistența legionară a încetat în toată țara.

* * *

Acesta este rezumatul expunerii, prezentată în cartea «Pe marginea prapastiei», vol. 2 în paginile 222-239, precum și în paginile 323-329 unde sunt publicate procesele verbale n.º 1 și 2 ale familiei legionare «General Gh. Cantacuzino» încheiate în zilele de 21 și 22 Ianuarie, referitoare la acțiunea de împacare întreprinsă de membrii acestei familii. Cu toată lungimea expunerii din textul cărții, totuși unele evenimente nu sunt complet dezvoltate, altele lipsesc total și altele sunt redată altfel de cât cum s'au desfășurat în realitate.

Astfel se trece foarte repede peste înlocuirea prefecturilor în ziua de 20 Ianuarie, și nu se spune că acești prefecti —cari toți erau legionari— fuseseră convocați în ziua de 20 Ianuarie la București pentru ziua de 21 Ianuarie. Aceștia răspunzând la convocare, erau plecați de la reședințele respective când generalul Antonescu a dat ordin să fie înlocuiți cu ofițeri superiori numiți nominal și cari își exercitau comandamentele în orașele de reședință ale prefecturilor.

Când aceștia s'au prezentat în dimineața de 21 Ianuarie ca să-și ia funcțiile de prefecti în primire, prefectii titulari erau la București și locuitorii lor au refuzat să predea prefecturile noilor prefecti. Ori tocmai acest

act al generalului Antonescu a provocat reacțiunea legionară, luând forma unei lovituri de stat în contra mișcării legionare prin felul ascuns cum a fost pregătit și ordonat. În luna Decembrie 1940 fusese înlocuit prințul Sturdza, ministrul afacerilor străine și la 20 Ianuarie 1941 a fost înlocuit și ministrul de interne. Aceste două ministere depindeau de conducerea superioară a mișcării legionare și generalul Antonescu nu putea să aducă schimbări în funcțiunile de miniștri la aceste ministere de cât cu aprobarea lui H. Sima. El a trecut peste acest acord și a făcut singur înlocuirile de miniștri. Când tot în ziua de 20 Ianuarie a dat ordin de înlocuirea prefectilor, conducerea mișcării legionare și-a dat seama că generalul Antonescu a ieșit complet și în mod indiscutabil din linia colaborării, și deci nu le rămânea de cât ori să accepte situația nouă creată de general, ori să ia atitudine pe față în contra acestor măsuri. Neștiind până unde va împinge generalul Antonescu acțiunea lui de înlocuire a elementelor legionare din conducerea și administrația statului, forul suprem legionar a ales calea rezistenței. Așa se explică că în ziua de 21 Ianuarie legionarii au ocupat mai multe clădiri și au organizat centre de rezistență. Prima lor atitudine a fost aceea de a se apăra și nu de a ataca. Aceasta rezultă clar și din expunerea prezentată în cartea «Pe marginea prăpastiei». Dacă ar fi avut intenția să-l răstoarne pe generalul Antonescu, ar fi putut ușor s'o facă în ziua de 21 Ianuarie, sau chiar în noaptea de 20/21 Ianuarie când președinția consiliului de miniștri era păzită numai de garda ei normală; dar n'au făcut-o. De altfel atitudinea lor a rămas defensivă până la urmă.

H. Sima a ajuns la concluzia că trebuie să ceară președinția consiliului de miniștri pentru el, pentru ca să înlăture posibilitatea ca generalul Antonescu să mai aducă schimbări în guvern, trecând peste părerea conducerii superioare legionare.

Nu se vorbește nimic despre ajutorul cerut de generalul Antonescu lui Hitler în seara de 21 Ianuarie prin intermediul ministrului german de la București Neubacher, și nici despre intervenția decisivă a acestuia în noaptea de 22/23 Ianuarie convingând pe Horia Sima să dea ordin de încetare a rezistenței, pentru că Germania susține pe general.

Este de mirare că «Pe marginea prăpastiei» arată că în după amiaza zilei de 22 Ianuarie armata, din ordinul generalului Antonescu, a redus câteva centre de rezistență legionare, când în realitate generalul a dat ordin ca atacul trupelor să înceapă în dimineața de 23 Ianuarie. Dacă acest atac nu s'a mai executat în forma în care fusese pregătit, se datorește proclamației lui Horia Sima către legionari pentru încetarea rezistenței, dată în primele ore ale zilei de 23 Ianuarie.

De asemenea este de mirare că în locul intervenției lui Neubacher care a fost hotărâtoare pentru încetarea rezistenței legionare, cartea «Pe marginea prăpastiei» introduce intervenția unui inspector de poliție pe

care îl prezintă ca factor determinant în luarea hotărârii de a înceta rezistența. Nu se poate lua în serios o asemenea afirmație, atunci când forul suprem legionar în acele momente, a refuzat chiar și intervenția senatorilor legionari.

În fine «Pe marginea prăpastiei» nu amintește nimic despre intenția exprimată de generalul Antonescu în după amiaza zilei de 23 Ianuarie față de ministrul german Neubacher, de a prinde și spânzura pe șefii legionari, deși își luase angajamentul de a-i lăsa liberi dacă încetează rezistența.

ANEXA N.º 10 CONVENȚIUNE DE ARMISTITIU

Între Guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii, de o parte, și Guvernul României pe de altă parte.

Guvernul și Comandamentul de Căpetenie al României, recunoscând faptul înfrângerii României în războiul împotriva Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice, Regatului Unit, Statelor Unite ale Americii și celorlalte Națiuni Unite, acceptă condițiunile de Armistițiu propuse de Guvernele celor trei Puteri Aliate menționate acționând în interesul tuturor Națiunilor Unite.

În temeiul celor expuse mai sus, reprezentantul Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic), Mareșal al Uniunii Sovietice R.I. Malinovsky, delegat special ca împuternicit al Guvernelor Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statelor Unite ale Americii acționând în interesul tuturor Națiunilor Unite, de o parte, și delegații Guvernului și Comandamentului de Căpetenie al României —L. Pătrășcanu, Ministru de Stat și Ministru de Justiție, General D. Dămăceanu, aghiotantul Majestății Sale Regelui României, Ministru subsecretar de Stat la Departamentul Afacerilor interne, D-1 B. Știrbey, D-1 G. Popp, de cealaltă parte, având depline puteri, au semnat următoarele condițiuni:

1) România, cu începere de la orele 4 din ziua de 24 August 1944, a pus capăt cu desăvârșire operațiunilor militare împotriva Uniunii Sovietice pe toate teatrele de războiu, a ieșit din războiul împotriva Națiunilor Unite, a rupt relațiile cu Germania și sateliții ei, a intrat în războiu și va duce războiul de partea Puterilor Aliate, împotriva Germaniei și Ungariei în vederea restabilirii Independenței și Suveranității sale, în care scop va pune la dispoziție nu mai puțin de 12 divizii de infanterie împreună cu tot materialul necesar.

Operațiunile Forțelor Armate Române, inclusiv flotele maritimă și aeriană de războiu, împotriva Germaniei și Ungariei vor fi puse sub comanda comună a Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic).

2) Guvernul și Comandamentul de Căpetenie al României se obligă a

lua măsuri de desarmare și internare a forțelor armate germane și ungare aflate pe teritoriul român, precum și de internarea cetățenilor celor două state menționate. (Vezi anexa la articolul 2).

3) Guvernul și Comandamentul de Căpetenie al României se obligă a da trupelor sovietice și celorlalți aliați posibilitatea liberei treceri în orice direcții pe teritoriul românesc, dacă necesitățile războiului o vor cere. Guvernul și Comandamentul de Căpetenie al României vor pune la dispoziție pentru această trecere, strânsa lor colaborare prin furnizarea, pe proprie cheltuială, a mijloacelor de transport pe uscat, pe apă și în aer. (Vezi anexa la articolul 3).

4) Granița de Stat dintre U.R.S.S. și România va fi cea stabilită prin Acordul Sovieto-Român din 28 Iunie 1940.

5) Guvernul și Comandamentul de Căpetenie al României vor restitui fără întârziere Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic) toți prizonierii de război sovietici și aliați care se găsesc în mâinile lor, precum și cetățenii internați sau duși cu sila în România, pentru a fi repatriați. Din momentul semnării acestor condițiuni și până la repatriere Guvernul și Comandamentul de Căpetenie al României se obligă a asigura, pe proprie cheltuială, tutulor prizonierilor de război sovietici și aliați precum și cetățenilor duși cu forța sau internați, populației transferată și refugiaților, o alimentație suficientă, îmbrăcăminte, asistență medicală conform cerințelor sanitare și mijloacele de transport necesare pentru repatriere.

6) Guvernul român va pune imediat în libertate, fără deosebire de naționalitate și cetățenie, toate persoanele deținute pentru activitatea lor în favoarea Națiunilor Unite, pentru sentimentele de simpatie la adresa Națiunilor Unite, sau din cauza apartenenței rasiale, desființându-se orice diferențiere legală și restricțiunile care rezultă din aceste diferențieri.

7) Guvernul și Comandamentul de Căpetenie al României se obligă a pune la dispoziția Comandamentului Aliat (Sovietic) tot materialul de război capturat, aparținând Germaniei și sateliților ei, aflat pe teritoriul României, inclusiv vasele flotei germane și sateliților ei aflate în apele României.

8) Guvernul României și Comandamentul de Căpetenie se obligă a nu permite expedierea sau exproprierea nici unui fel de avere (inclusiv valori și valute) aparținând Germaniei și Ungariei sau cetățenilor lor, sau persoanelor locuind pe teritoriile lor sau pe teritorii ocupate de ei, fără aprobarea comandamentului Suprem Aliat (Sovietic).

9) Guvernul și Comandamentul de Căpetenie al României se obligă a preda Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic) toate vasele ce aparțin sau au aparținut Națiunilor Unite și se află în porturile României, indiferent la dispoziția cui s'ar afla, pentru a fi întrebuițate de către Comandamentul Suprem Aliat (Sovietic) pe toată durata războiului împotriva Germaniei și Ungariei în interesul comun al Aliaților, urmând ca după aceia aceste vase să fie restituite proprietarilor lor.

Guvernul Român poartă întreaga răspundere materială pentru ori ce stricăciune sau distrugere a bunurilor mai sus menționate până la predarea lor Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic).

10) Guvernul Român este dator a plăti regulat sumele de bani necesare Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic) pentru îndeplinirea funcțiilor sale și de asemenea a garanta, la caz de nevoie, folosirea pe teritoriul României a întreprinderilor industriale și de transport, a mijloacelor de legătură, a surselor de energie, întreprinderilor și construcțiilor de utilitate publică, a rezervelor de combustibil, produselor și diverselor materiale, întrebuintarea serviciilor conform instrucțiunilor date de Comandamentul Suprem Aliat (Sovietic).

Vasele de comerț române aflate în apele românești sau străine vor fi supuse controlului operativ al Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic) pentru a fi folosite în interesele comune ale Aliaților. (Vezi anexa la artic. 10).

11) Pagubele pricinuite Uniunii Sovietice de operațiunile militare și de ocupație de către români a teritoriului sovietic vor fi reparate de România, Uniunii Sovietice. Ținând seama că România nu numai că a ieșit din războiu, dar a declarat și chiar că duce război împotriva Germaniei și Ungariei, părțile contractante sunt de acord ca reparațiunea pagubelor arătate să nu se facă pe deplin, ci numai parțial, și anume în suma de 300 de milioane de dolari americani eşalonată în 6 ani prin livrare de marfuri (produse petrolifere, cereale, materiale lemnoase, vase maritime și fluviale, diverse mașini și instalațiuni, etc.).

România va repara pagubele pricinuite în timpul războiului, bunurilor celorlalte state aliatale și cetățenilor lor cu o sumă care se va fixa ulterior. (Vezi anexa la articolul 11).

12) Guvernul României se obligă ca în termenul fixat de Comandamentul Suprem Aliat (Sovietic) să restituie Uniunii Sovietice în perfectă stare de păstrare toate valorile și materialele, aparținând organizațiilor sau cetățenilor particulari, precum instalațiuni de fabrici și uzine, locomotive, vagoane de cale ferată, tractoare, autocamioane, monumente istorice, valori de muzeu și alte bunuri ridicate de pe teritoriul Uniunii Sovietice în timpul războiului.

13) Guvernul Român se obligă a restabili toate drepturile legale și interesele Națiunilor Unite și cetățenilor aflați pe teritoriul românesc, așa cum au existat până la război, și tot odată a le restitui bunurile în stare de perfectă păstrare.

14) Guvernul și Comandamentul de Căpetenie al României se obligă a colabora cu Comandamentul Suprem Aliat (Sovietic) în vederea arestării și judecării persoanelor învinuite de crime de războiu.

15) Guvernul Român se obligă a disolva toate organizațiile hitleriste (de tip fascist) politice, militare, militarizate, precum și alte organizații

află pe teritoriul românesc ostile Națiunilor Unite și în particular Uniunii Sovietice, și a nu mai permite desfășurarea propagandei unor asemenea organizații.

16) Publicarea, introducerea și răspândirea literaturii periodice sau neperiodice, reprezentațiile de teatru și filme cinematografice, emisiunile de radio, poșta, telegraful și telefoanele se folosesc sub controlul Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic). (Vezi anexa la articolul 16).

17) Administrația civilă românească se reintroduce pe întreg cuprinsul României, rămânând în spatele frontului cel puțin cu 50-100 km. (după condițiile locale). În același timp organele administrative române vor fi ținute a îndeplini, în interesul restabilirii păcii și siguranței, instrucțiunile și indicațiunile Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic) date în scopul de a se asigura îndeplinirea prezentelor Condițiuni de Armistițiu.

18) Va fi instituită o Comisie Aliată de Control cu misiunea de a reglementa și controla, până la încheierea păcii, sub comandă comună și conform instrucțiunilor Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic), acționând în numele Puterilor Aliate, îndeplinirea prezentelor condițiuni. (Vezi anexa la articolul 18).

19) Guvernele Aliate socotesc dictatul de la Viena ca neavenit și sunt de acord ca Transilvania (toată sau cea mai mare parte din ea) să fie restituită României, ceia ce se va confirma la reglementarea păcii, iar Guvernul Uniunii Sovietice este de acord ca în acest scop trupele sovietice să ia parte împreună cu trupele române la operațiunile militare împotriva Germaniei și Ungariei.

20) Prezentele Condițiuni intră în vigoare din momentul semnării lor.

Redactat la Moscova în patru exemplare, fiecare în limba rusă, engleză și româna, iar textele în limba rusă și engleză sunt autentice.

12 Septembrie 1944.

Imputerniciți

Al Guvernelor Uniunii R.S.S., Regatului Unit și U.S.A.

(SS) Malinovsky.

Imputerniciți

Al Guvernului și Comandamentului de Căpetenie al României,

L. Patrășcanu.

D. Dămăceanu.

B. Stirbey.

G. Popp.

ANEXE

La Convențiunea de Armistițiu dintre Guvernele Uniunii Sovietice, Regatului Unit și Statele Unite ale Americii de o parte, și Guvernul Român pe de altă parte.

A. Anexa la articolul 2

Cele prevăzute în articolul 2, referitor la condițiile de internare a cetățenilor germani și unguri aflați pe teritoriul românesc, nu se aplică cetățenilor evrei ai acestor țări.

B. Anexa la articolul 3

Conform celor menționate în articolul 3 privitor la convențiunea colaborării Guvernului și Comandamentului de Căpetenie al României, se are în vedere punerea la dispoziția Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic), pentru folosirea, după a sa apreciere, pe toată durata armistițiului, a tot ce va fi necesar pentru trebuințele războiului din clădirile, instalațiunile militare, maritime și aeriene românești, porturile și bazele, cazarmele, magazinele, aerodromurile, mijloacele de legături și transmisiuni, stațiunile meteorologice în perfectă stare de funcționare și cu tot personalul necesar pentru a le deservi.

C. Anexa la articolul 10

Guvernul român va strânge și răscumpăra, în termenul și condițiunile prescrise de Comandamentul Suprem Aliat (Sovietic), toată valuta aflată pe teritoriul românesc, emisă de către Comandamentul Suprem Aliat (Sovietic) și o va preda gratuit, Comandamentului Suprem Aliat (Sovietic).

D. Anexa la articolul 11

În socotirea plății despăgubirilor prevăzute în articolul 11 al prezentei Convențiuni, se ia ca bază dolarul american la paritatea aur a zilei semnării Convențiunei, anume 35 dolari pentru 1 uncie aur.

E. Anexa la articolul 16

Guvernul român se obligă ca legăturile radiofonice —scrisurile poștale și telegrafice— corespondența cifrată și prin curieri, precum și legăturile telefonice cu legațiunile de peste graniță, cu misiunile consulare— ce se găsesc în România, se vor folosi conform ordinelor stabilite de Comandamentul Suprem Aliat (Sovietic).

F. Anexa la articolul 18

Comisiunii Aliate de Control, instituită în conformitate cu articolul 18 din Convențiunea de Armistițiu, îi revine misiunea de a supraveghea îndeplinirea exactă a condițiunilor de Armistițiu. Guvernul român și organele lui au obligațiunea de a îndeplini toate instrucțiunile Comisiei Aliate de Control conform Convenției de Armistițiu.

Comisia aliată de Control va avea organe speciale sau secții, în raport cu ori ce misiune va avea de îndeplinit. În afară de aceasta, Comisia Aliată de Control va putea delega ofițerii săi în ori ce localități din România. Comisia Aliată de Control va avea locul său de reședință în orașul București.

Moscova 12 Septembrie 1944.

ANEXA N.º 11 ACTUL DE ABDICARE AL REGELUI MIHAI I

MIHAI I-iu PRIN GRATIA LUI DUMNEZEU ȘI VOINTA NATIONALĂ REGE AL ROMANIEI LA TOȚI DE FAȚĂ ȘI VIITORI, SĂNĂTATE

În viața Statului român s'au produs în ultimii ani adânci prefaceri politice, economice și sociale, cari au creiat noi raporturi între principalii factori ai vieții de Stat.

Aceste raporturi nu mai corespund astăzi condițiunilor stabilite de Pactul fundamental —Constituția țării— ele cerând o grabnică ca și fundamentală schimbare.

În fața acestei situații, în deplină înțelegere cu factorii de răspundere ai țării, conștient și de răspunderea ce-mi revine, consider că instituția

monarhică nu mai corespunde actualelor condițiuni ale vieții noastre de Stat, ea reprezentând o piedică serioasă în calea dezvoltării României.

În consecință, pe deplin conștient de importanța actului ce fac în interesul poporului român.

ABDIC

Pentru mine și pentru urmașii mei de la Tron, renunțând pentru mine și pentru ei la toate prerogativele ce le-am exercitat ca Rege al României.

Las poporului român libertatea de a-și alege noua formă de Stat.

Dat la București astăzi 30 Decembrie 1947.

(SS) Mihai.

ANEXA N.º 12 DECLARAȚIA ASUPRA EUROPEI ELIBERATE

Președintele Uniunii Republicelor Socialiste Sovietice, Primul Ministru al Regatului-Unit și Președintele Statelor-Unite ale Americii s'au consultat în interesul comun al popoarelor din țările lor respective și din acelea ale Europei eliberate. Ei afirmă împreună acordul lor în vederea determinării unei politici comune celor trei guverne respective pe timpul perioadei temporare de nestabilitate din Europa eliberată, și aceasta în scopul de a ajuta popoarele Europei eliberate de sub dominația Germaniei naziste, și popoarele statelor foste satelite ale Axei, să rezolve prin mijloace democratice problemele lor politice și economice cele mai grabnice.

Stabilirea ordinii în Europa și reconstrucția economiilor naționale trebuie să fie realizate prin procedee cari să permită popoarelor eliberate să distrugă ultimele vestigii ale nazismului și fascismului, și să stabilească instituții democratice după alegerea lor. Sunt principiile Chartii Atlanticului, dreptul tuturor popoarelor de a-și alege forma de guvernământ sub care ele vor să trăiască, restaurarea drepturilor suverane și de autoguvernare în profitul popoarelor cari au fost lipsite de aceste drepturi de către puterile agresoare.

Pentru a crea condițiile în cari popoarele eliberate vor putea să exercite aceste drepturi, cele trei guverne vor ajuta împreună popoarele fiecărui stat eliberat din Europa, sau fiecărui stat european fost satelit al Axei, de fiecare dată când ele vor socoti că situația o cere:

a) Să creeze condițiunile păcii interioare.

b) Să ia măsurile de urgență destinate să ajute popoarele aflate în încercătură.

c) Să constituie autorități guvernamentale provizorii cari să reprezinte larg toate elementele democratice ale acestor populații și cari se vor angaja să stabilească, cât mai curând posibil, prin alegeri libere, guverne cari să fie expresia voinței popoarelor; și

d) Să ușureze peste tot unde aceasta va fi necesar, astfel de alegeri.

Cele trei guverne vor consulta celelalte Națiuni Unite, și autoritățile provizorii sau alte guverne din Europa, când vor fi examinate probleme cari le interesează direct.

Când cele trei guverne vor socoti că condițiile într'un stat liber din Europa sau într'o țară fostă satelit al Axei impun o astfel de acțiune, se vor consulta imediat asupra măsurilor de luat pentru a lua asupra lor răspunderile comune definite în prezenta declarație.

Prin această declarație, reafirmăm încrederea noastră în principiile Chărții Atlanticului, credința noastră față de Declarația Națiunilor Unite și hotărârea noastră de a construi, în cooperare cu alte națiuni pacifice, o ordine mondială inspirându-se din legile păcii, ale siguranței, ale libertății și ale bunei-stări generale pentru toată umanitatea.

Publicând această declarație, cele trei puteri își exprimă speranța că guvernul provizoriu al Republicii franceze va bine-voi să li se asocieze pentru procedura sugerată.

Această declarație face parte din «Protocolul lucrărilor de la Conferința de la Yalta» și a fost aprobată și semnată la 11 Februarie 1945 la Conferința din Crimeia de către cei trei miniștri ai afacerilor străine: E.R. Stettinius Jr. (Statele-Unite), M. Molotov (Rusia Sovietică) și Anthony Eden (Regatul-Unit).

Tradusă din lucrarea «Yalta sau împărțirea lumii», de Arthur Conte, pag. 355-356.

EXPLICATII

DREPTURILE ROMANILOR ASUPRA BASARABIEI, BUCOVINEI, HERTEI SI TRANSILVANIEI

(1) Sub auspiciile universității Georgetown din Washington s'a publicat studiul «Reinterpretation of History as a Method of Furthering Comunistism în Rumania (1961)», al cărui autor este istoricul american Michael I. Rusa. Autorul a studiat patru tratate de istorie scrise de comuniștii români: «Istoria României» (1947), «Istoria Republicii populare române» (1952), «Istoria evului mediu» (1948) și «Istoria modernă și contemporană» (1948), și arată cât de mult a fost schimbată istoria poporului român. Tot ce nu era în acord cu doctrina comunistă a fost înlăturat. În ceea ce privește originile acestui popor, tratatele comuniste prezintă ocupația Daciei de către romani ca o perioadă de regres social. Autorii comuniști combat moștenirea etnică latină a românilor pentru că —spun ei— pe baza teoriei luptei de clasă, locuitorii daci au refuzat ori ce amestec cu romanii, cari veniseră ca cuceritori. Astfel civilizația și limba latină n'au fost factori activi de asimilare a dacilor.

În schimb elementul slav —susțin comuniștii— venit mai târziu peste poporul român în formație, a transmis acestuia o civilizație înaintată.

Aceiași teorie o găsește și-i constată absurditatea și scriitorul român C. Sporea în studiul «Die Sowjetische Umdeutung der rumänischen Geschichte» publicat în revista germană «Saeculum».

Așa dar, după teoria comunistă pregătită la Moscova, civilizația română —care era cea mai înaintată civilizație în acele timpuri— n'a avut nici o influență asupra dacilor în formarea poporului român, pe când civilizația slavilor barbari —civilizație foarte înapoiată așa cum era aceia a tuturor barbarilor veniți dinspre orient— a jucat un rol dominant în determinarea caracteristicilor acestui popor.

- (2) V. Pârvan, «Dacia», pag. 154.
- (3) A.D. Xenopol, «Istoria românilor», vol. I, pag. 71.
- (4) V. Pârvan, «Dacia», pag. 184.
- (5) Idem, pag. 183.
- (6) A.D. Xenopol, «Istoria românilor», vol. I, pag. 141.
- (7) Idem, pag. 15.
- (8) Université roumaine de Cluj, «La Transylvanie», pagina 37 și 42.
- (9) Idem, pag. 86.
- (10) A.D. Xenopol, «Istoria românilor», vol. I, pag. 17.

RASBOIUL CONTRA RUSIEI
CITATE DIN TEXTE MENTIONATE IN CUPRINSUL
ACESTUI CAPITOL

(1) Der zweite Weltkrieg, in Bildern und Dokumenten, Herausgegeben von Hans-Adolf Jacobsen und Hans Dollinger, vol I, pag. 268 și 278. (Din însemnările diplomatului Dr. Schmidt, care în calitate de traducător a participat la toate întrevederile lui Hitler cu personalități străine.

Pag. 279; această discuție a fost redată de Hitler într'o proclamație către armata germană pe frontul de est la 22 Iunie 1941, în termenii următori:

«Ministrul sovietic a cerut clarificarea asentimentului Germaniei la următoarele patru întrebări:

1) Întrebare: Garanția germană pentru România este valabilă și în contra Rusiei sovietice, în cazul unui atac al Rusiei în contra României?

Răspunsul meu: Garanția germană este generală și necondiționat obligatoare pentru noi. Însă Rusia nici odată n'a declarat că în afară de Basarabia mai are în general interese în România. Deja ocuparea Bucovinei de nord a fost o greșală în contra acestei asigurări. Eu nu cred prin urmare că însăși Rusia ar putea să mai aibă alte intenții în contra acestei țări.

2) Întrebare. Rusia se simte din nou amenințată de Finlanda. Este Germania gata să nu dea nici un ajutor Finlandei și de toate să-și retragă imediat trupele germane în marș spre Kirkenen?

Răspunsul meu: Ca și mai înainte, Germania nu are nici un interes politic în Finlanda. Un nou războiu din partea Rusiei contra micului popor finlandez, nu va mai fi suportat de guvernul Reich-ului german, cu atât mai mult cu cât n'am putea crede într'o amenințare pentru Rusia din partea Finlandei. În general însă noi nu vrem să se formeze din nou o zonă de războiu în marea de Est.

3) Întrebare: Ar fi Germania gata să consimtă ca Rusia sovietică să dea din partea ei o garanție Bulgariei și să trimită în acest scop trupe sovietice în Bulgaria, la care guvernul sovietic ar da asigurarea că nu are intenția să înlăture pe Rege cu această ocazie?

Răspunsul meu: Bulgaria este un stat suveran și eu n'aș ști că Bulgaria ar fi cerut o garanție în general Rusiei sovietice, așa cum România a cerut Germaniei. În afară de acesta, trebuie să discut această problemă cu aliații mei.

4) Intrebare: Rusia are nevoie în ori ce caz de o ieșire liberă prin Dardanele și pentru acest motiv cere ocuparea unor puncte de sprijin importante în Dardanele și Bosfor. Este de acord Germania cu aceasta sau nu?

Răspunsul meu: Germania este gata ori când să-și dea asentimentul la o schimbare a tratatului de la Montreux în favoarea statelor de la marea Neagră. Germania nu este gata să admită luarea în stăpânire de puncte de sprijin rusești în strâmtori.

(2) Maréchal Keitel, «Souvenirs, lettres, documents présentés par Walter Gorlitz», pag. 159 (ed. fr.). Mareșalul Keitel a fost ministru de războiu și șeful comandamentului suprem al armatei (O.K.W.), Hitler fiind comandantul suprem al armatelor (Oberste Befehlshaber der Wehrmacht).

(3) Andreas Hillgruber, «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu», pag. 129, 130, 132.

(4) Comandanți de Mari Unități române:

— Corpul vânători munte: general Avramescu;

— Corpul de cavalerie: general Racovita;

— Corpul 2 armată: general Constantinescu-Klaps;

— Corpul 3 armată: general Ionescu Teodor;

— Corpul 4 armată: general Sănătescu;

— Corpul 5 armată: general Leventi;

— Brigada 1 munte: general Lascăr;

— Brigada 2 munte: general Dumitrache;

— Brigada 4 munte: general Manoliu;

— Brigada 5 cavalerie: Colonel Măinescu;

— Brigada 6 cavalerie: colonel Codreanu;

— Brigada 8 cavalerie: colonel Dănescu (căzut în luptele din stepa Nogai și înlocuit cu colonelul Fortunescu):

— Divizia 5 infanterie: general Glogojan;

— Divizia 11 infanterie: general Steflea;

— Divizia 15 infanterie: general Stavrescu;

— Divizia 21 infanterie: general Dăscălescu;

— Divizia de gardă: general Șova.

La celelalte Mari Unități cari au participat la operațiile din campania 1941, n'am găsit numele comandanților.

Armata a 11-a germană avea corpurile 11,30 și 54 armată cu diviziile 22, 50, 72, 76, 170, 198 și 239 infanterie. Pe la jumătatea lunii Iulie a mai primit încă diviziile 46 și 73 infanterie (după Andreas Hillgruber, pag. 314).

(5) Generalul I. Iacobici, fost ministru de război, comandant de

armată de o valoare incontestabilă; după bătălia de la Odesa a fost numit șef al marelui stat major în locul generalului Ioanițiu. Cu ocazia unei vizite făcută de generalul Antonescu, însoțit de general Iacobici și generalul Ioanițiu, acesta din urmă —după ce s'a dat jos din avion— a trecut prea aproape de elicea avionului, care —nefiind încă oprită— i-a tăiat o parte din teasta capului, murind pe loc.

Generalul N. Tătărănu era unul dintre cei mai eminenți generali tineri. Colonelul D. Petrescu fusese profesor de tactica artileriei la școala superioară de război; a intrat în război ca comandant al regimentului 8 artilerie greamoto.

(6) Comandantul artileriei armatei a cerut 3 1/2 unitățile de foc de artilerie, dar din lipsă de muniție nu i s'a putut da decât 1 unitate de foc, ceia ce era mult prea puțin față de nevoile ofensivei.

(7) Trupele ruse în retragere din Odesa, au minat unele din marile clădiri cari puteau fi folosite de comandamente sau servicii române. Intr'una din aceste clădiri a fost instalat comandamentul diviziei a 5-a română. După 3 zile clădirea a fost aruncată în aer, omorând pe generalul Glogojanu, comandantul diviziei și un număr de ofițeri și trupă.

În Odesa se găseau tuneluri în cari —la ocuparea orașului de către români— s'au ascuns câteva mii de soldați ruși transformați în partizani. Aceștia eșiau noaptea prin diferite guri de tunel cari se deschideau în anumite case și executau atacuri prin surprindere. Comandamentul român i-a somat să se predea, dar ei au refuzat. Punându-se pază la toate gurile tunelurilor, o parte din partizani, obligați de foame s'au predat; alții însă au rămas până la urmă. După informațiile date de acei cari s'au predat, șefii partizanilor închiși în subterane —după ce au terminat tot ceia ce putea constitui un aliment— alegeau dintre partizani pe acei cari erau mai slabi și-i mâncau.

În prima lună după intrarea trupelor române în Odesa, trupele ruse care rămăseseră în oraș îmbracate în haine civile, au încercat o revoltă, care a fost repede reprimată, și cei prinși —câteva mii— au fost executați ca partizani. Generalul român Macici care era comandantul trupelor române din Odesa și care purta răspunderea ordinii în acest oraș a plătit mai târziu acest act. În toamna anului 1944 —după capitularea României și schimbarea de front contra Germaniei— generalul Macici era comandantul armatei 1-a române în contra trupelor germane în Ungaria. La cererea guvernului rus a fost înlocuit la comanda armatei, arestat, judecat și condamnat la mulți ani de închisoare pentru faptele de la Odesa.

(8) Ziarul, «Stindardul», n.º 80 din 31.3.1964, dă: 3.839 ofițeri, 1.554 subofițeri și 94.349 trupă. Cifrele date de diferiți autori variază. Andreas Hillgruber, în «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu», la pag. 138, spune că la 6.10.41 cartierul general român a publicat pierderi

române până la acea dată 70.000 de morți și 100.000 de răniți, ceia ce este cu totul exagerat. Arch A Pol 1941-42, pag. 552, dă: 20.000 căzuți, circa 15.000 dispăruți și 76.000 răniți.

Numărul de soldați ruși făcuți prizonieri variază între 35.000 și 60.000.

Pierderi grele am avut și în avioane. Generalul Antonescu arată în scrisoarea adresată lui Hitler la 17.8.41 că pierderile aviației române sunt mari și fără ajutorul german pentru completarea avioanelor, aviatorii români nu vor mai putea participa la lupte.

(9) După Andreas Hillgruber, «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu», pag. 141.

Soldatul rus este fatalist până la exces și nu are spirit de inițiativă. De aici rezultă o mare capacitate de sacrificiu și o deosebită putere de rezistență în apărare. Acolo unde a primit misiunea să stea și să apere, rămâne până la urmă. În ofensivă însă nu-i capabil să lupte individual; ca să înainteze la atac trebuie să fie încadrat în massă. Așa de ce în cursul acestui al doilea războiu mondial, ca să atace pe germani cu oarecare șansă de succes, rușii trebuiau să dispună de o superioritate numerică zdrobitoare. Sacrificiile pe cari le-au cerut comandanții ruși de la toate gradele —în special în infanterie— au fost uluitoare.

Acelaș lucru s'a întâmplat și în primul războiu mondial. Cu toate pierderile suferite, rezultate din desconsiderarea comandanților față de viața soldatului, acesta spunea: nu face nimic; este rus mult la noi. Această desconsiderare a vieții luptătorilor în armata rusă apare și într'o convorbire avută de generalul Eisenhower cu un general rus după capitularea Germaniei. O redau așa cum este redată în memoriile generalului Eisenhower, «Croisade en Europe», pag. 528-529 (ed. fr.): «Vorbind cu un general rus, am semnalat într'o zi problema grea care ni s'a impus în cursul diferitelor perioade ale războiului: aceia de a avea grija de un așa de mare număr de prizonieri germani. Ei aveau aceiași rație —am spus eu— ca și proprii noștri soldați. Profund mirat, generalul rus m'a întrebat: pentru ce ați făcut aceasta? Dar —am răspuns eu— mai întâi, conform termenilor convenției de la Geneva, țara mea trebuia s'o facă. În al doilea rând se aflau mii de prizonieri americani și engleji în Germania și eu n'am vrut să dau lui Hitler un pretext sau o scuză ca să trateze prizonierii noștri mai aspru de cât cum o făcea deja. Din nou rusul a părut înmărmurit de atitudinea mea. Dar pentru ce —îmi spune el— erați îngrijorați de oamenii pe cari germanii îi făcuseră prizonieri? Ei s'au predat și nu mai puteau continua să lupte».

Dacă comandanții ruși manifestau această lipsă totală de umanitarism față de proprii lor soldați căzuți prizonieri, nu mai puțin și soldatul rus era de o cruzime neobișnuită. La începutul războiului cine cădea prizonier la ruși era împușcat imediat; chiar și răniții inamicului căzuți

în mâna lor nu erau duși la ambulanță, ci erau omorâți pe loc. În bătălia din stepa Nogai —în Septembrie 1941— am avut dovezi concrete de asemenea acte de cruzime în atacurile și contraatacurile cari se dădeau pentru cucerirea sau recucerirea unei părți din poziție.

Cu ocazia debarcării de la Feodosia —în Crimeia— în noaptea de 27/28 Decembrie 1941, rușii debarcați au găsit în această localitate un spital cu răniți cari nu putuseră fi evacuați. Rușii au scos toți acești răniți afară și —pe un ger de 30° minus— i-au întins pe jos și au turnat apă peste ei transformându-i în blocuri de gheață.

În Caucaz, după retragerea germană din iarna anului 1942/43 au adunat femeile cari au făcut serviciu la popote germane, le-au tăiat mâinele și le-au trecut peste front, germanilor.

Când mai târziu rușii au început să aibă prizoneri în număr foarte mare —cum a fost cazul la Stalingrad— asemenea acte de barbarie s'au rărit. Ele au reînceput în 1944 când au invadat în Germania de est, în România și Ungaria. Aici s'au manifestat prin foarte numeroase violuri sadice, atacând fete de la 10 ani până la femei de cea mai înaintată vârstă.

(10) General Hans Doerr, «Der Feldzug nach Stalingrad», la pag 80 în loc de divizia a 8-a cavalerie, spune «grupul Korne». Acest grup existase în vara anului 1941 și operase în Transnistria și Crimeia; a fost desființat în primăvara anului 1942. La Stalingrad generalul Corne a comandat div. a 8-a cav.

(30b) Maréchal von Manstein, «Victoires perdues», pag. 235-236 (ed. fr.).

(11) În această operație —la sud de Kisselewka— s'a distins printr'o bravură excepțională colonelul Cristea Ion, comandantul regimentului 2 calarași. Indemnându-si regimentul pe câmpul de luptă, mergând pe jos printre ostași cu un baston în mână, a fost rănit grav. (Din «Der Feldzug nach Stalingrad», completat cu informația căpitanului I. V. Emilian care a participat la această luptă).

(12) Andreas Hillgruber, în «Die Räumung der Krim», nu arată că diviziile 10 și 19 inf. române au fost în Kuban. Divizia a 10-a a luptat în sectorul Varenikovskaia, iar divizia a 19-a a acoperit un sector pe coasta mării Negre.

(13) Este locul să amintesc aici despre activitatea excepțională a căpitanului Dabija din regimentul 33 infanterie, div. 10. Acest ofițer, vorbind foarte bine limba rusă și-a organizat o echipă de șapte luptători români, pe cari în echipament rus îi treceau din când în când în liniile ruse. Pentru ca trecerea să fie asigurată se simula undeva pe frontul diviziei un atac de noapte, și în timp ce rușii erau atenți la acel atac, prin altă parte căpitanul Dabija trecea liniile cu oamenii lui. La 3-4 zile, executând atacuri de noapte, sau intrând în câte un comandament rus unde lăsa pe un

birou o notă «Pe aici a trecut căpitanul Dabija». La întoarcere se întâmpla câte odată să aducă și prizonieri. Aceste treceri le-a executat și în Crimeia câte una pe lună și niciodată n'a avut nici o pierdere. Când rușii au recucerit Crimeia, au căutat peste tot pe acest ofițer.

(14) Armament anticar: fiecare grupă de luptă avea 1 faustpatronen; fiecare pluton 1 Ofenrohr; regimentul avea 1 pluton cu 4 tunuri anticar; divizia, 2 baterii de 75 m/m a 9 piese fiecare. Aceste tunuri puteau distruge un car de luptă la o distanță mai mare de 1.000 m.

Armament greu de infanterie: compania dispunea de 2 aruncătoare de 60 m/m; batalionul, 1 pluton de 4 piese de 84 m/m; regimentul 1 companie de 6 aruncătoare de 120 m/m.

(15) Colonel W. A. Mazilenko, «Die Zerschlagung der Heeresgruppe Süd Ukraine», August-Septembrie 1944, pag. 24-26 (ed. germană). În limba rusă această carte este intitulată «Rosgrom nemetco-fascistchich woisk na balkanskom napravlenii» ceia ce tradus în românește înseamnă «Distrugearea armatei germano-fascistă în direcția balcanică». Și tradusă în limba germană sub titlul «Die Zerschlagung der Heeresgruppe Süd Ukraine».

(16) Generalul Hans Friessner în «Verratene Schlachten» scrie că la grupul de armate Dumitrescu «o mare parte din cele două divizii române (div. 4 munte și div. 21 inf. română) au fugit încă din timpul pregătirii de artilerie» iar la grupul de armate Wöhler, diviziile 5 și 7 inf. române «au părăsit pozițiile fără luptă».

Este aici de constatat efectul dezastros al propagandei criminale față de statul și poporul român, făcută de partidele politice cari urmăreau răsturnarea, mareșalului Antonescu prin orice mijloace. O parte din luptătorii marilor unități de mai sus au fost influențați de această propagandă pentru încetarea războiului, făcută atât în spatele frontului cât și pe front. Retragera prematură a acestora a influențat și pe ceilalți, cari văzându-se descoperiți au fost și ei obligați să se retragă.

(17) Walter Rehm, «Iassy», pag. 40, 42, 43 spune ca observatorii de artilerie ai diviziei 79 inf. germană au văzut la ora 8 trupe române în retragere în zona N. V. Rediu lui Tătaru.

(18) Walter Rehm, maior, fost ofițer de stat major la comandamentul diviziei 79 inf. germană, în vara anului 1944, în lucrarea «Iassy» scrie la pag. 45: «În cursul zilei (20 August 1944) unele trupe din divizia 5 cavalerie s'au încorporat în linia de apărare construită la nord de Iași pentru apărarea flancului stâng (al diviziei 79 inf. germană); însă târziu după amiază și seara au năvălit din sudul și estul acestui oraș și peste podul aflat în partea de est, mari grupe de soldați înarmați și fără conducători, din divizia 5 cavalerie română. Ei au explicat că pentru ei războiul s'a terminat; ofițerii lor i-au trimis în concediu acasă». Este greu de înțeles cum s'au putut face aceste declarații de către niște soldați români chiar

în ziua de 20 August, adică în prima zi a ofensivei ruse. Ei nu puteau fi lăsați acasă în prima bătălie. Cred că pe de o parte se poate găsi o explicație în panica provocată de bombardamentul artileriei urmat de atacul masiv al unui mare număr de care de luptă, dar pe de altă parte nu putem să nu constatăm și influența acelei propagande despre care am vorbit mai sus. Altfel nu este explicabil ca soldatul român care a dovedit în stepele Nogai, în Crimeea, în Cuba și la Stalingrad un spirit deosebit de luptă, atât în apărare cât și în atac, și care a fost calificat de mari comandanți germani ca cel mai bun luptător dintre aliații Germaniei, tocmai pe pământul românesc, n'a mai fost capabil de o rezistență suficientă și a avut moralul deficient.

(19) Colonel W. A. Mazulenko, «Die Zerschlagung der Heeresgruppe SüdUkraine», pag. 49: «Generalii și ofițerii inamicului luați prizonieri în acea zi (20.8.44) au recunoscut marele efect al pregătirii de artilerie și aviației. Capitanul Hans Diebisch, comandantul batalionului 2 din regimentul 579 inf. din div. 306 inf. căzut prizonier a declarat: «Batalionul se apăra în sectorul N. V. Leontina. Adevăratele măsuri care erau luate de ruși pentru pregătirea operației atacului nu erau cunoscute de conducere. Nu aveam nici o cunoștință despre o atât de puternică concentrare rusă de tancuri, artilerie și aviație. În dimineața zilei de 20.8 a început bombardarea poziției noastre de artilerie și aviația rusă. După caracterul pregătirii de artilerie și a acțiunii aviației am cunoscut eu și mulți alții că rușii șitau exact poziția tuturor cuiburilor de mitraliere, liniile de foc, pozițiile bateriilor, posturile de comandă. Trebuie să admitem că aceste exacte cunoștințe despre pozițiile noastre de apărare au fost obținute fără îndoială prin fotografiile aeriene și prin o recunoaștere zilnică și îngrijită. Mijloacele de foc ale apărării germane au fost literalmente distruse de avioanele ruse care au atacat linia principală și pozițiile intermediare. Când inf. rusă a pătruns în poziția batalionului și acesta s'a retras, nu s'a putut organiza nici o retragere din cauza aviației ruse. Batalionul a fost împrăștiat și în parte distrus prin focul aviației, al aruncătoarelor și al mitralierelor.» «Pentru aceasta trupele atacatoare au întâlnit în primele șanțuri numai o slabă rezistență a inamicului.»

(20) Walter Rehm în «Iassy», la pag. 65 scrie: «În aceeași zi (era 23 August 1944, nota autorului) a veștilor nenorocite, generalul Dumitrescu, comandantul diviziei a 11-a infanterie, decorat cu crucea de cavaler, a raportat cu lacrimi în ochi că divizia lui nu mai poate fi găsită. El voia să încerce s'o adune la Germănești».

(21) Generalul Hans Friessner în «Verratene Schlachten» la pag. 83 scrie: «Armata a 4-a română a vrut pe contul ei propriu să se retragă spre sud; s'a pretins ca ar fi avut ordin de la mareșalul Antonescu. Numai cu osteneală au fost împiedecați să rupă lupta. S'a ajuns la discuții violente între comandanții de armate german și român. Statul major general

român și-a permis o atât de nemaipomenită încălcare în conducerea germană, încât a retras trei regimente de artilerie grea spre Adjud. Acestea erau măsuri insuportabile și funeste ale aliatului».

(94) General Hans Friessner, «Verratene Schlachten», pag. 84.

(95) Idem, pag. 86.

(96) Ziarul, «Stindardul» num. 80 din 31.3.1964 da 129.107 din cari: 2325 ofiteri, 2180 subofiteri și 124.602 trupă.

Colonelul W. A. Mazulenکو arată la pag. 103 în «Die Zerschlagung der Heeresgruppe Südukraine» că totalitatea pierderilor germane și române în această bătălie se ridică la 610.00 oameni.

(97) Acțiunea corpului 4 armată german (general Mieth) de la 20.8-29.8 este luată din cartea «Iassy» scrisă de maiorul Walter Rehm.

(98) Colonel W. A. Mazulenکو, «Die Zerschlagung der Heeresgruppe SüdUkraine», pag. 93.

(22) Colonel W. A. Mazulenکو, idem, pag. 73, 80. Aceste trupe —după cum arată Andreas Hillgruber în «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu», la pag. 348, punctul 78— erau sub comanda generalului Ludwig Müller, comandantul corpului 44 armată. După trecerea Prutului, au ajuns la 28.8 în pădurile de la sud de Huși. De aici au atacat orașul și cea mai mare parte au căzut în această luptă. Ceilalți, pe mici grupe, s'au îndreptat spre vest și numai puțini au ajuns în Carpați și au reintrat în frontul german.

23 AUGUST 1944

(1) Miroir de l'histoire —Martie 1962—, Leon Gruart, «Comment le royaume de Roumanie est devenu une démocratie populaire», pag. 327; declarațiile C. Visoianu.

(2) Andreas Hillgruber, «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu», pag. 215; the Rumanian armistice, Negociations Cairo, pag. 255 de Al. Crețeanu.

(3) Pamfil Șeicaru, articolul «17 ani de la capitulare», publicat în «Le Courier roumain», num. 207-208 din 16 Septembrie-1 Oct. 1961, pag. 28.

(4) Idem, pag. 29.

(5) «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu», de Andreas Hillgruber, pag. 216.

(6) Nanu Frederic, «Journal of Central European Affaires», pag. 254-255.

(7) Miroir de l'histoire —Martie 1962—, Leon Gruart «Comment le royaume de Roumanie est devenu une démocratie populaire», pag. 327.

(8) La această audiență a luat parte și Mihai Antonescu, ministru afacerilor străine. Cum mareșalul intenționa să se retragă —dacă ar fi fost necesar— și să-l lase pe Mihai Antonescu să încheie un armistițiu favorabil, l-a luat cu el în acea audiență pentru a obține asentimentul Regelui.

Convorbirea dintre Regele Mihai și mareșalul Antonescu publicată de revista americană «Time» după o înregistrare pe bandă magnetofonică nu prezintă suficiente garanții de autenticitate. Walter Hagen în «Die geheime Front» și Andreas Hillgruber în «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu» nu-i acordă încredere.

Reuben H. Markham în «La Roumanie sous le joug soviétique» redă astfel această audiență. «Ministrul afacerilor străine al lui Antonescu a cerut Regelui o audiență ca să discute chestiunea unui armistițiu. S'a căzut de acord ca mareșalul Antonescu să vină la palat, să se întrețină cu Regele asupra acestui subiect. Intrevederea a fost fixată pentru 23 August la orele 16.

Mareșalul s'a prezentat la palat cu ministrul afacerilor străine și n'a observat nimic îngrijorător. Regele l-a primit și i-a declarat scurt că

România trebuie să se desolidarizeze imediat de puterile Axei și să încheie un armistițiu cu aliații.

Antonescu n'a refuzat categoric, dar a răspuns că el nu voia să facă nimic fără acordul germanilor, făcând remarca că trupele române erau împrăștiate pe toată întinderea teritoriului și că armata germană putea să ocupe țara fără greutate. El a spus de asemenea că vrea să joace «joc cinstit» cu camarazii de luptă, afirmând că un ofițer nu putea să se întorcă brusc contra aliatului de ieri și că o astfel de schimbare ar fi o desonoare care ar cauza cel mai mare rău României.

Regele a fost sensibil la acest apel la onoare, dar a înțeles că Antonescu nu trebuia să părăsească palatul, căci de sigur el va preveni pe germani despre ceia ce se uneltește în contra lor. Lovitura fusese bine organizată sub direcția lui Grigore Niculescu-Buzești, om de încredere al Regelui și prieten al lui Maniu. Garda palatului care fusese prevenită, a intrat îndată în cameră.

—Ce înseamnă aceasta?, a întrebat dictatorul.

—Sunteți arestați toți; a răspuns Regele.

Miniștrii n'au făcut nici un gest și totul s'a petrecut calm. Cum soldații pipăiau buzunarele lui Antonescu, acesta a strigat: «Generalul Antonescu nu poartă nici odată arme asupra lui. Autoritatea lui nu se sprijină pe un revolver». În timp ce îl luau, Antonescu s'a întors și a strigat: «Măine am să vă împrășc pe toți». El nu știa că gardienii, care îl escortau la eșirea din palat erau comuniști. «Acest mic detaliu în organizarea loviturii fusese aranjat cu un om misterios, un oarecare «Spătaru» pe care îl vom regăsi mai târziu. Era un dezertor din armata română pe care Moscova îl trimisese la București și care a devenit ministru de războiu sub numele de Bodnăraș. Antonescu a fost transferat în Rusia, de unde trebuia să fie readus ca să fie împrășcat».

(9) Andreas Hillgruber, «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu», pag. 216.

(9 bis) R.H. Markham redă astfel proclamația Regelui: «Din acest moment, luptele între trupele noastre și forțele Uniunii Sovietice trebuie să înceteze, și starea de războiu între țara noastră și Marea-Britanie și Statele-Unite se termină. Primiți cu încredere pe soldații Uniunii Sovietice. Națiunile unite au garantat independența noastră și neintervenția în afacerile interne ale țării noastre» din «La Roumanie sous le joug soviétique», pag. 64, ed. fr.

(10) Andreas Hillgruber, «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu», pag. 217.

(11) Al. Crețeanu, «Journal of Central European Affaires», pag. 255.

(12) Pamfil Șeicaru, «17 ani de la capitulare», publicat în «Le Courrier Roumain» num. 207-208, pag. 17.

(13) Idem, pag. 25.

- (14) Andreas Hillgruber, «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu», pag. 218.
- (15) Idem, pag. 219.
- (16) Idem, pag. 220.
- (17) Idem, pag. 225-226.
- (18) Miroir de l'histoire, articolul Leon Gruart, «Comment le royaume de Roumanie est devenu une démocratie populaire», Martie 1962, pag. 328.
- (18 bis) Textul Armistiului. Anexa num. 12.
- (19) Miroir de l'histoire, articolul «Comment la royaume de Roumanie est devenu une démocratie populaire», de Leon Gruart; Martie 1962, pag. 327.
- (20) Idem, pag. 328.
- (21) Idem, pag. 329.
- (22) Reuben H. Markham, «La Roumanie sous le joug soviétique», pag. 66.
- (23) Henri Prost, «Destin de la Roumanie», pag. 169-170.

NEDREPTATEA PÂNĂ LA URMĂ

- (1) James Byrnes, «Cartes sur Table», pag. 113.
- (2) George N. Crocker, «Schrittmacher der Soviets» (Roosevelt road to Russia), pag. 81, ed. germană.
- (3) Idem, pag. 33-34.
- (4) Pamfil Șeicaru, articolul «Ce descopăr capitularzii în 1962», pag. 17, publicat în «Le Courier roumain» numărul 222-223.
- (5) George N. Crocker, «Schrittmacher der Soviets», pagina 54.
- (6) George Olivier, «Franklin Roosevelt», pag. 30-31.
- (7) George N. Crocker, «Schrittmacher der Soviets», pagina 24.
- (8) George N. Crocker, «Schrittmacher der Soviets», pagina 24. Jacques Mordal în «Le drame de Paulus ou servitude et grandeur militaires» scrie că în cei 4 ani de război Rusia a primit un total de 17.501.861 de tone de materiale pentru o valoare de 10.972.000.000 de dolari de la americani și de 428.000.000 lire engleze din partea britanică.
In aceste materiale intrau arme, muniții, avioane, care de luptă, îmbrăcăminte, obiecte manufacturate de tot felul și produse alimentare în cantități imense. Americanii singuri au trimis rușilor 14.834 avioane și 409.526 tot felul de vehicule cu motor de la jeep până la tunul autotractat.
De asemenea Arthur Conte în «Yalta ou le partage du monde» la pag. 229 arată ca americanii au trimis —între altele— 500.000 de camioane, 2.600.000 tone de benzină și 4.500.000 tone de alimente, precum și o uzină completă de pneumatice, cu mai mult de 20.000 de lucrători, care a fost mutată întregă din America în Rusia.
- (9) Georges Olivier, «Franklin Roosevelt», pag. 37-38.
- (10) Idem, pag. 179.
- (11) Idem, pag. 182.
- (12) George N. Crocker, «Schrittmacher der Soviets» pagina 51.
- (13) Idem, pag. 37.
- (14) Idem, pag. 205.
- (15) Andreas Hillgruber, «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu»m pag. 293.
- (16) George N. Crocker, «Schrittmacher der Soviets», pagina 104.

(17) Idem, pag. 59.

(18) Pamfil Șeicaru, articolul «Recolta erorilor Roosveltiene», pag. 9-10, publicat în «Le Cournier roumain», numărul 181, din 15.8.1960.

(19) Amiralul american R.A. Theobald în cartea «The final secret of Pearl Harbour».

(20) «La nation roumaine», num. 212 din Februarie Martie 1962.

(21) Georges Olivier, «Franklin Roosevelt».

(22) George N. Crocker, «Schrittmacher der Soviets», pag. 190-196.

(23) James Byrnes, «Cartes sur table», pag. 77-78, și «Declarația asupra Europei eliberate». Anexa num. 14.

(24) George N. Crocker, «Schrittmacher der Soviets», pagina 207.

(25) Idem, pag. 215-216.

(26) James Byrnes, «Cartes sur table», pag. 95, și Arthur Conte, «Yalta ou le partage du monde», acordul secret referitor la intrarea Rusiei în război în contra Japoniei, pag. 351-352.

(27) George N. Crocker, «Schrittmacher der Soviets», pagina 205.

(28) Pamfil Șeicaru în articolul «Simple însemnări», publicat în «Le Courier roumain», num. 177.

(28 bis) Pentru a înțelege rezultatul conferinței de la Yalta trebuie să știm în ce condiții fizice, morale, intelectuale și ca mentalitate s'au prezentat cei trei mari potențați ai lumii —Roosevelt, Churchill și Stalin— cărora le-a revenit misiunea să organizeze lumea după principiile dreptății și libertăților popoarelor.

Îată cum îi găsim descriși de Arthur Conte în «Yalta ou le partage du monde»:

1) Roosevelt (pag. 230-237): «Propriu zis el n'a avut nici odată geniu. Toată viața lui, fără discuție, a fost un superficial. Elev mediocru, student fără diplomă, avocat fără procese, nu s'a angajat în politică decât din spirit de ușurință, sau din gustul jocului; totdeauna a adorat pocker-ul. Dintr'o familie bogată, neavând nici odată nici cea mai mică grijă de bani, nerealizând nici odată pe deplin ce poate însemna banul, el a văzut în politică un domeniu minunat, dacă nu chiar singurul, unde putea să cheltuiască prodigioasa lui vitalitate, gustul lui de luptă, capitalul lui de energie...

N'are nici o cultură. Nici nu caută să se cultive. Nu iubește nici cărțile, nici pictura, nici muzica. Nu cere decât filme Western. Nu apreciază nici cel puțin o bucătărie bună. El spune că fumează fără să se gândească. Cea mai mare distracție a lui —în afară de pocker și de timbre poștale— este să colecționeze porci în miniatură; posedă o impresionantă serie din toate țările și de toate culorile. Acest mare om este obsedat chiar și de superstiții. Astfel nu se duce nicăieri fără să nu aibă cu el —ca purtător de noroc— coada lungă a calului Gloucester, cel mai frumos cal pe care l-a cunoscut America vreodată».

Arthur Conte mai scrie că la sosirea lui la Yalta, Roosevelt era foarte bolnav. Chiar și Churchill s'a alarmat când l-a văzut. Era așa de slab încât hainele zburau pe el. Livid, tras la față și frigos, se înfășura mereu în marea lui capă neagră. La Crăciunul din 1943 fusese atins de o gripă, care s'a agravat cu o bronchită, complicată cu tulburări abdominale. Conferința de la Teheran îl obosise peste măsură. Campania electorală pentru a fi ales președinte a 4-a oară, i-a luat ultimele forțe. «Nici, el nu mai era de cât umbra lui însuși».

Singurele idei cari îl preocupau la Yalta erau, să termine războiul cât mai repede și să organizeze o pace cât mai lungă. El mai știa că Germania dispunea de arme noi fantastice și că «este poate numai o chestie de zile» ca să fie întrebuițate. Deci ori cum ar fi, trebuia să termine acest război înainte ca Hitler să poată arunca aceste arme în cântarul războiului.

Roosevelt se simțea atras de strania și brutala putere a lui Stalin. El pretindea că pentru a salva pacea, nu era alt mijloc de cât să-l îmblânzească pe Stalin, și pentru aceasta trebuia și să-i dea tot ce e posibil. El era sigur după conferința de la Yalta că l-a convertit pe Stalin la ideile lui pentru pace, și chiar a putut să afirme la un moment dat «Eu mă înțeleg mai bine cu Stalin de cât cu Churchill». Astfel unul din conflictele cu Churchill a fost provocat de chestiunea Poloniei. În discuțiile cari au avut loc, Roosevelt a sprijinit pe Stalin în contra lui Churchill deși aceasta s'a luptat să păstreze o Polonie independentă și cât mai asemănătoare în frontiere cu Polonia care intrase în războiu în 1939. Un alt incident destul de grav a avut loc mai târziu din cauza ajutorului pe care Anglia l-a dat guvernului grec ca să lupte în contra partizanilor comuniști greci. Americanii erau în contra acestui ajutor și au impins opunerea lor până acolo în cât amiralul american King a dat ordin vaselor americane din Mediterana să nu transporte trupe engleze în Grecia.

Alături de Roosevelt se găsea la Yalta Churchill, primul ministru englez, aliat pentru învingerea Germaniei, dar în contradicție atât cu Roosevelt cât și cu Stalin în câteva probleme foarte importante.

2) Churchill este descris astfel (pag. 251-257):

«Ca și Roosevelt, n'a fost nici odată de cât un elev mediocru. Nu face parte din spiritele cari reușesc în teme latine. El pretinde că știe să vorbească franțuzeste, dar numai el singur înțelege ce spune. Și el este tot un intuitiv, un animal politic care merge în special după perspicacitatea sau după șansa lui. Nu atinge plenitudinea talentului și apoi a geniului lui, de cât când este lăsat în mari spații, când se oprește ora burgheziei liniștite...

Singurul lucru care poate să-l obosească este plictiseala. Este așa de pasionat de sarcina lui, că nu este nici odată obosit, atunci când, de exemplu, parcurge în cele mai rele condiții —în avion— mii de kilome-

tri. Colaboratorii lui sunt transformați în martiri. «Războiul este o luptă constantă care trebuie dusă 24 de ore din 24», îi place să spună. Trebuie să fii zidit din ciment ca să urmezi ritmul pe care îl impune. Nimeni nu reușeste...

En nu-și face o părere idilică despre Soviete. De sigur nu mai ține acelaș limbaj ca înainte de războiu când trata pe Stalin «mămuță sângeroasă» sau proclama «bolșevismul nu este o doctrină politică, ci o boală; nu este o creație, ci o infecție». El se supune la un considerabil efort de simpatie și de cordialitate cu stăpânii de la Kremlin. Dar nu este nici o îndoială că extrema încredere manifestată de Roosevelt pentru Stalin îl tulbură și chiar îl irită»...

Intre el și delegația americană raporturile nu sunt cele mai bune. El simte că pentru Roosevelt, Hopkins și alții, el este un reacționar, care ține să-și salveze imperiul colonial, un aliat care jenează.

Ca să-și păstreze întâietatea în Mediterana, n'a ezitat să propună lui Stalin acea nemaipomenit de scandalosă tocmeală în procente, în care cerea să i se recunoască influența în Grecia și Yugoslavia, lăsând Bulgaria, Ungaria și România în sfera de influență rusă.

3) În sfârșit al treilea aliat și participant principal din partea Rusiei Sovietice la conferința de la Yalta era Stalin pe care autorul cărții «Yalta» îl descrie astfel (pag. 209-213):

«Este mic de talie, ca Napoleon. Picioarele și bratele sunt prea lungi pentru bustul lui scurt și strâmt. Are o oațecare burtă. Se spune că croitorii din Kremlin umpleau exagerat haințele lui, ca să-l facă să apară mai puțin pîrpiriu și mai puțin disproporționat. Mîna stîngă atîrnă nemișcată, paralizată, în timp ce cealaltă se balansează ca un automat. Nu seamănă de loc cu epicele statui pe cari i le-au închinat sculptorii lui, sau cu impresionantele portrete pe cari i le-au făcut pictorii lui. Sub părul acum rîrit și încăruntit, fața isbește de la început prin caracterul ei necioplît, închis, cu asperități, apoi se descopere finețea și ironia omului de la țară, munteanul șiret cu ochi galbeni și un amestec tulburător de asprime și rîutate. Nu rîde nici odată, chiar dacă câte odată surîde pe furiș pe sub adăpostul mustăților lui groase și cărunte; se pot atunci zări dinții negri de mare fumător, neregulați, intrați spre interiorul gurii. Are tenul palid, cu vine ca o marmoră roșie —acel ten pe care moscoviții l-au supranumit «tenul Kremlinului» pentru a arăta culoarea pielii tuturor acelora pe cari Stalin i-a dresat să lucreze noaptea și să doarmă dimineața— cu semne de variolă pe fâlci și la colțul nasului...»

«Cel mai mare adevăr este că el este un țaran, solid echilibrat, încet în judecată, dar nezdruncinat în ea odată găsită, refuzând întotdeauna să vorbească pentru a vorbi, nevorbind de cât pentru a spune ceva și de aici neconcepînd nici o acțiune în afara eficacității. Tăcut, meticolos, bănuitor față de tot ce este zădarnic, este contrarul dezordonatului și furtuno-

sului Trotsky, care se întrerupea câte odată în plină declarație, sau în plină luptă, pentru a se lăsa să viseze. Dar acest țăran a petrecut toată viața lui în comploturi: să le făurească sau să le sfarme. El și-a jucat capul — se poate spune — în fiecare zi timp de 40 de ani. El a devenit încă mai mult decât aspru și veninos; pericolul permanent a hrănit în el o cruzime abstractă, un fel de insensibilitate îngrozitoare, care prea adesea se mulțumește să fie explicată numai prin cinism...»

«Totuși aceste trăsături de caracter — ori cât de importante ar fie ele — contează puțin față de esențial. Și esențialul este că Stalin, mai mult de cât «un om» încarnează «o abstracție», mai mult încă «o metodă». El este leninomarxismul la lucru. El este dialectica revoluționară în toată rigoarea ei și conștiința de sine».

Aceștia erau așa dar cei trei mari, cari urmau să decidă la Yalta de soarta lumii. Roosevelt, un iluzionist megaloman, epuizat total fizic și mental, dar care se credea destinat să aducă pacea'n lume pentru multă vreme; Churchill, un cinic vânzător de popoare, obsedat numai de ideea de a-și salva imperiul colonial și marile interese dominante și comerciale ale imperiului britanic. Aceștia doi, neavând nici o pregătire intelectuală în problemele popoarelor europene, nici o cunoștință cât de vagă despre istoria acestor popoare și a raporturilor lor din trecut, atât între ele, cât mai ales cu Rusia, au prezidat la împărțirea dreptății tocmai între aceste popoare și Rusia Sovietică.

Al treilea, Stalin, un autocrat sângeros, stăpânind cu o putere absolută peste 200.000.000 de locuitori, și urmărind întinderea stăpânirii lui asupra altor popoare, până la cucerirea întregii lumi prin comunism — dar în folosul Rusiei — a știut să se sprijine pe încrederea pe care i-o acorda Roosevelt cu bună știință că sprijinea un tiran, ca să manevreze așa fel încât să obțină tot ceia ce-a vrut.

(29) James Byrnes, «Cartes sur table», pag. 14.

(30) Harry Truman, «Mémoires», vol 2, pag. 273 (ed. fr.).

(31) Idem, pag. 92.

(32) James Byrnes, «Cartes sur table», pag. 563.

(33) «New York Times», 1950.

(34) «La Nation Roumaine», num. 210, din Octombrie-Noembrie 1961.

BIBLIOGRAFIE

- General Wladislav Anders: «Mémoires».
- Gh. Barbul. «Memorial Antonescu».
- A. Boldur: «La Bessarabie et les relations russo-roumaines».
- Denise Basdevant: «Terres roumaines contre vents et marées».
- James Byrnes: «Speaking Frankly (Cartes sur tables)».
- M.L. Chassin: «Histoire militaire de la seconde guerre mondiale».
- George Crocker: «Roosevelt road to Russia (Schrittmacher der Soviets)».
- Arthur Conte: «Yalta ou le partage du monde».
- Raymond Cartier: «Hitler et ses généraux».
- Winston Churchill: «Mémoires».
- Al. Crețianu: «Journal of Central European Affairs».
- Col. I. Cupșa, col. I. Focsaneanu, etc., «Contribuția României la războiul anti-hitlerist», pag. 301.
- James Dugan și C. Stewart: «Tidal Wave (Raz de marée sur les petroles de Ploești)».
- General Hans Döerr: «Der Feldzug nach Stalingrad».
- General Hans Friessner: «Verratene Schlachten».
- Gen. Ion Gheorghe, «Rumäniens Weg zum Satelliten Staat».
- Grigore Gafencu: «Préliminaires de la guerre à l'est».
- Walter Görlitz: «Der zweite Weltkrieg 1939-1945».
- Walter Hagen: «Die geheime Front».
- B.H. Liddel Hart: «Histoire mondiale de la stratégie (Strategy)».
- Andreas Hillgruber: «Hitler, König Carol und Marschall Antonescu».
- Adolf Hitler: «Libres propos sur la guerre et la paix, recueillis sur l'ordre de Martin Borman».
- Mareșal Wilhelm Keitel: «Keitel, Verbrecher oder Offizier (Souvenirs, lettres, documents)».
- Marie Kerhuel: «Le colosse aux pieds d'argile».
- Hans Kissel, «Die Katastrophe in Rumänien 1944», pag. 198.

Mareşal Erich von Manstein: «Verlorene Siege (Victoires perdues)».

Colonel W.A. Mazulenko: «Rosgrom nemetco-fascistkih woisk na balkanskom napravlenii (Die Zerschlagung der Heeresgruppe Šudukraine)».

Reuben Markham: «Rumania under the soviet Joke (La Roumanie sous le joug soviétique)».

Istorija Velicij otecestvennoj vojny sovetskogo sojuza, si Hans Kissel, «Die Katastrophe in Rumänien 1944», pag. 65.

Jacques Mordal: «Le drame de Paulus ou servitude et grandeur militaires».

Frédéric Nanu: «Journal of Central European Affairs».

Georges Olivier: «Franklin Roosevelt».

Vasile Parvan: «Dacia».

Wolfgang Pickert: «Von Kuban-Brückenkopf bis Sewas topol».

Mareşal Friedrich Paulus: «Stalingrad».

Henri Prost: «Destin de la Roumanie».

Walter Rehm: «Yassi».

Michael I. Rusa: «Reinterpretation of History as a Method of Furthering communism in Rumania».

Horia Sima: «Cazul Iorga-Madgearu».

Al. Suga: «Die Völkerrechtliche Lage Bessarabiens in der geschichtlichen Entwicklung des Landes».

Amiral R.A. Theobald: «The final secret of Pearl Harbour».

Harry Truman: «Mémoires».

A.D. Xenopol: «Istoria românilor».

Actiunea Corpului 29 Armată între 23.8 - 30.8, este luată după cartea «Die Katastrophe in Rumänien 1944» de Hans Kissel.

Actiunea grupului principal a fortelor armatei a 6-a germană între 23.8 - 27.8, este luată în mare parte din cartea «Die Katastrophe in Rumänien 1944» de Hans Kissel.

REVISTE, MEMORII, DOCUMENTE, ETC.

Președinția consiliului de miniștri, România: «Pe marginea prăpastiei».

«Pro Basarabia», publicație în refugiu.

«Le livre jaune français 1938-1939».

«La Nation roumaine», ziar românesc în refugiu. «New York Times».

Universitatea română din Cluj: «Transylvanie».

Dim A. Sturdza și C. Goleșcu-Vartic: «Acte și documente relative la istoria românilor».

C. Sporea: «Die sovietische Umdeutung der rumänischen Geschichte», publicat în revista germană «Saeculum».

Horia Sima: «Documente personale».

Mihail Sturdza: «Documente personale».

Grigore Gafencu în colaborare cu C. Vișoianu, Niculescu-Buzești și Al. Crețianu: Memoriul «La Roumanie devant la conférence de la paix».

Léon Gruart: Articol publicat în «Miroir de l'histoire».

C. Vișoianu: Declarații publicate în «Miroir de l'histoire» num. 147/962.

Der zweite Weltkrieg in Bildern und Dokumenten», Herausgegeben von Hans Adolf Jacobsen und Hans Dollinger.

TABLA DE MATERII

	Pag.
A/ Lămurire	5
B/ Drepturile Românilor asupra Basarabiei, Bucovinei, Herței și Transilvaniei	7
C/ Cauzele războiului Româno-Rus din 1941-1944. Cauzele îndepărtate	24
D/ Cauzele apropiate și imediate. Situația etnografică a Basarabiei	30
E/ Declararea Independenței Basarabiei și unirea cu România	35
— Pretenții Ucrainiene asupra Basarabiei	38
— Relațiile dintre România și Rusia de la alipirea Basarabiei până la începerea războiului Germano-Rus (22 Iunie 1941)	40
— De ce România a făcut războiul alături de Germani	48
F/ Relațiile dintre Hitler și mareșalul Antonescu	
— Dictatura Regelui Carol al II lea	59
— Hitler și guvernul Antonescu-Mișcarea Legionară	67
— Hitler și mareșalul Antonescu-Alianța cu Germania	85
— Hitler și încercările diplomatice ale României de a-și salva independența	101
G/ Războiul contra Rusiei. Drumul către război	120
— Considerațiuni asupra armatei române	
— Campania germano-română din vara și toamna anului 1941 (Schița N.º 1)	136
— Bătălia de la Odesa	139

H/ Operațiile din Crimeia din iarna anului 1941/42, la cari au participat mari unități române (Schița N.º 2)	159
I/ Operațiile Germano-Române de la Stalingrad Ofensiva spre Stalingrad. Schițela 3, 4 și 5	169
— Operațiile la cari au participat armatele 3 și 4 române după încercuirea regiunii Stalingrad. Schițele 6 și 7	194
— Operațiile din Cuban - Ianuarie - Octombrie. Schița 8	208
— Bombardamentul aerian american de la Ploești-Câmpina la 1 August 1943	214
— Apărarea și evacuarea Crimeei (9 Oct. 1943 - Mai 1944. Schița N.º 9)	217
— Operațiile din Moldova și Basarabia din anul 1944. Ruperea frontului în regiunea Shepetowka Uman și restabilirea lui în Nord-Estul României	233
— Organizarea apărării	236
— Bombardamentele aviației americane	240
— Forțele în prezență. Frontul Germano-Român. Frontul Rus, Bătălia Schița 10	241
— Pregătirea ofensivei ruse	244
— Convorbirile Mareșal Antonescu - General Friessner	261
— Capitulara Regelui Mihai	268
— Distrugerea Grupului de Armate Ukraina de Sud	271
— Actiunea Grupului Mieth	272
— Actiunea Corpului 29 Armată	274
J/ 23 August 1944	282
K/ Guvernul Național Român de la Viena	294
L/ Executia Mareșalului Antonescu și Abolicarea Regelui Mihai	299
M/ Nedreptatea până la urmă	308
N/ Anexe	321
O/ Explicații. Citate, Răsboiul contra Rusiei	344
P/ 23 August 1944	353
Q/ BIBLIOGRAPHIE, Reviste, Memorii, etc.	361
R/ Tabla de Materii	364

S'au tipărit din această carte 500 exemplare
în ediție obișnuită în atelierele CHARACTER, S.A.
Fernández de la Hoz, 60-Sótano D. - 28010 Madrid.
Azi 23 August 1986

Es manuscrito,

